

**ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ
ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ
ΑΠΑΝΤΑ ΤΑ ΕΡΓΑ**

9

ΑΣΚΗΤΙΚΑ Β΄

ΚΕΙΜΕΝΟΝ - ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ - ΣΧΟΛΙΑ

Ὑπό

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΚΑΡΑΚΟΛΗ

Διδάκτορος Θεολογίας - Φιλολόγου

Ἐπόπται

ΠΑΝ. Κ. ΧΡΗΣΤΟΥ & ΣΤΕΡ. Ν. ΣΑΚΚΟΣ
Καθηγηταὶ Πανεπιστημίου

Ἐπιμεληταὶ

ΘΕΟΔ. Ν. ΖΗΣΗΣ Ὑφηγητὴς τῆς Θεολογίας
ΒΑΣ. Σ. ΨΕΥΤΟΓΚΑΣ Διδάκτωρ τῆς Θεολογίας

Ε Π Ε

ΠΑΤΕΡΙΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΠΑΛΑΜΑΣ»

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1973

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Ο ΜΕΓΑΣ

9

ΑΣΚΗΤΙΚΑ Β΄

ΑΣΚΗΤΙΚΑ Β΄

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ
ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ
ΑΣΚΗΤΙΚΑ Β'

1

ΟΡΟΙ ΚΑΤ' ΕΠΙΤΟΜΗΝ

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ

Ὁ φιλόανθρωπος Θεός, ὁ διδάσκων ἄνθρωπον γυνῶσιν, τοῖς μὲν τὸ διδασκαλικὸν πεπιστευμένοις χάρισμα παραγγέλλει διὰ τοῦ ἀποστόλου ἐμμένειν τῇ διδασκαλίᾳ, τοῖς δὲ χρῆζουσι τῆς ἐκ τῶν θείων διδαγμάτων οἰκοδομῆς διὰ Μωυσέως 5 παραινεῖ λέγων· «Ἐπερώτησον τὸν πατέρα σου καὶ ἀναγγελεῖ σοι, τοὺς πρεσβυτέρους σου καὶ ἐροῦσί σοι». Διόπερ ἀνάγκη ἡμᾶς μὲν, τοὺς τὴν διακονίαν τοῦ λόγου πεπιστευμένους, ἐν παντὶ καιρῷ προθύμους εἶναι πρὸς τὸν καταρτισμὸν τῶν ψυχῶν καὶ τὰ μὲν ἐν κοινῷ τῇ Ἐκκλησίᾳ πάσῃ διαμαρτύρασθαι, τὰ 10 δὲ ἰδίᾳ ἐκάστῳ τῶν προσιόντων παρέχειν ἑαυτοῦς κατ' ἐξουσίαν ἐπερωτᾶν τὰ τε πρὸς ὑγίαν τῆς πίστεως καὶ ἀλήθειαν τῆς κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ πολιτείας, ἐξ ὧν ἀμφοτέρων ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος βεβαίως τελειοῦται, ὑμᾶς δὲ μηδὲν ἄκαρπον παριέναι, μηδὲν ἄργον ἐαν- 15 τοῖς, ἀλλὰ πρὸς οἷς ἐν τῷ κοινῷ μαθάνετε καὶ ἰδίᾳ περὶ τῶν

---

1. Εἰς ὠρισμένα χειρόγραφα δὲν ὑπάρχει αὐτὸ τὸ προοίμιον, οἱ δὲ Ὅροι κατὰ πλάτος ἀποτελοῦν ἓνα σῶμα μὲ τοὺς Ὅρους κατ' ἐπιτομήν.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ
ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ
ΑΣΚΗΤΙΚΑ Β'

1

ΟΡΟΙ ΚΑΤ' ΕΠΙΤΟΜΗΝ

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ ¹

Ὁ φιλόνητος Θεός, πού διδάσκει τὸν ἄνθρωπον τὴν γνῶσιν ², παραγγέλλει διὰ τοῦ ἀποστόλου εἰς μὲν τοὺς ἐμπειπιστευμένους τὸ διδασκαλικὸν χάρισμα νὰ μένουν σταθεροὶ εἰς τὴν διδασκαλίαν ³, τοὺς ἔχοντας δὲ ἀνάγκην τῆς οἰκοδομῆς ἐκ τῶν θείων διδαγμάτων προτρέπει διὰ τοῦ Μωυσέως μὲ τοὺς ἑξῆς λόγους· «ἐπερώτησον τὸν πατέρα σου καὶ θὰ ἀναγγείλῃ εἰς σέ, τοὺς πρεσβυτέρους σου καὶ θὰ εἴπουν εἰς σέ» ⁴. Εἶναι ἀνάγκη λοιπὸν ἡμεῖς πού εἴμεθα ἐμπειπιστευμένοι τὴν διακονίαν τοῦ λόγου, νὰ εἴμεθα πάντοτε πρόθυμοι διὰ τὴν καθοδήγησιν καὶ τελείωσιν τῶν ψυχῶν σας· καὶ ἄλλοτε μὲν νὰ ὁμολογῶμεν μετὰ παρρησίας ἐνώπιον ὅλης τῆς Ἐκκλησίας, ἄλλοτε δὲ νὰ ἐπιτρέπωμεν ἰδιαιτέρως εἰς ἕκαστον ἐκ τῶν προσερχομένων νὰ μᾶς ἐρωτᾷ κατὰ βούλησιν καὶ ὡς πρὸς αὐτὰ πού ἀναφέρονται εἰς τὴν ὀρθότητα τῆς πίστεως καὶ ὡς πρὸς αὐτὰ πού ἀναφέρονται εἰς τὴν ἀλήθειαν τῆς ζωῆς πού ὑπαγορεύει τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, διότι μὲ αὐτὰ τὰ δύο ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ τελειοῦται σταθερά. Σεῖς πάλιν νὰ μὴ ἀφήνετε τίποτε ἄκαρπον, τίποτε ἀνεκτέλεστον διὰ τοὺς ἑαυτοὺς σας,

2. Ψαλ. 93, 10.

3. Ρωμ. 12, 7· Α' Τιμ. 1, 3.

4. Δευτ. 32, 7.

συμφερόντων ἐπερωτῶν καὶ πᾶσαν σχολὴν τοῦ βίου πρὸς τὸ
 χρησίμον διατίθεσθαι. Εἰ οὖν εἰς τοῦτο συνήγαγεν ἡμᾶς ὁ
 Θεός, καὶ ἡσυχία πολλὴ ἀπὸ τῶν ἐξωθεν θορούβων ἐστὶ, μήτε
 πρὸς ἑτέραν τινὰ ἐργασίαν τρεπώμεθα μήτε ὑπὸ πάλιν παρα-
 5 δῶμεν τὰ σώματα, ἀλλ' ἐν τῇ μερίμνῃ καὶ ἐξετάσει τῶν ἀναγ-
 καίων τὸ λειπόμενον μέρος τῆς νυκτὸς διενέγκωμεν πληροῦντες
 τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ μακαρίου Δαβίδ, ὅτι «ἐν νόμῳ Κυρίου μελε-
 τήσει ἡμέρας καὶ νυκτός».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ Α'

Εἰ ἔξεστιν, ἢ συμφέρει τινὶ ἑαυτῷ, ἐπιτρέπειν καὶ ποιεῖν ἢ
 10 λέγειν ἃ νομίζει καλά, ἄνευ τῆς μαρτυρίας τῶν θεοπνεύστων
 Γραφῶν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ λέγοντος περὶ μὲν
 τοῦ ἁγίου Πνεύματος· «Οὐ γὰρ λαλήσει ἄφ' ἑαυτοῦ, ἀλλ' ὅσα
 ἂν ἀκούσῃ, ταῦτα λαλήσει», περὶ δὲ ἑαυτοῦ· «Οὐ δύναται ὁ
 15 Υἱὸς ποιεῖν ἄφ' ἑαυτοῦ οὐδέν», καὶ πάλιν· «Ὅτι ἐγὼ ἐξ ἑμαυτοῦ
 οὐκ ἐλάλησα, ἀλλ' ὁ πέμψας με Πατήρ, αὐτός μοι ἐντολὴν ἔδω-
 κε τί εἴπω καὶ τί λαλήσω· καὶ οἶδα ὅτι ἡ ἐντολὴ αὐτοῦ ζωὴ
 αἰώνιος ἐστὶ· ἃ οὖν λαλῶ ἐγὼ, καθὼς εἶρηκέ μοι ὁ Πατήρ,
 οὕτω λαλῶ», τίς ἂν εἰς τοσαύτην ἐξέλθῃ μανίαν, ὥστε ἄφ' ἑαυ-
 20 τοῦ τολμῆσαί τι καὶ μέχρις ἐννοίας λαβεῖν, δὲ ὁδηγοῦ μὲν τοῦ
 ἁγίου καὶ ἀγαθοῦ Πνεύματος χρεῖαν ἔχει, ἵνα κατευθυνθῇ εἰς
 τὴν ὁδὸν τῆς ἀληθείας κατὰ τε νοῦν καὶ λόγον καὶ πράξιν, τυ-

ἀλλά, ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὰ πού διδάσκεσθε ἀπὸ κοινοῦ, νὰ ἐρωτᾶτε καὶ ἰδιαιτέρως διὰ πράγματα ἐποικοδομητικὰ καὶ νὰ διαθέτετε τὸν χρόνον τῆς ἀναπαύσεως διὰ τὴν ὠφέλειάν σας.

Ἐὰν λοιπὸν ὁ Θεὸς μᾶς συνήγαγε πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτόν, ὑπάρχει δὲ μεγάλη ἡσυχία ἐδῶ ἀπὸ τοὺς ἐξωτερικοὺς θορυβους, ὡς μὴ τραπῶμεν εἰς ἄλλην ἐργασίαν καὶ ὡς μὴ παραδώσωμεν τὰ σώματά μας εἰς τὸν ὕπνον, ἀλλὰ ὡς περάσωμεν τὴν ὑπόλοιπον νύκτα μεριμνοῦντες καὶ ἐξετάζοντες τὰ ἀναγκαῖα, πληροῦντες ἔτσι τὸν λόγον τοῦ μακαρίου Δαβίδ· «ἐν τῷ νόμῳ τοῦ Κυρίου θὰ μελετήσῃ ἡμέραν καὶ νύκτα»⁵.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 1

Ἐὰν εἶναι δυνατὸν ἢ συμφέρη εἰς κάποιον νὰ ἐπιτρέπη εἰς τὸν ἑαυτὸν του νὰ πράττῃ καὶ νὰ λέγῃ ὅσα νομίζει καλὰ, χωρὶς τὴν μαρτυρίαν τῶν θεοπνευστῶν Γραφῶν⁶.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστὸς λέγει περὶ μὲν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ὅτι «δὲν θὰ λαλήσῃ ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλ' ὅσα ἀκούσῃ, ταῦτα θὰ λαλήσῃ»⁷, περὶ δὲ τοῦ ἑαυτοῦ του ὅτι «δὲν δύναται ὁ Υἱὸς νὰ πράττῃ ἀφ' ἑαυτοῦ οὐδέν»⁸ καὶ «ὅτι ἐγὼ ἐξ ἑμαυτοῦ δὲν ἐλάλησα, ἀλλ' ὁ πέμψας με Πατήρ, αὐτὸς ἐντολὴν ἔδωκεν εἰς ἐμέ τί νὰ εἶπω καὶ τί νὰ λαλήσω· καὶ γνωρίζω ὅτι ἡ ἐντολὴ αὐτοῦ εἶναι ζωὴ αἰώνιος· ὅσα λοιπὸν λαλῶ ἐγώ, καθὼς εἶπεν εἰς ἐμέ ὁ Πατήρ, οὕτω λαλῶ»⁹. Ὑστερα ἀπὸ τοὺς λόγους αὐτοῦ τοῦ Κυρίου, ποῖος θὰ εἶναι τόσον παράφρων, ὥστε νὰ τολμήσῃ καὶ νὰ σκεφθῇ ἀκόμη κάτι ἀφ' ἑαυτοῦ, τὴν στιγμὴν πού ἀφ' ἑνὸς μὲν χρειάζεται ὡς ὁδηγὸν τὸ ἅγιον καὶ ἀγαθὸν Πνεῦμα, διὰ νὰ κατευθυνθῇ εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀληθείας καὶ μὲ τὴν

6. Ἐδῶ βλέπομεν σαφῶς πόσον ἡ σκέψις τοῦ Βασιλείου ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὰς Γραφάς.

7. Ἰω. 16, 13.

8. Ἰω. 5, 19.

9. Ἰω. 12, 49—50.

φλὸς δὲ καὶ ἐν σκύτει διάγει ἄνευ τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης, αὐτοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ φωτίζοντος, ὡσπερ ἀκτίσι, ταῖς ἑαυτοῦ ἐντολαῖς; «Ἡ γὰρ ἐντολὴ Κυρίου», φησί, «τηλαυγής, φωτίζουσα ὀφθαλμούς». Ἐπειδὴ δὲ τῶν ἐν ἡμῖν 5 στρεφομένων πραγμάτων ἢ ῥημάτων τὰ μὲν ἐστὶν ὑπὸ τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ ἁγίᾳ Γραφῇ διεσταλμένα, τὰ δὲ σεσιωπημένα, περὶ μὲν τῶν γεγραμμένων οὐδεμία ἐξουσία δέδοται καθόλου οὐδενὶ οὔτε ποιῆσαι τι τῶν κεκωλυμένων οὔτε παραλείψαι τι τῶν προστεταγμένων, τοῦ Κυρίου ἅπαξ παραγγεί- 10 λαντος καὶ εἰπόντος· «Καὶ φυλάξῃ τὸ ῥῆμα, δ' ἐντέλλομαί σοι σήμερον· οὐ προσθήσεις ἐπ' αὐτῷ καὶ οὐκ ἀφελείς ἀπ' αὐτοῦ»· «φοβερὰ γάρ τις ἐκδοχὴ κρίσεως καὶ πυρὸς ζῆλος ἐσθλείων μέλλοντος» τοὺς τοιοῦτόν τι τολμῶντας· περὶ δὲ τῶν σεσιωπημένων κανόνα ἡμῖν ἐξέθετο ὁ ἀπόστολος Παῦλος εἰπών· «Πάντα 15 μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα οἰκοδομεῖ. Μηδεὶς τὸ ἑαυτοῦ ζητεῖτω, ἀλλὰ τὸ τοῦ ἐτέρου ἕκαστος». Ὡστε παντὶ λόγῳ ἐπάναγκες ἢ ἢ τῷ Θεῷ ὑποτάσσεσθαι κατὰ τὴν ἐντολὴν αὐτοῦ ἢ ἄλλοις διὰ τὴν ἐντολὴν αὐτοῦ. Γέγραπται γάρ· «Ὑποτασσόμενοι ἀλλήλοις ἐν φόβῳ Χριστοῦ». Καὶ ὁ Κύριός φησιν· «Ὁ θε- 20 λων ἐν ὑμῖν εἶναι μέγας ἔστω πάντων ἔσχατος καὶ πάντων δοῦλος»· ἀπηλλοτριωμένος δηλονότι τῶν ἰδίων θελημάτων κατὰ μίμησιν αὐτοῦ τοῦ Κυρίου λέγοντος· «Καταβέβηκα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμόν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με Πατρός».

10. Ψαλ. 18, 9.

11. Δευτ. 4, 2. Τὸ χωρίον αὐτὸ παρατίθεται ὑπὸ τοῦ Βασιλείου κατὰ τρόπον ἐλεύθερον.

σκέψιν καὶ μὲ τοὺς λόγους καὶ μὲ τὰ ἔργα του, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἶναι τυφλὸς καὶ ζῆ εἰς τὸ σκότος χωρὶς τὸν ἥλιον τῆς δικαιοσύνης, αὐτὸν δηλαδὴ τὸν Κύριόν μας Ἰησοῦν Χριστόν, πού φωτίζει, ὡς μὲ ἀκτῖνας, μὲ τὰς ἐντολάς του; Διότι λέγει ἡ Γραφή ὅτι «ἡ ἐντολὴ Κυρίου εἶναι φεγγοβόλος, φωτίζουσα ὀφθαλμούς»¹⁰.

Ἐπειδὴ λοιπὸν τὰ πράγματα καὶ οἱ λόγοι πού χρησιμοποιοῦμεν, ἄλλα μὲν ἀναπτύσσονται ὑπὸ τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν ἀγίαν Γραφήν, ἄλλα δὲ παραλείπονται, δι' ὅσα εἶναι γραμμένα εἰς αὐτὴν εἰς κανένα δὲν ἔχει δοθῆ κανένα δικαίωμα οὔτε νὰ πράξῃ κάτι ἀπηγορευμένον οὔτε νὰ παραλείψῃ κάτι προστεταγμένον, διότι ὁ Κύριος παρήγγειλε καὶ εἶπε· «καὶ θὰ φυλάξῃς τὴν ἐντολήν, τὴν ὁποίαν προστάζω εἰς σέ σήμερον· δὲν θὰ προσθέσῃς εἰς αὐτὴν καὶ δὲν θὰ ἀφαιρέσῃς ἀπ' αὐτῆς»¹¹, «διότι φοβερὰ ἀναμονὴ· κρίσεως καὶ ἔξαισις πυρὸς πρόκειται νὰ καταφάγῃ» τοὺς τολμῶντας κάτι παρόμοιον¹². Διὰ τὰ παραλείπόμενα ὁμοῦς εἰς τὴν Γραφήν ὁ ἀπόστολος Παῦλος διετύπωσε δι' ἡμᾶς τὸν ἕξῃς κανόνα· «πάντα εἶναι ἐν τῇ ἔξουσίᾳ μου, ἀλλὰ δὲν οἰκοδομοῦν πάντα. Κανείς ἄς μὴ ζητῇ τὸν συμφέρον του, ἀλλ' ἕκαστος τὸν συμφέρον τοῦ ἄλλου»¹³. Ὡστε εἶναι ἀνάγκη μὲ κάθε τρόπον ἢ νὰ ὑποτασσώμεθα εἰς τὸν Θεόν, σύμφωνα μὲ τὴν ἐντολήν του, ἢ εἰς ἄλλους ἐξ αἰτίας τῆς ἐντολῆς του, διότι ἀναφέρεται εἰς τὴν Γραφήν· «ὑποτασσόμενοι εἰς ἀλλήλους ἐν φόβῳ Χριστοῦ»¹⁴. Καὶ ὁ Κύριος λέγει· «ὁ θέλων μεταξὺ ὑμῶν νὰ εἶναι μέγας ἄς εἶναι πάντων ἔσχατος καὶ πάντων δούλος»¹⁵, πού σημαίνει ὅτι πρέπει νὰ εἶναι ἀποξενωμένος ἀπὸ τὰ ἰδικὰ του θελήματα, μιμούμενος τὸν Κύριον, πού λέγει· «ἔχω καταβῆ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ὄχι διὰ νὰ κάμνω τὸ θέλημά μου, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με Πατρός»¹⁶.

12. Βλ. Ἐβρ. 10, 27.

13. Α' Κορ. 10, 23—24.

14. Ἐφ. 5, 21.

15. Μάρκ. 9, 35.

16. Ἰω. 6, 38.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ Β'

Ποίαν ὁμολογίαν ἀπαιτεῖσθαι δεῖ παρ' ἀλλήλων τοὺς ἐπὶ τὸ αὐτὸ ζῆν κατὰ Θεὸν βουλομένους.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τὴν ὑπὸ τοῦ Κυρίου παντὶ τῷ προσερχομένῳ προταθεῖσαν εἰπόντος· «Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἔλθειν, ἀπαρνησάσθω 5 ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθείτω μοι». Τούτων δὲ ἕκαστον οἶαν ἔχει δύναμιν εἶρηται ἐν τῷ περὶ αὐτοῦ ἐρωτήματι.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ Γ'

Τὸν ἁμαρτάνοντα πῶς ἐπιστρέφομεν, ἢ μὴ ἐπιστρέφοντα πῶς ἔχειν χρῆ.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

10 Ὡς προστετάγμεθα ὑπὸ τοῦ Κυρίου εἰπόντος· «Ἐὰν ἀμάρτη ὁ ἀδελφός σου, ὕπαγε, ἔλεγξον αὐτὸν μεταξὺ σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου. Ἐὰν σου ἀκούσῃ, ἐκέρδησας τὸν ἀδελφόν σου· ἐὰν δὲ μὴ ἀκούσῃ, παράλαβε μετὰ σοῦ ἓτι ἓνα ἢ δύο, ἵνα ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων ἢ τριῶν σταθῇ πᾶν ῥῆμα. Ἐὰν δὲ παρακού-
15 ση αὐτῶν εἰπὲ τῇ ἐκκλησίᾳ· ἐὰν δὲ καὶ τῆς ἐκκλησίας παρακούσῃ, ἔστω σοι ὡς ὁ ἐθνικὸς καὶ ὁ τελώνης». Ἐὰν ἄρα γένηται τοῦτο, «Ἀρκετὸν τῷ τοιοῦτῳ ἢ ἐπιτιμία αὐτῆ ἢ ὑπὸ τῶν πλειόνων», τοῦ ἀποστόλου γράφαντος· «Ἐλεγξον, ἐπιτίμησον, παρακάλεσον ἐν πάσῃ μακροθυμίᾳ καὶ διδαχῇ», καὶ πάλιν· «Εἰ
20 δέ τις οὐχ ὑπακούει τῷ λόγῳ ἡμῶν διὰ τῆς ἐπιστολῆς, τοῦτον σημειοῦσθε καὶ μὴ συναναμίγνησθε αὐτῷ, ἵνα ἐντραπῇ».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 2

Ποίαν ὁμολογίαν πρέπει νά δίδουν ὁ ἕνας εἰς τὸν ἄλλον οἱ ἐπιθυμοῦντες νά ζοῦν κατὰ Θεὸν εἰς τὸ αὐτὸ μέρος.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Πρέπει νά δίδουν τὴν ὁμολογίαν ποῦ ἐπρότεινεν ὁ Κύριος εἰς κάθε προσερχόμενον, ὅταν εἶπεν· «ἐάν τις θέλη νά ἔλθῃ ὀπίσω μου, ἄς ἀπαρνηθῆ ἑαυτὸν καὶ ἄς ἄρῃ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἄς με ἀκολουθῆ»¹⁷. Ποίαν ἰσχὺν ἔχει ἕκαστος ἐκ τῶν λόγων τούτων ἔχει λεχθῆ εἰς τὸ σχετικὸν ἐρώτημα.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 3

Πῶς θὰ ἐπαναφέρωμεν τὸν ἁμαρτάνοντα, ἢ, ἐάν δὲν ἐπιστρέφῃ, πῶς πρέπει νά τοῦ συμπεριφερώμεθα.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὅπως ἔχομεν λάβει ἐντολὴν ἀπὸ τὸν Κύριον, ποῦ εἶπεν· «ἐάν ἁμαρτήσῃ ὁ ἀδελφός σου, ὑπάγε καὶ ἔλεγξον αὐτὸν μετὰ σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου. Ἐάν σέ ἀκούσῃ, ἐκέρδησες τὸν ἀδελφόν σου· ἐάν ὁμως δὲν ἀκούσῃ, παράλαβε μετὰ σοῦ ἀκόμη ἕνα ἢ δύο, διὰ νά εἶναι ἔγκυρος κάθε λόγος, βεβαιούμενος διὰ στόματος δύο ἢ τριῶν μαρτύρων. Ἐάν δὲ παρακούσῃ τούτους, νά ἀναφερθῆς εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἐάν ὁμως παρακούσῃ καὶ τὴν ἐκκλησίαν, ἄς εἶναι διὰ σέ ὡς ὁ ἔθνικὸς καὶ ὁ τελώνης»¹⁸. Ἐάν λοιπὸν γίνῃ τοῦτο, «ἄρκετὴ εἶναι δι' αὐτὸν ἡ τιμωρία αὕτη ἐκ μέρους τῶν πολλῶν»¹⁹, διότι ἔγραψεν ὁ ἀπόστολος· «ἔλεγξον, ἐπιτίμησον, παρακάλεσον μετὰ πάσης μακροθυμίας καὶ διδασκαλίας»²⁰ καὶ· «ἐάν δὲν ὑπακούῃ τις εἰς τὸν λόγον ἡμῶν αὐτῆς τῆς ἐπιστολῆς, νά τὸν σημειώνετε καὶ νά μὴ συναναστρέφεσθε μετ' αὐτοῦ, διὰ νά ἐντραπῆ»²¹.

20. Β' Τιμ. 4, 2.

21. Β' Θεσσ. 3, 14.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ Δ'

Ἐάν τις καὶ εἰς τὰ μικρὰ ἁμαρτήματα στενοχωρῆ τοὺς ἀδελφοὺς λέγων ὅτι ὀφείλετε μετανοῆσαι, μήποτε καὶ αὐτὸς ἄσπλαγχνός ἐστι καὶ τὴν ἀγάπην καταλύει.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τοῦ Κυρίου διαβεβαιωσαμένου μὲν ὅτι «Ἰῶτα ἐν ἡ μία 5 κεραία οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου, ἕως ἂν πάντα γένηται», ἀποφηναμένου δὲ ὅτι «Πᾶν ῥῆμα ἀργόν, ὃ ἐὰν λαλήσωσιν οἱ ἄνθρωποι, ἀποδώσουσι περὶ αὐτοῦ λόγον ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως», οὐδενὸς δεῖ καταφρονεῖν ὡς μικροῦ. «Ὁ γὰρ καταφρονῶν πράγματος», φησί, «καταφρονηθήσεται ὑπ' αὐτοῦ». Ἄλλως τε 10 ποῖον ἁμαρτήμα μικρὸν τολμήσει τις εἰπεῖν, τοῦ ἀποστόλου ἀποφηναμένου ὅτι «διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ νόμου τὸν Θεὸν ἀτιμάζεις»; Εἰ δὲ τὸ κέντρον τοῦ θανάτου ἢ ἁμαρτία, οὐχ ἦδε ἢ ἦδε, ἀλλὰ τῷ ἀδιορίστῳ δηλονότι πᾶσα ἁμαρτία, ἄσπλαγχνός ἐστιν ὁ ἐφησυχάζων, οὐχ ὁ ἐλέγχων, ὡσπερ ὁ τὸν ἰὸν ἐνα- 15 φεῖς τῷ δηχθέντι ὑπὸ ἰοβόλου, οὐχ ὁ ἐξαίρων. Καὶ τὴν ἀγάπην δὲ οὗτος καταλύει. Γέγραπται γάρ· «Ὁς φεῖδεται τῆς βακτηρίας, μισεῖ τὸν ἑαυτοῦ υἱόν· ὁ δὲ ἀγαπῶν ἐπιμελῶς παιδεύει».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ Ε'

Πῶς ὀφείλει τις μετανοῆσαι ἐφ' ἐκάστῳ ἁμαρτήματι καὶ ποίους ἐπιδείξασθαι καρποὺς ἀξίους τῆς μετανοίας.

22. Ματθ. 5, 18. Περὶ τῆς ὀρθῆς ἐρμηνείας τοῦ χωρίου βλ. Σ. Ν. Σάκκου, Περὶ τῆς μεταφράσεως τῆς Κ. Διαθήκης, τεύχος Α', Ἀθήναι 1970, σελ. 16—20.

23. Ματθ. 12, 36. Περὶ τῆς ὀρθῆς ἐρμηνείας τοῦ χωρίου βλ. Σ. Ν. Σάκκου, ἔνθ' ἀν., σελ. 31—32.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 4

Ἐάν κάποιος στενοχωρῆ τοὺς ἀδελφούς καὶ εἰς τὰ μικρὰ ἀμαρτήματα, λέγων· «ὀφείλετε νὰ μετανοήσετε», μήπως καὶ αὐτὸς εἶναι ἄσπλαγχνος καὶ καταλύει τὴν ἀγάπην;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὁ Κύριος διεβεβαίωσεν ὅτι «ἓνα ἰῶτα ἢ ἓνα γράμμα δὲν θὰ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου, ἕως ὅτου ἐκπληρωθοῦν πάντα»²² καὶ διεκήρυξεν ὅτι «διὰ πᾶσαν ἀστήρικτον κρίσιν, τὴν ὁποῖαν θὰ λαλήσουν οἱ ἄνθρωποι, θὰ ἀποδώσουν λόγον περὶ αὐτῆς ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως»²³. Ὡς ἐκ τούτου τίποτε δὲν πρέπει νὰ περιφρονοῦμεν ὡς μικρόν, διότι κατὰ τὴν Γραφὴν «ὁ καταφρονῶν κάτι θὰ καταφρονηθῆ ὑπ' αὐτοῦ»²⁴. Ἄλλως τε ποῖον ἀμάρτημα θὰ τολμήσῃ κανεὶς νὰ εἴπῃ μικρόν, ὅταν ὁ ἀπόστολος κατέστησε φανερόν ὅτι «διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ νόμου τὸν Θεὸν ἀτιμάζεις»²⁵; Ἄφοῦ δὲ τὸ κέντρον τοῦ θανάτου εἶναι ἡ ἀμαρτία²⁶, ὄχι συγκεκριμένως αὐτὴ ἢ ἐκείνη, ἀλλὰ ἀπροσδιορίστως κάθε ἀμαρτία, ἄσπλαγχνος εἶναι ὄχι ὁ ἐλέγχων, ἀλλ' ὁ σιωπῶν, ὅπως ἀκριβῶς εἶναι ἄσπλαγχνος ἐκεῖνος ποὺ ἀφήνει τὸ δηλητηριον μέσα εἰς τὸν δηχθέντα ὑπὸ δηλητηριώδους ἔρπετοῦ, καὶ ὄχι ἐκεῖνος ποὺ τὸ βγάζει. Αὐτὸς ποὺ δὲν ἐλέγχει καταλύει καὶ τὴν ἀγάπην, διότι, ὅπως ἀναφέρει ἡ Γραφή, «ὁ φειδόμενος τῆς ράβδου μισεῖ τὸν υἱὸν αὐτοῦ, ὁ δὲ ἀγαπῶν παιδεύει αὐτὸν ἐπιμελῶς»²⁷.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 5

Πῶς ὀφείλει κάποιος νὰ μετανοήσῃ διὰ κάθε ἀμάρτημα καὶ ποίους καρποὺς ἀξίους τῆς μετανοίας πρέπει νὰ ἐπιδείξῃ²⁸.

24. Παρ. 13, 13. 25. Ρωμ. 2, 23.

26. Α' Κορ. 15, 55. 27. Παρ. 13, 24.

28. Βλ. Ὅρους κατὰ πλάτος 18, ὅπου τὸ δεύτερον ἡμισυ τῆς ἐρωτήσεως δὲν ἀπαντᾶται· ἐπαναλαμβάνεται ὁμως καὶ ἀπαντᾶται εἰς τοὺς αὐτοὺς Ὅρους 19.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τὴν διάθεσιν ἀναλαβὼν τοῦ εἰπόντος· «Ἄδικίαν ἐμίσησα καὶ ἐβδελυξάμην», καὶ ποιήσας τὰ ἐν τῷ ἕκτῳ ψαλμῷ καὶ ἐν πολλοῖς ἄλλοις εἰρημένα καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου ὑπὲρ ἄλλον ἡμαρτηκός μεμαρτυρημένα τοῖς κατὰ Θεὸν λυπηθεῖσιν. 5 «Ἴδου γάρ», φησί, «τὸ κατὰ Θεὸν λυπηθῆναι πόση κατειργάσατο ὑμῖν σπουδὴν, ἀλλὰ ἀπολογία, ἀλλὰ ἀγανάκτησιν, ἀλλὰ φόβον, ἀλλὰ ἐπιπόθησιν, ἀλλὰ ἐκδίκησιν, ἀλλὰ ζῆλον. Ἐν παντὶ συνεστήσατε ἑαυτοὺς ἄγνοους εἶναι ἐν τῷ πράγματι». Καὶ πολυπλασιάσας τὸ ἀντίθετον κατόρθωμα, ὡς ὁ Ζαχαῖος.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ Ζ'

10 Ὁ λόγῳ ὁμολογῶν μετανοεῖν, τὸ δὲ ἁμάρτημα μὴ διορθούμενος, τίς ἐστιν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Περὶ τοῦ τοιοῦτου γεγράφθαι λογίζομαι· «Ἐάν σου δέηται ὁ ἐχθρὸς μεγάλη τῇ φωνῇ, μὴ πεισθῆς αὐτῷ· ἑπτὰ γάρ εἰσι πονηραὶ ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ» καὶ ἀλλαχοῦ· «Ὡσπερ κῶων, 8-15 ταν ἐπέλθη ἐπὶ τὸν ἑαυτοῦ ἐμετόν καὶ μισητὸς γένηται, οὕτως ἄνθρωπος τῇ ἰδίᾳ κακίᾳ ἀναστρέφας ἐπὶ τὴν ἑαυτοῦ ἁμαρτίαν».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ Ζ'

Τί τὸ κρῖμα τῶν ἐκδικούντων τοὺς ἁμαρτάνοντας.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Βαρύτερον ἐκείνου οἶμαι, περὶ οὗ εἴρηται ὅτι «Συμφέρει

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Πρέπει νά ἔχη τήν διάθεσιν ἐκείνου πού εἶπεν· «ἐμίσησα καί ἐβδελυξάμην τήν ἀμαρτίαν»²⁹, νά κάμη τά ἀναφερόμενα εἰς τόν ἕκτον ψαλμόν καί εἰς πολλοὺς ἄλλους, καί αὐτά πού μαρτυροῦνται ἀπό τόν ἀπόστολον ὅτι ἔγιναν ἀπό τοὺς λυπηθέντας κατὰ Θεόν διὰ λογαριασμόν κάποιου ἄλλου πού ἠμάρτησε. «Διότι Ἰδού», λέγει, «τὸ ὅτι ἐλυπήθητε κατὰ Θεόν πόσῃν σπουδῇ ἐδημιούργησεν εἰς ὑμᾶς καί ἀπολογία καί ἀγανάκτησιν καί φόβον καί πόθον καί ζῆλον καί ἐκδίκησιν. Κατὰ πάντα ἀπεδείξατε ὅτι εἴσθε καθαροί ὡς πρὸς αὐτὸ τὸ πρᾶγμα»³⁰. Πρέπει ἀκόμη νά πολλαπλασιάσῃ τήν ἀντίθετον ἀρετήν, ὅπως ἔκαμεν ὁ Ζακχαῖος.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 6

Τί ἄνθρωπος εἶναι ἐκεῖνος πού μέ τόν λόγον ὁμολογεῖ μετάνοιαν, ἀλλά δὲν διορθώνει τὸ ἀμάρτημα.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Περὶ αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου σκέπτομαι ὅτι ἔχουν γραφῇ τὰ ἐξῆς· «ἐάν σέ παρακαλῇ ὁ ἐχθρὸς μέ δυνατὴν φωνήν, μὴ πιστεύσῃς εἰς αὐτόν, διότι ὑπάρχουν ἑπτὰ πονηρίαί εἰς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ»³¹ καί· «ὅπως ὁ κύων, ὅταν ἐπιστρέψῃ εἰς τὸν ἐμετὸν αὐτοῦ καί γίνῃ μισητός, οὕτως εἶναι ὁ ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος ἐξ αἰτίας τῆς κακίας του ἐπιστρέφει εἰς τὴν ἀμαρτίαν αὐτοῦ»³².

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 7

Ποία εἶναι ἡ τιμωρία ἐκείνων πού ὑπερασπίζονται τοὺς ἀμαρτάνοντας.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Κατὰ τὴν γνώμην μου εἶναι βαρυτέρα ἐκείνου περὶ τοῦ ὁ-

31. Παρ. 26, 25.

32. Παρ. 26, 11.

αὐτῷ, ἵνα κρεμασθῆ μύλος ὀνικός περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ
καὶ ριφῆ εἰς τὴν θάλασσαν ἢ ἵνα σκανδαλίσῃ ἓνα τῶν μικρῶν
τούτων». Οὐκέτι γὰρ τὴν ἐπιτίμησιν εἰς διόρθωσιν, ἀλλὰ τὴν
ἐκδίκησιν εἰς βεβαίωσιν τοῦ ἁμαρτήματος ὁ ἁμαρτήσας λαμ-
5 βάνει καὶ ἄλλους εἰς τὰ ὁμοια πάθη προτρέπει, ὡς ἐφαρμόσαι
τῷ ἐκδικουῦντι, εἰ μὴ ἐπιδειξῆται καρποὺς ἀξίους τῆς μετανοίας,
τὸ ὑπὸ τοῦ Κυρίου εἰρημένον, ὅτι «Ἐὰν ὁ ὀφθαλμὸς σου ὁ δε-
ξιὸς σκανδαλίξῃ σε, ἔξελε αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ. Συμφέρει
γάρ σοι ἵνα ἀπόληται ἐν τῶν μελῶν σου καὶ μὴ ὄλον τὸ σώμα
10 σου βληθῆ εἰς τὴν γέενναν».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ Η'

Τὸν μετανοοῦντα γνησίως πῶς προσδέχεσθαι χρή.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὡς ὁ Κύριος ἐδίδαξεν, εἰπὼν ὅτι «Συγκαλεῖται τοὺς φί-
λους καὶ τοὺς γείτονας λέγων· Συγχάροτέ μοι, ὅτι εὔρον τὸ
πρόβατόν μου τὸ ἀπολωλός».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ Θ'

15 Πρὸς τὸν ἀμετανόητα ἁμαρτάνοντα πῶς διατεθῶμεν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὡς ὁ Κύριος προσέταξεν, εἰπὼν «Ἐὰν δὲ καὶ τῆς ἐκκλη-
σίας παρακούσῃ, ἔστω σοι ὡς ὁ ἔθνικός καὶ ὁ τελώνης», καὶ
ὡς ὁ ἀπόστολος ἐδίδαξε, γράψας· «Στέλλεσθαι ὑμᾶς ἀπὸ παν-
τὸς ἀδελφοῦ ἀτάκτως περιπατοῦντος καὶ μὴ κατὰ τὴν παρά-
20 δοσιν, ἣν παρέλαβον παρ' ἡμῶν».

ποίου ἔχει λεχθῆ ὅτι «συμφέρι εἰς αὐτὸν νὰ κρεμασθῆ περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ μολόπετρα καὶ νὰ ριφθῆ εἰς τὴν θάλασσαν παρὰ νὰ σκανδαλίση ἓνα τῶν μικρῶν τούτων»³³. Διότι ὁ ἁμαρτήσας δὲν δέχεται τὴν ἐπιτίμησιν πρὸς διόρθωσιν, ἀλλὰ τὴν ὑπεράσπισιν πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ ἁμαρτήματος, καὶ προτρέπει καὶ ἄλλους εἰς τὰ ὁμοια πάθη, ὥστε διὰ τὸν συνηγορον τῆς ἁμαρτίας, ἐὰν δὲν ἐπιδείξη καρπούς ἀξίους τῆς μετανοίας, νὰ ἀρμόσουν οἱ λόγοι τοῦ Κυρίου· «ἐὰν ὁ ὀφθαλμός σου ὁ δεξιὸς σὲ σκανδαλίζη, ἔκβαλε αὐτὸν καὶ ρίψον ἀπὸ σοῦ. Διότι συμφέρι εἰς σὲ νὰ χαθῆ ἓν ἐκ τῶν μελῶν σου καὶ νὰ μὴ βληθῆ ὅλον τὸ σῶμά σου εἰς τὴν γέενναν»³⁴.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 8

Πῶς πρέπει νὰ προσδεχώμεθα τὸν μετανοοῦντα εἰλικρινῶς.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὅπως ἐδίδαξεν ὁ Κύριος διὰ τῶν λόγων· «συγκαλεῖ τοὺς φίλους καὶ τοὺς γείτονας λέγων· συγχάρητέ μοι, διότι εὔρον τὸ πρόβατόν μου τὸ ἀπολωλός»³⁵.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 9

Πῶς πρέπει νὰ φερώμεθα πρὸς τὸν ἁμαρτάνοντα, ἀλλὰ μὴ μετανοοῦντα.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὅπως προσέταξεν ὁ Κύριος διὰ τῶν λόγων· «Ἐὰν δὲ παρακούση καὶ τὴν ἐκκλησίαν, ἃς εἶναι διὰ σὲ ὡς ὁ ἐθνικός καὶ ὁ τελώνης»³⁶, καὶ ὅπως ἐδίδαξεν ὁ ἀπόστολος, ὅταν ἔγραφε· «νὰ ἀπομακρύνεσθε ἀπὸ παντὸς ἀδελφοῦ, ὁ ὁποῖος περιπατεῖ ἀτάκτως καὶ ὄχι κατὰ τὴν παράδοσιν τὴν ὁποίαν παρέλαβον παρ' ἡμῶν»³⁷.

36. Ματθ. 18, 17. 37. Β' Θεσσ. 3, 6.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ Ι'

Ψυχὴ ἐν ἁμαρτίαις πολλαῖς ταλαιπωρήσασα μετὰ ποταποῦ φόβου καὶ ποταπῶν δακρῶν ὀφείλει ἀναχωρῆσαι τῶν ἁμαρτημάτων καὶ μετὰ ποίας ἐλπίδος καὶ διαθέσεως προσελθεῖν τῷ Θεῷ.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

5 Πρῶτον μὲν ὀφείλει μισῆσαι τὸν κατεγνωσμένον ἑαυτῆς πρότερον βίον, καὶ τὴν μνήμην αὐτὴν σικχαίνουσα καὶ βδελυσσομένη γέγραπται γάρ· «Ἄδικίαν ἐμίσησα καὶ ἐβδελυξάμην, τὸν δὲ νόμον σου ἠγάπησα». ἔπειτα δὲ φόβου μὲν διδάσκαλον λαμβάνειν τὴν ἀπειλὴν τῆς αἰωνίου κρίσεως καὶ κολᾶσεως,
10 δακρῶν δὲ καιρὸν γνωρίζειν τὸν καιρὸν τῆς μετανοίας, ὡς ἐδίδαξεν ὁ Δαβὶδ ἐν τῷ ἔκτῳ ψαλμῷ, πληροφορηθεῖσα τὸν καθαρισμόν τῶν ἁμαρτημάτων διὰ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ ἐν τῷ μεγέθει τοῦ ἐλέους καὶ τῷ πλήθει τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ Θεοῦ, τοῦ εἰπόντος ὅτι «Ἐὰν ὦσιν αἱ ἁμαρτίαι ὑμῶν ὡς φοινικοῦν,
15 ὡς χιόνα λευκανῶ· ἐὰν δὲ ὦσιν ὡς κόκκινον, ὡσεὶ ἔριον λευκανῶ». Τότε τὴν ἐξουσίαν καὶ τὴν δύναμιν λαβοῦσα τῆς πρὸς Θεὸν εὐαρεστήσεως λέγει· «Τὸ ἐσπέρας ἀνλισθήσεται κλαυθμὸς καὶ εἰς τὸ πρωὶ ἀγαλλίασις. Ἔστρεψας τὸν κοπετόν μου εἰς χαρὰν ἐμοί, διέρρηξας τὸν σάκκον μου καὶ περιέζωσάς με εὐ-
20 φροσύνην, ὅπως ἂν ψάλλῃ σοι ἡ δόξα μου». Καὶ οὕτω προσελθοῦσα, ψάλλει τῷ Θεῷ λέγουσα· «Υψώσω σε, Κύριε, ὅτι ὑπέλαβές με καὶ οὐκ εὐφρανας τοὺς ἐχθρούς μου ἐπ' ἐμέ».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΙΑ'

Πῶς κατορθοῖ τις τὸ μῖσος πρὸς τὰ ἁμαρτήματα.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 10

Μέ ποίου είδους φόβον καί μέ ποίου είδους δάκρυα όφείλει νά έγκαταλείψη τά άμαρτήματα ή ψυχή πού έταλαιπωρήθη είς πολλές άμαρτίας, καί μέ ποίαν έλπίδα καί διάθεσιν όφείλει νά προσέλθη είς τόν Θεόν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Πρῶτα όφείλει νά μισήση τὸ άποδοκιμασμένον παρελθόν της, σιχαινομένη καί άποστρεφομένη τήν άνάμνησίν του, διότι ή Γραφή λέγει: «έμίσησα καί έβδελυξάμην τήν άδικίαν, ήγάπησα δέ τόν νόμον σου»³⁸. έπειτα όφείλει νά διδαχθῆ τόν φόβον άπό τήν άπειλήν τῆς αίωνίου κρίσεως καί κολάσεως, νά άναγνωρίζη δέ ώς καιρόν δακρύων τόν καιρόν τῆς μετανοίας, όπως έδίδαξεν ό Δαβίδ είς τόν έκτον ψαλμόν. Αύτά πρέπει νά γίνουν, άφοῦ ή ψυχή βεβαιωθῆ περὶ τοῦ καθαρισμού τῶν άμαρτημάτων διά τοῦ αίματος τοῦ Χριστοῦ, μέσα είς τὸ μέγεθος τοῦ έλέους καί είς τὸ πλῆθος τῶν οίκτιρμῶν τοῦ Θεοῦ, πού είπεν ότι «έάν αί άμαρτίαι ὑμῶν εἶναι ώς τὸ πορφυροῦν, θά τάς λευκάνω ώς χιόνα· έάν δέ εἶναι ώς τὸ κόκκινον, θά τάς λευκάνω ώς ξριον»³⁹. Τότε ή ψυχή, άφοῦ λάβη τήν δύναμιν νά εύχαριστήση τόν Θεόν, λέγει: «τὸ έσπέρας θά έγκατασταθῆ κλαυθμός καί τὸ πρωί άγαλλίασις. Μετέβαλες είς έμέ τόν θρῆνόν μου είς χαράν, έλυσες τόν σάκκον μου καί μέ περιέζωσες εύφροσύνην, διά νά ψάλλη είς σέ ή δόξα μου»⁴⁰. *Έτσι άφοῦ προσέλθη, ψάλλει είς τόν Θεόν ώς έξῆς: «θά σέ μεγαλύνω, Κύριε, διότι μέ άνύψωσες καί δέν ηῦφρανες τούς έχθρούς μου έπ' έμέ»⁴¹.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 11

Πῶς κατορθώνει κανείς νά μισήση τά άμαρτήματα.

40. Ψαλ. 29, 6· 12· 13. 41. Ψαλ. 29, 2.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἄει ἐκ τοῦ ἀηδοῦς καὶ λυπηροῦ ἀποτελέσματος τὸ μῖσος πρὸς τοὺς αἰτίους τῶν τοιούτων ἐγγίνεται. Ἐάν οὖν τις πληροφορηθῆ ὄσων καὶ ἡλίκων κακῶν γίνεται αἷτια τὰ ἁμαρτήματα, αὐτομάτως καὶ ἐνδιαθέτως πάσχει τὸ πρὸς αὐτὰ μῖσος, 5 οἷον ἔδειξεν ὁ εἰπὼν· («Ἀδικίαν ἐμίσησα καὶ ἐβδελυξάμην»).

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΙΒ'

Πῶς πληροφορηθῆ ἡ ψυχὴ ὅτι ἀφῆκεν αὐτῆ ὁ Θεὸς τὰ ἁμαρτήματα.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐάν θεωρήσῃ ἑαυτὴν ἐν τῇ διαθέσει τοῦ εἰπόντος· («Ἀδικίαν ἐμίσησα καὶ ἐβδελυξάμην»). Ὁ γὰρ Θεός, ὑπὲρ τῆς ἀφέσεως τῶν ἡμετέρων ἁμαρτημάτων καταπέμψας τὸν μονογενῆ αὐτοῦ Υἱόν, τὸ ὄσον ἐφ' ἑαυτῷ προλαβὼν πᾶσιν ἀφῆκεν. Ἐπειδὴ δὲ ἔλεον καὶ κρίσιν ἄδει ὁ ἅγιος Δαβὶδ καὶ μαρτυρεῖ ὅτι ὁ Θεὸς ἐλεήμων ἐστὶ καὶ δίκαιος, ἀνάγκη τὰ εἰρημένα ὑπὸ τῶν προφητῶν καὶ τῶν ἀποστόλων εἰς τοὺς περὶ μετανοίας 15 τόπους παρ' ἡμῶν γίνεσθαι, ἵνα τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ ἀναδειχθῆ καὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ εἰς ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν τελειωθῆ.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΙΓ'

Εἰ χρῆ τὸν μετὰ τὸ βάπτισμα ἐξαμαρτήσαντα ἀπογινώσκειν τῆς ἑαυτοῦ σωτηρίας, ἐν πλήθει κακῶν εὐρεθέντα· ἢ ἕως ποίου 20 μέτρον ἁμαρτιῶν ἐπελπίζειν χρῆ τῇ τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίᾳ διὰ τῆς μετανοίας.

42. Ψαλ. 118, 163. 43. Ψαλ. 118, 163. 44. Ψαλ. 100, 1.

45. Εἰς τὸ ἐρώτημα αὐτὸ ὑπάρχει προφανῶς ἐπίδρασις τῆς γενικῆς ἀπόψεως πού ἐκυκλοφόρει εἰς τὴν Ἐκκλησίαν μέχρι τῶν μέσων τοῦ τρίτου

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τὸ δυσάρεστον καὶ λυπηρὸν ἀποτέλεσμα προκαλεῖ πάντοτε τὸ μῖσος πρὸς τοὺς προκαλοῦντας αὐτό. Ἐάν λοιπὸν βεβαιωθῆ κανεὶς πόσα πολλὰ καὶ μεγάλα κακὰ προκαλοῦν τὰ ἁμαρτήματα, αὐτομάτως καὶ ἀπὸ μέσα του αἰσθάνεται πρὸς αὐτὰ τὸ μῖσος ποῦ ἔδειξεν ὁ ψαλμωδὸς διὰ τῶν λόγων του· «ἐμίσησα καὶ ἐβδελυξάμην τὴν ἀδικίαν» ⁴².

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 12

Πῶς θὰ βεβαιωθῆ ἡ ψυχὴ ὅτι ὁ Θεὸς συνεχώρησε τὰ ἁμαρτήματά της.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐάν ἴδῃ τὸν ἑαυτὸν της νὰ ἔχη τὴν διάθεσιν τοῦ εἰπόντος· «ἐμίσησα καὶ ἐβδελυξάμην τὴν ἀδικίαν» ⁴³. Διότι ὁ Θεός, ποῦ ἔστειλε τὸν μονογενῆ του Υἱὸν διὰ τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτημάτων μας, ἔχει ἤδη συγχωρήσει τὰς ἁμαρτίας ὅλων, ὅσον ἔξαρτᾶται ἀπὸ αὐτόν. Ἐπειδὴ ὁ ἅγιος Δαβὶδ ψάλλει τὸ ἔλεος καὶ τὴν κρίσιν ⁴⁴ καὶ μαρτυρεῖ ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἐλεήμων καὶ δίκαιος, εἶναι ἀνάγκη νὰ κάμωμεν ὅ,τι εἶπαν περὶ μετανοίας οἱ προφῆται καὶ οἱ ἀπόστολοι, ὥστε νὰ φανερωθοῦν αἱ κρίσεις τῆς δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ τελειωθῆ τὸ ἔλεός του διὰ τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 13

Πρέπει ὁ ἁμαρτήσας μετὰ τὸ βάπτισμα, νὰ ἀπελπίζεται διὰ τὴν σωτηρίαν του, ἐάν διαπράξῃ πλῆθος ἁμαρτιῶν; ἢ μέχρι ποίου ὁρίου ἁμαρτιῶν πρέπει νὰ ἐλπίζῃ εἰς τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς μετανοίας ⁴⁵;

αἰῶνος, ὅτι δι' ὠρισμένα ἁμαρτήματα δὲν ὑπάρχει μετάνοια εἰς αὐτὴν τὴν ζωὴν, καὶ ὅτι πρέπει νὰ ἐλπίζῃ κανεὶς δι' αὐτὰ εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως. Ἄποψις ἐσφαλμένη καὶ καταδικασθεῖσα.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Εἰ πλῆθος οἰκτιρῶν Θεοῦ ἀριθμῆσαι καὶ μέγεθος ἐλέους Θεοῦ μετρηῆσαι δυνατόν, ἐν συγκρίσει πλῆθους καὶ μεγέθους ἁμαρτημάτων ἢ ἀπόγνωσις γινέσθω. Εἰ δὲ ταῦτα μὲν, ὡς εἰκός, καὶ μέτρῳ ὑποβάλλεσθαι καὶ ἀριθμητὰ εἶναι συμβαίνει, 5 Θεοῦ δὲ ἔλεος μετρηῆσαι καὶ οἰκτιρμοὺς ἀριθμῆσαι ἀδύνατον, οὐκ ἀπογνώσεως καιρός, ἀλλ' ἐπιγνώσεως ἐλέους καὶ καταγνώσεως ἁμαρτημάτων, ὧν ἡ ἄφεσις πρόκειται ἐν τῷ αἵματι τοῦ Χριστοῦ, καθὼς γέγραπται. Ὅτι δὲ οὐ χρὴ ἀπογινώσκειν διδασκόμεθα πολλαχοῦ μὲν καὶ πολυτρόπως, μάλιστα δὲ ἐκ 10 τῆς παραβολῆς τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τῆς ἐπὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ λαβόντος τὴν τοῦ πατρὸς οὐσίαν καὶ καταναλώσαντος εἰς ἁμαρτήματα. Οὐδ' ἡ μετάνοια οἴας καὶ δσης ἑορτῆς ἀξία γέγονεν, ἐξ αὐτῶν τῶν ῥημάτων τοῦ Κυρίου μαθάνομεν. Καὶ διὰ Ἡσαίου δέ φησιν ὁ Θεός· «Ἐὰν ὦσιν αἱ ἁμαρτίαι ὑμῶν 15 ὡς φοινικοῦν, ὡς χιόνα λευκανῶ· ἐὰν δὲ ὦσιν ὡς κόκκινον, ὡς ἔριον λευκανῶ». Ὅπερ ὀφείλομεν εἰδέναι ἀληθὲς μόνον, ἐὰν ὁ τρόπος τῆς μετανοίας ἐκ διαθέσεως βδελυσομένης τὴν ἁμαρτίαν ἀξιόλογος γένηται, καθὼς γέγραπται ἐν τε Παλαιᾷ καὶ Καινῇ Διαθήκῃ, καὶ ὁ καρπὸς ἄξιος, καθὼς εἴρηται ἐν τῷ 20 περὶ τούτου ἐπερωτήματι.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΙΔ'

Ἐκ ποίων καρπῶν ὀφείλει δοκιμάζεσθαι ἡ ἀληθῆς μετάνοια.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐάν εἶναι δυνατόν νά ἀριθμήσωμεν τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ Θεοῦ καὶ νά μετρήσωμεν τὸ μέγεθος τοῦ ἔλεους τοῦ Θεοῦ, ἄς ἀπογοητευώμεθα ἀνάλογα μὲ τὸ πλῆθος καὶ τὸ μέγεθος τῶν ἀμαρτημάτων μας.

Ἐάν ὁμως τὰ ἀμαρτήματά μας, ὅπως εἶναι φυσικόν, συμβαίνη καὶ νά μετροῦνται καὶ νά ἀριθμοῦνται, ἐνῶ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀμέτρητον καὶ οἱ οἰκτιρμοὶ του ἀναρίθμητοι, δὲν ἔχομεν καιρὸν δι' ἀπόγνωσιν, ἀλλὰ δι' ἐπίγνωσιν τοῦ ἔλεους καὶ κατάκρισιν τῶν ἀμαρτημάτων, τῶν ὁποίων ἡ ἄφεσις, ὅπως λέγει ἡ Γραφή, ὑπάρχει εἰς τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ. Ὅτι δὲν πρέπει νά ἀπογοητευώμεθα, τὸ διδασκόμεθα εἰς πολλὰ σημεῖα καὶ μὲ πολλοὺς τρόπους, ἀλλ' ἰδιαιτέρως ἀπὸ τὴν παραβολὴν τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, πού ἀναφέρεται εἰς τὸν υἱὸν πού ἔλαβε τὴν πατρικὴν περιουσίαν καὶ τὴν κατηνάλωσεν εἰς ἀμαρτήματα. Ἡ μετάνοια αὐτοῦ ποίας καὶ πόσον μεγάλης ἑορτῆς ἀξία ἔγινε, πληροφοροῦμεθα ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου ⁴⁶. Ἀλλὰ ὁ Θεὸς ὁμιλεῖ σχετικῶς καὶ διὰ τοῦ Ἡσαίου· «ἐάν», λέγει, «αἱ ἀμαρτίαι ὑμῶν εἶναι ὡς τὸ πορφυροῦν θά τὰς λευκάνω ὡς χιόνα· ἐάν δὲ εἶναι ὡς τὸ κόκκινον, θά τὰς λευκάνω ὡς ἔριον» ⁴⁷. Αὐτὸ ὀφείλομεν νά γνωρίζωμεν ὅτι εἶναι ἀληθές, μόνον ἐάν ἡ μετάνοια γίνη κατὰ τρόπον ἀξιόλογον, μὲ διάθεσιν ἀποστρεφομένην τὴν ἀμαρτίαν, ὅπως ἀναφέρεται καὶ εἰς τὴν Παλαιάν καὶ εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην, καὶ ἐάν ὁ καρπὸς τῆς μετανοίας εἶναι ἀξιόλογος, ὅπως ἔχει λεχθῆ εἰς τὸ σχετικὸν ἐρώτημα ⁴⁸.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 14

Μὲ ποίους καρποὺς ὀφείλει νά βεβαιουῖται ἡ ἀληθὴς μετάνοια.

48. Ὅροι κατ' ἐπιτομὴν 5.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὁ τρόπος τῶν μετανοούντων καὶ ἡ διάθεσις τῶν ἀναχωρούντων τοῦ ἁμαρτήματος καὶ ἡ σπουδὴ τῶν ἀξίων καρπῶν τῆς μετανοίας εἴρηται ἐν τοῖς ἰδίῳις τόποις.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΙΕ'

Τί ἐστι τό· «Ὅσακις ἁμάρτη εἰς ἐμὲ ὁ ἀδελφός μου καὶ ἀφῆσω αὐτῷ;», καὶ ἐπὶ ποίοις ἐμόν ἐστιν ἀφιέναι.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἡ ἐξουσία τοῦ ἀφιέναι οὐκ ἀπολύτως δέδοται, ἀλλ' ἐν ὑπακοῇ τοῦ μετανοούντος καὶ συμφωνίᾳ πρὸς τὸν ἐπιμελούμενον αὐτοῦ τῆς ψυχῆς. Γέγραπται γὰρ ἐπὶ τῶν τοιούτων δι· «Ἐὰν δύο ὑμῶν συμφωνήσωσιν ἐπὶ τῆς γῆς, περὶ παντός πρά-
10 γματος οὗ ἐὰν αἰτήσωσιν, γενήσεται αὐτοῖς παρὰ τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς». Τὸ δὲ ἐπὶ ποίοις οὐδὲ ἐρωτᾶν ἐστι, τῆς Καινῆς Διαθήκης διαφορὰν ἡμῖν μηδεμίαν δηλωσάσης, πάσης δὲ ἁμαρτίας τὴν ἄφεσιν τοῖς ἀξιολόγως μετανοοῦσιν ἐπαγγελλομένης, καὶ μάλιστα τοῦ Κυρίου ἐξ ἰδίου προσώπου ἐπαγγε-
15 γειλαμένου περὶ παντός πράγματος.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΙΣ'

Διὰ τί ποτὲ μὲν ἡ ψυχὴ καὶ μὴ σπουδάζουσα, αὐτομάτως σχεδόν, ὡς ἐμπροσόντος πόνου, καταλύσεται, ποτὲ δὲ ἄπικτος οὕτως ἐστίν, ὡς καὶ βιαζομένη καταναγγῆναι μὴ δύνασθαι.

49. Βλ. Ὅρους κατ' ἐπιτομὴν 3 κ.ξξ. 50. Ματθ. 18, 21.

51. Ματθ. 18, 19. 52. Βλ. Ὅρους κατ' ἐπιτομὴν 293.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Περὶ τῆς συμπεριφορᾶς τῶν μετανοούντων καὶ περὶ τοῦ χαρακτήρος τῶν ἐγκαταλειπόντων τὸ ἀμάρτημα καὶ περὶ τῆς προσπάθειας διὰ καρποῦς ἀξίους τῆς μετανοίας ἔχει γίνεαι λόγος εἰς τοὺς οἰκείους τόπους ⁴⁹.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 15

Τί σημαίνει τὸ «ποσάκις θὰ ἀμαρτήσῃ εἰς ἐμὲ ὁ ἀδελφός μου καὶ θὰ τὸν συγχωρήσω;» ⁵⁰, καὶ ποῖα ἀμαρτήματα ἤμπορῶ ἐγὼ νὰ συγχωρῶ.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἡ ἐξουσία τῆς ἀφέσεως τῶν ἀμαρτιῶν δὲν ἔχει δοθῆ ἀνευ ὄρων, ἀλλ' ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ὑπακοὴν τοῦ μετανοοῦντος καὶ ἀπὸ τὴν συμφωνίαν του μὲ τὸν καθοδηγητὴν τῆς ψυχῆς του. Διότι ἔχει γραφῆ περὶ τῶν τοιούτων ὅτι, «ἐὰν δύο ἐξ ὑμῶν συμφωνήσουσιν ἐπὶ τῆς γῆς περὶ παντὸς πράγματος, τὸ ὁποῖον ἤθελον ζητήσῃ, θὰ γίνῃ εἰς αὐτοὺς παρὰ τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς» ⁵¹.

Ὡς πρὸς τὸ ἐρώτημα, ποῖα ἀμαρτήματα ἤμποροῦμεν νὰ συγχωροῦμεν, οὔτε νὰ τίθεται πρέπει, διότι ἡ Καινὴ Διαθήκη δὲν μᾶς ἐδήλωσε καμμίαν διαφορὰν ⁵², ἀλλὰ ὑπόσχεται τὴν ἀφεσιν κάθε ἀμαρτίας εἰς τοὺς ἀξίως μετανοοῦντας, καὶ μάλιστα διότι ὁ Κύριος ὑπέσχεθη προσωπικῶς τὴν ἀφεσιν «περὶ παντὸς πράγματος» ⁵³.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 16

Διατί ἄλλοτε μὲν ἡ ψυχὴ, καὶ χωρὶς νὰ ἐνδιαφέρεται, σχεδὸν αὐτομάτως καταλύσεται, ὡσὰν νὰ κατελήφθη ἀπὸ λύπην, ἄλλοτε δὲ εἶναι τόσον ἀλυπτος, ὥστε δὲν δύναται νὰ καταλυγῆ, καὶ ὅταν ἀκόμη πιέζεται.

53. Ματθ. 18, 19.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἡ μὲν τοιαύτη κατάνυξις Θεοῦ ἐστὶ δῶρον ἢ εἰς ἐρεθισμὸν τῆς ἐπιθυμίας, ἵνα γευσασμένη ἡ ψυχὴ τῆς γλυκύτητος τοῦ τοιοῦτου πόνου σπουδάσῃ τοῦτον ἐξομαλίσει, ἢ εἰς ἀποδειξιν τοῦ δύνασθαι τὴν ψυχὴν διὰ σπουδαιότερας ἐπιμελείας
 5 ἐν κατανύξει εἶναι πάντοτε, πρὸς τὸ ἀναπολόγητον τῶν διὰ ῥαθυμίας ταύτην ἀποβαλόντων· τὸ δὲ βιάζεσθαι καὶ μὴ δύνασθαι, ἅμα μὲν ἔλεγχος τῆς ἐν τῷ ἄλλῳ χρόνῳ ἀμελείας ἡμῶν (οὐ γὰρ δυνατόν ἄνευ μελέτης καὶ συγγυμνασίας πλείονος καὶ
 10 ἅμα δὲ δείκνυσι τὴν ψυχὴν ὑφ' ἐτέρων παθῶν κυριευομένην καὶ ὑπ' ἐκείνων οὐδὲ πρὸς ἃ βούλεται ἐλευθεριάζειν ἐπιτρεπομένην, κατὰ τὸ ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου εἰρημένον θεώρημα, εἰπόντος· «Ἐγὼ δὲ σαρκικός εἰμι, πεπραμένος ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν. Οὐ γὰρ ὁ θέλω, τοῦτο πράσσω, ἀλλ' ὁ μισῶ, τοῦτο ποιῶ», καὶ
 15 πάλιν· «Νῦν δὲ οὐκέτι ἐγὼ κατεργάζομαι αὐτό, ἀλλ' ἡ οἰκοῦσα ἐν ἐμοὶ ἁμαρτία», τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦτο συμβαίνειν ἡμῖν εἰς ἀγαθὸν συγχωρήσαντος, ἐὰν ἄρα δι' ὧν ἀκουσίως πάσχει ἡ ψυχὴ εἰς αἴσθησιν ἔλθῃ τοῦ κρατοῦντος καὶ γνωρίσασα ἐαυτήν, ἐν οἷς ἀκουσίως δουλεύει τῇ ἁμαρτίᾳ, ἀνανήψῃ ἐκ τῆς τοῦ δια-
 20 βόλου παγίδος, ἔτοιμον εὐρίσκουσα τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ εἰς ἀντίληψιν τῶν γνησίως μετανοούντων.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΙΖ'

Ἐάν τις κατὰ νοῦν μνημονεύσῃ τοῦ φαγεῖν, εἶτα καταγῶν ἑαυτοῦ, εἰ καὶ οὗτος ὡς μεριμνήσας ἐγκληθήσεται.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἡ κατάνυξις αὐτὴ εἶναι δῶρον τοῦ Θεοῦ με σκοπὸν ἢ νὰ προκαλέσῃ τὴν ἐπιθυμίαν, ὥστε νὰ γευθῆ ἡ ψυχὴ τὴν γλυκύτητα τῆς τοιαύτης λύπης· καὶ νὰ φροντίσῃ νὰ τὴν καταστήσῃ ἐντελῶς ὁμαλήν, ἢ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι δύναται ἡ ψυχὴ με μεγαλυτέραν ἐπιμέλειαν νὰ εὐρίσκεται πάντοτε ἐν κατανύξει, ὥστε νὰ εἶναι ἀναπολόγητοι ὅσοι ἀπέβαλαν αὐτὴν ἐξ αἰτίας τῆς ὀκνηρίας των. Ὅμως τὸ νὰ πιεζώμεθα καὶ νὰ μὴ ἡμποροῦμεν νὰ κατανυγῶμεν, συγχρόνως ἀποκαλύπτει καὶ τὴν ἀμέλειαν μας κατὰ τὸ παρελθόν (διότι δὲν εἶναι δυνατὸν ἕνας ἄνθρωπος ποὺ ἀντιμετωπίζει κάτι ἔξαφνα, νὰ τὸ ὑπερνικήσῃ χωρὶς σκέψιν καὶ χωρὶς πολλὴν καὶ συνεχῆ ἀσκησιν μαζί με ἄλλους ἀνθρώπους) καὶ ὅτι ἡ ψυχὴ κυριεύεται ἀπὸ ἄλλα πάθη καὶ δὲν τῆς ἐπιτρέπεται ἀπὸ αὐτὰ νὰ εἶναι ἐλευθέρᾳ ἐκεῖ ποὺ θέλει· αὐτὴν τὴν ἔνοιαν ἔχει ἡ γνώμη τοῦ ἀποστόλου, ὅταν εἶπεν· «ἐγὼ δὲ εἶμαι σαρκικός, πωλημένος ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν· διότι δὲν πράττω ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον θέλω, ἀλλὰ πράττω ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον μισῶ»⁵⁴ καὶ «τώρα δὲ δὲν πράττω πλέον ἐγὼ αὐτό, ἀλλ' ἡ ἁμαρτία ἡ ὁποία κατοικεῖ ἐντὸς ἐμοῦ»⁵⁵. Διότι ὁ Θεὸς ἐπέτρεψε καὶ αὐτὸ νὰ συμβαίῃ εἰς ἡμᾶς διὰ τὸ καλὸν μας, ἔαν βεβαίως ἡ ψυχὴ διὰ τῶν ἀκουσίων παθημάτων τῆς συνειδητοποιήσῃ ποῖος εἶναι ὁ κυρίαρχός της καὶ ἔαν, ἀφοῦ γνωρίσῃ τὸν ἑαυτὸν της μέσα εἰς ἐκεῖνα εἰς τὰ ὁποῖα δουλεύει χωρὶς τὴν θέλησίν της εἰς τὴν ἁμαρτίαν, συνέλθῃ ἀπὸ τὴν παγίδα τοῦ διαβόλου, ἀνακαλύπτουσα ὅτι τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ εἶναι ἕτοιμον νὰ βοηθήσῃ τοὺς εἰλικρινῶς μετανοοῦντας.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 17

Ἐὰν κάποιος σκεφθῆ τὸ φαγητὸν καὶ ὕστερα καταδικάσῃ τὸν ἑαυτὸν του, ὑπόκειται καὶ αὐτὸς εἰς τὴν καταδίκην τῶν μεριμνούντων;

55. Ρωμ. 7, 17.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Εἰ μὲν, τῆς φύσεως μὴ ἐνοχλοῦσης, πρὸ καιροῦ τῆς πείνης ἢ μνήμη γίνεται, πρόδηλος μὲν ὁ μετεωρισμὸς τῆς ψυχῆς, κατηγορῶν αὐτῆς τὴν τε περὶ τὰ παρόντα προσπάθειαν καὶ τὴν περὶ τὰ ἀρέσκοντα Θεῷ ῥαθυμίαν, ἔτοιμον δὲ καὶ οὕτως 5 τὸ τοῦ Θεοῦ ἔλεος. Καταγνοῦς γάρ τις ἑαυτοῦ, τῷ λόγῳ τῆς μετανοίας ἀπολέλυται τοῦ ἐγκλήματος, καὶ εἰς φυλάξεται τοῦ λοιποῦ τὸν ὄλισθον, μνημονεύων τοῦ Κυρίου εἰπόντος· «Ἴδε ὕγιης γέγονας, μηκέτι ἀμάρτανε, ἵνα μὴ χειρόν τί σοι γένηται». Εἰ δέ, τῆς φύσεως ἀναγκαζούσης καὶ τῆς πείνης κρα- 10 τούσης, ἢ μὲν αἰσθησις τὴν μνήμην κινεῖ, νικᾷ δὲ ὁ λογισμὸς τῇ περὶ τὰ κρείττονα σπουδῇ τε καὶ σχολῇ, οὐχ ἢ μνήμη καταγνώσεως ἀξία, ἀλλ' ἢ νίκη ἐπαίνου.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΙΗ'

Εἰ χρὴ ἐν ἀδελφότητι τῷ ἑξαμαρτήσαντί ποτε φροντίδα τινα ἐγχειρίζειν μετὰ πολλὴν ἀσκησιν καί, εἰ χρὴ, ποίαν ταύτην.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

15 Μνημονεύοντες τοῦ ἀποστόλου λέγοντος· «Ἀπόσκοποι γίνεσθε καὶ Ἰουδαίους καὶ Ἑλλησι καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ, καθὼς καὶ ἐγὼ πάντα πᾶσιν ἀρέσκω, μὴ ζητῶν τὸ ἑμῶν συμφέρον, ἀλλὰ τὸ τῶν πολλῶν, ἵνα σωθῶσι», πολλὴν φροντίδα ἔχειν ὀφείλομεν, ὅπως μὴ ἐγκοπὴν τινα δῶμεν τῷ Εὐαγγελίῳ 20 τοῦ Χριστοῦ καὶ ὅπως μὴ πρόσκομμα γενώμεθα τοῖς ἀσθενούσι, μήτε μὴν οἰκοδομήσωμέν τινας εἰς κακίαν. Διόπερ ἀναγ-

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐάν σκεφθῆ τὸ φαγητόν, χωρὶς νὰ τὸν ἐνοχλήσῃ ἡ φύσις, πρῶτου νὰ πεινάσῃ, εἶναι φανερά ἡ ἀστάθεια τῆς ψυχῆς, ἡ ὁποία ἀποδεικνύει καὶ τὴν προσκόλλησίν της εἰς τὰ παρόντα καὶ τὴν ραθυμίαν της διὰ τὰ εὐάρεστα εἰς τὸν Θεόν. Ὅμως καὶ εἰς αὐτὴν τὴν περίπτωσιν τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ εἶναι πλησίον. Διότι, ἐάν καταδικάσῃ κάποιος τὸν ἑαυτόν του, λαμβάνει τὴν ἄφεσιν διὰ τῆς μετανοίας του, ἐάν φυλαχθῆ εἰς τὸ ἐξῆς ἀπὸ τὸ ὀλίστημα, φέρων εἰς τὴν σκέψιν του τὸν λόγον τοῦ Κυρίου «ἴδε, ἔχεις γίνεи ὑγιής, μηκέτι ἀμάρτανε, διὰ νὰ μὴ γίνῃ εἰς σέ κάτι χειρότερον»⁵⁶. Ἐάν ὅμως ἡ φύσις ἀναγκάζῃ καὶ ἡ πείνα κυριαρχῆ καὶ ἐάν ἡ αἴσθησις ἔτσι ἐρεθίζῃ τὴν μνήμην διὰ τὸ φαγητόν, ἀλλὰ νικᾷ ἡ σκέψις διὰ τῆς φροντίδος καὶ τῆς ἀπασχολήσεως μὲ τὰ ἀνώτερα ἀγαθὰ, τότε ἡ ἀνάμνησις τοῦ φαγητοῦ δὲν εἶναι ἀξιοκατάκριτος, ἀλλ' ἡ νίκη εἶναι ἀξίεπαινος.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 18

Εἶναι ὀρθόν εἰς ἐκείνον ποῦ ἡμάρτησε κάποτε εἰς τὴν ἀδελφότητα νὰ ἀνατίθεται ὕστερα ἀπὸ πολλὴν ἀσκήσιν κάποια ὑπηρεσία καί, ἐάν εἶναι ὀρθόν, ποῖα ὑπηρεσία;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐάν ἔχωμεν εἰς τὸν νοῦν μας τὸν ἀπόστολον, ποῦ εἶπε «μὴ γίνεσθε πρόσκομμα καὶ εἰς Ἰουδαίους καὶ εἰς ἔθνικούς καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, καθὼς καὶ ἐγὼ κατὰ πάντα ἀρέσκω εἰς πάντας, μὴ ζητῶν τὸ ἰδικόν μου συμφέρον, ἀλλὰ τὸ συμφέρον τῶν πολλῶν, διὰ νὰ σωθοῦν»⁵⁷, ὀφείλομεν καὶ ἡμεῖς νὰ φροντίζωμεν πολὺ, ὥστε νὰ μὴ ἐμποδίσωμεν τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ καὶ νὰ μὴ γίνωμεν πρόσκομμα εἰς τοὺς ἀδυνάτους καὶ νὰ μὴ προωθήσωμεν ἄλλους εἰς τὴν κακίαν. Εἶναι ἀνάγκη

57. Α' Κορ. 10, 32-33.

καῖον καὶ ἐπὶ τῶν τοιούτων σκοπεῖν καὶ δοκιμάζειν τὸ πρὸς οἰκοδομὴν τῆς πίστεως καὶ προκοπὴν πάσης ἀρετῆς ἐν Χριστιῷ.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΙΘ'

Ἐάν τις ὑποπεύηται ἐπὶ ἁμαρτήματι, προφανῶς δὲ τοῦτο 5 μὴ ποιῆ, εἰ δεῖ αὐτῷ ἐπιτηρεῖν, ἵνα καὶ ἐφευρεθῆ ὁ ὑποπεύεται.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Αἱ μὲν πονηραὶ ὑπόνοιαι καὶ ἀπὸ προαιρέσεως ἐθελό-
κάκου γινόμεναι κατηγοροῦνται ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου· ἐπι-
τηρεῖν δὲ χρὴ τοῖς πᾶσιν ἐν ἀγάπῃ Χριστοῦ καὶ ἐν ἐπιθυμίᾳ
θεραπείας τοῦ ὑποπευομένου τὸν ἐπιτεταγμένον τὴν πάντων
10 ἐπιμέλειαν, ὅπως γένηται τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου·
«Ἴνα παραστήσωμεν πάντα ἄνθρωπον τέλειον ἐν Χριστῷ Ἰη-
σοῦ».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ Κ'

Εἰ χρὴ τὸν ἐν ἁμαρτίαις ἐξετασθέντα φεύγειν τὴν πρὸς τοὺς
ἑτεροδόξους κοινωνίαν, ἥ καὶ πρὸς τοὺς κακῶς ζῶντας διακρί-
15 νεσθαι.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τοῦ ἀποστόλου εἰπόντος· «Στέλλεσθαι ὑμᾶς ἀπὸ παντὸς
ἀδελφοῦ ἀτάκτως περιπατοῦντος καὶ μὴ κατὰ τὴν παράδο-
σιν, ἣν παρέλαβον παρ' ἡμῶν», καθόλου παντὶ πᾶσα κοινωνία

λοιπόν και εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων νὰ ἐξετάζωμεν καὶ νὰ ἐλέγχωμεν ποῖον συντελεῖ εἰς τὴν οἰκοδομὴν τῆς πίστεως καὶ εἰς τὴν πρόοδον κάθε ἀρετῆς ἐν Χριστῷ.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 19

Ἐὰν ὑποπτευώμεθα κάποιον δι' ἀμάρτημα, δὲν διαπραττή δὲ τοῦτο φανερά, πρέπει νὰ τὸν παρακολουθοῦμεν, ὥστε νὰ ἐπαληθευθοῦν αἱ ὑπόνοιαι μας;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Αἱ πονηραὶ ὑπόνοιαι ποὺ δημιουργοῦνται ἀπὸ κακόβουλον προαίρεσιν καταδικάζονται ἀπὸ τὸν ἀπόστολον⁵⁸. Ὁμως ὁ ἐντεταλμένος τὴν φροντίδα ὄλων πρέπει νὰ παρακολουθῆ τοὺς πάντας μὲ ἀγάπην Χριστοῦ καὶ μὲ ἐπιθυμίαν νὰ θεραπεύσῃ τὸν ὑποπτευόμενον, ὥστε νὰ γίνῃ τὸ λεχθέν ἀπὸ τὸν ἀπόστολον: «διὰ νὰ παραστήσωμεν πάντα ἄνθρωπον τέλειον ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ»⁵⁹.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 20

Ἐὰν πρέπη αὐτὸς ποὺ ἐζήσεν ἐν ἀμαρτίαις νὰ ἀποφεύγῃ νὰ συναναστρέφεται μὲ τοὺς αἰρετικούς ἢ καὶ νὰ ἀπομακρύνεται ἀπὸ τοὺς κακῶς ζῶντας.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐπειδὴ ὁ ἀπόστολος εἶπε: «νὰ ἀπομακρύνεσθε ἀπὸ παντὸς ἀδελφοῦ, ὁ ὁποῖος περιπατεῖ ἀτάκτως καὶ ὄχι κατὰ τὴν παράδοσιν τὴν ὁποῖαν παρέλαβον παρ' ἡμῶν»⁶⁰, γενικῶς εἶναι ἐπιβλαβῆς καὶ ἐπικίνδυνος διὰ κάθε ἄνθρωπον κάθε

60. Β' Θεσσ. 3, 6.

παντός ἀπηγορευμένου πράγματος κατὰ τε νοῦν καὶ λόγον καὶ πρᾶξιν ἐπιβλαβῆς καὶ ἐπικίνδυνος. Τοὺς δὲ ἐν ἁμαρτίαις ἐξετασθέντας καὶ πλέον ἀκριβεύεσθαι χρῆ· πρῶτον μὲν, διὸ ὀλισθηροτέρα ἢ ψυχὴ πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον 5 ἔστιν, ἢ ἐν συνηθείᾳ ταύτης γενομένη, ἔπειτα δέ, ὅτι, καθάπερ ἐπὶ τῶν τὰ σώματα ἀσθενούντων ἢ ἐπιμέλεια τὴν ἐπιτήρησιν ἀκριβεστέραν ἔχει, ὡς καὶ τὰ ὠφελοῦντα τοὺς ὑγιαίνοντας παραιτεῖσθαι πολλάκις, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν τὴν ψυχὴν ἀρρωστησάντων πολὺ πλείονος χρεῖα τῆς παραφυλακῆς καὶ τῆς ἐπι- 10 μελείας. Ὅση δὲ ἔστιν ἐκ τῆς πρὸς τοὺς ἁμαρτάνοντας κοινω- νίας ἢ βλάβη, παρίστησιν ὁ αὐτὸς ἀπόστολος ἐπὶ τοιαύτης ὑποθέσεως εἰπών· «Μικρὰ ζύμη ὄλον τὸ φύραμα ζυμοῦ»). Εἰ δὲ ἐπὶ τῶν ἐν τοῖς ἠθικοῖς σφαλλομένων τοσαύτη ἔστιν ἢ βλάβη, τί χρῆ λέγειν περὶ τῶν περὶ Θεοῦ κακοδοξούντων, οὓς ἢ 15 κακοδοξία οὐδὲ ἐν τοῖς ἄλλοις ὑγιαίνειν ἔβ, παραδιδόμενους ἀπαξ δι' αὐτὴν τοῖς τῆς ἀτιμίας πάθεισιν; ὡς πολλαχόθεν δείκνυται καὶ ἐκ τῶν ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους εἰρημένων περὶ τινῶν οὕτως· «Καὶ καθὼς οὐκ ἔδοκίμασαν τὸν Θεὸν ἔχειν ἐν ἐπιγνώσει, παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς εἰς ἀδόκιμον νοῦν, ποιεῖν τὰ 20 μὴ καθήκοντα· πεπληρωμένους πάσῃ ἀδικίᾳ, πορνείᾳ, πονηρίᾳ, πλεονεξίᾳ, κακίᾳ· μεστοὺς φθόνου, φόβου, ξιδοῦς, δόλου, κακοηθείας· ψιθυριστὰς, καταλάλους, θεοστρυγεῖς, ὕβριστὰς, ὑπερηφάνους, ἀλαζόνας, ἐφευρετὰς κακῶν, γονεῦσιν ἀπειθεῖς, ἀσυνέτους, ἀσυνθέτους, ἀστόργους, ἀσπόνδους, ἀνελετή- 25 μονας· οἵτινες, τὸ δικαίωμα τοῦ Θεοῦ ἐπιγνόντες, οὐκ ἐνόησαν διὸ οἱ τὰ τοιαῦτα πράσσοντες ἀξιοὶ θανάτου εἰσίν, οὐ μόνον δὲ αὐτὰ ποιοῦσιν, ἀλλὰ καὶ συνευδοκοῦσι τοῖς πράσσουσι»).

σχέσις με κάθε ἀπηγορευμένον πράγμα, καὶ διὰ τοῦ νοῦ καὶ διὰ τοῦ λόγου καὶ διὰ τῆς πράξεως. Αὐτοὶ ὁμως ποὺ ἐζησαν ἐν ἀμαρτίαις πρέπει νὰ εἶναι περισσότερον προσεκτικοί· πρῶτον μὲν, διότι ἡ ψυχὴ ποὺ ἐσυνήθισε τὴν ἀμαρτίαν εἶναι συνήθως περισσότερον ἐπιρρεπὴς πρὸς αὐτήν, ἔπειτα δέ, διότι οἱ ἄρρωστοι εἰς τὴν ψυχὴν χρειάζονται πολὺ μεγαλυτέραν παρακολούθησιν καὶ φροντίδα, ὅπως ἀκριβῶς συμβαίνει με τοὺς ἀσθενοῦντας εἰς τὸ σῶμα, ὅπου ἡ φροντίς των ἀπαιτεῖ ἀκριβεστέραν παρακολούθησιν, ὥστε νὰ ἀπέχουν πολλάκις καὶ ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ ὠφελοῦν τοὺς ὑγιεῖς. Πόση δὲ εἶναι ἡ βλάβη ἀπὸ τὴν συναναστροφὴν με τοὺς ἀμαρτάνοντας παρουσιάζει ὁ ἴδιος ἀπόστολος, ἀναφερόμενος εἰς ὁμοίαν περίπτωσιν, ὅταν εἶπε· «μικρὰ ζύμη καθιστᾷ ὅλον τὸ φύραμα ἐνζυμον»⁶¹.

Ἐὰν λοιπὸν εἶναι τόσον μεγάλη ἡ βλάβη ποὺ προέρχεται ἀπὸ τοὺς περιπίπτοντας εἰς ἠθικὰ παραπτώματα, τί πρέπει νὰ εἴπωμεν διὰ τοὺς κακοδοξοῦντας περὶ Θεοῦ; Διότι αὐτοὺς ἡ κακοδοξία δὲν τοὺς ἀφήνει νὰ ὑγιαίνουν οὔτε εἰς τὰ ἄλλα, ἀφοῦ ἐξ αἰτίας τῆς παραδίδονται ἅπαξ διὰ παντὸς εἰς τὰ πάθη τῆς ἀτιμίας. Τοῦτο ἀποδεικνύεται ἀπὸ πολλὰ σημεῖα, ἰδιαιτέρως ὁμως ἀπὸ τὰ λεγόμενα διὰ μερικοὺς εἰς τὴν πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολήν· «καὶ καθὼς δὲν ἠθέλησαν νὰ ἔχουν τὸν Θεὸν ἐπιγνώσει, παρέδωσεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς εἰς ἀδόκιμον νοῦν, ὥστε νὰ πράττουν τὰ μὴ πρέπειν· πλήρεις πάσης ἀδικίας, πορνείας, πονηρίας, πλεονεξίας, κακίας· μεστοὺς φθόνου, φόνου, ἐριδος, δόλου, κακοηθείας· ψιθυριστάς, κατακριτάς, μισοθέους, ὑβριστάς, ὑπερηφάνους, ἀλαζόνους, ἐφευρέτας κακῶν, ἀπειθεῖς εἰς τοὺς γονεῖς, ἀσυνέτους, παραβάτας συμφωνιῶν, ἀστόργους, ἀδιαλλάκτους, ἀνελεήμονας. Αὐτοί, ἐνῶ γνωρίζουν τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ, δὲν ἐνόησαν ὅτι οἱ πράττοντες τὰ τοιαῦτα εἶναι ἀξιοὶ θανάτου· ὄχι μόνον δὲ αὐτὰ πράττουν, ἀλλὰ καὶ ἐπιδοκιμάζουν τοὺς πράττοντας»⁶².

62. Ρωμ. 1, 28 - 32.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΚΑ'

Πόθεν ὁ μετεωρισμὸς καὶ οἱ διαλογισμοί, καὶ πῶς αὐ-
τοὺς διορθωσόμεθα.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Γίνεται ὁ μετεωρισμὸς ἀπὸ ἀργίας τοῦ νοῦ μὴ ἀσχολου-
μένον περὶ τὰ ἀναγκαῖα. Ἀργεῖ δὲ ὁ νοῦς καὶ ἀμεριμνεῖ ἐξ
5 ἀπιστίας τοῦ παρεῖναι τὸν Θεόν, ἐτάζοντα καρδίας καὶ νεφροῦς.
Εἰ γὰρ τοῦτο ἐπίστευε, πάντως ἐποίει τὸ εἰρημένον· «Πρω-
ρώμην τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου διαπαντός, ὅτι ἐκ δεξιῶν μού
ἐστιν, ἵνα μὴ σαλευθῶ». Ὁ δὲ τοῦτο καὶ τὰ ὅμοια τούτῳ κα-
τορθῶν οὔτε τολμήσει ποτὲ οὔτε ἔξει σχολὴν διαλογίσασθαι
10 τι τῶν μὴ πρὸς οἰκοδομὴν τῆς πίστεως οἰκονομουμένων, κἂν
ἀγαθὸν εἶναι δοκῇ, οὐχ ὅτι γε τῶν ἀπηγορευμένων καὶ μὴ
ἀρεσκόντων Θεῷ.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΚΒ'

Πόθεν αἱ νυκτεριναὶ φαντασίαι αἱ ἀπρεπεῖς γίνονται.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Γίνονται μὲν ἐκ τῶν μετὰ ἡμέραν ἀλλοκότων τῆς ψυχῆς
15 κινήματων. Ἐὰν δὲ ἐν τῇ σχολῇ τῶν τοῦ Θεοῦ κριμάτων κα-
θαρέυση ἢ ἐκείνων ψυχὴ καὶ ἐν μελέτῃ γένηται διηνεκεῖ τῶν
καλῶν καὶ ἀρεσκόντων Θεῷ, τοιαῦτα ἔξει καὶ τὰ ἐνώπνια.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΚΓ'

Ἔως ποίων ῥημάτων ἢ ἀργολογία κρίνεται.

63. Ψαλ. 15, 8.

64. Πρβλ. Ὁμιλ. εἰς μάρτυρα Ἰουλίτταν, ΕΠΕ 7, σελ. 212,19· «Πεφύ-

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 21

Πόθεν προέρχεται ὁ μετεωρισμὸς καὶ οἱ διαλογισμοί, καὶ πῶς θὰ τοὺς διορθώσωμεν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὁ μετεωρισμὸς προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀργίαν τοῦ νοῦ, ἐὰν δὲν ἀσχολῆται μὲ τὰ ἀναγκαῖα. Ἀργεῖ δὲ ὁ νοῦς καὶ ἀδιαφορεῖ ἐξ αἰτίας τῆς ἀπιστίας εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος ἐξετάζει καρδίας καὶ νεφρούς. Διότι, ἐὰν ἐπίστευεν εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ Θεοῦ, θὰ ἔκαμνεν ὅπωςδῆποτε τὸ λεχθέν· «ἔβλεπα τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου διαπαντός, διότι εἶναι ἐκ δεξιῶν μου, διὰ νὰ μὴ σαλευθῶ»⁶³. Αὐτὸς δὲ ποὺ κατορθώνει τοῦτο καὶ τὰ παρόμοια οὔτε θὰ τολμήσῃ ποτέ οὔτε θὰ ἔχη καιρὸν νὰ σκεφθῆ κάτι ποὺ δὲν συντελεῖ εἰς τὴν τελείωσιν τῆς πίστεως, καὶ ἂν ἀκόμη φαίνεται ὅτι εἶναι ἀγαθόν, διὰ νὰ μὴ εἴπω ὅτι δὲν θὰ σκεφθῆ βέβαια τὰ ἀπηγορευμένα καὶ μὴ ἀρέσκοντα εἰς τὸν Θεόν.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 22

Πόθεν προέρχονται αἱ ἀπρεπεῖς φαντασίαι τῆς νυκτός.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Προέρχονται ἀπὸ τὰ παράδοξα κινήματα τῆς ψυχῆς κατὰ τὴν ἡμέραν⁶⁴. Ἐὰν ὁμως ἡ ψυχὴ ἐκείνων μείνῃ καθαρὰ, ἀσχολουμένη μὲ τὰ κρίματα τοῦ Θεοῦ, καὶ μελετᾷ συνεχῶς τὰ καλὰ καὶ εὐάρεστα εἰς τὸν Θεόν, θὰ βλέπῃ καὶ ἀντίστοιχα ὄνειρα.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 23

Ποῖοι λόγοι θεωροῦνται ἀργοί.

_____ κασι γὰρ πῶς αἱ καθ' ὕπνον φαντασίαι, ὡς τὰ πολλά, ἀπηχήματα εἶναι τῶν μεθημερινῶν φροντίδων».

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Καθόλου πᾶν ῥῆμα, τὸ μὴ συντελοῦν πρὸς τὴν προκει-
 μένην ἐν Κυρίῳ χρείαν, ἀργόν ἐστι. Καὶ τοσοῦτός ἐστι τοῦ
 τοιούτου ῥήματος ὁ κίνδυνος, ὅτι, κἂν ἀγαθὸν ᾖ τὸ λεγόμενον,
 μὴ πρὸς οἰκοδομὴν δὲ τῆς πίστεως οἰκονομῆται, οὐκ ἐν τῇ
 5 ἀγαθότητι τοῦ ῥήματος ὁ λαλήσας ἔχει τὸ ἀκίνδυνον, ἀλλ' ἐν
 τῷ μὴ πρὸς οἰκοδομὴν οἰκονομῆσαι τὸ ῥηθὲν λυπεῖ τὸ Πνεῦμα
 τὸ ἅγιον τοῦ Θεοῦ. Τοῦτο γὰρ σαφῶς ἐδίδαξεν ὁ ἀπόστολος,
 εἰπών· «Πᾶς λόγος σαπρὸς ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν μὴ ἐκπο-
 ρευέσθω, ἀλλ' εἴ τις ἀγαθὸς πρὸς οἰκοδομὴν τῆς πίστεως, ἵνα
 10 δῶ χάριν τοῖς ἀκούουσι» καὶ τοῦτο ἐπαγαγών· «Καὶ μὴ λυ-
 πεῖτε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τοῦ Θεοῦ, ἐν ᾧ ἐσφραγίσθητε». Τὸ
 δὲ λυπῆσαι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τοῦ Θεοῦ, ὅσον ἐστὶ κακόν,
 τί δεῖ καὶ λέγειν;

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΚΑ'

Τί ἐστὶ λοιδορία.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

15 Πᾶν ῥῆμα ἐκ διαθέσεως τοῦ ἀτιμᾶσαι λεγόμενον λοιδο-
 ρία ἐστὶ, κἂν αὐτὸ τὸ ῥῆμα μὴ δόξη εἶναι ὑβριστικόν. Καὶ
 τοῦτο δῆλον ἐκ τοῦ Ἐθαγγελίου λέγοντος περὶ τῶν Ἰουδαίων
 ὅτι «Ἐλοιδορήσαν αὐτὸν καὶ εἶπον αὐτῷ· Σὺ εἶ μαθητὴς ἐκεί-
 νου»).

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΚΕ'

20 Τί ἐστὶ καταλαλιά.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Δύο καιροὺς εἶναι ἡγοῦμαι, καθ' οὓς ἔξεστιν εἰπεῖν τι

65. Ἐφ. 4, 29-30.

66. Ὁ ὀρισμὸς αὐτὸς φαίνεται ὅτι ἐξάγεται ἀπὸ τὸ χωρίον ποῦ ἀκο-
 λουθεῖ, καὶ ὄχι ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἔννοιαν τῆς λέξεως.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Γενικῶς κάθε λόγος πού δέν συντελεῖ εἰς τήν ἱκανοποίησιν τῆς ἀνάγκης πού ἔχομεν ἐν Κυρίῳ εἶναι ἀργός. Ὁ κίνδυνος δέ τῆς ἀργολογίας εἶναι πολὺ μεγάλος, διότι, καὶ ἂν ἀκόμη τὸ λεγόμενον εἶναι ἀγαθόν, δέν συντελεῖ ὁμως εἰς τήν τελείωσιν τῆς πίστεως, ὁ λαλήσας δέν εἶναι ἀσφαλῆς ἐξ αἰτίας τοῦ ἀγαθοῦ λόγου, ἀλλὰ καὶ λυπεῖ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ ὁ λόγος δέν ἦτο ἐποικοδομητικός. Αὐτὸ τὸ ἐδίδαξε σαφῶς ὁ ἀπόστολος, ὅταν εἶπε· «πᾶς λόγος σαπρὸς ὡς μὴ ἐξέρχεται ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν, ἀλλ' ἔαν εἶναι τις ἀγαθὸς πρὸς οἰκοδομὴν τῆς πίστεως, διὰ τὴν δόξην εἰς τοὺς ἀκούοντας», καὶ συνεπλήρωσε· «καὶ μὴ λυπεῖτε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου ἐσφραγίσθητε»⁶⁵. Πόσον δέ εἶναι κακὸν νὰ λυπησώμεν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τοῦ Θεοῦ τί χρειάζεται νὰ εἶπω;

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 24

Τί εἶναι λοιδορία.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Κάθε λόγος πού λέγεται μὲ διάθεσιν νὰ ἀτιμάσῃ κάποιον εἶναι λοιδορία, καὶ ἂν ἀκόμη αὐτὸς ὁ λόγος δέν φανῆ νὰ εἶναι ὑβριστικός⁶⁶. Καὶ τοῦτο εἶναι φανερόν ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιον, πού λέγει διὰ τοὺς Ἰουδαίους ὅτι «ἐλοιδόρησαν αὐτὸν καὶ εἶπον εἰς αὐτόν· Σὺ εἶσαι μαθητὴς ἐκείνου»⁶⁷.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 25

Τί εἶναι καταλαλιά.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Εἰς δύο περιπτώσεις κατὰ τὴν γνώμην μου ἐπιτρέπεται

67. Ἰω. 9, 28.

περί τινος φαῦλον· ὅτε ἀνάγκην ἔχει τις βουλευσασθαι μετὰ καὶ ἐτέρων τῶν εἰς τοῦτο δεδοκιμασμένων πῶς διορθωθῆ ὁ ἡμαρτηκῶς, καὶ πάλιν, ὅταν χρεῖα γένηται ἀσφαλίσασθαι τινας, τοὺς ἐξ ἀγνοίας δυναμένους πολλάκις συναναμιγῆναι 5 τῷ κακῷ ὡς καλῷ, τοῦ ἀποστόλου παραγγέλλοντος μὴ συναναμίγνυσθαι τοῖς τοιούτοις, μὴ ποτε λάβῃ τις βρόχους τῆ ἑαυτοῦ ψυχῆ. "Ὅπερ εὐρίσκομεν τὸν αὐτὸν ἀπόστολον πεποιηκότα δι' ὧν γράφει Τιμοθέῳ, ὅτι «Ἀλέξανδρος ὁ χαλκεὺς πολ- λά μοι κακὰ ἐνεδείξατο, ὃν καὶ σὺ φυλάσσου· λίαν γὰρ ἀνθέ- 10 στηκε τοῖς ἡμετέροις λόγοις». Ἐκτὸς δὲ τῆς τριαύτης ἀνάγκης ὁ λέγων τι κατὰ τινος, ἵνα αὐτὸ τοῦτο διαβάλλῃ ἢ διασύρῃ, κατάλαλός ἐστι, κἂν ἀληθὲς ἦ τὸ λεγόμενον.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΚΣ'

Ὁ καταλαλῶν ἀδελφοῦ ἢ ἀκούων καταλαλοῦντος καὶ ἀνε- χόμενος, τίνος ἐστὶν ἄξιος.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

15 Ἄφορισμοῦ καὶ ἀμφοτέρου. «Τὸν γὰρ καταλαλοῦντα λά- θρα τὸν πλησίον αὐτοῦ, τοῦτον ἐξεδίωκον». Καὶ ἀλλαχοῦ εἴ- ρηται· «Μὴ ἠδέως ἄκουε καταλαλοῦντος, ἵνα μὴ ἐξαρθῆς».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΚΖ'

Ἐὰν δὲ τοῦ προεστῶτος καταλαλήσῃ, πῶς αὐτῷ προσέξομεν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Φανερόν τοῦτο τὸ κριμα ἐκ τῆς ὀργῆς τοῦ Θεοῦ τῆς ἐπὶ

νά εἴπωμεν κάτι κακόν διὰ κάποιον· ὅταν ὑπάρχη ἀνάγκη νά συζητήσῃ κανεῖς καί μέ ἄλλους, πεπειραμένους, πῶς θά διορθωθῇ ὁ ἁμαρτήσας καί ὅταν χρειασθῇ νά προφυλάξωμεν ἐκείνους πού ἀπό ἄγνοιαν ἤμποροῦν πολλάκις νά συναναστραφοῦν μέ τόν κακόν, ὡσάν νά ἦτο καλός. Διότι ὁ ἀπόστολος παρήγγειλε νά μὴ συναναστρέφεται κανεῖς μέ τοὺς τοιοῦτους⁶⁸, διὰ νά μὴ δεχθῇ ποτε ἀγχόνην εἰς τὴν ψυχὴν του. Τὸ αὐτὸ εὐρίσκομεν ὅτι ἔκαμεν ὁ ἴδιος ἀπόστολος, γράφων πρὸς Τιμόθεον ὅτι «Ἀλέξανδρος ὁ χαλκεύς, πολλὰ κακὰ ἐπροξένησεν εἰς ἐμέ. Ἄπό αὐτόν καί σὺ νά φυλάγῃς, διότι ἠναντιώθη πολὺ εἰς τοὺς λόγους ἡμῶν»⁶⁹. Ἐάν λοιπόν δὲν ὑπάρχη ἀνάγκη, ὅπως ἡ ἀνωτέρω, αὐτὸς πού ὁμιλεῖ ἐναντίον ἄλλου, διὰ νά τὸν διαβάλλῃ ἢ διὰ νά τὸν διασύρῃ, εἶναι κατάλαλος, καί ἂν ἀκόμη εἶναι ἀληθὲς τὸ λεγόμενον:

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 26

Αὐτὸς πού ὁμιλεῖ κατὰ ἀδελφοῦ ἢ ἀκούει ἄλλον νά κακολογῇ καί δὲν ἀντιδρᾷ, ποίας ποινῆς εἶναι ἄξιος.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Καί οἱ δύο εἶναι ἄξιοι ἀφορισμοῦ, διότι, κατὰ τὴν Γραφήν, «τὸν καταλαλοῦντα κρυφίως κατὰ τοῦ πλησίον αὐτοῦ, τοῦτον ἐγὼ ἐξεδίδωκον»⁷⁰ καί «μὴ ἄκουε εὐχαρίστως τὸν καταλαλοῦντα, διὰ νά μὴ ἐκβληθῆς»⁷¹.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 27

Ἐάν ὁμως κακολογήσῃ κάποιος τὸν προεστῶτα, πῶς πρέπει νά συμπεριφερώμεθα πρὸς αὐτόν;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἡ καταδίκη αὐτῆς τῆς συμπεριφορᾶς εἶναι φανερά ἀπὸ

71. Παρ. 20, 13.

Μαριάμ, ἡνίκα κατελάλησε Μωυσέως, ἥς τὸ ἁμάρτημα οὐδὲ αὐτοῦ Μωυσέως δεομένου ἀνεκδίκητον ἀφῆκεν ὁ Θεός.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΚΗ'

Ἐάν τις θρασύτερα φωνῇ καὶ ῥήμασι θρασέειν ἀποκρίνηται τινι καὶ ὑπομνησθεὶς λέγῃ ὅτι οὐδὲν πονηρὸν ἔχω ἐν τῇ καρ-
5 δία, εἰ δεῖ αὐτῷ πιστεῦσαι.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Οὐ πάντα τὰ πάθη τῆς ψυχῆς φανερά ἐστι τοῖς πᾶσιν, οὔτε αὐτῷ τῷ πάσχοντι, ὡς οὐδὲ τὰ τοῦ σώματος. Ὡσπερ οὖν ἐπὶ τοῦ σώματος οἱ ἐπιστήμονες σημεῖα ἔχουσί τινα τῶν κεκρυμμένων παθῶν καὶ φεγγόντων τὴν αἴσθησιν τοῦ πάσχον-
10 τος, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς ψυχῆς, κἂν μὴ αἰσθάνηται τοῦ ἰδίου πάθους ὁ ἁμαρτάνων, πιστεύειν δεῖ τῷ Κυρίῳ, καὶ αὐτὸν καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ διαβεβαιωσαμένῳ ὅτι ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ προφέρει τὰ πονηρά. Ὁ μὲν γὰρ κακὸς ἀγαθόν τι ῥῆμα ἢ πρᾶγμα πολλάκις καὶ σχη-
15 ματίζεται, τὸν δὲ ἀγαθὸν σχηματίσασθαι τι κακὸν ἀμήχανον. «Προνοοῦμενοι γὰρ καλά», φησὶν, οὐ μόνον ἐνώπιον Κυρίου, ἀλλὰ καὶ «ἐνώπιον ἀνθρώπων».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΚΘ'

Ποίῳ τρόπῳ δυνηθῆι τις μὴ ὀργίζεσθαι.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐὰν Θεὸν ἐπόπτῃν καὶ τὸν Κύριον παρόντα ἐνοπτρί-

τὴν ὄργην τοῦ Θεοῦ κατὰ τῆς Μαρίας, ὅταν αὐτὴ ὠμίλησε κατὰ τοῦ Μωυσέως. Ὁ Θεὸς δὲν ἄφησεν ἀτιμώρητον τὸ ἁμάρτημά της, ἄν καὶ ὁ ἴδιος ὁ Μωυσῆς προσηύχето δι' αὐτήν ⁷².

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 28

Ἐὰν κάποιος ἀπαντᾷ εἰς ἄλλον μὲ ὑψωμένην φωνὴν καὶ ἐντόνους λόγους καί, ὅταν τοῦ τὸ ἐνθυμίσωμεν, λέγη ὅτι δὲν ἔχει τίποτε κακὸν εἰς τὴν καρδίαν του, πρέπει νὰ τὸν πιστεύσωμεν;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὅλα τὰ πάθη τῆς ψυχῆς δὲν εἶναι εἰς ὅλους φανερά, οὔτε εἰς τὸν ἴδιον τὸν πάσχοντα, ὅπως δὲν εἶναι φανερά οὔτε τὰ πάθη τοῦ σώματος. Ὅπως λοιπὸν συμβαίνει μὲ τὸ σῶμα, ὅπου οἱ εἰδικοί ἔχουν μερικὰ σημεῖα διὰ τὰς κρυμμένας ἀσθενείας του, τὰς ὁποίας δὲν ἀντιλαμβάνεται ὁ ἀσθενής, ἔτσι καὶ μὲ τὴν τὴν ψυχὴν καὶ ἂν ἀκόμη ὁ ἁμαρτάνων δὲν συναισθάνεται τὴν ἰδικὴν του ἀσθενείαν, πρέπει νὰ ἔχη ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν Κύριον, πού διεβεβαίωσε καὶ αὐτὸν καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ ὅτι ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ ἐκβάλλει τὰ πονηρά ⁷³. Διότι ὁ μὲν κακὸς συχνὰ ὀμιλεῖ ἢ πράττει τὸ ἀγαθὸν ὑποκριτικὰ, ὅμως ὁ ἀγαθὸς εἶναι ἀδύνατον νὰ εἴπῃ ἢ νὰ πράξῃ κάτι ὑποκριτικὰ, διότι ἡ Γραφή λέγει ὅτι πρέπει «νὰ προνοήτε διὰ τὰ καλὰ» ὄχι μόνον ἐνώπιον τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ καὶ «ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων» ⁷⁴.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 29

Πῶς ἢμπορεῖ κανεὶς νὰ μὴ ὀργίζεται.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐὰν πιστεύῃ ὅτι βλέπει πάντοτε μὲ τὴν σκέψιν του τὸν

74. Ρωμ. 12, 17.

ζεσθαι ἡγήται ἀεὶ. Τίς γὰρ ὑπήκοος ἐν ὀφθαλμοῖς ἀρχοντός ποτε κατατολμᾷ τινος τῶν μὴ ἀρεσκόντων αὐτῶ; Καὶ ἐὰν μὴ ἐκδέχεται τὴν παρ' ἐτέρων ὑπακοήν, ἀλλ' αὐτὸς πρὸς ὑπακοήν παρασκευάζεται, πάντας ἡγούμενος ὑπερέχοντας ἑαυτοῦ. Εἰ 5 μὲν γὰρ πρὸς τὴν ἑαυτοῦ χρεῖαν τὴν ὑπακοήν ἐπιζητεῖ, γινώσκέτω ὅτι ὁ λόγος τοῦ Κυρίου αὐτὸν ἕκαστον τοῖς ἄλλοις ὑπηρετεῖν διδάσκει· εἰ δὲ τῆς τοῦ Κυρίου ἐντολῆς παρακοήν ἐκδικεῖ, οὐκ ὀργῆς χρεῖα, ἀλλ' οἴκτου καὶ συμπαθείας κατὰ τὸν εἰπόντα· «Τίς ἀσθενεῖ καὶ οὐκ ἀσθενῶ;»).

ΕΡΩΤΗΣΙΣ Α'

10 Πῶς ἐκκόφομεν τὸ πάθος τῆς ἐπιθυμίας τῆς κακῆς.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐπιθυμία διαπύρω τῶν θελημάτων τοῦ Θεοῦ, καὶ τοιαύτη, οἷαν ἔδειξεν ἔχειν ὁ εἰπών· «Τὰ κρίματα Κυρίου ἀληθινά, δεικνυμένα ἐπὶ τὸ αὐτό, ἐπιθυμητὰ ὑπὲρ χρυσίον καὶ λίθον τίμιον πολὺν καὶ γλυκύτερα ὑπὲρ μέλι καὶ κηρίον». Ἄεὶ γὰρ 15 ἢ τῶν κρείττωνων ἐπιθυμία, ἐν ἐξουσίᾳ καὶ δυνάμει ἔχουσα τὴν ἀπόλαυσιν τῶν ἐπιθυμουμένων, καταφρονεῖν καὶ ἀποστρέφεσθαι ἀναγκάζει τὰ ἐλάττωτα, ὡς ἐδίδαξαν οἱ ἅγιοι πάντες· πόσω δὲ μᾶλλον τὰ φαῦλα καὶ αἰσχύνῃς ἄξια;

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΑΑ'

Εἰ καθόλου γελᾶν οὐκ ἔξεστιν.

παντεπόπτῃν Θεὸν καὶ τὸν πάντοτε παρόντα Κύριον. Διότι ποῖος ὑπήκοος ἐνώπιον τοῦ ἄρχοντος τολμᾷ ποτε νὰ κάμῃ κάτι ποῦ τὸν δυσареστεῖ; Καὶ ἐὰν δὲν περιμένῃ τὴν ὑπακοὴν ἐκ μέρους τῶν ἄλλων, ὅμως αὐτὸς ἄς ἐτοιμάζεται νὰ ὑπακούῃ, θεωρῶν ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ἀνωτέρους του. Ἐὰν λοιπὸν ἐπιζητῇ τὴν ὑπακοὴν διὰ τὰς ἰδικὰς του ἀνάγκας, ἄς γνωρίζῃ ὅτι ὁ λόγος τοῦ Κυρίου διδάσκει ἕκαστον ἐξ ἡμῶν νὰ ὑπηρετῇ τοὺς ἄλλους· ἐὰν ὅμως ἐκδικῆται διὰ τὴν παράβασιν τῆς ἐντολῆς τοῦ Κυρίου, δὲν χρειάζεται ὀργή, ἀλλ' οἶκτος καὶ συμπάθεια κατὰ τὸν λόγον· «ποῖος ἀσθενεῖ καὶ δὲν ἀσθενῶ;»⁷⁶.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 30

Πῶς θὰ ἀποκόψωμεν τὸ πάθος τῆς κακῆς ἐπιθυμίας.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Μὲ τὴν ἐνθερμον ἐπιθυμίαν νὰ ἐκπληρώσωμεν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποῖαν ἔδειξεν ὅτι εἶχεν ὁ εἰπὼν· «καὶ κρίσεις τοῦ Κυρίου εἶναι ἀληθιναί, δίκαιαι ἐν ταύτῳ, ἐπιθυμηταὶ περισσότερον ἀπὸ τὸν χρυσὸν καὶ τὸν πολὺν πολύτιμον λίθον, καὶ γλυκύτεραι ἀπὸ τὸ μέλι καὶ τὴν κηρήθραν»⁷⁶. Διότι ἡ ἐπιθυμία τῶν καλυτέρων πραγμάτων, ὅταν συνοδεύεται ἀπὸ τὸ δικαίωμα καὶ τὴν δύναμιν τῆς ἀπολαύσεως τῶν ἐπιθυμουμένων, μᾶς ἀναγκάζει πάντοτε νὰ καταφρονουῦμεν καὶ νὰ ἀποστρεφώμεθα τὰ κατώτερα, ὅπως μᾶς ἐδίδαξαν ὅλοι οἱ ἅγιοι. Πόσω μᾶλλον λοιπὸν πρέπει νὰ ἀποστρεφώμεθα τὰ φαῦλα καὶ τὰ ἐπαισχυντα πράγματα;

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 31

Ἐὰν δὲν ἐπιτρέπεται καθόλου ὁ γέλως.

76. Ψαλ. 18, 10-11.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τοῦ Κυρίου τοὺς νῦν γελῶντας κατακρίνοντος, εὐδηλον
 ὅτι οὐδέποτε καιρὸς γέλωτός ἐστι τῷ πιστῷ, καὶ μάλιστα ἐν
 τοσοῦτῳ πλήθει τῶν διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ νόμου τὸν Θεὸν
 ἀτιμαζόντων καὶ θανατουμένων ἐν τῇ ἁμαρτία, ὑπὲρ ὧν ἄθυμειν
 5 καὶ στένειν χρῆ.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΑΒ'

Ὁ ἄκαιρος καὶ ἄμετρος νυσταγμὸς πόθεν, καὶ πῶς αὐτὸν
 ἀποθώμεθα.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὁ μὲν τοιοῦτος νυσταγμὸς γίνεται, ὅταν νωθροτέρα γένη-
 ται ἢ ψυχὴ περὶ τὰς περὶ τοῦ Θεοῦ ἐννοίας, καὶ τῶν κριμάτων
 10 τοῦ Θεοῦ καταφρονῶμεν· ἀποτιθέμεθα δὲ αὐτόν, ὅταν γνησίαν
 καὶ ἀξιόλογον ἀναλάβωμεν τῆς μεγαλειότητος τοῦ Θεοῦ τὴν
 ἐννοιαν καὶ τῶν θελημάτων αὐτοῦ τὴν ἐπιθυμίαν, κατὰ τὸν εἰ-
 πόντα· «Εἰ δώσω ὕπνον τοῖς ὀφθαλμοῖς μου καὶ τοῖς βλεφάροις
 μου νυσταγμὸν καὶ ἀνάπαισιν τοῖς κροτάφοις μου, ἕως οὗ εὗρω
 15 τόπον τῷ Κυρίῳ, σκῆνωμα τῷ Θεῷ Ἰακώβ».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΑΓ'

Πῶς ἐλέγχεται ὁ ἀνθρωπάρεσκος.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὅταν ἐπὶ μὲν τῶν ἐπαινούντων σπουδῆν ἐπιδείξηται, ἐπὶ
 δὲ τῶν ψεγόντων ὀκνηρὸς γένηται. Εἰ γὰρ τῷ Κυρίῳ ἀρέσκειν

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἄφοῦ ὁ Κύριος καταδικάζει τοὺς γελῶντας ⁷⁷, εἶναι φανερόν ὅτι δὲν ὑπάρχει ποτέ διὰ τὸν πιστὸν καιρὸς γέλωτος, καὶ μάλιστα μέσα εἰς τὸ τόσον μεγάλον πλῆθος ἐκείνων ποὺ ἀτιμάζουν τὸν Θεὸν ⁷⁸ διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ νόμου, καὶ ἐκείνων ποὺ θανατοῦνται ἐν τῇ ἁμαρτία, διὰ τοὺς ὁποίους πρέπει νὰ λυπηῖται κανεὶς καὶ νὰ ὀδύρεται.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 32

Πόθεν προέρχεται ὁ ἄκαιρος καὶ ἀμετρος νυσταγμὸς καὶ πῶς θὰ τὸν ἀποβάλωμεν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὁ νυσταγμὸς αὐτὸς ἔρχεται, ὅταν ἡ ψυχὴ γίνῃ ἀμελής, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰς σκέψεις τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅταν καταφρονοῦμεν τὰς κρίσεις τοῦ Θεοῦ· τὸν ἀποβάλλομεν δέ, ὅταν σκεπτόμεθα τὴν μεγαλειότητα τοῦ Θεοῦ εἰλικρινῶς καὶ ἀξίως καὶ ὅταν ἐπιθυμοῦμεν τὸ θέλημά του, ὅπως ἐκεῖνος ποὺ εἶπε· «δὲν θὰ δώσω ὑπνον εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μου καὶ νυσταγμὸν εἰς τὰ βλέφαρά μου καὶ ἀνάπαυσιν εἰς τοὺς κροτάφους μου, ἕως ὅτου εὔρω τόπον διὰ τὸν Κύριον, κατοικίαν διὰ τὸν Θεὸν τοῦ Ἰακώβ» ⁷⁹.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 33

Πῶς ἀποδεικνύεται ὁ ἀνθρωπάρεσκος.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὅταν ἀφ' ἑνὸς μὲν δεικνύῃ προθυμίαν πρὸς τοὺς ἐπαινοῦντας αὐτόν, ἀφ' ἑτέρου δέ γίνεται δύσθυμος πρὸς τοὺς κατηγό-

79. Ψαλ. 131, 4-5.

βούλεται, πάντοτε καὶ πανταχοῦ ὁ αὐτὸς ἔσται, πληρῶν τὸ εἰρημένον· «Διὰ τῶν ὄπλων τῆς δικαιοσύνης τῶν δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν, διὰ δόξης καὶ ἀτιμίας, διὰ δυσφημίας καὶ εὐφημίας, ὡς πλάνοι καὶ ἄληθεῖς».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΛΔ'

5 Πῶς φύγη τις τὸ πάθος τῆς ἀνθρωπαρεσκείας καὶ τὸ περιβλέπεσθαι τοὺς παρὰ τῶν ἀνθρώπων ἐπαίνους.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Πληροφορία τῆς τοῦ Θεοῦ παρουσίας καὶ ἀπερισπάστῳ φροντίδι τῆς πρὸς τὸν Θεὸν εὐαρεστήσεως καὶ διαπύρῳ ἐπιθυμία τῶν παρὰ τοῦ Κυρίου μακαρισμῶν. Οὐδεὶς γὰρ ἐν ὄψει
10 δεσπότητος πρὸς ἀρέσκειαν συνδούλου ἐπὶ ἀτιμία τοῦ δεσπότητος καὶ κατακρίσει ἑαυτοῦ μετewρίζεται.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΛΕ'

Πῶς γνωρίζεται ὁ ὑπερήφανος καὶ πῶς θεραπεύεται.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Γνωρίζεται μὲν ἐκ τοῦ τὰ τῆς ὑπεροχῆς ἐπιζητεῖν, θεραπεύεται δέ, ἐὰν πιστεύσῃ τῷ κρίματι τοῦ εἰπόντος· «Κύριος
15 ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν». Ἐκεῖνο μέντοι εἰδέναι χρὴ, ὅτι, ὅπως ἂν τις φοβηθῇ τὸ κρίμα τῆς ὑπερηφανίας, οὐ δύναται θεραπευθῆναι τὸ πάθος, ἐὰν μὴ ἀναχωρήσῃ τῶν τῆς ὑπεροχῆς ἐπιτηδευμάτων ἀπάντων, ὡς οὐ

ρους του. Διότι, εάν θέλη νὰ ἀρέσκη εἰς τὸν Κύριον, θὰ εἶναι εἰς ὄλας τὰς περιπτώσεις ὁ ἴδιος, ἐκπληρῶν τοὺς λόγους: «διὰ τῶν ὄπλων τῆς δικαιοσύνης τῶν δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν, διὰ δόξης καὶ ἀτιμίας, διὰ δυσφημίας καὶ εὐφημίας, ὡς πλάνοι, καὶ ἀληθεῖς»⁸⁰.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 34

Πῶς θὰ ἀποφύγη κανεὶς τὸ πάθος τῆς ἀνθρωπαρεσκείας καὶ τὴν ἀναζήτησιν τῶν ἀνθρωπίνων ἐπαίνων.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Μὲ τὴν βεβαιότητα περὶ τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ καὶ μὲ τὴν ἀπερίσπαστον φροντίδα τῆς εὐαρεστήσεως πρὸς τὸν Θεὸν καὶ μὲ τὴν ἐνθερμον ἐπιθυμίαν τῶν μακαρισμῶν, πού ὑπεσχέθη ὁ Κύριος. Διότι κανεὶς δὲν πλανᾶται ἐνώπιον τοῦ δεσπότη, διὰ νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν σύνδουλόν του, ἀτιμάζων τὸν δεσπότην καὶ καταδικάζων τὸν ἑαυτὸν του.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 35

Πῶς ἀναγνωρίζεται ὁ ὑπερήφανος καὶ πῶς θεραπεύεται.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐναγνωρίζεται μὲν ἀπὸ τὸ ὅτι ἐπιζητεῖ τὴν ὑπεροχὴν, θεραπεύεται δέ, ἐὰν πιστεύσῃ εἰς τὴν κατάκρισιν τοῦ εἰπόντος ὅτι «ὁ Κύριος ἀντιτάσσεται εἰς τοὺς ὑπερηφάνους, δίδει χάριν δὲ εἰς τοὺς ταπεινοὺς»⁸¹. Πρέπει λοιπὸν νὰ γνωρίζωμεν ὅτι, ἐὰν κανεὶς φοβῆται τὴν κατάκρισιν τῆς ὑπερηφανείας, δὲν ἤμπορεῖ νὰ θεραπευθῇ ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν, ἂν προηγουμένως δὲν ἐγκαταλείψῃ ὄλας τὰς προσπάθειάς του δι' ὑπεροχὴν ὅπως

81. Ἰακ. 4, 6.

δύναται ἀπομαθεῖν διάλεκτον ἢ οἰανδήποτε τέχνην, μὴ τελείως ἀναχωρήσας οὐ μόνον τοῦ ποιεῖν ἢ λαλεῖν τι κατ' ἐκείνην τὴν τέχνην, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἀκούειν τῶν λαλούντων καὶ βλέπειν τοὺς ποιούντας, ὅπερ παρατηρητέον καὶ ἐπὶ πάσης κακίας.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΛΣ'

5 Εἰ χρῆ τιμὴν ἐπιζητεῖν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἀποδιδόναι μὲν τῷ τὴν τιμὴν τὴν τιμὴν ἐδιδάχθημεν, ἐπιζητεῖν δὲν τιμὴν ἐκωλύθημεν, τοῦ Κυρίου εἰπόντος· «Πῶς δύνασθε ὑμεῖς πιστεῦσαι δόξαν παρ' ἀλλήλων λαμβάνοντες, καὶ τὴν δόξαν τὴν παρὰ τοῦ μόνου Θεοῦ οὐ ζητοῦντες;». Ὡστε τὸ
 10 ζητεῖν παρὰ τῶν ἀνθρώπων δόξαν ἀπόδειξις ἐστὶν ἀπιστίας, καὶ θεοσεβείας ἀλλοτριώσεις, τοῦ ἀποστόλου εἰπόντος· «Εἰ ἐτι ἀνθρώποις ἤρεσκον, Χριστοῦ δοῦλος οὐκ ἂν ἦμην». Εἰ δὲ οἱ τὴν δεδομένην παρὰ τῶν ἀνθρώπων δόξαν λαμβάνοντες οὕτω κατεκριθῆσαν, οἱ τὴν μὴ δεδομένην ἐπιζητοῦντες ἄρρητον ἔχουσι
 15 τὸ κρίμα.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΛΖ'

Ὁ ὀκνηρὸς πρὸς τὴν ἐντολὴν ποίῳ τρόπῳ σπουδὴν δυναθῆ ἀναλαβεῖν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Πληροφορηθεὶς τὴν παρουσίαν τοῦ Δεσπότη Θεοῦ, τοῦ

δὲν ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ λησμονήσῃ μίαν διάλεκτον ἢ μίαν οἰαν-
δήποτε τέχνην, ἐὰν δὲν σταματήσῃ παντελῶς ὄχι μόνον νὰ
κάμνη ἢ νὰ λέγῃ κάτι σχετικὸν μὲ τὴν τέχνην ἐκείνην, ἀλλὰ
καὶ ἐὰν δὲν σταματήσῃ νὰ ἀκούῃ τοὺς λέγοντας καὶ νὰ βλέπῃ
τοὺς ἐργαζομένους. Αὐτὸ ὀφείλομεν νὰ παρατηρήσωμεν εἰς
κάθε κακίαν.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 36

Ἐὰν πρέπη νὰ ἐπιζητῆ κανεὶς τιμὴν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Εἰς ἐκεῖνον ποῦ ὀφείλεται ἡ τιμὴ ἐδιδάχθημεν νὰ ἀποδί-
δωμεν τὴν τιμὴν ⁸²· νὰ ἐπιζητοῦμεν ὁμως τιμὴν ἀπετράπημεν,
διότι ὁ Κύριος εἶπε· «πῶς δύνασθε ὑμεῖς νὰ πιστεύσετε, λαμβά-
νοντες δόξαν παρ' ἀλλήλων καὶ μὴ ζητοῦντες τὴν δόξαν τοῦ
μόνου Θεοῦ;» ⁸³. Ὡστε τὸ νὰ ἐπιζητῆ κανεὶς δόξαν ἐκ μέρους
τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἀπόδειξις ἀπιστίας καὶ ἀποξένωσις ἀπὸ
τὴν θεοσέβειαν, διότι ὁ ἀπόστολος εἶπεν ὅτι «ἐὰν ἀκόμη ἤρε-
σκον εἰς τοὺς ἀνθρώπους, δὲν θὰ ἦμην δοῦλος Χριστοῦ» ⁸⁴.
Ἐὰν λοιπὸν οἱ δεχόμενοι τὴν δόξαν ποῦ δίδουν οἱ ἄνθρωποι
κατεκρίθησαν τόσον πολὺ, οἱ ἐπιζητοῦντες τὴν δόξαν ποῦ
δὲν δίδεται δέχονται ἀνέκφραστον καταδίκην.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 37

Πῶς θὰ δυνηθῆ νὰ γίνῃ ζηλωτὴς αὐτὸς ποῦ εἶναι ὀκνηρὸς
εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἐντολῶν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Πρέπει νὰ πεισθῆ πλήρως περὶ τῆς παρουσίας τοῦ Δεσπό-

84. Γαλ. 1, 10.

τὰ πάντα ἐφορῶντος, καὶ τὴν ἀπειλὴν τὴν κατὰ τοῦ ὀκνηροῦ καὶ τὴν ἐλπίδα τῆς μεγάλης παρὰ τοῦ Κυρίου μισθαποδοσίας, τοῦ ἐπαγγειλαμένου διὰ Παύλου τοῦ ἀποστόλου ὅτι ἕκαστος τὸν ἴδιον μισθὸν λήψεται κατὰ τὸν ἴδιον κόπον, καὶ ὅσα τοιαῦτα
5 γέγραπται πρὸς τὴν ἰδίαν ἐκάστου σπουδῆν, ἦτοι ὑπομονὴν εἰς δόξαν Θεοῦ.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΛΗ'

Ἐὰν ἐπιταχθῆ ἀδελφὸς καὶ ἀντεῖπῃ, ὕστερον δὲ ἑαυτῷ ἀπέλθῃ.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐν ᾧ μὲν ἀντεῖπεν, ὡς ἀντιλογικὸς καὶ ἄλλους πρὸς τὸ αὐτὸ ἐρεθίζων, γνωρίζεσθω ὑπόδικος εἶναι τοῦ κρίματος ἐ-
10 κείνου, ὅτι «Ἐπιλογίας ἐγείρει πᾶς κακός· ὁ δὲ Κύριος ἄγγελον ἀνελεήμονα ἐπιπέμπει αὐτῷ». Πληροφορεῖσθω δὲ ὅτι οὐκ ἀνθρώπῳ ἀντιλέγει ἢ ὑπακούει, ἤδη δὲ καὶ αὐτῷ τῷ Κυρίῳ τῷ εἰπόντι· «Ὁ ἀκούων ὑμῶν ἐμοῦ ἀκούει· καὶ ὁ ἀθετῶν ὑμᾶς ἐμὲ ἀθετεῖ». Καὶ κατανγείς, πρότερον ἀπολογησάσθω καὶ οὕτως,
15 ἐὰν ἐπιτραπῆ, ποιεῖτω τὸ ἔργον.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΛΘ'

Ἐὰν δὲ ὑπακούσας τις γογγύσῃ.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τοῦ ἀποστόλου εἰπόντος· «Πάντα ποιεῖτε χωρὶς γογγυ-

του Θεοῦ, πού βλέπει τὰ πάντα, καί περὶ τῆς ἀπειλῆς πού στρέφεται κατὰ τοῦ ὀκνηροῦ καί περὶ τῆς ἐλπίδος τῆς μεγάλης μίσθαποδοσίας. παρὰ τοῦ Κυρίου, ὁ ὁποῖος ὑπεσχέθη διὰ τοῦ ἀποστόλου Παύλου ὅτι κάθε ἄνθρωπος θὰ λάβῃ τὴν ἰδικήν του ἀμοιβὴν ἀνάλογα μὲ τὸν κόπον. του⁸⁵. Πρέπει ἀκόμη νὰ βεβαιωθῇ περὶ ὄλων τῶν ἄλλων πού ἀναφέρονται εἰς τὴν Γραφήν, μὲ σκοπὸν νὰ προκαλέσουν τὸν ζῆλον κάθε ἀνθρώπου, δηλαδὴ τὴν ὑπομονὴν πρὸς δόξαν Θεοῦ.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 38

Ἐὰν ἓνας ἀδελφὸς λάβῃ ἐντολήν, καί ἀντιμιλήσῃ, ὕστερον ὅμως μετανοήσῃ.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Κατὰ τὸ ὅτι ἠρνήθη, ὡς φιλόνομος καί προκαλῶν καί ἄλλους εἰς αὐτὴν τὴν συμπεριφορὰν, ἃς γνωρίζῃ ὅτι ὑπόκειται εἰς τὴν καταδίκην ἐκείνην, ὅτι δηλαδὴ «ἀντιλογίας ἐγείρει πᾶς κακός, ὁ δὲ Κύριος πέμπει κατ' αὐτοῦ ἀγγελον ἀνελεήμονα»⁸⁶. Ἐὰς μάθη δὲ ὅτι δὲν ἀντιλέγει οὔτε ὑπακούει εἰς ἄνθρωπον, ἀλλ' εἰς αὐτὸν τὸν Κύριον, πού εἶπεν· «ὁ ἀκούων ὑμῶν ἐμοῦ ἀκούει, καί ὁ ἀθετῶν ὑμᾶς ἐμὲ ἀθετεῖ»⁸⁷. Καί ἐὰν αἰσθανθῇ συντριβὴν, προηγουμένως ἃς ἀπολογηθῇ καί ἔτσι, ἐὰν ἐπιτραπῇ, ἃς ἐκτελέσῃ τὸ ἔργον⁸⁸.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 39

Ἐὰν κάποιος ὑπακούσῃ καί ὕστερα γογγύσῃ.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐπειδὴ ὁ ἀπόστολος εἶπε· «πάντα ποιεῖτε χωρὶς γογγυ-

88. Πρβλ. Ὅρους κατὰ πλάτος 29, ὅπου ἡ μετὰ γογγυσμοῦ γενομένη ἐργασία δὲν πρέπει νὰ ἀναμειγνύεται μὲ τὴν τῶν ταπεινῶν.

σμῶν καὶ διαλογισμῶν», ἀπηλλοτριώται καὶ ὁ γογγύζων τῆς ἐνώσεως τῶν ἀδελφῶν καὶ τὸ τούτου ἔργον τῆς χρήσεως αὐτῶν· φανερὸς δέ ἐστιν ὁ τοιοῦτος νοσῶν τὴν τε ἀπιστίαν καὶ τῆς ἐλπίδος τὴν ἀμφιβολίαν.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ Μ'

5 Ἐὰν ἀδελφὸς ἀδελφὸν λυπήσῃ, πῶς ὀφείλει διορθώσασθαι.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Εἰ μὲν οὕτως ἐλύπησεν, ὡς ὁ ἀπόστολος εἰπὼν· «Ἐλυπήθητε γὰρ κατὰ Θεόν, ἵνα ἐν μηδενὶ ζημιωθῆτε ἐξ ἡμῶν», οὐχ ὁ λυπήσας χρήζει διορθώσεως, ἀλλ' ὁ λυπηθεὶς ὀφείλει τὰ ἰδιώματα τῆς κατὰ Θεὸν λύπης ἐπιδείξασθαι· εἰ δὲ ἐν τοῖς ἀδιαφόροις
10 ἐλύπησε, μνημονευσάτω ὁ λυπήσας τοῦ ἀποστόλου εἰπόντος· «Εἰ διὰ βρῶμα ὁ ἀδελφός σου λυπεῖται, οὐκέτι κατὰ ἀγάπην περιπατεῖς», καὶ γνωρίσας τὸ τοιοῦτον ἁμάρτημα πληρωσάτω τὸ ὑπὸ τοῦ Κυρίου εἰρημένον· «Ἐὰν προσφέρῃς τὸ δῶρόν σου ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον καὶ ἐκεῖ μνησθῆς ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἔχει τι
15 κατὰ σοῦ, ἄφες ἐκεῖ τὸ δῶρόν σου ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου καὶ ὑπαγε, πρῶτον διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου, καὶ τότε ἔλθων πρόσφερε τὸ δῶρόν σου».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΜΑ'

Ἐὰν δὲ μὴ ἀνέχεται ἀπολογήσασθαι ὁ λυπήσας.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Πληρῶσαι ὀφείλομεν ἐπ' αὐτῷ τὰ ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἐπὶ τοῦ

89. Φιλ. 2, 14. 90. Βλ. Ὅρους κατ' ἐπιτομήν 38.

91. Αὐτὸ ἐρμηνεύεται εἰς τὴν ἐρώτησιν 38. 92. Β' Κορ. 7, 9.

σμών και διαλογισμῶν»⁸⁹, και ὁ γογγύζων ἔχει ἀποξενωθῆ ἀπὸ τὴν ἔνωσιν τῶν ἀδελφῶν, και τὸ ἔργον του δὲν ἠμπορεῖ νὰ χρησιμοποιοιθῆ ἀπὸ αὐτοῦς⁹⁰. ὁ ἄνθρωπος αὐτοῦ τοῦ εἶδους ἔχει φανερά τὴν νόσον τῆς ἀπιστίας⁹¹ και τὴν ἀμφιβολίαν ὡς πρὸς τὴν ἐλπίδα.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 40

Ἐὰν ὁ ἀδελφὸς λυπήσῃ ἀδελφόν, πῶς ὀφείλει νὰ σωφρονοισθῆ.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐὰν μὲν τὸν ἐλύπησεν, ὅπως ἐνοοῦσεν ὁ ἀπόστολος, ὅταν εἶπεν· «ἐλύπηθήτε κατὰ Θεόν, διὰ νὰ μὴ ζημιωθῆτε ἐξ ἡμῶν εἰς οὐδέν»⁹², δὲν χρειάζεται διόρθωσιν ὁ προκαλέσας τὴν λύπην, ἀλλ' ὁ λυπηθεὶς ὀφείλει νὰ ἐπιδείξῃ τὰ γνωρίσματα τῆς κατὰ Θεὸν λύπης. Ἐὰν ὁμως τὸν ἐλύπησε δι' ἀσήμαντα πράγματα, ὁ προκαλέσας τὴν λύπην ἄς ἐνθυμηθῆ τὸν ἀπόστολον, ποῦ εἶπεν· «ἐὰν ὁ ἀδελφὸς σου λυπῆται διὰ φαγητόν, δὲν περιπατεῖς πλέον κατὰ ἀγάπην»⁹³. ἀφοῦ δὲ ἀναγνωρίσῃ τὸ ἀμάρτημά του, ἄς ἐφαρμόσῃ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου· «ἐὰν προσφέρῃς τὸ δῶρον σου ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον και ἐκεῖ ἐνθυμηθῆς ὅτι ὁ ἀδελφὸς σου ἔχει τι κατὰ σοῦ, ἄφες ἐκεῖ τὸ δῶρόν σου ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου και ὕπαγε, πρῶτον συμφιλιώθητι μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ σου και τότε ἐλθὼν πρόσφερε τὸ δῶρον σου»⁹⁴.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 41

Ἐὰν ὁ προκαλέσας τὴν λύπην δὲν δέχεται νὰ ἀπολογηθῆ.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὅφειλομεν νὰ ἐφαρμόσωμεν εἰς τὴν περίπτωσίν του τὰ

93. Ρωμ. 14, 15.

94. Ματθ. 5, 23-24.

ἀμαρτήσαντος καὶ μὴ μετανοήσαντος εἰρημένα· «Ἐὰν δὲ καὶ τῆς ἐκκλησίας παρακούση, ἔστω σοι ὡς ὁ ἐθνικὸς καὶ ὁ τελώνης».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΜΒ'

Ἐὰν δέ, ἀπολογουμένου τοῦ λυπήσαντος, μὴ θέλη διαλλαγῆναι ὁ λυπηθεὶς.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

5 Φανερόν ἐστὶ τὸ κρίμα τοῦ Κυρίου ἐπὶ τοῦ τοιούτου ἐν τῇ παραβολῇ τοῦ δούλου πρὸς τὸν σύνδουλον, ὅς, ἐπειδὴ παρακαλούμενος, μακροθυμῆσαι οὐκ ἤθελεν· ἰδόντες δέ, φησὶν, οἱ σύνδουλοι τὰ γενόμενα, διεσάφησαν τῷ κυρίῳ αὐτῶν· ὀργισθεὶς δὲ ὁ κύριος, ἀνεκαλέσατο τὴν ἑαυτοῦ εἰς αὐτὸν χάριν καὶ παρέ-
10 δωκεν αὐτὸν τοῖς βασανισταῖς, ἕως οὗ ἀποδῶ τὸ ὀφειλόμενον.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΜΓ'

Πῶς ὀφείλει τις προσέχειν τῷ εἰς προσευχὴν ἐξυπνίζοντι.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Εἰ ἐπιγινώσκει τις τὴν ζημίαν τὴν ἐκ τοῦ ὕπνου, ὅτι οὐδὲ ἑαυτῆς ἐπαισθάνεται ἢ ψυχὴ, γνωρίζει δὲ τὸ κέρδος τῆς ἐργηγόρσεως, καὶ μάλιστα τὴν ὑπερέχουσαν δόξαν, ὅτε προσάγεται
15 τις τῷ Θεῷ εἰς προσευχὴν, ὡς τὰ μεγάλα καὶ τὰ ὑπὲρ πᾶσαν ἐπιθυμίαν ἐνεργετοῦντι προσέξει τῷ ἐξυπνίζοντι εἴτε εἰς προσευχὴν εἴτε εἰς οἰανδηποτοῦν ἐντολήν.

λεχθέντα ὑπὸ τοῦ Κυρίου διὰ τὸν ἀμαρτήσαντα καὶ μὴ μετανοήσαντα· «ἐάν δὲ καὶ τὴν ἐκκλησίαν παρακούσῃ, ὅς εἶναι διὰ σέ ὡς ὁ ἔθνικὸς καὶ ὁ τελώνης»⁹⁵.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 42

Ἐάν ὁμως ὁ προκαλέσας τὴν λύπην ἀπολογῆται, καὶ ἐν τούτοις ὁ λυπηθεὶς δὲν θέλῃ νὰ συμφιλιωθῇ.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἡ κρίσις τοῦ Κυρίου εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν εἶναι φανερά ἀπὸ τὴν παραβολὴν τοῦ δούλου πρὸς τὸν σύνδουλον, ὁ ὁποῖος, ἂν καὶ παρεκαλεῖτο, δὲν ἤθελε νὰ δείξῃ μακροθυμίαν· τότε εἶδον οἱ σύνδουλοι τὰ γενόμενα καὶ τὰ ἐφανέρωσαν εἰς τὸν κύριόν των· ὠργίσθη δὲ ὁ κύριος καὶ ἀνεκάλεσε τὴν πρὸς αὐτὸν χάριν του καὶ παρέδωκεν αὐτὸν εἰς τοὺς βασανιστάς, ἕως ὅτου ἀποδώσῃ τὸ ὀφειλόμενον⁹⁶.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 43

Πῶς ὀφείλει νὰ προσέχῃ κανεὶς αὐτὸν ποὺ τὸν ἀφυπνίζει διὰ προσευχὴν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐάν ἀντιλαμβάνεται τὴν ζημίαν ποὺ προκαλεῖ ὁ ὕπνος, ὅτι δηλαδὴ κατ' αὐτὸν ἡ ψυχὴ δὲν αἰσθάνεται καλῶς οὔτε τὸν ἑαυτὸν τῆς, καὶ ἐάν γνωρίζῃ τὸ κέρδος τῆς ἐπαγρυπνήσεως, μάλιστα δὲ τὴν ὑπέροχον δόξαν τῆς προσελεύσεως ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ διὰ προσευχὴν, θὰ προσέχῃ αὐτὸν ποὺ τὸν ἀφυπνίζει εἴτε διὰ προσευχὴν εἴτε δι' ἐκτέλεσιν οἰασδήποτε ἄλλης ἐντολῆς ὡς εὐεργέτην μεγάλον καὶ ὑπερβάλλοντα κάθε ἐπιθυμίαν.

96. Ματθ. 18, 31 - 34.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΜΔ'

Ἐὰν δὲ στυγνάσῃ ὁ ἐξυπνισθεὶς ἢ καὶ ὀργισθῇ, τίνος ἐστὶν ἄξιος.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τέως μὲν ἀφορισμοῦ καὶ ἀσιτίας, ἐὰν ἄρα δυνηθῇ κατα-
 νυγεῖς ἐπιγνώσει ὄσων καὶ ἡλικίων ἀγαθῶν ἑαυτὸν ἀναισθητίως
 5 ἀποστρεφῆ, καὶ οὕτως ἐπιστρέψας ἐνευφρανθῇ τῇ χάριτι τοῦ
 εἰπόντος· («Ἐμνήσθη» τοῦ Θεοῦ καὶ εὐφράνθη)· ἐὰν δὲ ἐπιμένη
 ἀναισθητῶν, ἀποκοπτέσθω, ὡς τὸ σεσηπὸς καὶ διεφθαρμένον
 μέλος ἀπὸ τοῦ σώματος. Γέγραπται γάρ· «Συμφέρει, ἵνα ἀπό-
 ληται ἐν τῶν μελῶν σου, καὶ μὴ ὄλον τὸ σῶμά σου βληθῇ εἰς
 10 γέενναν».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΜΕ'

Ἐὰν τις, ἀκούσας τοῦ Κυρίου εἰπόντος ὅτι («Ὁ δοῦλος ὁ γνούς
 τὸ θέλημα τοῦ κυρίου αὐτοῦ, καὶ μὴ ποιήσας, μηδὲ ἐτοιμάσας
 πρὸς τὸ θέλημα αὐτοῦ, δαρήσεται πολλάς· ὁ δὲ μὴ γνούς, ποι-
 ήσας δὲ ἄξια πληγῶν, δαρήσεται ὀλίγας»), ἀμελήσῃ τῆς γνώ-
 15 σεως τῶν τοῦ Κυρίου θελημάτων, εἰ ἔχει τὴν παραμυθίαν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Δηλὸς ἐστὶν ὁ τοιοῦτος σχηματιζόμενος τὴν ἄγνοιαν καὶ
 ἀφευκτον ἔχει τῆς ἁμαρτίας τὴν κρίσιν. «Εἰ μὴ ἤλθον γάρ»,
 φησὶν ὁ Κύριος, «καὶ ἐλάλησα αὐτοῖς, ἁμαρτίαν οὐκ εἶχον· νῦν
 δὲ πρόφασιν οὐκ ἔχουσι περὶ τῆς ἁμαρτίας αὐτῶν», τῆς ἁγίας

97. Πρβλ. Ἐπιτίμια δ'. «Εἰ τις ὑβρίζει ἢ ἀντιλέγει... ἀφοριζέσθω ἐβδομάδα μίαν».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 44

Ἐάν ὁμως ὁ ἀφυπνισθεὶς δυστροπήσῃ ἢ καὶ ὀργισθῇ, ποίας ποινῆς εἶναι ἄξιος.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Προσωρινῶς θὰ τιμωρηθῇ με ἀφορισμὸν⁹⁷ καὶ στέρησιν τροφῆς, μήπως ἡμπορέσῃ ἔτσι καὶ αἰσθανθῇ συντριβὴν καὶ ἀντιληφθῇ πόσων καὶ πόσον μεγάλων ἀγαθῶν στερεῖ τὸν ἑαυτὸν του ἐξ αἰτίας τῆς ἀναισθησίας του, καὶ ἐπιστρέψῃ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον καὶ εὐφρανθῇ, με τὴν χάριν τοῦ εἰπόντος· «ἐνεθυμήθην τὸν Θεὸν καὶ εὐφράνθη»⁹⁸. Ἐάν ὁμως ἐπιμένῃ εἰς τὴν ἀναισθησίαν του, ἃς ἀποκόπτεται, ὅπως ἀποκόπτεται ἀπὸ τὸ σῶμα τὸ σαπισμένον καὶ κατεστραμμένον μέλος, διότι λέγει ἡ Γραφή· «συμφέρι νὰ ἀπολεσθῇ ἓν τῶν μελῶν σου, καὶ νὰ μὴ βληθῇ ὅλον τὸ σῶμά σου εἰς γέενναν»⁹⁹.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 45

Ἐάν ὑπάρχη δικαιολογία δι' ἐκεῖνον ποὺ ἡμέλησε νὰ γνωρίσῃ τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου, μολονότι ἤκουσε τοὺς λόγους του· «ὁ δοῦλος ὁ ὁποῖος ἐγνώρισε τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου αὐτοῦ καὶ δὲν ἐποίησε, μηδὲ ἠτοίμασε πρὸς τὸ θέλημα αὐτοῦ, θὰ δαρῇ πολὺ· ἐκεῖνος δὲ ὁ ὁποῖος δὲν ἐγνώρισε καὶ ἐποίησεν ἄξια πληγῶν, θὰ δαρῇ ὀλίγον»¹⁰⁰.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὁ ἐν λόγῳ φανερά προσποιεῖται ὅτι ἀγνοεῖ, καὶ ἔχει ἀναπόφευκτον τὴν κατάκρισιν διὰ τὴν ἁμαρτίαν· διότι ὁ Κύριος λέγει· «ἐάν δὲν ἠρχόμην καὶ ἐλάλουν εἰς αὐτούς, δὲν θὰ εἶχον ἁμαρτίαν· τώρα ὁμως δὲν ἔχουν πρόφασιν περὶ τῆς ἁμαρτίας

98. Ψαλ. 76, 4.

99. Ματθ. 5, 30.

100. Λουκ. 12, 47-48.

Γραφῆς πανταχοῦ πᾶσι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ διαγγελλούσης. "Ὡστε οὐχὶ μετὰ τῶν ἀγνοησάντων ὁ τοιοῦτος ἔλαττον κρίνεται, ἀλλὰ μετ' ἐκείνων σφοδρότερον κατακρίνεται, περὶ ὧν γέγραπται: «Ὡσεὶ ἀσπίδος κωφῆς καὶ βουόσης τὰ ὦτα αὐτῆς, ἣτις 5 οὐκ εἰσακούσεται φωνῆς ἐπαδόντων, φαρμακοῦ τε φαρμακευομένη παρὰ σοφοῦ». Ὁ μέντοι ἐπιτεταγμένος τὴν οἰκονομίαν τοῦ λόγου, ἐὰν ἀμελήσῃ τοῦ ἀναγγεῖλαι, ὡς φονεὺς κρίνεται, καθὼς γέγραπται.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΜΣ'

Εἰ ὁ ἕτερον ἀνεχόμενος εἰς τὸ ποιῆσαι ἁμαρτίαν ἐνοχός ἐστι 10 τῆς ἁμαρτίας.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τοῦτο τὸ κρίμα φανερόν ἐκ τῶν τοῦ Κυρίου πρὸς Πιλάτον ῥημάτων εἰπόντος: «Ὁ παραδιδούς με σοὶ μείζονα ἁμαρτίαν ἔχει». Σαφές γὰρ ἐκ τούτου ὅτι καὶ ὁ Πιλάτος, ἀνεχόμενος τῶν παραδεδοκότων, ἁμαρτίαν εἶχε, εἰ καὶ ἐλάττονα. Παρί- 15 στησι δὲ τοῦτο φανερῶς καὶ ὁ Ἄδὰμ ἀνασχόμενος τῆς Εὔας, καὶ ἡ Εὐὰ ἀνασχομένη τοῦ ὄφραως: οὐδεὶς γὰρ αὐτῶν ὡς ἀθῶος ἀτιμώρητος ἀφείθη. Καὶ αὕτη δὲ ἡ τοῦ Θεοῦ κατ' αὐτῶν ἀγανάκτησις ἐπιτετηρημένως τοῦτο ἐνδείκνυται: τοῦ γὰρ Ἄδὰμ ἀντὶ ἀπολογίας προσενεγκόντος τό: «Ἡ γυνή, ἣν δέδωκας μετ' 20 ἔμοῦ, αὕτη μοι ἔδωκε καὶ ἔφαγον», ἀποκρίνεται ὁ Θεός: «Ὅτι ἤκουσας τῆς φωνῆς τῆς γυναικός σου καὶ ἔφαγες ἀπὸ τοῦ ξύλου, οὗ ἐνετειλάμην σοὶ τούτου μόνου μὴ φαγεῖν, ἐπικατάρατος ἡ γῆ ἐν τοῖς ἔργοις σου» καὶ τὰ ἐξῆς.

αὐτῶν»¹⁰¹; διότι ἡ ἀγία Γραφή γνωστοποιεῖ παντοῦ εἰς κάθε ἄνθρωπον τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Συνεπῶς ὁ τοιοῦτος ἄνθρωπος δὲν κρίνεται ἐλαφρότερα μὲ τοὺς ἀγνοοῦντας, ἀλλὰ καταδικάζεται αὐστηρότερα μὲ ἐκείνους διὰ τοὺς ὁποίους ἔχει γραφῆ τὸ ἐξῆς· «εἶναι ὅμοιοι μὲ τὴν κωφὴν ἀσπίδα, ἡ ὁποία φράττει τὰ ὦτα αὐτῆς, ἡ ὁποία δὲν θὰ ἀκούσῃ τὴν φωνὴν τῶν γοητευόντων, γοητεύουσα σοφώτερον τοῦ γόητος»¹⁰². Ἄλλ' ἐὰν ὁ ἔχων ἐντολὴν νὰ οἰκονομῇ τὸν λόγον ἀμελήσῃ νὰ τὸν ἀναγγείλῃ, κρίνεται ὡς φονεὺς κατὰ τὴν Γραφήν¹⁰³.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 46

Ἐὰν εἶναι ἔνοχος τῆς ἀμαρτίας ἐκεῖνος ποὺ ἀνέχεται κάποιον ἄλλον νὰ τὴν διαπράξῃ.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἡ καταδίκη τούτου εἶναι φανερά ἀπὸ τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου πρὸς τὸν Πιλαῶτον· «ὁ παραδιδούς με εἰς σέ μείζονα ἀμαρτίαν ἔχει»¹⁰⁴. Εἶναι φανερόν δηλαδὴ ἀπὸ αὐτὸ ὅτι καὶ ὁ Πιλαῶτος, μὲ τὸ νὰ ἀνέχεται τοὺς παραδώσαντας τὸν Κύριον, ἡμάρτησεν, ἂν καὶ ἐλαφρότερον. Τοῦτο ἀποδεικνύεται καθαρὰ καὶ ἀπὸ τὸν Ἀδάμ, ποὺ ἠνέχθη τὴν Εὐαν, καὶ τὴν Εὐαν, ποὺ ἠνέχθη τὸν ὄφιν· διότι κανεὶς ἀπὸ αὐτοὺς δὲν ἔμεινεν ἀτιμώρητος ὡς ἀθῶος. Ἄλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἀγανάκτησις τοῦ Θεοῦ κατ' αὐτῶν, ἐὰν μελετηθῇ προσεκτικὰ, τοῦτο ἀποδεικνύει· διότι, ὅταν ὁ Ἀδάμ ἀντὶ ἀπολογίας εἶπε τό· «ἡ γυνή, τὴν ὁποίαν ἔδωσες μετ' ἐμοῦ, αὐτὴ ἔδωσεν εἰς ἐμέ καὶ ἔφαγον», ὁ Θεὸς ἔδωκε τὴν ἐξῆς ἀπόκρισιν· «ἐπειδὴ ὑπήκουσες εἰς τὸν λόγον τῆς γυναικός σου καὶ ἔφαγες ἀπὸ τὸ δένδρον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον μόνον σέ προσέταξα νὰ μὴ φάγῃς, κατηραμένη νὰ εἶναι ἡ γῆ διὰ τὰ ἔργα σου» καὶ τὰ λοιπὰ¹⁰⁵.

104. Ἰω. 19, 11.

105. Γέν. 3, 12· 17.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΜΖ'

Εἰ δεῖ τοῖς ἁμαρτάνουσιν ἐφησυχάζειν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

“Οτι μὲν οὐ δεῖ, φανερόν ἐκ τῶν τοῦ Κυρίου προσταγμάτων ἐν μὲν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ εἰπόντος· «Ἐλεγμῶ ἐλέγξεις τὸν πλησίον σου, καὶ οὐ λήψῃ δι’ αὐτὸν ἁμαρτίαν», ἐν δὲ τῷ Εὐαγγελίῳ· «Ἐάν ἁμάρτη εἰς σέ ὁ ἀδελφός σου, ὕπαγε, ἔλεγξον αὐτὸν μεταξὺ σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου. Ἐάν σοῦ ἀκούσῃ, ἐκέρδησας τὸν ἀδελφόν σου· ἐάν δὲ μὴ ἀκούσῃ, παράλαβε μετὰ σοῦ ἓτι ἓνα ἢ δύο, ἵνα ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων ἢ τριῶν σταθῆσεται πᾶν ῥῆμα. Ἐάν δὲ παρακούσῃ αὐτῶν, εἰπέ τῇ ἐκκλησίᾳ· ἐάν δὲ
10 καὶ τῆς ἐκκλησίας παρακούσῃ, ἔστω σοι ὡσπερ ὁ ἐθνικός καὶ ὁ τελώνης». Ἠλίκον δὲ ἔστι τὸ κρίμα τοῦ ἁμαρτήματος τούτου, ἔξεστι γινῶναι πρῶτον μὲν ἐξ ἀποφάσεως τοῦ Κυρίου καθολικῶς εἰπόντος· «Ὁ ἀπειθῶν τῷ Υἱῷ οὐκ ὄψεται τὴν ζωὴν· ἀλλ’ ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ μενεῖ ἐπ’ αὐτόν». ἔπειτα καὶ ἐξ ἱστοριῶν ἐν τε τῇ
15 Παλαιᾷ καὶ τῇ Καινῇ Γραφῇ φερομένων. Ἴδὸν γὰρ ὁ μὲν Ἄχαρ, ἠνίκα ἔκλεψε τὴν γλῶσσαν τὴν χρυσοῦν καὶ τὴν ψιλὴν, ἐπὶ πάντα τὸν λαὸν γέγονεν ὀργὴ Κυρίου, καίτοιγε ἀγνοήσαντα καὶ τὸν ἡμαρτηκότα καὶ τὸ ἁμάρτημα, μέχρις ὅτε ἐφανερῶθῃ ὁ προειρημένος καὶ τὸν φοβερόν ἐκείνον ἅμα πᾶσι τοῖς ἰδίους ὑπέμεινεν ὄλε-
20 θρον. Ὁ δὲ Ἥλει καίπερ οὐκ ἐφησυχάσας τοῖς ἑαυτοῦ υἱοῖς, οἵτινες ἦσαν υἱοὶ λοιμοί, πολλάκις δὲ αὐτοῖς παραιέσας καὶ εἰπὼν· «Μή, τέκνα, οὐκ ἀγαθὰ ἀκούω περὶ ὑμῶν», καὶ λόγῳ πλείονι κατασκευάσας τῆς τε ἁμαρτίας τὸ ἄτοπον καὶ τῆς κρίσεως τὸ ἀφευκτον, ὅτι μὴ ὄλως ἐξεδίκησε μηδὲ τὸν πρέποντα ζῆλον κατ’

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 47.

Ἐάν πρέπει νά ἀδιαφοροῦμεν διὰ τοὺς ἀμαρτάνοντας.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὅτι δὲν πρέπει νά ἀδιαφοροῦμεν εἶναι φανερόν ἀπὸ τὰς ἐντολάς τοῦ Κυρίου εἰς τὴν Παλαιάν Διαθήκην, ὅπου λέγει· «θὰ ἐλέγξης μετὰ παρρησίας τὸν πλησίον σου καὶ δὲν θὰ λάβῃς δι' αὐτὸν ἀμαρτίαν»¹⁰⁶, καὶ εἰς τὸ Εὐαγγέλιον, ὅπου λέγει τὰ ἐξῆς· «ἐάν ἀμαρτήσῃ εἰς σέ ὁ ἀδελφός σου, ὕπαγε, ἔλεγξον αὐτὸν μεταξὺ σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου. Ἐάν σοῦ ἀκούσῃ, ἐκέρδησες τὸν ἀδελφόν σου· ἐάν δὲ μὴ ἀκούσῃ, παράλαβε μετὰ σοῦ ἀκόμη ἓνα ἢ δύο, διὰ νά σταθῇ πᾶς λόγος βεβαιούμενος διὰ στόματος δύο μαρτύρων ἢ τριῶν· ἐάν δὲ παρακούσῃ αὐτούς, εἰπέ εἰς τὴν ἐκκλησίαν· ἐάν δὲ καὶ τὴν ἐκκλησίαν παρακούσῃ, ὡς εἶναι διὰ σέ ὡς ὁ ἐθνικός καὶ ὁ τελώνης»¹⁰⁷. Πόσον δὲ μεγάλην καταδίκην ἐπιφέρει τὸ ἀμάρτημα τοῦτο, ἡμποροῦμεν νά μάθωμεν κατ' ἀρχάς ἀπὸ τὴν γενικὴν διαβεβαίωσιν τοῦ Κυρίου, ὅτι «ὁ ἀπειθῶν εἰς τὸν Υἱὸν δὲν θὰ ἴδῃ τὴν ζωὴν, ἀλλ' ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ θὰ μένῃ ἐπ' αὐτοῦ»¹⁰⁸. ἡμποροῦμεν ὅμως νά τὸ μάθωμεν καὶ ἀπὸ ἱστορίας τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης. Διότι ὁ μὲν Ἄχαρ, ὅταν ἔκλεψε τὴν χρυσοῖν καὶ «ψιλὴν» γλῶσσαν, ἡ ὀργὴ τοῦ Κυρίου ἔπεσεν ἐπὶ παντὸς τοῦ λαοῦ, ἃν καὶ δὲν ἐγνώριζεν (ὁ λαὸς) οὔτε τὸν ἀμαρτήσαντα οὔτε τὸ ἀμάρτημα, μέχρις ὅτου ἐφανερώθη ὁ προαναφερθεὶς καὶ ὑπέμεινε ἐκείνην τὴν φοβερὰν καταστροφὴν μαζί με ὅλα ὅσα εἶχεν¹⁰⁹. Ἄλλὰ καὶ ὁ Ἡλεί, ἃν καὶ ἦτο ἀνήσυχος ἐξ αἰτίας τῶν διαφθορέων υἱῶν του καὶ πολλάκις τοὺς συνεβούλευσε καὶ τοὺς εἶπε· «μή, τέκνα· δὲν ἀκούω καλὰ πράγματα δι' ὑμᾶς»¹¹⁰, καὶ τοὺς ἀνέπτυξε τὸ παράλογον τῆς ἀμαρτίας καὶ τὸ ἀναπόφευκτον τῆς κρίσεως, ἐν τούτοις, ἐπειδὴ δὲν τοὺς ἐτιμώρησε καὶ δὲν ἔδειξεν ἀπέναντί των τὸν προσήκοντα ζῆλον, τόσον πολὺ προ-

109. Ἰησ. 7, 21 - 26.

110. Α' Βασ. 2, 24.

αυτῶν ἐπεδείξατο, τοσοῦτον παρώξυνε τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ, ὡς καὶ τὸν λαὸν τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ συναλωθῆναι καὶ τὴν κίβωτον αὐτὴν ὑπὸ τῶν ἄλλοφύλων ληφθῆναι καὶ αὐτὸν ἐπὶ τοῦτοις οἰκτρῷ τέλει θανατωθῆναι. Εἰ δὲ κατὰ τῶν μὴ συνεγνω-
 5 κότων τῷ ἁμαρτήσαντι καὶ κατὰ τῶν κωλυσάντων καὶ διαμαρτυραμένων τὸ ἁμάρτημα, τοσαύτη ἡ ὀργὴ ἐξεκαύθη, τί ἂν τις εἴποι περὶ τῶν γινωσκόντων καὶ ἐφησυχάζοντων; Οἴτινες, εἰ μὴ ἐπιδείξονται τὰ ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου πρὸς τοὺς Κορινθίους εἰρημένα, εἰπόντος· «Διὰ τί οὐχὶ μᾶλλον ἐπενθήσατε, ἵνα
 10 ἐξαρθῆ ἕκ μέσου ὑμῶν ὁ τὸ ἔργον τοῦτο ποιήσας;», καὶ τὰ ἐξῆς αὐτοῖς ὑπ' αὐτοῦ μαρτυρηθέντα, γράψαντος· «Ἴδου γὰρ αὐτὸ τοῦτο, τὸ κατὰ Θεὸν λυπηθῆναι, πόσῃ ἐν ὑμῖν κατειργάσατο σπουδὴν, ἀλλὰ ἀπολογίαν, ἀλλὰ ἀγανάκτησιν, ἀλλὰ φόβον, ἀλλὰ ἐπιπόθησιν, ἀλλὰ ζῆλον, ἀλλὰ ἐκδίκησιν· ἐν παντὶ συνεστήσατε
 15 ἑαυτοὺς ἄγνοους εἶναι ἐν τῷ πράγματι», κινδυνεύουσι πάντως καὶ νῦν ὁμοῦ πάντες τὸν αὐτὸν ὄλεθρον ὑποστῆναι, ἢ καὶ χείρονα, ὅσω χείρων τοῦ ἀθετήσαντος νόμον Μωυσέως ὁ ἀθετῶν τὸν Κύριον, καὶ ὁ τὸ αὐτὸ τῷ προημαρτηκότι καὶ προκατακριθέντι τολμῆσας. «Ἐπτάκις μὲν γὰρ ἐκδεδίχεται ἐκ Καίν, ἐκ δὲ Λάμεχ
 20 ἑβδομηκοντάκις ἑπτὰ», τὸ ὅμοιον ἁμαρτόντος.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΜΗ'

Ἡ πλεονεξία μέχρι τίνος κρίνεται.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

ἽΟταν ὑπερβῆ τις τοῦ νόμου τὸν ὅρον. Ἔστι δὲ τοῦτο κατὰ μὲν τὴν Παλαιὰν Διαθήκην τὸ πλεόν ἑαυτοῦ φροντίσαι ἢ τοῦ

εκάλεσε τὴν ὄργην τοῦ Θεοῦ, ὥστε καὶ ὁ λαὸς νὰ καταστραφῇ μαζί με τοὺς υἱοὺς του καὶ ἡ ἰδία ἡ κιβωτὸς νὰ παρῆ ἀπὸ τοὺς ἄλλοφύλους καὶ ὁ ἴδιος νὰ εὕρῃ οἰκτρὸν θάνατον.

Ἐὰν λοιπὸν ἡ ὄργη τοῦ Θεοῦ ἦτο τόσο μεγάλη κατὰ τῶν ἀνθρώπων πού δὲν ἐγνώρισαν τὸν ἀμαρτήσαντα καὶ κατὰ τῶν ἀνθρώπων πού δὲν ἠμπόδισαν, καὶ διεμαρτυρήθησαν διὰ τὸ ἀμάρτημα, τί ἠμπορεῖ νὰ εἴπη κανεὶς διὰ τοὺς γνωρίζοντας καὶ ἀμελοῦντας; Αὐτοί, ἐὰν δὲν ἐπιδείξουν τὰ ἀναφερόμενα ἀπὸ τὸν ἀπόστολον εἰς τοὺς Κορινθίους, ὅταν εἶπε: «διὰ τὸ δὲν ἐπενθήσατε μᾶλλον, διὰ νὰ ἐκβληθῆ ἔκ μέσου ὑμῶν ὁ πράξας τὸ ἔργον τοῦτο»¹¹¹, ὡς καὶ τὰ ἐπόμενα, τὰ ὁποῖα ἐπεβεβαίωσεν ὅτι ἔπραξαν, ὅταν ἔγραψε: «διότι ἰδοὺ, αὐτὸ τοῦτο, τὸ ὅτι ἐλυπήθητε κατὰ Θεόν, πόσῃν σπουδῇ ἐγέννησεν εἰς ὑμᾶς καὶ πόσῃν ἀπολογίᾳ καὶ ἀγανάκτησιν καὶ φόβον καὶ πόθον καὶ ζῆλον καὶ ἐκδίκησιν: κατὰ πάντα ἀπεδείχθητε ὅτι εἴσθε καθαροὶ ὡς πρὸς αὐτὸ τὸ πρᾶγμα»¹¹², κινδυνεύουν ὅπως δῆποτε ὅλοι μαζί καὶ τώρα νὰ ὑποστοῦν τὴν αὐτὴν καταστροφὴν ἢ καὶ χειροτέραν, καθ' ὅσον ὁ ἀθετῶν τὸν Κύριον καὶ ὁ διαπράξας τὸ αὐτὸ ἀμάρτημα, ὅπως ὁ ἤδη ἀμαρτήσας καὶ καταδικασθεὶς, εἶναι χειρότερος τοῦ παραβάτου τοῦ νόμου τοῦ Μωυσέως. Διότι «ὁ μὲν Κάιν ἐπτὰ φοράς ἐτιμωρήθη, ὁ δὲ Λάμεχ ἐπτὰ φοράς τὸ ἑβδομήκοντα»¹¹³, ἂν καὶ διέπραξε τὸ ὅμοιον ἀμάρτημα.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 48

Εἰς τί συνίσταται ἡ πλεονεξία.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὅταν ὑπερβῆ κάποιος τὰ ὅρια τοῦ νόμου, εἶναι πλεονέκτης. Αὐτὸ σημαίνει, κατὰ τὴν Παλαιὰν Διαθήκην, νὰ φροντίζῃ κανεὶς ὑπὲρ τὸ δέον διὰ τὸν ἑαυτὸν του παρά διὰ τὸν πλη-

113. Γέν. 4, 24.

πλησίον· γέγραπται γάρ· «*Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν*», κατὰ δὲ τὸ *Εὐαγγέλιον*, τὸ πλεόν τῶν πρὸς τὴν ἐνεστῶσαν ἡμέραν ἀναγκαίων σπουδάσαι τι ἑαυτοῦ ἔνεκεν, ὡς ὁ ἀκούσας· «*Ἄφρον, ταύτη τῇ νυκτὶ τὴν ψυχὴν σου ἀπαιτοῦσιν ἀπὸ σοῦ· ὁ δὲ ἤτοιμάσας, τίνι ἔσται;*», οἷς ἐπιφέρει καθολικώτερον· «*Ὁὕτως ὁ θησαυρίζων ἑαυτῷ καὶ μὴ εἰς Θεὸν πλουτῶν*».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΜΘ'

Τί ἐστι τὸ περπερεύεσθαι.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Πᾶν ὁ μὴ διὰ χρεῖαν, ἀλλὰ διὰ καλλωπισμὸν παραλαμβάνεται, περπερείας ἔχει κατηγορίαν.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ Ν'

10 *Ἐάν τις τὰ μὲν πολυτελέστερα τῆς ἐσθῆτος ἀπωθῆται, αὐτὸ δὲ τὸ εὐτελές, εἴτε ἱμάτιον εἴτε ὑπόδημα οἶονεὶ θέλη, ἵνα πρέπη αὐτῷ, εἰ ἁμαρτάνει, ἢ ποῖον πάθος νοσεῖ;*

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὁ θέλων ἵνα πρέπη αὐτῷ πρὸς τὸ ἀνθρώποις ἀρέσαι, φανερός ἐστὶν ἀνθρωπαρέσκειαν νοσῶν καὶ μετεωριζόμενος ἀπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ πάθος τῆς περπερείας καὶ ἐν αὐτοῖς εὐτελέσει πληροφορῶν.

114. Λευίτ. 19, 18. 115. Λουκ. 12, 20 - 21.

116. Τὸ ρῆμα αὐτὸ εἰς τὴν Κ. Διαθήκην ἀπαντᾶται μόνον ἐν Α' Κορ. 13, 4. Πρβλ. Κλήμεντος, Παιδαγωγὸς 3, 1· «περπερεία γάρ ὁ καλλωπισμὸς περιττότητος καὶ ἀχρειότητος ἔχων ἔμφασιν».

σίον· διότι λέγει· «θά ἀγαπήσης τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν»¹¹⁴· κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον δὲ πλεονεξία εἶναι νὰ ἐνδιαφερθῆς χάριν τοῦ ἑαυτοῦ σου περισσότερο ἀπὸ ὅσον ἀπαιτοῦν αἱ καθημεριναὶ ἀνάγκαι, ὅπως ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἤκουσε τό· «ἄφρον, αὐτὴν τὴν νύκτα τὴν ψυχὴν σου ἀπαιτοῦν ἀπὸ σοῦ· ὅσα δὲ ἠτοίμασες εἰς ποῖον θὰ μείνουν;»· εἰς αὐτὰ δὲ προστίθεται γενικώτερα τό· «οὕτως ὁ θησαυρίζων δι' ἑαυτὸν καὶ μὴ εἰς Θεὸν πλουτῶν»¹¹⁵.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 49

Τί σημαίνει τὸ «περπερεύεσθαι»¹¹⁶.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὅ,τι χρησιμοποιοεῖ κανεὶς ὄχι ἐξ ἀνάγκης, ἀλλὰ διὰ καλλωπισμὸν, ἐπιφέρει τὴν κατηγορίαν τῆς περπερείας.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 50

Ἐὰν κάποιος δὲν χρησιμοποιοῖ πολυτελεῖ φορέματα, ἀλλὰ θέλῃ τὸ εὐτελεῖ ἱμάτιον ἢ ὑπόδημα ποὺ τὸν κάμνει κομψόν, ἀμαρτάνει, ἢ ποῖον πάθος ἔχει;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Αὐτὸς ποὺ θέλει κάτι, διὰ νὰ τὸν κάμνη κομψόν, ὥστε νὰ ἀρέσῃ εἰς τοὺς ἀνθρώπους, φανερὰ ὑποφέρει ἀπὸ τὴν νόσον τῆς ἀνθρωπαρεσκείας καὶ πλανᾶται μακρὰν τοῦ Θεοῦ καὶ κατέχεται ἀπὸ τὸ πάθος τῆς περπερείας καὶ μὲ αὐτὰ ἀκόμη τὰ εὐτελεῖ¹¹⁷.

---

117. Πρβλ. Ὅρους κατὰ πλάτος 21, ὅπου καταδικάζεται ἡ χάριν ἐπιδείξωσ κατάληψις τῆς τελευταίας θέσεως.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΝΑ'

Τί ἐστι «ῥακά».

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐπιχώριον ῥήμα ἠπιωτέρας ὕβρεως, πρὸς τοὺς οἰκειότερους λαμβανόμενον.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΝΒ'

Τοῦ ἀποστόλου λέγοντος ποτὲ μὲν «Μὴ γινώμεθα κενόδοξοι», 5 ποτὲ δέ· «Μὴ ἐν ὀφθαλμοδουλείᾳ ὡς ἀνθρωπάρεσκοι», τίς ὁ κενόδοξος καὶ τίς ὁ ἀνθρωπάρεσκος;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Λογίζομαι ὅτι κενόδοξος μὲν ἐστὶν ὁ φιλῆς ἕνεκεν τῆς ἐν κόσμῳ δόξης τῆς παρὰ τῶν ὀρώντων ἢ ἀκουόντων ποιῶν τι ἢ λέγων· ἀνθρωπάρεσκος δὲ ὁ πρὸς τὸ θέλημα τινος ἀνθρώπου 10 εἰς ἀρέσκειαν αὐτοῦ ποιῶν, κἂν ἀτιμίας ἄξιον ἢ τὸ γινόμενον.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΝΓ'

Τίς ἐστὶν ὁ μολυσμὸς τῆς σαρκὸς καὶ τίς ὁ μολυσμὸς τοῦ πνεύματος, καὶ πῶς αὐτῶν καθαρεύομεν· ἢ τίς ὁ ἁγιασμός, καὶ πῶς αὐτὸν κτησόμεθα.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Μολυσμὸς ἂν εἴη σαρκὸς μὲν τὸ ἀναμίγνυσθαι τοῖς αὐ-

118. Ματθ. 5, 22. 119. Γαλ. 5, 26. 120. Ἐφ. 6, 6.

121. Ἐκ τῆς ἀποκρίσεως αὐτῆς συνάγεται ὅτι ἡ λέξις «ἀνθρωπάρεσκος»

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 51

Τί σημαίνει «ρακά» ¹¹⁸.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Είναι μέτριος ὕβριστικός τοπικός λόγος πού χρησιμοποιεῖται μεταξύ φίλων καί συγγενῶν.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 52

Ὁ ἀπόστολος λέγει ἄλλοτε μέν· «ἄς μὴ γινώμεθα κενόδοξοι» ¹¹⁹, ἄλλοτε δέ· «μὴ ἐν ὀφθαλμοδουλείᾳ ὡς ἀνθρωπάρεσκοι» ¹²⁰. Ποῖος λοιπὸν εἶναι ὁ κενόδοξος καί ποῖος ὁ ἀνθρωπάρεσκος;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Κατὰ τὴν γνώμην μου κενόδοξος εἶναι ἐκεῖνος πού πράττει ἢ λέγει κάτι χάριν τῆς εὐτελοῦς κοσμικῆς δόξης, πού ἀποδίδεται ἀπὸ τοὺς βλέποντας καί ἀκούοντας· ἀνθρωπάρεσκος δέ εἶναι ἐκεῖνος πού πράττει κάτι, ὅπως τὸ θέλει κάποιος ἀνθρώπος, διὰ νὰ τὸν εὐχαριστήσῃ, καί ἂν ἀκόμη τὸ γινόμενον εἶναι ἀνήθικον ¹²¹.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 53

Ποῖος εἶναι ὁ μολυσμὸς τῆς σαρκὸς καί ποῖος ὁ μολυσμὸς τοῦ πνεύματος ¹²², καί πῶς θὰ εἴμεθα καθαροὶ ἀπὸ αὐτοῦς. Ἦ ποῖος εἶναι ὁ ἁγιασμὸς καί πῶς θὰ τὸν ἀποκτήσωμεν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Μολυσμὸς σαρκὸς εἶναι ὅταν ἀναμιγνυώμεθα μὲ τοὺς πράτ-

ἔχει, ἀπὸ ἠθικῆς ἀπόψεως, κακὴν ἔννοιαν, ἐνῶ ἡ λέξις «κενόδοξος» σημαίνει ἀπλῶς ἀνόητος.

122. Β' Κορ. 7, 1.

τουργοῦσι τὰ ἀπηγορευμένα, πνεύματος δὲ τὸ ἀδιαφορεῖν πρὸς τοὺς φρονοῦντας ἢ ποιοῦντας τὰ τοιαῦτα. Καθαρεύει δὲ τις, ὅταν ἀνάσχηται τοῦ ἀποστόλου εἰπόντος τῷ τοιοῦτῳ μηδὲ συνεσθίειν, καὶ ὅσα τοιαῦτα, ἢ ὅταν πάθῃ τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ
 5 Δαβίδ· « Ἀθυμία κατέσχε με ἀπὸ ἁμαρτωλῶν τῶν ἐγκαταλιμπανόντων τὸν νόμον σου », καὶ λύπην τοιαύτην ἐνδείξεται, ὅταν ἐπεδείξαντο οἱ Κορίνθιοι, ὅποτε ἐνεκλήθησαν, ὅτι πρὸς τὸν ἁμαρτήσαντα ἀδιαφόρως διετέθησαν, ἐν παντὶ συστήσαντες ἑαυτοὺς ἄγνοῦς εἶναι ἐν τῷ πράγματι. Ἁγιασμός δὲ ἐστὶ τὸ ἀνακεῖ-
 10 σθαι τῷ ἁγίῳ Θεῷ ἐξ ὀλοκλήρου καὶ ἀδιαστάτως ἐν παντὶ καιρῷ, διὰ φροντίδος καὶ σπουδῆς τῶν αὐτῷ ἀρεσκόντων. Τό τε γὰρ λελωβημένον ἐν τοῖς ἀναθήμασιν ἀπρόσδεκτον, καὶ τὸ ἄπαξ ἀνατεθὲν τῷ Θεῷ εἰς κοινὴν καὶ ἀνθρωπίνην χρῆσιν ἔλκειν ἀσεβὲς καὶ ἀτόλμητον.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΝΔ'

15 Τί ἐστὶ φιλαυτία, καὶ πῶς γνωρίζει ἐαυτὸν ὁ φίλαντος.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Πολλὰ καταχρηστικῶς λέγεται, ὡσπερ τό· « Ὁ φιλῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσει αὐτήν· καὶ ὁ μισῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ εἰς ζωὴν αἰώνιον φυλάξει αὐτήν ». Φίλαντος οὖν ἐστὶν ὁ ἐαυτὸν δῆθεν φιλῶν. Γνωρίζει δὲ ἐαυτόν, ἐὰν ἄπερ
 20 ποιεῖ δι' ἐαυτὸν ποιῆ, κἂν κατ' ἐντολήν ἢ τὸ γινόμενον. Τὸ γὰρ ὑπὲρ τῆς ἐαυτοῦ ἀναπαύσεως ἐλλεῖψαί τι τῶν πρὸς τὴν χρείαν

τοντας τὰ ἀπηγορευμένα ἔργα, ἐνῶ μολυσμὸς πνεύματος εἶναι ὅταν ἀδιαφοροῦμεν δι' ἐκείνους πού φρονοῦν ἢ πράττουν αὐτὰ τὰ ἔργα· καθαρὸς δὲ εἶναι κάποιος, ὅταν ὑπακούῃ εἰς τὸν ἀπόστολον, ὁ ὁποῖος παρήγγειλεν οὔτε κἄν νὰ συντρώγωμεν μετὸν τοιοῦτον ¹²³, καὶ τὰ ὅμοια, ἢ ὅταν αἰσθάνεται αὐτό πού ἀναφέρει ὁ Δαβίδ· «ἀθυμία μέ κατέλαβεν ἀπὸ ἀμαρτωλῶν, οἱ ὁποῖοι ἐγκαταλείπουν τὸν νόμον σου» ¹²⁴, καὶ ὅταν λυπηθῆ, ὅπως οἱ Κορίνθιοι, ὅταν κατηγορήθησαν ὅτι ἐπέδειξαν ἀδιαφορίαν ἔναντι τοῦ ἀμαρτήσαντος, ἂν καὶ κατὰ πάντα ἀπεδείχθησαν καθαρὸι εἰς αὐτό τό πρᾶγμα.

Ἄγιασμός εἶναι νὰ ἀφιερωνώμεθα εἰς τὸν ἅγιον Θεὸν ἐξ ὀλοκλήρου καὶ συνεχῶς εἰς κάθε χρόνον, φροντίζοντες καὶ ἐπιζητοῦντες αὐτὰ πού ἀρέσουν εἰς αὐτόν. Διότι καὶ τὸ ἀκρωτηριασμένον ζῶον εἶναι ἀπρόσδεκτον μετὰ τῶν ἀναθημάτων· καὶ αὐτὸ πού μίαν φοράν προσεφέρθη εἰς τὸν Θεὸν εἶναι ἀσεβὲς καὶ φοβερὸν νὰ τὸ χρησιμοποιοῦμεν διὰ κοινὰς καὶ ἀνθρωπίνας ἀνάγκας.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 54

Τί εἶναι φιλαυτία καὶ πῶς ἀναγνωρίζει τὸν ἑαυτὸν τοῦ ὁ φίλαυτος ¹²⁵.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Πολλαὶ φράσεις λέγονται καταχρηστικῶς, ὅπως ἡ ἐξῆς· «ὁ φιλῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θὰ ἀπολέσῃ αὐτὴν καὶ ὁ μισῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ εἰς ζωὴν αἰώνιον θὰ φυλάξῃ αὐτήν» ¹²⁶. Φίλαυτος λοιπὸν εἶναι ἐκεῖνος πού δῆθεν ἀγαπᾷ τὸν ἑαυτὸν του· ἀναγνωρίζει δὲ τὸν ἑαυτὸν του, ἐάν, ὅ,τι κάμνει, τὸ κάμνη χάριν τοῦ ἑαυτοῦ του, καὶ ἂν ἀκόμη τὸ γινόμενον εἶναι σύμφωνον μετὰ τὴν ἐντολήν. Διότι τὸ νὰ παραλείψῃ χάριν τῆς προσωπικῆς του ἀναπαύσεως κάτι πού ἔχει

125. Βλ. Β' Τιμ. 3, 2.

126. Ἰω. 12, 25.

τοῦ ἀδελφοῦ, εἴτε κατὰ ψυχὴν εἴτε κατὰ σῶμα, φανεράν ἤδη καὶ τοῖς ἄλλοις ἔχει τῆς φιλαυτίας τὴν κακίαν, ἧς τὸ τέλος ἀπώλεια.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΝΕ'

Ποία διαφορὰ πικρίας καὶ θυμοῦ καὶ ὀργῆς καὶ παροξυσμοῦ.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

5 Θυμοῦ μὲν καὶ ὀργῆς ἡ διαφορὰ τάχα ἐν διαθέσει καὶ ὀρμῇ κεῖται, τοῦ μὲν ὀργιζομένου ἐν διαθέσει μόνη ἔχοντας τὸ πάθος, ὡς δηλοῖ ὁ εἰπών· «Ὁργίζεσθε, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε», τοῦ δὲ θυμουμένου ἤδη τι καὶ πλέον δεικνύντος· «Θυμὸς γὰρ αὐτοῖς», φησί, «κατὰ τὴν ὁμοίωσιν τοῦ ὄφρεως», καί· «Ὁ Ἡρώδης ἦν θυ-
10 μομαχῶν Τυρίοις καὶ Σιδωνίοις». Καὶ τὸ σφοδρότερον ἀπὸ θυμοῦ κίνημα παροξυσμὸς ὀνομάζεται· ἡ δὲ πικρία κατασκευὴν δεινότεραν τῆς κακίας ἐμφαίνει.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΝΣ'

Τοῦ Κυρίου ἀποφηγαμένου ὅτι «Ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται» καὶ τοῦ ἀποστόλου παραγγέλλοντος· «Μὴ τὰ ὑψηλὰ φρονεῖν»
15 καὶ ἀλλαχοῦ λέγοντος· «Ἄλαζόνες, ὑπερήφανοι, τετυφωμένοι», καὶ πάλιν «Ἡ ἀγάπη οὐ φουσιῶται», τίς ἐστὶν ὁ ὑψηλόφρων καὶ τίς ὁ ἀλαζὼν καὶ τίς ὁ ὑπερήφανος, τίς δὲ ὁ τετυφωμένος ἢ τίς ὁ πεφουσιωμένος;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐψηλόφρων μὲν εἶη ἂν καὶ ὁ ἑαυτὸν ὑψῶν, ὁ ἐπὶ τοῖς προσ-

127. Βλ. Ἐφ. 4, 31. 128. Βλ. Πρ. 15, 39. 129. Ἐφ. 4, 26.

130. Ψαλ. 57, 4. 131. Πρ. 12, 20.

132. Ἡ «ὀργή» ἀποδίδεται καὶ εἰς τὸν Θεὸν εἰς διάφορα σημεῖα τῆς Κ.

ανάγκην ὁ ἀδελφός, εἴτε ψυχικῶς εἴτε σωματικῶς, φανερώνει ἀκόμη καὶ εἰς τοὺς ἄλλους τὴν κακίαν τῆς φιλαυτίας, τῆς ὁποίας τὸ τέλος εἶναι ἀπώλεια.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 55

Ποία διαφορὰ ὑπάρχει μεταξύ πικρίας, θυμοῦ, ὀργῆς ¹²⁷ καὶ παροξυσμοῦ ¹²⁸.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἡ διαφορὰ μεταξύ θυμοῦ καὶ ὀργῆς ἐγκείται ἴσως εἰς τὴν διάθεσιν καὶ τὴν σφοδρότητα. Διότι ὁ ὀργιζόμενος ἔχει τὸ πάθος μόνον κατὰ τὴν διάθεσιν, ὅπως φανερώνει τὸ «ὀργίζεσθε, καὶ μὴ ἀμαρτάνετε» ¹²⁹, ἐνῶ ὁ θυμώδης ἀποδεικνύει κάτι περισσότερον· «διότι ὁ θυμὸς των εἶναι ὁμοιος μὲ τὸν ὄφιν» ¹³⁰, καὶ «ὁ Ἡρώδης ἦτο θυμομαχῶν κατὰ τῶν Τυρίων καὶ Σιδωνίων» ¹³¹. Καὶ ἡ βιαιότερα παρόρμησις ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὸν θυμὸν ὀνομάζεται παροξυσμός· ἡ δὲ πικρία φανερώνει φοβερωτέραν κακίαν ¹³².

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 56

Ὁ Κύριος διεβεβαίωσεν ὅτι «ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν θὰ ταπεινωθῆ» ¹³³ καὶ ὁ ἀπόστολος παρήγγειλε· «νὰ μὴ φρονοῦμεν τὰ ὑψηλά» ¹³⁴, ἀνέφερε δὲ· «ἀλαζόνες, ὑπερήφανοι, τετυφωμένοι» ¹³⁵ καὶ ὅτι «ἡ ἀγάπη δὲν ἐπαίρεται» ¹³⁶. Ποῖος λοιπὸν εἶναι ὁ ὑψηλόφρων, ὁ ἀλαζών, ὁ ὑπερήφανος, ὁ τετυφωμένος καὶ ὁ ἐπηρμένος;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἵψηλόφρων εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ὑψώνει τὸν ἑαυτὸν του,

Διαθήκης, ἐνῶ ὁ «θυμὸς» ἀποδίδεται εἰς αὐτὸν μόνον εἰς τὴν Ἐποκάλυψιν.

133. Λουκ. 18, 14. 134. Ρωμ. 11, 20.

135. Β' Τιμ. 3, 2. 136. Α' Κορ. 13, 4.

οὔσιν αὐτῷ κατορθώμασι μεγαλοφρονῶν καὶ ἐπαιρόμενος, κατὰ τὸν φαρισαῖον ἐκεῖνον, καὶ μὴ τοῖς ταπεινοῖς συναπαγόμενος. Ὁ αὐτὸς δ' ἂν λέγοιτο καὶ πεφνσιωμένος, κατὰ τὸ Κορινθίων ἔγκλημα. Ἀλαζὼν δὲ ὁ μὴ στοιχῶν τοῖς νενομοθετημένοις μηδὲ 5 πληρῶν τὸ τῷ αὐτῷ στοιχεῖν κανόνι, τὸ αὐτὸ φρονεῖν, ἰδίαν δὲ ὁδὸν δικαιοσύνης καὶ εὐσεβείας ἐπινοῶν. Ὑπερήφανος δὲ ὁ ἐπὶ τοῖς προσοῦσιν αὐτῷ κομπάζων καὶ ὑπὲρ ὃ ἔστι φαίνεσθαι ἐπιτηδεύων. Τετυφωμένος δὲ ἢ ὁ αὐτὸς ἔστι τάχα τῷ ὑπερηφάνῳ ἢ ἐγγύς τούτου, κατὰ τὸ ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου εἰρημένον·
10 «Τετύφωται, μηδὲν ἐπιστάμενος».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΝΖ'

Ἐάν τις ἐλάττωμα ἔχη ἀδιόρθωτον καὶ συνεχέστερον καταγινωσκόμενος βλάπτηται, εἰ συμφέρει μᾶλλον ἐπαφιέναι αὐτῷ.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τοῦτο καὶ ἀλλαχοῦ εἴρηται, ὅτι τοὺς ἁμαρτάνοντας ἐπιστρέφειν μακροθύμως δεῖ, κατὰ τὸν ὑποδεδειγμένον τρόπον 15 παρὰ τοῦ Κυρίου. Ἐάν δὲ μὴ ἀρκέση αὐτῷ πρὸς ἐπιστροφὴν ἢ τῶν πλειόνων κατάγνωσις καὶ ἐπιτίμησις, ὡς τῷ Κορινθίῳ ὡς ἔθνικόν δοῦσθαι χρῆ τὸν τοιοῦτον. Ἐναφιέσθαι δὲ τὸν ὑπὸ τοῦ Κυρίου κατακεκριμένον κατ' οὐδένα τρόπον ἀσφαλὲς οὐδενί, τοῦ μὲν Κυρίου εἰπόντος, ὅτι συμφέρει ἵνα τις, ἕνα ὀφθαλ-
20 μὸν ἢ μίαν χεῖρα ἢ ἕνα πόδα ἀπολέσας, εἰσέλθῃ εἰς τὴν βασιλείαν ἢ ἐν τῷ φείσασθαι τινος τούτων ὄλος βληθῇ εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός, ὅπου ἐστὶν ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων, καὶ

πού υπερηφανεύεται και έπαίρεται διά τὰ κατορθώματά του, όπως ο φαρισαῖος εκείνος ¹³⁷, και πού δέν συγκαταβαίνει πρὸς τοὺς ταπεινοὺς. Ὁ ἴδιος ἤμπορεῖ νὰ ὀνομασθῆ καὶ ἐπηρμένος, όπως κατηγορήθησαν οἱ Κορίνθιοι ¹³⁸. Ἀλαζῶν εἶναι ἐκεῖνος πού δέν τηρεῖ τοὺς νόμους και δέν ἀκολουθεῖ τὸν αὐτὸν κανόνα ζωῆς και δέν ἔχει τὸ αὐτὸ φρόνημα ¹³⁹, ἀλλὰ ἐπινοεῖ ἰδικόν του δρόμον δικαιοσύνης και εὐσεβείας. Ὑπερήφανος εἶναι ἐκεῖνος πού κομπάζει διά τὰ ὑπάρχοντά του και ἐπιδιώκει νὰ φαίνεται ἀνώτερος ἀπὸ αὐτὸ πού εἶναι. Τετυφωμένος δὲ εἶναι ἢ ὁ ἴδιος ἴσως ὁ ὑπερήφανος ἢ ὁ πλησίον αὐτοῦ εὕρισκόμενος, σύμφωνα μὲ τὸν λόγον τοῦ ἀποστόλου· «ἔχει τυφωθῆ και δέν γνωρίζει τίποτε» ¹⁴⁰.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 57

Ἐάν κάποιος ἔχη ἀδιόρθωτον ἐλάττωμα και χειροτερεῦη παρὰ τὰς συνεχεῖς κατ' αὐτοῦ ἐπιτιμήσεις, εἶναι συμφερότερον νὰ τὸν ἀφήσωμεν ἡσυχον;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐχει λεχθῆ και ἀλλοῦ ¹⁴¹ ὅτι πρέπει νὰ ἐπαναφέρωμεν μὲ μακροθυμίαν τοὺς ἀμαρτάνοντας, όπως μᾶς ὑπέδειξεν ὁ Κύριος· ἐάν δὲ ἡ καταδίκη και ἡ ἐπιτίμησις ἐκ μέρους τῶν ἄλλων δέν τοῦ εἶναι ἀρκετὰ διά τὴν ἐπιστροφὴν του, όπως συνέβη μὲ τὸν Κορίνθιον, πρέπει νὰ τὸν ἀντιμετωπίζωμεν ὡς ἐθνικόν. Ὅμως τὸ νὰ παραμένῃ ὁ καταδικασμένος ἀπὸ τὸν Κύριον διά κανένα δέν εἶναι ἀσφαλές, και κατ' οὐδένα τρόπον· διότι ὁ μὲν Κύριος εἶπεν ὅτι συμφέρε νὰ χάσῃ κανεὶς ἓνα ὀφθαλμόν ἢ μίαν χεῖρα ἢ ἓνα πόδα και νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν βασιλείαν, παρὰ, μὲ τὸ νὰ λυπηθῆ κάποιον ἀπὸ αὐτοῦς, νὰ ριφθῆ ὀλόκληρος εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός, ὅπου εἶναι ὁ κλαυθμὸς και ὁ βρυγμὸς

140. Α' Τιμ. 6, 4.

141. Ὅροι κατ' ἐπιτομὴν 3.

τοῦ ἀποστόλου μαρτυροῦντος, «ὅτι μικρὰ ζύμη ὄλον τὸ φύραμα ζυμοῖ».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΝΗ'

Ὁ κατ' ἐπιτήδευσιν ψευδόμενος κρίνεται μόνον, ἢ καὶ ὁ κατὰ ἄγνοιάν τι παρὰ τὸ ἀληθὲς ἀπολύτως φθευξάμενος;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

5 Τὸ κρίμα τοῦ Κυρίου καὶ ἐπὶ τῶν κατὰ ἄγνοιαν ἁμαρτανόντων φανερόν, εἰπόντος· «Ὁ μὴ γνοῦς, ποιήσας δὲ ἄξια πληγῶν, δαρήσεται ὀλίγας». Πανταχοῦ δὲ ἡ ἀξιόλογος μετάνοια βεβαία ἔχει τὴν ἐλπίδα τῆς ἀφέσεως.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΝΘ'

Ἐὰν ἐνθυμηθῇ τις μόνον ποιῆσαι τι, καὶ μὴ ποιήσῃ, εἰ καὶ 10 οὗτος ὡς ψεύστης κρίνεται.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Εἰ κατ' ἐντολήν ἐστὶν ὁ ἐνεθυμήθη ποιῆσαι, οὐχ ὡς ψεύστης μόνον, ἀλλὰ καὶ ὡς ἀπειθὴς κατακρίνεται. «Ἐτάζων γὰρ καρδίας καὶ νεφροῦς ὁ Θεός».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ Ξ'

Ἐάν τις προληφθεὶς ὀρίσῃ τι πρᾶξι τῶν μὴ ἀρεσκόντων 15 Θεῷ, τί χρῆ μᾶλλον, ἀνατρέψαι τὸ κακῶς ὀρισθὲν ἢ φόβῳ τοῦ ψεύδους τελέσαι τὴν ἁμαρτίαν;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τοῦ ἀποστόλου λέγοντος· «Οὐχ ὅτι ἀφ' ἑαυτῶν ἱκανοί

τῶν ὀδόντων ¹⁴², ὁ δὲ ἀπόστολος ἐπιβεβαιοῖ ὅτι «μικρὰ ζύμη καθιστᾷ ἔνζυμον ὅλον τὸ φύραμα» ¹⁴³.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 58

Μόνον ἐκεῖνος ποὺ ἐπεύσθη σκοπίμως κατακρίνεται, ἢ καὶ ἐκεῖνος ποὺ εἶπε κάτι ἀπολύτως ἀναληθές ἐξ ἀγνοίας;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὁ Κύριος κατεδίκασε φανερά καὶ τοὺς ἐξ ἀγνοίας ἀμαρτάνοντας, ὅταν εἶπεν ὅτι «ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος δὲν ἐγνώρισεν, ἔπραξεν ὁμως ἄξια πληγῶν, θὰ δαρῆ ὀλίγον» ¹⁴⁴. Παντοῦ δὲ ἡ ἀξιόλογος μετάνοια ἔχει βεβαίαν τὴν ἐλπίδα τῆς ἀφέσεως.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 59

Ἐὰν κάποιος σκεφθῆ μόνον νὰ κάμη κάτι, ἀλλὰ δὲν τὸ κάμη, καὶ αὐτὸς κατακρίνεται ὡς ψεύστης;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐὰν αὐτὸ ποὺ ἐσκέφθη νὰ κάμη ἦτο σύμφωνον μὲ τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, δὲν κατακρίνεται μόνον ὡς ψεύστης, ἀλλὰ καὶ ὡς ἀπειθής, «διότι ὁ Θεὸς ἐξετάζει καρδίας καὶ νεφρούς» ¹⁴⁵.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 60

Ἐὰν κάποιος προφθάσῃ καὶ ἀποφασίσῃ νὰ πράξῃ κάτι ποὺ δυσαρεστεῖ τὸν Θεόν, τί εἶναι προτιμότερον, νὰ ματαιώσῃ τὴν κακὴν του ἀπόφασιν ἢ, φοβούμενος τὸ ψεῦδος, νὰ ὀλοκληρώσῃ τὴν ἀμαρτίαν;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὁ ἀπόστολος λέγει· «ὄχι διότι εἴμεθα ἱκανοὶ ἀφ' ἑαυτῶν

144. Λουκ. 12, 48.

145. Ψαλ. 7, 10.

ἔσμεν λογίσασθαι τι ὡς ἐξ ἑαυτῶν», καὶ αὐτοῦ τοῦ Κυρίου ὁμολογοῦντος ὅτι «Ὁὐ δύναμαι ἐγὼ ποιεῖν ἀπ' ἑμαυτοῦ οὐδέν», καὶ πάλιν «Τὰ ῥήματα, ἃ ἐγὼ λαλῶ ὑμῖν, ἀπ' ἑμαυτοῦ οὐ λαλῶ», καὶ ἀλλαχοῦ λέγοντος ὅτι «Καταβέβηκα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, οὐχ
5 ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμόν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με Πατρός», μετανοῆσαι ὀφείλει ὁ τοιοῦτος· πρῶτον μὲν, ὅτι ἀπ' ἑαυτοῦ τολμᾷ τι ὀρίζειν, ὅλον ἂν ἦ· οὐδὲ γὰρ αὐτὰ τὰ καλὰ ἐξ ἀθθεντίας ποιεῖν χρή· ἔπειτα δὲ καὶ σφοδρότερον, ὅτι παρὰ τὸ ἀρέσκον Θεῷ ὀρίσασθαι οὐκ ἐφοβήθη. Ὅτι δὲ ἀνατρέπειν χρή
10 τὸ παρ' ἐντολὴν τοῦ Κυρίου κατὰ πρόληψιν ὀρισθέν, δείκνυται σαφῶς ἐπὶ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, ὀρισσαμένου μὲν κατὰ πρόληψιν ὅτι «Ὁὐ μὴ νύψης τοὺς πόδας μου εἰς τὸν αἰῶνα», ἐπειδὴ δὲ ἤκουσε τοῦ Κυρίου ἀποφηγαμένου· («Ἐάν μὴ νύψω σε, οὐκ ἔχεις μέρος μετ' ἐμοῦ»), εὐθὺς μεταθεμένου καὶ εἰπόντος· «Κύ-
15 ριε, μὴ τοὺς πόδας μου μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰς χεῖρας καὶ τὴν κεφαλήν».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΞΑ'

Ἐάν τις μήτε ἐργάζεσθαι δύναται μήτε τοὺς ψαλμοὺς μαθεῖν βούληται, τί χρή αὐτῷ ποιῆσαι.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τοῦ Κυρίου ἐν παραβολῇ εἰπόντος περὶ τῆς ἀκάρπου συ-
20 κῆς· («Ἐκκοψον αὐτήν, ἵνα τί καὶ τὴν γῆν καταργεῖ;»), προσάγειν μὲν αὐτῷ τὴν ἐπιμέλειαν πᾶσαν ἀναγκαῖον· ἔάν δὲ μὴ ἀνέχεται, τὸ προστεταγμένον περὶ τοῦ ἐπιμένοντος τῇ ἀμαρ-

146. Β' Κορ. 3, 5. 147. Ἰω. 5, 19. 148. Ἰω. 14, 10.

149. Ἰω. 6, 38. 150. Ἰω. 13, 8-9.

νά νοήσωμέν τι ὡς ἐξ ἡμῶν αὐτῶν»¹⁴⁶, καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος ὁμολογεῖ· «δὲν δύναμαι ἐγὼ νὰ πράττω ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐδέν»¹⁴⁷, καί· «τοὺς λόγους τοὺς ὁποίους ἐγὼ λαλῶ πρὸς ὑμᾶς, ἀπ' ἐμαυτοῦ δὲν λαλῶ»¹⁴⁸, καί· «ἔχω καταβῆ ἔκ τοῦ οὐρανοῦ, ὄχι διὰ νὰ πράττω τὸ θέλημα τὸ ἐμόν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με Πατρός»¹⁴⁹. Σύμφωνα με τοὺς λόγους τούτους ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ὀφείλει νὰ μετανοήσῃ· πρῶτον μὲν, διότι τολμᾷ νὰ ἀποφασίζῃ μόνος του ὅ,τι θέλει—ὅπως δὲ εἶναι γνωστόν, οὔτε καὶ αὐτὰ ἀκόμη τὰ καλὰ ἔργα δὲν πρέπει νὰ τὰ πράττῃ αὐθαιρέτως—, ἔπειτα δὲ ὀφείλει νὰ μετανοήσῃ περισσότερο, διότι δὲν ἐδίστασε νὰ ἀποφασίσῃ κάτι ποῦ δυσαρεστεῖ τὸν Θεόν. Ὅτι δὲ πρέπει νὰ ματαιώσῃ τὴν ἀπόφασιν ποῦ ἐπρόφθασε καὶ ἔλαβε παρὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου ἀποδεικνύεται σαφῶς ἀπὸ τὴν περίπτωσιν τοῦ ἀποστόλου Πέτρου· διότι, ἐνῶ ἀπεφάσισεν ἔκ τῶν προτέρων τό· «δὲν θὰ νίψῃς τοὺς πόδας μου εἰς τὸν αἰῶνα», ὅταν ἤκουσε τὸν Κύριον νὰ δηλώνῃ κατηγορηματικά· «ἐὰν μὴ νίψω σε, δὲν ἔχεις μέρος μετ' ἐμοῦ», ἀμέσως μετενόησε καὶ εἶπε· «Κύριε, μὴ τοὺς πόδας μου μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰς χεῖρας καὶ τὴν κεφαλὴν»¹⁵⁰.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 61

Τί πρέπει νὰ κάμωμεν εἰς ἐκεῖνον ποῦ οὔτε ἡμπορεῖ νὰ ἐργάζεται οὔτε θέλει νὰ μάθῃ τοὺς ψαλμοὺς¹⁵¹.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐπειδὴ ὁ Κύριος εἶπε παραβολικῶς περὶ τῆς ἀκάρπου συκῆς· «ἔκκοψον αὐτήν, διότι καταργεῖ καὶ τὴν γῆν»¹⁵², πρέπει νὰ φροντίσωμεν περὶ αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου με κάθε τρόπον· ἐὰν ὅμως δὲν δέχεται, πρέπει νὰ ἐφαρμόσωμεν προσεκτικὰ καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν του τὴν ἐντολὴν περὶ τοῦ ἐπιμένοντος εἰς

151. Πρβλ. Ὅρους κατ' ἐπιτομὴν 235· 281.

152. Λουκ. 13, 7.

τία καὶ ἐπ' αὐτῷ παραφυλαχθῆναι χρῆ. Καὶ γὰρ ὁ ἀργὸς τοῦ καλοῦ μετὰ τοῦ διαβόλου καὶ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ κρίνεται.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΕΒ'

Τί ἐὰν ποιήσῃ τις, ὡς κρύψας τὸ τάλαντον, κατακρίνεται.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὁ οἰανδῆποτε χάριν Θεοῦ παρακατασχὼν εἰς ἀπόλαυσιν 5 ἑαυτοῦ, καὶ μὴ ἄλλους εὐεργετῶν, ὡς κρύπτων τὸ τάλαντον κατακρίνεται.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΕΓ'

Τί ἐὰν ποιήσῃ τις, κατακρίνεται, ὡς ἐκεῖνοι οἱ γογγύσαντες κατὰ τῶν ἐσχάτων.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐκαστος ἐπὶ τῷ ἰδίῳ ἁμαρτήματι κατακρίνεται, καὶ οἱ 10 γογγύσαντες ἐπὶ τῷ γογγυσμῷ. Ἄλλοι δὲ πολλάκις δι' ἄλλην ὑπόθεσιν γογγύζουσιν. Οἱ μὲν γάρ, ὅτι ἐπέλειπεν αὐτοῖς τὰ πρὸς χορτασίαν, ὡς γαστροίμαργοι καὶ θεοποιοῦντες τὴν κοιλίαν· οἱ δὲ, ὅτι τὰ ἴσα τοῖς ἐσχάτοις ἐτιμῆθησαν, φθόνου διδόντες ἀπόδειξιν, τοῦ συζύγου τῷ φόνῳ, καὶ ἄλλοι δι' ἄλλο τι.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΕΔ'

15 Τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ λέγοντος· «Συμφέρει αὐτῷ ἵνα κρεμασθῆ μύλος ὄνικος περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ ῥιφθῆ εἰς τὴν θάλασσαν, ἢ ἵνα σκανδαλίση ἓνα τῶν μικρῶν τούτων», τί ἐστι τὸ σκανδαλίσαι; ἢ πῶς αὐτὸ φυλαξώμεθα, ἵνα μὴ τὸ οὕτω φοβερὸν κριμα ἔλθῃ ἐφ' ἡμᾶς;

τὴν ἁμαρτίαν· διότι ἐκεῖνος ποὺ δὲν πράττει τὸ καλὸν καταδικάζεται μετὰ τοῦ διαβόλου καὶ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 62

Τί ἐὰν πράξη κάποιος, καταδικάζεται ὡς κρύψας τὸ τάλαντον.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐκεῖνος ποὺ κατεκράτησεν οἶονδῆποτε χάρισμα τοῦ Θεοῦ διὰ προσωπικὴν του ἀπόλαυσιν, καὶ δὲν εὐεργετῆ ἄλλους, καταδικάζεται ὡς κρύπτων τὸ τάλαντον.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 63

Τί ἐὰν πράξη κάποιος, καταδικάζεται ὅπως ἐκεῖνοι ποὺ ἐγόγγυσαν κατὰ τῶν ἐσχάτως προσελθόντων.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Κάθε ἄνθρωπος καταδικάζεται διὰ τὸ ἰδικόν του ἁμαρτήμα, καὶ οἱ γογγύζοντες διὰ τὸν γογγυσμόν. *Ἄλλοι ὅμως γογγύζουν συχνὰ δι' ἄλλον λόγον· ἄλλοι λοιπὸν γογγύζουν ὡς γαστρίμαργοι καὶ θεοποιοῦντες τὴν κοιλίαν, διότι δὲν ἔχουν ἀρκετὰ διὰ νὰ χορτάσουν· ἄλλοι, διότι ἐτιμήθησαν ἐξ ἴσου με τοὺς ἐσχάτως προσελθόντας, ἀποδεικνύοντες ἔτσι τὸν φθόνον των, ποὺ εἶναι σύντροφος τοῦ φόνου, ἄλλοι δὲ δι' ἄλλον λόγον.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 64

Ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστὸς λέγει· «συμφέρι εἰς αὐτὸν νὰ κρεμασθῆ μολόπετρα περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ νὰ ριφθῆ εἰς τὴν θάλασσαν, παρὰ νὰ σκανδαλίση ἓνα ἐκ τῶν μικρῶν τούτων»¹⁵³. Τί σημαίνει λοιπὸν τὸ «σκανδαλίση» καὶ πῶς θὰ φυλαχθῶμεν ἀπὸ αὐτό, ὥστε νὰ μὴ ἔλθῃ ἐπάνω μας ἡ τόσοσ φοβερὰ καταδίκη;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Σκανδαλίζει μὲν τις παρανομῶν λόγῳ ἢ ἔργῳ, καὶ ἕτερον πρὸς παρανομίαν ἐνάγων, ὡς ὁ ὄφις τὴν Εὔαν καὶ ἡ Εὔα τὸν Ἀδὰμ, ἢ κωλύων ποιῆσαι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ὡς ὁ Πέτρος τὸν Κύριον εἰπών· «Ἰλεῶς σοι, Κύριε, σὸ μὴ ἔσται σοι τοῦτο»,
 5 καὶ ἀκούσας· «Ὑπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ, σκάνδαλόν μου εἶ, ὅτι σὸ φρονεῖς τὰ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων», ἢ οικοδομῶν τὸ φρόνημα τοῦ ἀσθενοῦς εἰς τι τῶν ἀπηγορευμένων, κατὰ τὸ παρὰ τῷ ἀποστόλῳ γεγραμμένον, εἰπόντι· «Ἐὰν γάρ τις ἴδῃ σέ, τὸν ἔχοντα γνῶσιν, ἐν εἰδωλείῳ κατακείμενον, σὸχι
 10 ἢ συνειδήσις αὐτοῦ ἀσθενοῦς ὄντος οικοδομηθήσεται εἰς τὸ τὰ εἰδωλόθυτα ἐσθίειν;», οἷς ἐπιφέρει· «Διόπερ εἰ βρῶμα σκανδαλίζει τὸν ἀδελφόν μου, σὸ μὴ φάγω κρέα εἰς τὸν αἰῶνα, ἵνα μὴ τὸν ἀδελφόν μου σκανδαλίσω». Γίνεται δὲ τὸ σκάνδαλον κατὰ πλείονας αἰτίας. Ἡ γὰρ παρὰ τὸν σκανδαλίζοντα τὸ
 15 σκάνδαλον γίνεται, ἢ παρὰ τὸν σκανδαλιζόμενον τὸ σκανδαλισθῆναι συμβαίνει. Καὶ ἐν τούτοις πάλιν διαφόρως· ποτὲ μὲν γὰρ κατὰ ἀπειρίαν ἢ τούτου ἢ ἐκείνου, ἔστι δὲ δετε ἐν τῇ ὀρθοτομίᾳ τοῦ λόγου ἢ τῶν σκανδαλιζομένων κακία ἐκδηλοτέρα γίνεται· καὶ ἐν τοῖς πράγμασι δὲ ὁμοίως. Ἡ γὰρ ἐντολὴν Θεοῦ
 20 ποιῶντος, ἢ τοῖς ἐν ἐξουσίᾳ κειμένοις ἐπὶ ἀδείας χρωμένου ὁ σκανδαλιζόμενος σκανδαλίζεται. Ὅταν μὲν οὖν τοῖς κατ' ἐντολὴν γινομένοις προσκόπτωσιν ἄνθρωποι, καὶ ἐπὶ τούτοις σκανδαλίζονται (ὡς ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ τινὲς ἐπὶ τοῖς ὑπὸ τοῦ Κυρίου κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς γινομένοις καὶ λεγομέ-
 25 νοις), τότε χρὴ μνημονεύειν τοῦ Κυρίου περὶ τῶν τοιούτων ἀποκριναμένου, ἥνικα προσελθόντες οἱ μαθηταὶ εἶπον αὐτῷ· «Οἶδας, ὅτι οἱ φαρισαῖοι, ἀκούσαντες τὸν λόγον, ἐσκανδαλί-

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Σκανδαλίζει κανείς, όταν παραβαίνη τὸν νόμον διὰ λόγου ἢ ἔργου καὶ ὁδηγῆ καὶ ἄλλον εἰς τὴν παράβασιν, ὅπως ὁ ὄφις τὴν Εὐαν καὶ ἡ Εὐα τὸν Ἀδάμ· ἢ, ὅταν ἐμποδίζῃ κάποιον νὰ ἐκτελέσῃ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ὅπως ὁ Πέτρος τὸν Κύριον, ὅταν εἶπε τὸ· «ἴλεως εἰς σέ, Κύριε, δὲν θὰ γίνῃ τοῦτο εἰς σέ», καὶ ἤκουσε τὸ· «ὔπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ, σκάνδαλόν μου εἶσαι, διότι δὲν φρονεῖς τὰ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων»¹⁵⁴· ἢ, ὅταν ἐνθαρρύνῃ τὸ φρόνημα τοῦ ἀσθενοῦς πρὸς κάτι ἀπὸ τὰ ἀπηγορευμένα, ὅπως ἔγραψε καὶ ὁ ἀπόστολος· «διότι, ἐὰν τις ἴδῃ σε, τὸν ἔχοντα γνῶσιν, νὰ κάθῃσαι εἰς τράπεζαν ναοῦ εἰδώλων, δὲν θὰ ἐνθαρρυνθῆ ἢ συνειδησις αὐτοῦ, ἀσθενοῦς ὄντος, εἰς τὸ νὰ τρώγῃ τὰ εἰδωλόθυτα;», καὶ συνεχίζει· «διὰ τοῦτο, ἐὰν τὸ φαγητὸν σκανδαλίζῃ τὸν ἀδελφόν μου, δὲν θὰ φάγω κρέατα εἰς τὸν αἰῶνα, διὰ νὰ μὴ σκανδαλίσω τὸν ἀδελφόν μου»¹⁵⁵.

Ἄλλὰ τὸ σκάνδαλον προκαλεῖται ἀπὸ πολλὰς αἰτίας. Διότι τὸ σκάνδαλον ὀφείλεται ἢ εἰς τὸν σκανδαλίζοντα, ἢ ὁ σκανδαλισμὸς ὀφείλεται εἰς τὸν σκανδαλιζόμενον. Καὶ εἰς αὐτὰς τὰς περιπτώσεις τὸ σκάνδαλον προκαλεῖται κατὰ διάφορον τρόπον· διότι ἄλλοτε μὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἀπειρίαν τοῦ σκανδαλίζοντος ἢ τοῦ σκανδαλιζομένου, ἄλλοτε δὲ ἐκδηλώνεται περισσότερον ἢ κακία τῶν σκανδαλιζομένων διὰ τῆς ὀρθῆς ἑρμηνείας τοῦ λόγου. Ὁμοίως συμβαίνει καὶ εἰς τὰ πράγματα. Διότι ὁ σκανδαλιζόμενος σκανδαλίζεται, ἢ διότι κάποιος ἐκτελεῖ τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ ἢ διότι κάποιος χρησιμοποιοῖ ἐλεύθερα τὰ δικαιώματά του. Ὅταν λοιπὸν προσκρούουν οἱ ἄνθρωποι εἰς αὐτὰ πού γίνονται κατ' ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ καὶ ἐξ αἰτίας αὐτῶν σκανδαλίζονται (ὅπως εἰς τὸ Εὐαγγέλιον μερικοὶ ἐσκανδαλίσθησαν ἐξ αἰτίας τῶν λόγων καὶ τῶν πράξεων τοῦ Κυρίου, πού ἦσαν κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Πατρός), τότε πρέπει νὰ ἐνθυμοῦνται τὴν ἀπόκρισιν πού ἔδωσεν ὁ Κύριος, ὅταν προσῆλθον οἱ μαθηταὶ καὶ εἶπον εἰς αὐτόν· «γνωρίζεις ὅτι οἱ φαρισαῖοι, ἀκούσαντες τὸν λόγον, ἐσκανδαλίσθησαν;»,

σθησαν;», πρὸς οὓς φησι· «Πᾶσα φυτεία, ἣν οὐκ ἐφύτευσεν ὁ Πατήρ μου ὁ οὐράνιος, ἐκριζωθήσεται. Ἄφετε αὐτοὺς τυφλοὶ εἰσιν ὁδηγοὶ τυφλῶν. Τυφλὸς δὲ τυφλὸν εἰάν ὁδηγῆ, ἄμφοτεροὶ εἰς βόθυνον ἐμπεσοῦνται». Καὶ πολλὰ τοιαῦτα καὶ ἐν τοῖς
5 *Εὐαγγελίοις* καὶ παρὰ τῷ Ἀποστόλῳ εὗροι τις ἄν. Ὅταν δὲ ἐπὶ τοῖς ἐν ἐξουσίᾳ ἡμετέρα κειμένοις προσκόπη τις ἢ σκανδαλίζηται, εἰς ἀνάμνησιν ἔλθειν δεῖ τότε τῶν τοῦ Κυρίου πρὸς τὸν Πέτρον ῥημάτων, εἰπόντος· «Ἄρα γε ἐλεύθεροὶ εἰσιν οἱ υἱοί· ἵνα δὲ μὴ σκανδαλίσωμεν αὐτούς, πορευθεὶς εἰς τὴν θά-
10 *λασσαν*, βάλε ἄγκιστρον, καὶ τὸν ἀναβαίνοντα πρῶτον ἰχθὺν ἄρον, καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ εὐρήσεις στατήρα· ἐκείνον λαβὼν, δὸς αὐτοῖς ἀντὶ ἐμοῦ καὶ σοῦ», καὶ τῶν τοῦ ἀποστόλου πρὸς Κορινθίους γραμμάτων, ἐν οἷς φησιν· «Οὐ μὴ φάγω κρέα εἰς τὸν αἰῶνα, ἵνα μὴ τὸν ἀδελφόν μου σκανδαλίσω», καὶ πάλιν
15 «Καλὸν τὸ μὴ φαγεῖν κρέα μηδὲ πιεῖν οἶνον μηδὲ ἐν ᾧ ὁ ἀδελφός σου προσκόπτει ἢ σκανδαλίζεται ἢ ἀσθενεῖ». Ὅπως δὲ ἐστὶ φοβερὸν τὸ ἐπὶ τοῖς ἐν ἐξουσίᾳ κείσθαι δοκοῦσι περιορᾶν τὸν ἀδελφὸν σκανδαλιζόμενον ἐν τούτοις, δείκνυσι μὲν ἡ τοῦ Κυρίου παραγγελία, καθόλου πάντα σκανδαλισμοῦ τρόπον
20 ἀπαγορεύοντος καὶ λέγοντος· «Ὅρατε μὴ καταφρονήσητε ἑνὸς τῶν μικρῶν τούτων· λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι οἱ ἄγγελοι αὐτῶν διὰ παντός βλέπουσι τὸ πρόσωπον τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς». Μαρτυρεῖ δὲ καὶ ὁ ἀπόστολος λέγων ποτὲ μὲν· «Ἀλλὰ τοῦτο κρίνατε μᾶλλον, τὸ μὴ τιθεῖν πρόσκομμα τῷ ἀδελφῷ
25 ἢ σκάνδαλον», ποτὲ δὲ διὰ περισσοτέρας κατασκευῆς σφοδρότερον ἀπαγορεύων τὸ ἄτοπον, δι' ὧν φησιν· «Ἐάν γάρ τις ἴδῃ σέ, τὸν ἔχοντα γινῶσιν, ἐν εἰδωλείῳ κατακείμενον, οὐχὶ ἡ συν-

πρὸς τοὺς ὁποίους ἀπήντησεν ὡς ἑξῆς· «πᾶσα φυτεία τὴν ὁποίαν δὲν ἐφύτευσεν ὁ Πατὴρ μου ὁ οὐράνιος θὰ ἐκριζωθῆ. Ἔφετε αὐτούς· εἶναι τυφλοὶ ὁδηγοὶ τυφλῶν. Τυφλὸς δὲ ἂν ὁδηγῆ τυφλόν, ἀμφοτέρω θὰ ἐμπέσουν εἰς λάκκον» ¹⁵⁶.

Πολλὰ ὅμοια παραδείγματα ἡμπορεῖ νὰ εὕρη κανεὶς καὶ εἰς τὰ Εὐαγγέλια καὶ εἰς τὸν Ἀπόστολον. Ὅταν ὁμοῦ προσκρούη κάποιος εἰς ἐκεῖνα πού ἀνήκουν εἰς τὴν δικαιοδοσίαν μας, ἡ σκανδαλίζεται ἐξ αἰτίας των, πρέπει νὰ ἐνθυμηθῶμεν τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου πρὸς τὸν Πέτρον· «ἄρα ἐλεύθεροι εἶναι οἱ υἱοί· ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ σκανδαλίσωμεν αὐτούς, πορευθεὶς εἰς τὴν θάλασσαν, βάλε ἄγκιστρον, καὶ λάβε τὸν πρῶτον ἀναβαίνοντα ἰχθύν, καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ θὰ εὕρης στατῆρα· ἐκεῖνον λαβὼν δὸς εἰς αὐτούς δι' ἐμὲ καὶ διὰ σέ» ¹⁵⁷. Πρέπει ἀκόμη νὰ ἐνθυμηθῶμεν τὰς ἐπιστολάς τοῦ ἀποστόλου πρὸς Κορινθίους, ὅπου λέγει· «δὲν θὰ φάγω κρέατα εἰς τὸν αἰῶνα, διὰ νὰ μὴ σκανδαλίσω τὸν ἀδελφόν μου» ¹⁵⁸, καὶ· «καλὸν εἶναι νὰ μὴ φάγῃς κρέατα μηδὲ νὰ πῆς οἶνον μηδὲ νὰ πράξῃς τι, ἐξ αἰτίας τοῦ ὁποίου ὁ ἀδελφός σου προσκόπτει ἢ σκανδαλίζεται ἢ ἀσθενεῖ» ¹⁵⁹.

Πόσον ὁμοῦ φοβερὸν εἶναι νὰ ἀδιαφοροῦμεν διὰ τὸν ἀδελφόν πού σκανδαλίζεται διὰ πράγματα τὰ ὁποῖα φαίνονται ὅτι ἀνήκουν εἰς τὴν δικαιοδοσίαν μας, ἀποδεικνύει ἡ ἐντολὴ τοῦ Κυρίου, ὁ ὁποῖος ἀπαγορεύει τὸν σκανδαλισμὸν καθ' οἷον δὴποτε τρόπον καὶ λέγει· «προσέχετε μήπως καταφρονήσετε ἓνα τῶν μικρῶν τούτων· διότι λέγω εἰς ὑμᾶς ὅτι οἱ ἄγγελοι αὐτῶν βλέπουν διαπαντὸς τὸ πρόσωπον τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς» ¹⁶⁰. Ἄλλὰ καὶ ὁ ἀπόστολος ἐπιβεβαιοῖ, ἄλλοτε μὲν λέγων· «ἀλλὰ τοῦτο κρίνατε μᾶλλον, νὰ μὴ βάλετε πρόσκομα εἰς τὸν ἀδελφόν ἢ σκάνδαλον» ¹⁶¹, ἄλλοτε δὲ ἀπαγορεύων τὸν σκανδαλισμὸν σφοδρότερα καὶ μὲ περισσοτέρους λόγους· «διότι, ἂν τις ἴδῃ σέ», λέγει, «τὸν ἔχοντα γινῶσιν, νὰ κάθῃσαι

159. Ρωμ. 14, 21.

160. Ματθ. 18, 10.

161. Ρωμ. 14, 13.

είδησις αὐτοῦ ἀσθενοῦς ὄντος οἰκοδομηθήσεται εἰς τὸ τὰ εἰδω-
 λόβητα ἐσθίειν; καὶ ἀπολείται ὁ ἀσθενῶν ἀδελφὸς ἐπὶ τῇ σῆ-
 γνώσει, δι' ὃν Χριστὸς ἀπέθανεν», οἷς ἐπιφέρει· «Ὅτω δὲ
 ἁμαρτάνοντες εἰς τοὺς ἀδελφούς καὶ τύπτοντες αὐτῶν τὴν
 5 συνείδησιν ἀσθενοῦσαν, εἰς Χριστὸν ἁμαρτάνετε. Διόπερ, εἰ
 βρῶμα σκανδαλίζει τὸν ἀδελφόν μου, οὐ μὴ φάγω κρέα εἰς
 τὸν αἰῶνα, ἵνα μὴ τὸν ἀδελφόν μου σκανδαλίσω». Καὶ ἄλλα-
 χου, εἰπὼν· («Ἦ μόνος ἐγὼ καὶ Βαρνάβας οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν
 τοῦ μὴ ἐργάζεσθαι;»), ἐξῆς ἐπιλέγει· («Ἄλλ' οὐκ ἐχρησάμεθα
 10 τῇ ἐξουσίᾳ ταύτῃ, ἀλλὰ πάντα στέγομεν, ἵνα μὴ ἐγκοπὴν τινα
 δῶμεν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ»). Ὅτω δὲ φοβεροῦ δει-
 χθέντος τοῦ ἐπὶ τοῖς ἐν ἐξουσίᾳ κειμένοις σκανδαλίζειν τὸν
 ἀδελφόν, τί ἂν τις εἴποι περὶ τῶν ἐν τῷ τὰ ἀπηγορευμένα ποιεῖν
 ἢ λέγειν σκανδαλιζόντων; Καὶ μάλιστα, ὅταν ἡ γνώσιν ἔχων
 15 περισσοτέραν φαίνεται ὁ σκανδαλίζων ἢ ἐν βαθμῷ ἐξετάζεται
 ἱερατικῶ· ὅς, ὥσπερ κανὼν καὶ τύπος ὀφείλων προκειῖσθαι
 τοῖς ἄλλοις, κἂν βραχὺ τι παρίδη τῶν γεγραμμένων, ἢ πράξας
 τὸ κεκωλυμένον ἢ ἔλλιπὼν τὸ προστεταγμένον ἢ ὄλωσ ἐφησυ-
 χάσας τινὶ τοιοῦτῳ, καὶ ἐν τούτῳ μόνῳ τοσοῦτον ἔχει τὸ κρι-
 20 μα, ὥστε τὸ αἷμα τοῦ ἁμαρτάνοντος, φησί, ἐκ τῶν χειρῶν αὐ-
 τοῦ ἐκζητηθήσεται.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΕΞ'

Πῶς τὴν ἀλήθειαν ἐν ἀδικίᾳ τις κατέχει.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὅταν τοῖς παρὰ τοῦ Θεοῦ δεδομένοις ἀγαθοῖς εἰς τὰ ἴδια

εις τράπεζαν ναοῦ ειδώλων, δὲν θὰ ἐνθαρρυνθῆ ἡ συνείδησις αὐτοῦ, ἀσθενοῦς ὄντος, εἰς τὸ νὰ τρώγῃ τὰ ειδωλόθυτα; καὶ ἐξ αἰτίας τῆς γνώσεώς σου θὰ ἀπολεσθῆ ὁ ἀσθενῶν ἀδελφός, διὰ τὸν ὁποῖον ἀπέθανεν ὁ Χριστός». Καὶ συνεχίζει· «ἀμαρτάνοντες δὲ οὕτως εἰς τοὺς ἀδελφούς καὶ τύπτοντες τὴν ἀσθενῆ συνείδησιν αὐτῶν, εἰς Χριστόν ἀμαρτάνετε. Διὰ τοῦτο, ἐὰν τὸ φαγητὸν σκανδαλίζῃ τὸν ἀδελφόν μου, δὲν θὰ φάγω κρέατα εἰς τὸν αἰῶνα, διὰ νὰ μὴ σκανδαλίσω τὸν ἀδελφόν μου»¹⁶². Εἰς ἄλλο δὲ σημεῖον εἶπεν· «ἢ μόνος ἐγὼ καὶ ὁ Βαρνάβας δὲν ἔχομεν ἐξουσίαν νὰ μὴ ἐργαζώμεθα;», καὶ συνεχίζει· «ἀλλὰ δὲν ἐχρησιμοποίησαμεν τὴν ἐξουσίαν αὐτήν, ἀλλὰ ὑποφέρομεν τὰ πάντα, διὰ νὰ μὴ παρεμβάλωμεν ἐμπόδιον εἰς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ»¹⁶³.

Ἄφοῦ λοιπὸν ἀπεδείχθη ὅτι εἶναι τόσον φοβερὸν νὰ σκανδαλίζωμεν τὸν ἀδελφὸν ἐξ αἰτίας αὐτῶν ποῦ δικαιούμεθα νὰ κάμνωμεν, τί ἡμπορεῖ νὰ εἶπη κανεὶς διὰ τοὺς σκανδαλίζοντας μὲ τὸ νὰ πράττουν ἢ νὰ λέγουν τὰ ἀπηγορευμένα, καὶ μάλιστα, ὅταν ὁ σκανδαλίζων φαίνεται ὅτι ἔχει περισσοτέραν γνώσιν, ἢ κατέχη ἱερατικὸν βαθμόν¹⁶⁴; Αὐτὸς ὀφείλει νὰ εἶναι τύπος καὶ ὑπογραμμὸς διὰ τοὺς ἄλλους· ἐὰν δὲ παραβῆ ἀκόμη καὶ κάτι μικρὸν ἀπὸ τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν Γραφήν, μὲ τὸ νὰ πράξῃ τὸ ἀπηγορευμένον ἢ μὲ τὸ νὰ παραλείψῃ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἐντολήν ἢ μὲ τὸ νὰ ἀδιαφορήσῃ τελείως διὰ κάτι παρόμοιον, καὶ μόνον δι' αὐτὸν τὸν λόγον θὰ κατακριθῆ τόσον πολὺ, ὥστε τὸ αἷμα τοῦ ἀμαρτάνοντος, κατὰ τὴν Γραφήν, θὰ ζητηθῆ ἐκ τῶν χειρῶν αὐτοῦ¹⁶⁵.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 65

Πῶς ἡμπορεῖ κάποιος νὰ κατέχη τὴν ἀλήθειαν ἐν ἀδικίᾳ¹⁶⁶.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὅταν κάμη, κατὰ τὸ ἰδικόν του θέλημα, κακὴν χρῆσιν

164. Βλ. Ὅρους κατ' ἐπιτομὴν 231· 265.

165. Ἰεζ. 3, 18. 166. Ρωμ. 1, 18.

θελήματα καταχρήσεται, ὅπερ ἀπηρνήσατο ὁ ἀπόστολος εἰπών· «Ὁὐ γάρ ἐσμεν, ὡς οἱ πολλοί, κατηλεύοντες τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ», καὶ πάλιν· «Ὅτε γάρ ποτε ἐν λόγῳ κολακείας ἐγενήθημεν, καθὼς οἴδατε, οὔτε ἐν προφάσει πλεονεξίας, Θεὸς μάρτυς, 5 οὔτε ζητοῦντες ἐξ ἀνθρώπων δόξαν, οὔτε ἀφ' ἑμῶν, οὔτε ἀπὸ ἄλλων».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΕΞ'

Τί ἐστὶν ἔρις καὶ τί ἐστὶν ἐριθεία.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἔρις μὲν ἐστὶν, ὅταν τις, ὑπὲρ τοῦ μὴ ἐλάττων φανῆ-
ναί τινος, σπουδάζῃ ποιεῖν τι, ἐριθεία δὲ τὸ ἐξ ὧν ποιεῖ τις
10 ἐπιδεικτικῶς ἢ κενοδόξως προκαλεῖσθαι καὶ ἐρεθίζειν ἄλλους
εἰς τὰ ὁμοία. Καὶ γὰρ ὁ ἀπόστολος, ποτὲ μὲν ἐριθείας μνη-
μονεύων, τὴν κενοδοξίαν ἐπισυνάπτει εἰπών· «Μηδὲν κατ' ἐρι-
θείαν ἢ κενοδοξίαν», ποτὲ δὲ κενοδοξίαν προτάξας, μετὰ ταύτης
καὶ τὴν ἐριθείαν ἑτέρῳ ὀνόματι ἀπαγορεύει λέγων· «Μὴ γινώ-
15 μεθα κενοδοξοί, ἀλλήλους προκαλοῦμενοι».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΕΖ'

Τί ἐστὶν ἀκαθαρσία καὶ τί ἐστὶν ἀσέλγεια.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τὴν μὲν ἀκαθαρσίαν ὁ νόμος ἔδειξε, χρησάμενος τῷ ὀνό-
ματι ἐπὶ τῶν ἀκουσίως ἐκ φυσικῆς ἀνάγκης συμβαινόντων,
τὴν δὲ ἀσέλγειαν δοκεῖ μοι ἐμφαίνειν ὁ σοφώτατος Σολομὸν

τῶν ἀγαθῶν ποῦ ἔχει δώσει ὁ Θεός, πράγμα ποῦ ἀπεδοκίμασαν ὁ ἀπόστολος, ὅταν εἶπεν ὅτι «ἡμεῖς δὲν καπηλεύομεν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ὡς οἱ πολλοί»¹⁶⁷, καί: «οὔτε λόγον κολακείας μετεχειρίσθημεν ποτέ, καθὼς γνωρίζετε, οὔτε πρόφασιν πλεονεξίας· μάρτυς ὁ Θεός· οὔτε ἐζητήσαμεν δόξαν ἐξ ἀνθρώπων οὔτε ἀφ' ὑμῶν οὔτε ἀπ' ἄλλων»¹⁶⁸.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 66

Τί σημαίνει ἔρις καὶ τί ἐριθεία¹⁶⁹.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἔρις εἶναι ὅταν ἀδημονῇ κάποιος νὰ κάμη κάτι, διὰ νὰ μὴ φανῇ κατώτερος. Ἐριθεία δὲ εἶναι ὅταν προκαλῆ κανεῖς μὲ αὐτὰ ποῦ κάμνει κατὰ τρόπον ἐπιδεικτικόν καὶ κενόδοξον καὶ ὅταν ἐρεθίζῃ τοὺς ἄλλους νὰ κάμουν τὰ αὐτὰ, καθόσον ὁ ἀπόστολος, ὅταν κάποτε ἀναφέρῃ τὴν ἐριθείαν, ἐπισυνάπτει τὴν κενοδοξίαν, λέγων· «μηδὲν κατ' ἐριθείαν ἢ κενοδοξίαν»¹⁷⁰, ἄλλοτε δὲ ἀναφέρει πρῶτα τὴν κενοδοξίαν καὶ ἀπαγορεύει μαζὶ μὲ αὐτὴν, μὲ ἄλλην λέξιν, καὶ τὴν ἐριθείαν, λέγων· «ἄς μὴ γινώμεθα κενόδοξοι, ἀλλήλους προκαλοῦντες»¹⁷¹.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 67

Τί σημαίνει ἀκαθαρσία καὶ τί ἀσέλγεια.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τί εἶναι ἀκαθαρσία ἔδειξεν ὁ νόμος, ὅταν ἐχρησιμοποίησε τὴν λέξιν διὰ τὰ συμβαινόντα χωρὶς τὴν θέλησίν μας ἐκ φυσικῆς ἀνάγκης. Τὴν ἀσέλγειαν δὲ μου φαίνεται ὅτι ὀρίζει ὁ σο-

169. Ἡ λέξις «ἐριθεία» παράγεται ἀπὸ τὸ «ἐριθος» καὶ σημαίνει τὴν ἐπιμισθῶν ἐργασίαν ἢ τὴν σπουδαρχίαν.

170. Φιλ. 2, 3. 171. Γαλ. 5, 26.

ἡδὺν καὶ ἀνάλητον ὀνομάσας, ὡς εἶναι τὴν ἀσέλγειαν διά-
θεσιν ψυχῆς μὴ ἔχουσαν ἢ μὴ φέρουσαν ἄλλος ἀθλητικόν,
ὥσπερ καὶ ἀκρασία ἐστὶν ἢ μὴ σχοῦσα κράτος κατὰ τῶν ἐνο-
χλουσῶν ἡδονῶν.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΞΗ'

5 Τί ἴδιον θυμοῦ καὶ τί ἴδιον ἀγανακτήσεως εὐλόγου, καὶ
πῶς, πολλάκις ἀπὸ ἀγανακτήσεως ἀρχόμενοι, εὕρισκόμεθα
θυμούμενοι.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Θυμοῦ ἴδιον ὁρμὴ ψυχῆς ἐν μελέτῃ κακώσεως κατὰ τοῦ
παροξύναντος· ἀγανακτήσεως δὲ ἐπιστήμονος ἴδιον σκοπὸς
10 διορθώσεως τοῦ ἡμαρτηκότος ἀπὸ διαθέσεως ἀπαρεσκομένης
τῷ γενομένῳ. Τὸ δὲ ἀπὸ καλοῦ ἀρχομένην ψυχὴν ἐκπίπτειν
εἰς κακόν, οὐδὲν παρὰδοξον· πολλά γὰρ ἂν τις εὔροι τοιαῦτα.
Διόπερ μνημονεύειν χρὴ τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς λεγούσης·
(*Ἐχόμενα τρίβου σκάνδαλα ἔθεντό μοι*), καὶ πάλιν· (*Ἐὰν δὲ καὶ*
15 *ἀθλῆ τις, οὐ στεφανοῦται, εἰ μὴ νομίμως ἀθλήσῃ*), καὶ φυλάσ-
σεσθαι πανταχοῦ τὴν τε ἀμετρίαν καὶ τὴν ἀκαιρίαν καὶ τὴν
ἀταξίαν. Παρὰ γὰρ τὴν αἰτίαν τῶν εἰρημένων ἕκαστον, καὶ τὸ
δόξαν εἶναι καλόν, πολλάκις εἰς κακόν μετέπεσεν.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΞΘ'

Τὸν μὴ ἐλαττον ἐσθίοντα τῶν λοιπῶν μήτε σῶμα ἔχοντα

172. Παρ. 14, 23. 173. Ματθ. 23, 25· Α' Κορ. 7, 5.

174. Πρβλ. Ὅρους κατ' ἐπιτομὴν 55. 175. Ψαλ. 139, 6.

φώτατος Σολομών, όταν ὠνόμασε κάποιον γλυκύν καὶ ἀνάληγτον ¹⁷²· ὥστε ἡ ἀσέλγεια νὰ εἶναι ψυχικὴ διάθεσις ποῦ δὲν ἔχει, ἢ δὲν ἠμπορεῖ νὰ ὑποφέρῃ, τὸν πόνον τῆς ἀθλήσεως, ὅπως καὶ ἀκρασία ¹⁷³ εἶναι ὅταν δὲν κυριαρχῇ κανεὶς εἰς τὰς ἡδονὰς ποῦ τὸν ἐνοχλοῦν.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 68

Ποῖον εἶναι τὸ χαρακτηριστικὸν τοῦ θυμοῦ ¹⁷⁴ καὶ ποῖον τῆς δικαίας ἀγανακτήσεως καὶ πῶς, ἐνῶ ἐκκινουῦμεν πολλάκις ἀπὸ τὴν ἀγανάκτησιν, κυριευόμεθα ἀπὸ θυμόν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Χαρακτηριστικὸν τοῦ θυμοῦ εἶναι ἡ ὀρμητικὴ διάθεσις τῆς ψυχῆς ποῦ σκέπτεται τὸ κακὸν κατὰ τοῦ ἐρεθίσαντος, χαρακτηριστικὸν δὲ τῆς συνετοῦς ἀγανακτήσεως εἶναι ὁ σκοπὸς τῆς διορθώσεως τοῦ ἀμαρτήσαντος μὲ διάθεσιν δυσαρεσκείας διὰ τὸ γενόμενον. Δὲν εἶναι καθόλου παράδοξον ὅμως νὰ πίπτῃ εἰς τὸ κακὸν μία ψυχὴ ποῦ ἤρχισεν ἀπὸ τὸ καλόν, διότι πολὺ παρόμοια ἠμπορεῖ νὰ εὕρῃ κανεὶς. Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ ἐνθυμούμεθα τοὺς λόγους τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς· «ἔθεσαν δι' ἐμέ εἰς τὸν δρόμον μου παγίδας» ¹⁷⁵, καὶ· «ἐὰν δὲ καὶ ἀθλήῃ τις, δὲν στεφανοῦται, ἐὰν δὲν ἀθλήσῃ νομίμως» ¹⁷⁶, καὶ νὰ ἀποφεύγωμεν εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις τὴν ἀμετρίαν, τὴν ἀκαταλληλότητα τοῦ χρόνου («ἀκαιρίαν») καὶ τὴν ἔλλειψιν τῆς τάξεως, διότι ἐξ αἰτίας αὐτῶν ὅλα καταλήγουν πολλάκις εἰς τὸ κακόν, ἀκόμη καὶ αὐτὸ ποῦ φαίνεται καλόν.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 69

Πῶς πρέπει νὰ φερώμεθα πρὸς ἐκεῖνον ποῦ παραπονεῖται

κατερριμμένον μήτε ἐμπαθῆ γνωριζόμενον, ἀδυναμίαν δὲ πρὸς τὸ ἔργον ὀδυρόμενον, πῶς δεῖ μετέρχεσθαι.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Πᾶσα πρόφασις ἀργίας πρόφασις ἐστὶν ἁμαρτίας· τὴν γὰρ σπουδὴν μέχρι θανάτου, ὡσπερ καὶ τὴν ὑπομονήν, ἐπιδείκνυσθαι χρή. Ὅτι δὲ ἡ ὀκνηρία τῇ πονηρίᾳ συνεζευγμένη κατακρίνει τὸν ὀκνηρὸν ἐκ τῶν τοῦ Κυρίου ῥημάτων φανερόν, εἰπόντος· «Δοῦλε πονηρὸ καὶ ὀκνηρὸ».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ Ο'

Τὸν παραχρῶμενον τοῖς ἱματίοις ἢ τοῖς ὑποδήμασι πῶς δεῖ μετέρχεσθαι· ἐγκαλούμενος γάρ, μικρολογίαν τοῦ ἐγκαλοῦντος καὶ γογγυσμὸν ὑποπτέυει. Εἰ δὲ μετὰ τὴν προσήκουσαν δευτέραν καὶ τρίτην παράκλησιν τοῖς αὐτοῖς ἐπιμένει, τί χρὴ αὐτῷ ποιεῖν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐκβάλλει τὴν παράκλησιν ὁ ἀπόστολος εἰπὼν· «Ὡς χρώμενοι τῷ κόσμῳ τούτῳ, καὶ μὴ παραχρῶμενοι». Τῆς γὰρ χρήσεως τὸ μέτρον ἡ ἀπαραίτητος ἀνάγκη τῆς χρείας· ἡ δὲ ὑπὲρ τὴν χρείαν ἢ πλεονεξίας ἢ φιληδονίας ἢ κενοδοξίας ἔχει τὴν νόσον. Ὁ δὲ ἐπιμένων τῇ ἁμαρτίᾳ ἔχει τὸ κρῖμα τοῦ μὴ μετανοοῦντος.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΟΑ'

Εἰσὶ τινες οἱ πρὸ πλείονος τὸ ἡδύτερον τῶν ἐδεσμάτων ἐ-

ὅτι δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἐργασθῆ, ἐνῶ τρώγει ἐξ ἴσου μὲ τοὺς ἄλλους καὶ ἔχει ὑγιὲς σῶμα καὶ δὲν πάσχει ἀπὸ ἀσθένειαν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Κάθε πρόφασις ἀργίας εἶναι πρόφασις ἀμαρτίας· διότι πρέπει νὰ εἴμεθα πρόθυμοι, ὅπως καὶ νὰ ὑπομένωμεν, μέχρι θανάτου. Ὅτι δὲ ἡ ὀκνηρία, ἠνωμένη μὲ τὴν πονηρίαν, καταδικάζει τὸν ὀκνηρὸν φαίνεται ἀπὸ τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου, ποὺ εἶπε· «δοῦλε πονηρὲ καὶ ὀκνηρὲ»¹⁷⁷.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 70

Πῶς πρέπει νὰ φερώμεθα πρὸς ἐκεῖνον ποὺ χρησιμοποιοεῖ κακῶς τὰ φορέματα ἢ τὰ ὑποδήματα· διότι, ὅταν κατηγορῆται, θεωρεῖ τὸν κατηγοροῦντα ὑποπτὸν μικρολογίας καὶ γογγυσμοῦ. Καὶ ἐὰν μετὰ τὴν πρέπουσαν δευτέραν καὶ τρίτην συμβουλήν ἐπιμένῃ εἰς τὴν αὐτὴν συμπεριφορὰν, τί πρέπει νὰ τοῦ ἐπιβάλωμεν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὁ ἀπόστολος ἀπέκλεισε τὴν κατάχρησιν, ὅταν εἶπεν· «ὡς μεταχειριζόμενοι τὸν κόσμον τοῦτον καὶ μὴ ὡς καταχρώμενοι»¹⁷⁸. διότι ἡ ἔμμετρος χρῆσις εἶναι ἡ ἀπαραίτητος ἀνάγκη, ἢ δὲ χρῆσις τῶν ἀγαθῶν ὑπὲρ τὴν ἀνάγκην ἐνέχει τὴν νόσον τῆς πλεονεξίας ἢ τῆς φιληδονίας ἢ τῆς κενοδοξίας. Αὐτὸς πάλιν ποὺ ἐπιμένει εἰς τὴν ἀμαρτίαν ἔχει τὴν καταδίκην τοῦ ἀμετανοήτου.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 71

Ὑπάρχουν μερικοὶ ποὺ ἐπιζητοῦν πρὸ πάντων τὸ νοστι-

178. Α' Κορ. 7, 31.

πιζητοῦντες· ἄλλοι δὲ τὸ πλεῖον μᾶλλον ἢ τὸ ἡδὺ διὰ τὸν κόρον θέλουσι πῶς οὖν ἀμφοτέρους πληροφορεῖν χρῆ;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐμφότεροι νοσοῦσιν· ὁ μὲν τὴν φιληδονίαν, ὁ δὲ τὴν πλεονεξίαν. Ὅτε δὲ ὁ φιλήδονος ὅτε ὁ πλεονέκτης ἐν οἰωδήποτε 5 πράγματι ἐκτὸς κατακρίσεώς ἐστιν. Ἐμφότερων οὖν εὐσπλάγχως ἐπιμεληθῆναι χρῆ πρὸς θεραπείαν τοῦ πάθους. Εἰ δὲ μὴ θεραπεύονται τὴν νόσον, φανερόν τὸ κριμα τῶν μὴ μετανοούντων.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΟΒ'

Ἐάν τις περὶ τὴν μετάληψιν ἐν ἀδελφότητι ἀσέμνως ἀναστρέ- 10 φηται λαβρότερον ἐσθίων ἢ πίνων, εἰ δεῖ αὐτὸν ἐλέγχεσθαι.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὁ τοιοῦτος οὐ φυλάσσει τὸ παράγγελμα τοῦ ἀποστόλου εἰπόντος· «Εἴτε ἐσθίετε, εἴτε πίνετε, εἴτε τι ποιεῖτε, πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖτε», καὶ πάλιν· «Πάντα εὐσχημόνως καὶ κατὰ τάξιν γινέσθω» καὶ χρῆζει διορθώσεως, πλὴν εἰ μὴ τις ἀνάγκη 15 τοῦ κόπου ἢ τοῦ τάχους κατέπειγοι· ἀλλὰ καὶ τότε χρῆ τὸ ἀπρόσκοπον ἐσπουδασμένως φυλάττειν.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΟΓ'

Τὸν μὴ ἐν ἐπιθυμίᾳ τῆς τοῦ ἀδελφοῦ διορθώσεως ἐλέγχοντα τὸν ἁμαρτάνοντα, ἀλλ' ἐν πάθει τῆς ἑαυτοῦ ἐκδικήσεως, πῶς

μώτερον ἀπὸ τὰ ἐδέσματα, ἄλλοι δὲ πού προτιμοῦν μεγάλην ποσότητα παρὰ τὸ εὐγευστον, διὰ νὰ χορτάσουν. Πῶς λοιπὸν πρέπει νὰ φερθῶμεν ἀπέναντί των;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὅλοι αὐτοὶ εἶναι ἄρρωστοι· ὁ ἓνας ἔχει τὴν νόσον τῆς φιληδονίας, ὁ ἄλλος τῆς πλεονεξίας. Οὔτε δὲ ὁ φιλήδονος οὔτε ὁ πλεονέκτης ἀπαλλάσσεται τῆς καταδίκης δι' οἶονδήποτε λόγον. Καὶ τοὺς δύο πρέπει νὰ τοὺς φροντίσωμεν μὲ εὐσπλαγχνίαν πρὸς θεραπείαν τοῦ πάθους. Ἐὰν ὁμως δὲν θεραπεύονται ἀπὸ τὴν νόσον, ἡ καταδίκη τῶν μὴ μετανοούντων εἶναι φανερά.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 72

Πρέπει νὰ ἐλέγχωμεν ἐκείνον πού κατὰ τὰ γεύματα μέσα εἰς τὴν ἀδελφότητα συμπεριφέρεται χωρὶς κοσμιότητα, τρώγων καὶ πίνων μὲ λαιμαργίαν;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὁ ἐν λόγῳ δὲν τηρεῖ τὸ παράγγελμα τοῦ ἀποστόλου πού εἶπεν· «εἶτε ἐσθίετε εἶτε πίνετε εἶτε τι ποιεῖτε, πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖτε»¹⁷⁹, καί· «ὡς γίνονται πάντα εὐσχημόνως καὶ κατὰ τάξιν»¹⁸⁰. χρειάζεται δὲ διόρθωσιν, ἐκτὸς ἐὰν κατεπίγῃ κάποια ἀνάγκη δι' ἐργασίαν ἢ ταχύτητα· ἀλλὰ καὶ τότε πρέπει νὰ φροντίζῃ μετὰ ζήλου, ὥστε νὰ μὴ προκαλῆ σκάνδαλον.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 73

Αὐτὸς πού ἐλέγχει τὸν ἁμαρτάνοντα, χωρὶς νὰ θέλῃ τὴν διόρθωσιν τοῦ ἀδελφοῦ, ἀλλὰ διὰ νὰ τὸν ἐκδικηθῇ, καὶ παρὰ

180. Α' Κορ. 14, 40.

χρη̄ διορθοῦσθαι μετὰ πλείονα παρακλήσιν τῷ αὐτῷ ἐπιμένοντα πάθει.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὡς φίλαντος καὶ φίλαρχος γνωρίζεσθω ὁ τοιοῦτος, καὶ ὁ τῆς διορθώσεως τρόπος αὐτῷ κατ' ἐπιστήμην τῆς θεοσεβείας 5 φανεροῦσθω. Εἰ δὲ ἐπιμένοι τῇ κακίᾳ, δῆλον τὸ κριμα κατὰ τῶν μὴ μετανοούντων.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΟΔ'

Τοὺς ἐξερχομένους ἐκ τῆς ἀδελφότητος καὶ βουλομένους μονήρη βίον ζῆν ἢ μετὰ ὀλίγων τῷ αὐτῷ ἔπεισθαι σκοπῷ τῆς εὐσεβείας, εἰ χρη̄ ἀφορίζειν διδαχθῆναι ἀπὸ τῆς Γραφῆς δεό- 10 μεθα.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Πολλάκις τοῦ Κυρίου εἰπόντος· «Ὁ Υἱὸς ἀφ' ἑαυτοῦ ποιεῖ οὐδέν» καὶ ὅτι «Καταβέβηκα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμόν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με Πατρός», καὶ τοῦ ἀποστόλου μαρτυροῦντος· «Ὅτι ἡ σὰρξ ἐπιθυμεῖ κατὰ 15 τοῦ πνεύματος, τὸ δὲ πνεῦμα κατὰ τῆς σαρκός· ταῦτα δὲ ἀντίκεινται ἀλλήλοις, ἵνα μή, ἃ ἂν θέλωμεν, ταῦτα ποιῶμεν», πᾶν τὸ κατὰ τὸ ἴδιον θέλημα αἵρετόν ἀλλότριον θεοσεβούντων. Πληρέστερον δὲ περὶ τῶν τοιούτων ἐν τοῖς κατὰ πλάτος εἰρημένους ἀπεκρινάμεθα.

181. Τὸ «ἀφορίζω» σημαίνει ἐδῶ· ἀποκόπτω ἢ ἀφήνω κάποιον νὰ φύγη. Πρβλ. Ὅρους κατ' ἐπιτομήν 44.

182. Ἰω. 5, 19.

183. Ἰω. 6, 38.

184. Γαλ. 5, 17.

τάς ἐπανειλημμένας συμβουλὰς ἐπιμένει εἰς τὴν αὐτὴν κακίαν, με ποῖον τρόπον πρέπει νὰ διορθωθῆ;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς νὰ θεωρῆται φίλαυτος καὶ φίλαρχος, καὶ ἡ διορθωσίς του νὰ γίνεται κατὰ τὴν ἀληθινὴν θεοσεβείαν. Ἐὰν ὁμως ἐπιμένῃ εἰς τὴν κακίαν του, εἶναι φανερὰ ἡ καταδίκη τῶν μὴ μετανοούντων.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 74

Θέλομεν νὰ μάθωμεν ἀπὸ τὴν Γραφὴν ἐὰν πρέπει νὰ ἀφορίζωμεν ¹⁸¹ τοὺς ἐγκαταλείποντας τὴν ἀδελφότητα καὶ ἐπιθυμοῦντας νὰ ζήσουν κατὰ μόνας ἢ νὰ ἀκολουθήσουν τὸ αὐτὸ ἰδεῶδες τῆς εὐσεβείας με ὀλίγους ἄλλους.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὁ Κύριος ἐπανειλημμένως εἶπεν· «Ὁ Υἱὸς ἀφ' ἑαυτοῦ οὐδὲν ποιεῖ» ¹⁸², καὶ· «ἔχω καταβῆ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ὄχι διὰ νὰ πράττω τὸ θέλημα τὸ ἐμόν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με Πατρὸς» ¹⁸³. καὶ ὁ ἀπόστολος βεβαιώνει ὅτι «ἡ σὰρξ ἐπιθυμεῖ κατὰ τοῦ πνεύματος, τὸ δὲ πνεῦμα κατὰ τῆς σαρκός· ταῦτα δὲ ἀντίκεινται πρὸς ἄλληλα, διὰ νὰ μὴ πράττωμεν αὐτὰ τὰ ὁποῖα θέλομεν» ¹⁸⁴. Συνεπῶς, ὅ,τι προτιμᾶται, διὰ νὰ ἰκανοποιηθῇ τὸ ἰδιαιτέρον θέλημα κάποιου, εἶναι ξένον πρὸς τὸν χαρακτῆρα τῶν θεοσεβῶν. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰ τοιαῦτα, ἀπηντήσαμεν πληρέστερον εἰς τοὺς Ὅρους κατὰ πλάτος ¹⁸⁵.

185. Ὁ Βασίλειος ἐδῶ ἀναφέρεται εἰς τὴν ἐρώτησιν 7 τῶν Ὅρων κατὰ πλάτος, ὅπου ἐξαιρεται ἡ ἀξία τῆς ζωῆς τοῦ κοινοβίου.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΟΕ'

Εἰ παντός ἁμαρτήματος, εἴτε κατὰ νοῦν εἴτε κατὰ λόγον
εἴτε κατὰ πράξιν, τὸν Σατανᾶν αἴτιον λέγειν ἀκόλουθον.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Καθόλου οἶμαι ὅτι αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν ὁ Σατανᾶς αἴτιος
γενέσθαι τινὶ ἁμαρτίας οὐ δύναται, τοῖς δὲ ἐνυπάρχουσι ποτὲ
5 μὲν φυσικοῖς κινήμασι, ποτὲ δὲ καὶ ἀπηγορευμένοις πάθει
συγχρώμενος, δι' αὐτῶν καὶ ἐπὶ τὰ οἰκεία τῶν παθῶν ἀπάγειν
ἐπιχειρεῖ τοὺς μὴ νήφοντας. Συγκέχρηται δὲ τοῖς μὲν φυσικοῖς,
ὡς ἐπὶ τοῦ Κυρίου ποιῆσαι ἐπειράθη, ἥνικα ἤσθετο αὐτοῦ πει-
νάσαντος, εἰπὼν· «Εἰ Υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, εἰπέ ἵνα οἱ λίθοι οὗτοι
10 ἄρτοι γένωνται», πάθει δὲ ἀπηγορευμένοις, ὡς ἐπὶ τοῦ Ἰούδα,
δν, ἐπειδὴ φιλαργυρίαν νοσοῦντα κατέμαθε, τούτῳ συγχρησά-
μενος τῷ πάθει, καὶ εἰς τὸ τῆς προδοσίας πτώμα τὸν φιλάρ-
γυρον διὰ τῶν τριάκοντα ἀργυρίων κατηκόντισεν. Ὅτι δὲ καὶ
τὰ κακὰ ἐξ ἡμῶν αὐτῶν ἀναφύεται, δείκνυσι σαφῶς ὁ Κύριος·
15 «Ἐκ γὰρ τῆς καρδίας», φησὶν, «ἐξέρχονται οἱ διαλογισμοὶ οἱ
πονηροί». Συμβαίνει δὲ τοῦτο τοῖς ἐξ ἀμελείας ἀγεώργητα
καταλιποῦσι τὰ φυσικὰ τῶν ἀγαθῶν σπέρματα, ὡς κατὰ τὸ
ἐν Παροιμίαις εἰρημένον· - «Ὡσπερ γεώργιον ἀνήρ ἄφρων,
καὶ ὡσπερ ἀμπελῶν ἄνθρωπος ἐνδεὴς φρενῶν. Ἐὰν ἀφῆς αὐ-
20 τόν, χερσωθήσεται καὶ χορτομανῆσει ὄλος καὶ γίνεται ἐκλελειμ-
μένος». Τῇ δὲ ἐκ τῆς τοιαύτης ἀμελείας κεχερσωμένη καὶ
ἐκλελειμμένη ψυχῇ ἀκόλουθον ἐξ ἀνάγκης τὸ ἀκάνθας καὶ
τριβόλους ἀνατέλλειν καὶ πάσχειν ἐκεῖνο τὸ εἰρημένον· «Ἐμείνα
ἵνα ποιήσῃ σταφυλήν, ἐποίησε δὲ ἀκάνθας». Περὶ ἧς ψυχῆς

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 75

Ἐάν ἀρμόζη νά λέγωμεν ὅτι ὁ Σατανᾶς εἶναι αἷτιος κάθε ἁμαρτήματος, εἴτε κατὰ νοῦν εἴτε κατὰ λόγον εἴτε κατὰ πράξιν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Γενικῶς πιστεύω ὅτι αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν ὁ Σατανᾶς δέν ἠμπορεῖ νά γίνῃ διὰ κάποιον αἷτιος ἁμαρτίας καὶ ὅτι ἐπιχειρεῖ νά παρασύρῃ τοὺς ἀπροσέκτους εἰς τὰς ἀδυναμίας των, χρησιμοποιοῦν ἄλλοτε μὲν τὰς φυσικὰς των ἐπιθυμίας, ἄλλοτε δὲ καὶ τὰ ἀπηγορευμένα πάθη. Χρησιμοποιεῖ δὲ τὰς φυσικὰς ἐπιθυμίας, ὅπως ἐπεχείρησε νά κάμῃ μὲ τὸν Κύριον, ὅταν ἀντελήφθη ὅτι ἐπείνασε καὶ τοῦ εἶπεν· «ἐάν εἶσαι υἱὸς τοῦ Θεοῦ, εἰπέ οἱ λίθοι οὗτοι νά γίνουσι ἄρτοι»¹⁸⁶. ἄλλὰ καὶ τὰ ἀπηγορευμένα πάθη χρησιμοποιεῖ, ὅπως εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Ἰούδα, διότι, ὅταν ἐβεβαιώθη ὅτι αὐτὸς εἶχε τὴν νόσον τῆς φιλαργυρίας, ἐξεμεταλλεύθη αὐτὸν πρὸ πάθος καὶ κατέρριψε τὸν φιλάργυρον εἰς τὸ ἔγκλημα τῆς προδοσίας διὰ τῶν τριάκοντα ἀργυρίων.

Ὅτι τὰ κακὰ προέρχονται ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς ἰδίους τὸ ἀποδεικνύει σαφῶς ὁ Κύριος, διότι λέγει ὅτι «ἐκ τῆς καρδίας ἐξέρχονται οἱ πονηροὶ διαλογισμοί»¹⁸⁷. Συμβαίνει δὲ τοῦτο εἰς ἐκείνους πού ἐξ ἀμελείας ἐγκατέλειψαν ἀκαλλιέργητα τὰ φυσικὰ σπέρματα τῶν ἀγαθῶν, ὅπως ἀναφέρουν καὶ αἱ Παροιμίαι· «ὁ ἄφρων εἶναι ὡς ἀγρός, καὶ ὁ ἔχων ὀλίγον νοῦν εἶναι ὡς ἀμπελών. Ἐάν ἀφήσῃς αὐτόν, θὰ καταστῇ ἄγονος καὶ πλήρης χόρτου, καὶ θὰ ἐγκαταλειφθῇ»¹⁸⁸. Εἰς τὴν ψυχὴν λοιπὸν πού ἔχει καταστῇ ἄγονος ἀπὸ τὴν τοιαύτην ἀμέλειαν καὶ ἔχει ἐγκαταλειφθῇ εἶναι φυσικὸν νά φυτρῶνουν κατ' ἀνάγκην ἄκανθαι καὶ ζιζάνια, καὶ νά παθαίνῃ ἐκεῖνο πού ἐλέχθη· «ἐπερίμενα νά κάμῃ σταφυλὴν, ἔκαμε δὲ ἀκάνθας»¹⁸⁹. Περὶ τῆς ψυχῆς αὐ-

188. Παρ. 24, 30 - 31).

189. Ἦσ. 5, 4.

προείρηται· «Καὶ ἐφύτευσα ἄμπελον Σωρήχ», ὃ ἐρμηνεύεται ἐκλεκτή. Τὸ παραπλήσιον δὲ τούτῳ καὶ παρὰ τῷ Ἱερεμίᾳ εὗροι· τις ἂν ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ λέγοντι· («Ἐγὼ ἐφύτευσα ἄμπελον καρποφόρον, πᾶσαν ἀληθινήν· πῶς ἐστράφης εἰς πικρία, ἢ 5 ἄμπελος ἢ ἄλλοτρία;»).

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΟΣ'

Εἰ χορὴ οἰκονομία δῆθεν χρησίμου τινὸς ψεύδεται.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἡ ἀπόφασις τοῦ Κυρίου τοῦτο οὐ συγχωρεῖ, ἀπαξ εἰπόντος, ὅτι τὸ ψεῦδος ἐκ τοῦ διαβόλου ἐστὶ, διαφορὰν δὲ ψεύδους οὐδεμίαν ἐμφήναντος. Καὶ ὁ ἀπόστολος δὲ μαρτυρεῖ 10 γράφας· «Κἂν ἀθλῆ τις, οὐ στεφανοῦται, ἐὰν μὴ νομίμως ἀθλήσῃ».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΟΖ'

Τί ἐστι δόλος, καὶ τί ἐστι κακοήθεια.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Κακοήθεια μὲν ἐστίν, ὡς λογίζομαι, αὐτὴ ἢ πρώτη καὶ κεκρυμμένη κακία τοῦ ἤθους, δόλος δὲ τὸ πρὸς ἐπιβουλήν περι- 15 εργον, ὅταν τις, ἀγαθὸν τι σχηματίζων, καὶ τοῦτο, ὡς περ δέλεαρ, τινὲ προθεῖς, δι' αὐτοῦ τὰ τῆς ἐπιβουλῆς κατεργάσῃται.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΟΗ'

Ἐφευρεται κακῶν τίνες εἰσίν.

τῆς ἐλέχθη εἰς προηγούμενον στίχον· «καὶ ἐφύτευσα ἄμπελον Σωρήχ»¹⁹⁰, ποῦ σημαίνει ἐκλεκτή. Παρόμοιον χωρίον μὲ αὐτὸ ἡμπορεῖ κανεῖς νὰ εὔρη καὶ εἰς τὸν Ἱερεμίαν, ὅταν λέγη ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ· «ἐγὼ ἐφύτευσα καρποφόρον ἄμπελον, ἐξ ὀλοκλήρου ἀληθινήν· πῶς μετεβλήθης εἰς πικρὰν ἄμπελον, ἡ ἄμπελος ποῦ ἔχεις καταστή ξένη πρὸς ἐμέ;»¹⁹¹.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 76

Ἐὰν πρέπη νὰ ψευδῶμεθα, διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν δῆθεν κάτι χρήσιμον.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὁ Κύριος δὲν συγχωρεῖ τοῦτο, διότι εἶπε κάποτε ὅτι τὸ ψεῦδος προέρχεται ἐκ τοῦ διαβόλου¹⁹², καὶ διότι δὲν ἐπέτρεψε καμμίαν διαφορὰν ψεύδους. Ἄλλὰ καὶ ὁ ἀπόστολος μᾶς βεβαιώνει ὅτι «καὶ ἂν ἀθλῆ τις, δὲν στεφανοῦται, ἐὰν δὲν ἀθλήσῃ νομίμως»¹⁹³.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 77

Τί σημαίνει δόλος καὶ τί κακοήθεια¹⁹⁴.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Κακοήθεια εἶναι, κατὰ τὴν γνώμην μου, αὐτὴ ἡ βασικὴ καὶ κρυμμένη κακία τοῦ χαρακτῆρος, δόλος δὲ εἶναι ἡ σχεδιασμένη σκευωρία, ὅταν δηλαδὴ κάποιος, προσποιούμενος ὅτι ἐπιδιώκει κάτι ἀγαθὸν καὶ προβάλλων αὐτὸ ὡς δόλωμα εἰς κάποιον, δι' αὐτοῦ (τοῦ ἀγαθοῦ) φέρῃ εἰς πέρας τὴν σκευωρίαν.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 78

Ποῖοι εἶναι οἱ ἐφευρεταὶ κακῶν¹⁹⁵.

193. Β' Τιμ. 2, 5.

194. Βλ. Ρωμ. 1, 29.

195. Ρωμ. 1, 30.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Οἱ παρὰ τὰ συνήθη τοῖς πολλοῖς καὶ γνώριμα κακὰ ἄλλα
τινὰ προσεπινοοῦντες καὶ ἐξευρίσκοντες.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΘΘ'

Ἐάν τις συνεχῶς ἑαυτοῦ ἐπιλαμβάνηται, ὅτι σκληρῶς
προσφέρεται τῷ ἀδελφῷ, πῶς διορθωθήσεται.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

5 Τὸ μὲν πρῶγμα συμβαίνει, ὡς ἐξ αὐτοῦ στοχάζομαι, ἢ
ἀπὸ φρονήματος ὑπεροχὴν φανταζομένου, ἢ ἀπὸ λύπης τῆς
ἐπὶ ἐλαττώμασι τῶν κατορθοῦν ὀφειλόντων. Τὸ γὰρ ἐξ ἀγαθοῦ
τινος ἐλπισθέντος ἐναντίον καὶ λυπηρὸν ἀπαντήσαν, καὶ σφοδρό-
τερὸν πῶς τῆς ψυχῆς καθάπτεται. Ἐπιμελείας δὲ χρειά περισ-
10 σοτέρας, ἵνα, εἰ μὲν τὸ πρῶτον εἶη, κολάσωμεν τῆς ὑπερηφα-
νίας τὸ πάθος, εἰ δὲ τὸ δεύτερον, πρὸ τῆς ἀγανακτήσεως ἐν
παρακλήσει καὶ νουθεσίᾳ τὴν εὐσπλαγχνίαν ἐπιδειξώμεθα. Ἐὰν
δὲ ἄρα ὁ τρόπος οὗτος τῆς θεραπείας ἀνενέργητος φανῇ διὰ
τὴν τοῦ ὑποκειμένου πάθους κακίαν, τότε λοιπὸν καὶ τῇ σφο-
15 δρότητι τῆς ἀγανακτήσεως μετὰ συμπαθείας ἐπ' ὠφελεία καὶ
διορθώσει τοῦ ἁμαρτήσαντος εὐκαίρως καὶ μετὰ λόγου χρη-
σώμεθα.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ Π'

Πόθεν συμβαίνει τὸ ὥσπερ τῇ διανοίᾳ ἐπιλείπειν λογισμοὺς
ἀγαθοὺς καὶ μερίμνας ἀρεσκούσας τῷ Θεῷ, καὶ πῶς, ἵνα μὴ
20 τοῦτο πάσχωμεν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τοῦ Δαβὶδ εἰπόντος· «Ἐνύσταξεν ἡ ψυχὴ μου ἀπὸ ἀκη-

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐκεῖνοι ποὺ ἐπινοοῦν καὶ ἐξευρίσκουν νέα κακά, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ συνήθη καὶ γνωστὰ εἰς τοὺς πολλοὺς.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 79

Ἐὰν κάποιος κατηγορῇ συνεχῶς τὸν ἑαυτὸν του ὅτι συμπεριφέρεται σκληρὰ πρὸς τὸν ἀδελφόν του, πῶς θὰ διορθωθῇ.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τοῦτο τὸ πρᾶγμα ὀφείλεται, ὅπως συμπεραίνω ἐξ αὐτοῦ, ἢ εἰς ὑπερήφανον φρόνημα ἢ εἰς λύπην τὴν ὁποῖαν προκαλοῦν αἱ ἑλλείψεις αὐτῶν ποὺ ὀφείλουν νὰ εἶναι ἐνάρετοι. Διότι, ἐὰν ἀντὶ κάποιου ἐλπίζομένου ἀγαθοῦ μᾶς εὕρη κάποιον ἀντίθετον καὶ λυπηρόν, αὐτὸ προσβάλλει τὴν ψυχὴν κάπως βιαιότερα. Ὅμως πρέπει νὰ προσέξωμεν περισσότερο, ὥστε εἰς μὲν τὴν πρώτην περίπτωσιν νὰ χαλιναγωγήσωμεν τὸ πάθος τῆς ὑπερηφανείας, εἰς δὲ τὴν δευτέραν νὰ δείξωμεν τὴν εὐσπλαγχνίαν μας, πρὶν νὰ ἀγανακτήσωμεν, μὲ παρηγορητικούς λόγους καὶ μὲ νουθεσίας. Ἐὰν ὅμως ἡ θεραπεία αὐτοῦ τοῦ εἴδους δὲν φανῇ ἀποτελεσματικὴ ἐξ αἰτίας τοῦ κακοῦ πάθους ποὺ ὑπάρχει, τότε ἄς χρησιμοποιήσωμεν λογικὰ καὶ εἰς τὸν κατάλληλον χρόνον τὴν δύναμιν τῆς ἀγανακτήσεως μετὰ συμπαθείας πρὸς ὠφέλειαν καὶ διόρθωσιν τοῦ ἀμαρτήσαντος.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 80

Ποῦ ὀφείλεται ὅτι οἱ ἀγαθοὶ λογισμοὶ καὶ αἱ θεάρεστοι μέριμναι ἐκλείπουν ἀπὸ τὴν σκέψιν μας, καὶ πῶς θὰ γίνη νὰ μὴ παθαίνωμεν τοῦτο.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐπειδὴ ὁ Δαβὶδ εἶπεν· «ἐνύσταξεν ἡ ψυχὴ μου ἀπὸ ἀκη-

δίας», εὐδηλον δι τὸ τοιοῦτον ἀπὸ νυσταγμοῦ τῆς ψυχῆς καὶ ἀναισθησίας συμβαίνει. Γρηγορούση γὰρ τῇ ψυχῇ καὶ νηφούση οὐχὶ μέριμνα Θεῷ ἀρέσκουσα καὶ λογισμὸς ἀγαθὸς ἐπιλείπει, ἀλλ' ἐαυτὴν τούτοις ἐπιλείπουσαν ἐπιβλέπει. Εἰ γὰρ ὁ τοῦ σώ-
 5 ματος ὀφθαλμὸς οὔτε ἀρκεῖ πρὸς θεωρίαν καὶ ὀλίγων τινῶν τοῦ Θεοῦ δημιουργημάτων, οὔτε ἅπαξ τι θεασάμενος κόρον ἔσχεν, ἀλλὰ καὶ αἰεὶ τὸ αὐτὸ θεωρῶν, οὐ παύεται ὁμοῦς τοῦ βλέπειν, πόσω μᾶλλον ὁ τῆς ψυχῆς ὀφθαλμὸς, ἐὰν ἐρηγορῶς ἢ καὶ νήφων, οὐκ ἐξαρκεῖ πρὸς θεωρίαν τῶν τοῦ Θεοῦ θαυμα-
 10 σίων καὶ κριμάτων; «Τὰ κρίματα γὰρ σου», φησὶν, «ἄβυσσος πολλή», καὶ ἀλλαχοῦ· «Ἐθανμαστώθη ἡ γνῶσις σου ἐξ ἐμοῦ· ἐκραταιώθη, οὐ μὴ δύνωμαι πρὸς αὐτήν» καὶ πολλὰ τοιαῦτα. Εἰ δὲ ἐπιλείπει τῇ ψυχῇ λογισμὸς ἀγαθός, δηλονότι ἔτι ἐπι-
 15 παρὰ τὸ νυστάζειν τὸ φωτισθῆναι ὀφείλον.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΠΑ'

Εἰ χορὴ ἰσως ἐπιτιμῶν τοῖς εὐλαβέσι καὶ τοῖς ἀδιαφόροις, ὅταν ἐν τῷ αὐτῷ ἁμαρτήματι εὐρίσκωνται ἀμφοτέροι.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐὰν ἀπιδώμεν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ἁμαρτάνοντος καὶ τὸν τρόπον τοῦ ἁμαρτήματος, γνωσόμεθα καὶ τὸν τρόπον τῆς
 20 ἐπιτιμῆσεως. Κἂν γὰρ τὸ αὐτὸ ἁμάρτημα εἶναι δοκῇ τό τε τοῦ ἀδιαφόρου καὶ τὸ τοῦ εὐλαβοῦς, ἀλλὰ πολλὴ μεταξὺ αὐτῶν ἡ διαφορὰ. Ὁ μὲν γὰρ εὐλαβῆς, εὐλαβῆς ὢν, ἀγωνιῶν τε ἅμα καὶ ἀγωνιζόμενος περὶ τῆς πρὸς Θεὸν εὐαρεστησεως, κατὰ περί-
 15 στασίν τινα καὶ σχεδὸν ὡς οὐκ ἤθελεν ἐσφάλη καὶ ὠλισθεν, ὁ

δίας»¹⁸⁶, είναι φανερόν ὅτι τοῦτο ὀφείλεται εἰς νυσταγμόν τῆς ψυχῆς καί εἰς ἀναισθησίαν. Διότι διὰ τὴν γρηγοροῦσαν καὶ νηφάλιαν ψυχὴν δὲν φεύγει ὁ ἀγαθὸς λογισμὸς καὶ ἡ θεάρεστος μέριμνα, ἀλλ' ἀντιθέτως ἡ ψυχὴ παρατηρεῖ ὅτι δὲν ἀρκεῖ δι' αὐτά. Διότι, ἐὰν ὁ ὀφθαλμὸς τοῦ σώματος εἶναι ἀνεπαρκῆς νὰ ἴδῃ καὶ ὀλίγα μόνον ἀπὸ τὰ δημιουργήματα τοῦ Θεοῦ καὶ δὲν χορταίνῃ, ἐὰν ἴδῃ κάτι μίαν φοράν, ἀλλά, καὶ ὅταν ἀκόμη βλέπῃ πάντοτε τὸ ἴδιον, δὲν παύῃ νὰ τὸ βλέπῃ, πολὺ περισσότερον ὁ ὀφθαλμὸς τῆς ψυχῆς, ἐὰν ἐπαγρυπνῇ καὶ εἶναι νηφάλιος, εἶναι ἀνεπαρκῆς νὰ βλέπῃ τὰ θαυμάσια ἔργα καὶ τὰς κρίσεις τοῦ Θεοῦ. Διότι «τά κρίματά σου», λέγει, «ἄβυσσος πολλή»¹⁸⁷, καί· «ἡ γνῶσις σου περὶ ἐμοῦ εἶναι θαυμαστὴ εἰς ἐμέ· εἶναι ἕξοχος· δὲν δύναμαι νὰ φθάσω εἰς αὐτήν»¹⁸⁸, καὶ πολλὰ ὅμοια. Ἐὰν δὲ ἐκλείπῃ ἀπὸ τὴν ψυχὴν ὁ ἀγαθὸς λογισμὸς, εἶναι φανερόν ὅτι ἐκλείπει ἀπὸ αὐτὴν ὁ φωτισμὸς· ὄχι διότι ἐκλείπει τὸ φωτίζον, ἀλλὰ διότι νυστάζει αὐτὸ ποῦ ὀφείλει νὰ φωτισθῇ.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 81

Ἐὰν πρέπῃ νὰ ἐπιτιμῶμεν ἐξ ἴσου τοὺς εὐλαβεῖς καὶ τοὺς ἀδιαφόρους, ὅταν διαπράττουν τὸ αὐτὸ ἀμάρτημα.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐὰν προσέξωμεν τὴν διάθεσιν τοῦ ἀμαρτάνοντος καὶ τὸν τρόπον τοῦ ἀμαρτήματος, θὰ γνωρίσωμεν καὶ τὸν τρόπον τῆς ἐπιτιμῆσεως. Διότι, καὶ ἂν ἀκόμη τὸ ἀμάρτημα τοῦ ἀδιαφόρου φαίνεται νὰ εἶναι τὸ αὐτὸ μὲ τὸ ἀμάρτημα τοῦ εὐλαβοῦς, ὁμῶς ἡ διαφορὰ μεταξὺ αὐτῶν εἶναι μεγάλη· διότι ὁ μὲν εὐλαβῆς, ἐπειδὴ εἶναι εὐλαβῆς καὶ ἀγωνιᾷ καὶ ἀγωνίζεται συγχρόνως νὰ γίνῃ εὐάρεστος εἰς τὸν Θεόν, ἀπὸ κακοτυχίαν καὶ σχεδὸν παρά τὴν θέλησίν του, σφάλλει καὶ παρασύρεται, ἐνῶ ὁ ἀδιάφορος, ἐπειδὴ δὲν λογαριάζει οὔτε τὸν ἑαυτὸν του οὔτε τὸν

δὲ ἀδιάφορος, οὐδένα λόγον οὐδὲ ἑαυτοῦ οὐδὲ τοῦ Θεοῦ ποιούμενος, καὶ οὐδεμίαν διαφορὰν τοῦ τε ἁμαρτάνειν καὶ τοῦ κατορθοῦν τιθέμενος, ὡς αὐτὸ δηλοῖ τὸ ὄνομα, τὰ πρῶτα καὶ μεγάλα κακὰ νοσεῖ· ἢ καταφρόνησιν Θεοῦ ἢ ἀπιστίαν τοῦ εἶναι Θεόν.

5 Δύο γὰρ ταῦτα αἷτια τῆ ψυχῆ τοῦ ἁμαρτάνειν γίνεται, ὡς ἡ Γραφή μαρτυρεῖ λέγουσα ποτὲ μὲν· «Φησὶν ὁ παράνομος τοῦ ἁμαρτάνειν ἐν ἑαυτῷ· οὐκ ἔστι φόβος Θεοῦ ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ», ποτὲ δέ· «Ἐἶπεν ἄφρων ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ· Οὐκ ἔστι Θεός· διεφθάρησαν καὶ ἐβδελύχθησαν ἐν ἐπιτηδεύμασιν».

10 Ὡστε ἢ καταπεφρόνηκε, καὶ διὰ τοῦτο ἁμαρτάνει, ἢ αὐτὸ τὸ εἶναι τὸν Θεὸν ἀρνεῖται, καὶ διὰ τοῦτο ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασι διαφθείρεται, κἂν ὁμολογεῖν δοκῇ. «Θεὸν γάρ», φησὶν, «ὁμολογοῦσιν εἰδέναι, τοῖς δὲ ἔργοις ἀρνοῦνται». Ὡν οὕτως ἐχόντων, καὶ τὸν τρόπον τῆς ἐπιτιμήσεως λογίζομαι εἶναι δεῖν ἐπὶ

15 τῶν τοιούτων διάφορον. Ὁ μὲν γὰρ εὐλαβῆς οἰονεῖ τοπικοῦ τινος χρήζει τοῦ βοηθήματος, καὶ περὶ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, εἰς ὃ ἐσφάλη, τὴν ἐπιτίμησιν ὑπουστῆναι ὀφείλει, ὃ δὲ ἀδιάφορος, ὄλον ὁμοῦ τὸ ψυχῆς καλὸν διαφθείρας καὶ αὐτὰ τὰ τῶν κακῶν καθολικώτερα νοσῶν, ἢ ὡς καταφρονητής, ὡσπερ εἶπον, ἢ ὡς

20 ἀπιστος καὶ πενθεῖσθαι καὶ νομοθετεῖσθαι καὶ ἐπιτιμᾶσθαι ὀφείλει, μέχρις ἂν πληροφορηθῆναι δυναθῆ ἢ ὅτι ὁ Θεὸς κριτῆς δίκαιος, καὶ φοβηθῆ, ἢ ὅτι δῶς ἔστι Θεός, καὶ καταπλαγῆ. Κάκεινο δὲ εἰδέναι χρή, ὅτι τὰ ἐλαττώματα τῶν εὐλαβῶν γίνεται πολλάκις καὶ κατ' οἰκονομίαν πρὸς τὸ συμφέρον, τοῦ Θεοῦ

25 συγχωροῦντος ἐνίοτε ὀλισθῆσαι εἰς θεραπείαν ἐπάρσεως προλαβούσης, οἷον ἔστι τὸ ὑπὸ τοῦ Πέτρου εἰρημένον καὶ ἐπ' αὐτοῦ γεγεννημένοι.

Θεόν καὶ ἐπειδὴ δὲν διακρίνει μεταξύ ἀμαρτίας καὶ ἀρετῆς, ὅπως φανερώνει καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα (ἀδιάφορος), νοσεῖ εἰς τὰ πρῶτα καὶ μεγάλα κακά· ἢ καταφρονεῖ δηλαδὴ τὸν Θεὸν ἢ δὲν πιστεύει εἰς τὴν ὑπαρξίν του. Διότι αὐτὰ τὰ δύο προκαλοῦν τὴν ψυχὴν εἰς τὴν ἀμαρτίαν, ὅπως μαρτυρεῖ ἡ Γραφή, ὅταν λέγῃ ἄλλοτε μὲν· «λέγει ὁ παράνομος, διὰ νὰ ἀμαρτήσῃ ἐν ἑαυτῷ· Δὲν ὑπάρχει φόβος ἔμπροσθεν τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ»¹⁹⁹, ἄλλοτε δέ· «εἶπεν ὁ ἄφρων ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ· Δὲν ὑπάρχει Θεός. Διεφθάρησαν καὶ ἔγιναν βδελυροὶ εἰς τὰ ἔργα των»²⁰⁰. Συνεπῶς ἢ ἔχει περιφρονήσει τὸν Θεόν, καὶ διὰ τοῦτο ἀμαρτάνει, ἢ ἀρνεῖται αὐτὴν τὴν ὑπαρξίν τοῦ Θεοῦ, καὶ διὰ τοῦτο διαφθείρεται εἰς τὰ ἔργα του, καὶ ἂν ἀκόμη φαίνεται ὅτι ὁμολογεῖ πίστιν, διότι, ὅπως λέγει ἡ Γραφή· «ὁμολογοῦν ὅτι γνωρίζουν τὸν Θεόν, ἀρνοῦνται δὲ αὐτὸν εἰς τὰ ἔργα των»²⁰¹.

Ἄφοῦ λοιπὸν αὐτὰ ἔτσι ἔχουν, σκέπτομαι ὅτι καὶ ὁ τρόπος τῆς ἐπιτιμήσεως αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων πρέπει νὰ εἶναι διάφορος. Διότι ὁ μὲν εὐλαβῆς χρειάζεται, θά ἔλεγα, τοπικὴν βοήθειαν καὶ ὀφείλει νὰ ἐπιτιμηθῇ μόνον διὰ τὸ σφάλμα του, ἐνῶ ὁ ἀδιάφορος, ἐπειδὴ διέφθειρεν ὅ,τι καλὸν εἶχεν ἢ ψυχὴ του καὶ ἐπειδὴ πάσχει ἀπὸ γενικωτέραν ἀσθένειαν, πρέπει νὰ πενθῆται καὶ νὰ νουθετηθῆται καὶ νὰ ἐπιτιμᾶται ἢ ὡς καταφρονητής, ὅπως εἶπα, ἢ ὡς ἄπιστος, μέχρις ὅτου ἠμπορέσῃ νὰ πεισθῆ ἢ ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι δίκαιος κριτής, καὶ φοβηθῆ, ἢ ὅτι πράγματι ὑπάρχει ὁ Θεός, καὶ τρομάξῃ. Ὅμως πρέπει νὰ γνωρίζωμεν καὶ τοῦτο, ὅτι τὰ σφάλματα τῶν εὐλαβῶν γίνονται πολλάκις καὶ κατ' οἰκονομίαν πρὸς τὸ συμφέρον των· διότι ὁ Θεὸς ἐπιτρέπει ἐνίοτε νὰ παρασυρθοῦν, διὰ νὰ θεραπευθῆ ἢ ἔπαρσις πού ἤδη τοὺς κατέλαβεν, ὅπως εἶναι τὸ λεχθὲν ἀπὸ τὸν Πέτρον καὶ τὸ γενόμενον εἰς αὐτὸν τὸν ἴδιον.

201. Τίτ. 1, 16.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΠΒ'

Ἐπειδὴ γέγραπται: «Πρεσβυτέρας ὡς μητέρας», ἐὰν συμβῆ τὴν πρεσβυτέραν ἀμαρτῆσαι τὸ αὐτὸ τῇ νεωτέρᾳ, εἰ τῷ αὐτῷ ὑπόκειται ἐπιτιμίῳ.

ΑΙΙΟΚΡΙΣΙΣ

Ὁ μὲν ἀπόστολος πρεσβυτέρας ὡς μητέρας τιμᾶν, ὡς
 5 οὐκ ἐπιτιμήσεως ἄξιόν τι ποιούσας, ἐδίδαξεν· εἰ δὲ συμβαίη
 ποτὲ τὴν πρεσβυτέραν τὸ αὐτὸ ἀμαρτῆσαι τῇ νεωτέρᾳ, κατα-
 μαθανεῖν δεῖ πρῶτον μὲν τὰ φυσικά, ἵνα οὕτως εἴπω, τῆς ἡλι-
 κίας ἐλαττώματα, καὶ οὕτω τὸ προσῆκον ἑκατέρα τῇ ἡλικίᾳ
 μέτρον τῆς ἐπιτιμήσεως ὀρίζειν. Οἷον φυσικόν ἐστι σχεδὸν τῷ
 10 γῆρα ὁ ὄκνος, οὐχὶ δὲ καὶ τῇ νεότητι, ὥσπερ ὁ μετεωρισμὸς
 καὶ ὁ τάραχος καὶ ἡ θρασύτης καὶ ὅσα τοιαῦτα τῇ νεότητι, οὐχὶ
 δὲ καὶ τῷ γῆρα· καὶ δοκεῖ βοηθεῖσθαι ὑπὸ τῆς ἐν τῇ νεότητι
 φυσικῆς θερμότητος. Ὡστε τὸ αὐτὸ ἀμάρτημα, ὁ ὄκνος, εἰ τύ-
 χοι, βαρυτέρων ἐγκλημάτων ἄξιον τῇ νεωτέρᾳ γίνεται, οὐδὲν
 15 ὑπὸ παραιτουμένης τῆς ἡλικίας. Καὶ τὸ αὐτὸ ἀμάρτημα, ὁ με-
 τεωρισμὸς ἢ τὸ θράσος ἢ ὁ τάραχος, μείζονος ἀξίαν καταγνώ-
 σεως τὴν πρεσβυτέραν ποιεῖ, βοηθουμένην καὶ ὑπ' αὐτῆς τῆς
 ἡλικίας πρὸς τὸ πρᾶον καὶ ἤρεμον. Πρὸς δὲ τούτοις καὶ τὸν τρό-
 20 πον τοῦ ἀμαρτήματος χρη' ἐξετάζειν ἐφ' ἑκατέρον προσώπου
 καὶ οὕτω τὸν ἀρμόζοντα τρόπον τῆς θεραπείας διὰ τοῦ οικείου
 ἐπιτιμίον προσάγειν.

202. Α' Τιμ. 5, 2.

203. Ἐδῶ παρουσιάζεται ἓνα πρόβλημα πειθαρχίας ἐκ μέρους τῶν προε-

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 82

Ἐπειδὴ ἡ Γραφή ἀναφέρει· «πρεσβυτέρας ὡς μητέρας» ²⁰², ἔάν συμβῆ ἡ πρεσβυτέρα (κατὰ τὴν ἡλικίαν) νὰ περιπέσῃ εἰς τὸ αὐτὸ ἀμάρτημα μὲ τὴν νεωτέραν, ὑπόκειται εἰς τὸ αὐτὸ ἐπιτίμιον ²⁰³;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὁ ἀπόστολος ἐδίδαξε νὰ τιμῶμεν τὰς πρεσβυτέρας ὡς μητέρας, ὑπὸ τὸν ὄρον ὅτι δὲν κάμνουν τίποτε ἀξίον ἐπιτιμῆσεως· ἔάν ὁμως συμβῆ ποτε ἡ πρεσβυτέρα νὰ κάμῃ τὸ αὐτὸ ἀμάρτημα μὲ τὴν νεωτέραν, πρέπει πρῶτα νὰ λαμβάνωμεν ὑπ' ὄψιν τὰ φυσικά, θὰ ἔλεγα, ἐλαττώματα τῆς ἡλικίας καὶ ὕστερα νὰ ὀρίζωμεν τὴν ἐπιτίμησιν ποῦ ἀρμόζει εἰς κάθε μίαν ἀπὸ τὰς δύο ἡλικίας. Παραδείγματος χάριν, εἶναι φυσικὸν σχεδὸν διὰ τὸ γῆρας ὁ ὄκνος, ὄχι ὁμως διὰ τὴν νεότητα· ὅπως εἶναι φυσικὸν διὰ τὴν νεότητα, ἀλλ' ὄχι διὰ τὸ γῆρας, ἡ ἀλόγιστος σκέψις, ἡ ταραχὴ, ἡ θρασύτης καὶ τὰ ὅμοια· καὶ φαίνεται ὅτι αὐτὰ τὰ ἐλαττώματα ἐνισχύονται ἀπὸ τὴν φυσικὴν θερμότητα τῆς νεότητος. Ὡστε τὸ αὐτὸ ἀμάρτημα, παραδείγματος χάριν ὁ ὄκνος, ἀξίζει βαρυτέραν ἐπιτίμησιν διὰ τὴν νεωτέραν, διότι ἡ ἡλικία τῆς δὲν τὸ συγχωρεῖ. Καὶ τὸ αὐτὸ ἀμάρτημα, παραδείγματος χάριν ἡ ἀλόγιστος σκέψις ἢ ἡ θρασύτης ἢ ἡ ταραχὴ, καθιστᾷ τὴν πρεσβυτέραν ἀξίαν βαρυτέρας ἐπιτιμῆσεως, διότι ἡ ἡλικία τῆς τὴν βοηθεῖ νὰ εἶναι πραεῖα καὶ ἤρεμος. Ἐκτὸς τούτων ὁμως πρέπει νὰ ἐξετάζωμεν καὶ τὸν τρόπον τοῦ ἀμαρτήματος διὰ τὸ κάθε ἓνα ἐκ τῶν δύο προσώπων καὶ ἔτσι νὰ ἐφαρμόζωμεν τὴν κατάλληλον θεραπείαν διὰ τοῦ καταλλήλου ἐπιτιμίου.

στώτων, οἱ ὅποιοι εἶναι ὑπεύθυνοι μετὰ τῶν προεστωσῶν διὰ τὴν ἠθικὴν καθοδήγησιν τῶν μοναζουσῶν.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΠΓ'

Ἐάν τις, τὰ πολλὰ κατορθῶν, ἐν ἐνὶ μόνῳ διαπταίῃ, πῶς αὐτὸν παρέλθωμεν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὡς τὸν Πέτρον ὁ Κύριος.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΠΔ'

Ἐάν τις, ἦθος ἔχων θορυβοποιὸν καὶ ταραχῶδες, καὶ ἐπὶ 5 τούτῳ καταγινωσκόμενος λέγῃ ὅτι ὁ Θεὸς ἐποίησε τοὺς μὲν καλοὺς, τοὺς δὲ κακοὺς, εἰ καλῶς λέγει.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τοῦτο τὸ φρόνημα πάσαι ὡς αἰρετικὸν κατεγνώσθη· καὶ γὰρ βλάσφημὸν ἐστὶ καὶ ἀσεβές, καὶ πρὸς ἀμαρτίαν εὐόλισθον τὴν ψυχὴν ἀπεργάζεται. Ὡστε ἢ διορθωθήτω ἢ ἐξαρθήτω ἐκ 10 μέσου, ἵνα μὴ γένηται· «Μικρὰ ζύμη ὅλον τὸ φύραμα» δολοῖ.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΠΕ'

Εἰ χρὴ ἔχειν τι ἴδιον ἐν ἀδελφότητι.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τοῦτο ἐναντίον ἐστὶ τῆς ἐν ταῖς Πράξεσι περὶ τῶν πιστευσάντων μαρτυρίας, ἐν αἷς γέγραπται· «Καὶ οὐδεὶς τι τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ ἔλεγεν ἴδιον εἶναι». Ὁ οὖν λέγων ἴδιόν τι εἶναι,

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 83

Ἐάν κάποιος ἔχη πολλές ἀρετάς, ἀλλά ἔχη ἓνα μόνον ἐλάττωμα, πῶς θά τοῦ φερθῶμεν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὅπως τόν Πέτρον ὁ Κύριος.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 84

Ἐάν κάποιος ἐπιτιμᾶται, διότι ἔχει θορυβοποιὸν καὶ παραχώδη χαρακτήρα, καὶ ἀπαντᾷ ὅτι ὁ Θεὸς ἔκαμε τοὺς ἀνθρώπους ἄλλους καλοὺς καὶ ἄλλους κακοὺς, καλῶς ἀπαντᾷ;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Αὐτὸ τὸ διανόημα κατεκρίθη καὶ παλαιότερα ὡς αἰρετικόν, διότι εἶναι βλάσφημον καὶ ἀσεβές καὶ διότι καθιστᾷ τὴν ψυχὴν εὐόλισθον πρὸς τὴν ἁμαρτίαν. Ἡ νὰ διορθωθῆ λοιπὸν ὁ τοιοῦτος ἢ νὰ ἀποβληθῆ ἀπὸ τὸ μέσον ²⁰⁴, διὰ νὰ μὴ γίνῃ τό: «μικρὰ ζύμη ὅλον τὸ φύραμα» νοθεύει ²⁰⁵.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 85

Ἐάν ἐπιτρέπεται νὰ ἔχωμεν κάτι ἰδικόν μας εἰς τὴν ἀδελφότητά.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τοῦτο εἶναι ἀντίθετον πρὸς τὴν μαρτυρίαν τῶν Πράξεων περὶ τῶν πιστευσάντων, ὅπου ἀναφέρεται ὅτι «οὐδεὶς ἔλεγεν ὅτι εἶναι ἑαυτοῦ κάτι ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῦ» ²⁰⁶. Ἐκεῖνος λοιπὸν ποῦ λέγει ὅτι κάτι εἶναι ἰδικόν του, κατέστησε τὸν

206. Πρ. 4, 32.

ἑαυτὸν ἀλλότριον τῆς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας κατέστησε καὶ τῆς τοῦ Κυρίου ἀγάπης, τοῦ διδάξαντος καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ τὴν ψυχὴν ἑαυτοῦ τιθεῖναι ὑπὲρ τῶν φίλων, οὐχ ὅτι γε τὰ ἐκτός.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΠΣ'

Ἐὰν δὲ λέγῃ τις ὅτι οὔτε λαμβάνω παρὰ τῆς ἀδελφότητος οὔτε δίδωμι, ἀλλὰ τοῖς ἑμοῖς ἀρκοῦμαι, τί πρὸς τοῦτον παραφυλάξομεν;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Εἰ μὴ ἀνέχοιτο τῆς τοῦ Κυρίου διδασκαλίας εἰπόντος· «Ἄγαπάτε ἀλλήλους, καθὼς ἐγὼ ἠγάπησα ὑμᾶς», ἀνασχόμεθα τοῦ ἀποστόλου εἰπόντος· «Ἐξάρτατε τὸν πονηρὸν ἐξ ὑμῶν αὐτῶν», ἵνα μὴ γένηται τό· «Μικρὰ ζύμη ὄλον φύραμα» δολοῖ.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΠΖ'

Εἰ ἔξεστιν ἐκάστῳ τὸ παλαιὸν ἱμάτιον αὐτοῦ ἢ ὑπόδημα δοῦναι ὅπου θέλει, εἰς ἐντολήν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τὸ δίδόναι ἢ λαμβάνειν, εἰ καὶ κατ' ἐντολήν, οὐ παντός ἐστίν, ἀλλὰ τοῦ μετὰ δοκιμασίας πεπιστευμένου τὴν οἰκονομίαν.

---

207. Ἡ ἰδιωτικὴ περιουσία κατὰ τὸν Βασίλειον εἶναι καλὴ καθ' ἑαυτὴν καὶ πρέπει νὰ ἀποσκοπῇ εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν ἀναγκῶν τοῦ Χριστιανοῦ· ἐπ' οὐδενὶ ὁμῶς λόγῳ ἐπιτρέπεται ὁ μοναχὸς νὰ ἐξαρτᾶται ἐξ αὐτῆς, προκειμένου νὰ ζήσῃ τὸ ἰδεῶδες τοῦ κοινοβίου, ὅπου οἰοσδήποτε περισπα-

ἑαυτὸν του ξένου ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἀπὸ τὴν ἀγάπην τοῦ Κυρίου, ὁ ὁποῖος ἐδίδαξε καὶ διὰ τῶν λόγων καὶ διὰ τῶν ἔργων του νὰ προσφέρωμεν τὴν ψυχὴν μας ὑπὲρ τῶν φίλων μας, πολὺ δὲ περισσότερον τὴν περιουσίαν ²⁰⁷.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 86

Ἐάν κάποιος λέγη· οὔτε λαμβάνω ἀπὸ τὴν ἀδελφότητα οὔτε προσφέρω, ἀλλὰ ἀρκοῦμαι εἰς τὰ ἰδικά μου ²⁰⁸, ποῖαν στάσιν θὰ τηρήσωμεν ἀπέναντί του;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐάν δὲν ἐφαρμόζη τὴν διδασκαλίαν τοῦ Κυρίου, ποῦ εἶπεν· «ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, καθὼς ἐγὼ ἠγάπησα ὑμᾶς» ²⁰⁹, ὡς τηρήσωμεν τὸ παράγγελμα τοῦ ἀποστόλου, ποῦ εἶπεν· «ἀπομακρύνετε τὸν πονηρὸν ἐκ μέσου ὑμῶν» ²¹⁰, διὰ νὰ μὴ συμβῆ τὸ· «μικρὰ ζύμη ὅλον τὸ φύραμα» νοθεύει ²¹¹.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 87

Ἐάν ἐπιτρέπεται κάθε ἀδελφὸς νὰ δίδῃ τὸ παλαιὸν φόρεμά του ἢ τὰ παλαιὰ ὑποδήματά του, ὅπου θέλει, πρὸς ἐκπλήρωσιν ἐντολῆς.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Δὲν ἔχει δικαίωμα ὁ καθένας νὰ δίδῃ ἢ νὰ λαμβάνῃ, ἔστω καὶ κατ' ἐντολήν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ μόνον ὁ οἰκονόμος ποῦ διωρίσθη κατόπιν δοκιμασίας. Ὡστε αὐτὸς θὰ δώσῃ καὶ θὰ πά-

---

σμός τῆς ψυχῆς εἶναι ἀνεπίτρεπτος. Βλ. καὶ Ὅρους κατὰ πλάτος 9· Ὅρους κατ' ἐπιτομὴν 92· 107· 187· 304· 305· 308· Ἐπιστολήν 284.

208. Ἡ ἐρώτησις αὐτὴ σημαίνει πιθανῶς ὅτι εἰς ἓνα ἐκ τῶν μοναστηρίων τοῦ Βασιλείου ὑπῆρχε κάποια ἰδιόρρυθμος τάξις.

209. Ἰω. 13, 34. 210. Α' Κορ. 5, 13. 211. Α' Κορ. 5, 6.

Ὅστε εἴτε παλαιὸν εἴτε καιρὸν, οὗτος, κατὰ τὸν ἴδιον ἐκάστου καιρὸν, καὶ δώσει καὶ ὑποδέξεται.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΠΗ'

Τίς ἡ μέριμνα ἢ βιοτική.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Πᾶσα μέριμνα, κἂν μηδὲν ἔχειν δοκῆ τῶν ἀπηγορευμένων, ὅ μὴ συντελῆ δὲ πρὸς θεοσέβειαν, βιοτική ἐστὶ.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΠΘ'

Ἐπειδὴ γέγραπται: «Λύτρον ψυχῆς ἀνδρὸς ὁ ἴδιος πλοῦτος», ἡμῖν δὲ οὐ προεχώρησε τοῦτο, τί ποιήσομεν;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Εἰ μὲν σπουδάσαντες οὐκ ἠδονήθημεν, μνημονεύσωμεν τῆς ἀποκρίσεως τοῦ Κυρίου πρὸς τὸν Πέτρον ἐπὶ τῷ τοιούτῳ ἀγωνιάσαντα καὶ εἰπόντα: «Ἴδου ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι· τί ἄρα ἐστὶ ἡμῖν;», ἀποκρίνεται δὲ αὐτῷ οὕτως: «Πᾶς ὅστις ἀφήκεν οἰκίαν ἢ ἀδελφούς ἢ ἀδελφάς ἢ πατέρα ἢ μητέρα ἢ γυναῖκα ἢ τέκνα ἢ ἀγροὺς ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ τοῦ εὐαγγελίου, ἑκατονταπλασίονα λήψεται καὶ ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσει». Εἰ δὲ κατὰ ἀμέλειαν τοῦτο οὐκ ἐποιήσαμεν, νῦν τὴν σπουδὴν ἐπιδειξώμεθα. Εἰ μηκέτι ἐστὶ μήτε καιρὸς μήτε δύναμις, παραμυθείσθω ἡμᾶς ὁ ἀπόστολος λέγων: «Οὐ ζητῶ τὰ ὑμῶν, ἀλλ' ὑμᾶς».

ρη καὶ τὸ παλαιὸν ἢ καινουργές εἰς τὸν κατάλληλον καιρὸν κατὰ περίπτωσιν ²¹².

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 88

Ποία εἶναι ἡ βιοτική μέριμνα.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Κάθε μέριμνα, καὶ ἂν ἀκόμη δὲν φαίνεται νὰ ἔχη κάτι ἀπὸ τὰ ἀπηγορευμένα, ἐὰν δὲν συντελῆ εἰς θεοσέβειαν, εἶναι βιοτική.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 89

Ἐπειδὴ ἀναφέρει ἡ Γραφή ὅτι «λύτρον ψυχῆς ἀνδρὸς εἶναι ὁ ἴδιος πλοῦτος» ²¹³, τί θὰ κάμωμεν ἡμεῖς, εἰς τοὺς ὁποίους δὲν ὑπάρχει πλοῦτος;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐὰν δὲν ἠμπορέσαμεν, παρὰ τὰς προσπάθειάς μας, ἄς φέρωμεν εἰς τὸν νοῦν μας τὴν ἀπόκρισιν τοῦ Κυρίου πρὸς τὸν Πέτρον, ποῦ εἶχε παρομοίαν ἀγωνίαν καὶ εἶπεν· «ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα καὶ σὲ ἠκολουθήσαμεν· τί θὰ γίνῃ λοιπὸν με ἡμᾶς;»· εἰς αὐτὸν δὲ ἀπεκρίθη ὁ Κύριος ὡς ἑξῆς· «πᾶς ὅστις ἀφήκεν οἰκίαν ἢ ἀδελφούς ἢ ἀδελφάς ἢ πατέρα ἢ μητέρα ἢ γυναῖκα ἢ τέκνα ἢ ἀγροὺς ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ τοῦ εὐαγγελίου, ἑκατονταπλάσια θὰ λάβῃ καὶ ζωὴν αἰώνιον θὰ κληρονομήσῃ» ²¹⁴. Ἐὰν ὁμως δὲν ἐκάμαμεν τοῦτο ἀπὸ ἀμέλειαν, ἄς δείξωμεν τώρα τὸν ζῆλον· ἐὰν δὲ δὲν ὑπάρχη πλέον οὔτε χρόνος οὔτε δύναμις, ἄς μᾶς παρηγορήσῃ ὁ ἀπόστολος, ποῦ λέγει· «δὲν ζητῶ τὰ ὑμῶν, ἀλλὰ ὑμᾶς» ²¹⁵.

214. Ματθ. 19, 27· 29· Μάρκ. 10, 29 - 30. 215. Β' Κορ. 12, 14.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 4'

Εἰ ἔξεστι νυκτεριῶν ἱμάτιον ἔχειν, εἴτε τριχίνον εἴτε ἄλλοιον.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἡ μὲν τοῦ τριχίνου χρῆσις καιροῦς ἔχει ἰδίους. Οὐ γὰρ
 χρείας σωματικῆς ἐνεκὲν ἐστὶν ἡ τούτων χρῆσις, ἀλλὰ κακου-
 χίας καὶ ταπεινώσεως ψυχῆς. Τῆς δὲ τῶν δύο κτήσεως ἀπαγο-
 5 ρευθείσης, εἰ δύνатаι ἡ χρῆσις παραληφθῆναι ἄνευ τῆς προει-
 ρημένης αἰτίας, ἕκαστος ἑαυτῷ λογιζέσθω.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 4Α'

Ἐὰν ἀδελφός, ἴδιον οὐκ ἔχων οὐδέν, αἰτηθῆ παρὰ τινος αὐτὸ
 δ φορεῖ, τί ὀφείλει ποιῆσαι, μάλιστα δὲ ἐὰν γυμνός ᾖ ὁ αἰτήσας;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Εἴτε γυμνός εἴτε πονηρός, καὶ εἴτε κατὰ χρείαν εἴτε κατὰ
 10 πλεονεξίαν αἰτῆ, ἀπαξ ἐρρήθη ὅτι τὸ διδόναι ἢ λαμβάνειν οὐ
 παντός ἐστὶν, ἀλλὰ τοῦ ἐγκεχειρισμένου μετὰ δοκιμασίας τὴν
 τοιαύτην οἰκονομίαν. Καὶ φυλαστέσθω τό· («Ἐκαστος, ἐν ᾧ ἐκλή-
 θη, ἐν τούτῳ μενέτω»).

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 4Β'

Τοῦ Κυρίου προστάσσοντος πωλεῖν τὰ ὑπάρχοντα, τί διανο-
 15 ούμενον χρῆ τοῦτο ποιεῖν· ὡς αὐτῶν τῶν ὑπαρχόντων φυσικῶς
 βλαπτόντων, ἢ διὰ τὸν συμβαίοντα ἐξ αὐτῶν περισπασμὸν τῆ
 ψυχῆ;

216. Πρβλ. Κασσιανοῦ, Περὶ θεσμῶν 1, 2.

217. Πρβλ. Ὅρους κατὰ πλάτος 22· Ἐπιστολήν 150, 3.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 90

Ἐπιτρέπεται νά ἔχωμεν νυκτερικόν φόρεμα, εἴτε τρίχινον εἴτε ἐξ ἄλλης ὕλης;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐπάρχουν εἰδικοί καιροὶ διὰ τὴν χρῆσιν τοῦ τριχίνου φορέματος ²¹⁶. διότι τοῦτο δὲν χρησιμοποιεῖται διὰ σωματικὴν ἀνάγκην, ἀλλὰ διὰ ταλαιπωρίαν καὶ ταπείνωσιν τῆς ψυχῆς ²¹⁷. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἀπηγορεύθη ἡ ἀπόκτησις τῶν δύο, ἃς ἐξετάσῃ ἕκαστος δι' ἑαυτὸν ἐάν ἡμπορῇ ἡ χρῆσις των νά ἐπιτραπῇ ἐκτὸς τῆς ἀναφερθείσης περιπτώσεως.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 91

Ἐάν ἓνας ἀδελφός, ποῦ δὲν ἔχει τίποτε ἰδικόν του, παρακληθῆ ἀπὸ κάποιον νά δώσῃ αὐτὸ ποῦ φορεῖ, τί ὀφείλει νά κάμῃ, καὶ μάλιστα ἐάν ὁ αἰτήσας εἶναι γυμνός;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Εἴτε γυμνός εἴτε πονηρὸς εἶναι, εἴτε τὸ ζητεῖ ἀπὸ ἀνάγκην εἴτε ἀπὸ πλεονεξίαν, εἴπομεν ἅπαξ ὅτι δὲν εἶναι ἀρμόδιος ὁ καθένας νά δίδῃ ἢ νά λαμβάνῃ, ἀλλὰ ὁ διωρισμένος δι' αὐτὴν τὴν οἰκονομίαν κατόπιν δοκιμασίας. Καὶ ἃς τηροῦμεν τὸ «ἕκαστος ἃς μένη εἰς ἐκεῖνο εἰς τὸ ὁποῖον ἐκλήθη» ²¹⁸.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 92

Ἐπειδὴ ὁ Κύριος προσέταξε νά πωλοῦμεν τὰ ὑπάρχοντά μας, τί πρέπει νά σκεπτώμεθα, ὅταν τὸ κάμνωμεν· ὅτι τὸ κάμνωμεν, ἐπειδὴ τὰ ὑπάρχοντα μᾶς βλάπτουν ἐκ τῆς φύσεώς των ἢ ἐπειδὴ προκαλοῦν περισπασμὸν εἰς τὴν ψυχὴν ²¹⁹;

218. Α' Κορ. 7, 20.

219. Φαίνεται πάντως ὅτι ἓνας ἀπὸ τοὺς λόγους ποῦ ὠθοῦσαν εἰς τὴν ἐγκατάλειψιν τοῦ κόσμου κατὰ τὸν τέταρτον αἰῶνα ἦτο ἡ πίεσις τῆς πολιτείας ἐπὶ τῶν φορολογουμένων. Βλ. κατωτέρω, ἐρώτησιν 94.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Πρὸς τοῦτο πρῶτον μὲν ἐκεῖνό ἐστιν εἰπεῖν, ὅτι τῶν ὑπαρ-
 χόντων ἕκαστον, εἰ ἦν αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ κακόν, οὐδ' ἂν ἦν κτί-
 σμα Θεοῦ· «Πᾶν γὰρ κτίσμα Θεοῦ», φησί, «καλόν, καὶ οὐδὲν
 ἀπόβλητον». Ἐπειτα δὲ ὅτι ἡ ἐντολὴ τοῦ Κυρίου οὐχὶ ῥίπτειν
 5 ὡς κακὰ τὰ ὑπάρχοντα καὶ φεύγειν, ἀλλὰ οἰκονομεῖν ἐπαί-
 δευε. Καὶ κατακρίνεται τις, οὐχ ὅτι ἔσχεν δλωσ, ἀλλ' ὅτι κα-
 κῶς ἐφρόνησε περὶ αὐτῶν, ἢ ὅτι μὴ καλῶς ἐχρήσατο αὐτοῖς.
 Ἡ γὰρ ἀπροσπαθῆς καὶ ὑγιῆς περὶ αὐτὰ διάθεσις καὶ ἡ κατ'
 ἐντολὴν αὐτῶν οἰκονομία πρὸς τε πολλὰ καὶ ἀναγκαιότατα
 10 ἡμῖν συμβάλλεται, ποτὲ μὲν πρὸς καθαρισμόν τῶν οἰκείων
 ἁμαρτημάτων, διὸ γέγραπται· «Πλὴν τὰ ἐνόητα δότε ἐλεημο-
 σύνην, καὶ ἰδοὺ πάντα καθαρὰ ὑμῖν ἐστι», ποτὲ δὲ πρὸς κληρο-
 νομίαν βασιλείας οὐρανῶν καὶ κτῆσιν θησαυροῦ ἀνεκλείπτου,
 κατὰ τὸ ἐν ἄλλῳ τόπῳ εἰρημένον· «Μὴ φοβοῦ, τὸ μικρὸν ποιί-
 15 μιον, ὅτι ἠδδόκησεν ὁ Πατήρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος δοῦναι ὑμῖν
 τὴν βασιλείαν. Πωλήσατε τὰ ὑπάρχοντα ὑμῶν καὶ δότε ἐλεη-
 μοσύνην. Ποιήσατε ἑαυτοῖς βαλάντια μὴ παλαιούμενα, θησαυ-
 ρὸν ἀνεκλείπτου ἐν τοῖς οὐρανοῖς».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 4Γ'

Τὸν ἅπαξ ἀποκτησάμενον καὶ ἴδιον μηδὲν ἔχειν ἐπαγγελιά-
 20 μενον ποῖα διανοία κεχρησθαι δεῖ τοῖς πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαιούς,
 οἷον ἐσθῆτι καὶ τροφῇ;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Μνημονεύοντα, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ὅτι ὁ Θεὸς ἐστιν

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Πρὸς τοῦτο πρέπει νὰ εἶπω πρῶτον ὅτι κάθε ἓνα ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντα, ἐάν ἦτο κακὸν αὐτὸ καθ' ἑαυτό, οὔτε κτίσμα Θεοῦ θὰ ἦτο, διότι κατὰ τὴν Γραφὴν «πᾶν κτίσμα Θεοῦ καλὸν καὶ οὐδὲν ἀπόβλητον»²²⁰. ἔπειτα πρέπει νὰ εἶπω ὅτι ἡ ἐντολὴ τοῦ Κυρίου μᾶς καθωδήγησεν ὄχι νὰ ἀπορρίπτωμεν τὰ ὑπάρχοντα ὡς κακὰ καὶ νὰ τὰ ἀποφεύγωμεν, ἀλλὰ νὰ τὰ διαχειριζώμεθα ὡς οἰκονόμοι. Καὶ καταδικάζεται κανεὶς, ὄχι διότι γενικῶς ἀπέκτησεν, ἀλλὰ διότι ἐσκέφθη κακῶς περὶ αὐτῶν ἢ διότι δὲν τὰ ἐχρησιμοποίησε καλῶς. Διότι ἡ ἄνευ πάθους καὶ ὑγιᾶς διάθεσις τοῦ ἀνθρώπου πρὸς αὐτὰ καὶ ἡ διαχείρισίς των συμφώνως πρὸς τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ μᾶς ἀποφέρει πολλὰ καὶ ἀναγκαιότατα ἀγαθὰ· ἄλλοτε μὲν πρὸς καθαρισμόν τῶν ἀμαρτημάτων μας, συμφώνως πρὸς τὸν λόγον τῆς Γραφῆς· «πλήν τὰ ὑπάρχοντα δότε ἐλεημοσύνην, καὶ Ἰδοὺ πάντα εἶναι καθαρὰ εἰς ὑμᾶς»²²¹, ἄλλοτε δὲ πρὸς κληρονομίαν βασιλείας οὐρανῶν καὶ ἀπόκτησιν ἀνεκλείπτου θησαυροῦ, συμφώνως πρὸς τὸ «μὴ φοβοῦ, τὸ μικρὸν ποίμνιον, διότι ἠυδόκησεν ὁ Πατήρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος νὰ δώσῃ εἰς ὑμᾶς τὴν βασιλείαν. Πωλήσατε τὰ ὑπάρχοντα ὑμῶν καὶ δότε ἐλεημοσύνην. Κάμετε δι' ἑαυτοὺς βαλάντια μὴ παλαιούμενα, θησαυρὸν ἀνεκλείπτον εἰς τοὺς οὐρανοὺς»²²².

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 93

Ὅταν κάποιος ὑποσχεθῇ μίαν φορὰν νὰ μὴ ἔχη καμμίαν ἰδικὴν του περιουσίαν, μὲ ποίας σκέψεις ὀφείλει νὰ χρησιμοποιοῖ τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα, δηλαδὴ τὰ φορέματα καὶ τὴν τροφήν;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Πρέπει νὰ ἐνθυμῆται, σύμφωνα μὲ τὴν Γραφὴν, ὅτι ὁ Θεὸς εἰ-

222. Λουκ. 12, 32-33.

ὁ διδούς τροφήν πάση σαρκί. Πλὴν ἀλλὰ φροντίδος χρεία, ἵνα ὡς Θεοῦ ἐργάτης ἄξιος ᾖ τῆς τροφῆς αὐτοῦ, καὶ ταύτης οὐκ ἐν ἰδίᾳ ἐξουσία κειμένης, ἀλλὰ παρὰ τοῦ ταύτην ἐπιτεταγμένου τὴν φροντίδα οἰκονομουμένης ἐν τε καιρῷ καὶ μέτρῳ, κατὰ 5 τὸ γεγραμμένον· «Διεδίδοτο δὲ ἐκάστῳ, καθότι ἂν τις χρεῖαν εἶχεν»).

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 4Δ'

Ἐάν τις, καταλιπὼν φόρους, ἀδελφότητι προσέλθῃ, οἱ δὲ οἰκεῖοι αὐτοῦ ὑπὲρ αὐτοῦ ἀπαιτούμενοι θλίβονται, εἰ μὴ φέρει τοῦτο διάκρισιν καὶ βλάβην ἢ ἐκείνῳ ἢ τοῖς προσδεξαμένοις.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

10 Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς πρὸς τοὺς ἐπερωτῶν-
τας, εἰ ἔξεστι δοῦναι κῆρσον Καίσαρι ἢ οὐ, φησί· «Δείξατέ
μοι δηνάριον· τίνος ἔχει εἰκόνα καὶ ἐπιγραφήν;». τῶν δὲ εἰ-
πόντων ὅτι «Καίσαρος», ἀποκρίνεται εἰπὼν· «Ἀπόδοτε οὖν τὰ
Καίσαρος Καίσαρι καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ»· φανεροῦ τοίνυν
15 ἐκ τούτου ὄντος ὅτι οὗτοι ὑποκεισθαι τοῖς τοῦ Καίσαρος ἐπι-
τάγμασιν ἐδείχθησαν, παρ' οἷς ἂν εὐρίσκηται τὰ τοῦ Καίσαρος,
εἰ μὲν τι τοιοῦτον τῶν ἐκ τοῦ Καίσαρος καὶ οὗτος ἐπικομιζό-
μενος εἰς τὴν ἀδελφότητα ἤκειν, ὑπόχρεως ἔστω τοῖς φόροις·
εἰ δὲ πάντα προσκαταλιπὼν τοῖς οἰκεῖοις ἀπῆλθε, μηδεμία
20 διάκρισις ἔστω μήτε αὐτῷ μήτε τοῖς ὑποδεξαμένοις.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 4Ε'

Εἰ συμφέρει τοῖς ἄρτι προσερχομένοις εὐθὺς τὸ ἀπὸ τῶν
Γραφῶν ἐκμανθάνειν.

ναι ἐκεῖνος ποὺ δίδει τροφήν εἰς κάθε σάρκα²²³. Ὅμως εἶναι ἀνάγκη νὰ φροντίζη νὰ γίνῃ, ὡς ἐργάτης Θεοῦ, ἄξιος τῆς τροφῆς του, ἂν καὶ ἐπ' αὐτῆς δὲν ἔχει ἰδιαιτέραν ἐξουσίαν αὐτός, διότι ἡ διαχείρισίς της ἀσκεῖται ἀπὸ τὸν πρὸς τοῦτο διωρισμένον, μὲ μέτρον καὶ εἰς τὸν κατάλληλον χρόνον, ὅπως ἀναφέρει ἡ Γραφή· «διεδίδοτο δὲ εἰς ἕκαστον ἀναλόγως τῆς ἀνάγκης αὐτοῦ»²²⁴.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 94

Ἐὰν κάποιος ὀφείλῃ φόρους²²⁵ καὶ προσέλθῃ εἰς τὴν ἀδελφότητα, οἱ δὲ οἰκεῖοί του πιέζονται, διότι ζητοῦν τὰς ὀφειλάς του ἀπὸ αὐτούς, τοῦτο δὲν θὰ προκαλέσῃ διαμάχην ἢ βλάβην εἰς ἐκεῖνον ἢ εἰς αὐτούς ποὺ τὸν προσεδέχθησαν;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστὸς εἶπε τὸ ἐξῆς πρὸς ἐκείνους ποὺ τὸν ἠρώτησαν ἂν ἐπιτρέπεται νὰ πληρώσουν φόρον εἰς τὸν Καίσαρα· «δείξατε εἰς ἐμὲ δηνάριον· τίνος εἶναι ἡ εἰκὼν καὶ ἡ ἐπιγραφή;»· ὅταν δὲ εἶπαν· «τοῦ Καίσαρος», ἔδωσε τὴν ἀπάντησιν· «ἀπόδοτε λοιπὸν τὰ τοῦ Καίσαρος εἰς τὸν Καίσαρα καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν Θεόν»²²⁶. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐκ τούτου ἀποδεικνύεται φανερὰ ὅτι εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ Καίσαρος ὑπόκεινται ἐκεῖνοι εἰς τοὺς ὁποίους εὑρίσκονται τὰ τοῦ Καίσαρος, ἂν καὶ αὐτὸς ἦλθεν εἰς τὴν ἀδελφότητα φέρων μαζί του κάτι ποὺ ἀνήκει εἰς τὸν Καίσαρα, πρέπει νὰ πληρώσῃ τοὺς φόρους· ἂν ὁμως ἔφυγεν, ἀφοῦ προηγουμένως ἐγκατέλειπε τὰ πάντα εἰς τοὺς συγγενεῖς του, ἄς μὴ στενοχωρῆται οὔτε αὐτὸς οὔτε αὐτοὶ ποὺ τὸν ἐδέχθησαν.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 95

Εἶναι πρὸς τὸ συμφέρον αὐτῶν ποὺ προσέρχονται νὰ ἀρχίζουσιν ἀμέσως τὴν ἐκμάθησιν χωρίων τῆς Γραφῆς;

226. Λουκ. 20, 22 - 25.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Καὶ τοῦτο τὸ ἐρώτημα ὑπὸ τῶν προειρημένων κατευθυνέσθω. Τὸ γὰρ πρὸς τὴν χρεῖαν ἕκαστον ἐκμανθάνειν ἐκ τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς ἀκόλουθον καὶ ἀναγκαῖον εἰς τε πληροφορίαν τῆς θεοσεβείας καὶ ὑπὲρ τοῦ μὴ προσεθισθῆναι ἀνθρω-
5 πίναις παραδόσεσιν.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 45'

Εἰ παντὶ τῷ βουλομένῳ ἐπιτρέπειν δεῖ γράμματα μανθάνειν ἢ ἀναγνώσασιν προσέχειν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τοῦ ἀποστόλου λέγοντος· «Ἴνα μὴ ἂ ἂν θέλητε, ταῦτα ποιῆτε», ἐν παντὶ πράγματι τὸ κατὰ θέλησιν ἰδίαν αἰρετὸν ἐπι-
10 τρέπειν τινὲ βλαβερόν ἐστι, πᾶν δὲ τὸ ὑπὸ τῶν προεστώτων ἐγκεκριμένον καταδέχεσθαι χρή, κἂν ἀβούλητον ἦ. Τὸ δὲ ἐγκλημα τῆς ἀπιστίας καὶ τούτῳ ἀρμόζει, τοῦ Κυρίου εἰπόντος· «Γίνεσθε ἔτοιμοι, ὅτι, ἢ ὥρα οὐ δοκεῖτε, ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται». Φανερὸς γάρ ἐστι χρόνους ζωῆς ἑαυτῶ ὑπογράφων.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 4Z'

15 Ἐὰν λέγη τις θέλω παρ' ὑμῖν ὀλίγον χρόνον ὠφεληθῆναι, εἰ δεῖ αὐτὸν προσδέχεσθαι.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τοῦ Κυρίου εἰπόντος· «Τὸν ἐρχόμενον πρὸς μὲ οὐ μὴ ἐκ-

227. Βλ. ἐρωτήσεις 235 καὶ 236. Εἰς τὴν Θηβαΐδα ὄλοι ἐμάνθανον τὰς Γραφὰς ἀπὸ στήθους (Λαουσ. ἱστορία 32, 12).

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐπί τοῦ ἐρωτήματος ὡς εὗρη τὴν ἀπάντησίν του ἀπὸ τὰ προλεχθέντα ²²⁷. Διότι τὸ νὰ ἀποστηθίζῃ κανεὶς ἀπὸ τὴν θεόπνευστον Γραφήν ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν του εἶναι πρόσφορον καὶ ἀναγκαῖον καὶ διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τῆς θεοσεβείας καὶ διὰ νὰ μὴ συνηθίσῃ τὸν ἑαυτὸν του εἰς τὰς παραδόσεις τῶν ἀνθρώπων.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 96

Πρέπει νὰ ἐπιτρέπωμεν εἰς κάθε βουλόμενον νὰ μαθαίνῃ γράμματα ἢ νὰ ἐπιδίδεται εἰς τὴν ἀνάγνωσιν;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐπειδὴ ὁ ἀπόστολος λέγει· «διὰ νὰ μὴ κάμνετε αὐτὰ τὰ ὁποῖα εἶναι δυνατὸν νὰ θέλετε» ²²⁸, εἶναι βλαβερὸν νὰ ἐπιτρέπωμεν τὰς ἰδιαιτέρας προτιμήσεις κάποιου. Τούναντίον, πρέπει νὰ δέχεται κανεὶς ὅ,τι ἀποφασίζουσιν οἱ προεστῶτες, καὶ ἂν ἀκόμη εἶναι ἀνεπιθύμητον. Καὶ εἰς αὐτὸν δὲ ἀρμόζει ἡ κατηγορία τῆς ἀπιστίας, διότι, ἐνῶ ὁ Κύριος εἶπε· «γίνεσθε ἑτοιμοί, διότι, καθ' ἣν ὥραν δὲν προσδοκᾶτε, ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται» ²²⁹, αὐτὸς σχεδιάζει φανερά δι' ἑαυτὸν τοὺς καιροὺς τῆς ζωῆς του.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 97

Ἐὰν λέγῃ κάποιος· θέλω νὰ ὠφεληθῶ κοντὰ σας ὀλίγον χρόνον, πρέπει νὰ τὸν δεχώμεθα;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὁ Κύριος εἶπε· «τὸν ἐρχόμενον πρὸς με δὲν θὰ ἐκβάλω

228. Γαλ. 5, 17. 229. Λουκ. 12, 40.

βάλω έξω», καὶ τοῦ ἀποστόλου διηγησαμένου· «Διὰ δὲ τοὺς παρεισάκτους ψευδαδέλφους, οἵτινες παρεισῆλθον κατασκοπήσαι τὴν ἐλευθερίαν ἡμῶν, ἣν ἔχομεν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ἵνα ἡμᾶς καταδουλώσωσιν· οἷς οὐδὲ πρὸς ὥραν εἴξαμεν τῇ ὑπο-
5 ταγῇ, ἵνα ἡ ἀλήθεια τοῦ εὐαγγελίου διαμένη πρὸς ὑμᾶς», συγ-
χωρεῖν μὲν αὐτῷ τὴν εἴσοδον ἀκόλουθον καὶ διὰ τὸ ἀμφίβολον
τῆς ἐκβάσεως· πολλάκις γὰρ ὠφελῆθεις ἐκ τοῦ χρόνου, καθά-
παξ τῷ βίῳ εὐαρεστηθήσεται, ὡς πολλάκις γέγονε· καὶ εἰς
φανέρωσιν δὲ τῆς ἐν ἡμῖν ἀκριβείας, ἀλλοιοτέρας ἴσως περι-
10 ἡμῶν τὰς ὑποψίας ἔχοντι. Τὴν δὲ ἀκριβείαν ἐπιμελεστέραν
καὶ ἐπ' αὐτῷ φυλάσσειν ἀναγκαῖον, ἵνα ἢ τε ἀλήθεια φανερωθῇ
καὶ ἡ ὑποψία πάσης ἀδιαφορίας ἀναιρεθῇ. Οὕτω γὰρ ἡμεῖς τε
τῷ Θεῷ εὐαρεστήσομεν κακεῖνος ἢ ὠφελῆθῆσεται ἢ ἐλεγχθῆ-
σεται.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 4Η'

15 Ποταπὸν φρόνημα ὀφείλει ἔχειν ὁ προεστὼς ἐν οἷς ἐπι-
τάσσει ἢ διατάσσεται.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Πρὸς μὲν τὸν Θεὸν ὡς ὑπηρέτης Χριστοῦ καὶ οἰκονόμος
μυστηρίων Θεοῦ, φοβούμενός μὴ τι παρὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ
τὸ ἐν ταῖς Γραφαῖς ὁμολογούμενον ἢ εἶπη ἢ τυπώση καὶ εὐ-
20 ρεθῇ ψευδομάρτυς τοῦ Θεοῦ ἢ ἱερόσυλος ἐν τῷ ἢ ἐπεισάγειν τι
ἀλλότριον τῆς τοῦ Κυρίου διδασκαλίας ἢ παραλεῖψαί τι τῶν ἀρε-
σκόντων Θεῷ, πρὸς δὲ τοὺς ἀδελφούς· «Ὡς ἐὰν τροφὸς θάλπη
τὰ ἑαυτῆς τέκνα», εὐδοκῶν μεταδοῦναι ἐκάστῳ πρὸς τὸ ἀρέ-

ἔξω»²³⁰, καὶ ὁ ἀπόστολος διηγῆθη· «διὰ δὲ τοὺς παρεισάκτους ψευδαδέλφους, οἵτινες παρεισηλθον, διὰ νὰ κατασκοπεύσουν τὴν ἐλευθερίαν μας, τὴν ὁποίαν ἔχομεν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, διὰ νὰ μᾶς καταδουλώσουν· εἰς τοὺς ὁποίους οὐδὲ πρὸς ὦραν ὑπεχωρήσαμεν ὑποτασσόμενοι, διὰ νὰ διαμείνη εἰς ὑμᾶς ἡ ἀλήθεια τοῦ εὐαγγελίου»²³¹. Σύμφωνα μὲ αὐτὰ ὀφείλομεν νὰ τὸν ἐπιτρέψωμεν νὰ εἰσέλθῃ καὶ διὰ τὸ ἀμφίβολον τῆς ἐκβάσεως· διότι συχνά, ἀφοῦ ὠφελῆθῃ ἐκ τῆς προσωρινῆς διαμονῆς, ἀφιερῶνται δι' ὅλην του τὴν ζωὴν, ὅπως ἔγινε πολλακίς· θὰ φανερωθῇ δὲ ἀκόμη καὶ ἡ συνέπεια τῆς ζωῆς μας, ἐὰν ἴσως εἶχεν ἄλλας, διαφορετικὰς ὑποψίας δι' ἡμᾶς. Ὀφείλομεν δὲ νὰ τηροῦμεν τὴν πειθαρχίαν καὶ ἐνώπιόν του μὲ μεγαλύτερον, ζῆλον, ὥστε καὶ ἡ ἀλήθεια νὰ φανερωθῇ καὶ ἡ ὑποψία κάθε ἀδιαφορίας νὰ ἀρθῇ. Διότι ἔτσι καὶ ἡμεῖς θὰ εὐαρεστήσωμεν εἰς τὸν Θεόν, ἐκεῖνος δὲ ἢ θὰ ὠφελῆθῃ ἢ θὰ ἐλεγχθῇ.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 98

Ποίαν διάθεσιν ὀφείλει νὰ ἔχῃ ὁ προεστῶς, ὅταν δίδῃ παραγγελίας ἢ διατάσῃ.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐναντι τοῦ Θεοῦ ὀφείλει νὰ εἶναι ὡς ὑπηρέτης Χριστοῦ καὶ οἰκονόμος μυστηρίων Θεοῦ²³², φοβούμενος μήπως εἶπη ἢ κανονίσῃ κάτι κατὰ παράβασιν τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ, πού ἀποκαλύπτεται εἰς τὰς Γραφάς, καὶ εὑρεθῇ ψευδομάρτυς τοῦ Θεοῦ ἢ ἱερόσυλος μὲ τὸ νὰ εἰσάγῃ εἰς τὴν ἀδελφότητα κάτι ξένον πρὸς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Κυρίου ἢ μὲ τὸ νὰ παραλείψῃ κάτι πού εὐχαριστεῖ τὸν Θεόν. Πρὸς τοὺς ἀδελφούς ὁμοῦς ὀφείλει νὰ φέρεται «ὡς ἡ τροφὸς περιθάλλει τὰ ἑαυτῆς τέκνα»²³³, ἐπιθυμῶν νὰ μεταδώσῃ εἰς ἕκαστον κατὰ τὸ θέλημα

232. Α' Κορ. 4, 1.

233. Α' Θεσσ. 2, 7.

σκον Θεῶ καὶ κοινῇ πᾶσι συμφέρον οὐ μόνον τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰπόντος· «Ἐντολὴν καινὴν δίδωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, καθὼς ἐγὼ ἠγάπησα 5 ὑμᾶς». «Μεῖζονα ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τις τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῆ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 4Θ'

Ποταπῇ διαθέσει χρῆ ἐπιτιμῶν τὸν ἐπιτιμῶντα.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Πρὸς μὲν τὸν Θεὸν τῇ ὑπὸ τοῦ Λαβιδ κατωρθωμένῃ, εἰπόντος· «Εἶδον ἀσυνετοῦντας καὶ ἐξετηκόμην· ὅτι τὰ λόγια σου 10 οὐκ ἐφυλάξαντο», πρὸς δὲ τοὺς ἐπιτιμωμένους, οἷαν ἂν διαθέσιν ἀναλάβοι πατήρ καὶ ἰατρός, μετὰ συμπαθείας καὶ εὐσπλαγχνίας κατ' ἐπιστήμην θεραπεύων τὸν ἴδιον υἱόν, καὶ μάλιστα δταν λύπη προσῆ καὶ ἐπίπονος τῆς θεραπείας ὁ τρόπος.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ Ρ'

Τοὺς ἐξωθεν ἐρχομένους καὶ προσαιτοῦντας πῶς ἀπολύ- 15 σομεν, καὶ εἰ ἕκαστος τῶν βουλομένων ὀφείλει ἐπιδοῦναι ἄρτον ἢ ὄ τι δῆποτε, ἢ ἕνα χρῆ καὶ τοῦτο ἐπιτετάχθαι;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τοῦ Κυρίου ἀποφηγαμένου μὲν ὅτι «Οὐκ ἔστι καλὸν λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις», ἀποδεξαμένου δὲ τό· «Καὶ γὰρ τὰ κυνάρια ἐσθίει ἀπὸ τῆς τραπέζης

τοῦ Θεοῦ, καὶ πρὸς τὸ κοινὸν συμφέρον ὄλων, ὄχι μόνον τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ τὴν ψυχὴν του, σύμφωνα μὲ τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, ποὺ εἶπεν· «ἐντολὴν καινὴν δίδω εἰς ὑμᾶς, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, καθὼς ἐγὼ ἠγάπησα ὑμᾶς» ²³⁴. «μεγαλυτέραν ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, ὥστε νὰ προσφέρῃ τις τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ» ²³⁵.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 99

Μέ ποίαν διάθεσιν ὀφείλει νὰ ἐπιτιμᾷ ὁ ἐπιτιμῶν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐναντι τοῦ Θεοῦ πρέπει νὰ ἔχη τὴν διάθεσιν ποὺ ἔδειξεν ὁ Δαβίδ, ὅταν εἶπεν· «εἶδον τοὺς παραβάτας καὶ ἑταράχθην, διότι δὲν ἐφύλαξαν τὸν λόγον σου» ²³⁶. Ἐναντι δὲ τῶν ἐπιτιμωμένων ὀφείλει νὰ ἔχη τὴν διάθεσιν πατρὸς καὶ ἰατροῦ, ὁ ὁποῖος θεραπεύει τὸν υἱὸν του μὲ συμπάθειαν καὶ εὐσπλαγχνίαν, ὅπως ὀρίζει ἡ ἐπιστήμη, καὶ ἰδιαιτέρως ὅταν πονῆ, καὶ ὁ τρόπος τῆς θεραπείας εἶναι ἐπίπονος.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 100

Πῶς θὰ ἀπομακρύνωμεν τοὺς ἐπαίτας, ποὺ ἔρχονται ἀπ' ἔξω, καὶ ὀφείλει νὰ δώσῃ ἄρτον ἢ ὁ,τιδήποτε ἄλλο ²³⁷ ὁποῖος θέλει, ἢ πρέπει νὰ διορισθῆ ἕνας πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτόν;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐπειδὴ ὁ Κύριος ἀπεφάνθη ὅτι «δὲν εἶναι καλὸν νὰ λάβῃ τις τὸν ἄρτον τῶν τέκνων καὶ νὰ τὸν δώσῃ εἰς τὰ κυνάρια», καὶ ἐπειδὴ ἀπεδέχθη τὸ· «καὶ τὰ κυνάρια ἐσθίουσιν ἀπὸ τῆς τρα-

236. Ψαλ. 118, 158.

237. Βλ. Ὅρους κατὰ πλάτος 91

τῶν κυρίων αὐτῶν), ὁ τὴν μετάδοσιν ἐπιτεταγμένος μετὰ δοκιμασίας τοῦτο ποιεῖτω. Πᾶς δὲ ὁ παρὰ τὴν γνώμην ἐκείνου τοῦτο ποιῶν ὡς διαφθορεὺς τῆς εὐταξίας ἐπιτιμᾶσθω, ἕως ἂν μάθῃ φυλάσσειν τὸν ἑαυτοῦ τόπον, τοῦ ἀποστόλου εἰπόντος·
5 «Ἐκαστος ἐν ᾧ ἐκλήθη, ἀδελφοί, ἐν τούτῳ μενέτω».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΑ'

Ὁ ἐγχειριζόμενος οικονομίαν τῶν τῷ Κυρίῳ ἀνατεθέντων εἰ ἀνάγκην ἔχει πληρῶσαι τό· «Παντὶ τῷ αἰτοῦντί σε δίδου, καὶ τὸν θέλοντα ἀπὸ σοῦ δανείσασθαι μὴ ἀποστραφῆς».

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τὸ «Παντὶ τῷ αἰτοῦντί σε δίδου, καὶ τὸν θέλοντα ἀπὸ σοῦ
10 δανείσασθαι μὴ ἀποστραφῆς» ὡσπερ πειρασμοῦ ἔχει τόπον, ὡς ἡ ἀκολουθία τῶν συνημμένων δείκνυσι· καὶ εἰς πονηροῦς ἐστὶ τὸ προστεταγμένον οὐ προηγουμένως, ἀλλὰ κατὰ περιστάσιν γίνεσθαι ὀφείλον. Προηγούμενον γὰρ πρόσταγμα τοῦ Κυρίου ἐστὶ τό· «Πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα καὶ δὸς πτωχοῖς»,
15 καὶ πάλιν· «Πωλήσατε τὰ ὑπάρχοντα ὑμῶν καὶ δότε ἐλεημοσύνην». Εἰ δὲ τὸ ἄλλοις ἀποταχθὲν εἰς ἄλλους φέρειν οὐκ ἀκίνδυνόν ἐστὶ, τοῦ Κυρίου λέγοντος ὅτι «Οὐκ ἀπεστάλην εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραὴλ», καὶ· «Οὐκ ἔστι καλὸν λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις», τί
20 καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ τις οὐ κρίνει τὸ δίκαιον;

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΒ'

Εἰ χρῆ τὸν ἐξερχόμενον ἀπὸ ἀδελφότητος καθ' οἰονδίποτε λόγον παρακλήσει κατέχεσθαι, ἢ οὐ, καὶ εἰ χρῆ, ἐπὶ τίσιν.

πέξης τῶν κυρίων αὐτῶν»²³⁸, ὁ ἐντεταλμένος διὰ τὴν διανομὴν πρέπει νὰ κάμνη τοῦτο κατόπιν δοκιμασίας. Κάθε ἀδελφὸς δὲ ποὺ κάμνει τοῦτο παρὰ τὴν γνώμην ἐκείνου, νὰ ἐπιτιμᾶται ὡς διαφθορεὺς τῆς εὐταξίας, ἕως ὅτου μάθῃ νὰ σέβεται τὴν θέσιν του, διότι ὁ ἀπόστολος εἶπεν· «ἐκαστος ἅς μένη εἰς τὴν θέσιν εἰς τὴν ὁποίαν ἐκλήθη»²³⁹.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 101

Αὐτὸς εἰς τὸν ὁποῖον ἔχουν ἐμπιστευθῆ τὴν διαχείρισιν τῶν ἀφιερωμένων εἰς τὸν Κύριον πραγμάτων εἶναι ἀνάγκη νὰ τηρήσῃ τὸ· «εἰς πάντα αἰτοῦντα παρὰ σοῦ δίδε καὶ μὴ ἀποστραφῆς τὸν θέλοντα νὰ δανεισθῆ ἀπὸ σοῦ»²⁴⁰;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τὸ «εἰς πάντα αἰτοῦντα παρὰ σοῦ δίδε καὶ μὴ ἀποστραφῆς τὸν θέλοντα νὰ δανεισθῆ ἀπὸ σοῦ» ἀναφέρεται εἰς κάποιο εἶδος δοκιμασίας, ὅπως ἀποδεικνύει ἡ συνέχεια· καὶ διὰ τοὺς πονηροὺς ὀφείλει νὰ ἐφαρμόζεται ἡ ἐντολὴ αὐτὴ ὄχι κατ' ἀρχήν, ἀλλὰ ὅταν τὸ ἀπαιτοῦν αἱ περιστάσεις. Διότι προηγεῖται ἡ ἐντολὴ τοῦ Κυρίου· «πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα καὶ δός εἰς πτωχοὺς»²⁴¹, καί· «πωλήσατε τὰ ὑπάρχοντα ὑμῶν καὶ δότε ἐλεημοσύνην»²⁴². Ἐὰν δὲ εἶναι ἐπικίνδυνον νὰ δίδωμεν εἰς ἄλλους αὐτὸ ποὺ ἐξεχωρίσθη δι' ἄλλους, διότι ὁ Κύριος λέγει· «δὲν ἀπεστάλην εἰμὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραὴλ», καί· «δὲν εἶναι καλὸν νὰ λάβῃ τις τὸν ἄρτον τῶν τέκνων καὶ νὰ τὸν βάλῃ εἰς τὰ κυνάρια»²⁴³, πρέπει νὰ κρίνη μόνος του κανεὶς τί εἶναι δίκαιον.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 102

Ἐὰν πρέπει, ἢ ὄχι, νὰ κρατοῦμεν μὲ συμβουλὰς τὸν ἐγκαταλείποντα τὴν ἀδελφότητα δι' οἶονδῆποτε λόγον, καί, ἐὰν πρέπει, μὲ ποίας συμβουλὰς;

241. Ματθ. 19, 21.

242. Λουκ. 12, 33.

243. Ματθ. 15, 24· 26.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τοῦ Κυρίου εἰπόντος· «Τὸν ἐρχόμενον πρὸς με οὐ μὴ ἐκβάλω ἔξω», καὶ πάλιν· «Οὐ χρειαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες», καὶ ἀλλαχοῦ· «Τίς ἐξ ὑμῶν, ἔχων ἑκατόν πρόβατα, ἐὰν πλανηθῇ ἓν ἐξ αὐτῶν, οὐχὶ ἀφήσῃ τὰ ἐνε-
5 νήκοντα ἐννέα καὶ πορευθεὶς ζητεῖ τὸ πλανώμενον, ἕως δτου εὑρη;» παντὶ τρόπῳ χρῆ τὸν ἀσθενοῦντα θεραπεύειν καὶ σπουδάξειν τὸ ἐξηρθρωμένον, ἵνα σῶτως εἴπω, μέλος ἐναρθροῦν. Ἐὰν δὲ ἐπιμένῃ τῇ κακίᾳ οἰαδηποτοῦν, ἀφιέναι ὡς ἀλλότριον. Γέγραπται γὰρ ὅτι «Πᾶσα φυτεία, ἣν οὐκ ἐφύτευσεν ὁ Πατήρ
10 μου ὁ οὐράνιος, ἐκρίζωθήσεται. Ἄφετε αὐτούς· τυφλοὶ εἰσιν».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΓ'

Ἵτι μὲν χρῆ τοῖς πρεσβυτέροις ἕως θανάτου ὑποτάσσεσθαι, τοῦτο ἤδη ἐδιδάχθημεν· ἐπειδὴ δὲ συμβαίνει εἰς τινα καὶ αὐτὸν ὀλισθαίνειν τὸν πρεσβύτερον, εἰ δέοι αὐτὸν ἐλέγχεσθαι καὶ πῶς καὶ παρὰ τίνων, διδαχθῆναι δεόμεθα· εἰ δὲ μὴ καταδέ-
15 χοιτο, τί χρῆ γενέσθαι.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Περὶ τούτων εἴρηται σαφῶς ἐν τῇ πλατυτέρᾳ ἀποκρίσει.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΔ'

Πῶς χρῆ τὰς φροντίδας ἐγχειρίζειν τοῖς ἀδελφοῖς· μόνου τοῦ προεστῶτος τὴν δοκιμασίαν ποιουμένων, ἢ καὶ τῶν ἀδελφῶν ψηφίζομένων· ὁμοίως δὲ καὶ ἐν ταῖς ἀδελφαῖς.

244. Ἰω. 6, 37. 245. Ματθ. 9, 12.

246. Ματθ. 18, 12· Λουκ. 15, 4. 247. Ματθ. 15, 13-14.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐπειδὴ ὁ Κύριος εἶπε· «τὸν ἐρχόμενον πρὸς με δὲν θὰ ἐβάλω ἔξω»²⁴⁴, καὶ· «δὲν ἔχουν ἀνάγκην ἰατροῦ οἱ ὑγιεῖς, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες»²⁴⁵, καὶ εἰς ἄλλο σημεῖον· «τίς ἐξ ὑμῶν, ἔχων ἑκατὸν πρόβατα, ἐὰν πλανηθῆ ἓν ἐξ αὐτῶν, δὲν ἀφήνει τὰ ἐνενηκόντα ἐννέα καὶ πορευθεὶς ζητεῖ τὸ πλανώμενον, ἕως οὗτου εὕρη;»²⁴⁶, πρέπει νὰ θεραπεύωμεν τὸν ἀρρωστον μὲ κάθε τρόπον καὶ νὰ φροντίζωμεν νὰ βάλωμεν εἰς τὴν θέσιν του, θὰ ἔλεγα, τὸ ἐξηρθρωμένον μέλος. Ἐὰν ὁμως ἐπιμένῃ εἰς τὴν κακίαν του, οἰαδήποτε καὶ ἂν εἶναι, πρέπει νὰ τὸν ἀφήνωμεν ὡς ξένον, διότι ἡ Γραφή λέγει ὅτι «πᾶσα φυτεία, τὴν ὁποῖαν δὲν ἐφύτευσεν ὁ Πατήρ μου ὁ οὐράνιος, θὰ ἐκριζωθῆ. Ἄφετε αὐτοῦς· εἶναι τυφλοί»²⁴⁷.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 103

Ἐδιδάχθημεν ἤδη ὅτι πρέπει νὰ ὑποτασσώμεθα εἰς τοὺς πρεσβυτέρους μέχρι θανάτου· ἐπειδὴ ὁμως συμβαίνει καὶ ὁ πρεσβύτερος²⁴⁸ νὰ ἀμαρτάνῃ ἐνίοτε, ἐπιθυμοῦμεν νὰ μάθωμεν ἐὰν καὶ αὐτὸς πρέπει νὰ ἐλέγχεται καὶ μὲ ποῖον τρόπον καὶ ἀπὸ ποίου· ἐὰν δὲ δὲν δέχεται τὸν ἔλεγχον, τί πρέπει νὰ γίνῃ.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Σαφῆς ἀπάντησις ἔχει δοθῆ περι αὐτῶν εἰς τοὺς Ὅρους κατὰ πλάτος²⁴⁹.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 104

Πῶς πρέπει νὰ ἀνατίθενται τὰ καθήκοντα εἰς τοὺς ἀδελφούς· μόνος δηλαδὴ ὁ προεστὼς πρέπει νὰ ἀποφασίζῃ ἢ καὶ οἱ ἀδελφοὶ νὰ ψηφίζουν; Τὸ αὐτὸ ἐρώτημα θέτομεν καὶ διὰ τὰς ἀδελφάς.

248. Περὶ πρεσβυτέρων καὶ πρεσβυτέρου βλ. εἰσαγωγήν 8ου τόμου, σελ. 14.

249. Ἐρώτησις 27.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Εἰ περὶ ὧν φρονεῖ ἕκαστος ἀνατίθεσθαι ἑτέροις ἐδιδάχθη, πόσω μᾶλλον τὰ τοιαῦτα μετὰ δοκιμασίας τῶν εἰς τοῦτο ἐπιτηδείων γίνεσθαι χρή; ὡς Θεοῦ οἰκονομίας κατὰ Θεὸν ὀφειλότης ἐγχειρίζεσθαι τοῖς ἤδη ἀπόδειξιν δεδωκόσι τοῦ δύνασθαι 5 εὐαρέστως τῷ Κυρίῳ τὸ ἐγχειρισθὲν οἰκονομεῖν. Καὶ καθόλου ἐν παντὶ πράγματι τὸν προεστῶτα μνημονεύειν ἀναγκαῖον τῆς ἁγίας Γραφῆς λεγούσης· «Μετὰ βουλῆς πάντα ποιεῖ».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΕ'

Εἰ χρή τοὺς εἰσερχομένους εἰς ἀδελφότητα εὐθέως τέχνας διδάσκειν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

10 Οἱ προεστῶτες δοκιμάσουσιν.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΣ'

Ποίοις ἐπιτιμίοις κεχρηῆσθαι δεῖ ἐν ἀδελφότητι πρὸς τὴν τῶν ἁμαρτανόντων ἐπιστροφὴν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐν τῇ τῶν προεστῶτων δοκιμασίᾳ γνωριζέσθω ὁ καιρὸς καὶ ὁ τρόπος κατὰ τε τὴν ἡλικίαν τοῦ σώματος καὶ ἕξιν ψυχῆς 15 καὶ ἁμαρτήματος διαφορὰν.

250. Παρ. 24 (31), 4.

251. Περὶ τῶν προεστῶτων τῆς ἀδελφότητος βλ. εἰσαγωγὴν 8ου τόμου, σελ. 15.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐάν ἐδιδάχθη κάθε ἄνθρωπος ὅτι ὀφείλει νὰ ἀποκαλύπτῃ τὰς σκέψεις του εἰς ἄλλους, πόσον μᾶλλον αἱ ἀποφάσεις αὐτοῦ τοῦ εἴδους πρέπει νὰ λαμβάνωνται κατόπιν ἐγκρίσεως τῶν πρὸς τοῦτο καταλλήλων προσώπων; Διότι ἡ διευθέτησις τῶν πραγμάτων τοῦ Θεοῦ πρέπει νὰ ἀνατίθεται κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ εἰς ἐκείνους ποὺ ἀπέδειξαν ἤδη ὅτι ἠμποροῦν νὰ διευθετοῦν κατὰ τρόπον ἀρεστὸν εἰς τὸν Κύριον ὅ,τι τοὺς ἀνατίθεται. Γενικῶς διὰ κάθε πρᾶγμα ὃ προεστῶς εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐνθυμῆται τὸν λόγον τῆς ἁγίας Γραφῆς· «μετὰ βουλής πάντα ποίει»²⁵⁰.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 105

Ὅφειλομεν νὰ διδάσκωμεν τέχνας εἰς τοὺς προσερχομένους εἰς τὴν ἀδελφότητα, εὐθύς μετὰ τὴν προσέλευσίν των;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Θὰ τὸ ἀποφασίσουν οἱ προεστῶτες²⁵¹.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 106

Ποῖα ἐπιτίμια πρέπει νὰ χρησιμοποιοῦμεν εἰς τὴν ἀδελφότητα χάριν τῆς ἐπιστροφῆς τῶν ἁμαρτανόντων.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἡ διάρκεια καὶ τὸ εἶδος τῶν ἐπιτιμιῶν νὰ ἀποφασίζεται ἀπὸ τοὺς προεστῶτας²⁵² ἀνάλογα μὲ τὴν εὐρωστίαν τοῦ σώματος καὶ τὴν κατάστασιν τῆς ψυχῆς καὶ τὴν διαφορὰν τοῦ ἁμαρτήματος.

252. Ἐνθ' ἄνωτέρω.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΖ'

Ἐάν τις ἐπιθυμίαν ἔχειν λέγει τοῦ συζῆν ἀδελφότητι, διὰ δὲ τὴν πρὸς τοὺς οἰκείους κατὰ σάρκα θεραπείαν ἢ καὶ διὰ τελέσματα πολλάκις ἐμποδίζεται ἀπαξ ἑαυτὸν ἀποδοῦναι τῷ τοιούτῳ βίῳ, εἰ χρὴ συγχωρεῖν αὐτῷ τὴν πρὸς ἀδελφούς εἴσοδον.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

5 Τὴν μὲν τοῦ καλοῦ ἐπιθυμίαν ἐγκόπτειν οὐκ ἀκίνδυνον· οὐ μὴν οὐδὲ τῷ εἰσιόντι καιρὸν διδόναι τὰ ἔξωθεν καὶ ἀλλότρια τοῦ κατὰ Θεὸν βίου λογοποιεῖν ἀσφαλές. Εἰ δὲ εἰσιῶν ἑαυτὸν ἀποδίδωσι τοῖς ἔσωθεν μηδὲν τῶν ἔξωθεν ἐπεισφέρων, ἐλπίδα ἔχει χρηστοτέραν.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΗ'

10 Εἰ χρὴ τὸν προεσιῶτα ἐκτός τῆς προεσιώσεως λαλεῖν ἀδελφῇ τινι τὰ πρὸς οἰκοδομὴν τῆς πίστεως.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐν τούτοις οὐ σῶζεται τὸ τοῦ ἀποστόλου παράγγελμα εἰπόντος· «Πάντα ἐδοχημόνως καὶ κατὰ τάξιν γινέσθω».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΘ'

15 Εἰ χρὴ τὸν προεσιῶτα μετὰ τῆς προεσιώσεως συνεχῶς διαλέγεσθαι, καὶ μάλιστα εἴαν τινες τῶν ἀδελφῶν ἐπὶ τούτῳ βλάπτωνται.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 107

Ἐάν κάποιος ἄνθρωπος λέγῃ ὅτι ἐπιθυμῆ νὰ ἐνταχθῆ εἰς τὴν ἀδελφότητα, ἀλλὰ ἐμποδίζεται νὰ ἀφιερῶσῃ ὀριστικῶς τὸν ἑαυτὸν τοῦ εἰς τὴν ζωὴν αὐτοῦ τοῦ εἶδους, διότι πρέπει νὰ φροντίζῃ διὰ τοὺς σαρκικοὺς συγγενεῖς τοῦ ἢ διότι πολ- λάκις πρέπει νὰ πληρῶνῃ φόρους ²⁵³, ἤμποροῦμεν νὰ τοῦ ἐπι- τρέψωμεν τὴν εἴσοδον πρὸς τοὺς ἀδελφούς;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Νὰ θέσωμεν φραγμὸν εἰς τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ καλοῦ εἶναι ἐπικίνδυνον· πάντως ὁμως δὲν εἶναι ἀσφαλὲς νὰ δίδωμεν εἰς τὸν προσερχόμενον τὴν εὐκαιρίαν νὰ συζητῆ πράγματα τοῦ ἔξω κόσμου καὶ ξένα πρὸς τὸν κατὰ Θεὸν βίον. Ἐχει δὲ καλυ- τέραν ἐλπίδα ὁ προσερχόμενος, ἐὰν ἀφιερώνεται εἰς τὰ τοῦ μοναστηρίου, χωρὶς νὰ φέρῃ μαζί του φροντίδας ἀπὸ τὸν ἔξω κόσμον.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 108

Ἐάν ἐπιτρέπεται ὁ προεστῶς νὰ ὁμιλῆ εἰς κάποιαν ἀδελ- φὴν σχετικῶς μὲ τὴν οἰκοδομὴν τῆς πίστεως χωρὶς τὴν παρου- σίαν τῆς προεστῶσης.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐάν συμβαίνη αὐτό, δὲν τηρεῖται τὸ παράγγελμα τοῦ ἀποστόλου· «πάντα εὐσχημόνως καὶ κατὰ τάξιν νὰ γίνων- ται» ²⁵⁴.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 109

Ἐάν ἐπιτρέπεται ὁ προεστῶς νὰ συνομιλῆ συχνὰ μὲ τὴν προεστῶσαν, καὶ μάλιστα, ἐὰν ἐξ αἰτίας αὐτοῦ βλάπτωνται μερικοὶ ἀδελφοί.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τοῦ ἀποστόλου εἰπόντος· «Ἴνα τί γὰρ ἡ ἐλευθερία μου κρίνεται ὑπὸ ἄλλης συνειδήσεως;» καλὸν μιμήσασθαι αὐτὸν λέγοντα διὰ «Οὐκ ἐχρησάμεθα τῇ ἐξουσίᾳ ταύτῃ, ἵνα μὴ ἐγκοπὴν τινα δώμεν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ» καὶ ὅση δύναμις 5 ἐπὶ τὸ σπανιώτερον καὶ εὐαπαλλακτότερον συντέμνειν τὰς συντυχίας.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΙ'

Εἰ χρεὴ, ἐξομολογουμένης ἀδελφῆς τῷ πρεσβυτέρῳ, καὶ τὴν πρεσβυτέραν παρεῖναι.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Εὐσχημονέστερον καὶ εὐλαβέστερον μετὰ τῆς πρεσβυ-
10 τέρας πρὸς τὸν πρεσβύτερον ἢ ἐξαγόρευσις γενήσεται, τὸν δυνάμενον ἐπιστημόνως τὸν τρόπον τῆς μετανοίας καὶ τῆς διορθώσεως ὑποθέσθαι.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΙΑ'

Εἰ, τοῦ πρεσβυτέρου γενέσθαι τι προστάξαντος ἐν ταῖς ἀδελφαῖς παρὰ γνῶσιν τῆς πρεσβυτέρας, εὐλόγως ἀγανακτεῖ
15 ἢ πρεσβυτέρα.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Καὶ σφόδρα.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΙΒ'

Ἐάν τις προσέλθῃ τῷ κατὰ Θεὸν βίῳ, εἰ ἀκόλουθόν ἐστι

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐάν καί ὁ ἀπόστολος εἶπε· «πρὸς τί ἡ ἐλευθερία μου νὰ κρίνεται ὑπὸ τῆς συνειδήσεως ἄλλου;»²⁵⁵, εἶναι καλὸν νὰ τὸν μιμηθῆ, ὅταν λέγη· «δὲν ἐχρησιμοποίησαμεν αὐτὴν τὴν ἐξουσίαν, διὰ νὰ μὴ ἐμποδίσωμεν τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ»²⁵⁶. ὅσον δὲ εἶναι δυνατὸν, νὰ συναντᾶται σπανιότερα καὶ διὰ συντομώτερον χρόνον.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 110

Ἐάν πρέπη νὰ παρευρίσκεται καὶ ἡ πρεσβυτέρα, ὅταν κάποια ἀδελφὴ ἐξομολογῆται εἰς τὸν πρεσβύτερον.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἡ ἐξομολόγησις εἰς τὸν πρεσβύτερον μαζί με τὴν πρεσβυτέραν θὰ γίνη με μεγαλυτέραν εὐπρέπειαν καὶ εὐλάβειαν. Ὁ πρεσβύτερος ἠμπορεῖ νὰ ὑποδείξη με σοφίαν τὸν τρόπον τῆς μετανοίας καὶ τῆς διορθώσεως.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 111

Ἐάν εὐλόγως ἀγανακτῆ ἡ πρεσβυτέρα, ὅταν ὁ πρεσβύτερος διατάξη νὰ γίνη κάτι ἀπὸ τὰς ἀδελφάς, χωρὶς νὰ ἔχη λάβει γνῶσιν ἡ πρεσβυτέρα.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Καὶ πολὺ μάλιστα.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 112

Ἐάν κάποιος προσέλθῃ εἰς τὸν κατὰ Θεὸν βίον, εἶναι ὀρθόν

τὸν προεστῶτα ἀνευ γνώμης τῶν ἀδελφῶν τὸν τοιοῦτον προσδέχεσθαι, ἢ δεῖ καὶ αὐτοῖς πρότερον ἀνατίθεσθαι.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὁ Κύριος ἐπὶ τοῦ μετανοοῦντος συγκαλεῖσθαι τοὺς φίλους καὶ τοὺς γείτονας διδάσκει. Ὡστε ἀναγκαῖον πολὺ μᾶλλον ἐν γνώσει πάντων τῶν ἀδελφῶν προσδεχθῆναι τὸν προσερχόμενον, ἵνα καὶ συγχαρῶσιν ἀλλήλοις καὶ συνεύξωνται.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΙΓ'

Εἰ δύνата ὁ φροντίδα ψυχῶν ἐγκεχειρισμένος φυλάξει τό: «Ἐὰν μὴ στραφῆτε καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδία», ἐπειδὴ πρὸς πολλὰ καὶ διάφορα πρόσωπα ἔχει.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

10 Τοῦ σοφωτάτου Σολομῶντος εἰπόντος: «Καιρὸς τῷ παντὶ πράγματι», εἰδέναι χρῆ ὅτι καὶ ταπεινοφροσύνης καὶ ἐξουσίας καὶ ἐλέγχου καὶ παρακλήσεως καὶ φειδοῦς καὶ παρρησίας καὶ χρηστότητος καὶ ἀποτομίας καὶ ἀπαξιαπλῶς παντὸς πράγματος καιρὸς ἐστὶν ἴδιος. Ὡστε ποτὲ μὲν τὰ τῆς ταπεινοφροσύνης 15 νης δεικνύειν, καὶ μιμεῖσθαι ἐν ταπεινώσει τὰ παιδία, καὶ μάλιστα ὅτε καιρὸς ἐστὶ τῶν εἰς ἀλλήλους τιμῶν καὶ καθηκόντων καὶ τῆς περὶ τὸ σῶμα ὑπηρεσίας ἢ θεραπείας, ὡς ὁ Κύριος ἐδίδαξε, ποτὲ δὲ τῇ ἐξουσίᾳ κεχρηθῆναι, ἣν ἔδωκεν ὁ Κύριος εἰς οἰκοδομήν, καὶ οὐκ εἰς καθαίρεσιν, ὅταν ἡ χρεια ἐπι- 20 ζητῆ τὴν παρρησίαν. Καὶ ἐν καιρῷ μὲν παρακλήσεως τὸ χρη-

νά τὸν δέχεται ὁ προεστῶς χωρὶς τὴν γνώμην τῶν ἀδελφῶν, ἢ πρέπει καὶ εἰς αὐτοὺς νὰ ἀναφέρῃ προηγουμένως τὸ πρᾶγμα;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὁ Κύριος διδάσκει ὅτι, ὅταν κάποιος μετανοῇ, πρέπει νὰ συγκαλοῦνται οἱ φίλοι καὶ οἱ γείτονες. Ὡστε εἶναι πολὺ ἀναγκαιότερον ὁ προσερχόμενος νὰ γίνῃ δεκτὸς ἐν γνώσει ὄλων τῶν ἀδελφῶν, διὰ νὰ χαροῦν καὶ νὰ προσευχηθῶν ὅλοι μαζί.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 113

Ἐμπορεῖ ὁ ἐμπειπιστευμένος τὴν φροντίδα τῶν ψυχῶν νὰ τηρήσῃ τό· «ἐάν δὲν στραφῆτε καὶ γίνετε ὡς τὰ παιδία»²⁵⁷, ἀφοῦ ἔχει νὰ ἀσχοληθῆ μὲ πολλὰ καὶ διάφορα πρόσωπα;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐπειδὴ ὁ σοφώτατος Σολομών εἶπε· «καιρὸς διὰ πᾶν πρᾶγμα»²⁵⁸, πρέπει νὰ γνωρίζωμεν ὅτι ὑπάρχει ἰδιαιτέρος καιρὸς ταπεινοφροσύνης, ἐξουσίας, ἐλέγχου, παραμυθίας, εὐσπλαγχνίας, παρρησίας, καλωσύνης, ἀποτομίας καὶ γενικῶς κάθε πράγματος. Ὡστε, ἄλλοτε μὲν πρέπει νὰ δεικνύωμεν ταπεινοφροσύνην καὶ νὰ μιμούμεθα εἰς τὴν ταπείνωσιν τὰ παιδία²⁵⁹, εἰδικώτερον ὅταν ἀπαιτῆται νὰ τιμήσωμεν ὁ ἓνας τὸν ἄλλον καὶ νὰ ἐκτελέσωμεν τὰ καθήκοντά μας ὁ ἓνας πρὸς τὸν ἄλλον καὶ νὰ ὑπηρετήσωμεν καὶ προσέξωμεν τὸ σῶμα, ὅπως ἐδίδαξεν ὁ Κύριος, ἄλλοτε δὲ πρέπει νὰ χρησιμοποιοῦμεν τὴν ἐξουσίαν, πού ἔδωσεν ὁ Κύριος πρὸς οἰκοδομὴν καὶ ὄχι πρὸς καταστροφὴν, ὅταν ἡ ἀνάγκη ἀπαιτῆ τὴν αὐστηρότητα. Ὅταν δὲ χρειάζεται παραμυθία, πρέπει νὰ δεικνύωμεν καλω-

259. Ματθ. 18, 3.

στὸν ἐνδείκνυσθαι, ἐν καιρῷ δὲ ἀποτομίας τὸν ζῆλον ἐπιδείκνυσθαι, καὶ ἐφ' ἑκάστου τῶν ἄλλων ὁμοίως.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΙΔ'

Τοῦ Κυρίου προστάσσοντος· «Ἐὰν τίς σε ἀγγαρεύσῃ μίλιον ἐν, ὑπάγε μετ' αὐτοῦ δύο», καὶ τοῦ ἀποστόλου διδάσκοντος·
5 «ὑποτάσσεσθαι ἀλλήλοις ἐν φόβῳ Χριστοῦ», εἰ δεῖ παντὶ καὶ
διότι δῆποτε ἐπιτάσσοντι ὑπακούειν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τῶν μὲν ἐπιτασσόντων ἡ διαφορὰ οὐδὲν ὀφείλει παραβλάπτειν τὴν ὑπακοὴν τῶν ἐπιτασσομένων· οὔτε γὰρ Μωσῆς παρήκουσε τοῦ Ἰοθὼρ ἀγαθὰ συμβουλευσάντος· τῶν δὲ ἐπιτε-
10 ταγμένων διαφορᾶς οὐκ ὀλίγης οὔσης (τὰ μὲν γὰρ ἐναντίως ἔχει πρὸς τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου, ἥτοι παραφθείροντα αὐτὴν ἢ μολύνοντα πολλαχῶς ἐπιμιξία τοῦ κεκωλυμένου, τὰ δὲ συν-
εμπίπτει τῇ ἐντολῇ, τὰ δέ, κἂν μὴ συνεμπίπτῃ κατὰ τὸ προφανές, ἀλλὰ συμβάλλεται καὶ οἶονεὶ βοήθειά τις ἐστὶ τῆς ἐν-
15 τολῆς), ἀναγκαῖον μεμνησθαι τοῦ ἀποστόλου εἰπόντος· «Προφητείας μὴ ἐξουθενεῖτε· πάντα δὲ δοκιμάζοντες, τὸ καλὸν κατέχετε· ἀπὸ παντὸς εἶδους πύνηροῦ ἀπέχεσθε», καὶ πάλιν· «Λογισμοὺς καθαιροῦντες, καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ, καὶ αἰχμαλωτίζοντες πᾶν νόημα εἰς τὴν
20 ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ». Ὡστε ἂν μὲν τι συνεμπίπτον τῇ ἐντολῇ τοῦ Κυρίου ἢ συμβαλλόμενον ἐπιταχθῶμεν, ὡς τοῦ Θεοῦ

260. Ματθ. 5, 41. 261. Ἐφ. 5, 21.

262. Πρβλ. Ὅρους κατ' ἐπιτομήν 303. 263. Ἐξ. 18, 19.

σύνην, καὶ ὅταν χρειάζεται ἀποτομία, πρέπει νὰ ἐπιδεικνύωμεν ζῆλον. Ὁμοίως ὀφείλει νὰ συμπεριφέρεται καὶ εἰς τὰς ἄλλας περιπτώσεις.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 114

Ὁ Κύριος προσέταξεν· «ἐὰν σὲ ἀγγαρεύσῃ τις μίλιον ἓν, ὕπαγε μετ' αὐτοῦ δύο»²⁶⁰, καὶ ὁ ἀπόστολος ἐδίδαξε· «νὰ ὑποτασσώμεθα ὁ ἓνας εἰς τὸν ἄλλον μετὰ φόβου Χριστοῦ»²⁶¹. Πρέπει λοιπὸν νὰ ὑπακούωμεν εἰς τὸν καθένα πᾶν διατάσσει ὁ,τιδῆποτε²⁶²;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἡ διαφορὰ αὐτῶν πού δίδουν ἐντολὰς δὲν πρέπει νὰ παραβλάπτῃ τὴν ὑπακοὴν τῶν δεχομένων τὰς ἐντολὰς, διότι καὶ ὁ Μωυσῆς δὲν παρήκουσε τὸν Ἰοθὼρ πού ἔδωσεν ἀγαθὰς συμβουλὰς²⁶³. Ὅμως ὑπάρχει μεγάλη διαφορὰ εἰς τὰς ἐντολὰς πού δίδονται· διότι ἄλλαι μὲν εἶναι ἀντίθετοι πρὸς τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου, εἴτε διότι τὴν ἀλλοιώνουν εἴτε διότι τὴν μολύνουν κατὰ πολλοὺς τρόπους μὲ τὴν ἀνάμειξιν τοῦ ἀπηγορευμένου, ἄλλαι δὲ συμφωνοῦν μὲ τὴν ἐντολὴν, ἄλλαι δὲ, καὶ ἂν ἀκόμη δὲν συμφωνοῦν καταφανῶς, ὅμως συντελοῦν καὶ βοηθοῦν εἰς τὴν τήρησίν της. Εἶναι ἀνάγκη κατὰ ταῦτα νὰ ἐνθυμηθῶμεν τὸν ἀπόστολον, πού εἶπε· «προφητείας μὴ ἐξουθενεῖτε. Πάντα δὲ δοκιμάζετε, τὸ καλὸν κατέχετε. Ἀπὸ παντὸς εἶδους πονηροῦ ἀπέχεσθε»²⁶⁴, καί· «λογισμοὺς καθαιροῦντες καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ, καὶ αἰχμαλωτίζοντες πᾶν νόημα εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ»²⁶⁵. Ὡστε, ἐὰν διαταχθῶμεν κάτι πού συμφωνεῖ μὲ τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου ἢ συμβάλλει εἰς αὐτήν, πρέπει νὰ τὸ δεχώμεθα μὲ μεγαλυτέραν προθυμίαν καὶ προσοχὴν, ὡς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, σύμφωνα μὲ τὸν λόγον· «ἀνεχόμενοι ἀλλή-

264. Α' Θεσσ. 5, 20 - 22.

265. Β' Κορ. 10, 5.

θέλημα σπουδαιότερον καὶ ἐπιμελέστερον καταδέχεσθαι χροή, πληροῦντας τὸ εἰρημένον· «Ἀνεχόμενοι ἀλλήλων ἐν ἀγάπῃ Χριστοῦ»· δταν δέ τι ἐναντίον τῆ τοῦ Κυρίου ἐντολῆ, παραφθεῖρον ἢ μολῶνον αὐτήν, ἐπιταχθῶμεν παρά τινος, καιρὸς 5 εἰπεῖν τότε· «Πειθαρχεῖν δεῖ Θεῷ μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις», μνημονεύοντας τοῦ Κυρίου λέγοντος· «Ἄλλοτρίω δὲ οὐ μὴ ἀκολουθήσωσιν, ἀλλὰ φεύξονται ἀπ' αὐτοῦ, διτι οὐκ οἶδασι τῶν ἀλλοτριῶν τὴν φωνήν», καὶ τοῦ ἀποστόλου τολμήσαντος ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας ἀσφαλείας καὶ αὐτῶν καθάψασθαι τῶν ἀγγέλων 10 δι' ὧν φησι· «Κἂν ἡμεῖς αὐτοὶ ἢ ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ εὐαγγελίζηται ὑμῖν, παρ' ὃ εὐηγγελισάμεθα ὑμῖν, ἀνάθεμα ἔστω». Ἐξ ὧν παιδευόμεθα διτι, κἂν πολὺ γνήσιός τις ἦ, κἂν ὑπερβαλλόντως ἐνδοξος ὁ κωλύων τὸ ὑπὸ τοῦ Κυρίου προστεταγμένον ἢ προτρέπων ποιεῖν τὸ ὑπ' αὐτοῦ κεκωλυμένον, φευκτὸς ἢ καὶ 15 βδελυκτὸς ὀφείλει εἶναι ἐκάστῳ τῶν ἀγαπῶντων τὸν Κύριον.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΙΕ'

Πῶς ὑπακούειν ἀλλήλοις χροή.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὡς δούλους δεσπόταις, κατὰ τὸ ὑπὸ τοῦ Κυρίου προστεταγμένον, διτι «Ὁ θέλων ἐν ὑμῖν εἶναι μέγας ἔστω πάντων ἔσχατος καὶ πάντων δούλος», οἷς ἐπιφέρει δυσωπητικώτερον· 20 «Ὡσπερ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι», καὶ κατὰ τὸ ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου εἰρημένον· «Διὰ τῆς ἀγάπης τοῦ Πνεύματος δουλεύετε ἀλλήλοις».

266. Ἐφ. 4, 2.   267. Πρ. 5, 29.   268. Ἰω. 10, 5.
269. Γαλ. 1, 8.   270. Μάρκ. 10, 44.

λων ἐν ἀγάπῃ Χριστοῦ»²⁶⁶. ὅταν ὁμως μᾶς διατάξῃ κάποιος κάτι ἀντίθετον πρὸς τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου, πού τὴν ἀλλοιώνει ἢ τὴν μολύνει, εἶναι καιρὸς νὰ εἴπωμεν τότε ὅτι «πρέπει νὰ πειθαρχοῦμεν εἰς τὸν Θεὸν μᾶλλον ἢ εἰς τοὺς ἀνθρώπους»²⁶⁷, ἐνθυμούμενοι ἀφ' ἐνὸς μὲν τὸν Κύριον, πού εἶπεν· «ἀλλότριον δὲν θὰ ἀκολουθήσουν, ἀλλὰ θὰ φύγουν ἀπὸ αὐτόν, διότι δὲν γνωρίζουν τῶν ἀλλοτρίων τὴν φωνήν»²⁶⁸, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸν ἀπόστολον, πού ἐτόλμησε χάριν τῆς ἰδικῆς μας ἀσφαλείας νὰ προσβάλλῃ καὶ αὐτοὺς τοὺς ἀγγέλους, λέγων· «καὶ ἐὰν ἡμεῖς ἢ ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ κηρύττῃ εἰς ὑμᾶς ἄλλο εὐαγγέλιον παρὰ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐκηρύξαμεν εἰς ὑμᾶς, ἅς εἶναι ἀνάθεμα»²⁶⁹.

Ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω διδασκόμεθα ὅτι κάθε ἀνθρώπος πού ἀγαπᾷ τὸν Κύριον πρέπει νὰ ἀποφεύγῃ, ἢ καὶ νὰ βδελύσσεται αὐτόν πού ἐμποδίζει τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου ἢ αὐτόν πού μᾶς ἐνθαρρύνει νὰ πράξωμεν τὸ ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἀπηγορευμένον, καὶ ἂν ἀκόμη εἶναι στενὸς συγγενῆς ἢ ὑπερβολικὰ ἐνδοξος.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 115

Πῶς πρέπει νὰ ὑπακούωμεν ὁ ἓνας εἰς τὸν ἄλλον.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὅπως οἱ δούλοι εἰς τοὺς κυρίους των, κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου· «ὁ θέλων ἐξ ὑμῶν νὰ εἶναι μέγας ἅς εἶναι πάντων ἔσχατος καὶ πάντων δούλος»²⁷⁰, ὅπου συμπληρώνει πειστικώτερον· «ὅπως ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἤλθε νὰ διακονηθῇ, ἀλλὰ νὰ διακονήσῃ»²⁷¹. Καὶ ὅπως εἶπεν ὁ ἀπόστολος· «διὰ τῆς ἀγάπης τοῦ Πνεύματος δουλεύετε εἰς ἀλλήλους»²⁷².

271. Μάρκ. 10, 45.   272. Γαλ. 5, 13.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΙΣ'

Μέχρι πόσου ὑπακοῦειν δεῖ ἐν τῷ κανόνι τῆς πρὸς Θεὸν εὐαρεστήσεως.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὁ ἀπόστολος ἔδειξε, προθεὶς ἡμῖν τὴν τοῦ Κυρίου ὑπακοήν, ὃς «Ἐγένετο ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ», καὶ προειπὼν· «Τοῦτο φρονεῖσθω ἐν ὑμῖν, ὃ καὶ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΙΖ'

Ὁ μὴ πληροφορούμενος ἐν τοῖς καθ' ἡμέραν πρὸς τὴν προκειμένην ἐντολὴν ἐπιτάγμασι, τέχνην δὲ μαθεῖν ἐπιζητῶν, ποῖον πάθος νοσεῖ, καὶ εἰ χρὴ αὐτοῦ ἀνέχεσθαι.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

10 Ὁ τοιοῦτος καὶ ἀνθάδης καὶ αὐτάρεσκός ἐστι καὶ ἄπιστος, ὅτι οὐκ ἐφοβήθη τὸ κρῖμα τοῦ Κυρίου εἰπόντος· «Γίνεσθε ἔτοιμοι, ὅτι ἡ ὥρα οὐ δοκεῖτε ὃ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται». Εἰ γὰρ καθ' ἡμέραν καὶ καθ' ὥραν προσδοκᾷ τὸν Κύριον, ἀγωνιᾷ πῶς τὴν σήμερον ἀργὸς μὴ παρέλθῃ, καὶ πλέον οὐδὲν περιε-
15 γάζεται. Εἰ δὲ ἐπιταχθεὶς μαθεῖν τέχνην, ἐν τῇ ὑπακοῇ ἐχέτω τὸ κέρδος τῆς πρὸς Θεὸν εὐαρεστήσεως, καὶ μὴ ἐν τῇ ὑπερθέσει τὸ κρῖμα.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΙΗ'

Ὁ σπουδαῖος εἰς τὴν ἐντολὴν καὶ ἐργαζόμενος οὐχ ὃ ἐπιτάσσεται, ἀλλ' ὃ αὐτὸς θέλει, ποῖον μισθὸν ἔχει.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 116

Πόσον πολύ όφείλομεν νά ύπακούωμεν, διά νά εύαρεστήσωμεν πρὸς τὸν Θεόν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

‘Ο άπόστολος άπήνητησεν εἰς αὐτό, όταν ἔθεσεν ένώπιόν μας τήν ύπακοήν τοῦ Κυρίου, ὁ ὁποῖος «έγένετο υπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δέ σταυροῦ», καί όταν πρὶν άπό αὐτό εἶπε: «τὸ αὐτὸ φρόνημα ἄς εἶναι εἰς ὑμᾶς, ὁποῖον ἦτο καί έν Χριστῷ Ἰησοῦ» ²⁷³.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 117

‘Από ποῖαν άσθένειαν ύποφέρει ἐκεῖνος πού δέν δέχεται τὰς καθημερινὰς ὀδηγίαις, ὥστε νά ἐκπληρώσῃ τὸ καθήκον πού ἤδη τοῦ ἔχει άνατεθῆ, ἄλλὰ ἐπιζητεῖ νά μάθῃ κάποιαν τέχνην· καί εἴμεθα ύποχρεωμένοι νά τὸν άνεχώμεθα;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

‘Ο έν λόγῳ εἶναι αὐθάδης, αὐτάρεσκος καί ἄπιστος, διότι δέν φοβεῖται τήν κρίσιν τοῦ Κυρίου, πού εἶπε: «γίνεσθε ἔτοιμοι, διότι ὁ υἱὸς τοῦ άνθρώπου ἔρχεται καθ’ ἣν ὥραν δέν προσδοκᾶτε» ²⁷⁴. Διότι, ἔάν κάθε ἡμέραν καί ὥραν προσδοκᾶ κανεῖς τὸν Κύριον, άγωνίζεται νά μὴ περάσῃ τήν ἡμέραν του άργὸς καί δέν ένδιαφέρεται διά τίποτε περισσότερον. ‘Εάν πάλι διαταχθῆ νά μάθῃ τέχνην, ἄς κερδήσῃ τήν άμοιβήν τῆς πρὸς Θεόν εύαρεστήσεως διά τῆς ύπακοῆς, καί ὄχι τήν καταδίκην ἔξ αίτίας τῆς άναβολῆς.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 118

Ποῖαν άμοιβήν ἔχει αὐτὸς πού ἐπιδεικνύει ζῆλον διά τήν έντολήν, ἄλλὰ κάμνει ὁ,τι αὐτὸς θέλει καί ὄχι ὁ,τι διατάσσεται.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Αδταρεσκειάς. Τοῦ δὲ ἀποστόλου λέγοντος· «Ἐκαστος ἡμῶν τῷ πλησίον ἀρεσκέτω εἰς τὸ ἀγαθὸν πρὸς οἰκοδομήν», καὶ περισσοτέρως δυσωποῦντος ἐν τῷ ἐπενεργεῖν· «Καὶ γὰρ αὐτὸς ὁ Χριστὸς οὐχ ἑαυτῷ ἤρесе», γνωρίζειν ὀφείλει τὸν 5 ἑαυτοῦ κίνδυνον ὁ αὐτάρεσκος· ἐλέγχεται δὲ ὁ αὐτὸς καὶ ἀνυπότακτος.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΙΘ'

Εἰ ἔξεστιν ἐκάστῳ παραιτεῖσθαι τὸ ἐγχειρισθὲν ἔργον καὶ ἄλλο ἐπιζητεῖν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τῆς ὑπακοῆς, καθὼς προείρηται, μέχρι θανάτου ἐχούσης 10 τὸ μέτρον, ὁ τὸ ἐγχειρισθὲν παραιτούμενος καὶ ἄλλο ἐπιζητῶν, πρῶτον μὲν τὴν ὑπακοὴν διαφθείρει καὶ φανερός ἐστι μὴ ἀρησάμενος ἑαυτὸν· ἔπειτα καὶ ἑτέρον κακῶν πλειόνων ἑαυτῷ τε καὶ τοῖς λοιποῖς αἴτιος γίνεται. Καὶ γὰρ θύραν ἀντιλογίας τοῖς πολλοῖς ἀνοίγει καὶ ἑαυτὸν πρὸς ταύτην ἐθίζει. Καὶ ἐπεὶ μὴ 15 δύναται ἕκαστος δοκιμάζειν τὸ συμφέρον, ἐκλέγεται πολλάκις τὸ βλαβερὸν ἑαυτῷ ἔργον. Καὶ ὑπονομίας δὲ πονηρὰς ἐμποιοῖ τοῖς ἀδελφοῖς, ὡς προπεπονθῶς ἢ τῷ ἔργῳ ὅπερ ἐπιζητεῖ, ἢ οἷς συνεργάζεσθαι ἀνάγκη. Ὡστε καθόλου τὸ μὴ ὑπακούειν πολλῶν καὶ μεγάλων κακῶν ἐστι ῥίζα. Εἰ δὲ τινα λόγον 20 ἔχειν νομίζει τῆς παραιτήσεως τοῦ ἔργου, φανερότω τοῦτον τοῖς προεστῶσι καὶ καταλιμπανέτω τῇ ἐκείνων δοκιμασίᾳ.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἰῆς αὐταρεσκείας. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἀπόστολος εἶπεν· «ἕκαστος ἡμῶν ὡς ἀρέσκη εἰς τὸν πλησίον εἰς τὸ ἀγαθὸν πρὸς οἰκοδομήν», καὶ προσέθεσε πειστικώτερα τό· «διότι καὶ αὐτὸς ὁ Χριστὸς δὲν ἤρεσεν εἰς ἑαυτὸν»²⁷⁵, ὀφείλει νὰ γνωρίζῃ ὁ αὐτάρεσκος τὸν κίνδυνον ποῦ διατρέχει. Ὁ ἴδιος δὲ ἀποδεικνύεται καὶ ἀνυπότακτος.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 119

Ἐὰν ἐπιτρέπεται ὁποῖος θέλει νὰ ἐγκαταλείπη τὸ ἔργον ποῦ τοῦ ἀνετέθη καὶ νὰ ζητῇ ἕνα ἄλλο.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐπειδὴ ἐλέχθη προηγουμένως ὅτι τὸ ὄριον τῆς ὑπακοῆς εἶναι ὁ θάνατος, ὁ ἐγκαταλείπων τὸ ἔργον ποῦ τοῦ ἀνετέθη καὶ ζητῶν ἄλλο παραβιάζει κατ' ἀρχὴν τὴν ὑπακοὴν καὶ ἀποδεικνύει ὅτι δὲν ἀπηρνήθη τὸν ἑαυτὸν του· ἔπειτα δὲ γίνονται αἴτιος καὶ ἄλλων πολλῶν κακῶν διὰ τὸν ἑαυτὸν του καὶ τοὺς ἄλλους. Διότι ἀνοίγει διὰ τοὺς ἄλλους τὴν θύραν τῆς ἀντιλογίας καὶ συνηθίζει εἰς αὐτὴν καὶ ὁ ἴδιος. Ἐπειδὴ δὲ δὲν ἡμπορεῖ ὁ καθένας νὰ κρίνῃ τὸ συμφέρον του, πολλακίς ἐκλέγει τὸ ἔργον ποῦ τὸν βλάπτει. Ἐπὶ πλέον δημιουργεῖ εἰς τοὺς ἀδελφοὺς πονηρὰς ὑποψίας, ὡσὰν νὰ ἦτο ἐκ τῶν προτέρων φτιαγμένος διὰ ἔργον ποῦ ζητεῖ, παρὰ δι' αὐτοὺς μὲ τοὺς ὁποῖους εἶναι ἀνάγκη νὰ συνεργασθῇ. Συνεπῶς ἡ ἀνυπακοὴ εἶναι γενικῶς ρίζα πολλῶν καὶ μεγάλων κακῶν. Ἐὰν ὁμως πιστεύῃ ὅτι ἔχει κάποιον λόγον νὰ ἀρνηθῇ τὸ ἔργον, ὡς τὸ φανερώση εἰς τοὺς προεστῶτας²⁷⁶ καὶ ὡς τὸ ἀναθέσῃ εἰς τὴν κρίσιν των.

276. Πρόκειται προφανῶς περὶ μιᾶς τάξεως προεστῶτων εἰς τὴν κοινότητα.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΚ'

Εἰ δεῖ ἀπιέναι πού χωρὶς ὑπομνήσεως τοῦ προεστῶτος.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τοῦ Κυρίου λέγοντος· «Οὐδὲ γὰρ ἀπ' ἑμαντοῦ ἐλήλυθα, ἀλλ' ἐκεῖνός με ἀπέστειλε», πῶσω μᾶλλον ἕκαστος ἡμῶν ἑαυτῷ ἐπιτρέπει οὐκ ὀφείλει; Ὁ γὰρ ἑαυτῷ ἐπιτρέπων δηλὸς 5 ἔστιν ὑψηλοφροσύνην νοσῶν καὶ ὑποκείμενος τῷ κρίματι τοῦ Κυρίου εἰπόντος· «Τὸ ἐν ἀνθρώποις ὑψηλὸν βδέλυγμα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ». Καὶ καθόλου τὸ ἑαυτῷ ἐπιτρέπει ὑπαίτιον.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΚΑ'

Εἰ ἔξεστι παραιτεῖσθαι τὰ βαρύτερα τῶν ἔργων.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὁ γνήσιος ἐν τῇ πρὸς Θεὸν ἀγάπῃ καὶ βέβαιος ἐν πληρο-
10 φορίᾳ τῆς παρὰ τοῦ Κυρίου μισθαποδοσίας, οὗ τοῖς γινομένοις ἀρκεῖται, αἰεὶ δὲ προσθήκην ἐπιζητεῖ καὶ τοῦ πλείονος ὀρέγεται. Κἂν ὑπὲρ δύναμιν δόξῃ ποιεῖν τι, οὐκ ἀμεριμνεῖ ὡς πληρώσας τὸ μέτρον· ἀγωνιᾷ δὲ αἰεὶ ὡς ἀπολιμπανόμενος τοῦ πρὸς ἀξίαν, τοῦ Κυρίου ἀκούων προεστῶσσαντος ὅτι «Ὅταν ποιή-
15 σῃτε πάντα τὰ διατεταγμένα, τότε λέγετε· Δουλοὶ ἀχρεῖοὶ ἐσμεν· ὀφείλομεν ποιῆσαι, πεποιθήκαμεν», τοῦ δὲ ἀποστόλου, ᾧ ὁ κόσμος ἐσταύρωτο, καὶ αὐτὸς τῷ κόσμῳ, μὴ ἐπαισχυνθέντος

277. Πρόκειται περὶ ἀσημάντων ἐξόδων, ποὺ δὲν ἔχουν σχέσηιν μὲ τὰ διὰ σπουδαίους λόγους ἀναλαμβάνόμενα ταξίδια τῶν μοναχῶν.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 120

Ἐάν ἐπιτρέπεται νά πηγαίνωμεν κάπου ἔξω, χωρὶς νά τὸ λέγωμεν εἰς τὸν προεστῶτα ²⁷⁷.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐπειδὴ ὁ Κύριος εἶπε· «δὲν ἔχω ἔλθει ἀπ' ἑμαυτοῦ, ἀλλ' ἐκεῖνός με ἀπέστειλε» ²⁷⁸, πολὺ περισσότερον ὀφείλει ὁ καθένας μας νά μὴ ἐπιτρέπη τοῦτο εἰς τὸν ἑαυτὸν του. Διότι ὁποῖος ἐνεργεῖ αὐτοβούλως εἶναι φανερόν ὅτι ἔχει τὴν νόσον τῆς ὑψηλοφροσύνης καὶ ὅτι ὑπόκειται εἰς τὴν κρίσιν τοῦ Κυρίου, ποῦ εἶπε· «τὸ ἐν ἀνθρώποις ὑψηλὸν εἶναι βδέλυγμα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ» ²⁷⁹. Γενικῶς τὸ νά ἐνεργῆ καεὶς αὐτοβούλως εἶναι ἀξιόμημπτον.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 121

Ἐάν ἐπιτρέπεται νά ἀρνούμεθα τὰ βαρύτερα ἔργα.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὁ ἀγαπῶν ἀληθῶς τὸν Θεὸν καὶ ἔχων βεβαίαν πεποίθησιν περὶ τῆς μισθαποδοσίας παρὰ τοῦ Κυρίου δὲν ἀρκεῖται μὲ ὅσα γίνονται, ἀλλ' ἐπιζητεῖ πάντοτε νά προσθέσῃ εἰς αὐτὰ καὶ ἐπιθυμεῖ τὸ καλύτερον. Καὶ ἂν φαίνεται ὅτι κάμνει κάτι ὑπεράνω τῆς δυνάμεώς του, δὲν μένει ἀμέριμος ὡς ἐκτελέσας τὸ καθήκον του, ἀλλὰ πάντοτε προσπαθεῖ ὡς ὑστερῶν εἰς τὸ καθήκον του, διότι ἀκούει τὸν Κύριον νά προστάξῃ ὅτι, «ὅταν ποιήσετε πάντα τὰ διαταχθέντα, τότε νά λέγετε· Δοῦλοι ἀχρεῖοι εἴμεθα· ἐκάμαμεν ὅ,τι ὀφείλομεν νά κάμωμεν» ²⁸⁰, καὶ διότι ἀκούει τὸν ἀπόστολον, διὰ τὸν ὅποιον ὁ κόσμος εἶχε σταυρωθῆ, καὶ αὐτὸς διὰ τὸν κόσμον, ²⁸¹ καὶ ὁ ὅποιος δὲν ἐπησχύνθη νά εἶπη

278. Ἰω., 7, 28.

279. Λουκ. 16, 15.

280. Λουκ. 17, 10.

281. Γαλ. 6, 14.

εἰπεῖν, ὅτι «Ἐγὼ ἐμαυτὸν οὕτω λογιζομαι κατελιηφέναι. Ἐν δέ, τὰ μὲν ὀπίσω ἐπιλανθανόμενος, τοῖς δὲ ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος, κατὰ σκοπὸν διώκω ἐπὶ τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως τοῦ Θεοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ». Ὅς, καίτοι ἐξουσίαν ἔχων, τὸ
 5 Ἐθαγγέλιον καταγγέλλων, ἐκ τοῦ Ἐθαγγελίου ζῆν, «Ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ», φησί, «νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐργαζόμενοι, οὐχ ὅτι οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν, ἀλλ' ἵνα ἑαυτοὺς τύπον δώμεν ὑμῖν εἰς τὸ μιμεῖσθαι ἡμᾶς». Τίς οὖν οὕτως ἀναίσθητος καὶ ἄπιστος, ὡς ἀρκεσθῆναι ποτε τοῖς ἤδη γενομένοις ἢ παραιτήσασθαι τι
 10 ὡς βαρύτερον ἢ κοπῶδες;

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΚΒ'

Ἐὰν τις, ἐπιτιμηθεὶς εὐλογίαν μὴ λαβεῖν, λέγῃ ὅτι ἐὰν μὴ λάβω εὐλογίαν, οὐκ ἐσθίω, εἰ δεῖ αὐτοῦ ἀνέχεσθαι.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Εἰ μὲν τοσοῦτον ἐπιτιμίου ἀξίον τὸ πταῖσμα, ὡς καὶ τοῦ φαγεῖν κωλυθῆναι, ὁ ἐπιτιμήσας δοκιμάσει πάντως· εἰ δὲ μό-
 15 νης τῆς εὐλογίας ἀνάξιός τις ἐκρίθη, συγχωρηθεὶς δὲ φαγεῖν οὐκ ἀνέχεται, ὡς ἀπειθῆς ἐν τούτῳ καὶ φιλόνομος κρινέσθω, ἅμα καὶ ἑαυτὸν γνωρίζων καὶ ἐπιγινώσκων ὅτι οὐχὶ θεραπεύει ἑαυτὸν τοῦτο ἐπιζητῶν, ἀλλὰ ἁμάρτημα ἁμαρτήματι συνάπτει.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΚΓ'

Ἐὰν τις λυπηταὶ μὴ ἐπιτροπόμενος ποιεῖν ὁ μὴ δύναται
 20 ἐπιτηδεύειν ποιεῖν, εἰ χρὴ αὐτοῦ ἀνέχεσθαι.

τὸ ἐξῆς· «ἐγὼ δὲν θεωρῶ ἀκόμη ὅτι ἀνταπεκρίθην εἰς τὴν ἀπόστολήν μου. Ἐν δὲ πράττω· τὰ μὲν ὀπίσω λησμονῶν, εἰς δὲ τὰ ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος, τρέχω πρὸς τὸν σκοπὸν διὰ τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως τοῦ Θεοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ»²⁸². Ὁ ἀπόστολος λοιπὸν, ἐνῶ εἶχε δικαίωμα ὡς κηρύσσων τὸ Εὐαγγέλιον νὰ ζῆ ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου²⁸³, δὲν τὸ ἔκαμε. «Μετὰ κόπου καὶ μόχθου», λέγει, «νύκτα καὶ ἡμέραν ἐργαζόμεθα, ὄχι διότι δὲν ἔχομεν τὸ δικαίωμα, ἀλλὰ διὰ νὰ δώσωμεν ἑαυτοὺς εἰς ὑμᾶς πρότυπον πρὸς μίμησιν»²⁸⁴. Ποῖος λοιπὸν εἶναι τόσον ἀναίσθητος καὶ ἄπιστος, ὥστε νὰ ἀρκεσθῆ ποτε εἰς ὅσα ἐγίναν ἢ νὰ ἀρνηθῆ νὰ κάμη κάτι ὡς πολὺ βαρὺ ἢ κοπιῶδες;

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 122

Ἐὰν κάποιος, τιμωρημένος νὰ μὴ λάβῃ εὐλογίαν²⁸⁵, λέγῃ· ἐὰν δὲν λάβω εὐλογίαν, δὲν τρώγω, πρέπει νὰ τὸν ἀνεχώμεθα;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐὰν μὲν τὸ πταῖσμά του ἦτο ἄξιον τόσον μεγάλου ἐπιτιμίου, ὥστε νὰ στερηθῆ καὶ τοῦ φαγητοῦ, θὰ τὸ κρίνῃ ὀπωσδὴποτε ὁ ἐπιβάλλων τὸ ἐπιτίμιον· ἐὰν ὅμως κάποιος ἐκρίθῃ ἀνάξιος μόνον τῆς εὐλογίας καὶ δὲν δέχεται νὰ φάγῃ, ἂν καὶ τοῦ ἐπετράπη, ἅς κριθῆ εἰς τοῦτο φιλόνομος καὶ ἀπειθής· συγχρόνως ἅς βεβαιωθῆ ὅτι, μὲ τὸ νὰ ἐπιζητῆ τοῦτο, δὲν θεραπεύει τὸν ἑαυτὸν του, ἀλλ' ὅτι προσθέτει ἀμάρτημα εἰς τὸ ἀμάρτημα.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 123

Ἐὰν κάποιος λυπηῖται, διότι δὲν τοῦ ἐπιτρέπεται νὰ κάμη αὐτὸ πού εἶναι ἀδέξις νὰ κάμη, πρέπει νὰ τὸν ἀνεχώμεθα;

285. Σημαίνει τὴν συνήθη ἐκκλησιαστικὴν εὐλογίαν, ὄχι τὴν θ. Εὐχαριστίαν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Περὶ τούτου εἴρηται πολλαχοῦ ὅτι καθόλου τῷ θελήματι τῷ ἰδίῳ κεχρηῆσθαι ἢ ἐπιτρέπειν παρὰ τὸν ὕγιῃ ἐστὶ λόγον· καὶ τῇ δοκιμασίᾳ τῶν πλειόνων μὴ ὑποτάσσεσθαι ἀπειθείας καὶ ἀντιλογίας ἔχει τὸν κίνδυνον.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΚΔ'

5 Εἰ δεῖ, μετὰ αἰρετικῶν ἢ Ἑλλήνων κατὰ συντυχίαν εὐρεθέντα πού, ἢ συνεσθίειν αὐτοῖς ἢ ἀσπάζεσθαι αὐτούς.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τὸν μὲν ἀσπασμὸν τοῦτον δηλονότι τὸν κοινὸν ἐπ' οὐδενὸς ὁ Κύριος ἀπηγόρευεν, εἰπὼν· «Ἐὰν ἀσπάσησθε τοὺς φίλους ὑμῶν μόνον, τί περισσὸν ποιεῖτε; Οὐχὶ καὶ οἱ ἔθνηκοι οὕτω
10 ποιοῦσι;», περὶ δὲ τοῦ συνεσθίειν ἔχομεν παραγγελίαν τοῦ ἀποστόλου ἐπὶ τίνων χρῆ παραιτεῖσθαι τοῦτο, εἰπόντος· «Ἐγραφα ὑμῖν ἐν τῇ ἐπιστολῇ μὴ συναναμίγνυσθαι πόρνοις, καὶ οὐ πάντως τοῖς πόρνοις τοῦ κόσμου τούτου ἢ πλεονέκταις ἢ ἄρπαξιν ἢ εἰδωλολάτραις· ἐπεὶ ὀφείλετε ἄρα ἐκ τοῦ κόσμου ἐξελ-
15 θεῖν. Νῦν δὲ ἔγραφα ὑμῖν μὴ συναναμίγνυσθαι ἐὰν τις ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος ἢ πόρνος ἢ πλεονέκτης ἢ εἰδωλολάτρης ἢ λοιδορὸς ἢ μέθυσος ἢ ἄρπαξ, τῷ τοιούτῳ μηδὲ συνεσθίειν».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΚΕ'

Τὸν πιστευόμενον ἔργον καὶ ποιοῦντά τι χωρὶς ὑπομνήσεως παρὰ τὸ διατεταγμένον ἢ ὑπὲρ τὸ διατεταγμένον αὐτῷ,
20 εἰ δεῖ ἔχειν τὸ ἔργον.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἔχει λεχθῆ περι αὐτοῦ εἰς πολλὰ σημεῖα ὅτι δέν εἶναι λογικόν νά ἐνεργοῦμεν γενικῶς κατὰ τὸ θέλημά μας ἢ νά ἐγκρίνωμεν τὸ τοιοῦτον. Τὸ νά μὴ ὑποτασσώμεθα δέ εἰς τὴν ἀπόφασιν τῶν πολλῶν συνεπάγεται τὸν κίνδυνον τῆς ἀπειθείας καὶ ἀντιλογίας.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 124

Ἐάν κάποιος συνανηθῆ κάπου κατὰ τύχην μὲ αἰρετικούς ἢ ἔθνικούς, πρέπει νά συμφάγη μαζί των ἢ νά τοὺς χαιρετίσῃ;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὁ Κύριος κατ' οὐδένα τρόπον ἀπηγόρευσε τὸν συνήθη χαιρετισμόν, διότι εἶπεν· «ἐάν χαιρετίσετε τοὺς φίλους ὑμῶν μόνον, τί περισσὸν ποιεῖτε; Καὶ οἱ ἔθνη δέν πράττουν οὕτως;»²⁸⁶. Ἄλλ' ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ ἐάν ἐπιτρέπεται νά συντρώγωμεν, ἔχομεν παραγγελίαν τοῦ ἀποστόλου εἰς ποίας περιπτώσεις πρέπει νά τὸ ἀποφεύγωμεν, διότι εἶπεν· «ἔγραψα πρὸς ὑμᾶς ἐν τῇ ἐπιστολῇ νά μὴ συναναμίγνυσθε μὲ πόρνους· καὶ ὄχι ἐξ ὀλοκλήρου μὲ τοὺς πόρνους τοῦ κόσμου τούτου ἢ μὲ τοὺς πλεονέκτας ἢ μὲ τοὺς ἄρπαγας ἢ μὲ τοὺς εἰδωλολάτραις, ἐπειδὴ τότε ὀφείλετε νά ἐξέλθετε ἀπὸ τοῦ κόσμου. Τώρα ὁμως ἔγραψα εἰς ὑμᾶς νά μὴ συναναμίγνυσθε, ἐάν τις ὀνομάζεται μὲν ἀδελφός, εἶναι δέ πόρνος ἢ πλεονέκτης ἢ εἰδωλολάτρης ἢ ὕβριστὴς καὶ κακολόγος ἢ μέθυσος ἢ ἄρπαξ· μὲ τὸν τοιοῦτον οὔτε νά συντρώγετε»²⁸⁷.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 125

Ἐάν κάποιος πού τοῦ ἀνετέθη κάποια ἐργασία κάμνη κάτι ἀντίθετον ἢ περισσότερον ἀπὸ ὅ,τι διετάχθη, χωρὶς νά ἔχη προτραπῆ πρὸς τοῦτο, πρέπει νά συνεχίσῃ τὴν ἐργασίαν του;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τὸ μὲν ἑαυτῷ λαμβάνειν καθόλου ἀπαρέσκει Θεῷ, καὶ οὔτε πρόπει οὔτε συμφέρει τοῖς ἔσπουδακόσι τὸν σύνδεσμον τῆς εἰρήνης φυλάσσειν· εἰ δὲ ἐπιμένει προπετευόμενος, συμφέρει ἀρθῆναι ἀπ' αὐτοῦ τὸ ἔργον. Οὐ γὰρ φυλάσσει τὸ πρόσταγμα 5 τοῦ εἰπόντος· «Ἐκαστος ἐν ᾧ ἐκλήθη, ἀδελφοί, ἐν τούτῳ μενέτω», καὶ ἔτι ἐντροπικώτερον· «Μὴ ὑπερφρονεῖν, παρ' ὃ δεῖ φρονεῖν, ἀλλὰ φρονεῖν εἰς τὸ σωφρονεῖν, ἐκάστῳ ὡς ὁ Θεὸς ἐμέρισε μέτρον πίστεως».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΚΣ'

Πῶς ἂν τις ἠγτηθῆ τῆς ἐν βρώμασι φιληδονίας.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

10 Κρίνας τὸν λόγον τοῦ συμφέροντος ὁδηγὸν καὶ διδάσκαλον ἔχειν ἀεὶ τῶν εἰς τὴν χρῆσιν παραλαμβανομένων, εἴτε ἡδέα εἴτε ἀηδῆ ταῦτα εἶη.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΚΖ'

Λέγουσί τινες, ὅτι ἀδύνατόν ἐστι μὴ ὀργισθῆναι ἄνθρωπον.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

15 Εἰ δυνατόν ἐστι τῷ στρατιώτῃ ἐν ὄψει βασιλέως ὀργισθῆναι, οὐδὲ οὕτω λόγον ἔχει τὸ λεγόμενον. Εἰ γὰρ ἀνθρώπου ὄψις ἰσοτίμου κατὰ τὴν φύσιν διὰ τὴν ὑπεροχὴν τοῦ ἀξιώματος

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τὸ νὰ λαμβάνη κανεὶς κάτι διὰ τὸν ἑαυτὸν του δὲν ἀρέσει καθόλου εἰς τὸν Θεόν, καὶ οὔτε ἀρμόζει οὔτε συμφέρει νὰ τὸ κάμνουν οἱ φροντίζοντες νὰ φυλάσσουν τὸν σύνδεσμον τῆς εἰρήνης· ἐὰν ὅμως ἐπιμένῃ εἰς τὴν θρασύτητά του, συμφέρει νὰ τοῦ ἀφαιρεθῇ ἡ ἐργασία, διότι δὲν τηρεῖ τὸ παράγγελμα ἐκείνου ποῦ εἶπε τὸ «ἕκαστος ἄς μένη, ἀδελφοί, εἰς ἐκεῖνο εἰς τὸ ὁποῖον ἐκλήθη»²⁸⁸, καὶ ἀκόμη προτρεπτικώτερα, τὸ «νὰ μὴ φρονῇ περισσώτερον τοῦ δέοντος, ἀλλὰ νὰ φρονῇ, ὥστε νὰ σωφρονῇ, κατὰ τὸ μέτρον τῆς πίστεως τὸ ὁποῖον ἐμέρισεν ὁ Θεὸς εἰς ἕκαστον»²⁸⁹.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 126

Πῶς ἢμπορεῖ κανεὶς νὰ μὴ ἠττηθῇ ἀπὸ τὴν φιληδονίαν τῆς τροφῆς.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐὰν ἀποφασίσῃ νὰ ἔχη τὸ κριτήριον τοῦ συμφέροντος πάντοτε ὡς ὄδηγόν καὶ διδάσκαλον διὰ τὰ χρησιμοποιούμενα, εἴτε εἶναι εὐχάριστα εἴτε δυσάρεστα.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 127

Λέγουν μερικοὶ ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ ὀργισθῇ ἓνας ἄνθρωπος.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐὰν εἶναι δυνατὸν εἰς τὸν στρατιώτην νὰ ὀργισθῇ ἐνώπιον τοῦ βασιλέως, αὐτὸ ποῦ λέγεται εἶναι σύμφωνον μὲ τὴν λογικὴν. Διότι, ἐὰν ἡ παρουσία ἀνθρώπου, ἰσοτίμου ὡς πρὸς

289. Ρωμ. 12, 3.

ἐκώλυσε τὸ πάθος, πόσω μᾶλλον, ἐὰν πληροφορηθῆ τις Θεὸν ἔχειν ἐπόπτην τῶν ἰδίων κινήματων; Πολὺ γὰρ πλεόν ὁ Θεός, ὁ ἐτάζων καρδίας καὶ νεφρούς, βλέπει τὰ κινήματα τῆς ψυχῆς, ἢ ἄνθρωπος τὰ εἰς πρόσωπον.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΚΗ'

5 Τῶ θέλοντι ἐγκρατεύεσθαι ὑπὲρ δύναμιν, ὥστε καὶ εἰς τὴν προκειμένην ἐντολὴν ἐμποδιζεσθαι, εἰ δεῖ συγχωρεῖν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τὸ ἐρώτημα οὐ κυρίως φαίνεται μοι πεποιημένον. Ἡ γὰρ ἐγκράτεια οὐκ ἐν ἀποχῇ ἀλόγων βρωμάτων ἐστίν, ἐν ἣ συμβαίνει ἢ ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου κατηγορουμένη ἀφειδία σώματος, 10 ἀλλ' ἐν τελείᾳ ἀναχωρήσει τῶν ἰδίων θελημάτων. Ὅσον δὲ ἔχει κίνδυνον διὰ τὸ ἴδιον θέλημα τῆς ἐντολῆς τοῦ Κυρίου ἐκπεσεῖν, δῆλον ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου εἰρημένων, εἰπόντος: «Ποιοῦντες τὰ θελήματα τῆς σαρκὸς καὶ τῶν διανοιῶν καὶ ἡμεν τέκνα φύσει ὀργῆς».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΚΘ'

15 Ὁ πολλὰ νηστεύων, ἐν δὲ τῇ μεταλήψει μὴ δυνάμενος ἀνέχεσθαι τοῦ βρώματος τοῦ κοινοῦ, τί μᾶλλον ἐλέσθαι ὀφείλει, νηστεύειν μετὰ τῶν ἀδελφῶν καὶ ἐσθίειν μετ' αὐτῶν ἢ, διὰ τὸ ἀμέτρως νηστεύειν, ἄλλων βρωμάτων ἔχειν χρεῖαν ἐν τῇ μεταλήψει;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

20 Νηστείας καιρὸς οὐ τὸ θέλημα ἐκάστου, ἀλλ' ἡ χρεῖα τῶν

τὴν φύσιν, ἐμποδίζει τὸ πάθος λόγῳ τοῦ ἀνωτέρου ἀξιώματός του, πολὺ περισσότερον θὰ συμβῆ τὸ αὐτό, ἔαν βεβαιωθῆ κάποιος ὅτι ὁ Θεὸς ἐποπτεύει τὰ κινήματα τῆς ψυχῆς του· διότι ὁ Θεός, ποὺ ἐλέγχει καρδίας καὶ νεφρούς, πολὺ καλύτερα βλέπει τὰ κινήματα τῆς ψυχῆς ἀπὸ ὅσον ἓνας ἄνθρωπος βλέπει τὰ συμβαίνοντα ἐνώπιόν του.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 128

Ἐάν κάποιος θέλῃ νὰ ἐγκρατεῦται ὑπὲρ δύναμιν, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ἐμποδίζεται νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἐντολὴν ποῦ τοῦ ἐδόθη, πρέπει νὰ τοῦ τὸ ἐπιτρέπωμεν;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τὸ ἐρώτημα μοῦ φαίνεται ὅτι δὲν ὑπεβλήθη ὀρθῶς. Διότι ἡ ἐγκράτεια δὲν συνίσταται εἰς τὴν ἀποχὴν ἀπὸ τὴν ὕλικὴν τροφήν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν προέρχεται ἡ καταπίεσις τοῦ σώματος ποῦ καταδικάζεται ἀπὸ τὸν ἀπόστολον²⁹⁰, ἀλλὰ εἰς τὴν πλήρη ἀπάρνησιν τῶν θελημάτων μας. Πόσον δὲ εἶναι ἐπικίνδυνον νὰ μὴ ἐκτελέσῃ κανεὶς τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου χάριν τοῦ ἰδικοῦ του θελήματος, εἶναι φανερόν ἀπὸ τοὺς λόγους τοῦ ἀποστόλου· «ποιοῦντες τὰ θελήματα τῆς σαρκὸς καὶ τῶν διαλογισμῶν· καὶ ἡμεθα ἐκ φύσεως τέκνα ὀργῆς»²⁹¹.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 129

Ὁ νηστεύων πολὺ, ἀλλὰ μὴ δυνάμενος νὰ ὑπομείνῃ τὴν κοινὴν τροφήν τῶν γευμάτων, τί πρέπει νὰ προτιμήσῃ· νὰ νηστεύῃ μὲ τοὺς ἀδελφούς καὶ νὰ τρώγῃ μαζί των ἢ, ἐπειδὴ νηστεύει χωρὶς μέτρον, νὰ χρειάζεται ἄλλην τροφήν κατὰ τὰ γεύματα;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὁ χρόνος τῆς νηστείας δὲν ὀρίζεται ἀπὸ τὸ θέλημα ἐκά-

εἰς θεοσέβειαν ἠκόντων, καθὼς καὶ αἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων ἱστοροῦσι, καὶ παρὰ τοῦ ἐκλεκτοῦ Δαβὶδ μανθάνομεν. Ἐὰν οὖν τις κατὰ λόγον τοιοῦτον νηστεύῃ, καὶ τοῦ δύνασθαι πάντως καταξιῶται. «Πιστὸς γὰρ ὁ ἐπαγγειλάμενος».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΛ'

5 Πῶς χρῆ νηστεύειν, ὅταν χρεῖα γένηται νηστείας πρὸς τι τῶν εἰς θεοσέβειαν ἐπιζητουμένων· ὡς ἀναγκαζόμενον ἢ μετὰ προθυμίας;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τοῦ Κυρίου λέγοντος· «Μακάριοι οἱ πεινῶντες καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην», πᾶν τὸ συντελοῦν εἰς θεοσέβειαν, μὴ μετ' 10 ἐπιθυμίας καὶ σπουδῆς γινόμενον, ἐπικίνδυνον. Ὡστε τὸν μὲν νηστεύοντα μὴ προθύμως τοῦτο ποιεῖν οὐκ ἀκίνδυνον, τὸ δὲ νηστεύειν ἐν καιρῷ χρείας τοιαύτης ἀναγκαῖον, τοῦ ἀποστόλου μετὰ τῶν ἄλλων αὐτοῦ κατορθωμάτων καὶ τοῦτο πρὸς διδασκαλίαν ἡμετέραν διηγησαμένου τό· («Ἐν νηστείαις πολλάκις»).

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΛΑ'

15 Ὅ μὴ μεταλαμβάνων ᾔθεν οἱ ἀδελφοὶ ἐσθίουσιν, ἀλλ' ἕτερον ἐπιζητῶν, εἰ καλῶς ποιεῖ.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Καθόλου τὸ ἐπιζητεῖν βρῶμα παρ' ἐντολήν ἐστι, τοῦ Κυρίου εἰπόντος· «Μὴ ζητεῖτε τί φάγητε καὶ τί πίητε, καὶ μὴ μετεωρίζεσθε», καὶ καταπληκτικώτερον ἐπενεγκόντος· «Ταῦτα

στου, ἀλλ' ἀπὸ τὴν ἀνάγκην ἐκείνων, ποὺ ἠσπάσθησαν τὴν θεοσεβῆ ζωὴν, καθὼς λέγουν αἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων ²⁹², καὶ καθὼς μανθάνομεν ἀπὸ τὸν ἐκλεκτὸν Δαβίδ ²⁹³. Ἐὰν λοιπὸν νηστεύη κανεὶς σύμφωνα μὲ αὐτὸν τὸν κανόνα, ἀξιοῦται νὰ δύναται νὰ νηστεύη, «διότι εἶναι πιστὸς ὁ ὑποσχεθεὶς» ²⁹⁴.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 130

Πῶς πρέπει νὰ νηστεύωμεν, ὅταν ἡ νηστεία εἶναι ἀπαραίτητος διὰ κάποιον θεοσεβῆ σκοπὸν· ἐξ ἀνάγκης ἢ μετὰ προθυμίας;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐπειδὴ ὁ Κύριος εἶπε· «μακάριοι οἱ πεινῶντες καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην» ²⁹⁵, κάθε τι ποὺ συντελεῖ εἰς θεοσέβειαν, καὶ δὲν γίνεται μὲ τὴν θέλησίν μας καὶ μὲ ζῆλον, εἶναι ἐπικίνδυνον. Ὡστε εἶναι ἐπικίνδυνον νὰ νηστεύη κανεὶς χωρὶς ζῆλον, ἐνῶ νὰ νηστεύη, ὅταν ὑπάρχη τοιαύτη ἀνάγκη, εἶναι ἐπιβεβλημένον, διότι ὁ ἀπόστολος μαζί μὲ τὰ ἄλλα κατορθώματά του, διὰ νὰ μᾶς διδάξη, ἀνέφερε καὶ τό· «ἐν νηστείαις πολλακίς» ²⁹⁶.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 131

Αὐτὸς ποὺ δὲν τρώγει ἀπὸ τὴν αὐτὴν τράπεζαν τῶν ἀδελφῶν, ἀλλὰ ζητεῖ ἄλλην τροφήν, καλῶς ποιεῖ;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Γενικῶς εἶναι παράβασις ἐντολῆς τὸ νὰ ζητῆ κάποιος τροφήν, διότι ὁ Κύριος εἶπε· «μὴ ζητεῖτε τί θὰ φάγετε καὶ τί θὰ πίετε, καὶ μὴ μετεωρίζεσθε», καὶ προσέθεσε κατηγορηματικώτερα·

295. Ματθ. 5, 6.

296. Β' Κορ. 11, 27.

γὰρ πάντα τὰ ἔθνη ἐπιζητεῖ». Τοῦ δὲ ἐπιτεταγμένου ἐστὶ πληροῦν ἐπιμελῶς τό· «Διεδίδото δὲ ἐκάστῳ, καθότι ἂν τις χρεῖαν εἶχεν».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΑΒ'

Ὁ λέγων, διτι βλάπτει με τοῦτο, καὶ λυπούμενος, εἴαν ἄλλο
5 μὴ δοθῇ αὐτῷ, τί ἐστίν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Φαίνεται διτι οὐκ ἐπληροφορήθη τὴν ἐλπίδα Λαζάρου, οὔτε ἐγνώρισε τὴν ἀγάπην τοῦ πεπιστευμένου τὴν πάντων καὶ αὐτοῦ ἐπιμέλειαν. Καθόλου δὲ οὔτε περὶ τοῦ βλάπτοντος ἢ ὠφελούντος ἑαυτῷ ἐπιτρέπει τὴν δοκιμασίαν ἕκαστος ὀφεί-
10 λει· ἀλλὰ τῷ ἐπιτεταγμένῳ δοκιμάζειν τὸ ἐκάστῳ χρεωῶδες, προηγουμένως τὸ ὄφελος τῆς ψυχῆς ἐπιζητοῦντι καὶ οὕτω δευτέρῳ λόγῳ τὰ πρὸς τὴν χρεῖαν τοῦ σώματος οἰκονομοῦντι πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΑΓ'

Ἐάν δὲ καὶ γογγύσῃ διὰ βρῶμα.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

15 Τὸ κριμα τῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ γογγυσάντων ἔχει. Λέγει γὰρ ὁ ἀπόστολος· «Μηδὲ γογγύσετε, καθὼς τινες αὐτῶν ἐγόγγυσαν καὶ ἀπώλοντο ὑπὸ τοῦ ὀλοθρευτοῦ».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΑΔ'

Ἐάν τις ὀργισθεὶς παραιτῆται λαβεῖν τι τῶν πρὸς τὴν χρεῖαν.

«διότι ταῦτα πάντα τὰ ἔθνη ἐπιζητοῦν»²⁹⁷. 'Αλλ' εἶναι ἔργον τοῦ ἔχοντος τὴν ἐντολὴν νὰ ἐφαρμόζη ἐπιμελῶς τὸ «διεδίδετο δὲ εἰς ἕκαστον ἀναλόγως τῆς ἀνάγκης του»²⁹⁸.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 132

Τί θὰ γίνῃ, ὅταν κάποιος λέγῃ· μὲ βλάπτει τοῦτο, καὶ στενοχωρῆται, ἂν δὲν τοῦ δοθῇ ἄλλο φαγητόν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Φαίνεται ὅτι δὲν ἐβεβαιώθη διὰ τὴν ἐλπίδα τοῦ Λαζάρου²⁹⁹ οὔτε ἐγνώρισε τὴν ἀγάπην ἐκείνου³⁰⁰ εἰς τὸν ὁποῖον ἀνετέθη ἡ φροντίς ὅλων καὶ αὐτοῦ. Γενικῶς δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα ὁ καθένας νὰ κρίνῃ μόνος του οὔτε τί τὸν βλάπτει οὔτε τί τὸν ὠφελεῖ· αὐτὸ πρέπει νὰ κρίνεται ἀπὸ τὸν διατεταγμένον νὰ ἀποφασίζῃ διὰ τὰς ἀνάγκας ἐκάστου, διότι αὐτὸς ἐπιζητεῖ πρῶτον τὸ ὄφελος τῆς ψυχῆς καὶ κατὰ δευτέρον λόγον ἀσχολεῖται μὲ τὰς ἀνάγκας τοῦ σώματος, σύμφωνα μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 133

Τί θὰ γίνῃ, ἂν κάποιος γογγύσῃ διὰ τὴν τροφήν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τιμωρεῖται, ὅπως οἱ γογγύσαντες εἰς τὴν ἔρημον³⁰¹. Διότι λέγει ὁ ἀπόστολος· «μηδὲ γογγύζετε, καθὼς τινες ἐξ αὐτῶν ἐγόγγυσαν καὶ ἀπώλεσθησαν ὑπὸ τοῦ ὀλοθρευτοῦ»³⁰².

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 134

Τί θὰ γίνῃ, ἂν κάποιος ὀργισθῇ καὶ ἀρνήται νὰ πάρῃ κάτι ποῦ ἔχει ἀνάγκην.

301. Ἄρ. 11, 1. 302. Α' Κορ. 10, 10.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὁ τοιοῦτος ἀξιός ἐστι, κἂν ζητῆ, μὴ λαβεῖν, ἕως ἂν δοκιμάσῃ ὁ προεστὼς ὅτι ἐθεραπεύθη τὸ πάθος, μᾶλλον δὲ τὰ πάθη.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΛΕ'

Εἰ χρεὴ τὸν κάμνοντα αὐτὸν ἐπιζητῆσαι πλέον τι τῆς συνηθείας.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

5 Εἰ ἐνεκεν τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ μισθαποδοσίας τὸν κάματον ἀναδέχεται, οὐκ ἐντεῦθεν ἐπιζητεῖν ὀφείλει τὴν παραμυθίαν τοῦ κόπου, ἀλλὰ πρὸς τὴν τοῦ Κυρίου μισθαποδοσίαν ἑαυτὸν καταρτίζειν, εἰδὼς ὅτι, ὡς τῆς ὑπὲρ τοῦ κόπου ἀμοιβῆς, οὕτω καὶ τῆς παρακλήσεως ὑπὲρ τῆς στενοχωρίας παρὰ τοῦ φιλαν-
10 θρώπου Θεοῦ καταξιωθήσεται. Ὁ μέντοι ἐπιτεταγμένος ποιεῖν τό· «Διεδίδωτο ἑκάστῳ, καθότι ἂν τις χρεῖαν εἶχεν», ἀναγκαίως ὀφείλει γνωρίζειν ἕκαστον τῶν κοπιώντων καὶ θεραπεύειν κατὰ τὸ προσῆκον.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΛΣ'

Εἰ ἀναγκαῖον πάντας συνάγεσθαι τῇ ὥρᾳ τοῦ ἀρίστου,
15 καὶ τὸν ἀπολιμπανόμενον καὶ μετὰ τὸ ἄριστον ἐρχόμενον πῶς παρέλθωμεν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Εἰ μὲν κατὰ ἀνάγκην τοῦ τόπου ἢ τοῦ ἔργου ἀπελείφθη,

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὁ ἄνθρωπος αὐτός, καὶ ἂν ἀκόμη ζητῆ, ἀξίζει νὰ μὴ πάρῃ, ἕως ὅτου κρίνῃ ὁ προεστῶς ὅτι ἔθεραπεύθη τὸ πάθος του ἢ μᾶλλον τὰ πάθη του.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 135

Πρέπει αὐτὸς ποῦ κουράζεται νὰ ζητήσῃ ὁ ἴδιος κάτι περισσότερο τοῦ συνήθους;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐὰν κουράζεται, διὰ νὰ ἀμειφθῆ ἀπὸ τὸν Θεόν, ὀφείλει νὰ μὴ ζητῆ ἐδῶ τὴν ἀνάπαυσιν ἀπὸ τὸν κόπον, ἀλλὰ νὰ ἐτοιμάζῃ τὸν ἑαυτὸν του διὰ τὴν μισθαποδοσίαν τοῦ Κυρίου, γνωρίζων ὅτι, ὅπως θὰ ἀξιωθῆ νὰ ἀμειφθῆ διὰ τὸν κόπον, ἔτσι θὰ ἀξιωθῆ νὰ παρηγορηθῆ ἀπὸ τὸν φιλόανθρωπον Θεόν διὰ τὴν στενοχωρίαν του. Αὐτὸς λοιπὸν ποῦ τοῦ ἀνετέθη νὰ ἐκτελῆ τὸ «διεδίδετο εἰς ἕκαστον ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν του»³⁰³, εἶναι ἀνάγκη νὰ γνωρίζῃ ἕκαστον ἐκ τῶν κοπιώντων³⁰⁴ καὶ νὰ μεριμνᾷ δι' αὐτούς, ὅπως πρέπει.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 136

Εἶναι ἀνάγκη νὰ συγκεντρώνωνται ὅλοι τὴν ὥραν τοῦ γεύματος³⁰⁵; Πῶς θὰ φερθῶμεν εἰς τὸν ἀπουσιάζοντα καὶ ἐρχόμενον μετὰ τὸ γεῦμα;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐὰν μὲν ἀπουσίασεν ἐξ αἰτίας τοῦ τόπου ἢ ἐξ αἰτίας τοῦ

305. Ἐδίδετο μόνον ἓνα γεῦμα ἡμερησίως. Βλ. σχετικῶς Ὅρους κατὰ πλάτος 21.

ὡς φυλάσσω τὸ παράγγελμα τοῦ εἰπόντος· «Ἐκαστος, ἐν ᾧ ἐκλήθη, ἀδελφοί, ἐν τούτῳ μενέτω», ὁ τῆς κοινῆς εὐταξίας ἔφορος δοκιμάσας συγγνώσεται· εἰ δὲ δυνάμενος συμφθάσαι οὐκ ἐσπούδασε γνωρίσας τὸ ἔγκλημα τῆς ἀμελείας, ἄσιτος 5 μεινάτω μέχρι τῆς τετυπωμένης ὥρας ἐν τῇ ἐπιούσῃ.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΛΖ'

Εἰ καλόν ἐστι τὸ κρῖναι ἐπὶ τοσόνδε, εἰ τύχοι, χρόνον ἀποσχέσθαι τοῦδέ τινος τοῦ βρώματος ἢ τοῦ πόματος.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τοῦ Κυρίου εἰπόντος· «Ὅχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμόν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με», πᾶσα κρίσις ἰδίου θελή-
10 ματος ἐπισηφαλῆς. Ὅπερ εἰδὼς ὁ Δαβὶδ ἔλεγεν· «Ὡμοσα, καὶ ἔστησα τοῦ φυλάξασθαι τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου», οὐ τὰ ἐμὰ θελήματα.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΛΗ'

Εἰ χρὴ ἐπιτρέπεσθαι ἐν ἀδελφότητί τινα πλέον τῶν ἄλλων νηστεύειν ἢ ἀγρυπνεῖν, κατὰ τὸ ἴδιον θέλημα.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

15 Τοῦ Κυρίου εἰπόντος ὅτι «Καταβέβηκα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμόν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαν-

306. Α' Κορ. 7, 24.

307. Βλ. Ἐπιστολὴν 199, 28· «Ἐκεῖνό γε μὴν γελοῖόν μοι κατεφάνη,

ἔργου ποῦ ἐκτελεῖ, ἐπειδὴ τηρεῖ τὸ παράγγελμα τοῦ εἰπόντος· «ἕκαστος ἄς μὲνη, ἀδελφοί, εἰς τὴν θέσιν εἰς τὴν ὁποίαν ἐκλήθη»³⁰⁶, ὁ ἐπόπτης τῆς κοινῆς εὐταξίας θὰ ἐρευνήσῃ καὶ θὰ τὸν συγχωρήσῃ· ἐὰν ὁμως ἠμποροῦσε νὰ φθάσῃ ἐγκαίρως καὶ δὲν ἐφρόντισεν, ἂν καὶ ἐγνώριζε τὴν τιμωρίαν τῆς ἀμελείας, ἄς μείνῃ νηστικός μέχρι τῆς ὠρισμένης ὥρας κατὰ τὴν ἐπομένην ἡμέραν.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 137

Ἐὰν εἶναι καλὸν νὰ ἀποφασίσῃ κάποιος νὰ ἀπόσχῃ δι' ἓνα χρονικὸν διάστημα, ἐπὶ παραδείγματι, ἀπὸ κάποιο εἶδος φαγητοῦ ἢ ποτοῦ³⁰⁷.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐπειδὴ ὁ Κύριος εἶπεν· «ὄχι διὰ νὰ ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμὸν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με»³⁰⁸, εἶναι ἐπισφαλῆς κάθε ἀπόφασις σύμφωνος πρὸς τὸ ἰδικὸν μας θέλημα. Τοῦτο γνωρίζων ὁ Δαβὶδ ἔλεγεν· «ᾧμοσα καὶ ἐπέμεινα νὰ φυλάξω τὰς κρίσεις τῆς δικαιοσύνης σου»³⁰⁹, ὄχι τὰς ἰδικὰς μου ἐπιθυμίας.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 138

Ἐὰν ἐπιτρέπεται νὰ νηστεύῃ κανεὶς ἢ νὰ ἀγρυπνῇ εἰς τὴν ἀδελφότητα περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους, σύμφωνα μὲ τὸ θέλημά του.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐπειδὴ ὁ Κύριος εἶπεν· «ἔχω καταβῆ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ὄχι διὰ νὰ ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμὸν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαν-

---

τὸ εὐξασθαί τινα ὑείων ἀπέχεσθαι κρεῶν. Ὡστε καταξίωσον διδάσκειν αὐτοὺς τῶν ἀπαιδευτῶν προσευχῶν καὶ ἐπαγγελιῶν ἀπέχεσθαι».

308. Ἰω. 6, 38. 309. Ψαλ. 118, 106.

τός με Πατρός», πᾶν ὅπερ ἂν τις κατὰ τὸ ἴδιον θέλημα ποιῇ, τοῦτο τοῦ μὲν ποιούντος ἐστὶν ἴδιον, τῆς δὲ θεοσεβείας ἀλλότριον· καὶ φόβος μήποτε ἀκούσῃ παρὰ τοῦ Θεοῦ περὶ οὗ δοκεῖ ποιεῖν· «Πρὸς σέ ἡ ἀποστροφή αὐτοῦ, καὶ σὺ ἄρξεις αὐτοῦ».

5 Καὶ τὸ ἐν συγκρίσει δὲ τῶν ἄλλων τὸ πλεον θέλει, καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς καλοῖς, φιλονικίας πάθος ἐστὶν ἀπὸ κενοδοξίας συμβαῖνον, ὅπερ ὁ ἀπόστολος ἀπηγορευμένον δεικνύς φησιν· «Οὐ γὰρ τολμῶμεν ἐγκριῖναι ἢ συγκριῖναι ἑαυτοὺς τισι τῶν ἑαυτοῦς συνιστανόντων». Διόπερ, ἀφεμένους τῶν ἰδίων θελη-

10 μάτων καὶ τοῦ θέλειν δοκεῖν ὑπὲρ τοὺς λοιποὺς ποιεῖν τι, πείθεσθαι τῷ ἀποστόλῳ χρῆ παραινοῦντι καὶ λέγοντι· «Εἴτε ἐσθίετε εἴτε πίνετε εἴτε τι ποιεῖτε, πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖτε». Φιλονικία γὰρ καὶ κενοδοξία καὶ αὐταρέσκεια παντελῶς ἀλλότρια τῶν τὸν καλὸν ἀγῶνα νομίμως ἀγωνιζομένων. Διό φησι,

15 ποτὲ μὲν· «Μὴ γενώμεθα κενόδοξοι», ποτὲ δέ· «Εἴ τις δοκεῖ φιλόνικος εἶναι, ἡμεῖς τοιαύτην συνήθειαν οὐκ ἔχομεν οὐδὲ αἱ ἐκκλησίαι τοῦ Θεοῦ», καὶ ἄλλοτε· «Ὁφείλομεν ἡμεῖς μὴ ἑαυτοῖς ἀρέσκειν», οἷς ἐπιφέρει ἐντρεπτικώτερον· «Καὶ γὰρ ὁ Χριστὸς οὐκ ἑαυτῷ ἤρεσεν». Εἰ δέ τις οἶεται χρῆζειν τοῦ πλειό-

20 νος εἴτε ἐν νηστεία εἴτε ἐν ἀγρυπνία εἴτε ἐν ᾧδήποτε ἄλλῳ, ἀποκαλυπτέτω τοῖς τὴν κοινὴν ἐπιμέλειαν πεπιστευμένοις τὴν ὑπόθεσιν αὐτήν, δι' ἣν νομίζει τοῦ πλειόνος χρῆζειν, καὶ τὸ παρ' αὐτῶν δοκιμασθὲν παραφυλαττέτω. Πολλάκις γὰρ ἐτέρῳ μᾶλλον τρόπῳ τὸ ἰκανὸν τῇ χρεία γενέσθαι δεήσει.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΛΘ'

25 Τῆς νηστείας ἐπιτεινομένης, ἀτονώτεροι γινόμεθα εἰς

310. Ἰω. 6, 38. 311. Γέν. 3, 16. 312. Β' Κορ. 10, 12.

313. Α' Κορ. 10, 31. 314. Γαλ. 5, 26. 315. Α' Κορ. 11, 16.

τός με Πατρός»³¹⁰, ὅ,τι κάμνει κανείς κατὰ τὸ θέλημά του, τοῦτο εἶναι ἴδιον αὐτοῦ πού τὸ κάμνει, ἀλλ' εἶναι ξένον πρὸς τὴν θεοσέβειαν. Καὶ ὑπάρχει φόβος μήπως ἀκούσῃ ἀπὸ τὸν Θεόν, δι' αὐτὸ πού φαίνεται ὅτι κάμνει, τό· «πρὸς σέ ἡ ἀποστροφή αὐτοῦ, καὶ σὺ θὰ ἀρξῆς αὐτοῦ»³¹¹. Καὶ τὸ νὰ θέλῃς δὲ τὸ περισσότερον ἐν συγκρίσει πρὸς τοὺς ἄλλους, ἀκόμη καὶ εἰς αὐτὰ τὰ καλὰ πράγματα, εἶναι πάθος φιλονικίας, πού προέρχεται ἀπὸ κενοδοξίαν· αὐτὸ δὲ ὁ ἀπόστολος φανερώνει ὅτι εἶναι ἀπηγορευμένον, ὅταν λέγῃ· «δὲν τολμῶμεν νὰ συναριθμήσωμεν ἢ νὰ συγκρίνωμεν ἑαυτοὺς πρὸς τινὰς ἐκ τῶν συνιστώντων ἑαυτοῦς»³¹². Διὰ τοῦτο, ἀφοῦ ἀφήσωμεν τὰ ἰδικὰ μας θελήματα καὶ τὴν ἐπιθυμίαν νὰ φαινώμεθα ὅτι κάμνομεν κάτι περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους, πρέπει νὰ ὑπακούσωμεν εἰς τὸν ἀπόστολον, πού παραινεῖ καὶ λέγει· «εἴτε ἐσθίετε εἴτε πίνετε εἴτε τι ποιεῖτε, πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖτε»³¹³. διότι ἡ φιλονικία, ἡ κενοδοξία καὶ ἡ αὐταρέσκεια εἶναι παντελῶς ξένα πρὸς τοὺς ἀγωνιζομένους νομίμως τὸν καλὸν ἀγῶνα. Διὰ τοῦτο λέγει ἄλλοτε μὲν· «ἄς μὴ γενώμεθα κενόδοξοι»³¹⁴, ἄλλοτε δὲ· «ἐάν τις φαίνεται ὅτι εἶναι φιλόνικος, ἡμεῖς τοιαύτην συνήθειαν δὲν ἔχομεν, οὐδὲ αἱ ἐκκλησίαι τοῦ Θεοῦ»³¹⁵, καὶ ἄλλοτε· «ὀφείλομεν ἡμεῖς νὰ μὴ ἀρέσκωμεν εἰς ἑαυτοὺς», εἰς τὸ ὁποῖον προσθέτει προτρεπτικώτερα· «καθότι ὁ Χριστὸς δὲν ἤρρεσεν εἰς ἑαυτόν»³¹⁶. Ἐὰν ὁμως νομίζῃ κανεὶς ὅτι ἔχει ἀνάγκην μεγαλυτέρας νηστείας ἢ ἀγρυπνίας ἢ οἴουδήποτε ἄλλου, ἄς ἀποκαλύψῃ εἰς τοὺς ἐμπειπιστευμένους τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ἀδελφότητος τοὺς λόγους διὰ τοὺς ὁποίους νομίζει ὅτι χρειάζεται τὸ περισσότερον καὶ ἄς φυλάττῃ τὴν ἀπόφασίν των. Διότι πολλάκις θὰ χρειασθῇ νὰ ἰκανοποιήσῃ τὰς ἀνάγκας του μᾶλλον μὲ κάποιον ἄλλον τρόπον.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 139

Ὅταν ἐπιτείνεται ἡ νηστεία, γινόμεθα ἀσθενέστεροι διὰ

316. Ρωμ. 15, 1· 3.

τὸ ἔργον. Τί οὖν χρὴ μᾶλλον ἐμποδίζειν τῷ ἔργῳ διὰ τὴν νηστείαν ἢ παρορᾶν ἐκείνην διὰ τὸ ἔργον;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Καὶ τὴν νηστείαν καὶ τὸ φαγεῖν μετὰ λόγου τοῦ οἰκείου τῆς θεοσεβείας παραλαμβάνεσθαι χρὴ, ἵνα, ὅταν μὲν ἐντολὴν 5 Θεοῦ διὰ νηστείας κατορθωθῆναι δέοι, νηστεύσωμεν, ὅταν δὲ πάλιν ἡ ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ βρωῶσιν ἐπιζητοῖ ἐνδυναμοῦσαν τὸ σῶμα, φάγωμεν, οὐχ ὡς γαστριμαργοί, ἀλλ' ὡς ἐργάται Θεοῦ. Φυλάσσειν γὰρ χρὴ τὸ ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου εἰρημένον· «Ἐἴτε ἐσθίετε εἴτε πίνετε εἴτε τι ποιεῖτε, πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ποι- 10 εἴτε».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΜ'

Ἐὰν τις μὴ ἐγκρατεύηται περὶ τὰ βλαβερά τῶν βρωμάτων, μεταλαμβάνων δὲ ἀφειδῶς κακώσει περιπέση, εἰ χρὴ αὐτοῦ ἐπιμέλειαν ποιεῖσθαι.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἡ μὲν ἀκρασία πρόδηλον ἔχει τὴν κακίαν· καὶ τούτου 15 τοῦ πάθους προηγουμένως φροντίζειν ἀναγκαῖον, ὅπως θεραπευθῆ. Βουληθεὶς γὰρ δεῖξαι ὁ φιλόθεος Θεός, ἡλίκον κακὸν ἐστὶ τὸ μὴ ἐγκρατεύεσθαι, ἀφῆκε πολλάκις τὴν ψυχὴν καὶ ἐπὶ τῶν τὸ σῶμα βλαπτόντων κεχρησθαι τῷ πάθει τῆς ἀκρασίας, ἂν ἄρα δυναθῆ διὰ τῆς κακώσεως τῆς σωματικῆς, ἣν ἐκ τῆς 20 ἀκρασίας ὑπομένει, εἰς αἴσθησιν ἔλθειν τῆς ἰδίας βλάβης καὶ ὀδηγηθῆναι πρὸς τὴν ἐν πᾶσιν ἐγκράτειαν. Τὴν δὲ ἐπιμέλειαν τοῦ σώματος ἐπὶ τῶν ἐξ ἀκρασίας βλαπτομένων ποιεῖσθαι μὲν

τὴν ἐργασίαν μας. Τί πρέπει λοιπὸν νὰ προτιμήσωμεν· νὰ καθυστεροῦμεν τὴν ἐργασίαν μας ἐξ αἰτίας τῆς νηστείας ἢ νὰ παραμελοῦμεν τὴν νηστείαν ἐξ αἰτίας τῆς ἐργασίας μας;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Πρέπει νὰ νηστεύωμεν καὶ νὰ τρώγωμεν, ὅπως ἀπαιτεῖται ἀπὸ τὴν θεοσέβειαν· ὥστε, ὅταν μὲν χρειάζεται νὰ ἐκτελεσθῇ ἡ ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς νηστείας, νὰ νηστεύσωμεν· ὅταν δὲ πάλιν ἡ ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ ζητῇ τροφήν τονωτικὴν διὰ τὸ σῶμα, νὰ φάγωμεν ὄχι ὡς γαστρίμαργοι, ἀλλ' ὡς ἐργάται τοῦ Θεοῦ. Διότι πρέπει νὰ τηροῦμεν τὸν λόγον τοῦ ἀποστόλου· «εἴτε ἐσθίετε εἴτε πίνετε εἴτε τι ποιεῖτε, πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖτε» ³¹⁷.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 140

Πρέπει νὰ φροντίζωμεν δι' ἐκεῖνον ποῦ θὰ περιπέσῃ εἰς κάκωσιν, ἐπειδὴ δὲν ἀπέχει ἀπὸ τὰς βλαβερὰς τροφάς, ἀλλὰ τρώγει ἀμέτρως;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἡ ἀκράτεια ἔχει προφανῆ τὴν κακίαν· καὶ πρέπει νὰ φροντίζωμεν ἰδιαιτέρως διὰ τὴν θεραπείαν αὐτοῦ τοῦ πάθους. Διότι ὁ φιλάνθρωπος Θεός, ἐπιθυμῶν νὰ δείξῃ πόσον μέγαλον κακὸν εἶναι ἡ ἀκράτεια, ἄφησε πολλάκις τὴν ψυχὴν νὰ πέσῃ εἰς αὐτὸ τὸ πάθος, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰ πράγματα ποῦ βλάπτουν τὸ σῶμα, μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ ἠμπορέσῃ νὰ ἀντιληφθῇ τὴν βλάβην του διὰ τῆς σωματικῆς κακώσεως, τὴν ὁποῖαν ὑπομένει ἐξ αἰτίας τῆς ἀκρατείας, καὶ νὰ ὀδηγηθῇ εἰς τὴν πλήρη ἐγκράτειαν. Τὸ νὰ φροντίζωμεν ὁμως διὰ τὸ σῶμα τῶν βλαπτομένων ἐξ αἰτίας τῆς ἀκρατείας εἶναι εὐλογον καὶ χαρακτηριστι-

τάχα εὐλογον καὶ χρησιότητι πρέπον, οὐκ ἀδοκιμάστως δέ, ἀλλὰ πεφροντικότητας, μήπως ἐν τῇ τοῦ σώματος θεραπεία τὴν ψυχὴν ἀθεράπευτον καταλίπωμεν. Ὡστε, ἐὰν μὲν ἐπίδη τις τὸν τοιοῦτον ἐκ τῆς τοῦ σώματος θεραπείας παιδευόμενον εὐ-
 5 γνωμόνως καὶ τῆς ψυχῆς ἐν τοῖς ἰδίοις πάθεσιν ἐπιμελεῖσθαι, προσάγειν αὐτῷ τὴν σωματικὴν ἐπιμέλειαν· ἐὰν δέ, τὴν τοῦ σώματος θεραπείαν δεχόμενος, ἐλέγχεται τῆς ψυχῆς καταφρο-
 νῶν, βέλτιόν ἐστι τὸν τοιοῦτον ἐναφεθῆναι ταῖς ὀδύναϊς, ἃς ἐκ τῆς ἰδίας ἀκρασίας ὑφίσταται, ἐὰν ἄρα δυνηθῇ τῷ χρόνῳ εἰς
 10 συναίσθησιν ἐλθὼν ἑαυτοῦ καὶ τῆς αἰωνίου κολάσεως φροντίδα ἀναλαβεῖν τῆς κατὰ ψυχὴν ὑγείας. «Κρινόμενοι γὰρ ὑπὸ Κυρίου παιδευόμεθα, ἵνα μὴ σὺν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΠΡΑ΄

Εἰ δεῖ ξένους ἐνευρίσκεσθαι τοῖς ἐργαστηρίοις ἢ καὶ τῶν ἐνταῦθά τινας καταλιπόντας τὸν ἴδιον τόπον.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

15 Παρεκτὸς τοῦ πεπιστευμένου τὴν ἐπίσκεψιν τῶν ἐργαζομένων ἢ τὴν οἰκονομίαν τῶν ἔργων, ὃς ἂν εὐρεθῇ τοῦτο ποιῶν, ὡς διαλύων τὴν εὐταξίαν τῆς τῶν μελῶν ἁρμονίας, κωλυέσθω καὶ τῆς συγκεχωρημένης προόδου· καθεζόμενος δὲ ἐν τότῳ ἐνὶ τῷ δοκιμασθέντι πρὸς παιδείαν ἐπιτηδεῖω, ἀμετεωρίστως
 20 καὶ ἐπιπονώτερον τῆς συνηθείας ἀποδιδότω τὸ ἔργον, ἕως ἂν μάθῃ φυλάσσειν τὸ ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου εἰρημένον· («Ἐκαστος, ἐν ᾧ ἐκλήθη, ἐν τούτῳ μενέτω»).

κόν καλωσύνης· αλλά τούτο πρέπει να γίνη κατόπιν ἐξετάσεως και με την φροντίδα μήπως, θεραπεύοντες τὸ σῶμα, ἀφήσωμεν ἀθεράπευτον τὴν ψυχὴν. Ὡστε, ἐὰν ἴδη κανεὶς ἕνα τοιοῦτον ἀνθρώπον να διδάσκεται καλοπροαίρετα ἀπὸ τὴν θεραπείαν τοῦ σώματος και να φροντίζη διὰ τὴν πηριπεπλεγμένην μέσα εἰς τὰ πάθη τῆς ψυχῆς του, τότε ἄς τοῦ προσφέρωμεν τὴν σωματικὴν περιποίησιν· ἐὰν ὁμως, ἐνῶ δέχεται τὴν θεραπείαν τοῦ σώματος, ἀποδεικνύεται ὅτι περιφρονεῖ τὴν ψυχὴν του, εἶναι καλύτερον να τὸν ἀφήσωμεν εἰς τοὺς πόνους του, ποὺ ὑφίσταται ἐξ αἰτίας τῆς ἀκρατείας του, μήπως και ἡμπορέσῃ με τὴν πάροδον τοῦ χρόνου να λάβη συναίσθησιν τῆς καταστάσεώς του και τῆς αἰωνίου κολάσεως και ἐνδιαφερθῇ διὰ τὴν ὑγείαν τῆς ψυχῆς του· διότι «κρινόμενοι ὑπὸ τοῦ Κυρίου παιδεύομεθα, διὰ να μὴ κατακριθῶμεν μετὰ τοῦ κόσμου»³¹⁸.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 141

Εἶναι ὀρθὸν να εὐρίσκωνται ξένοι εἰς τὰ ἐργαστήρια ἢ και μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ἰδικούς μας, ἔχοντες ἐγκαταλείψει τὴν θέσιν των³¹⁹;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὅποιοι εὐρεθῇ να κάμνη τούτο, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἐμπειτιστευμένον τὴν ἐπίβλεψιν τῶν ἐργαζομένων και τὴν οἰκονομίαν τῶν ἔργων, να τοῦ ἀπαγορεύεται και ἡ ἐπιτρεπομένη ἔξοδος, διότι διαλύει τὴν εὐταξίαν τῆς ἀρμονίας τῶν μελῶν τῆς ἀδελφότητος· ἄς κάθηται δὲ εἰς ἕνα τόπον ποὺ ἐκρίθη κατάλληλος διὰ τιμωρίαν και ἄς ἐργάζεται χωρὶς περισπασμούς και με μεγαλύτερον κόπον ἀπὸ τὸν συνήθη, ἕως ὅτου μάθη να τηρῇ τὸν λόγον τοῦ ἀποστόλου· «ἕκαστος ἄς μένη εἰς τὴν θέσιν εἰς τὴν ὁποίαν ἐκλήθη»³²⁰.

319. Πρβλ. Ἐπιστολὴν 22, 2· «ὅτι οὐ δεῖ ἀφ' ἑτέρου εἰς ἕτερον ἔργον μεταβαίνειν . . . »

320. Α' Κορ. 7, 24.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΜΒ'

Εἰ χρὴ τοὺς τεχνίτας δέχεσθαι παρὰ τινος ἔργον ἄνευ γνώμης τοῦ ἐπιτεταγμένου τὴν φροντίδα τούτων.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τῷ κρίματι τοῦ κλέπτου ἢ τοῦ συντρέχοντος τῷ κλέπτῃ ὑποκείσθω ἐκότερος, ὃ τε διδούς καὶ ὁ δεχόμενος.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΜΓ'

5 Πῶς ὀφείλουσιν ἐπιμελεῖσθαι οἱ ἐργαζόμενοι τῶν πεπιστευμένων αὐτοῖς σκευῶν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Πρῶτον μὲν ὡς Θεῶ ἐπονομασθέντων καὶ ἀνατεθέντων· ἔπειτα ὡς ἄνευ αὐτῶν μὴ δυνάμενοι τὴν ὀφειλομένην ἄοκνον σπουδὴν ἐπιδείξασθαι.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΜΔ'

10 Ἐὰν δέ τις ἐξ ἀμελείας ἀπολέσῃ τι, ἢ ἐκ καταφρονήσεως παραχρήσῃται.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὁ μὲν παραχρησάμενος ὡς ἱερόσυλος, ὁ δὲ ἀπολέσας ὡς αἷτιος ἱεροσυλίας κρινέσθω, πάντων τῷ Κυρίῳ ἐπονομασθέντων καὶ τῷ Θεῶ ἀνακειμένων.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΜΕ'

15 Ἐὰν δὲ ἀφ' ἑαυτοῦ χρέσῃ τινὲ ἢ λάβῃ.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 142

Ἐάν ἐπιτρέπεται οἱ τεχνῖται νά δέχωνται ἀπό κάποιον ἐργασίαν, χωρίς τήν ἔγκρισιν τοῦ ἔχοντος τήν φροντίδα αὐτῶν τῶν πραγμάτων.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Καί αὐτός πού δίδει καί αὐτός πού δέχεται τήν ἐργασίαν ἄς ὑπόκηνται εἰς τήν τιμωρίαν τοῦ κλέπτου ἢ τοῦ συνεργάτου τοῦ κλέπτου.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 143

Πῶς ὀφείλουν οἱ ἐργαζόμενοι νά μεριμνοῦν διὰ τὰ ἐργαλεῖα πού τοῦς ἔχει ἐμπιστευθῆ ἢ ἀδελφότης.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Πρῶτον μὲν ὡς ἀφιερωμένα καί προσφερθέντα εἰς τὸν Θεόν, ἔπειτα δέ ὡσάν νά μὴ ἠμποροῦν χωρίς αὐτά νά δείξουν τὸν ὀφειλόμενον ἀοκνον ζῆλον.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 144

Ἐάν ὁμως κάποιος χάσῃ κάτι ἀπὸ ἀμέλειαν, ἢ κάμη κακὴν χρῆσιν αὐτοῦ ἀπὸ περιφρόνησιν;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Αὐτός πού τὸ ἐχρησιμοποίησε κακῶς πρέπει νά θεωρηθῆ ἱερόσυλος, αὐτός δέ πού τὸ ἔχασε νά θεωρηθῆ αἷτιος ἱεροσυλίας, διότι ὅλα εἶναι ἀφιερῶματα καί προσφοραὶ εἰς τὸν Κύριον.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 145

Τί θά συμβῆ, ἐάν κάποιος δώσῃ πρὸς χρῆσιν ἢ πάρῃ κάτι ὑπὸ τὴν ἰδικήν του εὐθύνην.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὡς θρασὺς καὶ αὐθάδης κρινέσθω. Ταῦτα γὰρ τοῦ ἐπιτεταγμένου τὴν φροντίδα καὶ οἰκονομοῦντός ἐστιν ἴδια.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΜΣ'

Ἐὰν δὲ καὶ συνεχούσης χρείας ὁ προεστὼς ἐπιζητήσῃ παρ' αὐτοῦ σκεῦος, καὶ ἀντείπῃ.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

5 Ὁ ἑαυτὸν καὶ τὰ ἑαυτοῦ μέλη ἀποδεδωκὼς τῇ ἄλλων χρεία ἐν ἀγάπῃ Χριστοῦ πῶς περὶ τῶν σκευῶν ἀντειπεῖν δυνήσεται τῷ προεστῶτι, ᾧ καὶ τῶν σκευῶν ἢ φροντίς ἀνήκει;

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΜΖ'

Ὁ περὶ τὸ ἔργον τοῦ κελλαρίου ἢ τοῦ μαγειρείου ἢ περὶ τι ἄλλο τοιοῦτον ἀσχολούμενος, εἰ μὴ φθάσῃ παρεῖναι τῷ κανόνι τῆς
10 ψαλμωδίας καὶ τῆς προσευχῆς, εἰ μὴδὲν ζημιούται τὴν ψυχὴν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐκαστος ἐν τῷ ἑαυτοῦ ἔργῳ φυλάσσει τὸν ἴδιον κανόνα, ὡς μέλος ἐν σώματι, καὶ ζημιούται μὲν αὐτὸς ἀμελήσας τοῦ ἐπιτεταγμένου καὶ τῷ κοινῷ δὲ ἐπιβουλεύων κινδυνεύει περισσοτέρως. Ὡστε κατὰ μὲν διάνοιαν πληροῦτω τὸ γεγραμμένον,
15 ὅτι « Ἄδοντες καὶ ψάλλοντες ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν τῷ Κυρίῳ », εἰ δὲ καὶ σωματικῶς μὴ φθάνει συνδραμεῖν τοῖς λοιποῖς, μὴδὲν

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Νά κριθῆ ὡς θρασὺς καὶ αὐθάδης· διότι αὐτὰ ἀνήκουν εἰς αὐτὸν ποῦ ἀνέλαβε τὴν φροντίδα καὶ τὴν διαχείρισίν των.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 146

Ἄλλ' ἐὰν ὁ προεστῶς ἔχη μεγάλην ἀνάγκην καὶ ζητήσῃ ἀπὸ αὐτὸν κάποιο ἐργαλεῖον, καὶ ἀρνηθῆ νὰ τοῦ τὸ δώσῃ;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Αὐτὸς ποῦ ἀφιέρωσε τὸν ἑαυτόν του καὶ τὰ μέλη τοῦ σώματός του εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν ἄλλων ἐν ἀγάπῃ Χριστοῦ πῶς θὰ ἠμπορέσῃ νὰ φέρῃ ἀντίρρησης διὰ τὰ ἐργαλεῖα εἰς τὸν προεστῶτα, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει καὶ τῶν ἐργαλείων ἡ φροντίς;

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 147

Ἐὰν κάποιος ἐργάζεται εἰς τὸ κελλάριον³²¹ ἢ εἰς τὸ μαγειρεῖον ἢ κάπου ἄλλοῦ καὶ δὲν προλάβῃ νὰ προσέλθῃ ἐγκαίρως εἰς τὴν ψαλμοψαλμὴν καὶ τὴν προσευχὴν, δὲν ζημιοῦται καθόλου εἰς τὴν ψυχὴν του;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Κάθε ἀδελφὸς εἰς τὸ ἔργον του ἀκολουθεῖ τὸν ἰδιαιτέρον τρόπον ἐργασίας, ὅπως ἓνα μέλος εἰς τὸ σῶμα· καὶ ἐὰν ἀμελήσῃ διὰ τὸ ἔργον ποῦ τοῦ ἀνετέθη, ζημιοῦται ὁ ἴδιος, ἐὰν δὲ σκέπτεται κακὸν κατὰ τῆς κοινότητος, κινδυνεύει περισσότερο. Ὡστε μὲ τὴν σκέψιν του ὡς ἐφαρμόζη τὸ τῆς Γραφῆς «ἄδοντες καὶ ψάλλοντες ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν εἰς τὸν Κύριον»³²²· ἐὰν δὲ δὲν προλαμβάνῃ νὰ ἔλθῃ καὶ σωματικῶς μαζί

322. Ἐφ. 5, 19.

διακρινέσθω, ποιῶν τὸ εἰρημένον· («Ἐκαστος ἐν ᾧ ἐκλήθη, ἐν τούτῳ μενέτω»). Χρῆ δὲ ἀσφαλίζεσθαι, μήπως, δυνάμενός τις πληρῶσαι τὸ ἐπιτεταγμένον εὐκαίρως εἰς τύπον καὶ ἄλλων, προφασίσηται τὴν τοῦ ἔργου ἀσχολίαν εἰς πρόσκομμα τῶν λοι-
5 πῶν καὶ ἐμπέση εἰς τὸ τῶν ἀμελούντων κρῖμα.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΜΗ'

Ποῖον μέτρον ἐξουσίας ἔχει ἐν τῇ οἰκονομίᾳ ὁ πιστευθεὶς τὴν φροντίδα τοῦ κελλαρίου.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Πρὸς μὲν τὸν πιστεύσαντα τὴν τούτου μετὰ δοκιμασίας διατύπωσιν μεμνημένος αὐτοῦ τοῦ Κυρίου εἰπόντος· «Ὁδὸ δύνα-
10 μαι ἐγὼ ποιεῖν ἀπ' ἑμαντοῦ οὐδέν»), πρὸς δὲ τοὺς φροντιζομένους τὴν ἐκάστου χρεῖαν. Γέγραπται γάρ· «Διεδίδοδο ἐκάστῳ, καθότι ἂν τις χρεῖαν εἶχεν». Ὁ δὲ αὐτὸς λόγος ἔστω πρὸς πάντας τοὺς ἐγχειριζομένους τὰς τοιαύτας φροντίδας.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΜΘ'

Τί τὸ κρῖμα τοῦ οἰκονομοῦντος, εἴαν τι κατὰ προσωπο-
15 ληψίαν ἢ φιλονικίαν ποιήσῃ.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τοῦ ἀποστολίου ποτε μὲν παραγγέλλοντος μηδὲν ποιεῖν κατὰ πρόσκλισιν, ποτε δὲ ἀποφνημαμένου ὅτι «Εἴ τις δοκεῖ φι-

μέ τους άλλους, ἄς μὴ στενοχωρῆται, ἐφ' ὅσον ἐκτελεῖ τὸν λόγον τῆς Γραφῆς· «ἕκαστος ἄς μένη εἰς τὴν θέσιν εἰς τὴν ὁποίαν ἐκλήθη»³²³. Πρέπει ὅμως νὰ ἔχωμεν τὸν νοῦν μας μήπως, ἐνῶ ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ ἐκτελέσῃ ἐγκαίρως τὴν ἐργασίαν πού τοῦ ἀνετέθη, ὥστε νὰ γίνῃ παράδειγμα καὶ διὰ τοὺς ἄλλους, προφασισθῆ τὴν ἐργασίαν του πρὸς σκανδαλισμὸν τῶν ἄλλων καὶ λάβῃ τὴν κατάκρισιν τῶν ἀμελούντων.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 148

Πόσον μεγάλην ἐξουσίαν ἔχει εἰς τὴν διαχείρισιν ὁ ἐμπειπιστευμένος τὴν φροντίδα τοῦ κελλαρίου.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὡς πρὸς τὸν ἐμπιστευθέντα εἰς αὐτόν, κατόπιν δοκιμασίας, τὴν εὐθύνην αὐτῆς τῆς ἐργασίας ἄς ἐνθυμῆται τὸν ἴδιον τὸν Κύριον, πού εἶπε· «δέν δύναμαι ἐγὼ νὰ πράττω ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐδέν»³²⁴, ὡς πρὸς αὐτοὺς δὲ πού δέχονται τὴν φροντίδα του ἄς ἐνθυμῆται τὴν ἀνάγκην ἐκάστου. Διότι ἡ Γραφή λέγει· «διεδίδετο εἰς ἕκαστον ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν του»³²⁵. Ἡ αὐτὴ ἀρχὴ ἄς ἰσχύῃ δι' ὅλους πού ἀναλαμβάνουν φροντίδας αὐτοῦ τοῦ εἴδους.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 149

Πῶς κρίνεται ὁ διαχειριστής, ἐὰν κάμῃ κάτι μὲ εὐνοίαν ἢ φιλονικίαν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐπειδὴ ὁ ἀπόστολος ἄλλοτε μὲν παραγγέλλει νὰ μὴ πράττωμεν τίποτε μεροληπτοῦντες³²⁶, ἄλλοτε δὲ δηλοῖ· «ἐάν

325. Πρ. 4, 35. 326. Α' Τιμ. 5, 21.

λόγικος είναι, ἡμεῖς τοιαύτην συνήθειαν οὐκ ἔχομεν, οὐδὲ αἱ ἐκκλησίαι τοῦ Θεοῦ», ἀλλότριος τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ ὁ τοιοῦτος γνωρίζεσθω, ἕως ἂν διορθωθῇ. Δεῖ μέντοι γε μετὰ πολλῆς περισκέψεως δοκιμάζεσθαι πρὸς τί ἕκαστος ἐπιτηδεύει 5 ἔχει, καὶ οὕτως ἐγχειρίζεσθαι ὅτιοῦν ἔργον, ἵνα μήτε οἱ ἐγχειρίζοντες τὸ μὴ ἀρμόζον τινὶ κατακοιθῶσιν ὡς κακοὶ οἰκονόμοι τῶν τε ψυχῶν καὶ τῶν ἐντολῶν τοῦ Κυρίου μήτε οἱ ἐγχειριζόμενοι πρόφασιν ἁμαρτίας ἐντεῦθεν εὐρίσκων δόξωσιν.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΝ'

Ἐὰν δὲ ἀμελήσας μὴ δῶ τῷ ἀδελφῷ τὰ πρὸς τὴν χρεῖαν;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

10 Τοῦτο τὸ κριμα φανερόν ἐκ τῶν τοῦ Κυρίου ρημάτων, εἰπόντος: «Πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τὸ ἠτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. Ἐπεινάσα γάρ, καὶ οὐκ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν· ἐδίψησα» καὶ τὰ ἐξῆς· καὶ ὅτι «Ἐπικατάρατος πᾶς ὁ ποιῶν τὰ ἔργα Κυ- 15 ρίου ἀμελῶς».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΝΑ'

Εἰ ἔξεστι τῷ ὑπηρετοῦντι μετὰ φωνῆς μείζονος λαλεῖν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τῆς φωνῆς τὸ μέτρον ὀρίζει ἡ χρεῖα τῶν ἀκουόντων. Οὐκοῦν ἐὰν μὲν ἐλάττων ἦ, ὡς νωθροτέρα ἐγγύς ἐστι ψιθυρι-

τις φαίνεται ὅτι εἶναι φιλόνικος, ἡμεῖς τοιαύτην συνήθειαν δὲν ἔχομεν, οὐδὲ αἱ ἐκκλησῖαι τοῦ Θεοῦ»³²⁷, ἃς θεωρηθῆ ὁ τοιοῦτος ξένος πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, ἕως ὅτου διορθωθῆ. Πρέπει πάντως πρῶτα νὰ ἀποφασίζεταί με πολλὴν περίσκεψιν τί εἶναι ἱκανὸς νὰ κάμῃ ὁ καθένας, καὶ ὕστερα νὰ τοῦ ἀνατίθεται ὁποιοδήποτε ἔργον· ὥστε οὔτε οἱ ἀναθέτοντες ἐκεῖνο ποῦ δὲν ἀρμόζει εἰς κάποιον νὰ κατακριθοῦν ὡς κακοὶ οἰκονόμοι τῶν ψυχῶν καὶ τῶν ἐντολῶν τοῦ Κυρίου, οὔτε ἐκεῖνοι εἰς τοὺς ὁποίους ἀνατίθεται κάτι νὰ φανοῦν ὅτι εὐρίσκουν ἐξ αἰτίας αὐτοῦ πρόφασιν ἁμαρτίας.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 150

Πῶς θὰ κριθῆ κάποιος, ἐὰν ἐξ ἀμελείας δὲν δώσῃ εἰς τὸν ἀδελφὸν τὰ ἀπαραίτητα.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἡ κρίσις αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου φαίνεται ἀπὸ τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου, ποῦ εἶπε· «πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τὸ ἠτοιμασμένον διὰ τὸν διάβολον καὶ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ. Διότι ἐπέίνασα, καὶ δὲν ἐδώσατε εἰς ἐμέ νὰ φάγω· ἐδίψησα» καὶ τὰ λοιπὰ³²⁸. Τὸ αὐτὸ διδάσκει καὶ τὸ «ἐπικατάρατος εἶναι πᾶς ὁ ποιοῦν τὰ ἔργα Κυρίου ἀμελῶς»³²⁹.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 151

Ἐὰν ἐπιτρέπεται ὁ ὑπηρετῶν νὰ ὁμιλῇ με δυνατὴν φωνήν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τὸ ὕψος τῆς φωνῆς ὀρίζεται ἀπὸ τὴν ἀνάγκην τῶν ἀκουόντων. Ἐὰν λοιπὸν εἶναι χαμηλοτέρα τοῦ δέοντος ὡς νω-

329. Ἱερ. 31, 10.

σμοῦ καὶ καταγνώσεως ἀξία· ἐὰν δὲ ὑπὲρ τὴν χρεῖαν, δυνα-
 μένον τοῦ ἀκούοντος καὶ ἡρέμα λαλοῦντος ἀκοῦσαι, κραυγὴ
 γίνεται ἢ κατεγνωσμένη, ἐκτὸς εἰ μὴ που τὸ νωθρὸν τοῦ ἀκούον-
 τος εἰς ἀνάγκην ἡμᾶς ἀγάγοι τῇ κραυγῇ χρῆσασθαι καὶ ὡσπερ
 5 ἐξ ὕπνου τοῦτον διεγεῖραι. Τοῦτο γὰρ καὶ ὁ Κύριος ποιήσας
 ἱστορεῖται, ὡς φησιν ὁ εὐαγγελιστής· «Ἰησοῦς δὲ ἔκραξε καὶ
 εἶπεν· Ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ οὐ πιστεύει εἰς ἐμέ, ἀλλ' εἰς τὸν
 πέμπαντά με».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΝΒ'

Ἐὰν τις, τὴν ἐξ ἐφημερίας ὑπηρεσίαν ἐν τῷ μαγειρείῳ
 10 πληρῶν, ὑπὲρ δύναμιν κάμη, ὡς ἐμποδίζεσθαι αὐτὸν ἐπὶ
 ἡμέρας εἰς τὸ κατὰ συνήθειαν ἔργον, εἰ δεῖ αὐτῷ ἐπιτάσσειν τὴν
 τοιαύτην ὑπηρεσίαν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Εἰρηται ὅτι δεῖ τὸν ἐγκεχειρισμένον τὴν οἰκονομίαν τῶν
 ἔργων ἐστοχασμένως τῆς τε ἐπιτηδειότητος καὶ τῆς δυνάμεως
 15 τοῦ ἐργαζομένου τυποῦν τὰ ἐπιτάγματα, μὴ ἀκούσῃ· («Ὁ πλάσ-
 σων κόπον ἐπὶ πρόσταγμα). Οὐ τὸν μέντοι γε ἐπιτεταγμένον
 χρὴ ἀντιλέγειν· ἢ γὰρ ὑπακοὴ μέχρι θανάτου ἔχει τὸν ὄρον.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΝΓ'

Ἡ τὰ ἔρια πιστευθεῖσα πῶς ὀφείλει αὐτὰ ἔχειν, πῶς προσ-
 ἔχειν ταῖς ἐργαζομέναις.

330. Φαίνεται ὅτι ἀναφέρεται εἰς τὴν ἀναγκαίαν συνομιλίαν τοῦ διανο-
 μέως τοῦ φαγητοῦ, ἢ ὅποια πρέπει νὰ γίνεται εἰς τόνον χαμηλὸν καὶ στα-

θροτέρα πλησιάζει πρὸς τὸν ψυθιρισμὸν καὶ εἶναι ἀξία κατακρίσεως ³³⁰. ἔὰν δὲ ὑψώνεται περισσότερον τοῦ δέοντος, ἐνῶ ἡμπορεῖ ὁ ἀκούων νὰ ἀκούσῃ, καὶ ὅταν κανεὶς ὁμιλῇ ἡρεμα, ἐκεῖνο ποῦ καταδικάζεται εἶναι ἡ κραυγὴ· ἐκτὸς ἔὰν ἡ νωθρότης τοῦ ἀκούοντος μᾶς ἀναγκάσῃ νὰ χρησιμοποιήσωμεν τὴν κραυγὴν καὶ νὰ τὸν ἐξυπνήσωμεν, ὡσὰν νὰ ἐκοιμᾶτο. Διότι αὐτὸ ἀναφέρεται ὅτι ἔκαμε καὶ ὁ Κύριος, ὅπως διηγεῖται ὁ εὐαγγελιστὴς· «ὁ Ἰησοῦς δὲ ἔκραξε καὶ εἶπεν· Ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ δὲν πιστεύει εἰς ἐμέ, ἀλλ' εἰς τὸν πέμψαντά με» ³³¹.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 152

Ἐὰν κάποιος ἐκπληρώσῃ τὴν ὑπηρεσίαν του εἰς τὸ μαγειρεῖον μὲ τὴν σειράν του, ἀλλὰ ἐργάσθῃ ὑπὲρ δύναμιν, ὡστε νὰ ἐμποδίζεται νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸ σύνηθες ἔργον του διὰ μερικὰς ἡμέρας, πρέπει νὰ τοῦ ἀναθέσωμεν αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὴν ὑπηρεσίαν;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐχει λεχθῆ ὅτι ὁ ἐμπεπιστευμένος τὴν εὐθύνην τῶν ἔργων τῆς ἀδελφότητος πρέπει νὰ ἐκδίδῃ τὰς διαταγὰς, ἀφοῦ λάβῃ ὑπ' ὄψιν του τὴν καταλληλότητα καὶ τὴν ἀντοχὴν τοῦ ἐργαζομένου, διὰ νὰ μὴ ἀκούσῃ τό· «ὁ μηχανώμενος κόπον εἰς τὸ πρόσταγμα» ³³². Ὅμως καὶ ὁ δεχόμενος τὴν ἐντολὴν δὲν πρέπει νὰ ἀντιλέγῃ, διότι ἡ ὑπακοὴ τελειώνει εἰς τὸν θάνατον ³³³.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 153

Ἡ ἐμπεπιστευμένη τὴν εὐθύνην τοῦ μαλλιουῦ, πῶς πρέπει νὰ τὸ διαχειρίζεται καὶ πῶς νὰ προσέχῃ τὰς ἐργαζομένας.

θερόν. Κατὰ τὰ γεύματα ἀνεγινώσκετο κάποιο βιβλίον (Ὅροι κατ' ἐπιτομὴν 180).

331. Ἰω. 12, 44. 332. Ψαλ. 93, 20.

333. Βλ. Ὅρους κατὰ πλάτος 28· καὶ Ὅρους κατ' ἐπιτομὴν 116.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τὰ μὲν ἔρια ὡς παρακαταθήκην Θεοῦ πιστευθεῖσα, ἀφιλονίκως δὲ καὶ ἀπροσωπολήπτως ἐκάστη ἀδελφῇ τὸ οἰκεῖον ἔργον τυποῦσα καὶ οἰκονομοῦσα.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΝΔ'

Ἐὰν συμβῇ ὀλίγους ὄντας ἀδελφούς καὶ πλείοσιν ἀδελφαῖς 5 ἐξυπηρετούμενους εἰς ἀνάγκην ἐμπίπτειν τοῦ δίστασθαι ἀπ' ἀλλήλων, διαμεριζομένους πρὸς τὰ ἔργα, εἰ ἀκίνδυνον τὸ τοιοῦτον.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Εἰ ἡ φροντίς ὑπὸ τῆς ἐντολῆς τοῦ Κυρίου μαρτυρεῖται καὶ κατὰ Θεὸν ἐκπονεῖται, ἐκάστῳ μὲν τῶν ἐργαζομένων ἐν 10 τῷ ἰδίῳ ἔργῳ ἢ πρὸς Θεὸν εὐαρέστησις κατορθοῦται· ἡ δὲ ἐνότης αὐτῶν πρὸς ἀλλήλους, ἐν τῷ εἶναι αὐτοὺς τοὺς πάντας συμψύχους, τὸ ἐν φρονουῦντας, πληροῦντας τὸ ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου εἰρημένον· «Εἰ γὰρ καὶ τῇ σαρκὶ ἅπειμι, ἀλλὰ τῷ πνεύματι σὺν ὑμῖν εἰμι».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΝΕ'

15 Ἐπειδὴ διδασκόμεθα οἱ ὑπηρετοῦντες τοῖς ἐν τῷ ξενοδοχείῳ ἀρρώστοις μετὰ τοιαύτης διαθέσεως ὑπηρετεῖν, ὡς ἀδελφοῖς τοῦ Κυρίου ὑπηρετοῦντες, ἐὰν μὴ ἦ ὁ τοιοῦτος ὑπηρετούμενος, πῶς ὀφείλομεν αὐτῷ προσέχειν.

334. Πρβλ. Ὅρους κατὰ πλάτος 33· «ὑπηρετεῖτωσαν δὲ καὶ ταῖς τοῦ σώματος χρείαις ἄλλοι τινές». Εἰς τὰ γυναικεῖα μοναστήρια ὑπῆρχε συνήθως

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Πρέπει νά διαχειρίζεται τὸ μαλλί ὡς παρακαταθήκην ποῦ τῆς ἐνεπιστεύθη ὁ Θεός, νά ὀρίζῃ δὲ καὶ νά κατανέμῃ εἰς κάθε ἀδελφὴν τὸ ἔργον τῆς χωρὶς φιλονικίαν καὶ εὐνοίαν.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 154

Ἐάν συμβῆ οἱ ἀδελφοί, ποῦ εἶναι ὀλίγοι καὶ ἐξυπηρετοῦν μεγάλον ἀριθμὸν γυναικῶν - ἀδελφῶν ³³⁴, νά ἀπομακρυνθοῦν ἐξ ἀνάγκης ὁ ἕνας ἀπὸ τὸν ἄλλον, διαμεριζόμενοι εἰς τὰς ἐργασίας, αὐτὸ τὸ πρᾶγμα εἶναι ἀκίνδυνον;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐάν αὐτὴ ἡ φροντίς μαρτυρῆται ἀπὸ τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου καὶ ἐκτελῆται κατὰ Θεόν, κάθε ἐργαζόμενος εἰς τὸ ἔργον του κατορθώνει νά εὐαρεστήσῃ εἰς τὸν Θεόν· ἡ ἐνότης των δὲ κατορθώνεται μὲ τὸ νά εἶναι ὅλοι αὐτοὶ σύμφυχοι, νά ἔχουν τὸ αὐτὸ φρόνημα, πληροῦντες τὸν λόγον τοῦ ἀποστόλου· «διότι, ἂν καὶ ἀπουσιάζω κατὰ τὴν σάρκα, εἶμαι μεθ' ὑμῶν κατὰ τὸ πνεῦμα» ³³⁵.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 155

Διδασκόμεθα ³³⁶ ὅτι οἱ ὑπηρετοῦντες τοὺς ἀρρώστους εἰς τὸ ξενοδοχεῖον πρέπει νά τοὺς ὑπηρετοῦν μὲ τοιαύτην διάθεσιν, ὡς νά εἶναι ἀδελφοὶ τοῦ Κυρίου. Ἐάν ὅμως ὁ ὑπηρετούμενος δὲν εἶναι τοιοῦτος, πῶς ὀφείλομεν νά τοῦ συμπεριφερώμεθα;

μικρὸς ἀριθμὸς ἀνδρῶν, ποῦ ἡσχολοῦντο μὲ χειρωνακτικὰς ἐργασίας (σκᾶφιμον, ἐπισκευὰς οἰκημάτων κλπ.).

335. Κολ. 2, 5. 336. Βλ. Ὅρους κατ' ἐπιτομὴν 186.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τοῦ Κυρίου εἰπόντος· «Ὁς γὰρ ἂν ποιήσῃ τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς, οὗτός μου ἀδελφὸς καὶ ἀδελφὴ καὶ μήτηρ ἐστί»), εἰ μὴ ἔστι τις τοιοῦτος, ἀμαρτάνων δὲ ἐλέγχεται ἄξιός ὢν τῆς ἀποφάσεως ἐκείνης, ὅτι («Ὁ ποιῶν τὴν ἀμαρ-
5 τίαν δοῦλός ἐστι τῆς ἀμαρτίας»), πρῶτον μὲν παρακλήσεως χρῆζει καὶ νοουθεσίας παρὰ τοῦ προεστῶτος. Ἐὰν δὲ ἐπιμένῃ τοῖς αὐτοῖς, φανερόν ἐστιν ἐπ' αὐτῷ τὸ κρῖμα τοῦ αὐτοῦ Κυρίου ἐπάγοντος· («Ὁ δὲ δοῦλος οὐ μένει ἐν τῇ οἰκίᾳ»), καὶ τοῦ ἀποστόλου παραγγείλαντος· «Ἐξάρατε τὸν πονηρὸν ἐξ ὑμῶν
10 αὐτῶν»). Οὕτω γὰρ τοῖς τε ὑπηρετοῦσι τὸ ἀδιάκριτον καὶ τοῖς συζῶσι πᾶσι τὸ ἀσφαλές ὑπάρξει.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΝΣ'

Τὸν πεπιστευμένον φροντίδα ἦτοι κελλαρίου ἢ ἄλλου τινὸς τοιοῦτου, εἰ δεῖ πάντοτε ἔχειν τὴν φροντίδα ἢ καὶ ἐναλλάσσεσθαι.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

15 Εἰ τὴν ἐπιστήμην τῆς εὐταξίας καὶ τὴν ἀκρίβειαν τοῦ κανόνος φυλάσσει, τὸ ἐναλλάσσεσθαι μὲν περισσόν, μᾶλλον δὲ δύσκολον καὶ δυσπόριστον· ἔχειν δὲ τινα παρακολουθοῦντα ἀναγκαῖον, ὀφείλοντα κατὰ μέρος πρὸς τὴν φροντίδα τυποῦσθαι, ἵνα μὴ, ὅταν ἡ χρεία ἐπιζητῇ τὸν διαδεξόμενον, ἐν ἀπο-
20 ρία τούτου εὐρεθέντες ταρασσώμεθα, πολλάκις δὲ καὶ τὸν οὐκ ἐπιτηδεῖως ἔχοντα παράγειν εἰς τὸ ἔργον ἀναγκαζώμεθα, ὥστε συμβαίνειν ἐξ ἀνάγκης παρὰ τὴν τούτου ἀπειρίαν τὴν τε

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὁ Κύριος εἶπεν· «ὅστις ποιήσῃ τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς, οὗτος εἶναι ἀδελφὸς καὶ ἀδελφὴ καὶ μήτηρ μου»³³⁷. Ἐὰν λοιπὸν δὲν εἶναι κάποιος αὐτοῦ τοῦ εἴδους, ἀμαρτάνων δὲ ἀποδεικνύεται ὅτι εἶναι τοῦ λόγου ἐκείνου, ὅτι «ὁ ποιῶν τὴν ἀμαρτίαν εἶναι δοῦλος τῆς ἀμαρτίας»³³⁸, ἔχει κατ' ἀρχὴν ἀνάγκην ἐνισχύσεως καὶ νουθεσίας ἐκ μέρους τοῦ προστώτος. Ἐὰν ὅμως ἐπιμένῃ εἰς τὰ αὐτά, εἶναι φανερά ἢ ἐναντίον του κρίσις αὐτοῦ τοῦ Κυρίου, ὁ ὁποῖος προσθέτει ὅτι «ὁ δοῦλος δὲν μένει ἐν τῇ οἰκίᾳ»³³⁹, καὶ τοῦ ἀποστόλου, ὁ ὁποῖος παραγγέλλει· «ἀπομακρύνετε τὸν πονηρὸν ἐκ μέσου ὑμῶν»³⁴⁰. Διότι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον καὶ οἱ ὑπηρετοῦντες θὰ εἶναι ἐλεύθεροι διακρίσεως καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι θὰ συζοῦν ἐν ἀσφαλείᾳ.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 156

Ὁ ἐμπειπιστευμένος τὴν φροντίδα τοῦ κελλαρίου ἢ κάποιου ἄλλου μέρους, πρέπει ὁ ἴδιος πάντοτε νὰ ἔχη τὴν φροντίδα ἢ καὶ νὰ ἐναλλάσσεται;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐὰν φυλάσῃ τὴν ἐπιστήμην τῆς εὐταξίας καὶ τὴν ἀκρίβειαν τοῦ κανόνος, ἡ ἐναλλαγὴ εἶναι περιττὴ καὶ μᾶλλον δυσκατόρθωτος· εἶναι ἀνάγκη ὅμως κάποιος νὰ παρακολουθῇ, ὁ ὁποῖος ὀφείλει νὰ μαθαίνει σιγὰ σιγὰ τὴν ἐργασίαν, διὰ νὰ μὴ ταρασσώμεθα, ὅταν ἡ ἀνάγκη ἀπαιτῇ κάποιον διάδοχον καὶ δὲν τὸν εὐρίσκωμεν, καὶ διὰ νὰ μὴ ἀναγκαζώμεθα πολλάκις νὰ ἀναθέτωμεν τὴν ἐργασίαν εἰς κάποιον ἀκατάλληλον, ὥστε νὰ συμβαίῃ κατ' ἀνάγκην ἐξ αἰτίας τῆς ἀπειρίας του

339. Ἰω. 8, 35. 340. Α' Κορ. 5, 13.

ἀκριβειαν διαφθείρεσθαι καὶ τὴν κατὰ λόγον εὐταξίαν διαλύεσθαι.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΝΖ'

Ποταπῆ διαθέσει ὀφείλει τις δουλεύειν τῷ Θεῷ, καὶ ὅπως ἢ διαθέσεις αὕτη τί ἐστίν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

5 Διᾶθεσιν ἀγαθὴν ἠγοῦμαι εἶναι ἐπιθυμίαν τῆς πρὸς Θεὸν εὐαρεστήσεως σφοδρὰν καὶ ἀκόρεστον καὶ πεπηγυῖαν καὶ ἀμετάθετον. Κατορθοῦται δὲ αὕτη ἐν θεωρίᾳ συνετηῇ καὶ διηνεκεῖ τῆς μεγαλειότητος τῶν δοξῶν τοῦ Θεοῦ, λογισμοῖς τε εὐγνώμοσι καὶ ἀδιαλείπτῳ μνήμῃ τῶν ὑπαρξάντων ἡμῖν παρὰ Θεοῦ
10 ἀγαθῶν. Ἐφ' ὧν ἐγγίνεται τῇ ψυχῇ τό: «Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου» κατὰ τὸν εἰπόντα: «Ὅν τρόπον ἐπιποθεῖ ἡ ἔλαφος ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, οὕτως ἐπιποθεῖ ἡ ψυχὴ μου πρὸς σέ, ὁ Θεός». Μετὰ τοιαύτης οὖν δια-
15 θέσεως δουλεύειν χρὴ τῷ Θεῷ, πληροῦντα τὸ ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου εἰρημένον: «Τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; Θλίψις ἢ στενοχωρία ἢ διωγμὸς ἢ γυμνότης ἢ κίνδυνος ἢ μάχαιρα», καὶ τὰ ἐξῆς. 7

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΝΗ'

Ποταπῆ διαθέσει ὀφείλει δέχεσθαι τὸ ἐπιτίμιόν τις.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

20 Τῇ προεπούση νιῷ ἀρρώστῳ καὶ ἀγωνιῶντι περὶ τοῦ ζῆν

καὶ ἡ πειθαρχία νὰ καταστρέφεται καὶ ἡ προσήκουσα εὐταξία νὰ καταλύεται.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 157

Μὲ ποίαν διάθεσιν ὀφείλει κανεὶς νὰ ὑπηρετῇ τὸν Θεόν, καὶ γενικῶς ποία εἶναι αὐτὴ ἡ διάθεσις.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Νομίζω ὅτι ἀγαθὴ διάθεσις εἶναι ἡ σφοδρὰ καὶ ἀνικανοποίητος καὶ σταθερὰ καὶ ἀμετάθετος ἐπιθυμία τῆς εὐαρεστήσεως πρὸς τὸν Θεόν. Αὐτὴ δὲ κατορθοῦται διὰ τῆς σοφῆς καὶ συνεχοῦς θεωρίας³⁴¹ τῆς μεγαλειότητος τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, ὡς καὶ διὰ τῶν καλῶν σκέψεων καὶ διὰ τῆς ἀδιαλείπτου ἀναμνήσεως τῶν ἀγαθῶν ποὺ μᾶς ἐχάρισεν ὁ Θεός. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου πληροῦται εἰς τὴν ψυχὴν τό· «θὰ ἀγαπήσης Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου»³⁴², ὅπως συνέβη μὲ τὸν εἰπόντα τό· «καθ' ὃν τρόπον ἐπιποθεὶ ἡ ἔλαφος ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, οὕτως ἐπιποθεὶ ἡ ψυχὴ μου πρὸς σέ, ὁ Θεός»³⁴³. Μὲ αὐτὴν τὴν διάθεσιν λοιπὸν πρέπει νὰ ὑπηρετῇ τὸν Θεόν, πληρῶν καὶ τὸν λόγον τοῦ ἀποστόλου· «τίς θὰ χωρίση ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; θλίψις ἢ στενοχωρία ἢ διωγμὸς ἢ γυμνότης ἢ κίνδυνος ἢ μάχαιρα» καὶ τὰ λοιπὰ³⁴⁴.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 158

Μὲ ποίαν διάθεσιν ὀφείλει νὰ δέχεται κανεὶς τό ἐπιτίμιον.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὅπως ἀρμόζει εἰς υἱὸν ἄρρωστον καὶ ἀγωνιῶντα περὶ

343. Ψαλ. 41, 1.   344. Ρωμ. 8, 35.

παρὰ πατρὸς καὶ ἰατροῦ θεραπευομένω, κἄν πικρὸς καὶ ἐπώδυνος ἢ ὁ τρόπος τῆς θεραπείας, ἐν πληροφορίᾳ τῆς τε ἀγάπης καὶ τῆς ἐμπειρίας τοῦ ἐπιτιμῶντος καὶ ἐν ἐπιθυμίᾳ τῆς ἰάσεως.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΝΘ'

Ὁ λυπούμενος κατὰ τοῦ ἐπιτιμῆσαντος αὐτῷ ποταπὸς ἐστίν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

5 Ὅτε τὸν κίνδυνον τῆς ἁμαρτίας ἐγνώρισε, καὶ μάλιστα τὸν πρὸς Θεόν, οὔτε τὸ κέρδος τῆς μετανοίας, οὔτε ἐπίστευσε τῷ εἰπόντι· «Ὁ δὲ ἀγαπῶν ἐπιμελῶς παιδεύει», καὶ ἑαυτὸν ἀλλότριον κατέστησε τῆς ὠφελείας τοῦ εἰπόντος· «Παιδεύσει με δίκαιος ἐν ἐλέει καὶ ἐλέγξει με». Καὶ ἐπιβλαβῶς σύνεστιν ὁ
10 τοιοῦτος τῇ ἀδελφότητι, ἀπασχολῶν τοὺς ἀγωνιζομένους.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΞ'

Μετὰ ποίας διαθέσεως ὀφείλομεν ὑπηρετεῖν τοῖς ἀδελφοῖς.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὡς αὐτῷ τῷ Κυρίῳ προσφέροντες τὴν ὑπηρεσίαν τῷ εἰπόντι· «Ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε». Συμβάλλεται δὲ πρὸς κατόρθω-
15 σιν τῆς τριαύτης διαθέσεως καὶ τὸ τοιοῦτους εἶναι τοὺς θεραπευομένους. Διὸ ἐπιμελεῖσθαι αὐτῶν χρὴ τοὺς προεστῶτας σπουδαιότερον, ἵνα μὴ ὡς φιλοσώματοι γαστρὶ καὶ ἡδοναῖς

τῆς ζωῆς του, ὁ ὁποῖος θεραπεύεται ἀπὸ πατέρα καὶ ἱατρὸν· καὶ ἂν ἀκόμη ὁ τρόπος τῆς θεραπείας εἶναι πικρὸς καὶ ἐπώδυνος, πρέπει νὰ εἶναι πεπεισμένος περὶ τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἐμπειρίας τοῦ ἐπιτιμῶντος, καὶ νὰ ἐπιθυμῇ τὴν ἴασίν του.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 159

Πῶς χαρακτηρίζεται ἐκεῖνος ποὺ δυσφορεῖ κατὰ τοῦ ἐπιτιμήσαντος αὐτόν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Δὲν ἐγνώρισεν οὔτε τὸν κίνδυνον τῆς ἀμαρτίας, καὶ μάλιστα τὸν κίνδυνον ἔναντι τοῦ Θεοῦ, οὔτε τὸ κέρδος τῆς μετανοίας, οὔτε δὲ ἐπίστευσεν εἰς τὸν εἰπόντα ὅτι «ὁ ἀγαπῶν ἐπιμελῶς παιδεύει»³⁴⁵, καὶ ἐστερήθη τὴν ὠφέλειαν ἐκείνου ποὺ εἶπε· «θὰ μὲ παιδεύσῃ ὁ δίκαιος ἐν ἑλέει καὶ θὰ μὲ ἐλέγξῃ»³⁴⁶. Ὁ τοιοῦτος ζῆ εἰς βάρος τῆς ἀδελφότητος, διότι ἀπομακρύνει τοὺς ἀδελφούς ἀπὸ τὸν ἀγῶνά των.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 160

Μὲ ποίαν διάθεσιν ὀφείλομεν νὰ ὑπηρετοῦμεν τοὺς ἀδελφούς.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὡσὰν νὰ προσφέρωμεν τὴν ὑπηρεσίαν εἰς αὐτὸν τὸν Κύριον, ποὺ εἶπεν· «ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε εἰς ἓνα ἐκ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, εἰς ἐμὲ ἐποιήσατε»³⁴⁷. Συντελεῖ δὲ εἰς τὴν δημιουργίαν αὐτῆς τῆς διαθέσεως, ἔαν οἱ δεχόμενοι τὴν ὑπηρεσίαν εἶναι ἄνθρωποι αὐτοῦ τοῦ εἴδους. Διὰ τοῦτο οἱ προεστῶτες πρέπει νὰ ἐνδιαφέρωνται δι' αὐτοὺς μὲ μεγαλύτερον ζῆλον, διὰ νὰ μὴ ὑπηρετήσουν ὡς φιλοσώματοι τὴν

347. Ματθ. 25, 40.

δουλεύσωσιν, ἀλλ' ὡς φιλόθεοι καὶ φιλόχριστοι δι' ὑπομονῆς τελείας γένωνται καύχημα τοῦ Κυρίου εἰς ὄνειδος τοῦ διαβόλου, ὡς ὁ δίκαιος Ἰώβ.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΞΑ'

Μετὰ ποταπῆς ταπεινώσεως ὀφείλει τις δέχεσθαι τὴν ὑ-
5 πηρεσίαν παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὡς δοῦλος παρὰ δεσπότου, καὶ οἶαν ἔδειξε Πέτρος ὁ ἀπόστολος, τοῦ Κυρίου ὑπηρετοῦντος, ἐφ' οὗ καὶ τὸν κίνδυνον τῶν μὴ καταδεχομένων τὴν ὑπηρεσίαν παιδευόμεθα.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΞΒ'

Ποταπὴν ἐν ἀλλήλοις ἔχειν δεῖ τὴν ἀγάπην.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

10 Οἶαν ὁ Κύριος ἔδειξε καὶ ἐδίδαξεν εἰπών· «Ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, καθὼς ἐγὼ ἠγάπησα ὑμᾶς. Μείζονα ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τις τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῆ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ». Εἰ δὲ καὶ τὴν ψυχὴν θεῖναι δεῖ, πόσω μᾶλλον τὴν ἐν τοῖς κατὰ
15 καθήκοντα, ἀλλὰ κατὰ σκοπὸν τῆς πρὸς Θεὸν εὐαρεστήσεως, πρὸς τὸ ἐκάστω συμφέρον;

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΞΓ'

Ποίῳ τρόπῳ δυνηθῆ τις κατορθῶσαι τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην.

γαστέρα και τὰς ἡδονάς, ἀλλὰ νὰ γίνουν, ὡς φιλόθεοι καὶ φιλόχριστοι, διὰ τῆς τελείας ὑπομονῆς καύχημα τοῦ Κυρίου εἰς χλεύην τοῦ διαβόλου, ὅπως ὁ δίκαιος Ἰώβ.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 161

Μὲ ποίου εἴδους ταπεινώσιν ὀφείλει κανεὶς νὰ δέχεται τὴν πρὸς αὐτὸν ὑπηρεσίαν τοῦ ἀδελφοῦ.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὅπως δέχεται ὁ δοῦλος τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ δεσπότη καὶ μὲ τὴν ταπεινώσιν ποὺ ἔδειξεν ὁ ἀπόστολος Πέτρος, ὅταν τὸν ὑπηρετεῖ ὁ Κύριος. Ἀπὸ τὸ παράδειγμα τοῦ Πέτρου διδασκόμεθα καὶ τὸν κίνδυνον ποὺ ἀπειλεῖ τοὺς μὴ καταδεχομένους νὰ ὑπηρετηθοῦν.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 162

Ποίαν ἀγάπην πρέπει νὰ ἔχωμεν μεταξύ μας.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐκείνην ποὺ ἔδειξε καὶ ἐδίδαξεν ὁ Κύριος, ὅταν εἶπεν· «ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, καθὼς ἐγὼ ἠγάπησα ὑμᾶς. Μεγαλυτέραν ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, ὥστε νὰ προσφέρῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ»³⁴⁸. Ἐὰν δὲ πρέπη νὰ προσφέρῃ κανεὶς τὴν ψυχὴν του, πόσον μᾶλλον εἶναι ἀναγκαῖον νὰ δεικνύῃ προθυμίαν εἰς τὰ μικρότερα πράγματα, χωρὶς νὰ ἐνδιαφέρεται διὰ τὰ ἀνθρώπινα καθήκοντα, ἀλλ' ἐνεργῶν μὲ σκοπὸν νὰ εὐαρεστήσῃ πρὸς τὸν Θεόν, ὅπως ἀπαιτεῖ τὸ συμφέρον ἐκάστου;

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 163

Μὲ ποῖον τρόπον θὰ ἠμπορέσῃ κανεὶς νὰ ἀγαπήσῃ τὸν πλησίον.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Πρῶτον μὲν φοβούμενος τὸ κρίμα τῶν παραβαινόντων
 τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου αὐτοῦ, εἰπόντος ὅτι «Ὁ ἀπειθῶν τῷ
 Υἱῷ οὐκ ὄφεται τὴν ζωὴν, ἀλλ' ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ μενεῖ ἐπ' αὐ-
 τόν», ἔπειτα δὲ ἀντιποιοῦμενος ζωῆς αἰωνίου· «Ἡ γὰρ ἐντολὴ
 5 αὐτοῦ ζωὴ αἰωνιὸς ἐστίν», πρῶτη δὲ καὶ μεγάλη ἐντολή· «Ἀγα-
 πήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου καὶ ἐξ
 ὅλης τῆς διανοίας σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου· καὶ δευτέρα
 ὁμοία ταύτῃ· Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν»· καὶ
 ἐπιθυμῶν ἐξομοιωθῆναι τῷ Κυρίῳ εἰπόντι· «Ἐντολὴν καινὴν
 10 δίδωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, καθὼς ἐγὼ ἠγάπησα ὑμᾶς»·
 ἔτι δὲ καὶ ἀπὸ λογισμῶν τοιούτων, ὅτι, εἰ μὲν εὐεργέτης ἐστὶν
 ὁ ἀδελφός, χρεωστοῦμεν αὐτῷ καὶ κατὰ ἄνθρωπον τὴν ἀγά-
 πην, ἣν καὶ Ἕλληνες φυλάσσουνσι, καθὼς ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ ὁ
 Κύριος δηλοῖ λέγων· «Καὶ εἰ ἀγαπᾶτε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς,
 15 ποία ὑμῖν χάρις ἐστί; καὶ γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ τοὺς ἀγαπῶντας
 αὐτοὺς ἀγαπῶσιν»· εἰ δὲ κακοποιός, καὶ οὕτως οὐ μόνον διὰ τὴν
 ἐντολήν, ἀλλὰ καὶ ὡς τῶν μειζόνων εὐεργέτην ἀγαπᾶν ὀφεί-
 λομεν· εἴ γε πιστεύομεν τῷ Κυρίῳ εἰπόντι· «Μακάριοί ἐστε,
 ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς καὶ διώξωσι καὶ εἴπωσι πᾶν πονηρὸν
 20 ῥῆμα καθ' ὑμῶν, ψευδόμενοι ἕνεκεν ἐμοῦ. Χαίrete καὶ ἀγαλ-
 λιᾶσθε, ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολλὸς ἐν τοῖς οὐρανοῖς»·

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΕΔ'

Τί ἐστι τό· «Μὴ κρίνετε, καὶ οὐ μὴ κριθῆτε».

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Πρῶτον πρέπει νὰ φοβῆται τὴν καταδίκην ἐκείνων ποὺ παραβαίνουν τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου, ποὺ εἶπεν ὅτι «ὁ ἀπειθῶν εἰς τὸν Υἱὸν δὲν θὰ ἴδῃ τὴν ζωὴν, ἀλλ' ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ θὰ μείνῃ ἐπ' αὐτόν»³⁴⁹. ἔπειτα δὲ πρέπει νὰ ζητῆ νὰ κερδήσῃ τὴν αἰώνιον ζωὴν, διότι «ἡ ἐντολὴ αὐτοῦ εἶναι ζωὴ αἰώνιος»³⁵⁰. Πρώτη δὲ καὶ μεγάλη ἐντολὴ εἶναι τό· «θὰ ἀγαπήσῃς Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου. Δευτέρα ἐντολὴ, ὁμοία πρὸς αὐτήν, εἶναι· θὰ ἀγαπήσῃς τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν»³⁵¹. Πρέπει ἀκόμη νὰ θέλῃ νὰ γίνῃ ὁμοιος μὲ τὸν Κύριον, διότι εἶπεν· «ἐντολὴν καινὴν δίδω εἰς ὑμᾶς, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, καθὼς ἐγὼ ἠγάπησα ὑμᾶς»³⁵², ἀλλὰ καὶ μετὰς ἐξῆς σκέψεις· ἐὰν μὲν εἶναι εὐεργέτης ὁ ἀδελφός, ὀφείλομεν εἰς αὐτόν τὴν ἀγάπην καὶ κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην ἠθικὴν, τὴν ὅποιαν ἔχουν καὶ οἱ ἐθνικοί, ὅπως δηλοῖ ὁ Κύριος εἰς τὸ Εὐαγγέλιον, λέγων· «ἐὰν ἀγαπᾶτε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, ποία χάρις ὀφείλεται εἰς ὑμᾶς; διότι καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ ἀγαποῦν τοὺς ἀγαπῶντας αὐτούς»³⁵³. ἐὰν ὁμως εἶναι κακοποιός, καὶ αὐτόν ὀφείλομεν νὰ τὸν ἀγαπῶμεν, ὄχι μόνον ἐξ αἰτίας τῆς ἐντολῆς, ἀλλὰ καὶ ὡς φέροντα μεγαλυτέρας εὐεργεσίας, ἐὰν βεβαίως πιστεύωμεν εἰς τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου· «μακάριοι εἴσθε, ὅταν ὀνειδίσουν ὑμᾶς καὶ διώξουν καὶ εἴπουν κάθε πονηρὸν λόγον καθ' ὑμῶν, ψευδόμενοι ἕνεκεν ἐμοῦ. Χαίrete καὶ ἀγαλλιᾶσθε, διότι ὁ μισθὸς ὑμῶν εἶναι πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς»³⁵⁴.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 164

Τί σημαίνει τό· «μὴ κρίνετε, καὶ οὐ μὴ κριθῆτε»³⁵⁵.

352. Ἰω. 13, 34.

353. Λουκ. 6, 32.

354. Ματθ. 5, 11 - 12.

355. Λουκ. 6, 37.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τοῦ Κυρίου ποτὲ μὲν λέγοντος· «Μὴ κρίνετε, καὶ οὐ μὴ
 κριθῆτε», ποτὲ δὲ τὴν δικαίαν κρίσιν κρίνειν προστάσσοντος,
 οὐχὶ τὸ κρίνειν καθόλου κωλυόμεθα, ἀλλὰ διαφορὰν κρίσεως
 παιδευόμεθα. Ἐπὶ τίσι δὲ κρίνειν χρὴ καὶ ἐπὶ τίσι μὴ, σαφῶς
 5 παρέδωκεν ἡμῖν ὁ ἀπόστολος· ἐπὶ μὲν τῶν ἐν ἐξουσίᾳ ἐκάστου
 κειμένων καὶ ὑπὸ τῆς Γραφῆς μὴ διεσταλμένων εἰπών· «Σὺ δὲ
 τί κρίνεις τὸν ἀδελφόν σου», καὶ πάλιν· «Μηκέτι οὖν ἀλλήλους
 κρίνωμεν», ἐπὶ δὲ τῶν ἀπαρεσκόντων Θεῷ, καταγινώσκων τῶν
 μὴ κρινόντων, καὶ αὐτὸς τὴν παρ' ἑαυτοῦ κρίσιν ἐκφέρων,
 10 δι' ὧν φησιν· «Ἐγὼ μὲν γὰρ ὡς ἀπὸν τῷ σώματι, παρὼν δὲ
 τῷ πνεύματι, ἤδη κέκρικα ὡς παρὼν τὸν οὕτω τοῦτο κατεργα-
 σάμενον, ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, συν-
 αχθέντων ὑμῶν καὶ τοῦ ἐμοῦ πνεύματος, σὺν τῇ δυνάμει τοῦ
 Κυρίου Ἰησοῦ, παραδοῦναι τὸν τοιοῦτον τῷ Σατανᾷ εἰς ὄλεθρον
 15 τῆς σαρκός, ἵνα τὸ πνεῦμα σωθῆ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Κυρίου Ἰη-
 σοῦ». Ὡστε, εἰ μὲν τι ἐν ἐξουσίᾳ ἡμετέρα κεῖται ἢ καὶ ἄδηλον
 πολλακίς ἐστίν, οὐ χρὴ κρίνειν ἐπὶ τούτῳ τὸν ἀδελφόν, κατὰ τὸ
 ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου περὶ τῶν ἀγνωσμένων εἰρημένον· «Ὡστε
 μὴ πρό καιροῦ τι κρίνετε, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ Κύριος, ὃς καὶ φωτίσει
 20 τὰ κρυπτά τοῦ σκότους καὶ φανερώσει τὰς βουλὰς τῶν καρ-
 διῶν»· τὰ δὲ τοῦ Θεοῦ κρίματα ἐκδικεῖν ἀπαραίτητος ἀνάγκη,
 ἵνα μὴ συμπαραπολαύσῃ τῆς ὀργῆς τοῦ Θεοῦ ὁ ἐφησυχάζων·
 πλὴν εἰ μὴ τις, τὰ αὐτὰ ποιῶν τῷ ἐγκαλουμένῳ, ἀπαρησιαστος
 εἴη πρὸς τὸ κρίνειν τὸν ἀδελφόν, ἀκούων τοῦ Κυρίου λέγοντος·
 25 «Ἐκβαλε πρῶτον τὴν δοκὸν ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου καὶ τότε δια-
 βλέψεις ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ ἀδελφοῦ σου».

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐπειδὴ ὁ Κύριος ἄλλοτε μὲν λέγει· «μὴ κρίνετε, καὶ οὐ μὴ κριθῆτε»³⁵⁶, ἄλλοτε δὲ προστάσσει νὰ κρίνωμεν δικαίως³⁵⁷, συνάγεται ὅτι δὲν ἀπαγορεύεται ἐξ ὀλοκλήρου νὰ κρίνωμεν, ἀλλὰ διδασκόμεθα ὅτι ὑπάρχουν διάφοροι κρίσεις. Ὁ ἀπόστολος μᾶς ἔδειξε σαφῶς εἰς ποίας περιπτώσεις πρέπει νὰ κρίνωμεν καὶ εἰς ποίας δὲν πρέπει· διότι ὡς πρὸς ἐκεῖνα μὲν ποὺ ἀνήκουν εἰς τὴν διάκρισιν ἐκάστου καὶ δὲν διατάσσονται ὑπὸ τῆς Γραφῆς εἶπε· «σὺ δὲ τί κρίνεις τὸν ἀδελφόν σου;», καὶ· «ὡς μὴ κρίνωμεν λοιπὸν ἀλλήλους»³⁵⁸. ὡς πρὸς ἐκεῖνα δὲ ποὺ δυσσαρεστοῦν τὸν Θεὸν κατεδίκασε τοὺς μὴ κρίνοντας, καὶ ὁ ἴδιος ἔφερε τὴν κρίσιν του διὰ τῶν λόγων· «διότι ἐγὼ μὲν ὡς ἀπὼν κατὰ τὸ σῶμα, παρῶν δὲ κατὰ τὸ πνεῦμα, ἔκρινα ἤδη ὡς παρῶν τὸν οὕτω πράξαντα τοῦτο, ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· ἀφοῦ συναχθῆτε ὑμεῖς καὶ τὸ πνεῦμα μου, μετὰ τὴν δύναμιν τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, νὰ παραδώσωμεν τὸν τοιοῦτον εἰς τὸν Σατανᾶν πρὸς ὄλεθρον τῆς σαρκός, διὰ νὰ σωθῆ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ»³⁵⁹. Συνεπῶς, ἐὰν κάτι εἶναι εἰς τὴν ἰδικὴν μας διάκρισιν ἢ εἶναι ἀμφίβολον πολλάκις, δὲν πρέπει νὰ κρίνωμεν διὰ τοῦτο τὸν ἀδελφόν, σύμφωνα μετὰ τὸν λόγον τοῦ ἀποστόλου ποὺ ἀναφέρεται εἰς τὰ ἀγνοούμενα· «ὥστε μὴ κρίνετε κάτι πρὸ καιροῦ, ἕως ὅτου ἔλθῃ ὁ Κύριος, ὁ ὁποῖος θὰ φωτίσῃ τὰ κρυπτὰ τοῦ σκότους καὶ θὰ φανερώσῃ τὰς βουλὰς τῶν καρδιῶν»³⁶⁰. εἶναι δὲ ἀπαραίτητος ἀνάγκη νὰ ὑπεραμυνώμεθα τῶν δικαιωμάτων τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ μὴ δεχθῆ μαζί καὶ ὁ σιωπῶν τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ, ἐκτὸς ἐάν, ἐπειδὴ πράττει κανεὶς τὰ ἴδια μετὰ τὸν κατακρινόμενον, δὲν ἔχη παρρησίαν νὰ κρίνῃ τὸν ἀδελφόν, ἀκούων τὸν Κύριον νὰ λέγῃ· «ἐκβαλε πρῶτον τὴν δοκὸν ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου καὶ τότε θὰ ἴδῃς καλῶς διὰ νὰ ἐκβάλῃς τὸ κάρφος ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ ἀδελφοῦ σου»³⁶¹.

359. Α' Κορ. 5, 3 - 5.

360. Α' Κορ. 4, 5.

361. Ματθ. 7, 5.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΞΕ'

Πῶς γνωρίσει τις, εἰ ζήλω Θεοῦ κινεῖται κατὰ τοῦ ἁμαρ-
 τάνοντος ἀδελφοῦ ἢ ὀργίζεται.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐὰν κατὰ παντός ἁμαρτήματος πάθῃ τὸ γεγραμμένον·
 «Ἐξέτηξέ με ὁ ζήλος σου, ὅτι ἐπελάθοντο τῶν λόγων σου οἱ
 5 ἐχθροί μου», φανερός τοῦ Θεοῦ ὁ ζήλος. Οἰκονομίας δὲ καὶ ἐν-
 ταῦτα ἐπιστημονικῆς χρεία πρὸς οἰκοδομὴν πίστεως. Ταύτης
 δὲ τῆς διαθέσεως μὴ προενυπαρξάσης τῇ ψυχῇ καὶ κινήσεως
 αὐτῆν, τὸ μὲν κίνημα ἀνώμαλον γίνεται, ἐν οὐδενὶ δὲ ὁ σκοπὸς
 τῆς θεοσεβείας σώζεται.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΞΖ'

10 Μετὰ ποίας διαθέσεως ὑπακούειν δεῖ τῷ εἰς ἔργον τῆς ἐν-
 τολῆς κατεπεύγοντι.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Μεθ' οἷας διαθέσεως τὸ παιδίον ὑπὸ πείνης κρατούμενον
 ὑπακούει τῇ τροφῷ καλούσῃ ἐπὶ τὴν μετάληψιν, καὶ πᾶς ἄν-
 θρωπος, ἀντιποιούμενος τοῦ ζῆν, τῷ χαριζομένῳ τὰ πρὸς τὸ
 15 ζῆν· μᾶλλον δὲ καὶ πολλῷ πλέον, ὅσω καὶ προτιμότερα τῆς πα-
 ρούσης ἢ αἰώνιος ζωῆ. «Ἡ γὰρ ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ», φησὶν ὁ Κύ-
 ριος, «ζωὴ αἰώνιος ἐστίν». Ὅπερ δὲ ἐστὶν ἐπὶ τοῦ ἄρτου ἢ βρω-
 σις, τοῦτό ἐστιν ἐπὶ τῆς ἐντολῆς ἢ ἐργασία, αὐτοῦ πάλιν τοῦ
 Κυρίου εἰπόντος· «Ἐμὸν βρωμὰ ἐστίν, ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τοῦ
 20 πέμψαντός με Πατρός».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 165

Πῶς θὰ καταλάβῃ κάποιος ἐὰν κινῆται κατὰ τοῦ ἁμαρτάνοντος ἀδελφοῦ ἀπὸ ζῆλον Θεοῦ ἢ ὀργίζεται.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐὰν κατὰ παντός ἁμαρτήματος αἰσθανθῇ τὴν διάθεσιν ποῦ ἀναφέρεται εἰς τὴν Γραφήν· «ὁ ζῆλός σου μὲ κατέφαγε, διότι ἐλησμόνησαν τοὺς λόγους σου οἱ ἐχθροί μου»³⁶², τότε ὁ ζῆλος εἶναι φανερός τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἐδῶ ὁμως χρειάζεται ἐμπειρος ἐνέργεια πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς πίστεως. Αὐτὴ ἡ διάθεσις ὅταν δὲν ὑπάρχη ἐκ τῶν προτέρων εἰς τὴν ψυχὴν καὶ δὲν τὴν κατευθύνῃ, τότε ἡ κίνησις τῆς ψυχῆς γίνεται ἀνώμαλος, καὶ μὲ κανένα τρόπον δὲν φυλάσσεται ὁ σκοπὸς τῆς θεοσεβείας.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 166

Μὲ ποίαν διάθεσιν πρέπει νὰ ὑπακούωμεν εἰς ἐκεῖνον ποῦ μᾶς πιέζει νὰ ἐκτελέσωμεν τὴν ἐντολήν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Μὲ τὴν διάθεσιν ἐκείνην μὲ τὴν ὁποῖαν ὑπακούει τὸ πεινασμένον παιδί εἰς τὴν τροφὸν, ὅταν τὸ καλῇ διὰ φαγητόν, καὶ ὅπως κάθε ἄνθρωπος, ποῦ θέλει τὴν ζωὴν του, ὑπακούει εἰς ἐκεῖνον ποῦ τοῦ χαρίζει τὰ πρὸς τὸ ζῆν· μᾶλλον δὲ καὶ πολὺ περισσότερον, ὅσον προτιμοτέρα εἶναι ἡ αἰώνιος ζωὴ ἀπὸ τὴν παροῦσαν, «διότι ἡ ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ», λέγει ὁ Κύριος, «εἶναι ζωὴ αἰώνιος»³⁶³. Ὅ,τι δὲ εἶναι ἐπὶ τοῦ ἄρτου ἢ βρῶσις, τοῦτο εἶναι ἐπὶ τῆς ἐντολῆς ἢ ἐργασία, διότι αὐτὸς πάλιν ὁ Κύριος εἶπεν· «ἐμὴ βρῶσις εἶναι νὰ πράττω τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με Πατρός»³⁶⁴.

364. Ἰω. 4, 34.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΕΖ'

Ποταπή ὀφείλει εἶναι ἡ ψυχὴ, ἡ καταξιωθεῖσα ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ Θεοῦ καταληφθῆναι.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Οἶα ἦν ἡ λέγουσα· «Τίς εἰμι ἐγώ, Κύριέ μου, Κύριε, καὶ τίς ὁ οἶκός μου, ὅτι ἠγάπησάς με;», πληροῦσα τὸ γεγραμμένον·
 5 «Ἐὐχαριστοῦντες τῷ Πατρὶ τῷ ἰκανώσαντι ἡμᾶς εἰς τὴν μερίδα τοῦ κλήρου τῶν ἀγίων ἐν τῷ φωτί· ὃς ἐρρύσατο ἡμᾶς ἐκ τῆς ἐξουσίας τοῦ σκότους καὶ μετέστησεν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Υἱοῦ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΞΗ'

Μετὰ ποταπῆς διαθέσεως δεῖ λαμβάνειν ἰμάτιον ἢ ὑπό-
 10 δημα, οἷον ἂν ᾗ.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Εἰ μὲν μικρότερον ἢ μείζον τῆς ἡλικίας ἐστί, φανερωσάτω τὴν χρείαν μετὰ τῆς προσηκούσης ἐπιεικειάς· εἰ δὲ περὶ εὐτελείας διαφέρεται ἢ ὅτι οὐκ ἔστι καινόν, μνημονευσάτω τοῦ Κυρίου λέγοντος· («Ἄξιος») οὐχ ἅπλῶς πᾶς, ἀλλ' «ὁ ἐργάτης τῆς τρο-
 15 φῆς αὐτοῦ ἐστί». Καὶ ἑαυτὸν ἀνακρινάτω εἰ πρὸς ἀξίαν τῶν τοῦ Κυρίου ἐπιταγμάτων ἢ ἐπαγγελιῶν εἰργάσατό τι, καὶ τότε οὐχὶ ἄλλο ἐπιζητήσει, ἀλλὰ περὶ τοῦ δεδομένου ἀγωνιάσει, ὡς ὑπὲρ τὴν ἀξίαν λαμβάνων. Τὸ γὰρ ἐπὶ τῆς τροφῆς εἰρημένον ἐπὶ παν-

365. Ἡ ἀπάντησις τοῦ Βασιλείου δὲν μᾶς ἀποκαλύπτει τὴν ἀκριβῆ ἔννοιαν τοῦ «ἔργου» τοῦ Θεοῦ. Προφανῶς ἔννοεῖ ὀλόκληρον τὴν μοναστικὴν ζωὴν, περιλαμβανομένων καὶ τῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν καὶ τῆς θείας λειτουργίας.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 167

Ποία όφείλει νά είναι ή ψυχή πού κατηξιώθη νά άσχο-
ληθῆ με τό έργον τοῦ Θεοῦ ³⁶⁵.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

‘Όποία ἦτο ή λέγουσα: «ποῖος εἶμαι έγώ, Κύριέ μου, Κύριε, καί ποῖος ό οἶκός μου, ὥστε νά με άγαπήσης;» ³⁶⁶. νά πληροῖ δέ τό τῆς Γραφῆς: «εύχαριστοῦντες τόν Πατέρα, ό όποῖος κατέστησεν ἡμᾶς άξιους τῆς μερίδος τοῦ κλήρου τῶν άγιῶν έν τῷ φωτί· ό όποῖος ήλευθέρωσεν ἡμᾶς έκ τῆς έξουσίας τοῦ σκότους καί μετέφερεν ἡμᾶς εἰς τήν βασιλείαν τοῦ άγαπη-
τοῦ αὐτοῦ Υἱοῦ» ³⁶⁷.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 168

Μέ ποῖαν διάθεσιν πρέπει κανεῖς νά παίρνη φόρεμα ἡ ὑπό-
δημα ³⁶⁸, οἶουδήποτε καί ἄν είναι.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

‘Εάν είναι μικρότερον ἡ μεγαλύτερον τοῦ μεγέθους του, ἄς φανερώση τήν ανάγκην του με τήν προσήκουσαν κοσμιό-
τητα: ἔάν ὁμως δημιουργῆ πρόβλημα, ἔπειδή είναι εὔτελές ἡ παλαιόν, ἄς ένθυμηθῆ τόν Κύριον, πού εἶπεν ότι «άξιός τῆς τροφῆς αὐτοῦ» είναι ὄχι άπλῶς ό καθένας, ἀλλ’ «ό ἐργάτης» ³⁶⁹. Ἄς ανακρίνη δέ τόν ἑαυτόν του, ἔάν ἔκαμε κάτι άξίως τῶν έν-
τολῶν ἡ τῶν ὑποσχέσεων τοῦ Κυρίου, καί τότε δέν θά ζητήση ἄλλο, ἀλλά θά ἔχη άγωνίαν διά τό δοθέν, ὡς λαμβάνων αὐτό παρά τήν άξίαν του. Διότι πρέπει νά ἔχωμεν ὡς κανόνα τό

366. Β' Βασ. 7, 18. 367. Κολ. 1, 12 - 13.

368. Πρβλ. ‘Όρους κατά πλάτος 22· ‘Όρους κατ' έπιτομήν 90.

369. Ματθ. 10, 10.

τὸς πράγματος τοῦ πρὸς τὴν χρείαν τοῦ σώματος ὡσπερ κανόνα ἔχειν δεῖ.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΞΘ'

Ἐὰν ἀδελφὸς νεώτερος ἐπιταχθῆ διδάξαι τι τὸν πρεσβύτερον καθ' ἡλικίαν, πῶς αὐτῷ προσενεχθήσεται.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

5 Ὡς ὑπηρεσίαν πληρῶν κατ' ἐπιταγὴν τοῦ Δεσπότου Θεοῦ φοβούμενος μὲν μὴ ὑποπέση τῷ κρίματι τοῦ εἰπόντος· («Ἐπικατάρατος πᾶς ὁ ποιῶν τὰ ἔργα Κυρίου ἀμελῶς»), ἀσφαλιζόμενος δέ, μήποτε τυφλωθεὶς εἰς κρίμα ἐμπέση τοῦ διαβόλου.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΟ'

Εἰ δεῖ ἴσως προσέχειν τῷ πλεῖον κατορθοῦντι καὶ τῷ ἔλαττον.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

10 Ὅπερ ἐπὶ τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτημάτων ὁ Κύριος ὤρισσατο εἰπών· «Ἀφέωνται αἱ ἁμαρτίαι αὐτῆς αἱ πολλαί, ὅτι ἠγάπησε πολὺ· ὧ δὲ ὀλίγον ἀφίεται, ὀλίγον ἀγαπᾷ», καὶ ὅπερ ἐπὶ τῶν πρεσβυτέρων ὁ ἀπόστολος διετάξατο εἰπών· «Οἱ καλῶς προεστῶτες πρεσβύτεροι διπλῆς τιμῆς ἀξιούσθωσαν, μάλιστα
15 οἱ κοπιῶντες ἐν λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ», τοῦτο ἐπὶ πάντων τῶν τοιούτων φυλάσσειν ἡγοῦμαι ἀκόλουθον.

λεχθέν περί τῆς τροφῆς, διὰ κάθε πρᾶγμα πού χρειάζεται τὸ σῶμά μας.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 169

Ἐάν ἓνας νεώτερος ἀδελφὸς λάβῃ ἐντολὴν νὰ διδάξῃ κάτι τὸν μεγαλύτερον κατὰ τὴν ἡλικίαν, πῶς θὰ συμπεριφερθῆ ἡ πρὸς αὐτόν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἦσάν νὰ ἐκτελῆ ὑπηρεσίαν κατ' ἐντολὴν τοῦ Δεσπότη Θεοῦ, φοβούμενος μήπως περιπέσῃ εἰς τὴν καταδίκην τοῦ εἰπόντος· «ἐπικατάρατος πᾶς ὁ ποιῶν τὰ ἔργα Κυρίου ἀμελῶς»³⁷⁰, καὶ φυλασσόμενος μήπως τυφλωθῆ ἀπὸ ἔπαρσιν καὶ πέσῃ εἰς τὴν κρίσιν τοῦ διαβόλου³⁷¹.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 170

Πρέπει νὰ προσέχωμεν ἐξ ἴσου τὸν περισσότερον καὶ τὸν ὀλιγώτερον ἐνάρετον;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἔχω τὴν γνώμην ὅτι εἰς ὅλας τὰς τοιαύτας περιπτώσεις πρέπει νὰ τηροῦμεν αὐτὸ πού ὤρισεν ὁ Κύριος ὡς πρὸς τὴν ἄφεσιν τῶν ἀμαρτημάτων, ὅταν εἶπεν· «ἀφέωνται αἱ ἀμαρτίαι αὐτῆς αἱ πολλαί, διότι ἠγάπησε πολὺ· ὅστις δὲ ὀλίγον συγχωρεῖται, ὀλίγον ἀγαπᾷ»³⁷², ὡς καὶ αὐτὸ πού ὤρισεν ὁ ἀπόστολος ὡς πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους, ὅταν εἶπεν· «οἱ καλῶς προϊστάμενοι πρεσβύτεροι ἄς ἀξιοῦνται διπλῆς τιμῆς, μάλιστα ἡ οἱ κοπιῶντες ἐν λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ»³⁷³.

372. Λουκ. 7, 47. 373. Α' Τιμ. 5, 17.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΟΑ'

Ἐὰν δὲ λυπῆται ὁ ἐλάττων, προτιμωμένου τοῦ ἐδλαβε-
στερου, πῶς αὐτῷ προσχῶμεν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὁ τοιοῦτος φανερός ἐστὶν ἐπὶ πονηρίᾳ κατεγνωσμένος ἐκ
τῆς ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ παραβολῆς, ἐν ἣ φησιν ὁ Κύριος πρὸς τοὺς
5 λυπηθέντας, ὅτι τὰ ἴσα αὐτοῖς τινες ἐτιμῆθησαν· «Εἰ ὁ ὀφθαλ-
μὸς σου πονηρός ἐστίν, ὅτι ἐγὼ ἀγαθός εἰμι;». Καὶ προόδηλον
τὸ ἐπὶ τούτῳ καὶ τοῖς τοιοῦτοις κρῖμα τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦ προ-
φήτου λέγοντος· «Ἐξουδένωται ἐνώπιον αὐτοῦ πονηρευόμενος·
τοὺς δὲ φοβουμένους τὸν Κύριον δοξάζει».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΟΒ'

10 Ποταπῷ φόβῳ ἢ ποίᾳ πληροφορίᾳ ἢ ποίᾳ διαθέσει μετα-
λάβωμεν τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τὸν μὲν φόβον διδάσκει ἡμᾶς ὁ ἀπόστολος λέγων· («Ὁ
ἐσθίων καὶ πίνων ἀναξίως κρῖμα ἐαυτῷ ἐσθίει καὶ πίνει»), τὴν
δὲ πληροφορίαν ἐμποιεῖ ἢ πίστις τῶν ῥημάτων τοῦ Κυρίου
15 εἰπόντος· «Τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν διδόμενον·
τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν», καὶ τῆς μαρτυρίας τοῦ
Ἰωάννου διηγησαμένου πρότερον τὴν δόξαν τοῦ Λόγου καὶ ἐπα-
γαγόντος τὸν τρόπον τῆς ἐνανθρωπήσεως ἐν τῷ εἰπεῖν ὅτι («Ὁ
Λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, καὶ ἐθεασάμεθα

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 171

Ἐάν ὁμως λυπηῖται ὁ κατώτερος ³⁷⁴, ἐπειδὴ προτιμᾶται ὁ εὐλαβέστερος, πῶς πρέπει νὰ τοῦ φερθῶμεν;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς εἶναι φανερά καταδικασμένος διὰ πονηρίαν ἀπὸ τὴν παραβολὴν τοῦ Εὐαγγελίου, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ Κύριος λέγει τὸ ἐξῆς πρὸς ἐκείνους πού ἐλυπήθησαν, διότι μερικοὶ ἐτιμήθησαν ἐξ ἴσου μὲ αὐτούς· «ἐάν ὁ ὀφθαλμὸς σου εἶναι πονηρός, διότι ἐγὼ εἶμαι ἀγαθός;» ³⁷⁵. Ἡ κρίσις τοῦ Θεοῦ ἐπ' αὐτοῦ καὶ τῶν ὁμοίων του εἶναι φανερά εἰς τὸν λόγον τοῦ προφήτου· «καταφρονεῖται ἐνώπιον αὐτοῦ ὁ ἀχρεῖος, τιμᾶ δὲ τοὺς φοβουμένους τὸν Κύριον» ³⁷⁶.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 172

Μὲ ποῖον φόβον ἢ ποῖαν πεποιθήσιν ἢ ποῖαν διάθεσιν ὀφείλομεν νὰ μεταλάβωμεν τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ ³⁷⁷.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τὸν φόβον μᾶς τὸν διδάσκει ὁ ἀπόστολος λέγων· «ὁ τρώγων καὶ πίνων ἀναξίως, τρώγει καὶ πίνει καταδίκην δι' ἑαυτὸν» ³⁷⁸. Τὴν πεποιθήσιν δὲ δημιουργεῖ· ἡ πίστις εἰς τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου, πού εἶπε· «τοῦτο εἶναι τὸ σῶμά μου, τὸ διδόμενον ὑπὲρ ὑμῶν· τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν» ³⁷⁹· καὶ ἡ μαρτυρία τοῦ Ἰωάννου, πού ἀνέφερε πρῶτον τὴν δόξαν τοῦ Λόγου καὶ ὕστερα προσέθεσε τὸν τρόπον τῆς ἐνανθρωπήσεως, ὅταν εἶπεν ὅτι «ὁ Λόγος ἐγίνε σὰρξ καὶ ἐσκήνωσε μεταξύ

376. Ψαλ. 14, 4. 377. Πρβλ. Ὅρους κατ' ἐπιτομὴν 109· 110.

378. Α' Κορ. 11, 29. 379. Λουκ. 22, 19.

τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς Μονογενοῦς παρὰ Πατρός, πλήρης
 χάριτος καὶ ἀληθείας», καὶ τοῦ ἀποστόλου γράφαντος ὅτι «Ἐν
 μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ ἄρπαγμόν ἠγάγατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ·
 ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκένωσε, μορφὴν δούλου λαβὼν, ἐν ὁμοιώματι ἄν-
 5 θρώπων γενόμενος, καὶ σχήματι εὑρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος, ἐτα-
 πείνωσεν ἑαυτόν, γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου
 δὲ σταυροῦ». Ὅταν οὖν, πιστεύσασα ἡ ψυχὴ τοῖς ῥήμασι τού-
 τοις καὶ τοῖς τοιούτοις καὶ τοσοῦτοις, καταμάθῃ τὴν μεγαλειό-
 τητα τῆς δόξης καὶ θαυμάσῃ τὴν ὑπερβολὴν τῆς ταπεινώσεως
 10 καὶ τῆς ὑπακοῆς, ὅτι ὁ τοσοῦτος ὑπήκουσε τῷ Πατρὶ μέχρι
 θανάτου ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας ζωῆς, νομίζω ὅτι κατορθοῖ τὴν διά-
 θεσιν εἰς ἀγάπην τὴν τε πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα, («Ὁς τοῦ ἰδίου
 Υἱοῦ οὐκ ἐφείσατο, ἀλλ' ὑπὲρ ἡμῶν πάντων παρέδωκεν αὐτόν»,
 καὶ τὴν πρὸς τὸν μονογενῆ αὐτοῦ Υἱόν, τὸν ὑπακούσαντα μέχρι
 15 θανάτου ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας ἀπολυτρώσεως καὶ σωτηρίας. Καὶ
 δύναται οὕτως ἀνασχέσθαι τοῦ ἀποστόλου, ὥσπερ ὄρον τιὰ
 ἐκτιθεμένου τοῖς ὑγιαίνουσι τὴν ἐν τούτοις ἀγαθὴν συνείδησιν
 ἐν τῷ εἰπεῖν «Ἡ γὰρ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ συνέχει ἡμᾶς κρι-
 ναντας τοῦτο, ὅτι, εἰ εἰς ὑπὲρ πάντων ἀπέθανε, ἄρα οἱ πάντες
 20 ἀπέθανον. Καὶ ὑπὲρ πάντων ἀπέθανε, ἵνα οἱ ζῶντες μηκέτι ἑαυ-
 τοῖς ζῶσιν, ἀλλὰ τῷ ὑπὲρ αὐτῶν ἀποθανόντι καὶ ἐγερθέντι».
 Τοιαύτην διάθεσίν τε καὶ ἐτοιμασίαν ὀφείλει ἔχειν ὁ μετα-
 λαμβάνων τοῦ ἄρτου.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΟΓ'

Εἰ δεῖ ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς κατ' οἶκον ψαλμωδίας λαλιάν τινα
 25 γίνεσθαι.

380. Ἰω. 1, 14.

381. Φιλ. 2, 6-8.

382. Ρωμ. 8, 32.

383. Β' Κορ. 5, 14-15.

ἡμῶν, καὶ εἶδομεν τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς Μονογενοῦς παρὰ τοῦ Πατρός, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας»³⁸⁰. καὶ ὁ ἀπόστολος, ποὺ ἔγραψεν ὅτι «ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, δὲν ἐθεώρησεν ὅτι εἶχεν ἐξ ἄρπαγῆς τὴν ἰσότητά του πρὸς τὸν Θεόν, ἀλλ' ἔταπεινώσεν ἑαυτόν, λαβὼν δούλου μορφήν, γενόμενος ὁμοιος μὲ τοὺς ἀνθρώπους· καὶ εὐρεθεὶς κατὰ τὸ σχῆμα ὡς ἄνθρωπος ἔταπεινώσεν ἑαυτόν, γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ»³⁸¹.

Ὅταν λοιπὸν πιστεύσῃ ἡ ψυχὴ εἰς τοὺς λόγους τούτους καὶ εἰς ἄλλους ὁμοίους καὶ τῆς αὐτῆς σπουδαιότητος, καὶ βεβαιωθῇ περὶ τῆς μεγαλειότητος τῆς δόξης καὶ θαυμασῇ διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν ταπεινώσιν καὶ ὑπακοήν, διότι ὁ τόσον μέγας ὑπήκουσεν εἰς τὸν Πατέρα μέχρι θανάτου χάριν τῆς ἰδικῆς μας ζωῆς, τότε νομίζω ὅτι κατορθώνει νὰ ἀποκτήσῃ τὴν διάθεσιν ἀγάπης πρὸς τὸν Θεόν καὶ Πατέρα, «ὁ ὁποῖος δὲν ἐφείσθη τοῦ ἰδίου Υἱοῦ, ἀλλ' ὑπὲρ ἡμῶν πάντων παρέδωκεν αὐτόν»³⁸², ὡς καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν μονογενῆ αὐτοῦ Υἱόν, ὁ ὁποῖος ὑπήκουσε μέχρι θανάτου χάριν τῆς ἀπολυτρώσεως καὶ σωτηρίας μας. Καὶ δύναται ἔτσι νὰ ὑπακούσῃ τὸν ἀπόστολον, ποὺ περιγράφει τὴν ἀγαθὴν συνείδησιν εἰς αὐτὰ ὡς κανόνα διὰ τοὺς ὑγιεῖς κατὰ τὴν πίστιν, ὅταν λέγῃ ὅτι «ἡ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ συνέχει ἡμᾶς, διότι ἐκρίναμεν τοῦτο, ὅτι, ἐὰν ἓνας ἀπέθανεν ὑπὲρ πάντων, ἄρα οἱ πάντες ἀπέθανον· καὶ ἀπέθανεν ὑπὲρ πάντων, διὰ νὰ μὴ ζοῦν πλέον δι' ἑαυτοὺς οἱ ζῶντες, ἀλλὰ διὰ τὸν ἀποθανόντα καὶ ἀναστάντα ὑπὲρ αὐτῶν»³⁸³. Τοιαύτην διάθεσιν καὶ ἐτοιμασίαν ὀφείλει νὰ ἔχη ὁ μεταλαμβάνων τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ ποτηρίου.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 173

Ἐπιτρέπεται ἡ ὁμιλία κατὰ τὴν ὥραν τῆς κατ' οἶκον ψαλμωδίας³⁸⁴;

384. Πιθανῶς οἱ μοναχοὶ ἦσαν ὠργανωμένοι καθ' ὁμάδας ἐντὸς τοῦ

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Οὐ δεῖ, ἐκτὸς τῶν πεπιστευμένων τὴν φρονίδα καὶ τὴν ἐπιμέλειαν τῆς εὐταξίας καὶ τῆς οἰκονομίας τῶν ἔργων, καὶ τοῦτο κατὰ ἀνάγκην τῆς ἐπείγουσας χρείας· καὶ οὐδὲ τότε ἀπερισκέπτως, ἀλλ' ἐστοχασμένως τοῦ τε τόπου καὶ τῆς εὐταξίας, τῆς 5 τε σεμνότητος καὶ τοῦ ἀπροσκόπου· τοῖς ἄλλοις πᾶσιν ἀναγκαῖα ἐστὶν ἡ σιωπή. Εἰ γὰρ ἐν καιρῷ διαλέξεως καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς ἐπιτεταγμένοις τὸν λόγον τῆς διδασκαλίας ὁ πρῶτος σιγᾶν προτέτακται, ἐὰν ἄλλω ἀποκαλυφθῆ, πῶσω μᾶλλον ἐν καιρῷ ψαλμωδίας ἢ σιγῇ τοῖς πολλοῖς ἀναγκαῖα;

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΟΔ'

10 Πῶς δυνηθῆ τις ἐνδιαθέτως καὶ μετὰ ἐπιθυμίας ποιεῖν τὰς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Κατὰ φύσιν ἡ πείρα τοῦ ἡδοντος καὶ ὠφελοῦντος καὶ αὐτῆ ἡ προσδοκία τοῦ τοιοῦτου ἐμποιεῖ τῇ ψυχῇ τὴν περὶ τούτου διάθεσιν τε καὶ ἐπιθυμίαν. Ἐὰν οὖν τις μισήσῃ καὶ βδελύξῃται τὴν 15 ἀδικίαν καὶ καθαρύσῃ πάσης ἁμαρτίας, ἀφ' ἧς, ὡσπερ ἀπὸ νόσου τὸ σῶμα πάσχει τὴν ἄνορεξιαν καὶ τὴν περὶ τὰ βρώματα ἀηδίαν, οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ τὴν περὶ τὰ δικαιώματα τοῦ Θεοῦ νωθρότητα καὶ ὀκνηρίαν· καὶ ἐὰν πληροφορηθῆ, ὅτι ἡ ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ ζωὴ αἰώνιος ἐστὶ, καὶ πάντα τὰ ἐπηγγελμένα τοῖς 20 φυλάσσουσιν αὐτὴν ἀληθῆ, κατορθοῦνται αὐτῷ ἢ διάθεσις τοῦ

μοναστηρίου, οὕτω δὲ ἐτέλουν καὶ τὰς ἱεράς ἀκολουθίας. Βλ. Λαυσ. ἱστ. 7, 2, 5, ὅπου οἱ μοναχοὶ τῆς Νιτρίας ζοῦν κατὰ μόνας ἢ καθ' ὀμάδας καὶ αἱ ψαλμωδία ἀκούονται ἀπὸ κάθε κατοικίας.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Δὲν ἐπιτρέπεται ἐκτὸς εἰς τοὺς ὑπευθύνους διὰ τὴν φροντίδα καὶ τὴν ἐπιμέλειαν τῆς εὐταξίας καὶ τῆς διευθετήσεως τῶν ἔργων, καὶ τοῦτο μόνον εἰς ἐπείγουσας ἀνάγκας· καὶ τότε ὄχι ἀπερισκέπτως, ἀλλὰ ἀφοῦ λάβῃ κανεὶς σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν καὶ τὸν τόπον καὶ τὴν εὐταξίαν καὶ τὴν εὐλάβειαν καὶ τὴν ἀποφυγὴν σκανδάλου· εἰς ὅλους τοὺς ἄλλους εἶναι ἀναγκαῖα ἡ σιωπὴ. Ἐὰν λοιπὸν ἐν ὥρᾳ συζητήσεως καὶ μεταξὺ αὐτῶν ποὺ ἔχουν τὴν ἐντολὴν τῆς διδασκαλίας ὁ πρῶτος ἔχη προτραπῆ νὰ σιωπᾷ, ἐὰν ἡ ἀποκάλυψις ἔλθῃ εἰς κάποιον ἄλλον, πόσον μᾶλλον ἐν ὥρᾳ ψαλμωδίας εἶναι ἀναγκαῖα διὰ τοὺς πολλοὺς ἡ σιωπὴ ³⁸⁵;

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 174

Πῶς ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ ἐκτελῆ τὰς ἐντολάς τοῦ Κυρίου μετὰ τὴν ψυχὴν του καὶ μετὰ ζῆλον.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἡ πείρα τοῦ εὐχαρίστου καὶ τοῦ ὠφελίμου καὶ αὐτῆ ἡ προσδοκία παρομοίου πράγματος ἐκ φύσεως δημιουργεῖ εἰς τὴν ψυχὴν τὴν διάθεσιν πρὸς αὐτὸ καὶ τὴν ἐπιθυμίαν του. Ἐὰν λοιπὸν μισήσῃ κανεὶς καὶ σιχαθῆ τὴν ἀδικίαν καὶ μείνῃ καθαρὸς ἀπὸ κάθε ἁμαρτίαν, διότι, ὅπως ἡ νόσος δημιουργεῖ εἰς τὸ σῶμα τὴν ἀνορεξίαν καὶ τὴν ἀποστροφὴν ἀπὸ τὰ φαγητά, ἔτσι καὶ ἡ ἁμαρτία δημιουργεῖ εἰς τὴν ψυχὴν νωθρότητα καὶ ὀκνηρίαν ὡς πρὸς τὰ δικαιώματα τοῦ Θεοῦ· καὶ ἐὰν βεβαιωθῆ ὅτι ἡ ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ εἶναι ζωὴ αἰώνιος καὶ ὅτι ὅλαι αἱ ὑποσχέσεις πρὸς τοὺς τηροῦντας αὐτὴν εἶναι ἀληθιναί, τότε

385. Πρόκειται πιθανῶς περὶ ἐκείνων ποὺ δὲν ἡμποροῦν νὰ παρακολουθήσουν τὰς ἱεράς ἀκολουθίας, διότι εἶναι ἀπησχολημένοι μετὰ κάποιαν ἄλλην ἀναγκαίαν ἐργασίαν.

εἰπόντος· «Τὰ κρίματα Κυρίου ἀληθινά, δεδικαιωμένα ἐπὶ τὸ αὐτό· ἐπιθυμητὰ ὑπὲρ χρυσίων καὶ λίθων τίμιον πολὺν καὶ γλυκύτερα ὑπὲρ μέλι καὶ κηρίον. Καὶ γὰρ ὁ δοῦλός σου φυλάσσει αὐτὰ· ἐν τῷ φυλάσσειν αὐτὰ ἀνταπόδοσις πολλή».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΟΕ'

5 Πῶς φαίνεται ὁ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου, καὶ πῶς ἐλέγχεται ὁ μὴ οὕτως ἀγαπῶν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τῆς ἀγάπης ἐξαίρετα δύο ταῦτα· τὸ λυπεῖσθαι μὲν καὶ ἀγωνιᾶν ἐφ' οἷς βλάπτεται ὁ ἀγαπώμενος, χαίρειν δὲ καὶ ἀγωνίζεσθαι ὑπὲρ τῆς ὠφελείας αὐτοῦ. Μακάριος οὖν ὁ πενθῶν ἐπὶ
10 τῷ ἁμαρτάνοντι, οὗ ὁ κίνδυνος φοβερός· καὶ χαίρων ὑπὲρ τοῦ κατορθοῦντος, οὗ τὸ κέρδος ἀσύγκριτον, καθὼς γέγραπται. Μαρτυρεῖ δὲ καὶ Παῦλος ὁ ἀπόστολος λέγων· «Ἐὰν πάσχη ἐν μέλος, συμπάσχει πάντα τὰ μέλη», κατὰ λόγον πάντως τῆς ἐν Χριστῷ ἀγάπης, «καὶ ἐὰν δοξάζηται ἐν μέλος», κατὰ σκοπὸν
15 δηλονότι τῆς πρὸς Θεὸν εὐαρεστήσεως, «συγχαίρει πάντα τὰ μέλη». Ὁ δὲ μὴ οὕτως συνδιατιθέμενος φανερός ἐστὶ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφόν.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΟΣ'

Τίνες εἰσὶν οἱ ἐχθροί, οὓς ἀγαπᾶν προσετάχθημεν, καὶ πῶς ἀγαπήσομεν τοὺς ἐχθρούς· ταῖς εἰς αὐτοὺς εὐεργεσίαις μόνον,
20 ἢ καὶ αὐτῇ τῇ διαθέσει· καὶ εἰ δυνατὸν τοῦτο.

ἔχει τὴν διάθεσιν ποὺ εἶχεν ὁ εἰπὼν ὅτι «αἱ κρίσεις τοῦ Κυρίου εἶναι ἀληθιναί, δίκαιαι ἐν ταυτῶ· εἶναι περισσότερον ἐπιθυμηταὶ ἀπὸ χρυσίου καὶ λίθου τίμιον πολὺν καὶ γλυκύτεραι ἀπὸ τὸ μέλι καὶ τὴν κηρήθραν. Διότι ὁ δούλος σου τηρεῖ αὐτάς· εἰς τὴν τήρησιν αὐτῶν ὑπάρχει πολλὴ ἀνταπόδοσις»³⁸⁶.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 175

Πῶς διακρίνεται ἐκεῖνος ποὺ ἀγαπᾷ τὸν ἀδελφὸν κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου, καὶ πῶς ἀποδεικνύεται ἐκεῖνος ποὺ δὲν ἀγαπᾷ ἔτσι.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐπὶ ὑπάρχουν δύο κύρια χαρακτηριστικὰ τῆς ἀγάπης· ἡ λύπη καὶ ἡ ἀγωνία δι' ἐκεῖνα ἐξ αἰτίας τῶν ὁποίων βλάπτεται ὁ ἀγαπώμενος, καὶ ἡ χαρὰ καὶ ὁ ἀγὼν διὰ τὴν πρόοδόν του. Μακάριος λοιπὸν εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ἀφ' ἑνὸς μὲν θλίβεται διὰ τὸν ἀμαρτάνοντα, διότι ὁ κίνδυνος ποὺ διατρέχει εἶναι φοβερός³⁸⁷, ἀφ' ἑτέρου δὲ χαίρει διὰ τὸν προοδεύοντα εἰς τὴν ἀρετὴν, διότι τὸ κέρδος τούτου εἶναι ἀσύγκριτον κατὰ τὴν Γραφήν. Ἐπιβεβαιώνει δὲ καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος, λέγων ὅτι «ἐάν πάσχη ἐν μέλος, συμπάσχουν ὅλα τὰ μέλη», κατὰ τὸν τρόπον πάντως τῆς ἐν Χριστῶ ἀγάπης, καὶ ὅτι «ἐάν τιμᾶται ἐν μέλος» με προφανῆ σκοπὸν τὴν εὐαρέστησιν πρὸς τὸν Θεόν, «συγχαίρουν ὅλα τὰ μέλη»³⁸⁸. Ἐκεῖνος ποὺ δὲν ἔχει αὐτὴν τὴν διάθεσιν εἶναι φανερόν ὅτι δὲν ἀγαπᾷ τὸν ἀδελφόν.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 176

Ποῖοι εἶναι οἱ ἐχθροί, τοὺς ὁποίους διετάχθημεν νὰ ἀγαπῶμεν, καὶ πῶς θὰ ἀγαπήσωμεν τοὺς ἐχθρούς· κάμνοντας καλὰς πράξεις πρὸς αὐτοὺς ἢ καὶ μὲ μόνην τὴν διάθεσιν; Καὶ εἶναι δυνατὸν τοῦτο;

388. Α' Κορ. 12, 26.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐχθροῦ ἴδιον τὸ βλάπτειν καὶ ἐπιβουλεύειν. Πᾶς μὲν οὖν ὁ ὀπωσδήποτε βλάπτων τινὰ ἐχθρὸς ἂν λέγοιτο, ἐξαιρέτως δὲ ὁ ἁμαρτάνων. Τὸ γὰρ ὅσον ἐπ' αὐτῷ βλάπτει κατὰ διαφοροὺς τρόπους καὶ ἐπιβουλεύει τῷ συνόντι ἢ συντυγχάνοντι. Ἐπειδὴ δὲ ἐκ
 5 σώματος καὶ ψυχῆς συνέστηκεν ὁ ἄνθρωπος, κατὰ μὲν τὴν ψυχὴν ἀγαπήσωμεν τοὺς τοιοῦτους, ἐλέγχοντες αὐτοὺς καὶ νοθετοῦντες καὶ παντὶ τρόπῳ εἰς ἐπιστροφήν ἐνάγοντες, κατὰ δὲ τὸ σῶμα εὐεργετοῦντες αὐτούς, ἐπιδεδωμένους τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων. Ὅτι δὲ ἡ ἀγάπη ἐν διαθέσει ἐστὶ, παντὶ δῆλον. Τὸ δὲ δυνατόν
 10 ἔδειξε καὶ ἐδίδαξεν ὁ Κύριος, τὴν ἀγάπην τοῦ Πατρὸς καὶ τὴν ἑαυτοῦ ἐν τῇ ὑπακοῇ μέχρι θανάτου ἐπιδειξαμένος ὑπὲρ ἐχθρῶν, οὐχ ὑπὲρ φίλων, ὡς μαρτυρεῖ ὁ ἀπόστολος λέγων· «Συνίστησι δὲ τὴν ἑαυτοῦ ἀγάπην ὁ Θεὸς εἰς ἡμᾶς, ὅτι, ἔτι ὁμαρτωλῶν ὄντων ἡμῶν, Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανε». Καὶ ἡμῖν δὲ αὐτὸ τοῦτο πα-
 15 ραινεῖ ἐν τῷ εἰπεῖν· «Γίνεσθε οὖν μιμηταὶ τοῦ Θεοῦ, ὡς τέκνα ἀγαπητά, καὶ περιπατεῖτε ἐν ἀγάπῃ, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς καὶ παρέδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν προσφορὰν καὶ θυσίαν τῷ Θεῷ». Οὐκ ἂν δὲ προσέταξεν ὁ ἀγαθὸς καὶ δίκαιος, εἰ μὴ τὸ δυνατόν ἐχαρίσατο· ὅπερ καὶ ἐν τῇ φύσει κατηναγκασμένως
 20 ἀποκεῖσθαι ἐφανέρωσεν. Εὐεργέτας μὲν καὶ τὰ θηρία φυσικῶς ἀγαπᾷ. Τί δὲ τοσοῦτον εὐεργετεῖ ὁ φίλος, ὅσον οἱ ἐχθροί; προξενοῦντες ἡμῖν τὸν μακαρισμὸν τοῦ Κυρίου εἰπόντος· «Μακάριοι ἐστε, ὅταν διώξωσιν ὑμᾶς καὶ ὀνειδίσωσι καὶ εἴπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν, ψευδόμενοι ἐνεκεν ἐμοῦ. Χαίrete καὶ
 25 ἀγαλλιᾶσθε, ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολλὸς ἐν τοῖς οὐρανοῖς».

389. Ρωμ. 5, 8. 390. Ἐφ. 5, 1 - 2.

391. Ματθ. 5, 11 - 12.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Εἶναι χαρακτηριστικὸν τοῦ ἐχθροῦ νὰ βλάβηται καὶ νὰ μηχανεύεται κακὰ. Κάθε ἄνθρωπος λοιπὸν ποὺ βλάπτει κάποιον μὲ οἶονδήποτε τρόπον ἤμπορεῖ νὰ λέγεται ἐχθρὸς, ἰδιαιτέρως δὲ ὁ ἁμαρτάνων· διότι αὐτός, ὅσον ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν του, βλάπτει κατὰ διαφόρους τρόπους τὸν σύντροφον ἢ τὸν συναντῶμενον κατὰ τύχην καὶ σκέπτεται κακὸν εἰς βάρος αὐτοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἄνθρωπος ἀποτελεῖται ἀπὸ σῶμα καὶ ψυχὴν, ὡς πρὸς μὲν τὴν ψυχὴν ὡς ἀγαπήσωμεν τοὺς τοιοῦτους, ἐλέγχοντες καὶ νουθετοῦντες καὶ ἐπαναφέροντες αὐτοὺς ὀπίσω μὲ κάθε τρόπον· ὡς πρὸς τὸ σῶμα ὅμως ὡς τοὺς κάμνωμεν καλόν, ὅταν χρειάζονται τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα. Ὅτι δὲ ἡ ἀγάπη εὐρίσκεται εἰς τὴν διάθεσιν εἶναι φανερὸν εἰς ὅλους, καὶ ὅτι εἶναι κατορθωτὴ τὸ ἀπέδειξε καὶ τὸ ἐδίδαξεν ὁ Κύριος, ποὺ ἔδειξε τὴν ἀγάπην τοῦ Πατρὸς καὶ τὴν ἰδικὴν του εἰς τὴν ὑπακοὴν μέχρι θανάτου χάριν τῶν ἐχθρῶν του, ὅχι τῶν φίλων του, ὅπως βεβαιώνει ὁ ἀπόστολος, ὅταν λέγη ὅτι «δεικνύει τὴν ἑαυτοῦ ἀγάπην ὁ Θεὸς εἰς ἡμᾶς, διότι, ἐνῶ ἡμεῖς ἡμεθα ἀκόμη ἁμαρτωλοί, ὁ Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανε»³⁸⁹. Μᾶς προτρέπει δὲ εἰς αὐτὸ τοῦτο, λέγων· «γίνεσθε λοιπὸν μιμηταὶ τοῦ Θεοῦ, ὡς τέκνα ἀγαπητά, καὶ περιπατεῖτε ἐν ἀγάπῃ, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς καὶ παρέδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν ὡς προσφορὰν καὶ θυσίαν εἰς τὸν Θεόν»³⁹⁰. Δὲν θὰ εἶχε δώσει δὲ ἐντολὴν ὁ ἀγαθὸς καὶ δίκαιος Θεός, ἐὰν δὲν μᾶς εἶχε χαρίσει τὴν δύναμιν νὰ τὴν ἐκτελέσωμεν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐφανέρωσεν ὅτι εὐρίσκεται κατ' ἀνάγκην εἰς τὴν φύσιν μας. Καὶ τὰ ἄγρια ζῶα ἀκόμη ἀγαποῦν ἐκ φύσεως τοὺς εὐεργέτας. Ποῖον δὲ εὐεργέτημα τόσον μεγάλον προκαλεῖ ὁ φίλος, ὅσον οἱ ἐχθροί; Διότι ἐξ αἰτίας των δεχόμεθα τὸν μακαρισμὸν τοῦ Κυρίου, ποὺ εἶπε· «μακάριοι εἰσθε, ὅταν διώξουν καὶ ὀνειδίσουν ὑμᾶς καὶ εἴπουν κάθε πονηρὸν λόγον ἐναντίον ὑμῶν, ψευδόμενοι, ἕνεκεν ἐμοῦ. Χαίrete καὶ ἀγαλλιᾶσθε, διότι ὁ μισθὸς ὑμῶν εἶναι πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς»³⁹¹.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΟΖ'

Πῶς ὀφείλουσιν οἱ δυνατοὶ τὰ ἀσθενήματα τῶν ἀδυνάτων
βαστάζειν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Εἰ τὸ βαστάζειν ἐστὶ τὸ αἶρειν καὶ θεραπεύειν, κατὰ τὸ
γεγραμμένον, ὅτι «Αὐτὸς τὰς ἀσθενείας ἡμῶν ἔλαβε καὶ τὰς
5 νόσους ἐβάστασεν», οὐκ ἐν τῷ εἰς ἑαυτὸν ὑποδέχεσθαι ταῦτα,
ἀλλ' ἐν τῷ τοὺς πάσχοντας θεραπεύειν· καὶ ἐνταῦθα ὁ τῆς με-
τανοίας τρόπος καὶ λόγος ἐφαρμόσει, δι' οὗ θεραπευθήσονται
ἐκ τῆς τῶν δυνατωτέρων ἐπιμελείας οἱ ἀδύνατοι.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΟΗ'

Τί ἐστὶ τό· («Ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζετε»), καὶ ποῖον νό-
10 μον ἀναπληρώσομεν, τοῦτο ποιοῦντες.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ταῦτόν ἐστὶ τῷ προειρημένῳ. Βαρεῖα γὰρ ἡ ἁμαρτία, καθέλ-
κουσα τὴν ψυχὴν εἰς πνθμένα ἄδου· ἦν αἶρομεν ἀλλήλων καὶ
περιαιροῦμεν, εἰς ἐπιστροφὴν ἄγοντες τοὺς ἁμαρτάνοντας. Τὸ
δὲ «βαστάσαι» ἀντὶ τοῦ «ἄραι» σύνηθες καὶ τοῖς ἐπιχωρίοις κε-
15 χρῆσθαι, ὡς πολλάκις παρὰ πολλῶν αὐτὸς ἤκουσα. Νόμον δὲ
τοῦ Χριστοῦ ἀναπληρώσομεν, τοῦ εἰπόντος· «Οὐκ ἦλθον καλέσαι
δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν», καὶ ἡμῖν νομοθετή-
σαντος ὅτι «Ἐὰν ἁμάρτη ὁ ἀδελφός σου, ὕπαγε, ἔλεγξον αὐτόν.
'Ἐάν σου ἀκούσῃ, ἐκέρδησας τὸν ἀδελφόν σου».

392. Ρωμ. 15, 1. 393. Ἱερ. 53, 4· Ματθ. 8, 17. 394. Γαλ. 6, 2.

395. Συνέβαινεν ἄραγε αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Παύλου, ὅταν ἔ-
γραφε τὴν πρὸς Γαλάτας ἐπιστολήν;

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 177

Πῶς ὀφείλουν οἱ δυνατοὶ νὰ βαστάζουν τὰ ἀσθενήματα τῶν ἀδυνάτων ³⁹².

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐὰν «βαστάζω» σημαίνει «σηκώνω καὶ θεραπεύω», σύμφωνα μὲ τὸν λόγον τῆς Γραφῆς, ὅτι «αὐτὸς τὰς ἀσθενείας ἡμῶν ἔλαβε καὶ τὰς νόσους ἐβάστασεν»³⁹³, ὄχι μὲ τὸ νὰ δέχεται αὐτὰ εἰς τὸν ἑαυτὸν του, ἀλλὰ μὲ τὸ νὰ θεραπεύῃ τοὺς πάσχοντας, τότε καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν θὰ εἶναι κατάλληλος ὁ τρόπος καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς μετανόιας, διὰ τῆς ὁποίας μὲ τὴν φροντίδα τῶν δυνατωτέρων θὰ θεραπευθοῦν οἱ ἀδύνατοι.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 178

Τί σημαίνει τό: «ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζετε» ³⁹⁴, καὶ ποῖον νόμον θὰ τηρήσωμεν ἐφαρμόζοντες τοῦτο.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἡ ἀπάντησις εἶναι ἡ ἴδια μὲ τὴν προηγουμένην. Ἡ ἀμαρτία βέβαια εἶναι βαρεῖα, διότι ὀδηγεῖ τὴν ψυχὴν εἰς τὸν βυθὸν τοῦ ἄδου· ὅταν δὲ ὀδηγοῦμεν τοὺς ἀμαρτάνοντας εἰς ἐπιστροφήν, τὴν σηκώνομεν καὶ τὴν ἀπομακρύνομεν ὁ ἕνας ἀπὸ τὸν ἄλλον. Ἀλλὰ ἡ λέξις «βαστάζω» χρησιμοποιεῖται συνήθως καὶ εἰς αὐτὰ τὰ μέρη ἀντὶ τῆς λέξεως «σηκώνω» ³⁹⁵, ὅπως πολλάκις καὶ ὁ ἴδιος τὸ ἤκουσα ἀπὸ πολλοὺς. Θὰ τηρήσωμεν δὲ τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ, πού εἶπε: «δὲν ἦλθον νὰ καλέσω δικαίους, ἀλλὰ ἀμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν»³⁹⁶, καὶ μᾶς ὥρισε τὸν ἕξῃς κανόνα: «ἐὰν ἀμαρτήσῃ ὁ ἀδελφός σου, ὕπαγε, ἔλεγχον αὐτόν. Ἐὰν σὲ ἀκούσῃ, ἐκέρδησες τὸν ἀδελφόν σου» ³⁹⁷.

396. Μάρκ. 2, 17. 397. Ματθ. 18, 15.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΟΘ'

Πῶς δύναται τις ἄνευ ἀγάπης πίστιν κτήσασθαι τοσαύτην, ὥστε ὄρη μεθιστάνειν ἢ πάντα τὰ ὑπάρχοντα δοῦναι πτωχοῖς ἢ παραδοῦναι τὸ ἑαυτοῦ σῶμα, ἵνα καθῆ.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Εἰ μνημονεύομεν τοῦ Κυρίου εἰπόντος· «Ποιοῦσι γὰρ πρὸς
5 τὸ θεαθῆναι τοῖς ἀνθρώποις», καὶ τῆς ἀποκρίσεως αὐτοῦ τῆς
πρὸς τοὺς εἰπόντας· «Κύριε, Κύριε, οὐ τῷ σῶ ὀνόματι προεφη-
τεύσαμεν καὶ τῷ σῶ ὀνόματι δαιμόνια ἐξεβάλομεν καὶ τῷ σῶ
ὀνόματι δυνάμεις πολλὰς ἐποιήσαμεν;», πρὸς οὓς φησι· «Οὐκ
οἶδα ὑμᾶς πόθεν ἐστέ», οὐχ ὅτι ἐψεύσαντο, ἀλλ' ὅτι τῆ τοῦ Θεοῦ
10 χάριτι πρὸς τὰ ἴδια θελήματα ἀπεχρήσαντο, ὅπερ τῆς πρὸς
Θεὸν ἀγάπης ἀλλότριον, οὐ δυσκόλως συνορᾶν τὰ εἰρημένα δυ-
νάμεθα. Τὸ δὲ χάρισμα Θεοῦ ἢ δωρεὰν λαμβάνειν καὶ τὸν ἀνά-
ξιον οὐδὲν παράδοξον· Θεὸς γὰρ ἐν καιρῷ χρηστότητος καὶ μα-
κροθυμίας τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς·
15 πολλάκις δὲ καὶ εἰς ὠφέλειαν ἢ ἐκείνου αὐτοῦ τοῦ ὑποδεχομένου
τὸ χάρισμα, ἐὰν ἄρα, δυσωπηθῆις τὴν τοῦ Θεοῦ χρηστότητα,
προτραπῆ εἰς ἐπιμέλειαν τῆς πρὸς αὐτὸν εὐαρεστήσεως, ἢ καὶ
ἐτέρων, κατὰ τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου· «Τινὲς μὲν καὶ
διὰ φθόνον καὶ ἔριν, τινὲς δὲ καὶ δι' εὐδοκίαν τὸν Χριστὸν κη-
20 ρύσσουσιν», οἷς ἐπιφέρει μετ' ὀλίγα· «Πλὴν ὅτι παντὶ τρόπῳ,
εἴτε προφάσει εἴτε ἀληθείᾳ, Χριστὸς καταγγέλλεται, καὶ ἐν
τούτῳ χαίρω»).

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 179

Ἦπως ἴσχυει κάποιος χωρὶς ἀγάπην νὰ ἀποκτήσῃ τόσον μεγάλην πίστιν, ὥστε νὰ μετακινήσῃ ὅρη ἢ νὰ δώσῃ ὅλα τὰ ὑπάρχοντά του εἰς τοὺς πτωχοὺς ἢ νὰ παραδώσῃ τό σῶμά του, διὰ νὰ καυθῇ.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐάν ἐνθυμούμεθα τὸν Κύριον, πού εἶπε· «πράττου, διὰ νὰ τοὺς ἴδουν οἱ ἄνθρωποι»³⁹⁸, καὶ τὴν ἀπόκρισίν του πρὸς ἐκείνους πού τοῦ εἶπαν· «Κύριε, Κύριε, δὲν ἐπροφητεύσαμεν ἐν τῷ ὀνόματί σου καὶ ἐξεδιώξαμεν δαιμόνια ἐν τῷ ὀνόματί σου καὶ ἐκάμαμεν πολλὰ θαύματα ἐν τῷ ὀνόματί σου;»³⁹⁹, πρὸς τοὺς ὁποίους ἀπήντησε· «δὲν γνωρίζω ὑμᾶς πόθεν εἴσθε»⁴⁰⁰. Ὄχι διότι ἐψεύσθησαν, ἀλλὰ διότι μετεχειρίσθησαν τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ πρὸς ἱκανοποίησιν ἰδιοτελῶν σκοπῶν, πράγμα πού εἶναι ξένον τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν Θεόν, τότε δὲν εἶναι δύσκολον νὰ κατανοήσωμεν τὰ λεχθέντα. Τὸ νὰ λαμβάνῃ δὲ καὶ ὁ ἀνάξιος τὴν χάριν ἢ τὴν δωρεάν τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι καθόλου παράδοξον· διότι ὁ Θεὸς κατὰ τὸν χρόνον τῆς χρηστότητος καὶ τῆς μακροθυμίας του ἀνατέλλει τὸν ἥλιον διὰ τοὺς πονηροὺς καὶ τοὺς ἀγαθοὺς· πολλάκις δὲ ἀποβλέπει εἰς τὴν ὠφέλειαν ἢ ἐκείνου τοῦ ἰδίου πού λαμβάνει τὴν χάριν, μήπως δηλαδὴ καὶ συγκινηθῇ ἀπὸ τὴν χρηστότητα τοῦ Θεοῦ καὶ προτραπῇ νὰ ἐνδιαφερθῇ, ὥστε νὰ εὐαρεστήσῃ πρὸς αὐτόν, ἢ εἰς τὴν ὠφέλειαν καὶ ἄλλων σύμφωνα μὲ τὸν λόγον τοῦ ἀποστόλου· «τινὲς μὲν καὶ διὰ φθόνον καὶ ἔριν, τινὲς δὲ καὶ ἀπὸ καλῆς θελήσεως κηρύσσουν τὸν Χριστόν», ὅπου προσθέτει μετ' ὀλίγον· «πλήν κατὰ πάντα τρόπον, εἴτε ἐπὶ προφάσει εἴτε ἐν ἀληθείᾳ, ὁ Χριστὸς κηρύττεται, καὶ διὰ τοῦτο χαίρω»⁴⁰¹.

400. Λουκ. 13, 27.

401. Φιλ. 1, 15· 18.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΠ'

Μετὰ ποταπῆς διαθέσεως καὶ προσοχῆς ὀφείλομεν ἀκούειν τῶν ἐν τῷ καιρῷ τῆς μεταλήψεως παραγινωσκομένων ἡμῶν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Περισσοτέρως ἢ μεθ' οἷας ἡδονῆς ἐσθίομεν καὶ πίνομεν, ἵνα δειχθῇ ὁ νοῦς μὴ μετεωριζόμενος εἰς τὰς τοῦ σώματος ἡδονάς, ἐνευφραινόμενος δὲ πλέον τοῖς τοῦ Κυρίου ῥήμασι, κατὰ τὴν διάθεσιν τοῦ εἰπόντος· «Καὶ γλυκύτερα ὑπὲρ μέλι καὶ κηρίον».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΠΑ'

Ἐὰν ὧσιν ἀδελφότητες πλησίον ἀλλήλων, καὶ ἡ μὲν πτωχεύη, ἡ δὲ ἕτέρα περὶ τὴν κοινωνίαν δυσχερεστέρα ἦ, πῶς δεῖ τὴν πτωχεύουσαν πρὸς τὴν μὴ μεταδιδούσαν διατίθεσθαι.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

10 Οἱ διδαχθέντες ἐν ἀγάπῃ Χριστοῦ καὶ τὴν ψυχὴν αὐτὴν τιθέναι ὑπὲρ ἀλλήλων πῶς τῶν περὶ τὸ σῶμα φείσασθαι δύνανται; Ὡσπερὲ πιαθόμενοι τοῦ εἰπόντος· «Ἐπέινασα, καὶ οὐκ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν» καὶ τὰ ἐξῆς. Ἐὰν δὲ γένηται τοῦτο, μακροθυμεῖν χρὴ τοὺς πτωχεύοντας, ἐν πληροφορίᾳ τῆς ἐν τῷ
15 μέλλοντι αἰῶνι παρακλήσεως, μιμούμενος τὸν Λάζαρον.

402. Ὁ Κασσιανὸς λέγει ὅτι ἡ συνήθεια αὕτη ἔχει τὴν ἀρχὴν τῆς εἰς τὴν Καππαδοκίαν (Περὶ θεσμῶν 4, 17).

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 180

Μὲ ποίαν διάθεσιν καὶ προσοχὴν ὀφείλομεν νὰ ἀκούωμεν αὐτὰ ποὺ ἀναγινώσκονται δι' ἡμᾶς τὴν ὥραν τοῦ φαγητοῦ ⁴⁰².

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Μὲ περισσοτέραν διάθεσιν καὶ προσοχὴν ἀπὸ τὴν εὐχαρίστησιν μὲ τὴν ὁποίαν τρώγομεν καὶ πίνομεν, διὰ νὰ ἀποδειχθῇ ὅτι ὁ νοῦς δὲν παρασύρεται εἰς τὰς ἡδονὰς τοῦ σώματος, ἀλλ' ὅτι εὐφραίνεται περισσότερον εἰς τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου, ὅπως ὁ εἰπὼν· «γλυκύτεροι περισσότερον ἀπὸ τὸ μέλι καὶ τὴν κηρήθραν» ⁴⁰³.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 181

Ἐὰν δύο ἀδελφότητες εἶναι κοντὰ ἢ μία εἰς τὴν ἄλλην, καὶ ἢ μία εἶναι πτωχὴ, ἢ δὲ ἄλλη προβάλλη δυσχερείας διὰ τὴν μετάδοσιν τῶν ἀγαθῶν, πῶς πρέπει νὰ αἰσθάνεται ἢ πτωχὴ ἀδελφότης πρὸς τὴν ἀδελφότητα ποὺ δὲν μεταδίδει;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Αὐτοὶ ποὺ ἐδιδάχθησαν νὰ δίδουν ὁ ἕνας πρὸς τὸν ἄλλον ἐν ἀγάπῃ Χριστοῦ ἀκόμη καὶ τὴν ψυχὴν των πῶς ἤμποροῦν νὰ εἶναι φειδωλοὶ ὡς πρὸς τὰ πράγματα ποὺ ἀφοροῦν εἰς τὸ σῶμα; Ὡσὰν νὰ ἐλησμόνησαν τοὺς λόγους· «ἐπέινασα, καὶ δὲν ἐδώσατε εἰς ἐμέ νὰ φάγω» καὶ τὰ λοιπὰ ⁴⁰⁴. Ἐὰν δὲ γίνῃ τοῦτο, πρέπει οἱ πτωχοὶ νὰ μιμοῦνται τὸν Λάζαρον καὶ νὰ δείξουν μακροθυμίαν, βέβαιοι ὅτι θὰ παρηγορηθοῦν κατὰ τὸν μέλλοντα αἰῶνα.

403. Ψαλ. 18, 11.

404. Ματθ. 25, 42.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΠΒ'

Ἐκ ποίων καρπῶν δοκιμάζεσθαι ὀφείλει ὁ συμπαθῶς ἐλέγχων τὸν ἀδελφὸν ἁμαρτάνοντα.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Πρῶτον μὲν ἐκ τῶν ἐξαιρέτων τῆς συμπαθείας, κατὰ τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου, ὅτι «Ἐὰν πάσχη ἐν μέλος, συμ-
5 πάσχει πάντα τὰ μέλη» καὶ ὅτι «Τίς σκανδαλίζεται, καὶ οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι;» ἔπειτα δέ, ἐὰν ἐπὶ πάσῃ ἁμαρτία ὁμοίως συντριβῆται, καὶ ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἁμαρτάνουσι, τοῖς τε εἰς αὐτὸν καὶ τοῖς εἰς ἄλλον, ὁμοίως λυπῆται καὶ πενθῆ, καὶ ἐλέγχων μὴ διαφθεῖρη τὸν ὑπὸ τοῦ Κυρίου παραδεδομένον τρόπον.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΠΓ'

10 Ἐὰν συμβῆ τινὰς ἐν ἀδελφότητι ζῶντας διαφωνῆσαι πρὸς ἀλλήλους, εἰ ἀκίνδυνόν ἐστιν ἀγάπης ἕνεκεν συμπεριφέρεσθαι τοῖς τοιοῦτοις.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τοῦ Κυρίου εἰπόντος· «Δός, Πάτερ, ἵνα, ὥσπερ ἐγὼ καὶ σὺ ἐν ἔσμεν, οὕτω καὶ αὐτοὶ ἐν ὧσιν ἐν ἡμῖν», καὶ τοῦ ἀποστό-
15 λου γράψαντος· «Σύμψυχοι, τὸ ἐν φρονουῦντες», καὶ τῶν Πράξεων ἱστορουσῶν, ὅτι «Ἦν τῶν πιστευσάντων καρδία καὶ ψυχὴ μία», οἱ μὲν διαφωνοῦντες ἀλλότριον τῶν εἰρημένων εἰσίν. Ἀγάπη δὲ ἢ μὲν κατὰ λόγον φυλάσσει τὸ εἰρημένον· «Ὁ δὲ ἀγαπῶν ἐπιμελῶς παιδεύει», ἢ δὲ μὴ κατὰ λόγον, οἷα δ' ἂν ἦ, ἀδόκιμος,

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 182

Βάσει ποίων καρπῶν ὀφείλει νὰ δοκιμάζεται αὐτὸς ποὺ ἐλέγχει μὲ συμπάθειαν τὸν ἀδελφόν, ὅταν ἀμαρτάνῃ.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Κατὰ πρῶτον πρέπει νὰ δοκιμάζεται βάσει τῶν ἐξαιρέτων καρπῶν τῆς συμπαθείας, ὅπως εἶπεν ὁ ἀπόστολος· «ἐὰν πάσχη ἓν μέλος, συμπάσχουν πάντα τὰ μέλη»⁴⁰⁵, καί· «ποῖος σκανδαλίζεται καὶ ἐγὼ δὲν φλέγομαι;»⁴⁰⁶. Ἐπειτα δὲ πρέπει νὰ αἰσθάνεται τὴν αὐτὴν συντριβὴν διὰ κάθε ἀμαρτίαν καὶ δι' ὅλους τοὺς ἀμαρτάνοντας, καὶ νὰ λυπῆται καὶ νὰ πενηθῇ ἐξ ἴσου διὰ τοὺς βλάπτοντας αὐτὸν καὶ τοὺς βλάπτοντας τοὺς ἄλλους καί, ὅταν ἐλέγχῃ, νὰ μὴ ἀλλοιώνῃ τὸν τρόπον ποὺ μᾶς παρέδωσεν ὁ Κύριος.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 183

Ἐὰν συμβῆ μερικοὶ ποὺ ζοῦν εἰς τὴν ἀδελφότητα νὰ διαφωνήσουν μεταξύ των, δὲν εἶναι ἐπικίνδυνον νὰ φερώμεθα πρὸς αὐτοὺς ἐπιεικῶς χάριν τῆς ἀγάπης;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὁ Κύριος εἶπε· «δός, Πάτερ, ὅπως ἐγὼ καὶ σὺ εἴμεθα ἓν, οὕτω καὶ αὐτοὶ νὰ εἶναι ἓν ἡμῖν ἓν»⁴⁰⁷, ὁ ἀπόστολος δὲ ἔγραψεν· «ὁμόψυχοι, ὁμόφρονες»⁴⁰⁸, καὶ αἱ Πράξεις διηγοῦνται ὅτι «ἡ καρδία καὶ ἡ ψυχὴ τῶν πιστευσάντων ἦτο μία»⁴⁰⁹. Συνεπῶς, οἱ ἔχοντες διαφωνίας εἶναι ξένοι πρὸς τοὺς ἀναφερομένους. Ἡ ἀγάπη δέ, ὅταν δίδεται κατὰ τρόπον ὀρθόν, τηρεῖ τὸ λεχθέν· «ὁ ἀγαπῶν ἐπιμελῶς παιδεύει»⁴¹⁰, ἐνῶ ἡ διδομένη ἐσφαλμένως, οἰαδῆποτε καὶ ἂν εἶναι, εἶναι ἀπαράδεκτος, διότι ὁ Κύριος

408. Φιλ. 2, 2. 409. Πρ. 4, 32. 410. Παρ. 13, 24.

τοῦ Κυρίου εἰπόντος ὅτι «Ὁ ἀγαπῶν πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμὲ οὐκ ἔστι μου ἄξιος».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΠΔ'

Πῶς δύναται τις, καὶ ὅτε ἐλέγχει, μὴ μόνον σπουδάζειν ἐπιστημόνως λαλῆσαι, ἀλλὰ καὶ τὴν διάθεσιν τὴν ὀφειλομένην σώζειν πρὸς τε τὸν Θεὸν καὶ πρὸς ἐκείνους, οἷς λαλεῖ.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐὰν μνημονεύσῃ τις τοῦ ἀποστόλου εἰπόντος· «Ὅτως ἡμᾶς λογιζέσθω ἄνθρωπος ὡς ὑπηρέτας Χριστοῦ καὶ οἰκονόμους μυστηρίων Θεοῦ», οὐχ ὡς ἰδίαν τινὰ ἐπιστήμην ἐξ ἀθθεντίας οἰκονομεῖ, ἀλλ' ὡς Θεοῦ ὑπηρεσίαν, ἐν ἐπιμελείᾳ ψυχῶν
 10 αἵματι Χριστοῦ ἐξηγορασμένων πληροῖ μετὰ φόβου καὶ τρόμου τοῦ πρὸς Θεόν, κατὰ τὸν εἰπόντα· «Ὅτω λαλοῦμεν, οὐχ ὡς ἀνθρώποις ἀρέσκοντες, ἀλλὰ τῷ Θεῷ τῷ δοκιμάζοντι τὰς καρδίας ἡμῶν»· καὶ μετὰ διαθέσεως καὶ εὐσπλαγχνίας τῆς περὶ τοὺς ἀκούοντας ποιῶν τὸ εἰρημένον· «Ὡς ἐὰν τροφὸς θάλπη τὰ
 15 ἑαυτῆς τέκνα, οὕτως ἰμειρόμενοι ὑμῶν, εὐδοκοῦμεν μεταδοῦναι ὑμῖν οὐ μόνον τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΠΕ'

Ἐὰν τις ἐν διαλέξει συνδιατιθεμένους τοῖς λεγομένοις ὁρῶν

411. Ματθ. 10, 37· πρβλ. Ἰω. 21, 15 - 17. 412. Α' Κορ. 4, 1.

413. Α' Θεσσ. 2, 4. 414. Α' Θεσσ. 2, 7-8.

εἶπεν· «ὁ ἀγαπῶν πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμὲ δὲν εἶναι ἀξίος ἐμοῦ» ⁴¹¹.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 184

Πῶς ἢμπορεῖ κάποιος, καὶ ὅταν παρηγορῆ καὶ ὅταν ἐλέγχη, ὄχι μόνον νὰ φροντίζῃ νὰ ὁμιλήσῃ κατὰ τρόπον ἔμπειρον καὶ σοφόν, ἀλλὰ καὶ νὰ διατηρῆ τὴν ὀφειλομένην διάθεσιν ἔναντι τοῦ Θεοῦ καὶ ἔναντι ἐκείνων πρὸς τοὺς ὁποίους ὁμιλεῖ.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐὰν κάποιος ἐνθυμηθῆ τὸν ἀπόστολον, ποῦ εἶπεν· «οὕτως ὡς θεωρῆ ἡμᾶς κάθε ἄνθρωπος ὡς ὑπηρέτας Χριστοῦ καὶ οἰκονόμους μυστηρίων Θεοῦ» ⁴¹², δὲν χρησιμοποιεῖ τὴν γνώσιν του κατὰ τρόπον αὐθεντικόν, ἀλλὰ τὴν συμπληρῶνει μὲ φόβον καὶ τρόμον ἔναντι τοῦ Θεοῦ ὡς ὑπηρεσίαν πρὸς τὸν Θεόν, ποῦ ἐκτελεῖται διὰ τῆς φροντίδος τῶν ψυχῶν, αἱ ὁποῖαι ἐξηγοράσθησαν διὰ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὸν εἰπόντα· «οὕτω λαλοῦμεν, ὄχι ὡς ἀρέσκοντες εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλ' εἰς τὸν Θεόν, τὸν δοκιμάζοντα τὰς καρδίας ἡμῶν» ⁴¹³. Πρέπει ἀκόμη νὰ φέρεται μὲ ἀγαθὴν διάθεσιν καὶ εὐσπλαγχίαν πρὸς ἐκείνους ποῦ τὸν ἀκούουν, ἐφαρμόζων τὸν λόγον· «καθὼς ἡ τροφὸς περιθάλλει τὰ ἑαυτῆς τέκνα, οὕτως ἔχοντες ἐνθερμον ἀγάπην πρὸς ὑμᾶς, ἔχομεν τὴν καλὴν διάθεσιν ὄχι μόνον νὰ μεταδώσωμεν εἰς ὑμᾶς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ τὰς ψυχὰς ἡμῶν» ⁴¹⁴.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 185

Ἐὰν κατὰ τὴν διάρκειαν συζητήσεως χαίρῃ κάποιος, καθὼς βλέπει τοὺς ἀκροατὰς του ⁴¹⁵ νὰ συγκινοῦνται μὲ αὐτὰ

415. Ἐννοεῖ τοὺς ἐπίσκεπτομένους τὴν ἀδελφότητα διὰ τὴν πνευματικὴν τῶν τελείωσιν.

τοὺς ἀκούοντας χαίρη, πῶς γνωρίσει ἑαυτόν, εἰ διαθέσει ἀγαθῇ
χαίρει ἢ πάθει τινὶ ἰδίῳ.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐάν ἐν τοῖς ἐπαινοῖς μόνοις τὴν χαρὰν στήσῃ, δηλός ἐστιν
ἰδίῳ πάθει κινούμενος, ἐάν δέ, τῶν ἐπαινούντων παραυτὰ μὲν τὸ
5 περὶ τὴν ἀκρόασιν συνετὸν καταμαθῶν, ἐλπίδα τῆς εὐπειθείας
ὑποσπεῖρον εὐφρανθῆ, ὕστερον δὲ τὴν ὠφέλειαν πολυπραγμο-
νήσας, καὶ ἢ τὰ ἀκόλουθα τοῖς ἐπαινοῖς κατορθώματα ἐν αὐτοῖς
εὐρῶν χαρῆ, ἢ μηδὲν ὠφεληθέντας τοὺς ἐπαινέσαντας ἐπιδὼν
λυπηθῆ, εὐχαριστεῖτω τῷ Θεῷ, ὅτι ὡς φιλόθεος καὶ φιλάδελ-
10 φος κατηξιώθη κινήθῃναι, μὴ ζητῶν τὴν δόξαν τὴν ἑαυτοῦ,
ἀλλὰ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν οἰκοδομὴν τῶν ἀδελφῶν.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΙΣ'

Ἐπειδὴ διδασκόμεθα τοιαύτην ἀγάπην ἔχειν, ὥστε καὶ τὴν
ψυχὴν θεῖναι ὑπὲρ τῶν φίλων, μαθεῖν δεόμεθα ποταπῶν φίλων
τοῦτο αἰρεῖσθαι δεῖ.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

15 Τὴν μὲν διάθεσιν ἢ τὸν τρόπον τούτου τοῦ κατορθώματος
εἰκὸς εἶναι διαφορὸν· ἄλλα γὰρ ἐστὶ πολλάκις τὰ ὑπὲρ ἁμαρ-
τωλῶν καταδεχθῆναι καὶ ἄλλα τὰ ὑπὲρ δικαίων σπουδασθῆναι
ὀφείλοντα· τὸ μέντοι γε μέχρι θανάτου ἀγάπην δεικνύει καὶ
ὑπὲρ δικαίων καὶ ὑπὲρ ἁμαρτωλῶν δεδιδάγμεθα μηδὲν δια-
20 κρίνοντες. «Συνίστησι γὰρ τὴν ἑαυτοῦ ἀγάπην», φησί, «ὁ Θεὸς
εἰς ἡμᾶς, ὅτι ἔτι ἁμαρτωλῶν ὄντων ἡμῶν Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν

πού λέγει, πῶς θὰ κρίνη ἂν ἡ χαρὰ του προέρχεται ἀπὸ ἀγαθὴν διάθεσιν ἢ ἀπὸ κάποιο πάθος του;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐὰν χαίρη μόνον διὰ τοὺς ἐπαίνους, κινεῖται φανερά ἀπὸ κάποιο πάθος του. Ἐὰν ὁμως εὐφρανθῆ, διότι ἐβεβαιώθη διὰ τὴν, ἐκ μέρους τῶν ἐπαινούντων, κατανόησιν τῶν λεγομένων, πράγμα πού τοῦ δίδει τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ πειθαρχήσουν, καὶ ὕστερα, ἀφοῦ ἀνησυχῆσῃ ὡς πρὸς τὰ ὠφέλιμα ἀποτελέσματα τῶν λόγων του, ἢ χαρῆ, διότι εὕρσκει εἰς αὐτοὺς ἐναρέτους πράξεις συμφώνους πρὸς τοὺς ἐπαίνους των, ἢ λυπηθῆ, διότι διαπιστώνει ὅτι ἐκεῖνοι πού τὸν ἐπήνεσαν δὲν ὠφελήθησαν καθόλου, τότε ἄς εὐχαριστῆ τὸν Θεόν, διότι ἐθεωρήθη ἄξιος νὰ ἐνεργῆσῃ ὡς φιλόθεος καὶ φιλάδελφος, χωρὶς νὰ ζητῆ δόξαν διὰ τὸν ἑαυτὸν του, ἀλλὰ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν τελείωσιν τῶν ἀδελφῶν.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 186

Ἐπειδὴ διδασκόμεθα ὅτι πρέπει νὰ ἔχωμεν τοιαύτην ἀγάπην, ὥστε νὰ προσφέρωμεν καὶ τὴν ψυχὴν μας ὑπὲρ τῶν φίλων, ἐπιθυμοῦμεν νὰ μάθωμεν ὑπὲρ ποίων φίλων ὀφείλομεν νὰ κάμνωμεν τοῦτο.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Φυσικά, ἡ διάθεσις πού μᾶς ὀδηγεῖ εἰς αὐτὸ τὸ κατόρθωμα καὶ ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον πραγματοποιεῖται διαφέρουν· διότι πολλάκις ἄλλα πράγματα ὀφείλομεν νὰ δεχθῶμεν πρὸς χάριν τῶν ἀμαρτωλῶν, καὶ ἄλλα νὰ πράξωμεν μετὰ ζήλου πρὸς χάριν τῶν δικαίων. Ὅμως καὶ διὰ τοὺς δικαίους καὶ διὰ τοὺς ἀμαρτωλοὺς ἔχομεν διδαχθῆ νὰ δεικνύωμεν ἀγάπην μέχρι θανάτου, χωρὶς καμμίαν διάκρισιν· διότι «ὁ Θεὸς δεικνύει τὴν ἑαυτοῦ ἀγάπην εἰς ἡμᾶς, διότι, ἐνῶ ἡμεῖς ἤμεθα ἀκόμη ἀμαρ-

ἀπέθανε». Πρὸς δὲ τοὺς ἁγίους ὁ ἀπόστολος λέγει· «Ὡς ἐάν τροφὸς θάλπη τὰ ἑαυτῆς τέκνα, οὕτως ἱμερόμενοι ὑμῶν, εὐδοκοῦμεν μεταδοῦναι ὑμῖν οὐ μόνον τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ τὰς ἑαυτῶν ψυχάς, διότι ἀγαπητοὶ ἡμῖν ἐγενήθητε».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΠΖ'

5 Εἰ χρηὴ παρὰ τῶν κατὰ σάρκα οἰκείων δέχεσθαι τι ἕκαστον.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τοὺς μὲν οἰκείους ἀποδιδόναι τὰ ἐπιβάλλοντα τοῖς προσερχομένοις τῷ Κυρίῳ ἀναγκαῖον καὶ μηδὲν ὑφαιρεῖν, ἵνα μὴ τῷ κρίματι τῆς ἱεροσυλίας ὑποπέσωσι· τὸ μέντοι γε ἀναλίσκεσθαι ταῦτα ἐν ὄψεσιν ἐκείνων, οἷς διαφέρειν ἔδοξε, καὶ αὐτοῖς ἐ-
 10 κείνοις γίνεται πολλάκις ἐπάρσεως ὑπόθεσις καὶ τοῖς πένησι τῶν τῷ αὐτῷ βίῳ προσελθόντων λύπης ἀφορμή. Ὡστε συμβαίνει ἐκεῖνο, ἐφ' ᾧ ἐγκαλοῦνται οἱ Κορίνθιοι ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου εἰπόντος, ὅτι «Καταισχύνετε τοὺς μὴ ἔχοντας». Διόπερ ὁ τὴν φροντίδα τῶν κατὰ τόπον Ἐκκλησιῶν πεπιστευμένος,
 15 ἐάν ἢ πιστὸς καὶ φρονίμως οἰκονομεῖν δυνάμενος, τούτῳ προσφερέσθω κατὰ μίμησιν τῶν ἐν ταῖς Πράξεσιν, οἵτινες φέροντες ἐτίθον παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων. Εἰ δὲ τὸ οἰκονομεῖν τὰ τοιαῦτα οὐκ ἔστι πάντων, ἀλλὰ μόνων τῶν μετὰ δοκιμασίας εἰς τοῦτο τυπωθέντων, καὶ τὸ παρὰ τῶν τοιούτων
 20 δεδομένον, οὕτως, ὡς ἂν δοκιμάσῃ, τυπώσει.

416. Ρωμ. 5, 8. 417. Α' Θεσσ. 2, 7-8.

418. Βλ. Ὅρους κατὰ πλάτος 29· καὶ Ὅρους κατ' ἐπιτομὴν 85.

τωλοί, ὁ Χριστὸς ὑπὲρ ὑμῶν ἀπέθανε» ⁴¹⁶. Πρὸς τοὺς ἀγίους δὲ λέγει ὁ ἀπόστολος ὅτι «καθὼς ἡ τροφὸς περιθάλλει τὰ ἑαυτῆς τέκνα, οὕτως ἔχοντες ἔνθερμον ἀγάπην πρὸς ὑμᾶς, ἔχομεν τὴν καλὴν διάθεσιν νὰ μεταδώσωμεν εἰς ὑμᾶς ὄχι μόνον τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ τὰς ψυχὰς ἡμῶν, διότι εἰσθε ἀγαπητοὶ εἰς ἡμᾶς» ⁴¹⁷.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 187

Ἐπιτρέπεται νὰ δεχώμεθα κάτι ἀπὸ τοὺς κατὰ σάρκα συγγενεῖς μας;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Οἱ συγγενεῖς εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀποδίδουν εἰς τοὺς προσερχομένους πρὸς τὸν Κύριον ὅ,τι δικαιοῦνται καὶ νὰ μὴ παρακρατοῦν τίποτε, διὰ νὰ μὴ ὑποπέσουν εἰς τὸ κρῖμα τῆς ἱεροσυλίας· ἐὰν ὅμως τὸ εἰσόδημα αὐτὸ ἐξοδεύεται ἐνώπιον ἐκείνων, εἰς τοὺς ὁποίους φαίνεται ὅτι ἀνήκει, τότε καὶ δι' ἐκείνους τοὺς ἰδίους γίνεται πολλακίς αἰτία ἐπάρσεως, καὶ διὰ τοὺς πτωχοὺς ποὺ ἠσπᾶσθησαν τὸν αὐτὸν βίον γίνεται ἀφορμὴ λύπης ⁴¹⁸. ὥστε νὰ συμβαίῃ ἐκεῖνο διὰ τὸ ὁποῖον κατηγοροῦνται οἱ Κορίνθιοι ἀπὸ τὸν ἀπόστολον, ὅταν λέγῃ: «καταισχύνετε τοὺς μὴ ἔχοντας» ⁴¹⁹. Διὰ τοῦτο, ἐὰν ὁ ἐμπεπιστευμένος τὴν φροντίδα τῶν Ἐκκλησιῶν ἑνὸς τόπου εἶναι πιστὸς καὶ συνετὸς οἰκονόμος, εἰς αὐτὸν ὡς προσφέρεται κάθε εἰσόδημα κατὰ μίμησιν τῶν Χριστιανῶν τῶν Πράξεων, οἱ ὁποῖοι ἔθετον τὰς προσφοράς των παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων ⁴²⁰. Ἐὰν δὲ δὲν ἤμπορῇ ὁ καθένας νὰ διαχειρίζεται αὐτὰ τὰ πράγματα, ἀλλὰ μόνον ἐκεῖνοι ποὺ ὠρίσθησαν πρὸς τοῦτο κατόπιν δοκιμασίας, ὁ οἰκονόμος ποὺ ἀνέφερα θὰ διαθέσῃ κατὰ τὴν κρίσιν του καὶ τὸ προσφερόμενον ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς τῶν ἀδελφῶν.

419. Α' Κορ. 11, 22. 420. Πρ. 4, 34.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΠΗ'

Πῶς ἴδωμεν τούς ποτε συνοίκους ἡμῶν ἢ συγγενεῖς, ἐρχομένους πρὸς ἡμᾶς.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὡς ὁ Κύριος ἔδειξε καὶ ἐδίδαξεν, ὅτε ἀπηγγέλη αὐτῷ ὅτι «Ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἔξω ἐστήκασιν, ἰδεῖν σε
5 θέλοντες», πρὸς οὓς ἐπιπληκτικώτερον ἀποκρίνεται εἰπὼν· «Τίς ἐστὶν ἡ μήτηρ μου καὶ τίνες εἰσὶν οἱ ἀδελφοί μου; Ὅς γὰρ ἂν ποιήσῃ τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς, οὗτός μου ἀδελφός καὶ ἀδελφή καὶ μήτηρ ἐστί».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΠΘ'

Ἐὰν δὲ καὶ παρακαλῶσι θέλοντες ἀπαγαγεῖν ἡμᾶς εἰς τὰ
10 ἴδια, εἰ χρὴ αὐτῶν ἀνέχεσθαι.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Εἰ μὲν διὰ οἰκοδομὴν τῆς πίστεως, ὁ δυνάμενος οὕτως ἀπελθεῖν μετὰ δοκιμασίας πεμπέσθω· εἰ δὲ διὰ καθῆκον ἀνθρώπινον, ἀκουέτω τοῦ Κυρίου λέγοντος πρὸς τὸν εἰπόντα· «Ἐπίτρεψόν μοι ἀπελθεῖν καὶ ἀποτάξασθαι τοῖς εἰς τὸν οἶκόν μου»·
15 «Οὐδεὶς ἐπιβαλὼν τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ' ἄροτρον καὶ βλέπων εἰς τὰ ὀπίσω εὐθετός ἐστὶν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ». Εἰ δὲ περὶ τοῦ ἀποτάξασθαι ἄπαξ θελήσαντος τοιοῦτον τὸ κριμα, τί χρὴ λέγειν περὶ τούτου;

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 188

Ὅταν παλαιοὶ φίλοι ἢ συγγενεῖς ⁴²¹ μᾶς ἐπισκέπτονται, πῶς θὰ τοὺς ἴδωμεν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὅπως ἔδειξε καὶ ἐδίδαξεν ὁ Κύριος, ὅταν τοῦ ἀνήγγειλαν «ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοὶ σου ἴστανται ἔξω καὶ θέλουν νὰ σὲ ἴδουν», πρὸς τοὺς ὁποίους μὲ ἐπιπληκτικούς λόγους ἀπεκρίθη, ὅταν εἶπε· «ποία εἶναι ἡ μήτηρ μου καὶ ποῖοι οἱ ἀδελφοί μου; Διότι ὅστις θὰ πράξῃ τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς, αὐτὸς εἶναι ἀδελφός μου καὶ ἀδελφὴ καὶ μήτηρ» ⁴²².

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 189

Ἐὰν ὁμως μᾶς παρακινοῦν, θέλοντες νὰ μᾶς ἐπαναφέρουν εἰς τὸ σπίτι, πρέπει νὰ τοὺς ἀνεχώμεθα;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐὰν μὲν εἶναι διὰ τὴν οἰκοδομὴν τῆς πίστεως, ἃς ἀποσταλῆ ὁ κατάλληλος κατόπιν δοκιμασίας· ἔαν ὁμως εἶναι διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν ἀνθρωπίνου καθήκοντος, ἃς ἀκούσῃ τὴν ἀπάντησιν τοῦ Κυρίου πρὸς τὸν εἰπόντα· «ἐπίτρεψόν με νὰ ἀπέλθω καὶ νὰ ἀποχαιρετήσω τοὺς ἀνθρώπους τοῦ οἴκου μου», ὅτι «οὐδεὶς βαλὼν τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ ἄροτρον καὶ βλέπων εἰς τὰ ὀπίσω εἶναι εὐπρόσδεκτος εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ» ⁴²³. Ἐὰν δὲ ἐκεῖνος πού ἠθέλησε μόνον νὰ ἀποχαιρετήσῃ ἔλαβε τοιαύτην ἀπάντησιν, τί πρέπει νὰ εἴπωμεν περὶ τούτου;

422. Ματθ. 12, 47 - 50. Λουκ. 8, 20. 423. Λουκ. 9, 61 - 62.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ Ρ4'

Εἰ δεῖ ἐλεεῖν τοὺς κατὰ σάρκα οἰκείους, ἐπιθυμοῦντας τὴν σωτηρίαν αὐτῶν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ Πνεύματος, κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου φωνήν, καὶ ἐξουσίαν λαβῶν γενέσθαι τέκνον Θεοῦ συγγένειαν 5 μὲν τὴν κατὰ σάρκα ἐπαισχύνεται, οἰκείους δὲ γνωρίζει τοὺς οἰκείους τῆς πίστεως ὑπὸ τοῦ Κυρίου μαρτυρουμένους εἰπόντος· «Μήτηρ μου καὶ ἀδελφοί μου οὗτοί εἰσιν, οἱ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἀκούοντες καὶ ποιῶντες». Καὶ ἐλεεῖτω οὗτος πάντας μὲν τοὺς μακρονομένους ἀπὸ τοῦ Κυρίου, καὶ τοὺς συγγενεῖς 10 δὲ τοὺς κατὰ σάρκα ὡς πάντας. Εἰ δέ τις τούτοις πλέον τι προσπάσχωσιν συνήγορον ἔχειν οἶεται τοῦ ἰδίου πάθους τὸν ἀπόστολον λέγοντα· «Ἡὐχόμην γάρ αὐτὸς ἐγὼ ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου τῶν συγγενῶν μου κατὰ σάρκα», μανθανέτω ὁ τοιοῦτος ἐκ τῶν ἐπιφερομένων, ὅτι οὐ 15 τὴν συγγένειαν τὴν κατὰ σάρκα, ἀλλὰ τὸν Ἰσραὴλ καὶ τὰ εἰς αὐτὸν ἐξαιρέτα τοῦ Θεοῦ ὁ ἀπόστολος τιμᾷ· οὐδ' ἐπειδήπερ συγγενεῖς αὐτοῦ οἱ Ἰσραηλίται, ἀλλ' ἐπειδὴ Ἰσραηλίται ἦσαν οἱ κατὰ σάρκα συγγενεῖς καὶ ἐπειδὴ τοσοῦτων καὶ τοιούτων παρὰ Θεοῦ κατηξιώθησαν. Ἐπειδὴ αὐτῶν μὲν ἦν ἡ υἱο- 20 θεσία καὶ ἡ δόξα, αὐτῶν δὲ ἡ νομοθεσία καὶ ἡ λατρεία, ἐπειδὴ αὐτοῖς μὲν αἱ διαθήκαι καὶ αἱ ἐπαγγελίαι, αὐτῶν δὲ οἱ πατέρες, ἐπειδὴ ἐξ αὐτῶν ὁ Χριστὸς τὸ κατὰ σάρκα, τοσοῦτου τιμᾶται αὐτῶν τὴν σωτηρίαν· οὐκ εἰς τὴν συγγένειαν ἀποβλέπων, ἀλλ' εἰς τὴν τοῦ Κυρίου ὑπὲρ αὐτῶν ἐνανθρώπησιν, τοῦ εἰπόντος· 25 «Οὐκ ἀπεστάλην εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραὴλ».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 190

Πρέπει νὰ ἐλεοῦμεν τοὺς κατὰ σάρκα συγγενεῖς μας, ἐπιθυμοῦντες τὴν σωτηρίαν των;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Αὐτὸς ποὺ ἐγεννήθη ἐκ τοῦ Πνεύματος κατὰ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου καὶ ἔλαβε δύναμιν νὰ γίνῃ τέκνον Θεοῦ ἐντρέπεται διὰ τοὺς κατὰ σάρκα συγγενεῖς του, ἀναγνωρίζει δὲ ὡς οἰκείους τοὺς οἰκείους τῆς πίστεως, περὶ τῶν ὁποίων ἐβεβαίωσεν ὁ Κύριος, ὅταν εἶπε· «μήτηρ μου καὶ ἀδελφοί μου εἶναι αὐτοί, οἱ ἀκούοντες καὶ ποιοῦντες τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ»⁴²⁴. Καὶ ὡς ἐλεῆ αὐτὸς ὅλους τοὺς εὐρισκομένους μακρὰν τοῦ Κυρίου, καὶ τοὺς κατὰ σάρκα συγγενεῖς δέ, ὅπως ὅλους. Ἐὰν δὲ κάποιος ποὺ ἔχει ἀδυναμίαν εἰς αὐτοὺς νομίζῃ ὅτι ἔχει συνήγορον τῆς ἀδυναμίας του τὸν ἀπόστολον, ποὺ λέγει· «ἠυχόμην ἐγὼ ὁ ἴδιος νὰ εἶμαι ἀνάθεμα ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ χάριν τῶν ἀδελφῶν μου τῶν συγγενῶν μου κατὰ σάρκα»⁴²⁵, ὡς μάθη ἀπὸ τὰ ἀναφερόμενα ἐν συνεχείᾳ ὅτι ὁ ἀπόστολος δὲν τιμᾷ τοὺς κατὰ σάρκα συγγενεῖς του, ἀλλὰ τὸν Ἰσραὴλ καὶ τὰς θαυμαστάς σχέσεις τοῦ Θεοῦ πρὸς αὐτόν· οὔτε ἐπειδὴ οἱ Ἰσραηλίται ἦσαν συγγενεῖς του, ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ κατὰ σάρκα συγγενεῖς του ἦσαν Ἰσραηλίται καὶ ἐπειδὴ ἐκρίθησαν ἄξιοι νὰ δεχθοῦν τόσον μεγάλας καὶ σπουδαίας εὐεργεσίας ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ. Διότι αὐτῶν ἦτο ἡ υἰοθεσία καὶ ἡ δόξα, οἱ νόμοι καὶ ἡ λατρεία, ἐπειδὴ αὐτοὶ εἶχαν τὰς διαθήκας καὶ τὰς ἐπαγγελίας καὶ τοὺς πατέρας· ἐπειδὴ ἀπὸ αὐτοὺς προῆλθεν ὁ Χριστὸς ὡς πρὸς τὴν σάρκα, διὰ τοῦτο τόσον πολὺ ἐκτιμᾷ τὴν σωτηρίαν των· δὲν ἀπέβλεπε δηλαδὴ ὁ ἀπόστολος εἰς τὴν συγγένειαν, ἀλλ' εἰς τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Κυρίου χάριν αὐτῶν, ὁ ὁποῖος εἶπε· «δὲν ἀπεστάλην εἰμὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα τοῦ οἴκου Ἰσραὴλ»⁴²⁶.

426. Ματθ. 15, 24.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ Ρ4Α'

Τίς ἐστιν ὁ πρᾶτος.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὁ ἀμετάθετος ἐν ταῖς κρίσεσι τῶν πρὸς εὐαρέστησιν Θεοῦ σπουδαζομένων.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ Ρ4Β'

Τίς ἐστιν ἡ λύπη ἡ κατὰ Θεόν, καὶ τίς ἡ τοῦ κόσμου.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

5 Ἡ μὲν κατὰ Θεόν, ὅταν ἐντολῆς Θεοῦ παροφθείσης λυπηθῇ τις, κατὰ τὸ γεγραμμένον· «Ἀθυμία κατέσχε με ἀπὸ ἀμαρτωλῶν τῶν ἐγκαταλιμπανόντων τὸν νόμον σου»· ἡ δὲ τοῦ κόσμου, ὅταν τι ἀνθρώπινον καὶ τοῦ κόσμου ἄξιον ᾗ τὸ λυποῦν.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ Ρ4Γ'

Ποία ἡ ἐν Κυρίῳ χαρὰ, καὶ τί ἐὰν ποιῶμεν χαίρειν ὀφείλομεν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

10 Τὸ ἐπὶ τοῖς κατ' ἐντολὴν τοῦ Κυρίου εἰς δόξαν Θεοῦ γινομένοις χαίρειν ἡ ἐν Κυρίῳ χαρὰ ἐστιν. Ὅταν οὖν τὰς ἐντολάς τοῦ Κυρίου ποιῶμεν ἢ διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου πάσχωμέν τι, χαίρειν καὶ συγχαίρειν ἀλλήλοις ὀφείλομεν.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ Ρ4Δ'

Ποῖον πένθος ἀναλάβωμεν, ἵνα καταξιωθῶμεν τοῦ μακαρι-
15 σμοῦ.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 191

Ποῖος εἶναι ὁ πρᾶος.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὁ ἀμετάθετος εἰς τὰς κρίσεις ἐκείνων ποῦ γίνονται μετὰ ζήλου πρὸς εὐαρέστησιν τοῦ Θεοῦ.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 192

Ποῖα εἶναι ἡ κατὰ Θεὸν λύπη καὶ ποῖα ἡ λύπη τοῦ κόσμου.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἡ κατὰ Θεὸν λύπη εἶναι, ὅταν λυπηθῆ κανεὶς διὰ τὴν παραμέλησιν κάποιας ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ, ὅπως ἀναφέρεται εἰς τὴν Γραφήν· «ἀθυμία μὲ κατέλαβεν ἐξ αἰτίας τῶν ἀμαρτωλῶν, οἱ ὅποιοι ἐγκαταλείπουν τὸν νόμον σου»⁴²⁷. ἡ δὲ λύπη τοῦ κόσμου εἶναι, ὅταν αὐτὸ ποῦ προκαλεῖ τὴν λύπην εἶναι ἀνθρώπινον καὶ ἄξιον τοῦ κόσμου.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 193

Ποῖα εἶναι ἡ ἐν Κυρίῳ χαρὰ καὶ τί ἐὰν κάμνωμεν ὀφείλομεν νὰ χαίρωμεν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἡ ἐν Κυρίῳ χαρὰ εἶναι, ὅταν χαίρωμεν δι' αὐτὰ ποῦ γίνονται εἰς δόξαν Θεοῦ κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου. Ὅταν λοιπὸν τηροῦμεν τὰς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου ἢ ὅταν ὑποφέρωμεν κάτι διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου, τότε ὀφείλομεν νὰ χαίρωμεν καὶ νὰ συγχαίρωμεν ὁ ἓνας τὸν ἄλλον.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 194

Πῶς πρέπει νὰ πενθήσωμεν, διὰ νὰ κριθῶμεν ἄξιοι τοῦ μακαρισμοῦ τοῦ Κυρίου⁴²⁸.

428. Βλ. Ματθ. 5, 4.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐμπεριέχεται τοῦτο τὸ ἐρώτημα τῇ κατὰ Θεὸν λύπῃ·
 ὅταν ἐπὶ τοῖς ἡμαρτημένοις πενθῶμεν, ἦτοι διὰ τὴν ἀτιμίαν
 τοῦ Θεοῦ, ὅτι διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ νόμου τὸν Θεὸν τις ἀ-
 τιμάζει, ἢ διὰ τοὺς κινδυνεύοντας ἐν ἁμαρτίᾳ («Ψυχὴ γάρ»,
 5 φησί, «ἢ ἁμαρτάνουσα, αὕτη ἀποθανεῖται»), μιμούμενοι τὸν
 εἰρηκότα· «Καὶ πενθήσω πολλοὺς τῶν προημαρτηκότων».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ Ρ4Ε'

Πῶς πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖ τις.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὅταν πάντα διὰ Θεὸν κατ' ἐντολὴν Θεοῦ ποιῇ καὶ ἐν μηδενὶ
 περιβλέπῃται τοὺς παρὰ τῶν ἀνθρώπων ἐπαίνους, πανταχοῦ δὲ
 10 μνημονεύῃ τοῦ Κυρίου εἰπόντος· «Ὅτ'ω λαμπάτω τὸ φῶς ὑμῶν
 ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα
 καὶ δοξάσωσι τὸν Πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ Ρ4Ζ'

Πῶς ἐσθίει τις καὶ πίνει εἰς δόξαν Θεοῦ.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐν τῇ μνήμῃ τοῦ εὐεργέτου καὶ ἐν τῇ τοιαύτῃ διαθέσει τῆς
 15 ψυχῆς, μαρτυρουμένη ἐκ τῆς τοῦ σώματος καταστάσεως, ὅτι
 οὐχ ὡς ἀμέριμος ἐσθίει, ἀλλ' ὡς ἔχων ἐπόπτην Θεόν· καὶ ἐν
 τῷ σκοπῷ δὲ τῆς μεταλήψεως, ὅταν μὴ ὡς δοῦλος γαστροῦς

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τὸ ἐρώτημα αὐτὸ περιέχεται εἰς τὰ περὶ τῆς κατὰ Θεὸν λύπης· ὅταν δηλαδὴ μιμούμενοι τὸν εἰπόντα· «καὶ θὰ πενθήσω πολλοὺς ἐκ τῶν προαμαρτησάντων»⁴²⁹, πενθοῦμεν διὰ τὰ ἁμαρτήματα, εἴτε ἐξ αἰτίας τῆς προσβολῆς κατὰ τοῦ Θεοῦ, διότι διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ νόμου προσβάλλει κανεὶς τὸν Θεόν, εἴτε ἐξ αἰτίας τῶν κινδυνευόντων εἰς τὴν ἁμαρτίαν, διότι, κατὰ τὴν Γραφήν, «ἡ ἁμαρτάνουσα ψυχὴ θά ἀποθάνῃ»⁴³⁰.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 195

Πῶς κάμνει κανεὶς τὰ πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὅταν κάμνη κανεὶς τὰ πάντα διὰ τὸν Θεὸν σύμφωνα μετὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ καὶ ὅταν εἰς καμμίαν περίπτωσιν δὲν ἀποβλέπη εἰς τοὺς ἐπαίνους ποὺ ἀποδίδουν οἱ ἄνθρωποι, ἀλλὰ πάντοτε ἐνθυμῆται τὸν Κύριον, ποὺ εἶπεν· «οὕτως ὡς λάμψη τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, διὰ νὰ ἴδουν τὰ καλὰ ὑμῶν ἔργα καὶ νὰ δοξάσουν τὸν Πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς»⁴³¹.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 196

Πῶς τρώγει κανεὶς καὶ πίνει εἰς δόξαν Θεοῦ.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐὰν ἐνθυμῆται τὸν εὐεργέτην του καὶ ἔχη τοιαύτην ψυχικὴν διάθεσιν, ποὺ μαρτυρεῖται ἀπὸ τὴν σωματικὴν του κατάστασιν, ὥστε νὰ μὴ τρώγῃ ἀμέριμνα ἀλλ' ὡς ἐπιτηρούμενος ἀπὸ τὸν Θεόν· καὶ ἐὰν τρώγῃ, κατὰ τὸν σκοπὸν τῆς μεταλήψεως, ὄχι ὡς δοῦλος τῆς γαστροῦς, διὰ νὰ εὐχαριστηθῇ, ἀλλ' ὡς ἐρ-

431. Ματθ. 5, 16.

δι' ἡδονὴν ἐσθίῃ, ἀλλ' ὡς ἐργάτης Θεοῦ διὰ τὴν ἐν τοῖς κατ' ἐντολὴν τοῦ Χριστοῦ ἔργοις εὐτονίαν.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΖΖ'

Πῶς ποιεῖ ἡ δεξιὰ, ἵνα μὴ γινώσκη ἡ ἀριστερά.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἢταν ἀμετεωρίστῳ καὶ τεταμένη ἐπιθυμία τῆς πρὸς Θεὸν εὐαρεστήσεως ὁ νοῦς, ἐξ ὀλοκλήρου ἀγωνιῶν μὴ ἐκπέση τοῦ προσήκοντος, ἀγωνίζεται νομίμως. Τότε οὐδενός, οὔτε μέλους ἑτέρου λαμβάνει ἔννοιαν, εἰ μὴ μόνον τοῦ χρησιμεύοντος εἰς τὸ προκείμενον, ὡς ὁ τεχνίτης κατ' ἕκαστον ἔργον μόνῳ ἐμβλέπων τῷ χρησιμεύοντι αὐτῷ ὄργανῳ.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΡΖΗ'

10 Τίς ἐστὶ ταπεινοφροσύνη, καὶ πῶς αὐτὴν κατορθώσομεν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ταπεινοφροσύνη μὲν ἐστὶ τὸ πάντας ἡγεῖσθαι ὑπερέχοντας ἑαυτοῦ, κατὰ τὸν ὅρον τοῦ ἀποστόλου. Κατορθοῖ δέ τις αὐτὴν πρῶτον μὲν, ἐὰν μνημονεύσῃ τῆς ἐντολῆς τοῦ Κυρίου εἰπόντος· «Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι προᾶός εἰμι καὶ ταπεινός τῇ καρ-
15 δία» (ὅπερ πολλαχοῦ καὶ πολυτρόπως καὶ ἔδειξε καὶ ἐδίδαξε), καὶ πιστεύσῃ αὐτῷ ἐπαγγειλαμένῳ, ὅτι «Ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται»· ἔπειτα, ἐὰν δι' ὀμαλοῦ καὶ ἀδιαστάτως τοῖς τῆς ταπεινοφροσύνης ἐπιτηδεύμασιν ἐν παντὶ πράγματι ἐμμελετήσῃ καὶ συγγυμνάσῃται. Μόλις γὰρ οὕτω δυνήσεται τῇ διηνεκεῖ
20 μελέτῃ ἀναλαβεῖν τὴν ἕξιν τῆς ταπεινοφροσύνης, ὥσπερ καὶ

γάτης τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ πάρῃ δύναμιν νὰ ἐργασθῆ κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Χριστοῦ.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 197

Πῶς ἐνεργεῖ ἡ δεξιὰ, ὥστε νὰ μὴ γνωρίζῃ ἡ ἀριστερά.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὅταν ὁ νοῦς μὲ συγκεντρωμένην καὶ ἔντονον ἐπιθυμίαν εὐαρεστήσεως πρὸς τὸν Θεὸν ἀγωνίζεται καθ' ὀλοκληρίαν νὰ μὴ ἐκπέσῃ ἀπὸ τὸ καθῆκον. Τότε δὲν σκέπτεται τίποτε, οὔτε ἄλλο μέλος τοῦ σώματος, εἰμὴ μόνον ὅ,τι εἶναι χρήσιμον διὰ τὸ ἔργον ποῦ ἔχει νὰ κάμῃ, ὅπως ὁ τεχνίτης, ποῦ εἰς κάθε ἔργον βλέπει μόνον τὸ ἐργαλεῖον ποῦ τοῦ χρειάζεται.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 198

Τί εἶναι ταπεινοφροσύνη, καὶ πῶς θὰ τὴν ἐπιτύχωμεν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ταπεινοφροσύνη εἶναι νὰ θεωρῆ κανεὶς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ὡς ἀνωτέρους του, σύμφωνα μὲ τὸν κανόνα τοῦ ἀποστόλου. Ἐπιτυγχάνει δὲ αὐτὴν πρῶτον, ἐὰν ἐνθυμηθῆ τὴν ἐντολὴν ποῦ ἔδωκεν ὁ Κύριος, ὅταν εἶπε· «μάθετε ἀπ' ἐμοῦ ὅτι εἶμαι πρᾶος καὶ ταπεινὸς εἰς τὴν καρδίαν»⁴³², (πρᾶγμα ποῦ ἔδειξε καὶ ἐδί-
δαξεν εἰς πολλὰ σημεῖα καὶ κατὰ πολλοὺς τρόπους), καὶ ἐὰν πιστεύσῃ εἰς τὴν ὑπόσχεσίν του, ὅτι «ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν θὰ ὑψωθῆ»⁴³³. ἔπειτα δέ, ἐὰν προσέχῃ ἐξ ἴσου καὶ ἀδιαλείπτως εἰς τὰ ἔργα τῆς ταπεινοφροσύνης καὶ γυμνάζεται εἰς αὐτά. Διότι μόνον ἔτσι θὰ ἠμπορέσῃ μὲ τὴν συνεχῆ ἀσκησιν νὰ ἀπο-

433. Λουκ. 14, 11.

ἐπὶ τῶν τεχνῶν γίνεσθαι εἴωθεν. Ὁ δὲ αὐτὸς τρόπος τῆς κατορθώσεως καὶ ἐπὶ πάσης ἀρετῆς τῆς κατ' ἐντολὴν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ Ρ4Θ'

Πῶς ἂν τις προθυμηθεῖη καὶ πρὸς κινδύνους ὑπὲρ τῆς ἐν-
5 τολῆς τοῦ Κυρίου παραβάλλεσθαι.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Πρῶτον μὲν ὑπομνηθεῖς, ὅτι αὐτὸς ὁ Κύριος ὑπὲρ ἡμῶν ὑπήκουσε τῷ Πατρὶ μέχρι θανάτου· εἶτα πληροφορηθεῖς τὴν δύναμιν τῆς ἐντολῆς, ὅτι ζωὴ αἰώνιος ἐστὶ, καθὼς γέγραπται· ἔπειτα, πιστεύσας τῷ Κυρίῳ εἰπόντι· «Ὁς ἐὰν θέλῃ τὴν ψυχὴν
10 αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν· ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ τοῦ εὐαγγελίου, οὗτος σώσει αὐτήν».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ Σ'

Οἱ προκαμόντες ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ Θεοῦ πῶς δύνανται ὠφελεῖν τοὺς ἄρτι προσερχομένους.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Εἰ μὲν ἰσχύουσι κατὰ τὸ σῶμα, ἐν τῷ τὸ ἄοκνον τῆς σπου-
15 δῆς ἐπιδεικνύσθαι καὶ τύπον ἑαυτοῦ παρέχειν παντός κατορθώματος· εἰ δὲ ἀσθενοῦσι, ἐν τῇ τοιαύτῃ καταστάσει τῆς ψυχῆς, ὡς ἐπιφαίνεσθαι τῷ τε προσώπῳ καὶ παντὶ κινήματι τὴν πληροφορίαν τῆς τοῦ Θεοῦ ἐποψίας καὶ τῆς τοῦ Κυρίου παρουσίας, καὶ ἐν τοῖς ἀτηριθιμημένοις ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου ιδιώμασι

κτῆση τὴν συνήθειαν τῆς ταπεινοφροσύνης, ὅπως ἀκριβῶς γίνεται συνήθως καὶ μετὰ τὰς τέχνας. Ὁ αὐτὸς τρόπος ἰσχύει, προκειμένου νὰ ἐπιτύχωμεν κάθε ἀρετὴν ποὺ διατάσσει ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 199

Πῶς ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ διακινδυνεύσῃ ⁴³⁴ πρόθυμα χάριν τῆς ἐντολῆς τοῦ Κυρίου.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Πρῶτον πρέπει νὰ ἐνθυμηθῆ ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Κύριός μας ὑπέπηκουσε χάριν ἡμῶν εἰς τὸν Πατέρα μέχρι θανάτου ⁴³⁵. ἔπειτα πρέπει νὰ βεβαιωθῆ διὰ τὴν δύναμιν τῆς ἐντολῆς ὅτι, ὅπως ἀναφέρει ἡ Γραφή, εἶναι ζωὴ αἰώνιος ⁴³⁶. τέλος δὲ νὰ πιστεύσῃ εἰς τὸν Κύριον, ποὺ εἶπεν· «ὅστις θέλει νὰ σώσῃ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, θὰ ἀπολέσῃ αὐτήν· ὅστις δὲ ἀπολέσῃ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ τοῦ εὐαγγελίου, αὐτὸς θὰ σώσῃ αὐτήν» ⁴³⁷.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 200

Αὐτοὶ ποὺ ἐκοπίασαν πολὺ εἰς τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ πῶς ἡμποροῦν νὰ ὠφελήσουν τοὺς νεοφύτους εἰς τὴν ἀδελφότητα.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐὰν μὲν εἶναι ἰσχυροὶ εἰς τὸ σῶμα, πρέπει νὰ δεικνύουν ἀοκνον ζῆλον καὶ νὰ εἶναι ὑπόδειγμα κάθε ἀρετῆς· ἐὰν ὁμως εἶναι ἀδύνατοι, πρέπει νὰ εὐρίσκωνται εἰς τοιαύτην ψυχικὴν κατάστασιν, ὥστε νὰ φαίνεται καὶ εἰς τὸ πρόσωπον καὶ εἰς κάθε κίνησιν των ὅτι εἶναι βέβαιοι ὅτι βλέπουν τὸν Θεὸν καὶ ὅτι ὁ Κύριος εἶναι παρῶν· πρέπει ἀκόμη νὰ ἔχουν τὰ χαρακτη-

435. Βλ. Φιλ. 2, 8.

436. Βλ. Ἰω. 12, 50.

437. Μάρκ. 8, 35.

τῆς ἀγάπης εἰπόντος· «Ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ, χρηστεύεται, οὐ ζηλοῖ, οὐ περπερεύεται, οὐ φουσιῶται, οὐκ ἀσχημονεῖ, οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς, οὐ παροξύνεται, οὐ λογίζεται τὸ κακόν, οὐ χαίρει ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ, συγχαίρει δὲ τῇ ἀληθείᾳ· πάντα στέγει, πάντα πιστεύει, πάντα ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει. Ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει». Ταῦτα γὰρ πάντα καὶ ἐν ἀσθενοῦντι σώματι δυνατὸν κατορθοῦσθαι.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΑ'

Πῶς κατορθοῖ τις ἐν τῇ προσευχῇ τὸ ἀμετεώριστον.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Πληροφορηθεὶς πρὸ ὀφθαλμῶν εἶναι τὸν Θεόν. Εἰ γάρ, 10 ἄρχοντά τις ἢ προεσιῶτα θεωρῶν καὶ διαλεγόμενος αὐτῷ, ἀμετεώριστον ἔχει τὸ ὄμμα, πόσω μᾶλλον ὁ προσευχόμενος τῷ Θεῷ ἀμετεώριστον ἔξει τὸν νοῦν ἀπὸ τοῦ ἐτάζοντος καρδίας καὶ νεφρούς, πληρῶν τὸ γεγραμμένον· «Ἐπαίροντας ὀσίους χειρας, χωρὶς ὀργῆς καὶ διαλογισμῶν».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΒ'

15 Εἰ δυνατὸν κατορθῶσαι τὸ ἐν παντὶ καὶ πάντοτε ἀμετεώριστον, καὶ πῶς κατορθοῖ τις.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἵτι δυνατὸν, ἔδειξεν ὁ εἰπών· «Οἱ ὀφθαλμοί μου διαπαντὸς πρὸς τὸν Κύριον», καί· «Προωρώμην τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου δια-

ριστικά τῆς ἀγάπης ποὺ ἀπαριθμοῦνται ἀπὸ τὸν ἀπόστολον, ὅταν εἶπεν ὅτι «ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ, ἀγαθοποιεῖ, δὲν φθονεῖ, δὲν αὐθαδιάζει, δὲν ἐπαίρεται, δὲν ἀσχημονεῖ, δὲν ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς, δὲν παροξύνεται, δὲν διαλογίζεται τὸ κακόν, δὲν χαίρει διὰ τὴν ἀδικίαν, συγχαίρει δὲ διὰ τὴν ἀλήθειαν· πάντα ἀνέχεται, πάντα πιστεύει, πάντα ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει. Ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει»⁴³⁸. Διότι ὅλα αὐτὰ εἶναι δυνατὸν νὰ κατορθωθοῦν καὶ ἀπὸ τοὺς ἔχοντας ἀσθενικὸν σῶμα.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 201

Πῶς κατορθώνει κανεὶς τὴν συγκέντρωσιν εἰς τὴν προσευχὴν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐὰν βεβαιωθῆ ὅτι ἐνώπιόν του εἶναι ὁ Θεός. Διότι, ἐὰν ἔχη προσηλωμένον τὸ βλέμμα κάποιος ποὺ βλέπει ἓνα ἄρχοντα ἢ τὸν προεστῶτα καὶ συζητεῖ μαζί του, πόσον μᾶλλον ὁ προσευχόμενος εἰς τὸν Θεὸν θὰ ἔχη προσηλωμένην τὴν σκέψιν του εἰς τὸν ἐλέγχοντα καρδίας καὶ νεφρούς; ἐφαρμόζων τὸ τῆς Γραφῆς· «ὑψώνοντες καθαρὰς χεῖρας χωρὶς ὀργῆν καὶ διαλογισμούς»⁴³⁹.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 202

Εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτύχη κανεὶς συνεχῆ προσήλωσιν εἰς κάθε περίπτωσιν, καὶ πῶς τὸ ἐπιτυγχάνει;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἵτι εἶναι δυνατὸν τὸ ἔδειξεν ὁ εἰπών· «οἱ ὀφθαλμοί μου διαπαντὸς πρὸς τὸν Κύριον»⁴⁴⁰, καί· «ἔβλεπα τὸν Κύριον ἐνώ-

440. Ψαλ. 24, 15.

παντός, ὅτι ἐκ δεξιῶν μου ἔστιν, ἵνα μὴ σαλευθῶ». Πῶς δὲ δυνατόν, προείρηται, ὅτι ἐν τῷ μὴ διδόναι καιρὸν ἀργίας τῇ ψυχῇ ἀπὸ τῆς περὶ Θεοῦ καὶ τῶν τοῦ Θεοῦ ἔργων τε καὶ δωρεῶν ἐννοίας, καὶ τῆς ὑπὲρ πάντων ἐξομολογήσεως καὶ εὐχαριστίας.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΓ'

5 Τῶν κατ' ἐντολὴν τοῦ Κυρίου κατορθωμάτων πότερον, ἐν μέτρον ἔστιν ἐν πᾶσιν, ἢ ὁ μὲν πλεῖον ἔχει, ὁ δὲ ἕλαττον;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἔστι οὐκ ἔστιν ἐν μέτρον ἐν πᾶσιν, ἀλλ' ὁ μὲν πλεῖον καὶ πιστεύεται καὶ ἐπιδείκνυται, ὁ δὲ ἕλαττον, δῆλον ἐκ τῶν τοῦ Κυρίου ῥημάτων, ποτὲ μὲν εἰπόντος· «Ὁ δὲ ἐπὶ τὴν γῆν τὴν κα-
10 λὴν σπαρείς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων καὶ συνιών· ὃς δὴ καρποφορεῖ καὶ ποιεῖ ὁ μὲν ἑκατόν, ὁ δὲ ἑξήκοντα, ὁ δὲ τριάκοντα», ὅπερ καὶ ἐπὶ τῶν τὰς μνᾶς ὑποδεξαμένων εὐρίσκεται ποτὲ δέ· «ἜϞ μὲν ἔδωκε πέντε τάλαντα, ᾧ δὲ δύο, ᾧ δὲ ἓν».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΔ'

Πῶς καταξιούται τις Πνεύματος ἁγίου γενέσθαι μέτοχος.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

15 Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐδίδαξεν εἰπὼν· «Ἐὰν ἀγαπαῖτέ με, τὰς ἐντολάς τὰς ἐμὰς τηρήσατε. Καὶ ἐγὼ ἐρωτήσω

πιόν μου διαπαντός, διότι είναι ἐκ δεξιῶν μου, διὰ νὰ μὴ σαλευθῶ» ⁴⁴¹. Πῶς δὲ εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτευχθῆ ἔχει ἤδη λεχθῆ· μετὸ νὰ μὴ ἀφήνωμεν εἰς τὴν ψυχὴν χρόνον διὰ νὰ ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὴν σκέψιν περὶ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἔργων καὶ τῶν δωρεῶν του, καὶ ἀπὸ τὴν ἐξομολόγησιν καὶ τὴν εὐχαριστίαν ὑπὲρ πάντων.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 203

Αἱ ἐνάρετοι πράξεις, ποὺ ἐκτελοῦνται κατ' ἐντολὴν τοῦ Κυρίου, ἐκτιμῶνται μετὸ αὐτὸ μέτρον εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ἢ ἄλλος ἐκτιμᾶται περισσότερο, ἄλλος δὲ ὀλιγώτερον;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὅτι δὲν ἰσχύει τὸ αὐτὸ μέτρον δι' ὅλους, ἀλλ' ὅτι ἄλλος μὲν ἐπιφορτίζεται καὶ καρποφορεῖ περισσότερο, ἄλλος δὲ ὀλιγώτερον, φαίνεται ἀπὸ τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου, ὁ ὁποῖος εἶπε κάποτε ὅτι «ὁ σπαρεῖς ἐπὶ τὴν καλὴν γῆν, οὗτος εἶναι ὁ ἀκούων καὶ κατανοῶν τὸν λόγον· οὗτος καρποφορεῖ καὶ κάμνει ὁ μὲν ἑκατόν, ὁ δὲ ἐξήκοντα, ὁ δὲ τριάκοντα» ⁴⁴², πρᾶγμα τὸ ὁποῖον συναντᾶται καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν ἐκείνων ποὺ ἔλαβον τὰς μνᾶς· ἄλλοτε δὲ ὁ Κύριος εἶπεν ὅτι «εἰς ἄλλον μὲν ἔδωκε πέντε τάλαντα, εἰς ἄλλον δύο καὶ εἰς ἄλλον ἓν» ⁴⁴³.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 204

Πῶς ἀναδεικνύεται κανεὶς ἄξιος νὰ δεχθῆ τὸ ἅγιον Πνεῦμα.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστὸς ἐδίδαξε τὸ ἐξῆς· «ἐὰν με ἀγαπᾶτε, τὰς ἐντολάς μου τηρήσατε· καὶ ἐγὼ θὰ παρακαλέσω

443. Ματθ. 25, 15.

τὸν Πατέρα, καὶ ἄλλον Παράκλητον δώσει ὑμῖν, ἵνα μένη μεθ' ὑμῶν εἰς τὸν αἰῶνα, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ ὁ κόσμος οὐ δύναται λαβεῖν». Ἔως οὖν οὐ τηροῦμεν πάσας τὰς ἐντολάς τοῦ Κυρίου, οὐδὲ ἐσμεν τοιοῦτοι, ὥστε μαρτυρηθῆναι ὑπ' αὐτοῦ, 5 ὅτι «Ἕμεῖς οὐκ ἐστὲ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου», Πνεύματος ἁγίου καταξιωθῆναι μὴ προσδοκῶμεν.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΕ'

Τίνες εἰσὶν «οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι».

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τοῦ Κυρίου λέγοντος ποτὲ μὲν ὅτι «Τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ λέ-
λάληκα ὑμῖν πνευμά ἐστι καὶ ζωὴ ἐστι», ποτὲ δὲ ὅτι «Τὸ Πνεῦμα
10 τὸ ἅγιον διδάξει ὑμᾶς πάντα καὶ ὑπομνήσει ἃ ἂν εἶπω ὑμῖν»·
«Οὐ γὰρ λαλήσει», φησί, «ἅφ' ἑαυτοῦ, ἀλλ' ὅσα ἂν ἀκούσῃ παρ'
ἐμοῦ, ταῦτα λαλήσει», οὗτοί εἰσιν οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, οἵ-
τινες οὐ δι' ἄλλην τινὰ αἰτίαν ἐπτώχευσαν, ἀλλὰ διὰ τὴν διδα-
σκαλίαν τοῦ Κυρίου εἰπόντος· «Ἔπαγε, πώλησον πάντα ὅσα
15 ἔχεις καὶ δὸς πτωχοῖς». Ἐὰν δέ τις, καὶ τὴν ὀπωσοῦν συμβᾶσαν
πτωχείαν καταδεξάμενος, κυβερνήσῃ πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ,
ὡς ὁ Λάζαρος, οὐδὲ οὗτος τοῦ μακαρισμοῦ ἀλλότριος.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΖ'

Τοῦ Κυρίου παραγγέλλοντος μὴ μεριμνᾶν τί φάγωμεν ἢ τί
πίωμεν ἢ τί περιβαλλώμεθα, μέχρι τίνος ἐστὶν ἡ ἐντολή, ἢ
20 πῶς κατορθοῦται.

444. Ἰω. 14, 15 - 17. 445. Ἰω. 15, 19.

446. Τὸ ἅγιον Πνεῦμα εἶναι ἐδῶ μία δωρεὰ τοῦ Θεοῦ ποῦ θὰ δοθῆ
εἰς τὸ μέλλον εἰς τοὺς ζῶντας κατὰ τὰς ἐντολάς του.

τὸν Πατέρα, καὶ θὰ δώσῃ εἰς ὑμᾶς ἄλλον Παράκλητον, διὰ νὰ μένη μεθ' ὑμῶν εἰς τὸν αἰῶνα, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, τὸ ὁποῖον ὁ κόσμος δὲν δύναται νὰ λάβῃ» ⁴⁴⁴. Ἐν ὄσῳ λοιπὸν δὲν τηροῦμεν ὅλας τὰς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου οὔτε δὲ εἴμεθα τοιοῦτοι, ὥστε νὰ λάβωμεν παρ' αὐτοῦ τὴν μαρτυρίαν· «ὕμεις δὲν εἴσθε ἐκ τοῦ κόσμου τούτου» ⁴⁴⁵, ἅς μὴ περιμένωμεν νὰ ἀξιωθῶμεν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ⁴⁴⁶.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 205

Ποῖοι εἶναι «οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι».

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὁ Κύριος λέγει ἄλλοτε μὲν· «οἱ λόγοι τοὺς ὁποίους ἐλάλησα πρὸς ὑμᾶς εἶναι πνεῦμα καὶ ζωή», ⁴⁴⁷ ἄλλοτε δέ· «τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον θὰ διδάξῃ ὑμᾶς πάντα καὶ θὰ ὑπενθυμίση ὅσα θὰ εἴπω πρὸς ὑμᾶς»· «διότι δὲν θὰ λαλήσῃ ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλὰ θὰ λαλήσῃ ὅσα θὰ ἀκούσῃ παρ' ἑμοῦ» ⁴⁴⁸. Συνεπῶς, πτωχοὶ τῷ πνεύματι εἶναι αὐτοὶ οἱ ὁποῖοι ἐπτώχευσαν ὄχι δι' ἄλλον λόγον, ἀλλὰ διὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Κυρίου, πού εἶπεν· «ὑπάγε, πώλησον πάντα ὅσα ἔχεις καὶ δὸς εἰς τοὺς πτωχοὺς» ⁴⁴⁹. Ἐὰν δὲ κάποιος πού ἐδέχθη τὴν πτωχείαν, ὅπως καὶ ἂν ἦλθεν αὐτή, τὴν κατεθύνη κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ὅπως ὁ Λάζαρος, καὶ αὐτὸς θὰ ἀξιωθῇ τοῦ μακαρισμοῦ ⁴⁵⁰.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 206

Ὁ Κύριος παραγγέλλει νὰ μὴ μεριμνῶμεν τί θὰ φάγωμεν ἢ τί θὰ πῖωμεν ἢ τί θὰ φορέσωμεν. Ποῖα εἶναι τὰ ὄρια αὐτῆς τῆς ἐντολῆς, ἢ πῶς κατορθώνεται;

447. Ἰω. 6, 63. 448. Ἰω. 14,25· Ἰω. 16, 13.

449. Ματθ. 19, 21. 450. Λουκ. 16, 20 κ.ἐξ.· Λουκ. 6, 20

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἡ μὲν ἐντολή ἐστὶ μέχρι θανάτου, ὡς καὶ πᾶσα ἐντολή, καὶ γὰρ ὁ Κύριος ὑπήκουσε μέχρι θανάτου, κατορθοῦται δὲ τῇ ἐπὶ τὸν Θεὸν πεποιθήσει. Ἀπαγορεύσας γὰρ ὁ Κύριος τὴν μεριμναν, ἐπισυνάπτει τὴν ἐπαγγελίαν, εἰπὼν· «Οἶδε γὰρ ὁ Πατὴρ 5 ὑμῶν ὃν χρεῖαν ἔχετε πρὸ τοῦ ὑμᾶς αἰτῆσαι αὐτόν». Τοιοῦτος ἦν ὁ ἀπόστολος λέγων· «Τὸ ἀπόκριμα τοῦ θανάτου ἐσχήκαμεν, ἵνα μὴ πεποιοῦτες ὦμεν ἐφ' ἑαυτοῖς, ἀλλ' ἐπὶ τῷ Θεῷ τῷ ἐγείροντι τοὺς νεκρούς», κατὰ μὲν τὴν κρίσιν καὶ τὴν ἐτοιμασίαν τῆς ψυχῆς καθ' ἡμέραν ἀποθνήσκων, τῇ δὲ τοῦ Θεοῦ εὐδοκίᾳ 10 φυλασσόμενος. Διὸ μετὰ παρηρησίας ἔλεγεν· («Ὡς ἀποθνήσκοντες, καὶ ἰδοὺ ζῶμεν»). Βοηθεῖ δὲ τῇ τοιαύτῃ προαιρέσει καὶ ἡ περὶ τὰς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου διάπυρος σπουδὴ καὶ ἀκόρεστος ἐπιθυμία, ὑφ' ἧς ὁ κρατηθεὶς οὐδὲ σχολὴν ἄγει μετεωρισθῆναι περὶ τὰς τοῦ σώματος χρείας.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΖ'

15 Οὐκοῦν, εἰ μηδὲ μεριμνᾶν δεῖ περὶ τῶν ἀναγκαίων πρὸς τὸ ζῆν, καὶ ἄλλη παραγγελία ἐστὶ τοῦ Κυρίου εἰπόντος· («Ἐργάζεσθε μὴ τὴν βρωσὴν τὴν ἀπολλυμένην»), περισσὸν τὸ ἐργάζεσθαι;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Αὐτὸς ὁ Κύριος ἐν ἑκατέρῳ τόπῳ τὸ ἑαυτοῦ πρόσταγμα ἐσαφήνισεν. Ἐκεῖ μὲν γὰρ, ἀπαγορεύσας τὸ ζητεῖν τὰ πρὸς 20 τὸ ζῆν ἐν τῷ εἰπεῖν· «Μὴ ζητεῖτε τί φάγητε ἢ τί πίητε· ταῦτα γὰρ πάντα τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου ἐπιζητεῖ»), προσέταξεν εἰπὼν·

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Αὐτὴ ἡ ἐντολή, ὅπως καὶ κάθε ἐντολή, ἰσχύει μέχρι θανάτου, διότι καὶ ὁ Κύριος ὑπήκουσέ μέχρι θανάτου· κατορθώνεται δὲ μὲ τὴν ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν Θεόν· διότι ὁ Κύριος, ἀφοῦ ἀπηγόρευσε τὴν μέριμναν, προσέθεσε τὴν ὑπόσχεσιν, ὅταν εἶπε· «γνωρίζει ὁ Πατὴρ ὑμῶν ποίων πραγμάτων ἔχετε ἀνάγκην, προτοῦ νὰ ζητήσετε παρ' αὐτοῦ»⁴⁵¹. Τοιοῦτος ἦτο ὁ ἀπόστολος, διότι ἔλεγεν· «ἐλάβομεν τὴν ἀπόφασιν τοῦ θανάτου, διὰ νὰ μὴ ἔχωμεν πεποίθησιν εἰς ἑαυτούς, ἀλλ' εἰς τὸν Θεόν, τὸν ἐγείροντα τοὺς νεκρούς»⁴⁵², καὶ διότι ἀφ' ἐνὸς μὲν ἀπέθνησκε καθημερινῶς ὡς πρὸς τὴν ἀπόφασιν καὶ τὴν προετοιμασίαν τῆς ψυχῆς, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐφυλάσσετο ὑπὸ τῆς εὐνοίας τοῦ Θεοῦ. Διὰ τοῦτο ἔλεγεν εὐθαρσῶς· «ὡς ἀποθνήσκοντες, ἀλλ' ἰδοὺ ζῶμεν»⁴⁵³. Αὐτὴ ἡ ἀπόφασις ἐνισχύεται ἀπὸ τὸν ἔνθερμον ζῆλον καὶ τὴν ἀνικανοποίητον ἐπιθυμίαν διὰ τὰς ἐντολάς τοῦ Κυρίου, διότι ὁ καταληφθεὶς ἀπὸ αὐτὴν δὲν ἔχει καιρὸν νὰ παραχθῆ ἀπὸ τὰς σωματικὰς ἀνάγκας.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 207

Ἐάν λοιπὸν δὲν πρέπη οὔτε νὰ μεριμνῶμεν διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς ζωῆς, ὑπάρχει δὲ καὶ ἄλλη ἐντολή τοῦ Κυρίου ποὺ λέγει· «ἐργάζεσθε μὴ διὰ τὴν τροφήν τὴν φθειρομένην»⁴⁵⁴, εἶναι περιττὴ ἡ ἐργασία;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὁ ἴδιος ὁ Κύριος ἐξήγησεν εἰς κάθε μίαν ἀπὸ τὰς δύο περιπτώσεις τὴν ἐντολήν του. Διότι εἰς μὲν τὴν πρώτην περίπτωσιν, ἀφοῦ ἀπηγόρευσε νὰ ζητοῦμεν τὰ πρὸς τὸ ζῆν, λέγων· «μὴ ζητεῖτε τί θὰ φάγετε ἢ τί θὰ πῖετε, διότι ταῦτα πάντα ἐπιζητοῦν τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου»⁴⁵⁵, συνεπλήρωσε τό· «ζητεῖτε

454. Ἰω. 6, 27. 455. Λουκ. 12, 29 - 30.

«Ζητεῖτε δὲ τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐ-
 τοῦ»· πῶς δὲ δεῖ ζητεῖν, διὰ τῶν καταξιουμένων ἐδήλωσεν·
 ἐνταῦθα δέ, κωλύσας ἐργάζεσθαι τὴν βρωσιν τὴν ἀπολλυμένην,
 ἐδίδαξεν ἐργάζεσθαι τὴν βρωσιν τὴν μένουσαν εἰς ζωὴν αἰώνιον,
 5 ἢν αὐτὸς πάλιν ἐφανέρωσεν ἐν ἑτέρῳ τόπῳ εἰπών· «Ἐμὸν βρωμὰ
 ἐστίν, ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με Πατρός». Εἰ δὲ
 θέλημα Θεοῦ ἐστὶ πεινῶντα θρέψαι, διψῶντα ποτίσαι, γυμνὸν
 περιβαλεῖν καὶ τὰ λοιπά, ἀνάγκη πᾶσα μιμεῖσθαι τὸν ἀπό-
 στολον λέγοντα· «Πάντα ὑπέδειξα ὑμῖν, ὅτι οὕτω κοπιῶντας
 10 δεῖ ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν ἀσθενούντων», καὶ ὑπακούειν αὐτῷ
 διδάσκοντι· «Μᾶλλον δὲ κοπιᾶτω ἐργαζόμενος ταῖς ἰδίαις χερ-
 σὶ τὸ ἀγαθόν, ἵνα ἔχη μεταδιδόναι τῷ χρείαν ἔχοντι». Τούτων
 τοίνυν οὕτως ἡμῖν ὑπὸ τοῦ Κυρίου διὰ τοῦ Ἐθαγγελίου καὶ τοῦ
 ἀποστόλου παραδεδομένῳ, φανερὸν ὅτι τὸ μὲν ἑαυτοῦ ἔνεκεν
 15 μεριμνᾶν ἢ ἐργάζεσθαι παντάπασιν ἀπηγόρευται· κατ' ἐντολὴν
 δὲ τοῦ Κυρίου, διὰ τὴν χρείαν τοῦ πλησίον μεριμνᾶν καὶ ἐργά-
 ζεσθαι σπουδαιότερον χρεῖ, μάλιστα τοῦ Κυρίου εἰς ἑαυτὸν ἀνα-
 δεχομένου τὴν εἰς τοὺς ἀνακειμένους αὐτῷ σπουδὴν καὶ βα-
 σιλείαν οὐρανῶν ὑπὲρ ταύτης ἐπαγγελλομένου.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΗ'

20 Εἰ καλόν ἐστὶ καθόλου σιγῆν ἀσκεῖν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τῆς σιγῆς τὸ καλὸν καιρῷ καὶ προσώπῳ δοκιμάζεται, ὡς

τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ»⁴⁵⁸. πῶς δὲ πρέπει νὰ ζητοῦμεν αὐτὰ τὸ ἔδειξε δι' ἐκείνων πὺν εἶναι ἄξιοι δι' αὐτὰ. Εἰς τὴν δευτέραν δὲ περίπτωσιν, ἀφοῦ ἀπηγόρευσε νὰ ἐργαζώμεθα διὰ τὴν φθειρομένην τροφήν, μᾶς ἐδίδαξε νὰ ἐργαζώμεθα διὰ τὴν τροφήν τὴν μένουσαν εἰς ζωὴν αἰώνιον, τὴν ὁποίαν (τροφήν) ὁ ἴδιος ἐφανέρωσεν εἰς ἄλλο σημεῖον, λέγων· «ἐμὴ βρῶσις εἶναι νὰ πράττω τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με Πατρός»⁴⁵⁷. Ἐὰν δὲ εἶναι θέλημα Θεοῦ νὰ τρέφωμεν τὸν πεινασμένον, νὰ ποτίζωμεν τὸν διψασμένον, νὰ ἐνδύωμεν τὸν γυμνὸν καὶ τὰ λοιπὰ, τότε εἶναι μεγάλη ἀνάγκη νὰ μιμούμεθα τὸν ἀπόστολον, πὺν λέγει· «κατὰ πάντα ὑπέδειξα εἰς ὑμᾶς ὅτι οὕτω κοπιᾶζοντες πρέπει νὰ βοηθῆτε τοὺς ἀσθενεῖς»⁴⁵⁸, καὶ νὰ τὸν ὑπακούωμεν, ὅταν διδάσκη· «μᾶλλον δὲ ἄς κοπιᾶζῃ ἐργαζόμενος τὸ ἀγαθὸν διὰ τῶν χειρῶν του, διὰ νὰ ἔχη νὰ μεταδίδῃ εἰς τὸν ἔχοντα ἀνάγκην»⁴⁵⁹.

Ἄφοῦ λοιπὸν αὐτὰ μᾶς παρεδόθησαν ἔτσι ἀπὸ τὸν Κύριον διὰ τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τοῦ ἀποστόλου, εἶναι φανερὸν ὅτι ἀπαγορεύεται παντελῶς ἡ ἰδιοτελής μέριμνα καὶ ἐργασία καὶ ὅτι πρέπει νὰ μεριμνῶμεν καὶ νὰ ἐργαζώμεθα κατὰ τὴν ἐντολήν τοῦ Κυρίου διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ πλησίον μὲ μεγαλύτερον ζῆλον, κυρίως διότι ὁ Κύριος δέχεται τὸν ζῆλον πὺν δεικνύομεν διὰ τοὺς ἀφιερωμένους εἰς αὐτὸν ὡς ἐὰν ἐπρόκειτο περὶ τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ ὑπόσχεται ὡς ἀνταμοιβὴν διὰ τὸν ζῆλον τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 208

Εἶναι καλὸν νὰ ἀσκοῦμεν γενικῶς σιωπὴν⁴⁶⁰;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐὰν ἡ σιωπὴ εἶναι καλὸν, ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸν χρόνον

459. Ἐφ. 4, 28.

460. Πρβλ. Ὅρους κατὰ πλάτος 13.

παρὰ τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς διδασκόμεθα. Καιρῶ μὲν, ὡς
 δταν λέγη διτι («Ὁ σννιὼν ἐν τῷ καιρῶ ἐκείνῳ σιωπήσεται, διτι
 καιρὸς πονηρὸς ἐστι»), καὶ πάλιν· («Ἐθέμην τῷ στόματί μου φυ-
 λακῆν ἐν τῷ συστήναι τὸν ἁμαρτωλὸν ἐναντίον μου»· προσώπῳ
 5 δέ, ὡς δταν γράφη ὁ ἀπόστολος· «Ἐὰν δὲ ἄλλῳ ἀποκαλυφθῆ
 καθημένῳ, ὁ πρῶτος σιγάτω»), καὶ πάλιν· «Αἱ γυναῖκες ὑμῶν ἐν
 ταῖς ἐκκλησίαις σιγάτωσαν». "Ἔστι δὲ ὅτε καὶ τοῖς ἀκρατεστέ-
 ροις τὴν γλῶσσαν καὶ μὴ δυναμένοις φυλάξαι τό· «Πᾶς λόγος
 σαπρὸς ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν μὴ ἐκπορευέσθω, ἀλλ' εἴ τις
 10 ἀγαθός, πρὸς οἰκοδομὴν τῆς πίστεως», ἀναγκαία ἢ τελεία σιω-
 πή, ἕως ἂν ἐν ταύτῃ τό τε πάθος τῆς ἐν λόγοις προπετείας θε-
 ραπευθῶσι καὶ δυνηθῶσι μαθεῖν ἐπὶ σχολῆς, πότε καὶ τί καὶ
 πῶς λαλεῖν δεῖ, ἵνα, καθῶς γέγραπται, «Δῶ χάριν τοῖς ἀκού-
 ουσιν»).

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΘ'

15 Πῶς δυνηθῶμεν φοβηθῆναι τὰ κρίματα τοῦ Θεοῦ.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Κατὰ φύσιν ἢ προσδοκία παντὸς δεινοῦ φόβου ἐστὶ ποιητικὴ.
 Οὕτω γὰρ καὶ τὰ θηρία φοβούμεθα καὶ τοὺς ἄρχοντας, κακοῦ
 τινος πείραν ἐξ αὐτῶν προσδοκῶντες. Ἐὰν οὖν τις πιστεύσῃ,
 ὅτι ἀληθεῖς εἰσιν αἱ ἀπειλαὶ τοῦ Κυρίου καὶ προσδοκῆσῃ τὴν
 20 φρικώδη καὶ δεινοτάτην αὐτῶν πείραν, φοβεῖται τὰ κρίματα τοῦ
 Θεοῦ.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΙ'

Τίς ἐστὶν ἡ τοῦ ἀποστόλου παραδεδομένη καταστολὴ κόσμος.

461. Ἀμῶς 5, 13. 462. Ψαλ. 38, 1. 463. Α' Κορ. 14, 30· 34.

464. Ἐφ. 4, 29. 465. Ἐφ. 4, 29.

καὶ τὸ πρόσωπον, ὅπως διδασκόμεθα ἀπὸ τὴν θεόπνευστον Γραφήν. Καὶ διὰ μὲν τὸν χρόνον, ὅπως ὅταν λέγη· «ὁ συνετὸς θὰ σιωπᾷ ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, διότι εἶναι καιρὸς κακός»⁴⁶¹, καί· «ἔθεσα εἰς τὸ στόμα μου χαλινόν, διότι ἐστάθη ὁ ἀσεβὴς ἐνώπιόν μου»⁴⁶². διὰ τὸ πρόσωπον δέ, ὅπως ὅταν γράφη ὁ ἀπόστολος τὰ ἐξῆς· «ἐὰν δὲ ἔλθῃ ἀποκάλυψις εἰς ἄλλον κατήμενον, ὁ πρῶτος ἅς σιωπᾷ», καί· «αἱ γυναῖκες ὑμῶν εἰς τὰς ἐκκλησίας ἅς σιωποῦν»⁴⁶³. Ἐνίοτε δὲ διὰ τοῦς ἀκρατεῖς εἰς τὴν γλῶσσαν καὶ μὴ δυναμένους νὰ τηρήσουν τὸ· «οὐδεὶς σαπρὸς λόγος ἅς μὴ ἐξέρχεται ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν, ἀλλ' ὅστις εἶναι καλός, πρὸς οἰκοδομὴν τῆς πίστεως»⁴⁶⁴, ἐπιβάλλεται ἡ τελεία σιωπή, ἕως ὅτου δι' αὐτῆς θεραπευθοῦν ἀπὸ τὸ πάθος τῆς ἀναπαύσεως πότε καὶ τί καὶ πῶς πρέπει νὰ ὁμιλοῦν, διὰ νὰ δώσουν, κατὰ τὴν Γραφήν, «χάριν εἰς τοὺς ἀκούοντας»⁴⁶⁵.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 209

Πῶς θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ φοβηθῶμεν τὰς κρίσεις τοῦ Θεοῦ.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐκ φύσεως ἡ προσδοκία κάθε τρομεροῦ πράγματος προκαλεῖ φόβον. Διότι ἔτσι φοβούμεθα καὶ τὰ θηρία καὶ τοὺς ἄρχοντας⁴⁶⁶, ὅταν περιμένωμεν νὰ δοκιμάσωμεν κάτι κακὸν ἀπὸ αὐτοῦς. Ἐὰν λοιπὸν κάποιος πιστεύσῃ ὅτι αἱ ἀπειλαὶ τοῦ Κυρίου εἶναι ἀληθεῖς καὶ ἀναμείνη τὴν φρικτὴν καὶ φοβερωτάτην ἐμπειρίαν αὐτῶν, τότε φοβεῖται τὰς κρίσεις τοῦ Θεοῦ.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 210

Ποίαν ἐννοίαν ἔχει ἡ σεμνὴ στολὴ πού συνιστᾷ ὁ ἀπόστολος.

466. Χαρακτηριστικὴ στάσις τῶν Χριστιανῶν τοῦ τετάρτου αἰῶνος ἐναντι τῶν ἀρχόντων πού εἶχον ἀποδεχθῆ τύποις τὸν Χριστιανισμόν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἡ πρὸς τὸν σκοπὸν τὸν ἴδιον σεμνοπρεπῆς χρῆσις, ἐστοχασμένη καιροῦ, τόπου, προσώπου, χρείας. Οὐ γὰρ τὰ αὐτὰ ἐγκρίνει ὁ λόγος σκεπάσματα ἐν καιρῷ χειμῶνος καὶ θέρου, οὔτε τὸ αὐτὸ σχῆμα τοῦ ἐργάτου καὶ τοῦ ἀναπαυομένου, τοῦ 5 ὑπηρετοῦντος καὶ τοῦ θεραπευομένου, τοῦ στρατιώτου καὶ τοῦ ἰδιώτου, ἢ ἀνδρὸς καὶ γυναικός.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΙΑ'

Τί τὸ μέτρον τῆς πρὸς Θεὸν ἀγάπης.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τὸ ὑπὲρ δύναμιν αἰεὶ τὴν ψυχὴν ἐπεκτείνεισθαι πρὸς τὸ τοῦ Θεοῦ θέλημα, κατὰ σκοπὸν καὶ ἐπιθυμίαν τῆς αὐτοῦ δόξης.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΙΒ'

10 Πῶς κατορθοῦται ἡ πρὸς Θεὸν ἀγάπη.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐὰν εὐσυνειδήτως καὶ ἐδγνωμόνως διατεθῶμεν ἐπὶ ταῖς παρ' αὐτοῦ εὐεργεσίαις, ὅπερ καὶ τοῖς ἀλόγοις ὑπάρχει. Ὁρῶμεν γὰρ τοὺς κύνας τὸν διδόντα ἄρτον μόνον ἀγαπῶντας· 15 ἐγκληματικῶς εἰρημένων οὕτως· «Υἱοὺς ἐγέννησα καὶ ὑψωσα· αὐτοὶ δέ με ἠθέτησαν. Ἔγνω βοῦς τὸν κτησάμενον καὶ ὄνος τὴν φάτνην τοῦ κυρίου αὐτοῦ· Ἰσραὴλ δέ με οὐκ ἔγνω καὶ ὁ λαός με οὐκ συνῆκεν». Ὡσπερ γὰρ τῷ βοῖ καὶ τῷ ὄνῳ ἐκ τῆς παρὰ

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Πρόκειται περί τῆς καταλλήλου διὰ κάθε περίπτωσιν σεμνοπρεποῦς χρήσεως στολής, προσηρμοσμένης εἰς τὸν χρόνον, τὸν τόπον, τὸ πρόσωπον καὶ τὴν ἀνάγκην. Διότι ἡ λογικὴ δὲν ἐγκρίνει τὰ αὐτὰ σκεπάσματα τὸν χειμῶνα καὶ τὸ θέρος, οὔτε τὰ αὐτὰ ἐνδύματα διὰ τὸν ἐργάτην καὶ τὸν ἀναπαυόμενον, τὸν ὑπηρέτην καὶ τὸν ὑπηρετούμενον, τὸν στρατιώτην καὶ τὸν πολίτην, τὸν ἄνδρα καὶ τὴν γυναῖκα.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 211

Ποῖον εἶναι τὸ μέτρον τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν Θεόν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὁ συνεχὴς ἀγὼν τῆς ψυχῆς ὑπεράνω τῆς δυνάμεώς της, διὰ νὰ κάμῃ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, με σκοπὸν καὶ ἐπιθυμίαν τὴν δόξαν του.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 212

Πῶς κατορθώνεται ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεόν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐὰν ἔχωμεν ἀγαθὴν συνειδησιν καὶ εἴμεθα εὐγνώμονες διὰ τὰς εὐεργεσίας πού δεχόμεθα ἀπὸ αὐτόν, πράγμα πού συναντᾶται καὶ εἰς τὰ ζῶα· διότι βλέπομεν τοὺς σκύλους νὰ ἀγαποῦν μόνον αὐτόν πού τοὺς δίδει ἄρτον. Τὸ αὐτὸ πληροφορούμεθα καὶ ἀπὸ τοὺς ἐλεγκτικούς λόγους πού ἐλέχθησαν διὰ τοῦ προφήτου Ἡσαΐου ὡς ἐξῆς· «υἱοὺς ἐγέννησα καὶ ὕψωσα, αὐτοὶ δὲ με ἠθέτησαν· ἐγνώρισεν ὁ βοῦς τὸν κτήτορα αὐτοῦ καὶ ὁ ὄνος τὴν φάτνην τοῦ κυρίου αὐτοῦ· ὁ Ἰσραὴλ δὲ δὲν με ἐγνώρισε καὶ ὁ λαὸς δὲν με κατενόησε»⁴⁶⁷. Διότι, ὅπως εἰς τὸν βοῦν καὶ τὸν ὄνον δημιουργεῖται αὐτομάτως ἡ ἀγάπη πρὸς

τοῦ τρέφοντος εὐεργεσίας ἢ πρὸς αὐτὸν ἀγάπη αὐτομάτως ἐγγίνεται, οὕτω καὶ ἡμεῖς, ἐὰν εὐαισθήτως καὶ εὐγνωμόνως τὰς εὐεργεσίας δεξώμεθα, πῶς οὐκ ἀγαπήσομεν τὸν τοσοῦτων καὶ τηλικούτων εὐεργέτην Θεόν, κατὰ φύσιν, ἵνα οὕτως εἶπω, καὶ
5 ἀδιδάκτως τῆς τοιαύτης διαθέσεως τῇ ὑγιαίνουσῃ ψυχῇ ἐγγινομένης;

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΙΓ'

Τίνα ἐστὶ τὰ γνωρίσματα τῆς πρὸς Θεὸν ἀγάπης.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Αὐτὸς ὁ Κύριος ἐδίδαξεν ἡμᾶς εἰπών· «Ἐὰν ἀγαπᾷτέ με, τὰς ἐντολὰς τὰς ἐμὰς τηρήσατε».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΙΑ'

10 Χρηστότης καὶ ἀγαθωσύνη τίνι διαφέρουσιν ἀλλήλων.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τοῦ Δαβὶδ εἰπόντος ποτὲ μὲν· «Χρηστὸς Κύριος τοῖς σύμπασιν», καί· «Χρηστὸς ἀνὴρ ὁ οἰκτεῖρων καὶ κυχρῶν», ποτὲ δέ· «Ἀγάθυνον, Κύριε, τοῖς ἀγαθοῖς», καὶ τοῦ Ἱερεμίου· «Ἀγαθὸς Κύριος τοῖς ὑπομένουσιν αὐτόν», πλατυτέραν οἶμαι εἶναι τὴν
15 εἰς εὐεργεσίαν τῶν ὀπωσθηποτοῦν ἐπιδομένων ταύτης, συνηγμένην δὲ μᾶλλον τὴν ἀγαθωσύνην καὶ τοῖς τῆς δικαιοσύνης λόγοις ἐν ταῖς εὐεργεσίαις συγχρωμένην.

αὐτὸν ποὺ τὰ τρέφει, ἐπειδὴ δέχονται τὴν εὐεργεσίαν του, ἔτσι καὶ ἡμεῖς, ἐὰν δεχθῶμεν τὰς εὐεργεσίας μὲ εὐαισθησίαν καὶ εὐγνωμοσύνην, πῶς δὲν θὰ ἀγαπήσωμεν τὸν Θεόν, ποὺ μᾶς παρέχει τόσον πολλὰς καὶ μεγάλας εὐεργεσίας, ἀφοῦ ἐκ φύσεως, θὰ ἔλεγα, καὶ χωρὶς διδασκαλίαν δημιουργεῖται εἰς τὴν ὑγιᾶ ψυχὴν ἢ τοιαύτη διάθεσις;

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 213

Ποῖα εἶναι τὰ γνωρίσματα τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν Θεόν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἵδιος ὁ Κύριος μᾶς ἐδίδαξεν ἐπ' αὐτοῦ, ὅταν εἶπεν· «ἐὰν ἀγαπᾶτέ με, τὰς ἐντολὰς τὰς ἐμὰς τηρήσατε» ⁴⁶⁸.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 214

Ἡ χρηστότης καὶ ἡ ἀγαθωσύνη ⁴⁶⁹ ὡς πρὸς τί διαφέρουν μεταξύ των.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἵ Δαβὶδ εἶπεν ὅτι «ὁ Κύριος εἶναι χρηστὸς πρὸς πάντας» ⁴⁷⁰, καὶ ὅτι «ὁ ἐλεῶν καὶ δανείζων ἀνὴρ εἶναι χρηστὸς» ⁴⁷¹, καὶ τό· «εὐεργέτησε, Κύριε, τοὺς ἀγαθοὺς» ⁴⁷². ὁ Ἰερεμίας δὲ εἶπεν· «ἀγαθὸς εἶναι ὁ Κύριος πρὸς τοὺς ὑπομένοντας αὐτόν» ⁴⁷³. Ἀπὸ αὐτοῦ τοὺς λόγους συμπεραίνω ὅτι ἡ χρηστότης εἶναι εὐρυτέρα, ἀποβλέπουσα εἰς τὴν εὐεργεσίαν ἐκείνων ποὺ τὴν χρειάζονται καθ' οἷονδῆποτε τρόπον, ἐνῶ ἡ ἀγαθωσύνη εἶναι στενοτέρα καὶ ἀκολουθεῖ τοὺς κανόνας τῆς δικαιοσύνης κατὰ τὰς εὐεργεσίας.

471. Ψαλ. 111, 5.   472. Ψαλ. 124, 4.   473. Θρήνοι 3, 25.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΙΕ'

Τίς ἐστὶν ὁ ὑπὸ τοῦ Κυρίου μακαριζόμενος εἰρηνοποιός.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὁ τῷ Κυρίῳ συνεργῶν κατὰ τὸν ἀπόστολον εἰπόντα·
 «Υπὲρ Χριστοῦ πρεσβεύομεν, ὡς τοῦ Θεοῦ παρακαλοῦντος δι'
 ἡμῶν· δεόμεθα ὑπὲρ Χριστοῦ, καταλλάγητε τῷ Θεῷ», καὶ
 5 πάλιν· «Δικαιωθέντες ἐκ πίστεως εἰρήνην ἔχομεν πρὸς τὸν Θεόν».
 Ἡ γὰρ ἄλλως ἔχουσα εἰρήνη ἠρνήθη ὑπὸ τοῦ Κυρίου εἰπόντος·
 «Εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν· οὐ καθὼς ὁ κόσμος δίδωσι,
 ἐγὼ δίδωμι ὑμῖν».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΙΙΣ'

Ἐν τίνι στραφῆναι δεῖ καὶ γενέσθαι ὡς τὰ νήπια.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

10 Αὐτὴ ἡ περικοπὴ τοῦ Εὐαγγελίου διδάσκει ἡμᾶς, τὴν ὑ-
 πόθεσιν δηλοῦσα πρὸς ἣν εἴρηται τοῦτο, ὥστε μὴ ζητεῖν ὑ-
 περοχὴν, τὴν δὲ ἰσοτιμίαν τῆς φύσεως γνωρίζειν, καὶ ἀγαπᾶν
 τὸ ἰσότημον πρὸς τοὺς ἐλαττωθεῖσαι δοκοῦντας ἐν τισι. Τοιαῦτα
 γάρ ἐστι καὶ τὰ παιδία πρὸς ἀλλήλα, τὰ γε μήπω προσεθισθέντα
 15 τῇ τῶν ἀναστρεφόμενων κακίᾳ.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΙΙΖ'

Πῶς δεξόμεθα τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ὡς παιδίον.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 215

Ποῖος εἶναι ὁ εἰρηνοποιὸς ποῦ μακαρίζεται ἀπὸ τὸν Κύριον.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Αὐτὸς ποῦ συνεργάζεται μετὰ τὸν Κύριον, ὅπως εἶπεν ὁ ἀπόστολος· «πρεσβεύομεν ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ, ὡς ἐὰν παρεκάλει ὁ Θεὸς δι' ἡμῶν· δεόμεθα ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ, συμφιλιώθητε μετὰ τοῦ Θεοῦ»⁴⁷⁴, καὶ· «δικαιωθέντες ἐκ πίστεως ἔχομεν εἰρήνην πρὸς τὸν Θεόν»⁴⁷⁵. Διότι κάθε ἄλλη εἰρήνη εἶναι ἀπαράδεκτος ἀπὸ τὸν Κύριον, ποῦ εἶπε· «δίδω εἰς ὑμᾶς τὴν ἐμὴν εἰρήνην· ὄχι καθὼς δίδει ὁ κόσμος ἐγὼ δίδω εἰς ὑμᾶς»⁴⁷⁶.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 216

Εἰς ποῖον πρᾶγμα πρέπει νὰ στραφῶμεν καὶ νὰ γίνωμεν ὅπως τὰ νήπια⁴⁷⁷.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Αὐτὴ ἡ περικοπὴ τοῦ Εὐαγγελίου μᾶς διδάσκει ἀναφέρουσα τὸν σκοπὸν διὰ τὸν ὁποῖον ἔχει λεχθῆ τοῦτο, ὥστε νὰ μὴ ζητοῦμεν ὑπεροχὴν, ἀλλὰ νὰ ἀναγνωρίζωμεν τὴν ἰσοτιμίαν τῆς φύσεως καὶ νὰ ἀγαπῶμεν νὰ εἴμεθα ἰσότιμοι πρὸς ἐκείνους ποῦ φαίνονται ὅτι ὑστεροῦν κάπως ἀπέναντί μας. Διότι καὶ τὰ παιδιὰ ἔτσι συμπεριφέρονται μετὰ τῶν, ἐκεῖνα τοῦλάχιστον ποῦ δὲν ἐσυνήθισαν ἀκόμη εἰς τὴν κακίαν τῶν ἀνθρώπων μετὰ τῶν ὁποίων συναναστρέφονται.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 217

Πῶς θὰ δεχθῶμεν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ὡς παιδίον.

476. Ἰω. 14, 27.

477. Ματθ. 18, 3.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐὰν τοιοῦτοι γενόμεθα πρὸς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Κυρίου, οἷόν ἐστι τὸ παιδίον ἐν τοῖς μαθήμασι μὴ ἀντιλέγον, μήτε δικαιολογούμενον πρὸς τοὺς διδασκάλους, πιστῶς δὲ καὶ εὐπειθῶς δεχόμενον τὰ διδάγματα.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΙΗ'

5 Ποίαν σύνεσιν αἰτεῖν παρὰ τοῦ Θεοῦ ὀφείλομεν, ἢ πῶς αὐτῆς καταξιωθῆναι δυνάμεθα.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τὴν μὲν σύνεσιν παρ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ προφήτου
μανθάνομεν λέγοντος· «Μὴ καυχάσθω ὁ σοφὸς ἐν τῇ σοφίᾳ αὐ-
τοῦ καὶ μὴ καυχάσθω ὁ ἰσχυρὸς ἐν τῇ ἰσχύϊ αὐτοῦ καὶ μὴ καυ-
10 χάσθω ὁ πλούσιος ἐν τῷ πλούτῳ αὐτοῦ, ἀλλὰ ἐν τούτῳ καυχά-
σθω ὁ καυχώμενος, ἐν τῷ συνεῖν καὶ γινώσκειν τὸν Κύριον»,
καὶ διὰ τοῦ ἀποστόλου εἰπόντος· «Ἄλλὰ συνιέντες, τί τὸ θέ-
λημα τοῦ Κυρίου». Δυνάμεθα δὲ ταύτης καταξιωθῆναι, ἐὰν
ποιήσωμεν τὸ γεγραμμένον· «Σχολάσατε καὶ γινῶτε, ὅτι ἐγὼ εἶ-
15 μι ὁ Θεός», καὶ ἐὰν πιστεύσωμεν ἀληθῆς εἶναι πᾶν ῥῆμα Θεοῦ·
«Ἐὰν γὰρ μὴ πιστεύσητε», φησὶν, «οὐδὲ μὴ συνῆτε».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΙΘ'

Ἐὰν εὐεργετηθῶμεν παρὰ τινος, πῶς δυνηθῶμεν καὶ τῷ Κυρίῳ τὴν ὀφειλομένην εὐχαριστίαν καθαρὰν καὶ ὀλόκληρον ἀπο-

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐάν δεχώμεθα τὴν διδασκαλίαν τοῦ Κυρίου, ὅπως φέρεται τὸ παιδί εἰς τὰ μαθήματα, ὅπου δὲν ἀντιλέγει, δὲν δικαιολογεῖται εἰς τοὺς διδασκάλους καὶ δέχεται τὴν διδασκαλίαν των μὲ ἐμπιστοσύνην καὶ προθυμίαν.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 218

Ποίαν σύνεσιν ὀφείλομεν νὰ ζητοῦμεν ἀπὸ τὸν Θεόν, ἢ πῶς ἤμποροῦμεν νὰ ἀξιωθῶμεν αὐτῆς.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ποία εἶναι ἡ σύνεσις μανθάνομεν ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν Θεὸν διὰ τοῦ προφήτου, ποὺ λέγει· «ἄς μὴ καυχᾶται ὁ σοφὸς διὰ τὴν σοφίαν αὐτοῦ καὶ ἄς μὴ καυχᾶται ὁ ἰσχυρὸς διὰ τὴν ἰσχύιν αὐτοῦ, ἄς μὴ καυχᾶται ὁ πλοῦσιος διὰ τὸν πλοῦτον αὐτοῦ, ἀλλ' ὁ καυχώμενος ἄς καυχᾶται διὰ τοῦτο, διὰ τὴν σύνεσιν καὶ διὰ τὴν γνῶσιν τοῦ Κυρίου»⁴⁷⁸. μανθάνομεν δὲ τὴν σύνεσιν καὶ διὰ τοῦ ἀποστόλου, ποὺ εἶπεν· «ἀλλὰ κατανοοῦντες ποῖον εἶναι τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου»⁴⁷⁹. Ἠμποροῦμεν δὲ νὰ ἀξιωθῶμεν αὐτῆς, ἔάν ὑπακούσωμεν εἰς τὸν λόγον τῆς Γραφῆς· «ἤσυχάσατε καὶ γνωρίσατε ὅτι ἐγὼ εἶμαι ὁ Θεός»⁴⁸⁰, καὶ ἔάν πιστεύσωμεν ὅτι κάθε λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀληθής· διότι, «ἐάν δὲν πιστεύσετε», λέγει ἡ Γραφή, «οὐδὲ θὰ ἐννοήσετε»⁴⁸¹.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 219

Ἐάν κάποιος μᾶς εὐεργετήσῃ, πῶς θὰ ἤμπορέσωμεν καὶ εἰς τὸν Κύριον νὰ ἀποδώσωμεν τὴν ὀφειλομένην εὐχαριστίαν καθαρὰν καὶ ἀκεραίαν, καὶ συγχρόνως νὰ ἀποτίσωμεν τὴν ὀφειλομένην εὐγνωμοσύνην πρὸς τὸν εὐεργέτην, καθὼς πρέπει,

480. Ψαλ. 45, 11.

481. Ἦσ. 7, 9.

δοῦναι, καὶ τὴν πρὸς τὸν εὐεργέτην ἐπιστημόνως πληρῶσαι, μήτε ἑλλείποντες μήτε ὑπερβαίνοντες τὸ μέτρον.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐὰν τὸν μὲν Θεὸν ἀρχηγὸν καὶ τελειωτὴν παντὸς ἀγαθοῦ εἶναι πληροφορηθῶμεν, τὸν δὲ διάκονον ὡς ὑπηρέτην τῆς τοῦ
5 Θεοῦ εὐεργεσίας γνωρίσωμεν.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΚ'

Εἰ παντὶ τῷ βουλομένῳ ἀδελφαῖς συντυγχάνειν ἐπιτρέπειν
χρῆ· ἢ τίς καὶ πότε καὶ πῶς ἀδελφαῖς συντεύξεται.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Περὶ τούτων εἴρηται ἐν τοῖς κατὰ πλάτος, ὅτι οὔτε ἀνδρὶ
ἀνὴρ κατ' ἐξουσίαν ἕκαστος ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε συντυγχάνειν
10 ὀφείλει, μετὰ δοκιμασίας δὲ ὁ δυνάμενος ὠφελῆσαι καὶ ὠ-
φεληθῆναι, οὐχ ὅτι γε γυναικί. Εἰ δέ τις μνημονεύει τοῦ Κυρίου
εἰπόντος, ὅτι «Πᾶν ῥῆμα ἀργόν, δ' ἐὰν λαλήσωσιν οἱ ἄνθρωποι,
ἀποδώσουσι λόγον περὶ αὐτοῦ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως», φοβεῖται
ἐπὶ παντὸς πράγματος τὸ τοιοῦτον κριμα καὶ πείθεται τῷ ἁ-
15 ποστόλῳ εἰπόντι· «Εἴτε ἐσθίετε εἴτε πίνετε εἴτε τι ποιεῖτε, πάν-
τα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖτε», καὶ ἄλλαχού· «Πάντα πρὸς οἰκοδομὴν
γενέσθω», καὶ οὐδὲν ἀνέχεται ποιῆσαι ἀργῶς καὶ ἀνωφελῶς.
Τὸ δὲ «τίς καὶ πότε καὶ πῶς», ἵνα καιρὸς καὶ τόπος καὶ πρόσ-
ωπον δοκιμάζεται, ἀφ' ὧν κακοῦ μὲν τινος οὔτε ὑποψία ἔσται·
20 τὸ δὲ ἀπρόσκοπον τοῖς πᾶσι φυλαχθήσεται, καὶ πρὸς οἰκοδο-

χωρίς νά παραλείπωμεν καί χωρίς νά ὑπερβαίνομεν τὸ μέτρον.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τοῦτο θά γίνη, ἐάν πιστεύσωμεν ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἀρχηγὸς καὶ τελειωτῆς ⁴⁸² παντὸς ἀγαθοῦ καὶ ἐάν ἀναγνωρίσωμεν εἰς τὸν εὐεργέτην τὸν ὑπηρέτην τῆς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 220

Ἐάν πρέπη νά ἐπιτρέπωμεν νά συναντᾶται με ἀδελφὰς ὁστισδήποτε τὸ ἐπιθυμεῖ, ἢ ποῖος, πότε καὶ πῶς θά συναντήσῃ ἀδελφὰς.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Περὶ αὐτῶν ἔχει λεχθῆ εἰς τοὺς Ὅρους κατὰ πλάτος ὅτι οὔτε με ἄνδρα δὲν ἐπιτρέπεται νά συναντᾶται ἕνας ἄνδρας, ἐπειδὴ ἀπλῶς τὸ θέλει, καὶ ὅπως τύχη, ἀλλὰ μόνον ὁ δυνάμενος, κατόπιν δοκιμασίας, νά ὠφελήσῃ καὶ νά ὠφεληθῆ· πόσον μᾶλλον λοιπὸν διὰ τὴν γυναῖκα; Ἄλλ' ἐάν κανεὶς ἐνθυμητῆται τὸν Κύριον, πού εἶπεν ὅτι «διὰ πᾶσαν ἀστήρικτον κρίσιν, τὴν ὁποῖαν θά λαλήσουν οἱ ἄνθρωποι, θά ἀποδώσουν λόγον περὶ αὐτῆς ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως» ⁴⁸³, φοβεῖται διὰ κάθε τι τὴν τοιαύτην κρίσιν καὶ ὑπακούει εἰς τὸν ἀπόστολον, πού εἶπεν· «εἶτε ἐσθίετε εἶτε πίνετε εἶτε τι ποιεῖτε, πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖτε» ⁴⁸⁴, καὶ· «ὡς γίνονται πάντα πρὸς οἰκοδομήν» ⁴⁸⁵, καὶ δὲν ἀνέχεται νά πράξῃ τίποτε ἀτελὲς καὶ ἀνωφελές. Ἄλλ' ὡς πρὸς τὸ «ποῖος, πότε καὶ πῶς», ὡς προσέξωμεν νά εὐρίσκηται ὁ κατάλληλος καιρὸς καὶ τόπος καὶ τὸ κατάλληλον πρόσωπον, ὥστε ἀφ' ἑνὸς μὲν νά μὴ δημιουργηθῆ ὑπόψια κακοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὅλοι νά διαφυλαχθοῦν ἀσκανδάλιστοι, καὶ ἡ συνάντησις νά γίνη

484. Α' Κορ. 10, 31. 485. Α' Κορ. 14, 26.

μὴν τῆς πίστεως ἢ συντυχία γενήσεται. Ἄλλ' ὅσπερ ἐν πρόσωπον ἐνὶ συντυχάνειν ἐπιτρέπει ὁ λόγος. «Ἄγαθοί» γὰρ «οἱ δύο», φησὶν, «ὑπὲρ τὸν ἕνα», ἅμα δὲ καὶ ἀξίόπιστοι. «Ὅσαι δὲ τῷ ἐνί, δι, ἐὰν πέση, οὐκ ἔστιν ὁ ἐγεῖρων».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΚΑ'

5 Τοῦ Κυρίου διδάσκοντος προσεύχεσθαι μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν, εἰ δεῖ προσεύχεσθαι μὴ περιπεσεῖν ὀδύνας σωματικαῖς· ἐὰν δὲ περιπέση τις, πῶς παρέλθῃ.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὁὐ διέκρινε πειρασμοῦ ποιότητα, καθολικῶς δὲ προσέταξε· «Προσεύχεσθε μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν»· εἰσαχθέντα δὲ σὺν
10 τῷ πειρασμῷ τὴν ἔκβασιν τοῦ θάνασθαι ὑπενεγκεῖν παρὰ τοῦ Κυρίου αἰτεῖν δεῖ, ἵνα κατορθωθῇ ἡμῖν τό· «Ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΚΒ'

Τίς ἔστιν ὁ ἀντίδικος ἐκάστου ἡμῶν, ἢ πῶς αὐτῷ εὐνοήσομεν;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

15 Ἐπιτετηρημένως ἐνταῦθα ὁ Κύριος ἀντίδικον ὀνομάζει τὸν ἀφαιρεῖσθαι τι ἐπιχειροῦντα τῶν διαφερόντων ἡμῖν. Εὐνοοῦμεν δὲ αὐτῷ, ἐὰν φυλάξωμεν τὸ πρόσταγμα τοῦ Κυρίου εἰπόντος· «Τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι καὶ τὸν χιτῶνά σου λαβεῖν

πρὸς οἰκοδομὴν τῆς πίστεως. Ὅμως ἡ Γραφή δὲν ἐπιτρέπει νὰ συναντᾶται ἓνα μόνον πρόσωπον μὲ ἓνα ἄλλο, διότι λέγει ὅτι «δύο εἶναι ἀγαθώτεροι τοῦ ἑνὸς» καὶ συγχρόνως ἀξιόπιστοι· «ἀλλοίμονον δὲ εἰς τὸν ἓνα, διότι, ἐὰν πέση, δὲν ὑπάρχει ὁ ἐγείρων»⁴⁸⁶.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 221

Ὁ Κύριος διδάσκει νὰ προσευχώμεθα νὰ μὴ εἰσέλθωμεν εἰς πειρασμόν. Πρέπει λοιπὸν νὰ προσευχώμεθα νὰ μὴ περιπέσωμεν εἰς σωματικὰς ὀδύνας; καὶ ἐὰν κάποιος περιπέση, πῶς θὰ τὰς παρέλθῃ;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὁ Κύριος δὲν διέκρινε τὸν πειρασμόν ὡς πρὸς τὴν ποιότητα, γενικῶς δὲ προσέταξε τὸ· «προσεύχεσθε νὰ μὴ εἰσέλθετε εἰς πειρασμόν»⁴⁸⁷. ἐὰν ὁμως εἰσέλθῃ κάποιος εἰς τὸν πειρασμόν, πρέπει νὰ ζητῇ ἀπὸ τὸν Κύριον μετὰ τοῦ πειρασμοῦ καὶ τὸ τέλος, ὥστε νὰ ἡμπορῇ νὰ τὸν ὑποφέρῃ⁴⁸⁸, διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν τὴν σωτηρίαν κατὰ τὸ· «ὁ δὲ ὑπομείνας μέχρι τέλους θὰ σωθῇ»⁴⁸⁹.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 222

Ποῖος εἶναι ὁ ἀντίδικος ἐκάστου ἐξ ἡμῶν καὶ πῶς θὰ εἰρηνεύσωμεν μετ' αὐτοῦ.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Εἰδικῶς εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ⁴⁹⁰ ὁ Κύριος ὀνομάζει ἀντίδικον ἐκεῖνον ποὺ ἐπιχειρεῖ νὰ ἀφαιρέσῃ κάτι ἀπὸ αὐτὰ ποὺ μᾶς ἀνήκουν. Εἰρηνεύομεν δὲ μετ' αὐτοῦ, ἐὰν ἐφαρμόσωμεν τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου· «εἰς τὸν θέλοντα νὰ κριθῇ μετὰ σοῦ

489. Ματθ. 24, 13.

490. Βλ. Ματθ. 5, 25.

ἄφες αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον» καὶ ἐπὶ παντός πράγματος τοιοῦτου ὁμοίως.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΚΓ'

Τοῦ Κυρίου εἰπόντος· «Σὺ δὲ νηστεύων ἀλειφαί σου τὴν κεφαλήν καὶ τὸ πρόσωπόν σου νίψαι, ἵνα μὴ φανῆς τοῖς ἀνθρώποις νηστεύων», ὁ θέλων διὰ τινὰ λόγον ἀρέσκοντα Θεῷ νηστεῦσαι, καθὼς καὶ οἱ ἅγιοι πολλάκις πεποικότες εὐρίσκονται, ἐπειδὴ καὶ ὡς οὐ θέλει φαίνεται, τί ποιήσει.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τὸ παράγγελμα τοῦτο ἐστὶ πρὸς τοὺς ἐπιτηδεύοντας ποιεῖν τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸ θεαθῆναι τοῖς ἀνθρώποις, ἵνα τὸ πάθος τῆς ἀνθρωπαρεσκείας θεραπεύσωσιν. Ἐπεὶ ὅτι γε ἡ ἐντολὴ τοῦ Κυρίου, εἰς δόξαν Θεοῦ γενομένη, κατὰ φύσιν ἀνεπιτηδείως ἔχει πρὸς τὸ κρύπτεσθαι παρὰ τοῖς φιλοθέοις, ὁ Κύριος ἐδήλωσεν εἰπών· «Οὐ δύναται πόλις κρυβῆναι ἐπάνω ὄρους κειμένη· οὐδὲ καίουσι λύχνον καὶ τιθέασιν αὐτὸν ὑπὸ τὸν μύδιον» καὶ τὰ ἐξῆς.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΚΔ'

Εἰ καὶ νῦν οἱ μὲν ἀπὸ τῆς πρώτης ὥρας ἐργάζονται, οἱ δὲ ἀπὸ τῆς ἐνδεκάτης, καὶ τίνες εἰσὶν οὗτοι.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τάχα γνωριμώτατόν ἐστι τοῦτο τοῖς πᾶσιν ἐκ τῶν ἐν τῇ

491. Ματθ. 5, 40.

492. Ματθ. 6, 17. Βλ. Σ. Ν. Σάκκου, μνημ. ἔργον, σελ. 20 - 23.

καὶ νὰ λάβῃ τὸν χιτῶνά σου, ἄφες εἰς αὐτὸν καὶ τὸ ἱμάτιον» ⁴⁹¹.
Τὸ αὐτὸ ἰσχύει διὰ κάθε ὁμοίαν περίπτωσηιν.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 223

Ἐὸ Κύριος εἶπε· «σὺ δέ, ὅταν νηστεύῃς, σαπούνισε τὴν κεφαλὴν σου καὶ νίψε τὸ πρόσωπόν σου, διὰ νὰ μὴ φανῆς εἰς τοὺς ἀνθρώπους ὅτι νηστεύεις» ⁴⁹². Ἐὰν τώρα κάποιος θέλῃ νὰ νηστεύσῃ, διὰ νὰ εὐαρεστήσῃ πρὸς τὸν Θεόν, ὅπως καὶ οἱ ἅγιοι εὐρίσκονται ὅτι ἔπραξαν πολλάκις, τί θὰ κάμῃ, ἀφοῦ, καὶ χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ, τὸν βλέπουν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἡ ἐντολὴ αὕτῃ ἀπευθύνεται πρὸς τοὺς ὑποκρινομένους ὅτι ἐκτελοῦν τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ τοὺς ἴδουν οἱ ἄνθρωποι, ὥστε νὰ ἱκανοποιήσουν τὸ πάθος τῆς ἀνθρωπαρεσκείας. Διότι βέβαια ἡ ἐντολὴ τοῦ Κυρίου, ὅταν γίνεται εἰς δόξαν Θεοῦ, ἐκ φύσεως δὲν ἠμπορεῖ νὰ κρυβῆ ἀπὸ τοὺς ἀγαπῶντας τὸν Θεόν, ὅπως ἐδήλωσεν ὁ Κύριος, ὅταν εἶπεν ὅτι «δὲν δύναται νὰ κρυβῆ πόλις κειμένη ἐπάνω ὄρους· οὐδὲ ἀνάπτουν λύχνον καὶ θέτουν αὐτὸν ὑπὸ τὸν μόδιον» καὶ τὰ λοιπὰ ⁴⁹³.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 224

Ἐπάρχουν καὶ σήμερα ἐκεῖνοι ποὺ ἐργάζονται ἀπὸ τῆς πρώτης ὥρας καὶ ἄλλοι ἀπὸ τῆς ἐνδεκάτης; καὶ ποῖοι εἶναι αὐτοί;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐἰσως ὅλοι γνωρίζουν τοῦτο πολὺ καλὰ ἀπὸ τὰς διηγή-

493. Ματθ. 5, 14 - 15.

θεοπνεύστῳ Γραφῇ ἱστορουμένων, ὅτι πολλοὶ μὲν εἰσι, κατὰ τὴν τοῦ ἀποστόλου μαρτυρίαν, ἀπὸ βρέφους τὰ ἱερὰ γράμματα μαθάνοντες, πολλοὶ δὲ οἱ, κατὰ τὸν Κορνήλιον, τοῖς μὲν φυσικοῖς κινήμασιν ὕγιως χρώμενοι, εἰς δὲ τὴν κατ' ἐπιστήμην
 5 τελειότητα βραδύνοντες, διὰ τὴν ἀπόλειπιν τῶν διδασκόντων. «Πῶς γὰρ πιστεύσουσι», φησὶν, («ἐὰν μὴ ἀκούσωσιν;»). Ἐὰν οὖν συμβῆ τινος εἶναι κατὰ τὸν Κορνήλιον, περὶ μηδὲν μὲν κακὸν ἀσχολουμένους, ἐν δὲ ἐπιθυμίᾳ τῆς τελειότητος τὰ δυνατὰ καὶ εἰς γνῶσιν ἤκοντα καλὰ γνησίως ἐπιδεικνυμένους, τούτοις ὁ
 10 Θεὸς χαρίζεται ἅ καὶ τῷ Κορνηλίῳ μὴ τούτοις λογισάμενος τὸν παρελθόντα χρόνον τῆς ἀργίας εἰς ἔγκλημα, ἐπεὶ μὴ παρὰ τὴν αὐτῶν αἰτίαν, ὡς εἶπον, ἐγένετο, τῇ δὲ ἐπιθυμίᾳ ἀρκοόμενος τῇ φανερωθείσῃ διὰ τῶν κατὰ καιρὸν σπουδαζομένων καὶ ἐπὶ τέλει ἐπιμελέστερον κατορθουμένων.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΚΕ'

15 Τοῦ Κυρίου εἰπόντος: «Ὅπου ἐὰν ὦσι δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἔμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἶμι ἐν μέσῳ αὐτῶν», πῶς τούτου καταξιωθῆναι δυναθῶμεν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Οἱ εἰς τὸ ὄνομά τινος συναχθέντες πάντως ὀφείλουσιν εἰδέναι τὸν σκοπὸν τοῦ συναγαγόντος καὶ πρὸς αὐτὸν ἑαυτοῦς
 20 καταρτίζειν, ἵνα εὐαρεστήσεως χάριν εὕρωσι καὶ μὴ κακίας ἢ ἀμελείας κρίμασιν ὑποπέσωσιν. Ὡσπερ γὰρ οἱ κληθέντες ὑπό

σεις τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς, ὅτι δηλαδή πολλοὶ εἶναι ἐκεῖνοι ποῦ, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἀποστόλου, μανθάνουν τὴν Ἁγίαν Γραφήν ἀπὸ τῆς βρεφικῆς ἡλικίας, πολλοὶ δὲ εἶναι καὶ ἐκεῖνοι ποῦ, ὅπως ὁ Κορνήλιος, χρησιμοποιοῦν ὀρθῶς τὰς ἐμφύτους παρορμήσεις τῆς συνειδήσεώς των, ἀλλὰ προχωροῦν ἀργὰ πρὸς τὴν ἐν γνώσει τελειότητα λόγῳ ἐλλείψεως διδασκάλων. Διότι «πῶς θὰ πιστεύσουν», λέγει ἡ Γραφή, «ἐὰν δὲν ἀκούσουν;» ⁴⁹⁴.

Ἐὰν λοιπὸν συμβῆ νὰ ὁμοιάζουν μερικοὶ πρὸς τὸν Κορνήλιον, νὰ μὴ ἀσχολοῦνται δηλαδή μὲ κανένα κακόν, ἀλλὰ νὰ κάμνουν εἰλικρινῶς, ἐπιθυμοῦντες τὴν τελείωσιν, τὰ καλὰ ποῦ ἔμποροῦν καὶ γνωρίζουν, εἰς αὐτοὺς ὁ Θεὸς χαρίζει ὅ,τι καὶ εἰς τὸν Κορνήλιον, χωρὶς νὰ ἔχη λογαριάσει τὸν περασμένον χρόνον τῆς ἀπραξίας των ὡς λόγον κατηγορίας, διότι, ὅπως εἶπα, δὲν ἦσαν ὑπεύθυνοι δι' αὐτό· τούναντίον, ὁ Θεὸς ἀρκεῖται εἰς τὴν ἐπιθυμίαν των, ποῦ ἐφανερῶθη διὰ τῶν ἐπιμελῶς πραγματοποιένων εἰς διαφόρους εὐκαιρίας καὶ τελικῶς κατορθουμένων μὲ μεγαλυτέραν ἐπιμέλειαν.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 225

Ἐπειδὴ ὁ Κύριος εἶπεν· «ὅπου εἶναι δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἕμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἶμαι ἐν μέσῳ αὐτῶν» ⁴⁹⁵, πῶς θὰ ἀξιωθῶμεν τούτου.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Οἱ συναχθέντες εἰς τὸ ὄνομα κάποιου ὀφείλουν ὀπωσδήποτε νὰ γνωρίζουν τὸν σκοπὸν αὐτοῦ ποῦ τοὺς συνήγαγε καὶ νὰ ἐτοιμάζονται πρὸς αὐτὸν τὸν σκοπὸν, διὰ νὰ ἀξιωθοῦν τῆς χάριτος τῆς πρὸς αὐτὸν εὐαρεστήσεως καὶ διὰ νὰ μὴ ὑπέσουν εἰς τὴν κρίσιν ποῦ προκαλεῖ ἡ κακία ἢ ἡ ἀμέλεια. Διό-

495. Ματθ. 18, 20.

τινος, εἰ μὲν σκοπὸς τοῦ θεοῦ πρόκειται τῷ καλέσαντι, πρὸς
 αὐτὸ ἑαυτοὺς παρασκευάζουσιν, εἰ δὲ σκοπὸς τοῦ οἰκοδομῆσαι,
 πρὸς τὴν οἰκοδομὴν εὐτρεπίζονται, οὕτως οἱ κληθέντες ὑπὸ τοῦ
 Κυρίου μνημονεῦν ὀφείλομεν τοῦ ἀποστόλου λέγοντος· «Πα-
 5 ρακαλῶ ὑμᾶς ἐγὼ ὁ δέσμιος ἐν Κυρίῳ ἀξίως περιπατῆσαι τῆς
 κλήσεως ἧς ἐκλήθητε μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης καὶ πραό-
 τητος, μετὰ μακροθυμίας, ἀνεχόμενοι ἀλλήλων ἐν ἀγάπῃ, σπου-
 δάζοντες τηρεῖν τὴν ἐνότητα τοῦ πνεύματος ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς
 εἰρήνης· ἐν σῶμα καὶ ἐν πνεῦμα, καθὼς καὶ ἐκλήθητε ἐν μιᾷ
 10 ἐλπίδι τῆς κλήσεως ὑμῶν». Σαφέστερον δὲ ἡμῖν παρίστησιν ὁ
 Κύριος τὸ πᾶν διὰ τῆς πρὸς ἕνα ἐπαγγελίας εἰπὼν· «Ἐάν τις
 ἀγαπᾷ με, τὸν λόγον μου τηρήσει, καὶ ὁ Πατήρ μου ἀγαπήσει
 αὐτόν, καὶ πρὸς αὐτόν ἐλευσόμεθα καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιή-
 σομεν». Ὡς οὖν γίνεται παρὰ τούτῳ ἡ μονὴ ἐκ τῆς τηρήσεως
 15 τῶν ἐντολῶν, οὕτω καὶ τῶν δύο ἢ τριῶν ἐν μέσῳ ἐστίν, ἐὰν πρὸς
 τὸ θέλημα αὐτοῦ καταρτισθῶσιν. Οἱ δὲ μὴ ἀξίως τῆς κλήσεως
 μηδὲ πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου συνηγμένοι, κἂν ἐπὶ τὸ αὐτὸ
 συνηχθῶσιν ἐν ὀνόματι Κυρίου δοκῶσιν, ἀκούουσι· «Τί με καλεῖτε,
 Κύριε, Κύριε, καὶ οὐ ποιεῖτε ἃ λέγω;».)

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΚΣ'

20 Τοῦ ἀποστόλου λέγοντος· «Λοιδορούμενοι εὐλογοῦμεν, βλα-
 σφημούμενοι παρακαλοῦμεν», πῶς ὀφείλει εὐλογεῖν ὁ λοιδοροῦ-
 μενος, ἢ τί παρακαλεῖν ὁ βλασφημούμενος.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Καθόλου νομίζω τὸν ἀπόστολον ἐνταῦθα διδάσκει ἡ-

τι, ὅπως οἱ κληθέντες ἀπὸ κάποιον, ἐὰν μὲν ὁ καλέσας ἔχη σκοπὸν νὰ θερίσῃ, παρασκευάζονται δι' αὐτὸ τὸ ἔργον, ἐὰν δὲ ἔχη σκοπὸν νὰ οἰκοδομήσῃ, ἐτοιμάζονται διὰ τὴν οἰκοδόμησιν, ἔτσι καὶ οἱ κληθέντες ἀπὸ τὸν Κύριον ὀφείλομεν νὰ ἐνθυμούμεθα τὸν ἀπόστολον, ποῦ λέγει: «παρακαλῶ ὑμᾶς ἐγώ, ὁ δέσμιος ἐν Κυρίῳ, νὰ περιπατῆτε ἀξίως τῆς κλήσεως, εἰς τὴν ὁποίαν προσεκλήθητε, μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης καὶ πραότητος, μετὰ μακροθυμίας, ἀνεχόμενοι ἀλλήλων ἐν ἀγάπῃ, σπουδάζοντες νὰ τηρῆτε τὴν ἐνότητα τοῦ Πνεύματος διὰ τοῦ συνδέσμου τῆς εἰρήνης· ἐν σῶμα καὶ ἐν πνεῦμα, καθὼς καὶ ἐκλήθητε μὲ μίαν ἐλπίδα τῆς κλήσεως ὑμῶν»⁴⁹⁶. Ὁ Κύριος δὲ μᾶς ἐκθέτει τὸ ὅλον πρᾶγμα σαφέστερον διὰ τῆς ὑποσχέσεώς του πρὸς κάθε ἄνθρωπον, ὅταν εἶπεν: «ἐὰν τις ἀγαπᾷ με, τὸν λόγον μου θὰ τηρήσῃ, καὶ ὁ Πατήρ μου θὰ ἀγαπήσῃ αὐτόν, καὶ πρὸς αὐτόν θὰ ἔλθωμεν καὶ πλησίον του θὰ κατοικήσωμεν»⁴⁹⁷. Ὅπως λοιπὸν κατοικοῦμεν πλησίον του διὰ τῆς τηρήσεως τῶν ἐντολῶν, ἔτσι εὐρίσκεται καὶ ἐν μέσῳ τῶν δύο ἢ τριῶν, ἐὰν ἐτοιμασθοῦν κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ. Ἀντιθέτως, ἐκεῖνοι ποῦ δὲν ἔχουν συναχθῆ, ὅπως ἀξίζει εἰς τὴν κλησίαν των, οὔτε κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου, καὶ ἂν ἀκόμη δίδουν τὴν ἐντύπωσιν ὅτι συνήχθησαν ἐν ὀνόματι Κυρίου, ἀκούουν τό: «τί με καλεῖτε, Κύριε, Κύριε, καὶ δὲν πράττετε αὐτὰ τὰ ὁποῖα λέγω;»⁴⁹⁸.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 226

Ἐπειδὴ ὁ ἀπόστολος λέγει: «ὄνειδιζόμενοι εὐλογοῦμεν, βλασφημούμενοι παρακαλοῦμεν»⁴⁹⁹, πῶς ὀφείλει νὰ εὐλογῆ ὁ ὄνειδιζόμενος ἢ τί νὰ παρακαλῆ ὁ βλασφημούμενος.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Γενικῶς νομίζω ὅτι ὁ ἀπόστολος μᾶς διδάσκει ἐδῶ ἀπὸ

498. Λουκ. 6, 46. 499. Α' Κορ. 4, 12 - 13.

μᾶς ἀπὸ τῶν καθ' ἑαυτὸν, ἀνεξικακία χρῆσθαι πρὸς πάντας καὶ ἀγαθοῖς ἀμείβεσθαι τοὺς πονηρομένους, ὡς μὴ μόνον ἐπὶ τοῦ λοιδοροῦντος γίνεσθαι τὸ τοιοῦτον, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ παντὸς πονηρομένου, πληροῦντας τὸ εἰρημένον «Μὴ νικῶ ὑπὸ τοῦ κακοῦ, 5 ἀλλὰ νίκα ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν». Τὸ δὲ παρακαλεῖν οἶδεν ἡ Γραφή τιθέναι οὐ κατὰ τὴν χρῆσιν τῆς συνηθείας, ἀλλὰ πρὸς τὸ συμβιβάζειν τὴν καρδίαν εἰς πληροφορίαν τῆς ἀληθείας, ὡς ἐν τῷ «Παρακαλεῖτε τὸν λαόν μου, λέγει ὁ Θεός». Καὶ ὁ ἀπόστολος δέ φησιν· «Ἐπιποθῶ γὰρ ἰδεῖν ὑμᾶς, ἵνα τι μεταδῶ χά-
10 ρισμα ὑμῖν πνευματικὸν εἰς τὸ στηριχθῆναι ὑμᾶς· τοῦτο δέ ἐστι συμπαρακληθῆναι ἐν ὑμῖν διὰ τῆς ἐν ἀλλήλοις πίστεως ὑμῶν τε καὶ ἐμοῦ», καὶ ἀλλαχοῦ· «Ἄλλ' ὁ παρακαλῶν τοὺς ταπεινοὺς παρεκάλεσεν ἡμᾶς ὁ Θεὸς ἐν τῇ παρουσίᾳ Τίτου».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΚΖ'

Εἰ χρὴ ἕκαστον ἀνατίθεσθαι καὶ ἑτέροις ἃ φρονεῖ ἢ ἐν πληρο-
15 φορίᾳ τοῦ ἀρέσκειν τῷ Θεῷ τὸ γενόμενον παρ' ἑαυτῷ κατέχειν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Μεμνημένοι τῆς τοῦ Θεοῦ ἀποφάσεως, εἰπόντος διὰ τοῦ προφήτου· «Οὐαὶ οἱ συνετοὶ ἐν ἑαυτοῖς καὶ ἐνώπιον ἑαυτῶν ἐπιστήμονες», καὶ τοῦ ἀποστόλου λέγοντος· «Ἐπιποθῶ γὰρ ἰδεῖν ὑμᾶς, ἵνα τι μεταδῶ χάρισμα ὑμῖν πνευματικὸν εἰς τὸ στηρι-
20 χθῆναι ὑμᾶς· τοῦτο δέ ἐστι, συμπαρακληθῆναι ἐν ὑμῖν διὰ τῆς ἐν ἀλλήλοις πίστεως ὑμῶν τε καὶ ἐμοῦ», λογιζόμεθα ἀναγκαῖον εἶναι ἀνατίθεσθαι ἡμᾶς τοῖς ὁμοψύχοις καὶ ἀπόδειξιν δεδωκόσι

τὴν ἰδικήν του ἐμπειρίαν ὅτι πρέπει νὰ εἴμεθα ἀνεξίκακοι πρὸς ὅλους καὶ νὰ ἀμείβωμεν μὲ ἀγαθὰ τοὺς πονηρευομένους· ὥστε αὐτὸ νὰ γίνεται ὄχι μόνον μὲ τὸν ὄνειδίζοντα, ἀλλὰ καὶ μὲ κάθε πονηρευόμενον, μὲ τὸ νὰ πληροῦμεν τὸ τῆς Γραφῆς· «μὴ νικᾶσαι ὑπὸ τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ νικά διὰ τοῦ ἀγαθοῦ τὸ κακόν»⁵⁰⁰. Ἀλλὰ τὸ «παρακαλῶ» θέτει ἡ Γραφή ὄχι κατὰ τὴν συνήθη χρῆσιν τῆς λέξεως, ἀλλὰ πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς καρδίας, ὥστε νὰ βεβαιωθῇ περὶ τῆς ἀληθείας, ὅπως εἰς τό· «παρακαλεῖτε τὸν λαόν μου, λέγει ὁ Θεός»⁵⁰¹. Καὶ ὁ ἀπόστολος δὲ λέγει· «ἐπιποθῶ νὰ ἴδω ὑμᾶς, διὰ νὰ μεταδώσω εἰς ὑμᾶς χάρισμά τι πνευματικὸν πρὸς στήριξιν ὑμῶν· τοῦτο δὲ εἶναι νὰ συμπαρακληθῶμεν μεταξύ ὑμῶν διὰ τῆς κοινῆς πίστεως ὑμῶν καὶ ἐμοῦ»⁵⁰², καί· «ἀλλ' ὁ Θεός, ὁ παρακαλῶν τοὺς ταπεινοὺς, παρεκάλεσεν ἡμᾶς διὰ τῆς παρουσίας τοῦ Τίτου»⁵⁰³.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 227

Πρέπει κανεὶς νὰ συμμερίζεται μὲ ἄλλους αὐτὰ πού φρονεῖ ἢ, πεπεισμένος ὅτι αὐτὸ πού γίνεται ἀρέσκει εἰς τὸν Θεόν, νὰ τὰ κρατῇ μέσα του;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Πρέπει νὰ ἐνθυμούμεθα τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, πού εἶπε διὰ τοῦ προφήτου ὅτι «ἀλλοίμονον εἰς ἐκείνους οἱ ὅποιοι εἶναι συνετοὶ εἰς ἑαυτούς, καὶ εἶναι φρόνιμοι ἐνώπιον ἑαυτῶν»⁵⁰⁴, καὶ τὸν ἀπόστολον, πού εἶπεν· «ἐπιποθῶ νὰ ἴδω ὑμᾶς, διὰ νὰ μεταδώσω εἰς ὑμᾶς χάρισμά τι πνευματικὸν πρὸς στήριξιν ὑμῶν· τοῦτο δὲ εἶναι νὰ συμπαρακληθῶ μεταξύ ὑμῶν διὰ τῆς κοινῆς πίστεως ὑμῶν καὶ ἐμοῦ»⁵⁰⁵. Διὰ τοῦτο σκεπτόμεθα ὅτι εἶναι ἀναγκαῖον νὰ συμμερίζωμεθα τὰς σκέψεις μας μὲ αὐτούς πού εἶναι ὁμόφρονες καὶ ἔχουν δώσει ἀπόδειξιν

503. Β' Κορ. 7, 6.

504. Ἦσ. 5, 21.

505. Ρωμ. 1, 11 - 12.

πίστεώς τε καὶ συνέσεως, ἵνα ἡ τὸ πεπλανημένον διορθωθῆ ἢ τὸ ἠκριβωμένον βεβαιωθῆ, καὶ ἡμεῖς φύγωμεν τὸ προειρημένον κρῖμα, τὸ κατὰ τῶν ἑαυτοῖς συνετῶν.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΚΗ'

Εἰ ἐπὶ παντὶ πράγματι πληροφορεῖν χρῆ τὸ θέλημα τῶν 5 σκανδαλιζομένων, ἢ ἔστι τινά, ἐφ' ὧν οὐ δεῖ προσποιεῖσθαι, κἂν τινες σκανδαλίζονται.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Σαφῆ τὴν ἐν τούτοις διαφορὰν ἐν τῷ ἰδίῳ τόπῳ ἐπερωτηθέντες ἐδηλώσαμεν, καὶ τὴν περὶ τούτου ἀκριβείαν, ὡς δυνατόν ἡμῖν, παραδεδώκαμεν.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΚΘ'

10 Εἰ χρῆ τὰς ἀπηγορευμένας πράξεις ἀνεπαισχυντότερον ἐξαγορεύειν πᾶσιν ἢ τισί, καὶ ποίοις τούτοις.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἡ ἐξαγόρευσις τῶν ἁμαρτημάτων τοῦτον ἔχει τὸν λόγον, ὃν ἔχει ἢ ἐπίδειξις τῶν σωματικῶν παθῶν. Ὡς οὖν τὰ πάθη τοῦ σώματος οὐ πᾶσιν ἀποκαλύπτουσιν οἱ ἄνθρωποι, οὔτε τοῖς τυ- 15 χοῦσι, ἀλλὰ τοῖς ἐμπείροις τῆς τούτων θεραπείας, οὕτω καὶ ἡ ἐξαγόρευσις τῶν ἁμαρτημάτων γίνεσθαι ὀφείλει ἐπὶ τῶν δυναμένων θεραπεῖν, κατὰ τὸ γεγραμμένον («Ὑμεῖς οἱ δυνατοί, τὰ ἀσθενήματα τῶν ἀδυνάτων βαστάζετε»), τουτέστιν, αἴρετε διὰ τῆς ἐπιμελείας.

πίστεως καὶ συνέσεως, ὥστε ἢ νὰ διορθωθῆ ἡ πλάνη ἢ νὰ βεβαιωθῆ τὸ ὀρθόν, ἡμεῖς δὲ νὰ ἀποφύγωμεν τὴν ἀνωτέρω κατάκρισιν κατὰ τῶν συνετῶν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 228

Πρέπει νὰ γίνεται εἰς κάθε περίπτωσιν τὸ θέλημα τῶν σκανδαλιζομένων, ἢ ὑπάρχουν μερικά πράγματα, διὰ τὰ ὁποῖα δὲν πρέπει νὰ προσποιούμεθα, καὶ ἂν ἀκόμη μερικοὶ σκανδαλίζωνται;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Εἰς τὸ σχετικὸν ἐρώτημα, ποὺ ὑπεβλήθη ⁵⁰⁶, ἐδείξαμεν ὅτι ὑπάρχει σαφὴς διαφορὰ μεταξὺ αὐτῶν, ἐδώσαμεν δὲ ἀκριβεῖς ὁδηγίας περὶ αὐτοῦ, ὅσον μᾶς ἦτο δυνατόν.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 229

Ἐὰν πρέπη νὰ ἐξομολογούμεθα τὰς ἀπηγορευμένας πράξεις χωρὶς αἰσχύνην εἰς ὅλους ἢ εἰς μερικούς, καὶ εἰς ποίους.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἡ ἐξομολόγησις τῶν ἀμαρτημάτων γίνεται διὰ τὸν ἴδιον λόγον, ὅπως καὶ ἡ ἐπίδειξις τῶν σωματικῶν παθῶν. Ὅπως λοιπὸν τὰ πάθη τοῦ σώματος οἱ ἄνθρωποι δὲν τὰ ἀποκαλύπτουν εἰς ὅλους οὔτε εἰς τοὺς τυχόντας, ἀλλ' εἰς τοὺς ἔχοντας τὴν πείραν τῆς θεραπείας των, ἔτσι καὶ ἡ ἐξομολόγησις τῶν ἀμαρτημάτων πρέπει νὰ γίνεται ἐνώπιον ἐκείνων ποὺ ἤμπορουν νὰ τὰ θεραπεύσουν κατὰ τὸν λόγον τῆς Γραφῆς· «ὕμεῖς οἱ δυνατοὶ νὰ βαστάζετε τὰς ἀσθενείας τῶν ἀδυνάτων», δηλαδὴ νὰ τὰς αἴρετε διὰ τῆς φροντίδος ⁵⁰⁷.

507. Ρωμ. 15, 1. Ἐδῶ ἔχομεν μίαν πολὺ ἀξιόλογον ἀποψιν περὶ ἐξομολογήσεως.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΑ'

Τίς ἐστι λατρεία καὶ τίς ἐστὶν ἡ λογικὴ λατρεία.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Λατρεία μὲν ἐστὶν, ὡς λογίζομαι, ἡ συντεταμένη καὶ διη-
νεκῆς καὶ ἀμετεώριστος περὶ τὸ λατρευόμενον θεραπεία· τὴν δὲ
διαφορὰν τῆς λογικῆς λατρείας καὶ τῆς ἀλόγου παρίστησιν ἡ-
5 μὴν ὁ ἀπόστολος εἰπὼν ποτὲ μὲν· «Οἴδατε ὅτι, ὅτε ἔθνη ἦτε πρὸς
τὰ εἰδωλα τὰ ἄφωνα ὡς ἂν ἤγεσθε ἀπαγόμενοι», ποτὲ δέ· «Πα-
ραστήσατε τὰ σώματα ὑμῶν θυσίαν ζῶσαν, ἁγίαν, εὐάρεστον
τῷ Θεῷ, τὴν λογικὴν λατρείαν ὑμῶν». Ὁ μὲν γάρ, ὡς ἂν ἄ-
γῃται, ἀπαγόμενος ἀλογον λατρεύει λατρείαν, ἅτε μὴ ὑπὸ
10 λόγου καθηγουμένου, ἰδίᾳ ὁρμῇ καὶ προθέσει κινούμενος, τῇ
δὲ τοῦ ἄγοντος ἐξουσίᾳ, πρὸς ὅπερ ἂν ἄγῃται, καὶ ὡς οὐ θέλει,
φερόμενος· ὁ δὲ μετὰ λόγου ὑγιοῦς καὶ βουλῆς ἀγαθῆς σὺν πολ-
λῇ φροντίδι τὸ ἀρεστὸν τῷ Θεῷ πάντοτε καὶ πανταχοῦ σκοπού-
μενος καὶ κατορθῶν, οὗτος πληροῖ τὴν ἐντολὴν τῆς λογικῆς
15 λατρείας, κατὰ τὸν εἰπόντα· «Λύχνος τοῖς ποσί μου ὁ νόμος
σου καὶ φῶς ταῖς τρίβοις μου», καὶ πάλιν· «Καὶ ἡ συμβουλία
μου τὰ δικαιώματά σου».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΛΑ'

Ἐὰν ἀδελφὸς πονηρεύηται εἰς ἐμὲ καὶ ἐχθραίνῃ μοι, ἢ ἐ-
νίστε καὶ ἱερεὺς, εἰ ἔξεστί μοι τὰς δεδομένας μοι περὶ ἐχθροῦ ἐν-
20 τολὰς καὶ ἐπ' αὐτῷ φυλάσσειν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὁ Κύριος ἐν ταῖς περὶ ἐχθρῶν ἐντολαῖς οὔτε ἐχθροῦ οὔτε

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 230

Τί είναι λατρεία καὶ τί σημαίνει ἡ λογικὴ λατρεία.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Λατρεία εἶναι, κατὰ τὴν γνώμην μου, ἡ ἔντονος καὶ συνεχῆς καὶ ἀμετακίνητος ὑπηρεσία τοῦ λατρευομένου. Τὴν διαφορὰν μεταξὺ τῆς λογικῆς καὶ τῆς ἀλόγου λατρείας μᾶς τὴν παρουσιάζει ὁ ἀπόστολος διὰ τῶν ἑξῆς λόγων· «γνωρίζετε ὅτι, ὅταν ἦσθε ἔθνικοί, ἐσύρεσθε ὡς ἄβουλοι πρὸς τὰ νεκρὰ εἰδωλα»⁵⁰⁸, καὶ· «παραστήσατε τὰ σώματα ὑμῶν θυσίαν ζῶσαν, ἁγίαν, εὐάρεστον εἰς τὸν Θεόν, τὴν λογικὴν λατρείαν ὑμῶν»⁵⁰⁹. Αὐτὸς λοιπὸν ποὺ παρασύρεται χωρὶς τὴν θέλησίν του προσφέρει ἄλογον λατρείαν, διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν δὲν κατευθύνεται ἀπὸ τὴν ἰδικὴν του παρόρμησιν καὶ πρόθεσιν, ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τῆς λογικῆς, ἀφ' ἑτέρου δὲ φέρεται χωρὶς τὴν θέλησίν του, ὅπου τὸν ὀδηγεῖ τὸ κῦρος αὐτοῦ ποὺ τὸν παρασύρει· ἐκεῖνος ὁμως ποὺ μὲ ὑγιᾶ λογικὴν καὶ ἀγαθὴν σκέψιν ἀποβλέπει πάντοτε καὶ εἰς κάθε περίπτωσιν μὲ πολλὴν φροντίδα εἰς ὃ,τι ἀρέσει εἰς τὸν Θεόν καὶ τὸ κατορθῶνει, αὐτὸς τηρεῖ τὴν ἐντολὴν τῆς λογικῆς λατρείας, ὅπως ὁ εἰπὼν· «ὁ νόμος σου εἶναι λύχνος εἰς τοὺς πόδας μου καὶ φῶς εἰς τὸν δρόμον μου»⁵¹⁰, καὶ· «σύμβουλός μου εἶναι τὰ δικαιώματά σου»⁵¹¹.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 231

Ἐὰν κάποιος ἀδελφός, ἡ ἐνίοτε καὶ ἱερεὺς⁵¹², φέρεται μὲ πονηρίαν ἀπέναντί μου καὶ ἔχη ἐχθρικὴν διάθεσιν, ἐπιτρέπεται νὰ ἐφαρμόσω καὶ εἰς τὴν περίπτωσίν του τὰς ἐντολὰς ποὺ μοῦ ἐδόθησαν περὶ ἐχθροῦ;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὁ Κύριος εἰς τὰς ἐντολὰς ποὺ ἀναφέρονται εἰς τοὺς ἐχθροὺς

511. Ψαλ. 118, 24.

512. Πρβλ. Ὅρους κατ' ἐπιτομὴν 64· 265.

ἔχθρας διαφορὰν ἤνιξατο, μᾶλλον δὲ ἐπὶ τῶν ὑπερεχόντων βαθμῶ τὸ αὐτὸ ἁμάρτημα βαρύτερον εἶναι ὠρίσατο, εἰπὼν πρὸς αὐτούς· «Τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ ἐν τῷ σῷ ὀφθαλμῷ δοκὸν οὐ κατανοεῖς;».

5 Μάλιστα οὖν ἐπὶ τῶν τοιούτων καὶ τῶν δοκούντων εἶναι ἐνδοξοτέρων σπουδῆς χρεῖα καὶ ἐπισκέψεως, ἵνα καὶ τὴν ὀφειλομένην ἐπιμέλειαν αὐτῶν εἴτε ἐν παρακλήσει εἴτε ἐν ἐλέγχῳ μετὰ τῆς προσηκούσης μακροθυμίας ποιησώμεθα, καὶ τὰ λοιπὰ πάντα κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου ἐντολήν ἐπ' αὐτῶν παραφυλάξαντες ἀν-

10 παιτίους ἑαυτοὺς καὶ ἐν τούτῳ τῷ μέρει φυλάξωμεν.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΛΒ'

Ἐάν τις, ἀδικηθεὶς ὑπό τινος, μηδενὶ ἀνάθηται λόγῳ μακροθυμίας καὶ ἀνεξικακίας, δόξῃ δὲ τῷ Θεῷ ἀποδιδόναι τὸ κριμα, εἰ κατὰ Κύριον ποιεῖ.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τοῦ Κυρίου εἰπόντος ποτὲ μὲν· «Ἀφίετε εἰ τι ἔχετε κατὰ
15 τινος», ποτὲ δέ· «Ἐάν ἁμάρτη εἰς σὲ ὁ ἀδελφός σου, ὕπαγε, ἔλεγγον αὐτὸν μεταξὺ σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου. Ἐάν σου ἀκούσῃ, ἐκέρδησας τὸν ἀδελφόν σου· ἐάν δὲ μὴ ἀκούσῃ, παράλαβε μετὰ σοῦ ἔτι ἓνα ἢ δύο, ἵνα ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων καὶ τριῶν σταθῇ πᾶν ῥῆμα· ἐάν δὲ παρακούσῃ αὐτῶν, εἰπέ τῇ ἐκκλησίᾳ· ἐάν
20 δὲ καὶ τῆς ἐκκλησίας παρακούσῃ, ἔστω σοι ὡσπερ ὁ ἔθνικὸς καὶ ὁ τελώνης», τῆς μὲν μακροθυμίας καρπὸν ἐπιδεικνυσθαι χρεῖ, τῷ Θεῷ τὴν προσευχὴν ὑπὲρ τοῦ ἡδίκηκόςτος ἐξ ἀληθινῆς

δὲν ὑπηνίχθη καμμίαν διαφορὰν μεταξύ αὐτοῦ ἢ ἐκείνου τοῦ ἐχθροῦ, ἢ μεταξύ αὐτῆς ἢ ἐκείνης τῆς ἔχθρας· μᾶλλον δὲ ὠρισεν ὅτι εἶναι βαρύτερον τὸ αὐτὸ ἀμάρτημα, ὅταν γίνεται ἀπὸ τοὺς κατέχοντας ἀνώτερον βαθμὸν, ὅταν εἶπε πρὸς αὐτούς· «διατί βλέπετε τὸ κάρφος εἰς τὸν ὀφθαλμὸν τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ δοκὸν εἰς τὸν ὀφθαλμὸν σου δὲν ἀντιλαμβάνεσαι;»⁵¹³. Ὑπάρχει λοιπὸν ἰδιαιτέρα ἀνάγκη ζήλου καὶ ἐπιμελοῦς ἐξετάσεως διὰ τοὺς τοιοῦτους καὶ δι' ἐκείνους ποὺ φαίνονται ὅτι κατέχουν ἀνωτέραν θέσιν, ὥστε ἀφ' ἐνὸς μὲν νὰ φροντίσωμεν περὶ αὐτῶν, ὅπως πρέπει, εἴτε ἐνισχύοντες εἴτε ἐλέγχοντες αὐτούς μετὴν προσήκουσαν μακροθυμίαν, ἀφ' ἐτέρου δὲ νὰ φυλάξωμεν καὶ ἐν προκειμένῳ τοὺς ἑαυτοὺς μας ἀψόγους, ἀφοῦ τηρήσωμεν ἐπ' αὐτῶν καὶ ὅλα τὰ ἄλλα κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 232

Ἐάν κάποιος ἀδικηθῆ καὶ ἀπὸ μακροθυμίαν καὶ ἀνεξικακίαν δὲν τὸ ἀναφέρῃ εἰς κανένα, ἀλλὰ θεωρῆ καλὸν νὰ ἀφήνῃ τὴν κρίσιν εἰς τὸν Θεόν, αὐτὸς ἐνεργεῖ κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὁ Κύριος εἶπεν· «ἀφίετε, ἐάν ἔχετε τι κατὰ τινος»⁵¹⁴, καὶ «ἐάν ἀμαρτήσῃ εἰς σέ ὁ ἀδελφὸς σου, ὑπάγε, ἔλεγξον αὐτὸν μεταξύ σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου. Ἐάν σέ ἀκούσῃ, ἐκέρδησες τὸν ἀδελφόν σου· ἐάν δὲ δὲν σέ ἀκούσῃ, παράλαβε μετὰ σοῦ ἀκόμη ἓνα ἢ δύο, διὰ νὰ βεβαιωθῆ πᾶς λόγος διὰ στόματος δύο ἢ τριῶν μαρτύρων· ἐάν δὲ παρακούσῃ αὐτούς, εἶπέ τοῦτο εἰς τὴν ἐκκλησίαν· ἀλλ' ἐάν παρακούσῃ καὶ τὴν ἐκκλησίαν, ἄς εἶναι διὰ σέ ὡς ὁ ἔθνικὸς καὶ ὁ τελῶνης»⁵¹⁵. Σύμφωνα μετὰ αὐτὰ πρέπει νὰ δεικνύῃ τὸν καρπὸν τῆς μακροθυμίας, προσευχόμενος εἰς τὸν Θεὸν μετὰ εὐλαβίᾳ διὰ τὸν ἄνθρωπον, ὁ ὅποιος ἠδίκησε, καὶ

515. Ματθ. 18, 15 - 17.

διαθέσεως προσάγοντα καὶ λέγοντα· «Κύριε, μὴ στήσης αὐτῷ τὴν ἁμαρτίαν», ἵνα μὴ, ὡς ὀργιζόμενος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ, ἔνοχος γένηται τῇ κρίσει· τὴν δὲ παράκλησιν τῷ ἡδίκηκῳτι καὶ τὸν ἔλεγχον ἀποδιδόναι ἀκόλουθον, ὅπως κάκεινον τῆς ὀργῆς
 5 τῆς ἐρχομένης ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας ἐλευθερώσῃ. Ἐὰν δὲ ἀμελήσῃ καὶ λόγῳ δῆθεν τῆς ἰδίας μακροθυμίας ἐφησυχάσῃ, διπλῆν ἁμαρτίαν ἁμαρτάνει· ὅτι τε αὐτὸς παραβαίνει τὴν ἐντολὴν τὴν λέγουσαν· «Ἐλεγμῶ ἐλέγξεις τὸν πλησίον σου καὶ οὐ λήψῃ δι' αὐτὸν ἁμαρτίαν», καὶ κοινωνὸς τοῦ ἁμαρτάνοντος διὰ
 10 τῆς σιωπῆς γίνεται, καὶ ὅτι τὸν δυνάμενον ἴσως κερδηθῆναι διὰ τῶν ἐλέγχων, καθὼς καὶ ὁ Κύριος διετάξατο, τοῦτον ἀφήσιν ἐναπολέσθαι τῷ κακῷ.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΛΓ'

Ἐκ πάντων τῶν κατορθωμάτων ἐὰν ἐν λείπῃ τινί, εἰ διὰ τοῦτο οὐ σώζεται.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

15 Πολλῶν ὄντων ἐν τῇ τε Παλαιᾷ καὶ ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ τῶν δυναμένων περὶ τούτου πληροφορεῖσθαι ἡμᾶς, ἀρκεῖν ἡγοῦμαι τῷ πιστῷ καὶ μόνῳ τῷ ἐπὶ τῷ Πέτρῳ κρῖμα· ὃς ἐπὶ τοσοῦτοις καὶ τηλικούτοις κατορθώμασι, καὶ τοιούτοις τοῖς παρὰ τοῦ Κυρίου μακαρισμοῖς καὶ ἐπαίνοις, ἵνα ἐν ἐνὶ μόνῳ δόξῃ
 20 παρακοῦειν, καὶ τοῦτο οὔτε διὰ ὄκνον οὔτε διὰ καταφρόνησιν, ἀλλὰ δι' εὐλάβειαν καὶ τιμὴν τὴν περὶ τὸν Κύριον, ἐπὶ τούτῳ μόνῳ ἀκούει· «Ἐὰν μὴ νύψω σε, οὐκ ἔχεις μέρος μετ' ἐμοῦ».

λέγων τὸ «Κύριε, μὴ λογαριάσης εἰς βάρους τοῦ τὴν ἁμαρτίαν»⁵¹⁶, διὰ νὰ μὴ ἀποδειχθῆ «ἔνοχος εἰς τὴν κρίσιν» ὡς ὀργιζόμενος κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ του· πρέπει δὲ νὰ συμβουλευῆ τὸν ἀδικήσαντα καὶ νὰ τὸν ἐλέγξῃ, διὰ νὰ ἐλευθερώσῃ καὶ ἐκεῖνον ἀπὸ τὴν ὀργὴν ποῦ ἔρχεται κατὰ τῶν ἀπειθούντων. Ἐὰν ὁμως ἀμελήσῃ καὶ σιωπήσῃ ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς μακροθυμίας του, διαπράττει διπλὴν ἁμαρτίαν· διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν ὁ ἴδιος παραβαίνει τὴν ἐντολήν, ποῦ λέγει· «θὰ ἐλέγξης μετὰ παρρησίας τὸν πλησίον σου καὶ δὲν θὰ λάβῃς ἁμαρτίαν ἐξ αἰτίας του»⁵¹⁷, καὶ γίνεται συνένοχος τοῦ ἁμαρτάνοντος διὰ τῆς σιωπῆς του, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀφήνει νὰ χαθῆ εἰς τὸ κακὸν τὸν ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος ἤμποροῦσε ἴσως νὰ κερδηθῆ μετὰ τοὺς ἐλέγχους του, ὅπως ὤρισε καὶ ὁ Κύριος⁵¹⁸.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 233

Ἐὰν κάποιος ἐκτελῆ τὰ πάντα καλῶς, ἀλλὰ ὕστερῃ εἰς κάτι, χάνει διὰ τοῦτο τὴν σωτηρίαν;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἄν καὶ ὑπάρχουν πολλὰ καὶ εἰς τὴν Παλαιὰν καὶ εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην ποῦ ἠμποροῦν νὰ μᾶς βεβαιώσουν ἐπ' αὐτοῦ, νομίζω ὅτι διὰ τὸν πιστὸν καὶ μόνον ἡ κρίσις τοῦ Κυρίου ἐπὶ τοῦ Πέτρου εἶναι ἀρκετὴ. Διότι αὐτὸς ὕστερα ἀπὸ τόσον πολλὰς καὶ μεγάλας ἀρετὰς καὶ ὕστερα ἀπὸ τοὺς γνωστοὺς μακαρισμοὺς καὶ ἐπαίνους τοῦ Κυρίου, ἐπειδὴ εἰς μίαν μόνον περίπτωσιν ἐφάνη ὅτι δὲν ὑπήκουσε, — καὶ τοῦτο οὔτε ἀπὸ ὀκνηρίαν οὔτε ἀπὸ καταφρόνησιν, ἀλλὰ ἀπὸ εὐλάβειαν καὶ τιμὴν πρὸς τὸν Κύριον —, δι' αὐτὸ καὶ μόνον ἤκουσε τὸ «ἐὰν δὲν σὲ νίψω, δὲν ἔχεις μέρος μετ' ἐμοῦ»⁵¹⁹.

518. Ματθ. 18, 15.

519. Ἰω. 13, 8.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΛΔ'

Πῶς τὸν θάνατόν τις τοῦ Κυρίου καταγγέλλει.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὡς ὁ Κύριος ἐδίδαξεν εἰπών· «Εἴ τις ἔρχεται πρὸς με, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ». Καὶ ὁ ἀπόστολος παρέστησεν ὁμολογήσας τὸ· «Ἐμοὶ κόσμος ἐσταύρωται, καὶ γὰρ τῷ κόσμῳ». Ὅπερ ἐν αὐτῷ τῷ βαπτίσματι προλαβόντες συνεθέμεθα· «Ὅσοι γάρ», φησὶν, «ἐβαπτίσθημεν εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν, εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν», οἷς ἐπιφέρει, ἐρμηνεύων τί ἐστι τὸ εἰς τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου βαπτισθῆναι, ὅτι «Ὁ παλαιὸς ἡμῶν ἄνθρωπος συνεσταυρώθη, ἵνα καταργηθῇ τὸ σῶμα τῆς ἁμαρτίας τοῦ μηκέτι δουλεύειν ἡμᾶς τῇ ἁμαρτίᾳ», πάσης δὲ τῆς πρὸς τὸ ζῆν προσπαθείας καθαρεύοντος ἀξίους γενέσθαι τῆς μαρτυρίας τοῦ ἀποστόλου εἰπόντος· «Ἀπεθάνετε γάρ, καὶ ἡ ζωὴ ὑμῶν κέκρυπται σὺν τῷ Χριστῷ ἐν τῷ Θεῷ»· ὥστε θαρροῦντας ἡμᾶς λέγειν μετὰ παρρησίας· «Ἐρχεται ὁ τοῦ κόσμου τούτου ἄρχων, καὶ ἐν ἐμοὶ οὐκ ἔχει οὐδέν».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΛΕ'

Εἰ συμφέρει πολλὰ ἐκμανθάνειν ἐκ τῶν Γραφῶν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Δύο ταγμάτων καθολικωτέρων ὄντων, καὶ τῶν μὲν τὴν προστασίαν πεπιστευμένων, τῶν δὲ εἰς εὐπειθειαν καὶ ὑπακοήν

520. Α' Κορ. 11, 26. 521. Ματθ. 16, 24· Λουκ. 14, 26.

522. Γαλ. 6, 14. 523. Ρωμ. 6, 3.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 234

Πῶς «καταγγέλλει»⁵²⁰ κανεῖς τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὅπως ἐδίδαξεν ὁ Κύριος, ὅταν εἶπεν· «ἐάν τις ἔρχεται πρὸς με, ἅς ἀπαρνηθῆ ἑαυτὸν καὶ ἅς ἄρῃ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ»⁵²¹. Καὶ ὁ ἀπόστολος διεκήρυξε τὸ αὐτό, ὅταν ὠμολόγησε· «δι' ἐμέ ὁ κόσμος ἔχει σταυρωθῆ, καὶ ἐγὼ διὰ τὸν κόσμον»⁵²². Τοῦτο ἀπεδέχθημεν ἤδη κατὰ τὴν πράξιν τοῦ βαπτίσματος, διότι λέγει ὅτι «ὅσοι ἐβαπτίσθημεν εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν, εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν»⁵²³ καὶ ἐρμηνεύει ἐν συνεχείᾳ τί σημαίνει νὰ βαπτισθῶμεν εἰς τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου, ὅτι δηλαδή «ὁ παλαιὸς ἡμῶν ἄνθρωπος συνεσταυρώθη, διὰ νὰ καταργηθῆ τὸ σῶμα τῆς ἁμαρτίας, ὥστε νὰ μὴ δουλεύωμεν πλέον εἰς τὴν ἁμαρτίαν»⁵²⁴, ἀλλὰ νὰ γίνωμεν καθαροὶ ἀπὸ κάθε αἴσθημα προσκολλήσεως πρὸς τὴν ζωὴν καὶ νὰ γίνωμεν ἔτσι ἄξιοι τῆς μαρτυρίας τοῦ ἀποστόλου, ποῦ εἶπεν· «ἀπεθάνετε, καὶ ἡ ζωὴ ὑμῶν εἶναι κρυμμένη μετὰ τοῦ Χριστοῦ ἐν τῷ Θεῷ»⁵²⁵, ὥστε νὰ λέγωμεν μετὰ θάρρους καὶ παρρησίας· «ἔρχεται ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου καὶ δὲν ἔχει οὐδὲν ἐν ἐμοί»⁵²⁶.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 235

Ἐάν εἶναι πρὸς τὸ συμφέρον μας νὰ ἀποστηθίζωμεν πολλὰ ἀπὸ τὰς Γραφάς⁵²⁷.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Καθὼς οἱ ἀδελφοὶ εἶναι χωρισμένοι εἰς δύο γενικωτέρας κατηγορίας, εἰς ἐκείνους δηλαδή ποῦ εἶναι ἐμπεπιστευμένοι τὴν

524. Ρωμ. 6, 6. 525. Κολ. 3, 3.

526. Ἰω. 14, 30. 527. Πρβλ. Ὅρους κατ' ἐπιτομὴν 96.

τεταγμένων, ἐν διαφόροις χαρίσμασι, λογίζομαι, ὅτι ὁ μὲν τὴν
 προστασίαν καὶ ἐπιμέλειαν τῶν πλειόνων ἐγκεχειρισμένος τὰ
 πάντα εἰδέναι καὶ ἐκμανθάνειν ὀφείλει, ἵνα τοὺς πάντας διδά-
 σκη τὰ θελήματα τοῦ Θεοῦ, ἐκάστῳ ὑποδεικνὺς τὰ αὐτοῦ ἐπι-
 5 βάλλοντα· τῶν δὲ ἄλλων ἕκαστος μεμνημένος τοῦ ἀποστόλου
 εἰπόντος· «Μὴ ὑπερφρονεῖν παρ' ὃ δεῖ φρονεῖν, ἀλλὰ φρονεῖν
 εἰς τὸ σωφρονεῖν, ἐκάστῳ ὡς ὁ Θεὸς ἐμέρισε», τὰ ἑαυτῶ ἐ-
 πιβάλλοντα σπουδαίως μανθανέτω καὶ ποιεῖτω, μηδὲν πλέον
 περιεργαζόμενος, ἵνα γένηται ἄξιος τῆς φωνῆς τοῦ Κυρίου εἰ-
 10 πόντος· «Δεῦρο, ἀγαθὲ δοῦλε· ἐπὶ ὀλίγα ἤς πιστός, ἐπὶ πολλῶν
 σε καταστήσω»).

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΛΖ'

Ὅσοι κατηξιώθησαν τὰ τέσσαρα Εὐαγγέλια ἐκμαθεῖν πῶς
 ὀφείλουσι τὴν χάριν δέξασθαι.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τοῦ Κυρίου ἀποφνημαμένον ὅτι («Ὁ παρέθεντο πολὺ, πε-
 15 ρισσότερον ἀπαιτήσουσιν αὐτόν»), περισσοτέρως φοβεῖσθαι καὶ
 σπουδάξειν ὀφείλουσι, καθὼς ὁ ἀπόστολος ἐδίδαξεν εἰπών·
 «Συνεργοῦντες δὲ καὶ παρακαλοῦμεν μὴ εἰς κενὸν τὴν χάριν
 τοῦ Θεοῦ δέξασθαι». Τοῦτο δὲ γίνεται, ἐὰν πεισθῶμεν τῷ Κυ-
 ρίῳ λέγοντι· «Εἰ ταῦτα οἴδατε, μακάριοί ἐστε ἐὰν ποιῆτε αὐτά».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΛΖ'

20 Ποταπὴ ψυχὴ κατευθύνεται πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ.

καθοδήγησιν καὶ εἰς ἐκείνους ποὺ ἔχουν καθῆκον νὰ πειθαρχοῦν καὶ νὰ ὑπακούουν, σύμφωνα μὲ τὰ διάφορα χαρίσματα των, σκέπτομαι ὅτι αὐτὸς ποὺ τοῦ ἔχει ἀνατεθῆ ἡ καθοδήγησις καὶ ἡ φροντίς τῶν πολλῶν ὀφείλει νὰ γνωρίζῃ καὶ νὰ μαθαίνει ἀπὸ στήθους τὰ πάντα, διὰ νὰ διδάσκῃ τοὺς πάντας τὰ θελήματα τοῦ Θεοῦ, ὑποδεικνύων εἰς τὸν καθένα τὸ καθῆκόν του· ὁ καθένας δὲ ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ἐνθυμούμενος τὸν ἀπόστολον, ποὺ εἶπεν ὅτι «δὲν πρέπει νὰ φρονοῦμεν ὑψηλότερον παρ' ὅ,τι πρέπει νὰ φρονοῦμεν, ἀλλὰ νὰ φρονοῦμεν, ὥστε νὰ σωφρονοῦμεν, ἀναλόγως τοῦ χαρίσματος τὸ ὁποῖον ἐμοίρασεν ὁ Θεὸς εἰς ἕκαστον»⁵²⁸, ἅς μαθαίνει καὶ ἅς ἐκτελεῖ τὰ καθήκοντά του μὲ ζῆλον, χωρὶς νὰ εἶναι πλέον περίεργος, ὥστε νὰ ἀξιωθῆ νὰ ἀκούσῃ τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου· «εὐγε, δοῦλε ἀγαθέ, εἰς ὀλίγα ἡσο πιστός, εἰς πολλὰ θὰ σὲ καταστήσω»⁵²⁹.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 236

Ὅσοι ἠξιώθησαν νὰ μάθουν ἀπὸ στήθους τὰ τέσσαρα Εὐαγγέλια, πῶς ὀφείλουν νὰ δεχθοῦν τὴν χάριν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐπειδὴ ὁ Κύριος διεκήρυξεν ὅτι «ἐξ ἐκείνου, εἰς τὸν ὁποῖον ἐδόθη πολὺ, θὰ ζητήσουν περισσότερον»⁵³⁰, ὀφείλουν νὰ ἔχουν μεγαλύτερον φόβον καὶ ζῆλον, ὅπως ἐδίδαξεν ὁ ἀπόστολος, ὅταν εἶπεν· «ὡς συνεργοὶ δὲ τοῦ Θεοῦ παρακαλοῦμεν νὰ μὴ δεχθῆτε τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ ματαίως»⁵³¹. Τοῦτο δὲ γίνεται, ἐὰν πιστεύσωμεν εἰς τὸν Κύριον, ποὺ εἶπεν· «ἐὰν γνωρίζετε ταῦτα, μακάριοι εἶσθε ἐὰν ποιῆτε αὐτά»⁵³².

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 237

Ποία ψυχὴ κατευθύνεται πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ.

531. Β' Κορ. 6, 1. 532. Ἰω. 13, 17.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἡ καταδεξαμένη τὴν πρότασιν τοῦ Κυρίου εἰπόντος· «Εἴ τις ἔρχεται πρὸς με, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθείτω μοι». Ἐὰν γὰρ τις μὴ προκατορθώσῃ τὸ ἀπαρνήσασθαι ἑαυτὸν καὶ τὸ ἄραι τὸν σταυρὸν, πολλὰ
5 ἐξ ἑαυτοῦ εὐρίσκει προῶν τὰ τοῦ ἀκολουθεῖν ἐμπόδια.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΛΗ'

Εἰ δυνατόν ἐστι τὸ ἀδιαλείπτως ψάλλειν ἢ ἀναγινώσκειν ἢ σπουδαιολογεῖσθαι περὶ τῶν ῥημάτων τοῦ Θεοῦ καὶ διάστημα μὴ γίνεσθαι καθόλου διὰ τὴν ἐπισυμβαίνουσαν τισιν ἀνάγκην τῶν ὑπαραωτέρων τοῦ σώματος χρεῶν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

10 Τοῦτο ἡμῖν ὁ ἀπόστολος κανονίζει εἰπών· «Πάντα εὐσχημόνως καὶ κατὰ τάξιν γινέσθω». Ὡστε δεῖ μᾶλλον τῆς εὐσχημοσύνης καὶ τῆς εὐταξίας φροντίζειν κατὰ τε καιρὸν καὶ τόπον.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΛΘ'

Τίς ὁ θησαυρὸς ὁ ἀγαθὸς καὶ τίς ὁ πονηρὸς.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἡ μὲν φρόνησις πάσης τῆς ἐν Χριστῷ εἰς δόξαν Θεοῦ ἀ-
15 ρετῆς θησαυρὸς ἀγαθὸς ἐστίν, ἡ δὲ φρόνησις τῆς κακίας τῶν ἀπηγορευμένων ὑπὸ τοῦ Κυρίου θησαυρὸς πονηρὸς ἐστίν· ἐξ ὧν

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐκείνη πού ἀπεδέχθη τὴν πρότασιν τοῦ Κυρίου· «ἐάν τις ἔρχεται πρὸς με, ὡς ἀπαρνηθῆ ἑαυτὸν καὶ ὡς ἄρη τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ὡς με ἀκολουθῆ»⁵³³. Διότι, ἐάν κάποιος δὲν κατορθώσῃ προηγουμένως νὰ ἀπαρνηθῆ τὸν ἑαυτὸν του καὶ νὰ ἄρη τὸν σταυρὸν, εὕρισκε, καθὼς προχωρεῖ, πολλὰ τὰ προερχόμενα ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν του ἐμπόδια, προκειμένου νὰ ἀκολουθήσῃ τὸν Κύριον.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 238

Ἐάν εἶναι δυνατὸν νὰ ψάλλωμεν ἢ νὰ ἀναγινώσκωμεν ἢ νὰ συζητοῦμεν σοβαρῶς περὶ τῶν λόγων τοῦ Θεοῦ χωρὶς διακοπὴν καὶ νὰ μὴ ἔχωμεν κανένα διάλειμμα διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν βρωμερῶν ἀναγκῶν τοῦ σώματος.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Αὐτὸ μᾶς τὸ τακτοποιεῖ ὁ ἀπόστολος, ὅταν λέγῃ· «ὡς γίνονται πάντα εὐσημόνως καὶ κατὰ τάξιν»⁵³⁴. Συνεπῶς πρέπει νὰ φροντίζωμεν μᾶλλον διὰ τὴν κοσμιότητα καὶ τὴν εὐταξίαν κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ χρόνου καὶ τοῦ τόπου.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 239

Ποῖος εἶναι ὁ ἀγαθὸς θησαυρὸς καὶ ποῖος ὁ πονηρὸς.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἄγαθὸς θησαυρὸς εἶναι ὅταν φρονοῦμεν ὅλην τὴν ἐν Χριστῷ ἀρετὴν πρὸς δόξαν Θεοῦ, ἐνῶ πονηρὸς θησαυρὸς εἶναι ὅταν φρονοῦμεν τὰ ἀπηγορευμένα ἀπὸ τὸν Κύριον κακά. Ἀπὸ αὐτὰ προέρχονται, κατὰ τὰ προσιδιάζοντα εἰς αὐτὰ ἔργα ἢ

534. Α' Κορ. 14, 40.

προφέρεται, κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου φωνήν, ἐν τοῖς οἰκείοις ἐκατέρων ἔργοις τε καὶ λόγοις, ἤτοι πονηρὰ ἤτοι ἀγαθὰ.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΜ'

Κατὰ τί πλατεῖα ἡ πύλη καὶ εὐρύχωρος ἡ ὁδὸς εἴρηται, ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπόλειαν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

5 Ὁ Κύριος διὰ πολλὴν φιλανθρωπίαν τοῖς ὀνόμασι καὶ ῥήμασι τῶν γνωσκομένων πραγμάτων κέχρηται πρὸς παράστασιν τῶν ἀληθείας δογμάτων. Ὡσπερ οὖν τῆς κατὰ γῆν εὐθείας ὁδοῦ ἡ παρέκβασις πολλὴν πλατύτητα ἔχει, οὕτω φησὶν, ὁ ἐκβαίνων τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν
10 ἐν πολλῷ πλάτει τῆς πλάνης εὐρίσκεται. Τὸ δὲ «πλατεῖα» καὶ «εὐρύχωρος» λογίζομαι ὅτι ταυτὸν ἐστὶ. Τὸ γὰρ «εὐρὸν» καὶ παρὰ τοῖς ἔξω πεπαιδευμένοις «πλατὸν» λέγεται. Ὁ οὖν χώρος, τουτέστιν ὁ τόπος τῆς πλάνης, πλατὺς ἐστίν, ἥς τὸ τέλος ἀπόλεια.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΜΛ'

15 Πῶς στενὴ ἡ πύλη καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν, καὶ πῶς δι' αὐτῆς τις εἰσέρχεται.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Πάλιν καὶ ἐνταῦθα τὸ «στενὸν» καὶ «τεθλιμμένον» οὐκ ἄλλο καὶ ἄλλο τι δηλοῖ, ἀλλὰ τῆς στενότητος τὴν ἐπίτασιν τὸ

λόγους, σύμφωνα με τὸν λόγον τοῦ Κυρίου ⁵³⁵, πονηρὰ ἢ ἀγαθὰ πράγματα.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 240

Διατί ὠνομάσθη πλατεῖα ἡ πύλη καὶ εὐρύχωρος ἡ ὁδὸς ποὺ ὁδηγεῖ εἰς τὴν ἀπώλειαν ⁵³⁶.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὁ Κύριος ἀπὸ πολλὴν φιλανθρωπίαν ἐχρησιμοποίησεν ὀνόματα καὶ φράσεις γνωστῶν πραγμάτων, διὰ νὰ παρουσιάσῃ τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀληθείας. Ὅπως λοιπὸν ἡ παρεκκλίσις ἀπὸ τὴν εὐθείαν ὁδὸν τῆς γῆς γίνεται εἰς μεγάλην ἔκτασιν, ἔτσι, λέγει ὁ Κύριος, ὁ παρεκκλίνων ἀπὸ τὴν ὁδὸν ποὺ φέρει εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν εὐρίσκεται εἰς μεγάλην ἔκτασιν πλάνης. Αἱ λέξεις πλατεῖα καὶ εὐρύχωρος σκεπτομαι ὅτι εἶναι ταυτόσημοι· διότι τὸ εὐρὺ λέγεται πλατὺ καὶ ἀπὸ τοὺς τυχόντας τῆς θύραθεν παιδεΐας. Ὁ χῶρος λοιπὸν, δηλαδὴ ὁ τόπος τῆς πλάνης, τῆς ὁποίας τὸ τέλος εἶναι ἡ ἀπώλεια, εἶναι πλατὺς.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 241

Ὑπὸ ποίαν ἔννοιαν ἡ πύλη εἶναι στενὴ καὶ ἡ ὁδὸς ποὺ ὁδηγεῖ εἰς τὴν ζωὴν εἶναι τεθλιμμένη ⁵³⁷, καὶ πῶς δύναται νὰ εἰσέλθῃ κανεὶς δι' αὐτῆς τῆς πύλης.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Καὶ ἐδῶ πάλιν αἱ λέξεις στενὴ καὶ τεθλιμμένη δὲν δηλώνουν διαφορετικὰ πράγματα, ἀλλὰ τὸ τεθλιμμένη δίδει ἔμφασιν εἰς τὴν στενότητα, διότι ἡ ὁδὸς εἶναι τόσοσὸν πολὺ στενὴ,

537. Ματθ. 7, 14.

«τεθλιμμένον») παρίστησιν· ἐπὶ τοσοῦτον τῆς ὁδοῦ ἀπεστενω-
 μένης ὡς θλίβεσθαι, τουτέστι στενοχωρεῖσθαι ἑκατέρωθεν, τὸν
 ὀδεύοντα, παρεκβάσεως πάσης ἐπικινδύνου οὔσης εἴτε δεξιᾶ
 εἴτε ἀριστερᾶ, ὡς ἐπὶ γεφύρας, πάντοθεν τοῦ ὑπορρέοντος πο-
 5 ταμοῦ ὑποδεχομένου τὸν ἐκκλίνοντα. Διό φησιν ὁ Δαβίδ· «Ἐ-
 χόμενα τρίβου σκάνδαλα ἔθεντό μοι». Δεῖ οὖν τὸν διὰ τῆς στε-
 νῆς καὶ τεθλιμμένης εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν προθέμενον φυλάσ-
 σειν ἑαυτὸν ἀπὸ πάσης παρεκβάσεως καὶ παρεκτροπῆς τῶν ἐν-
 10 εἰς δεξιὰ μηδὲ ἀριστερά».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΜΒ'

Τί ἐστι τό· «Τῇ φιλαδελφία εἰς ἀλλήλους φιλόστοργοι».

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἡ στοργὴ κατ' ἐπίτασιν τῆς φιλίας λέγοιτο ἂν ἐν ἐπιθυ-
 μία καὶ διαθέσει διαπύρω τοῦ ἀγαπῶντος περὶ τὸν ἀγαπώμενον.
 Ἰν' οὖν μὴ ἐπιπόλαιος ἡ φιλαδελφία, ἐνδιάθετος δὲ καὶ διά-
 15 πυρος ἢ, εἴρηται τό· «Τῇ φιλαδελφία εἰς ἀλλήλους φιλόστορ-
 γοι».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΜΓ'

Τί βούλεται λέγων ὁ ἀπόστολος· «Ὁργίζεσθε καὶ μὴ ἁμαρ-
 τάνετε· ὁ ἥλιος μὴ ἐπιδυκέτω ἐπὶ τῷ παροργισμῷ ὑμῶν», καί-
 20 τοιγε ἀλλαγῶ εἰπών· «Πᾶσα πικρία καὶ θυμὸς καὶ ὀργὴ ἀρ-
 20 θήτω ἀφ' ὑμῶν».

ὥστε νὰ θλίβεται, δηλαδή νὰ στενοχωρῆται καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη ὁ ὁδοιπόρος, διότι κάθε παρέκκλισις εἴτε πρὸς τὰ δεξιά εἴτε πρὸς τὰ ἀριστερὰ εἶναι επικίνδυνος, ὅπως συμβαίνει ἐπ' αὐτῶν εἰς γέφυραν, ὅπου ὁ ποταμὸς ποὺ ρεεῖ ἀπὸ κάτω ὑποδέχεται τὸν παρεκκλίνοντα ἀπὸ κάθε πλευρὰν. Διὰ τοῦτο λέγει ὁ Δαβίδ· «πλησίον τῆς διαβάσεως ἔθεσαν δι' ἐμὲ παγίδας»⁵³⁸. Πρέπει λοιπὸν αὐτὸς ποὺ ἔθεσεν ὡς σκοπὸν νὰ εἰσέλθῃ διὰ τῆς στενῆς πύλης καὶ τεθλιμμένης ὁδοῦ εἰς τὴν ζωὴν νὰ φυλάγεται ἀπὸ κάθε παρέκκλισιν καὶ παρεκτροπὴν ἀπὸ τὰς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου κατὰ τὸν λόγον τῆς Γραφῆς· «μὴ ἐκκλίνῃς εἰς δεξιά μηδὲ ἀριστερὰ»⁵³⁹.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 242

Τί σημαίνει τό· «τῆ φιλαδελφία εἰς ἀλλήλους φιλόστοργοι»⁵⁴⁰.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἡ στοργὴ εἶναι δυνατὸν νὰ ἀναφέρεται κατ' ἐπίτασιν τῆς φιλίας, ὅταν ὁ ἀγαπῶν ἐπιθυμῇ τὸν ἀγαπώμενον καὶ ἔχῃ ἀπέναντί του ἔνθερμα αἰσθήματα. Ἔχει λεχθῆ λοιπὸν τό· «τῆ φιλαδελφία εἰς ἀλλήλους φιλόστοργοι», διὰ νὰ μὴ εἶναι ἐπιπόλαιος ἡ φιλαδελφία, ἀλλὰ ἐνδόμυχος καὶ ἔνθερμος.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 243

Τί ἐννοεῖ ὁ ἀπόστολος, ὅταν λέγῃ· «ὀργίζεσθε καὶ μὴ ἀμαρτάνετε· ὁ ἥλιος ἄς μὴ δύῃ κατὰ τὸν παροργισμὸν ὑμῶν»⁵⁴¹, ἐνῶ εἰς ἄλλο χωρίον εἶπε· «πᾶσα πικρία καὶ θυμὸς καὶ ὀργὴ ἄς ἀρθῆ ἀφ' ὑμῶν»⁵⁴².

540. Ρωμ. 12, 10.

541. Ἐφ. 4, 26.

542. Ἐφ. 4, 31.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Κατὰ μίμησιν τοῦ Κυρίου νομίζω τὸν ἀπόστολον ἐνταῦθα μετακεχειρίσθαι τὸν λόγον. Ὡσπερ γὰρ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ ὁ Κύριος, πρότερον εἰπὼν· «Ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις» τότε, εἶτα ἐπάγει· «Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν» τότε, οὕτω· καὶ ἐνταῦθα ὁ ἀπόστολος, πρότερον μνημονεύσας τοῦ παλαιοῦ καὶ τοῖς τότε ῥηθέντος· «Ὁργίζεσθε καὶ μὴ ἁμαρτάνετε», ἐπιφέρει μετ' ὀλίγα τὸ παρ' ἑαυτοῦ ἡμῖν ἀρμόζον, εἰπὼν· «Πᾶσα πικρία καὶ θυμὸς καὶ ὀργὴ καὶ κραυγὴ ἄρθήτω ἀφ' ὑμῶν».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΜΑ'

Τί ἐστι τό· «Λότε τόπον τῇ ὀργῇ».

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

10 Ἦτοι τό· «Μὴ ἀντιστῆναι τῷ πονηρῷ», καθὼς γέγραπται, ἀλλὰ καὶ τῷ τύπτοντι ἐπὶ τὴν δεξιὰν σιαγόνα στρέψαι καὶ τὴν ἄλλην καὶ τὰ ἐξῆς, ἢ τό· «Ὅταν διώκωσιν ὑμᾶς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, φεύγετε εἰς τὴν ἄλλην».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΜΕ'

15 Τίς ἐστὶν ὁ φρόνιμος ὡς ὁ ὄφις καὶ ἀκέραιος ὡς ἡ περιστερά.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὁ φρόνιμος μὲν ὡς ὁ ὄφις ὁ μετὰ περισκέψεως καὶ κατανοήσεως τοῦ δυνατοῦ καὶ τῆς εὐοδίας πρὸς εὐπίθειαν τῶν ἀ-

543. Ματθ. 5, 21 ἐξ.

544. Ψαλ. 4, 5.

545. Ἐφ. 4, 31.

546. Ρωμ. 12, 19.

547. Ματθ. 5, 39.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Νομίζω ὅτι ὁ ἀπόστολος ἐδῶ ἐχρησιμοποίησε τὸν λόγον κατὰ μίμησιν τοῦ Κυρίου. Διότι, ὅπως εἰς τὸ Εὐαγγέλιον ὁ Κύριος εἶπε πρῶτα τό· «ἐλέχθη εἰς τοὺς ἀρχαίους» τοῦτο, καὶ ὕστερα προσέθεσε τό· «ἐγὼ δὲ λέγω εἰς ὑμᾶς»⁵⁴³ τοῦτο, ἔτσι καὶ ἐδῶ ὁ ἀπόστολος πρῶτα ἐμνημόνευσε τὸ παλαιόν, ποῦ ἐλέχθη εἰς τοὺς τότε, δηλαδή τό· «ὀργίζεσθε καὶ μὴ ἀμαρτάνετε»⁵⁴⁴, καὶ ὕστερα προσθέτει τοὺς ἰδικούς του λόγους, ποῦ ἀρμόζουν εἰς ἡμᾶς, δηλαδή τό· «πᾶσα πικρία καὶ θυμὸς καὶ ὀργὴ καὶ κραυγὴ ἅς ἀρθῆ ἀφ' ὑμῶν»⁵⁴⁵.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 244

Τί σημαίνει τό· «δότε τόπον εἰς τὴν ὀργήν»⁵⁴⁶.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Αὐτὸ σημαίνει ἢ ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἀντισταθῶμεν εἰς τὸν πονηρόν⁵⁴⁷, ὅπως ἀναφέρει ἡ Γραφή, ἀλλὰ εἰς τὸν τύπτοντα εἰς τὴν δεξιὰν σιαγόνα νὰ στρέψωμεν καὶ τὴν ἄλλην καὶ τὰ λοιπὰ, ἢ ὅτι πρέπει νὰ ἐφαρμόζωμεν τό· «ὅταν διώκουν ὑμᾶς εἰς τὴν πόλιν ταύτην, φεύγετε εἰς τὴν ἄλλην»⁵⁴⁸.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 245

Ποῖος εἶναι ὁ φρόνιμος ὡς ὁ ὄφης καὶ ἀκέραιος ὡς ἡ περιστέρα⁵⁴⁹.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Φρόνιμος ὡς ὁ ὄφης εἶναι ἐκεῖνος ποῦ μὲ περίσκεψιν καὶ κατανόησιν τοῦ δυνατοῦ νὰ γίνῃ καὶ τῆς εὐκολίας μὲ τὴν ὀ-

548. Ματθ. 10, 23.

549. Ματθ. 10, 16.

κονόντων τὴν διδασκαλίαν οἰκονομῶν· ἀκέραιος δὲ ὡς ἡ
περιστερὰ ὁ μῆτε εἰς ἔννοιαν λαμβάνων τοῦ ἀμύνασθαι τὸν
ἐπιβουλεύοντα, ἐπιμένων δὲ τῇ εὐεργεσίᾳ κατὰ τὸ ὑπὸ τοῦ ἀ-
ποστόλου προστεταγμένον, ὅτι «Ὑμεῖς δὲ μὴ ἐκκακεῖτε καλο-
5 ποιῶντες». Ἐπὶ γὰρ τὸ κήρυγμα τοὺς μαθητὰς ἀποστέλλων ὁ
Κύριος, ταῦτα αὐτοῖς ἐντέλλεται, ὅπου καὶ σοφίας ἦν χρεία
πρὸς τὸ πείσαι καὶ ἀνεξικακίας πρὸς τοὺς ἐπιβουλεύοντας, ἵνα,
ὡς ἐκεῖ ὁ ὄφιος ἔγνω καὶ προσώπῳ προσελθεῖν εὐαγωγοτέρῳ
καὶ πιθανῶς εἰπεῖν εἰς τὸ ἀποστήσαι Θεοῦ καὶ ὑπαγαγέσθαι
10 τῇ ἁμαρτίᾳ, οὕτω καὶ ἡμεῖς καὶ πρόσωπον καὶ τρόπον καὶ και-
ρὸν ἐπιλεγώμεθα καὶ παντὶ τρόπῳ τοὺς λόγους οἰκονομῶμεν ἐν
κρίσει πρὸς τὸ ἀποστήσαι τῆς ἁμαρτίας καὶ ἐπαναγαγεῖν πρὸς
Θεόν· τὴν δὲ γε ὑπομονὴν ἐν τοῖς πειρασμοῖς κατορθώσωμεν
εἰς τέλος, καθὼς γέγραπται.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΜΣ'

15 Τί ἐστὶ τό· «Ἡ ἀγάπη οὐκ ἀσχημονεῖ».

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἴσον τῷ εἰπεῖν· τοῦ ἰδίου σχήματος οὐκ ἐκπίπτει. Σχη-
μα δὲ ἀγάπης τὰ ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ ἀπι-
ρυθμημένα τῆς ἀγάπης ιδιώματα.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΜΖ'

Τῆς Γραφῆς λεγούσης· «Μὴ καυχᾶσθε καὶ μὴ λαλεῖτε ὑψη-
20 λά»), καὶ τοῦ ἀποστόλου ποτὲ μὲν ὁμολογοῦντος, ὅτι «Ὁ λαλῶ,

ποῖαν ἡμπορεῖ νά ἐπιτευχθῆ κάτι διδάσκει ἔτσι, ὥστε οἱ ἀκούοντες νά ὑπακούουν προθύμως· ἀκέραιος δὲ ὡς ἡ περιστερὰ εἶναι ἐκεῖνος ποῦ οὔτε κἄν σκέπτεται νά ἀμυνθῆ κατὰ τοῦ ἐπιβουλεύοντος, ἀλλ' ἐπιμένει εἰς τὴν εὐεργεσίαν, ὅπως παραγγέλλει ὁ ἀπόστολος, λέγων· «ὕμεῖς δὲ μὴ ἀποκάμετε πράττοντες τὸ καλόν»⁵⁵⁰. Διότι ὁ Κύριος παρήγγειλεν αὐτὰ εἰς τοὺς μαθητάς του, ὅταν τοὺς ἀπέστελλεν εἰς τὸ κήρυγμα, ὅπου καὶ σοφία ἐχρειάζετο, διὰ νά εἶναι πειστικοί, καὶ ἀνεξικακία πρὸς τοὺς ἐπιβουλεύοντας· ὥστε, ὅπως ἐκεῖ ὁ ὄφις ἤ-ξευρε νά πλησιάσῃ τὸν ἄνθρωπον κατὰ τρόπον πειστικώτερον καὶ νά ὁμιλήσῃ ἀληθοφανῶς, διὰ νά τὸν ἀπομακρύνῃ ἀπὸ τὸν Θεόν καὶ νά τὸν ὑποδουλώσῃ εἰς τὴν ἁμαρτίαν⁵⁵¹, ἔτσι καὶ ἡμεῖς ἄς ἐκλέγωμεν πρόσωπον, τρόπον καὶ χρόνον καὶ ἄς ὁμιλοῦμεν μὲ κάθε τρόπον συνετά, ὥστε νά ἀπομακρύνωμεν τοὺς ἀκροατάς μας ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν καὶ νά τοὺς ἐπαναφέρωμεν εἰς τὸν Θεόν· ἄς κατορθώσωμεν δὲ τὴν ὑπομονὴν κατὰ τοὺς πειρασμούς, ὅπως ἀναφέρει ἡ Γραφή, μέχρι τέλους⁵⁵².

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 246

Τί σημαίνει τό· «ἡ ἀγάπη δὲν ἀσχημονεῖ»⁵⁵³.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Εἶναι ἰσοδύναμον μὲ τό· δὲν χάνει τὸ ἰδιαίτερόν της σχῆμα. Σχῆμα δὲ ἀγάπης εἶναι τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ἀγάπης, ποῦ ἀπαριθμοῦνται ἀπὸ τὸν ἀπόστολον εἰς τὴν αὐτὴν συνάφειαν.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 247

Ἡ Γραφή λέγει· «μὴ καυχᾶσθε καὶ μὴ λαλεῖτε ὑπερηφάνως»⁵⁵⁴, καὶ ὁ ἀπόστολος ἄλλοτε μὲν ὁμολογεῖ· «ὄ,τι λαλῶ

553. Α' Κορ. 13, 5.

554. Α' Βασ. 2, 3.

οὐ κατὰ Κύριον λαλῶ, ἀλλ' ὡς ἐν ἀφροσύνῃ, ἐν ταύτῃ τῇ ὑποστάσει τῆς καυχήσεως», καὶ πάλιν· «Γέγονα ἄφρων καυχώμενος», ποτὲ δὲ ἐπιτρέποντος, ὅτι («Ὁ καυχώμενος ἐν Κυρίῳ καυχάσθω»), τίς ἐστὶν ἢ ἐν Κυρίῳ καύχησις καὶ τίς ἢ ἀ-
5 πηγορευμένη.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τοῦ μὲν ἀποστόλου ἢ κατ' ἀνάγκην πρὸς τὰ πάθη ἐν-
στασις εὐδηλος. Οὐ γὰρ ἵνα ἑαυτὸν συστήσῃ, ταῦτά φησιν, ἀλλ'
ἵνα τὸ θράσος τῆς τινων ἀλαζονείας καὶ τὴν ἔπαρσιν καταβά-
λῃ. Καύχησις δὲ ἢ μὲν ἐν Κυρίῳ ἐστίν, ὅταν τις τὰ κατορθώματα
10 μὴ ἑαυτῷ, ἀλλὰ τῷ Κυρίῳ ἀνατίθῃται, λέγων· «Πάντα ἰσχύω
ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντί με Χριστῷ», ἢ δὲ ἀπηγορευμένη διπλοῦν
ἂν ἔχοι λόγον, ἢ κατὰ τό· «Ἐπαιεῖται ὁ ἁμαρτωλὸς ἐν ταῖς ἐ-
πιθυμίαις τῆς ψυχῆς αὐτοῦ», καί· «Τί ἐγκαυχᾶ ἐν κακίᾳ ὁ δυ-
νατός;», ἢ κατὰ τό· «Ποιοῦσι πρὸς τὸ θεαθῆναι τοῖς ἀνθρώποις»,
15 δι' αὐτοῦ τοῦ θέλειν ἐπαινεθῆναι ἐφ' οἷς ποιοῦσιν, οἷον ἐγκαυ-
χώμενοι τοῖς γινομένοις. Οἱ δὲ τοιοῦτοι καὶ ἱεροσόλαιοι εἰεν ἂν,
τάς τοῦ Θεοῦ δωρεὰς ἰδιοποιούμενοι καὶ τὴν ὀφειλομένην τῷ
Θεῷ δόξαν εἰς ἑαυτοὺς ἀρπάζοντες.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΜΗ'

Εἰ Κύριος δίδωσι σοφίαν, καὶ ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ γινώσις
20 καὶ σύνεσις, καὶ εἰ διὰ τοῦ Πνεύματος ᾧ μὲν δίδεται λόγος σο-
φίας, ἄλλω δὲ λόγος γνώσεως, πῶς ἐγκαλεῖ τοῖς μαθηταῖς ὁ
Κύριος, ὅτι («Ἀκμὴν καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί ἐστε;»), καὶ ὁ ἀπό-
στολος αἰτιᾶται τινὰς ὡς ἀσύνετους.

555. Β' Κορ. 11, 17. 556. Β' Κορ. 12, 11. 557. Β' Κορ. 10, 17.
558. Φιλ. 4, 13. 559. Ψαλ. 9, 24. 560. Ψαλ. 51, 3.

δὲν λαλῶ κατὰ Κύριον, ἀλλ' ὡς ἄφρων, πιστεύων ὅτι ἔχω δικαίωμα νὰ καυχῶμαι»⁵⁵⁵, καί: «ἔχω γίνεαι ἄφρων καυχώμενος»⁵⁵⁶, ἄλλοτε δὲ ἐπιτρέπει τὴν καύχησιν, λέγων: «ὁ καυχώμενος ὡς καυχᾶται ἐν Κυρίῳ»⁵⁵⁷. Ποία εἶναι λοιπὸν ἡ ἐν Κυρίῳ καύχησις καὶ ποία ἡ ἀπηγορευμένη;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Εἶναι φανερὰ ἡ κατ' ἀνάγκην ἀντίθεσις τοῦ ἀποστόλου πρὸς τὰ πάθη. Διότι δὲν ἀναφέρει τὰ ἀνωτέρω, διὰ νὰ συστήσῃ τὸν ἑαυτόν του, ἀλλὰ διὰ νὰ καταβάλλῃ τὸ θράσος τῆς ἀλαζονείας καὶ τὴν ἔπαρσιν μερικῶν. Ἡ καύχησις δὲ ἐν Κυρίῳ εἶναι, ὅταν κάποιος ἀναφέρῃ τὰ κατορθώματά του ὄχι εἰς τὸν ἑαυτόν του, ἀλλ' εἰς τὸν Κύριον, λέγων: «πάντα ἰσχύω ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντί με Χριστῷ»⁵⁵⁸. ἡ δὲ ἀπηγορευμένη εἶναι δύο εἰδῶν: ἡ εἶναι σύμφωνος μὲ τό: «ἐπαινεῖται ὁ ἁμαρτωλὸς ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῆς ψυχῆς αὐτοῦ»⁵⁵⁹, καὶ μὲ τό: «τί καυχᾶται ἐν κακίᾳ ὁ δυνατός;»⁵⁶⁰, ἡ εἶναι σύμφωνος μὲ τό: «πράττουν πρὸς τὸ θεαθῆναι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων»⁵⁶¹, ἐπιθυμοῦντες νὰ ἐπαινεθοῦν δι' ὅσα πράττουν, ὡσάν νὰ καυχῶνται διὰ τὰ γινόμενα. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοῦ τοῦ εἴδους ἤμποροῦν νὰ εἶναι καὶ ἱερόσυλοι, διότι ἰδιοποιοῦνται τὰς δωρεὰς τοῦ Θεοῦ καὶ ἀρπάζουν διὰ τοὺς ἑαυτοὺς των τὴν ὀφειλομένην δόξαν πρὸς τὸν Θεόν.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 248

Ἐὰν ὁ Κύριος δίδῃ σοφίαν, καὶ ἀπὸ αὐτὸν προέρχεται γνῶσις καὶ σύνεσις⁵⁶², καὶ ἐὰν διὰ τοῦ Πνεύματος εἰς ἄλλον μὲν δίδεται λόγος σοφίας, εἰς ἄλλον δὲ λόγος γνώσεως⁵⁶³, πῶς κατηγορεῖ τοὺς μαθητὰς ὁ Κύριος, λέγων: «ἀκόμη καὶ ὑμεῖς εἴσθε ἀσύνετοι;»⁵⁶⁴, καὶ πῶς ὁ ἀπόστολος κατηγορεῖ μερικοὺς ὡς ἀσυνέτους⁵⁶⁵.

561. Ματθ. 23, 5.   562. Παρ. 2, 6.   563. Α' Κορ. 12, 8.

564. Ματθ. 15, 16.   565. Βλ. Ρωμ. 1, 31.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Εἴ τις τὸ ἀγαθὸν τοῦ Θεοῦ οἶδε, τοῦ θέλοντος πάντας ἀνθρώπους σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἔλθειν, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος τὴν ἐπιμέλειαν ἔμαθεν ἐν τῇ διαιρέσει καὶ ἐνεργείᾳ τῶν τοῦ Θεοῦ χαρισμάτων, οὗτος γνωρίζει τὴν βρα-
 5 δυτήτα τῆς συνέσεως οὐ παρὰ τὸν ὄκνον τοῦ εὐεργέτου, ἀλλὰ παρὰ τὴν ἀπιστίαν τῶν εὐεργετουμένων. Καὶ καλῶς ἐγκαλεῖται ὁ ἀσύνετος, ὡς ὁ ἡλίου ἀνατείλαντος καμμύων τοὺς ὀφθαλμούς, ἵνα ἐν σκότει διάγη, καὶ μὴ ἀναβλέπων, ἵνα φωτισθῇ.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΜΘ'

Τί ἐστὶ τὸ ὄσιον καὶ τί ἐστὶ τὸ δίκαιον.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

10 "Ὅσιον μὲν εἶναι λογίζομαι τὸ πρέπον καὶ ὀφειλόμενον παρὰ τῶν ὑποβεβηκότων τῷ ὑπερέχοντι, κατὰ τὸν τῆς ὑπεροχῆς λόγον, δίκαιον δὲ τὸ πρὸς ἀξίαν τῶν ἔργων ἐκάστῳ ἀποδιδόμενον. Καὶ ἐπὶ τοῦ μὲν ὀσίου τῶν καλλίστων μόνον ἐστὶν ἡ εὐγνωμοσύνη καὶ ἀπόδοσις, ἐπὶ δὲ τοῦ δικαίου καὶ ἡ τῶν κα-
 15 κῶν δοκιμασία καὶ ἀνταπόδοσις.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΝ'

Πῶς δίδωσί τις τὸ ἅγιον τοῖς κυσὶν ἢ βάλλει τοὺς μαργαρίτας ἔμπροσθεν τῶν χοίρων, ἢ πῶς συμβαίνει τὸ ἐπιφερόμενον «Μήποτε καταπατήσωσιν αὐτοὺς ἐν τοῖς ποσὶν αὐτῶν καὶ στραφέντες ὀήξωσιν ὑμᾶς».

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐάν κάποιος γνωρίζῃ τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος θέλει ὅλοι οἱ ἄνθρωποι νὰ σωθοῦν καὶ νὰ γνωρίσουν τὴν ἀλήθειαν ⁵⁶⁶, καὶ ἐάν ἔμαθε τὴν φροντίδα τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὅπως ἐκδηλώνεται εἰς τὴν διαίρεσιν καὶ ἐνέργειαν τῶν χαρισμάτων τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς ἀναγνωρίζει ὅτι ἡ βραδύτης τῆς συνέσεως δὲν ὀφείλεται εἰς τὴν ἀμέλειαν τοῦ εὐεργέτου, ἀλλὰ εἰς τὴν ἀπιστίαν τῶν εὐεργετουμένων. Καὶ δικαίως κατηγορεῖται ὁ ἀσύνητος, ὅπως ἐκεῖνος ποὺ κλείει τοὺς ὀφθαλμοὺς του μετὰ τὴν ἀνατολήν τοῦ ἡλίου, διὰ νὰ ζῆ εἰς τὸ σκότος, καὶ δὲν βλέπει πρὸς τὰ ἄνω, διὰ νὰ φωτισθῆ.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 249

Ποία διαφορὰ ὑπάρχει μετὰξυ τοῦ ὀσίου καὶ τοῦ δικαίου ⁵⁶⁷.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Σκέπτομαι ὅτι ὀσιον μὲν εἶναι τὸ πρέπον καὶ ὀφειλόμενον ἀπὸ τοὺς κατωτέρους πρὸς τὸν ἀνώτερον, σύμφωνα μὲ τὴν ἀρχὴν τῆς ὑπεροχῆς, δίκαιον δὲ εἶναι τὸ ἀποδιδόμενον εἰς κάθε ἄνθρωπον ἀναλόγως τῆς ἀξίας τῶν ἔργων του. Καὶ εἰς μὲν τὴν περίπτωσιν τοῦ ὀσίου ὀφείλεται ἡ εὐγνωμοσύνη καὶ ἡ ἀνταπόδοσις μόνον διὰ τὰς ἀρίστας πράξεις, εἰς δὲ τὴν περίπτωσιν τοῦ δικαίου ἐξετάζονται καὶ ἀνταποδίδονται καὶ τὰ κακά.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 250

Πῶς δίδει κανεὶς τὸ ἅγιον εἰς τοὺς σκύλους ἢ βάλλει τοὺς μαργαρίτας ἔμπροσθεν τῶν χοίρων, ἢ πῶς συμβαίνει αὐτὸ ποὺ προστίθεται: «μήπως ποτὲ καταπατήσουν αὐτοὺς διὰ τῶν ποδῶν αὐτῶν καὶ στραφέντες διασχίσουν ὑμᾶς» ⁵⁶⁸.

568. Ματθ. 7, 6.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Σαφῶς ἡμῖν παραδίδωσιν ὁ ἀπόστολος τοῖς ὑπ' αὐτοῦ εἰρημένους πρὸς τοὺς Ἰουδαίους ἐπενεγκῶν, ὅτι «Ὁς ἐν νόμῳ καυχᾶσαι, διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ νόμου τὸν Θεὸν ἀτιμάζεις». Τὴν οὖν ἀτιμίαν, ἣν διὰ τῆς παραβάσεως ἀτιμάζομεν τοὺς ἁγίους 5 τοῦ Κυρίου λόγους, ἐνταῦθα ὁ Κύριος ἀπηγόρευσεν. Ἄφ' ἧς παραβάσεως συμβαίνει καὶ τοὺς ἔξω τῆς πίστεως ἅμα τε εὐκαταφρόνητα ἡγεῖσθαι τὰ τοῦ Κυρίου διδάγματα, καὶ ἀπ' αὐτῶν ἐκείνων θρασύτερον ἡμῖν ἐπεγεῖρεσθαι, καὶ οἷον εἰ ῥήσσειν τοῖς ὀνειδισμοῖς καὶ τοῖς ἐλέγχοις τὸν παραβαίνοντα.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΝΑ'

10 Πῶς ποτὲ μὲν ἀπαγορεύει ὁ Κύριος βαστάζειν βαλάντιον καὶ πήραν εἰς ὁδόν, ποτὲ δὲ λέγει· «Ἀλλὰ νῦν ὁ ἔχων βαλάντιον ἀράτω ὁμοίως καὶ πήραν, καὶ ὁ μὴ ἔχων πωλησάτω τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ καὶ ἀγορασάτω μάχαιραν».

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τοῦτο σαφηνίζει αὐτὸς ὁ Κύριος εἰπὼν ὅτι «Δεῖ γὰρ ἔτι 15 τοῦτο τελεσθῆναι ἐν ἐμοί, τό· καὶ μετὰ ἀνόμων ἐλογίσθη». Αὐτίκα γὰρ μετὰ τὸ πληρωθῆναι τὴν περὶ τῆς μάχαιρας προφητείαν λέγει τῷ Πέτρῳ· «Ἀποστρέψον τὴν μάχαιράν σου εἰς τὸν τόπον αὐτῆς· πάντες γὰρ οἱ λαβόντες μάχαιραν ἐν μάχαιρᾷ ἀπολοῦνται», ὡς μὴ εἶναι πρόσταγμα, «Ἀλλὰ νῦν ὁ ἔχων βα- 20 λάντιον, ἀράτω», ἧτοι «ἀρεῖ» (οὕτω γὰρ καὶ τὰ πολλὰ τῶν ἀντιγράφων ἔχει), ἀλλὰ προφητείαν, προλέγοντος τοῦ Κυρίου ὅτι

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ·

Σαφῶς μᾶς ἐξηγεῖ τοῦτο ὁ ἀπόστολος, ὅταν εἰς αὐτὰ πού εἶχεν εἶπει πρὸς τοὺς Ἰουδαίους προσέθεσε· «σύ, ὁ ὅποιος καυχᾶσαι διὰ τὸν νόμον, διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ νόμου τὸν Θεὸν ἀτιμάζεις»⁵⁶⁹. Ἐδῶ λοιπὸν ὁ Κύριος ἀπηγόρευσε τὴν ἀτιμίαν μὲ τὴν ὁποίαν ἀτιμάζομεν διὰ τῆς παραβάσεως τοὺς ἁγίους λόγους του. Ἐξ αἰτίας τῆς παραβάσεως αὐτῆς συμβαίνει καὶ οἱ ἄπιστοι νὰ θεωροῦν τὴν διδασκαλίαν τοῦ Κυρίου εὐκαταφρόνητον καὶ νὰ ἐγείρωνται ἐναντίον μας μὲ μεγαλυτέραν θρασύτητα, ἀφορμώμενοι ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν αὐτὴν, καὶ σχεδὸν νὰ συντρίβουν τὸν παραβάτην μὲ τοὺς ὄνειδισμοὺς καὶ τοὺς ἐλέγχους.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 251

Πῶς ὁ Κύριος ἄλλοτε μὲν ἀπαγορεύει νὰ βαστάζουν βαλάντιον καὶ σάκκον καθ' ὁδόν⁵⁷⁰, ἄλλοτε δὲ λέγει· «ἀλλὰ τώρα ὁ ἔχων βαλάντιον ὡς πάρη ὁμοίως καὶ σάκκον, καὶ ὁ μὴ ἔχων ὡς πωλήσῃ τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ καὶ ὡς ἀγοράσῃ μάχαιραν»⁵⁷¹.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τοῦτο ἐξηγεῖ ὁ ἴδιος ὁ Κύριος, ὅταν εἶπεν ὅτι «πρέπει καὶ τοῦτο νὰ ἐκτελεσθῇ εἰς ἐμέ, τό· καὶ μετὰ ἀνόμων ἐλογίσθη»⁵⁷². Διότι ἀμέσως μετὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς προφητείας, πού ἀνεφέρετο εἰς τὴν μάχαιραν, λέγει εἰς τὸν Πέτρον· «βάλε τὴν μάχαιράν σου εἰς τὴν θέσιν της· διότι ὅσοι ἔλαβον μάχαιραν διὰ μαχαίρας θὰ ἀπολεσθοῦν»⁵⁷³. ὥστε τό· «ἀλλὰ τώρα ὁ ἔχων βαλάντιον, ὡς πάρη»⁵⁷⁴, δηλαδὴ «θὰ πάρη»⁵⁷⁵, (διότι ἔτσι γράφουν τὰ περισσότερα χειρόγραφα), νὰ μὴ εἶναι ἐντολή, ἀλλὰ προφητεία τοῦ Κυρίου, πού προέλεγεν ὅτι ἐπρόκειτο οἱ ἀπόστο-

572. Λουκ. 22, 37· Ἦσ. 53, 12. 573. Ματθ. 26, 52.

574. Λουκ. 22, 36. 575. «Ἀρεῖ», κατὰ τὸν κώδικα τοῦ Βέζα.

ἔμελλον οἱ ἀπόστολοι, ἐπιλανθανόμενοι τῶν δωρεῶν καὶ τοῦ νόμου τοῦ Κυρίου, καὶ ξίφους κατατολμᾶν. Καὶ ὅτι τῷ προστακτικῷ εἶδει τοῦ λόγου ἀντὶ προσηρτικῶν πολλάκις κέχρηται ἡ Γραφή, πολλαχόθεν δῆλον, οἷόν ἐστι τό· «Γενηθήτωσαν οἱ υἱοὶ 5 αὐτοῦ ὄρφανοί», καί· «Λιάβολος στήτω ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ» καὶ ὅσα τοιαῦτα.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΝΒ'

Τίς ἐστὶν ὁ ἄρτος ὁ ἐπιούσιος, ὃν δίδοσθαι ἡμῖν καθ' ἡμέραν προσεύχεσθαι ἐδιδάχθημεν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὅταν ὁ ἐργαζόμενος μνημονεύων τοῦ Κυρίου λέγοντος· «Μὴ 10 μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν, τί φάγητε ἢ τί πίητε», καὶ τοῦ ἀποστόλου παραγγείλαντος ἐργάζεσθαι, ἵνα ἔχωμεν μεταδιδόναι τῷ χρεῖαν ἔχοντι, μὴ τῆς ἰδίας χρεῖας, ἀλλὰ τῆς ἐντολῆς τοῦ Κυρίου ἕνεκεν ἐργάζεται (ἐπειδὴ «Ἄξιός ὁ ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ»), τότε τὸν ἐπιούσιον ἄρτον, τουτέστι τὸν πρὸς τὴν 15 ἐφήμερον ζωὴν τῇ οὐσίᾳ ἡμῶν χρησιμεύοντα, οὐχ ἑαυτῷ ἐπιτρέπει, ἀλλὰ τῷ Θεῷ ἐντυγχάνει περὶ τούτου· καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς ἐνδείας αὐτῷ ἐπιδείξας οὕτως ἐσθίει τὸ διδόμενον παρὰ τοῦ μετὰ δοκιμασίας ἐπιτεταγμένον ποιεῖν ἐφ' ἐκάστης ἡμέρας τό· «Διεδίδοτο ἐκάστῳ, καθότι ἂν τις χρεῖαν εἶχε».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΝΓ'

20 Τί ἐστὶ τὸ τάλαντον, ἢ πῶς αὐτὸ πολυπλασιάζομεν.

λοι, λησμονοῦντες τὰς δωρεὰς καὶ τὸν νόμον τοῦ Κυρίου, νὰ χρησιμοποιήσουν καὶ ξίφος. Ὅτι δὲ ἡ Γραφή πολλάκις χρησιμοποιεῖ τὴν προστακτικὴν μορφήν τοῦ λόγου ἀντὶ τῆς προφητείας φαίνεται εἰς πολλὰ χωρία, ὅπως εἰς τὸ «νὰ γίνουν οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ὄρφανοί», καί· «ὁ διάβολος νὰ σταθῆ ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ»⁵⁷⁶ καὶ ὅσα ἄλλα ὁμοια.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 252

Ποῖος εἶναι ὁ ἄρτος ὁ ἐπιούσιος, περὶ τοῦ ὁποίου ἐδιδάχθημεν νὰ προσευχώμεθα νὰ μᾶς διδεται κάθε ἡμέραν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὅταν ὁ ἐργαζόμενος ἐνθυμῆται τὸν Κύριον, ποῦ ἔλεγε· «μὴ μεριμνᾶτε περὶ τῆς ψυχῆς ὑμῶν τί θὰ φάγετε ἢ τί θὰ πίετε»⁵⁷⁷, καὶ τὸν ἀπόστολον, ποῦ παρήγγειλε νὰ ἐργαζώμεθα, διὰ νὰ ἔχωμεν νὰ μεταδώσωμεν εἰς τὸν ἔχοντα ἀνάγκην⁵⁷⁸, καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἐργάζεται χάριν τῆς ἰδικῆς του ἀνάγκης, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου (διότι «ἄξιός ἐστιν ὁ ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ») ⁵⁷⁹, τότε δὲν ἐμπιστεύεται εἰς τὸν ἑαυτὸν τοῦ τὸν ἐπιούσιον ἄρτον, δηλ. τὸν χρησιμεύοντα εἰς τὴν φύσιν μας διὰ τὴν καθημερινὴν ζωὴν, ἀλλὰ προσεύχεται περὶ αὐτοῦ εἰς τὸν Θεόν· καὶ ἀφοῦ δείξῃ εἰς τὸν Θεὸν τὰς ἀνάγκας τῆς πτωχείας του, τρώγει τὸ χορηγούμενον εἰς αὐτὸν ἀπὸ τὸν ἐπιφορτισμένον κατόπιν δοκιμασίας νὰ ἐκτελῆ κάθε ἡμέραν τὸ «διεμοιράζετο εἰς ἕκαστον κατὰ τὴν ἀνάγκην τὴν ὁποίαν εἶχε»⁵⁸⁰.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 253

Τί εἶναι τὸ τάλαντον καὶ πῶς θὰ τὸ πολλαπλασιάσωμεν⁵⁸¹.

579. Ματθ. 10, 10.

580. Πρ. 4, 35.

581. Ματθ. 25, 15.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Λογίζομαι τὴν παραβολὴν πρὸς πᾶσαν Θεοῦ δωρεὰν εἰρησθαι, ἵνα ἕκαστος, ἦν ἂν δοκιμασθῆ χάριν ἔχειν παρὰ τοῦ Θεοῦ, ταύτην πολυπλασιάσῃ εἰς εὐεργεσίαν καὶ ὄφελος πλειόνων ἐνεργῶν. Οὐδεὶς γάρ ἐστιν ἀμέτοχος τῆς τοῦ Θεοῦ χρη-
5 στότητος.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΝΔ'

Τίς ἐστὶν ἡ τράπεζα, ἐφ' ἣν «ἔδει σε», φησὶν ὁ Κύριος, «βαλεῖν τὸ ἀργύριον».

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Αἱ παραβολαὶ οὐκ ἐπὶ εἶδους τὰ θεωρήματα πληροῦσι, πρὸς δὲ τὴν ὑπόθεσιν τὸν νοῦν ὀδηγοῦσιν. Ὡσπερ οὖν τὸ ἀργύ-
10 ριον ἀκολουθίαν ἔχει τοῖς τραπεζίταις δίδοσθαι εἰς πορισμὸν (εἰσὶ γάρ, ὡς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἔγνω, οἱ ὑποδεχόμενοι καὶ τοῦτο ποιοῦντες), οὕτως ἐπάναγκες τὸν ὑποδεξάμενον οἰανδήποτε χάριν μεταδιδόναι τῷ χρεῖαν ἔχοντι, ἢ ἐκεῖνο ποιεῖν, τὸ ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου εἰρημένον ἐπὶ τοῦ λόγου· «Ταῦτα παράθου πιστοῖς
15 ἀνθρώποις, οἵτινες ἱκανοὶ ἔσονται καὶ ἑτέρους διδάξαι». Οὐ γὰρ μόνον ἐπὶ τοῦ λόγου τοῦτο γίνεσθαι πέφυκεν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ παντὸς πράγματος, ὅτι οἱ μὲν τὸ δύνασθαι ἔχουσιν, οἱ δὲ τὴν ἐμπειρίαν τῆς οἰκονομίας ὑπεδέξαντο.

582. Ματθ. 25, 27.

583. Ἐνδιαφέρουσα βιογραφικὴ λεπτομέρεια, πού φωτίζει τὴν οἰκονομικὴν ἱστορίαν. Ἡ Αἴγυπτος ἦτο χώρα ἐξαγωγῆς μεγάλων ποσοτήτων

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἡ παραβολὴ αὐτὴ ἐλέχθη κατὰ τὴν γνώμην μου ἐν ἀναφορᾷ εἰς κάθε δωρεάν τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ πολλαπλασιάσῃ κάθε ἄνθρωπος τὸ χάρισμα, διὰ τὸ ὅποῖον θὰ ἐκρίνετο κατάλληλος νὰ τὸ δεχθῆ ἀπὸ τὸν Θεόν, χρησιμοποιοῦν αὐτὸ διὰ τὸ καλὸν καὶ τὸ ὄφελος πολλῶν. Διότι οὐδεὶς εἶναι ἀμέτοχος τῆς χρηστότητος τοῦ Θεοῦ.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 254

Ποία εἶναι ἡ τράπεζα εἰς τὴν ὁποίαν εἶπεν ὁ Κύριος ὅτι «ἔπρεπε νὰ βάλῃς τὸ ἀργύριον»⁵⁸².

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Αἱ παραβολαὶ δὲν παρουσιάζουν κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν των μορφήν τὰ ἀναπτυσσόμενα, ἀλλ' ὀδηγοῦν τὸν νοῦν εἰς τὴν ὑπόθεσιν. Ὅπως λοιπὸν τὸ ἀργύριον εἶναι λογικὸν νὰ δίδεται εἰς τοὺς τραπεζίτας πρὸς ἀπόκτησιν κέρδους (διότι ὑπάρχουν, ὅπως εἶδα εἰς τὴν Ἀλεξανδρειαν, οἱ δεχόμενοι καὶ πράττοντες τοῦτο)⁵⁸³, ἔτσι εἶναι ἀνάγκη αὐτὸς ποὺ ἐδέχθη οἰονδήποτε χάρισμα νὰ δίδῃ εἰς τὸν ἔχοντα ἀνάγκην ἢ νὰ ἐφαρμόζῃ ἐκεῖνο ποὺ εἶπεν ὁ ἀπόστολος περὶ τῆς διδασκαλίας: «ταῦτα παράδωσον εἰς πιστοὺς ἄνθρώπους, οἱ ὅποιοι θὰ εἶναι ἱκανοὶ καὶ ἄλλους νὰ διδάξουν»⁵⁸⁴. Διότι τοῦτο εἶναι φυσικὸν νὰ ἰσχύῃ ὄχι μόνον διὰ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ διὰ κάθε πρᾶγμα· διότι εἰς ἄλλους μὲν ὑπάρχει ἡ δύναμις, εἰς ἄλλους δὲ ἡ ἐμπειρία τῆς οἰκονομίας.

δημητριακῶν, τοῦτο δὲ εἶχεν ὡς συνέπειαν τὴν ἀνάπτυξιν κάπως πολυπλόκου συστήματος οἰκονομίας.

584. Β' Τιμ. 2, 2.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΝΕ'

Ποῦ ἀπελθεῖν προσετάχθη ὁ ἀκούσας· «^τ Ἄρον τὸ σὸν καὶ ὄπαγε».

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τάχα ὅπου καὶ οἱ ἐξ ἀριστερῶν σταθέντες ἀπελθεῖν προσετάχθησαν, οἷτινες ἐπὶ ἀργία τῶν καλῶν ἐνεκλήθησαν. Πᾶς δὲ ὁ φθονῶν τῷ ἀδελφῷ χείρων ἐστὶ τοῦ ἀργοῦ, τῆς Γραφῆς ἔθος ἐχούσης πολλαχοῦ μετὰ τοῦ φόνου τάσσειν τὸν φθόνον.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΝΣ'

Τίς ἐστὶν ὁ μισθός, ὃν λαμβάνουσι καὶ οὗτοι ὁμοίως τοῖς ἐσχάτοις.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

10 Τάχα τὸ μὴ ἐγκληθῆναι ὑπὲρ ὧν ἐποίησέ τις καλῶν κοινῶν πάντων τῶν ὑπακουόντων. Τὸ γὰρ στεφανωθῆναι ἴδιον τῶν τὸν καλὸν ἀγῶνα νομίμως ἀγωνισαμένων, τὸν δρόμον τελεσάντων, τὴν πίστιν τηρησάντων, ἐν ἀγάπῃ Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν. Δύναται δὲ ὁ συμπεφωνημένος μισθός εἶναι καὶ
15 τὰ ἑκατονταπλασίονα, ἅπερ ἐν τῷ νῦν καιρῷ ἀπολήψεσθαι ὁ Κύριος ἐπηγγείλατο τοὺς διὰ τὴν ἐντολὴν αὐτοῦ ἀφιέντας ὅ,τι δῆποτε τῶν παρόντων, ὥστε τὸ μὲν «^τ Ἄρον τὸ σὸν» περὶ τοῦτου εἰρῆσθαι· ἐπειδὴ δὲ φθόνου πάθος ἐνόσησαν οἱ προκεκμηκέναι δόξαντες πρὸς τοὺς τῶν ἰσῶν ἀπολαύσαντας, μηκέτι κλη-

585. Ματθ. 20, 14. 586. Βλ. Ρωμ. 1, 29· Γαλ. 5, 21.

587. Βλ. Ματθ. 20, 14· Ὅρους κατ' ἐπιτομὴν 255.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 255

Ποῦ προσετάχθη νὰ ἀπέλθῃ ὁ ἀκούσας τὸ «ἄρον τὸ σὸν καὶ ὑπάγε»⁵⁸⁵.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἴσως ὅπου προσετάχθησαν νὰ ἀπέλθουν καὶ ἐκεῖνοι ποὺ ἐστάθησαν ἐξ ἀριστερῶν, οἱ ὅποιοι κατηγορήθησαν ὅτι δὲν ἔκαμαν καλὰ ἔργα. Ἄλλ' ὁ φθονῶν τὸν ἀδελφὸν εἶναι χειρότερος ἐκείνου ποὺ δὲν κάμνει τίποτε, διότι ἡ Γραφή πολλάκις συνηθίζει νὰ ἀναφέρῃ μαζί τὸν φόνον καὶ τὸν φθόνον⁵⁸⁶.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 256

Ποῖος εἶναι ὁ μισθὸς ποὺ λαμβάνουν καὶ αὐτοὶ⁵⁸⁷, ὁμοίως μὲ τοὺς ἐσχάτους.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἴσως τὸ νὰ μὴ κατηγορηθῇ κάποιος χάρις εἰς τὰ καλὰ ἔργα ποὺ ἔπραξεν εἶναι κοινὸν προνόμιον ὅλων τῶν ὑπακουόντων. Διότι τὸ στεφάνωμα ἀνήκει εἰς ἐκείνους ποὺ ἠγωνίσθησαν νομίμως τὸν καλὸν ἀγῶνα, ποὺ ἐτελείωσαν τὸν δρόμον, ποὺ ἐτήρησαν τὴν πίστιν⁵⁸⁸, διὰ τῆς ἀγάπης τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ. Δύναται δὲ ὁ συμφωνημένος μισθὸς νὰ εἶναι καὶ τὰ ἑκατονταπλασίονα, ποὺ ὑπεσχέθη ὁ Κύριος ὅτι θὰ λάβουν εἰς τὸν παρόντα κόσμον ἐκεῖνοι ποὺ ἄφησαν ὅ,τι εἶχον διὰ τὴν ἐντολὴν του ὥστε ἀφ' ἐνὸς μὲν τὸ «ἄρον τὸ σὸν»⁵⁸⁹ νὰ ἔχη λεχθῆ περὶ αὐτοῦ, ἀφ' ἑτέρου δέ, ἐπειδὴ αὐτοὶ ποὺ ἐφάνησαν ὅτι ἐκοπίασαν περισσότερον ἐφθόνησαν τοὺς ἀνθρώπους ποὺ ἔλαβον ἴσην ἀμοιβὴν μὲ αὐτούς, νὰ μὴ κληρονομήσουν καὶ τὴν

588. Βλ. Β' Τιμ. 4, 7.

589. Ματθ. 20, 14.

ρονομεῖν αὐτοὺς καὶ τὴν αἰώνιον ζωὴν, ἀλλὰ μόνα τὰ ἑκατονταπλασίονα νῦν ἀπολαμβάνοντας, ἐν τῷ μέλλοντι κατακρίνεσθαι διὰ τὸν φθόνον καὶ ἀκούειν τὸ («Ὑπαγε»).

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΝΖ'

Τίνες εἰσὶν «ἄχυρον κατακαιόμενον πυρὶ ἀσβέστω».

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

5 Οἱ χρησιμεύοντες μὲν τοῖς ἀξίοις τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ὡς τὸ ἄχυρον τῷ σίτῳ, μὴ ἐν διαθέσει δὲ τῆς πρὸς Θεὸν ἀγάπης καὶ τῆς πρὸς τὸν πλησίον τοῦτο ποιοῦντες, εἴτε ἐν τοῖς πνευματικοῖς χαρίσμασιν εἴτε ἐν ταῖς σωματικαῖς εὐεργεσίαις, καὶ οὕτως ἀτελεῖς ἑαυτοὺς ἀφιέντες.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΝΗ'

10 Τίς ἐστὶν ὁ ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου καταγινωσκόμενος· («Ὁ θέλων ἐν ταπεινοφροσύνῃ καὶ θρησκείᾳ») καὶ τὰ ἐξῆς.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τὸ ἐπιφερόμενον σαφηνίζειν οἴμαι τὴν ἐν τῷ τόπῳ ζητουμένην ὑπόθεσιν. («Ἀφειδίαν») γὰρ «σώματος» προϊῶν ὀνομάζει· οἳ εἰσὶν οἱ Μανιχαῖοι καὶ εἴ τινες ὅμοιοι τούτοις.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΝΘ'

15 Τίς ἐστὶν «ὁ ζέων τῷ πνεύματι».

αίωνιον ζωήν, ἀλλὰ τώρα μὲν νὰ λάβουν τὰ ἑκατονταπλασίονα, νὰ κατακριθῶν δὲ εἰς τὸ μέλλον διὰ τὸν φθόνον καὶ νὰ ἀκούσουν τὸ «ὑπαγε».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 257

Ποῖοι εἶναι τὸ «ἄχυρον τὸ ὁποῖον κατακαίεται εἰς ἄσβεστον πῦρ»⁵⁹⁰.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐκεῖνοι ποὺ εἶναι μὲν χρήσιμοι διὰ τοὺς ἀξίους τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ὅπως τὸ ἄχυρον διὰ τὸν σῖτον, ἀλλὰ δὲν ἐνεργοῦν μὲ τὴν διάθεσιν τῆς πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης, εἴτε πρόκειται περὶ πνευματικῶν χαρισμάτων εἴτε περὶ σωματικῶν εὐεργεσιῶν, καὶ ἀφήνουν ἔτσι τοὺς ἑαυτούς των ἀτελεῖς, (αὐτοὶ εἶναι τὸ ἄχυρον).

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 258

Ποῖος εἶναι ὁ κατακρινόμενος ἀπὸ τὸν ἀπόστολον, διότι «ἐπιτίθεται εἰς ταπεινοφροσύνην καὶ εἰς θρησκείαν τῶν ἀγγέλων» καὶ τὰ λοιπὰ⁵⁹¹.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἡ συνέχεια τοῦ χωρίου νομίζω ὅτι διευκρινίζει τὸ ζητούμενον· διότι παρακάτω ἀναφέρει· «ἀφειδίαν σώματος»⁵⁹². τοιοῦτοι δὲ εἶναι οἱ Μανιχαῖοι καὶ ὅσοι εἶναι ὅμοιοι μὲ αὐτούς.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 259

Ποῖος εἶναι «ὁ ζέων τῷ πνεύματι»⁵⁹³.

592. Κολ. 2, 23. Πρβλ. καὶ εἰδικὴν μελέτην Σ. Ν. Σάκκου, Ἡ ἔρευνα τῆς Γραφῆς, Θεσσαλονίκη 1969, σελ. 58 - 100.

593. Ρωμ. 12, 11.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὁ διαπύρω προθυμία καὶ ἀκορέστῳ ἐπιθυμία καὶ ἀόκνῳ σπουδῇ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ἐν ἀγάπῃ Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν κατὰ τὸ γεγραμμένον· «Ἐν ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ θελήσει σφόδρα».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΕ'

5 Τοῦ ἀποστόλου λέγοντος ποτὲ μὲν· «Μὴ γίνεσθε ἄφρονες», ποτὲ δέ· «Μὴ γίνεσθε φρόνιμοι παρ' ἑαυτοῖς», εἰ δυνατὸν μὴ εἶναι φρόνιμον παρ' ἑαυτῷ τὸν μὴ ἄφρονα.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐκαστον πρόσταγμα ἴδιον ἔχει ὄρον. Τῷ γὰρ «Μὴ γίνεσθε ἄφρονες» ἐπιφέρει· «Ἀλλὰ συνιέντες τί τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ», καὶ τῷ «Μὴ ἴσθι φρόνιμος παρὰ σεαυτῷ» τό· «Φοβοῦ δὲ τὸν Κύριον καὶ ἔκκλινε ἀπὸ παντὸς κακοῦ». Ὡστε ἄφρων μὲν ἔστιν ὁ μὴ συνιῖς τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου, φρόνιμος δὲ παρ' ἑαυτῷ πᾶς ὁ λογισμοῖς ἰδίους χρώμενος καὶ μὴ κατὰ πίστιν στοιχῶν τοῖς ῥήμασι τοῦ Θεοῦ. Εἰ οὖν τις βούλεται μῆτε ἄφρων
10 εἶναι μῆτε φρόνιμος παρ' ἑαυτῷ, συνιέναι ὀφείλει τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου πιστεῖ τῇ εἰς αὐτόν, καὶ ἐν φόβῳ Θεοῦ μιμεῖσθαι τὸν ἀπόστολον λέγοντα· «Λογισμοὺς καθαιροῦντες καὶ πᾶν ὑψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ, καὶ αἰχμαλωτίζοντες πᾶν νόημα εἰς τὴν ὑπακοήν τοῦ Χριστοῦ».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΞΑ'

20 Τοῦ Κυρίου ἐπαγγελαμένου, ὅτι «Πάντα ὅσα ἂν αἰτήσητε ἐν

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐκεῖνος ποῦ ἐκτελεῖ τό θέλημα τοῦ Θεοῦ ἐν ἀγάπῃ τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ μέ διάπυρον προθυμίαν καί ἀκόρεστον ἐπιθυμίαν καί ἄσικνον ζῆλον, ὅπως λέγει ἡ Γραφή: «εἰς τὰς ἐντολάς αὐτοῦ θά εὐφρανθῆ πολὺ»⁵⁹⁴.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 260

Ἄφοῦ ὁ ἀπόστολος λέγει ἄλλοτε μέν· «μη γίνεσθε ἄφρονες»⁵⁹⁵, ἄλλοτε δέ· «μη γίνεσθε φρόνιμοι παρ' ἑαυτοῖς»⁵⁹⁶, εἶναι δυνατὸν ὁ φρόνιμος νά εἶναι ἄφρων παρ' ἑαυτῶ;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Κάθε ἐντολή ἔχει τὸ ὄριόν της. Διότι εἰς τὸ «μη γίνεσθε ἄφρονες» προσθέτει· «ἀλλὰ κατανοοῦντες τί εἶναι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ», εἰς δὲ τὸ «μη ἔσο φρόνιμος παρὰ σεαυτῶ» τὸ «φοβοῦ δὲ τὸν Κύριον καί ἔκκλινε ἀπὸ παντὸς κακοῦ»⁵⁹⁷. Συνεπῶς, ἄφρων εἶναι ὁ μη κατανοῶν τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου, φρόνιμος δὲ παρ' ἑαυτῶ εἶναι κάθε ἄνθρωπος ποῦ στηρίζεται εἰς τὰς ἰδικάς του σκέψεις καί δὲν ἀκολουθεῖ μέ πίστιν τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ. Ἐὰν λοιπὸν θέλῃ κανεὶς νά μη εἶναι οὔτε ἄφρων οὔτε φρόνιμος παρ' ἑαυτῶ, ὀφείλει νά κατανοήσῃ τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου διὰ τῆς πρὸς αὐτὸν πίστεως καί νά μιμῆται μετὰ φόβου τὸν ἀπόστολον, ποῦ λέγει· «καθαίρουμεν λογισμοὺς καί πᾶν ὑψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ, καί αἰχμαλωτίζομεν πᾶν νόημα εἰς τὴν ὑπακοήν τοῦ Χριστοῦ»⁵⁹⁸.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 261

ἌΟ Κύριος ἔδωκε τὴν ἐξῆς ὑπόσχεσιν· «θά λάβετε πάντα

597 Παρ. 3, 7. 598, Β' Κορ. 10, 5.

τῇ προσευχῇ πιστεύοντες λήψεσθε», καὶ πάλιν· «Ἐὰν δύο ὑμῶν συμφωνήσωσιν ἐπὶ τῆς γῆς περὶ παντὸς πράγματος οὗ ἔαν αἰτήσωνται, γενήσεται αὐτοῖς», πῶς αἰτήσαντές τινα καὶ αὐτοὶ οἱ ἄγιοι οὐκ ἔλαβον, ὡς καὶ ὁ ἀπόστολος εἰπών· «Ὑπὲρ τού-
5 του τρεῖς τὸν Κύριον παρεκάλεσα, ἵνα ἀποστῇ ἀπ' ἐμοῦ», καὶ μὴ λαβὼν τὸ αἴτημα, καὶ Ἰερεμίας δὲ ὁ προφήτης καὶ αὐτὸς ὁ Μωυ-
σῆς.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰπόντος ἐν προσευχῇ· «Πάτερ, εἰ δυνατόν, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο»,
10 εἶτα ἐπαγαγόντος· «Πλὴν μὴ τὸ θέλημα τὸ ἐμόν, ἀλλὰ τὸ σὸν γενέσθω», πρῶτον μὲν εἰδέναι δεῖ, ὅτι οὐ πᾶν ὃ θέλομεν αἰτεῖν ἐπετράπημεν, οὐ μὴν οὐδὲ τὸ συμφέρον αἰτεῖν πάντως γινώσκομεν. «Τὸ γὰρ τί προσευξόμεθα καθὼς δεῖ οὐκ οἶδαμεν». Ὡ-
στε μετὰ πολλῆς μὲν περισκέψεως κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ
15 ποιεῖσθαι δεῖ τὰ αἰτήματα· μὴ ἀκουομένους δὲ εἰδέναι χρῆ, ὅτι ἢ ἐπιμονῆς χρεῖα ἢ καὶ εὐτονίας, κατὰ τὴν παραβολὴν τοῦ Κυρίου, πρὸς τὸ δεῖν πάντοτε προσεύχεσθαι καὶ μὴ ἐκκακεῖν, καὶ κατὰ τὸ ἐν ἄλλῳ τόπῳ ὑπ' αὐτοῦ εἰρημένον, ὅτι «Διὰ τὴν ἀ-
ναίδειαν αὐτοῦ ἐγερθεῖς, δώσει αὐτῷ ὄσων χρῆζει», ἢ διορθώ-
20 σεως καὶ ἐπιμελείας, κατὰ τὸ διὰ τοῦ προφήτου ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πρὸς τινας εἰρημένον, εἰπόντος· «Ὅταν τὰς χεῖρας ὑμῶν ἐκ-
τείνητε πρὸς με, ἀποστρέψω τὸ πρόσωπόν μου ἀφ' ὑμῶν· καὶ ἔαν πληθύνητε τὴν δέησιν, οὐκ εἰσακούσομαι ὑμῶν. Αἱ γὰρ χεῖ-
ρες ὑμῶν αἵματος πλήρεις. Λούσασθε, καθαροὶ γίνεσθε» καὶ

599. Ματθ. 21, 22.

600. Ματθ. 18, 19.

601. Β' Κορ. 12, 8.

602. Ματθ. 26, 39.

603. Λουκ. 22, 42.

ὅσα ζητήσετε κατὰ τὴν προσευχὴν πιστεύοντες»⁵⁹⁹, καί· «ἐὰν δύο ἕξ ὑμῶν συμφωνήσουν ἐπὶ τῆς γῆς περὶ παντὸς πράγματος τὸ ὁποῖον θὰ ζητήσουν θὰ γίνῃ εἰς αὐτούς»⁶⁰⁰. Πῶς λοιπὸν δὲν ἔλαβον οὔτε καὶ αὐτοὶ οἱ ἁγιοὶ, ἐνῶ ἐζήτησαν μερικὰ πράγματα, ὅπως ὁ ἀπόστολος, ὅταν εἶπεν· «ὑπὲρ τούτου τρίς τὸν Κύριον παρεκάλεσα, διὰ νὰ φύγῃ ἀπ' ἐμοῦ»⁶⁰¹, καὶ δὲν ἐξεπληρώθη τὸ αἴτημά του, καὶ ὅπως ὁ προφήτης Ἰερεμίας καὶ ὁ ἴδιος ὁ Μωυσῆς;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστὸς εἶπε προσευχόμενος· «Πάτερ, εἰ δυνατόν, ἄς παρέλθῃ ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο»⁶⁰², καὶ ὕστερα συνεπλήρωσε· «πλὴν ἄς γίνῃ ὄχι τὸ ἐμὸν θέλημα, ἀλλὰ τὸ σόν»⁶⁰³. Συνεπῶς πρέπει πρῶτον μὲν νὰ γνωρίζωμεν ὅτι δὲν ἐπετράπημεν νὰ ζητοῦμεν ὅ,τιδῆποτε θέλομεν καὶ ὅτι δὲν γνωρίζομεν ἕξ ὀλοκλήρου οὔτε κἂν τὸ συμφέρον μας νὰ ζητοῦμεν. «Διότι δὲν γνωρίζομεν, πῶς νὰ προσευχηθῶμεν καθὼς πρέπει»⁶⁰⁴. Ὡστε πρέπει νὰ ὑποβάλλωμεν τὰ αἰτήματά μας μὲ πολλὴν περίσκεψιν συμφώνως πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ· ὅταν δὲ δὲν εἰσακουώμεθα, πρέπει νὰ γνωρίζωμεν ὅτι χρειάζεται ἐπιμονὴ ἢ καὶ καρτερία κατὰ τὴν παραβολὴν τοῦ Κυρίου, διὰ τῆς ὁποίας διδασκόμεθα ὅτι ὀφείλομεν πάντοτε νὰ προσευχώμεθα καὶ νὰ μὴ λιποψυχοῦμεν, καὶ κατὰ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου ποῦ ἐλέχθη εἰς ἄλλην περίπτωσιν, ὅτι δηλ. «διὰ τὴν ἀναίδειαν αὐτοῦ θὰ ἐγερθῇ καὶ θὰ δώσῃ εἰς αὐτὸν ὅσα χρειάζεται»⁶⁰⁵. Ἡμπορεῖ ὁμως νὰ ὑπάρχῃ ἀνάγκη διορθώσεως καὶ φροντίδος κατὰ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ποῦ ἀπηυθύνθη πρὸς μερικοὺς ἀνθρώπους διὰ τοῦ προφήτου· «ὅταν ἐκτείνετε τὰς χεῖρας ὑμῶν πρὸς με, θὰ ἀποστρέψω τὸ πρόσωπόν μου ἀφ' ὑμῶν· καὶ ἐὰν πληθύνετε τὴν δέησιν, δὲν θὰ εἰσακούσω ὑμᾶς· διότι αἱ χεῖρες ὑμῶν εἶναι πλήρεις αἵματος. Λούσασθε, καθαροὶ γίνεσθε» καὶ τὰ λοι-

604. Ρώμ. 8, 26.

605. Λουκ. 11, 8.

τὰ ἐξῆς. Ὅτι δὲ καὶ νῦν γίνονται καὶ εἰσὶ τῶν πολλῶν αἱ χεῖ-
 ρες αἵματος πλήρεις, οὐδὲν ἀμφιβάλλειν δεῖ τοὺς πιστεύοντας
 ἐκείνῳ τῷ κρίματι τοῦ Θεοῦ, ὃ κατὰ τοῦ προσταχθέντος ἀναγ-
 γεῖλαι τῷ λαῷ καὶ σιωπήσαντος ἀπεφήνατο, εἰπὼν ὅτι «Τὸ
 5 αἷμα τοῦ ἡμαρτηκότος ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ σκοποῦ ἐκζητηθή-
 σεται». Ὅπερ ἀληθὲς καὶ ἀπαράβατον εἶναι πληροφορηθεῖς ὁ
 ἀπόστολος ἔλεγε· «Καθαρὸς ἐγὼ ἀπὸ τοῦ νῦν ἀπὸ τοῦ αἵμα-
 τος πάντων. Οὐ γὰρ ὑπεστειλάμην τοῦ μὴ ἀναγγεῖλαι ὑμῖν πᾶ-
 σαν τὴν βουλὴν τοῦ Θεοῦ». Εἰ δὲ ὁ σιωπήσας μόνον ἐνοχος τοῦ
 10 αἵματος τῶν ἁμαρτανόντων εὐρίσκεται, τί ἂν τις εἴποι περὶ τῶν,
 δι' ὧν ποιοῦσιν ἢ δι' ὧν λαλοῦσι, σκανδαλιζόντων ἑτέρους; Ἔστι
 δὲ ὅτε καὶ δι' ἀναξιότητα τοῦ αἰτοῦντος οὐκ ἐπιτυγχάνεται τὸ
 αἴτημα, ὡς ἐπὶ τοῦ Δαβὶδ εὐξαμένον οἰκοδομῆσαι οἶκον τῷ Θεῷ
 καὶ κωλυθέντος· ὃς τῆς μὲν πρὸς Θεὸν εὐαρεστήσεως οὐκ ἀπηλ-
 15 λωτριώθη, οὐ μὴν καὶ ἐκείνου ἄξιος ἐκρίθη. Ὁ μέντοιγε Ἰερε-
 μίας μὴ ἀκουσθεῖς φαίνεται διὰ τὴν κακίαν ἐκείνων, ὑπὲρ ὧν
 προσηύχετο. Πολλάκις δὲ καὶ τοῦ καιροῦ διὰ ῥαθυμίαν παρα-
 θέντος ἡμῖν, καθ' ὃν ἔδει ποιήσασθαι τὸ αἴτημα, ἀκαίρως ἕστε-
 ρον καὶ μάτην αἰτοῦντες εὐρισκόμεθα. Περὶ δὲ τοῦ· («Ἐπὲρ τού-
 20 του τρίς τὸν Κύριον παρεκάλεσα, ἵνα ἀποστῆ ἀπ' ἐμοῦ»), εἰδέναι
 χρῆ, ὅτι τῶν περιστάσεων, τῶν τε ἐξῶθεν καὶ τῶν περὶ τὸ σῶ-
 μα, πολὺς καὶ διάφορός ἐστιν ὁ λόγος, τοῦ Θεοῦ ἢ ἐπάγοντος ἢ
 συγχωροῦντος διὰ τινα οἰκονομίαν κρείττονα τῆς παρ' αὐτὰ
 ἀνέσεως. Ἐὰν μὲν οὖν τις δυνήθῃ γνωρίσαι, ὅτι χρῆ διὰ προσ-
 25 ευχῆς καὶ αἰτήσεως ἀπαλλαγῆναι τῆς περιστάσεως, ἀκούεται
 αἰτήσας, ὡς οἱ δύο τυφλοὶ ἐν Εὐαγγελίῳ καὶ οἱ δέκα λεπροί,
 καὶ πολλοὶ ἕτεροι· ἐὰν δὲ τις μὴ γνωρίσῃ τὸν λόγον, καθ' ὃν

πά⁶⁰⁶. "Ότι δὲ καὶ τώρα γίνονται καὶ εἶναι αἱ χεῖρες τῶν πολλῶν πλήρεις αἵματος δὲν πρέπει νὰ ἀμφιβάλλουν οἱ πιστεύοντες εἰς ἐκείνην τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποῖαν ἐξήγγειλε κατὰ τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος προσετάχθη νὰ ἀναγγείλῃ εἰς τὸν λαόν, ἀλλ' ἐσιώπησεν· ὅτι δηλαδὴ «τὸ αἷμα τοῦ ἀμαρτήσαντος θὰ ζητηθῆ ἔκ τῶν χειρῶν τοῦ σκοποῦ»⁶⁰⁷. Τοῦτο ἐπίστευσεν ὁ ἀπόστολος ὅτι εἶναι ἀληθὲς καὶ ἀπαράβατον καὶ διὰ τοῦτο ἔλεγε· «καθαρὸς εἶμαι ἐγὼ ἐφεξῆς ἀπὸ τοῦ αἵματος πάντων· διότι δὲν ἐδίστασα νὰ ἀναγγείλω εἰς ὑμᾶς πᾶσαν τὴν βουλήν τοῦ Θεοῦ»⁶⁰⁸. Ἐὰν δὲ αὐτὸς πού μόνον ἐσιώπησεν εὐρίσκεται ἐνοχος διὰ τὸ αἷμα τῶν ἀμαρτανόντων, τί ἡμπορεῖ νὰ εἴπῃ κανεὶς διὰ τοὺς σκανδαλιζοντας ἄλλους διὰ τῶν ἔργων ἢ τῶν λόγων των;

Ἐνίστε ὁμως δὲν ἐκπληρώνεται τὸ αἶτημα τῆς προσευχῆς καὶ λόγῳ ἀναξιότητος τοῦ αἰτοῦντος, ὅπως εἰς τὴν περίπτωσην τοῦ Δαβίδ, ὁ ὁποῖος, ἐνῶ προσηυχήθη νὰ οἰκοδομήσῃ οἶκον διὰ τὸν Θεόν, ἡμποδίσθη· ὁ ὁποῖος, παρ' ὅλον ὅτι δὲν ἔπαυσε νὰ εὐαρεστῆ πρὸς τὸν Θεόν, ὁμως δὲν ἐκρίθη ἄξιος καὶ ἐκείνης τῆς τιμῆς. Ὁ Ἱερεμίας πάλιν φαίνεται ὅτι δὲν εἰσηκούσθη ἐξ αἰτίας τῆς κακίας ἐκείνων ὑπὲρ τῶν ὁποίων προσηύχετο. Πολλάκις δὲ, ἐπειδὴ λόγῳ τῆς ἀμελείας μας χάνεται ὁ καιρὸς κατὰ τὸν ὁποῖον ἔπρεπε νὰ ὑποβάλωμεν τὸ αἶτημα, εὐρισκόμεθα ὕστερα ὅτι ζητοῦμεν ἀκαίρως καὶ ματαιῶς.

Ὡς πρὸς δὲ τὸ «ὑπὲρ τούτου τρίς τὸν Κύριον παρεκάλεσα, διὰ νὰ φύγῃ ἀπ' ἐμοῦ»⁶⁰⁹, πρέπει νὰ γνωρίζωμεν ὅτι ὑπάρχουν πολλοὶ καὶ διάφοροι λόγοι ἐξ αἰτίας τῶν ὁποίων προκαλοῦνται αἱ σωματικαὶ συμφοραὶ μας ἢ ἐκεῖναι πού ἔρχονται ἀπὸ ἔξω· διότι ὁ Θεὸς τὰς ἐπιφέρει ἢ τὰς ἐπιτρέπει διὰ κάποιον θεϊκὸν σκοπὸν, καλύτερον ἀπὸ τὴν ἀπαλλαγὴν μας ἐξ αὐτῶν. Ἐὰν λοιπὸν ἡμπορέσῃ κάποιος νὰ γνωρίσῃ ὅτι πρέπει νὰ ἀπαλλαγῆ ἀπὸ τὴν συμφορὰν μὲ τὴν προσευχὴν καὶ τὴν παράκλησιν, εἰσακούεται, ἐὰν παρακαλέσῃ, ὅπως οἱ δύο τυφλοὶ τοῦ

608. Πρ. 20, 26 - 27.

609. Β' Κορ. 12, 8.

περιπέπτωκε τῷ πειρασμῷ (πολλάκις γὰρ καὶ δι' ὑπομονῆς κατορθωθῆναι αὐτῷ ὁ σκοπὸς τῶν ἐπαγομένων ὀφείλει), καί, δέον εἰς τέλος ὑπομένειν, παραιτῆται τὴν περίστασιν, οὐκ ἀκούεται, ἐπεὶ μὴ συντρέχει τῷ σκοπῷ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ.

5 Τὸ δὲ «Δύο ὑμῶν ἂν συμφωνήσωσιν» αὕτη ἡ περικοπὴ σαφηνίζει. Περὶ γὰρ τοῦ ἐλέγχοντος τὸν ἡμαρτηκότα καὶ περὶ τοῦ ἐλεγχομένου ποιεῖται τὸν λόγον· ὅτι, τοῦ Θεοῦ μὴ θέλοντος τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὡς τὸ ἐπιστρέψαι καὶ ζῆν αὐτόν, ἂν ὁ ἐλεγχθεὶς κατανυγῆ τὴν ψυχὴν καὶ συνέλθῃ τῷ σκο-

10 πῷ τοῦ ἐλέγχοντος, περὶ παντός πράγματος, τουτέστι περὶ παντὸς ἁμαρτήματος, οὗ ἂν αἰτήσονται τὴν ἄφεσιν, δοθήσεται αὐτοῖς παρὰ τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ. Ἐὰν γὰρ μὴ συμφωνήσῃ ὁ ἐλεγχόμενος τῷ ἐλέγχοντι, οὐκέτι ἄφεσις γίνεται, ἀλλὰ δεσμός κατὰ τὸ ἐπιφερόμενον, ὅτι «Ὅσα ἂν δῆσητε ἐπὶ τῆς γῆς,

15 ἔσται δεδεμένα ἐν τῷ οὐρανῷ», πληρουμένου τοῦ κράματος ἐκείνου, ὅτι «Ἐὰν καὶ τῆς ἐκκλησίας παρακούσῃ ὁ ἐλεγχθεὶς, ἔστω σοι ὡς ὁ ἔθνικὸς καὶ ὁ τελώνης».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΞΒ'

Τῆς Γραφῆς ἐν τοῖς ἐπαινουμένοις τιθείσης τὴν πτωχείαν καὶ τὴν πενίαν, ὡς ἐν τῷ «Μακάριοι οἱ πτωχοί», καὶ ἐν τῷ «Τὴν ἐπιθυμίαν τῶν πενήτων εἰσήκουσε Κύριος», καὶ πάλιν «Πτωχὸς καὶ πένης αἰνέσουσι τὸ ὄνομα σου», τίς ἐστὶν ἡ διαφορὰ πτωχείας καὶ πενίας, καὶ πῶς ἀληθεύει ὁ Δαβὶδ λέγων· «Ἐγὼ δὲ πτωχὸς εἰμι καὶ πένης».

Εὐαγγελίου καὶ οἱ δέκα λεπτοὶ καὶ πολλοὶ ἄλλοι· ἐὰν δὲ κάποιος δὲν γνωρίσῃ τὸν λόγον διὰ τὸν ὁποῖον περιέπεσεν εἰς πειρασμὸν (διότι πολλάκις πρέπει δι' ὑπομονῆς νὰ ἐπιτύχῃ τὸν σκοπὸν τῶν δοκιμασιῶν) καὶ ἐνῶ πρέπει νὰ ὑπομένῃ μέχρι τέλους, προσπαθεῖ νὰ ἀποτρέψῃ τὴν συμφορὰν, δὲν εἰσ-
 ακούεται, διότι δὲν συμφωνεῖ μὲ τὸν σκοπὸν τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ.

Ὡς πρὸς δὲ τό· «δύο ἐξ ὑμῶν ἐὰν συμφωνήσουν», δίδει σαφῆ ἑρμηνείαν ἢ ἰδίαν ἢ περικοπὴν. Διότι ὁ λόγος εἶναι περὶ τοῦ ἐλέγχοντος τὸν ἁμαρτήσαντα καὶ περὶ τοῦ ἐλεγχομένου· ὅτι δηλαδή, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς δὲν θέλει τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ μέχρι νὰ ἐπιστρέψῃ καὶ νὰ ζῆ⁶¹⁰, ἐὰν ὁ ἐλεγχθεὶς συγκινηθῇ εἰς τὴν ψυχὴν καὶ συμφωνήσῃ μὲ τὸν σκοπὸν τοῦ ἐλέγχοντος, τότε ὁ φιλάνθρωπος Θεὸς θὰ δώσῃ εἰς αὐτοὺς τὴν ἄφεσιν παντὸς πράγματος, δηλαδή παντὸς ἁμαρτήματος ποῦ θὰ ζητήσουν. Διότι, ἐὰν δὲν συμφωνήσῃ ὁ ἐλεγχόμενος μὲ τὸν ἐλέγχοντα, δὲν δίδεται ἄφεσις, ἀλλὰ δεσμὸς σύμφωνα μὲ τὸ ἀναφερόμενον παρακάτω· «ὅσα ἐὰν δέσητε ἐπὶ τῆς γῆς, θὰ εἶναι δεδεμένα ἐν τῷ οὐρανῷ»⁶¹¹, ὥστε νὰ πληροῦται ἡ κρίσις ἐκείνη· «ἐὰν παρακούσῃ καὶ τὴν ἐκκλησίαν ὁ ἐλεγχθεὶς, ὅς εἶναι διὰ σέ ὡς ὁ ἔθνικὸς καὶ ὁ τελώνης»⁶¹².

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 262

Ἡ Γραφή ἐπαινεῖ μεταξύ ἄλλων τὴν πτωχείαν καὶ τὴν πενίαν, ὅπως εἰς τὰ ἐξῆς χωρία· «μακάριοι οἱ πτωχοί»⁶¹³, «τὴν ἐπιθυμίαν τῶν πενήτων εἰσήκουσε Κύριος»⁶¹⁴, καὶ «πτωχὸς καὶ πένης θὰ αἰνέσουν τὸ ὄνομά σου»⁶¹⁵. Ποία εἶναι λοιπὸν ἡ διαφορὰ μεταξύ πτωχείας καὶ πενίας, καὶ πῶς εἶναι πραγματικὸς ὁ λόγος τοῦ Δαβὶδ· «ἐγὼ δὲ εἶμαι πτωχὸς καὶ πένης»⁶¹⁶.

613. Ματθ. 5, 3.   614. Ψαλ. 9, 38.

615. Ψαλ. 73, 21.   616. Ψαλ. 39, 18.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Μεμνημένος τοῦ ἀποστόλου εἰπόντος περὶ τοῦ Κυρίου
 «Ὅτι δι' ἡμᾶς ἐπτώχευσε πλούσιος ὢν», λογίζομαι ὅτι πτωχὸς
 μὲν ἔστιν ὁ ἀπὸ πλοῦτου κατελθὼν εἰς ἔνδειαν, πένης δὲ ὁ ἐξ
 ἀρχῆς ἐν ἐνδείᾳ ὢν καὶ εὐαρέστως τῷ Κυρίῳ κυβερνήσας τὴν
 5 τοιαύτην περίστασιν. Ὁ δὲ Δαβὶδ πτωχὸς καὶ πένης εἶναι ὁμο-
 λογεῖ, τάχα μὲν εἰς πρόσωπον τοῦ Κυρίου καὶ τοῦτο λέγων,
 πτωχοῦ μὲν ὀνομαζομένου κατὰ τό· «Ὅς δι' ἡμᾶς ἐπτώχευσε,
 πλούσιος ὢν», πένης δέ, καθὸ οὐ πλουσίου τινός, ἀλλὰ τέκτονος
 υἱὸς τὸ κατὰ σάρκα ἐχρημάτισε. Τάχα δὲ καὶ ἐπέπερ ἦδει,
 10 κατὰ τὸν Ἰώβ, μὴ θησαυροφυλακεῖν τὰ ἑαυτοῦ μηδὲ ὡς ἰδίῳ
 προσέχειν τῷ πλούτῳ, οἰκονομεῖν δὲ πάντα κατὰ τὸ θέλημα
 τοῦ Κυρίου.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΞΓ'

Τί βούλεται διδάξει ὁ Κύριος διὰ τῶν ὑποδειγμάτων, οἷς
 ἐπιφέρει τό· «Ὅθως οὖν πᾶς ἐξ ὑμῶν, ὃς οὐκ ἀποτάσσεται πᾶσι
 15 τοῖς ἑαυτοῦ ὑπάρχουσιν, οὐ δύναται μόνειναι μαθητής». Εἰ γὰρ
 ὁ μὲν θέλων πύργον οἰκοδομῆσαι, ἢ συμβαλεῖν ἐτέρῳ βασιλεῖ,
 παρασκευάσασθαι ὀφείλει ἢ πρὸς τὴν οἰκοδομὴν ἢ πρὸς τὸν πό-
 λεμον, ἐὰν δὲ μὴ ἦ δυνατός, ἔξεστιν αὐτῷ ἢ μὴ θεῖναι θεμέλιον
 τὴν ἀρχὴν ἢ ἐρωτῆσαι τὰ πρὸς εἰρήνην, ἄρα καὶ ὁ θελήσας μα-
 20 θητής γενέσθαι τοῦ Κυρίου, ἀποτάξασθαι ὀφείλει, ἐὰν δὲ κα-
 ταμάθῃ πρὸς τοῦτο δυσκόλως ἔχοντα ἑαυτόν, ἔξεστιν αὐτῷ
 μηδὲ τὴν ἀρχὴν μαθητεῦσαι τῷ Κυρίῳ;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐνθυμούμενος τὸν ἀπόστολον ποῦ εἶπε περὶ τοῦ Κυρίου ὅτι «δι' ἡμᾶς ἐπτώχευσεν, ἐνῶ ἦτο πλούσιος»⁶¹⁷, συμπεραίνω ὅτι πτωχὸς μὲν εἶναι ἐκεῖνος ποῦ ἀπὸ τὸν πλοῦτον περιέπεσεν εἰς ἔνδειαν, πένης δὲ ἐκεῖνος ποῦ ἦτο ἐξ ἀρχῆς ἐνδεής καὶ ἐξουσίασε τὴν τοιαύτην δυσχέρειάν του κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου. Ὁ Δαβὶδ δὲ ὁμολογεῖ ὅτι εἶναι πτωχὸς καὶ πένης, ἐννοῶν ἴσως τὸ πρόσωπον τοῦ Κυρίου, ὃ ὁποῖος ἀναφέρεται ὡς πτωχὸς μὲν κατὰ τὸ «ὃ ὁποῖος δι' ἡμᾶς ἐπτώχευσεν, ἐνῶ ἦτο πλούσιος»⁶¹⁸, ὡς πένης δέ, διότι ὡς ἄνθρωπος δὲν ἦτο υἱὸς πλουσίου, ἀλλὰ ξυλουργοῦ⁶¹⁹. Ἴσως ὁμως ὁ Δαβὶδ εἶπε τὸ ἀνωτέρω, διότι ἐγνώριζεν, ὅπως ὁ Ἰώβ⁶²⁰, νὰ μὴ φυλάσση τὴν περιουσίαν του ὡς θησαυρὸν καὶ νὰ μὴ βλέπη τὸν πλοῦτον ὡς ἰδικόν του, ἀλλὰ νὰ διαχειρίζεται τὰ πάντα κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 263

Τί θέλει νὰ μᾶς διδάξη ὁ Κύριος μὲ τὰ παραδείγματα, εἰς τὰ ὁποῖα προσθέτει τὸ «οὕτω λοιπὸν πᾶς ἐξ ὑμῶν, ὃ ὁποῖος δὲν ἀπαρνεῖται πάντα τὰ ὑπάρχοντα ἑαυτοῦ, δὲν δύναται νὰ εἶναι μαθητῆς μου»⁶²¹. Διότι, ἐὰν αὐτὸς ποῦ θέλει νὰ οἰκοδομήσῃ πύργον ἢ νὰ συμπλακῆ μὲ ἄλλον βασιλέα ὀφείλῃ νὰ παρασκευασθῆ ἢ διὰ τὴν οἰκοδομήν ἢ διὰ τὸν πόλεμον, ἔχη δὲ τὸ δικαίωμα, ἐὰν στερῆται τῆς ἀπαιτουμένης δυνάμεως, ἢ νὰ μὴ θέσῃ θεμέλιον ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἢ νὰ παρακαλέσῃ δι' εἰρήνευσιν, ἄραγε ἐκεῖνος ποῦ ἠθέλησε νὰ γίνῃ μαθητῆς τοῦ Κυρίου ὀφείλῃ μὲν νὰ ἀπαρνηθῆ τὰ ὑπάρχοντά του, τοῦ ἐπιτρέπεται ὁμως, ἐὰν διαπιστώσῃ ὅτι τοῦτο εἶναι δύσκολον διὰ τὸν ἑαυτὸν του, νὰ μὴ μαθητεύσῃ οὔτε ἐξ ἀρχῆς εἰς τὸν Κύριον;

620. Ἰώβ 1, 21.

621. Λουκ. 14, 33.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Σκοπὸς τῷ Κυρίῳ ἐν τοῖς ὑποδείγμασι τούτοις ἐστὶν οὐκ ἐξουσίαν δοῦναι γενέσθαι μαθητὴν τοῦ Κυρίου, ἢ μὴ, ἀλλὰ δεῖ-
 ξαι τὸ ἀδύνατον τῆς πρὸς Θεὸν εὐαρεστήσεως ἐν τοῖς περι-
 σπῶσι τὴν ψυχὴν· ἐν οἷς καὶ κινδυνεύει ἐδάλωτος γινομένη ταῖς
 5 μεθοδείαις τοῦ διαβόλου, καὶ χλεύης καὶ γέλωτος ἀξία διὰ τὸ
 ἀτελὲς τῶν ἐσπουδάσθαι δοκούντων ἐλέγχεται. Ὅπερ ἀπεν-
 χόμενος ὁ προφήτης παθεῖν, ἔλεγε· «Μήποτε ἐπιχαρῶσί μοι
 οἱ ἐχθροί μου· καὶ ἐν τῷ σαλευθῆναι πόδας μου, ἐπ' ἐμὲ ἐμε-
 γαλορρημόνησαν».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΞΔ'

10 Τοῦ ἀποστόλου λέγοντος· («Ἰνα ἦτε εἰλικρινεῖς»), καὶ πάλιν·
 («Ἄλλ' ὡς ἐξ εἰλικρινείας»), τὸ εἰλικρινὲς τί ἐστίν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Εἰλικρινὲς λογίζομαι εἶναι τὸ ἀμιγὲς καὶ ἄκρως κεκαθα-
 ρμένον ἀπὸ παντὸς ἐναντίου, συνηγμένον δὲ καὶ τεταγμένον πρὸς
 μόνην θεοσέβειαν· οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰ ἐν ἐκάστω και-
 15 ρῷ καὶ πράγματι πρὸς τὸν ταύτης σκοπὸν ἀκριβῶς ἐπιζητού-
 μενα, ὥστε μηδὲ πρὸς τὰ συγγενῆ τῶν κατορθωμάτων ἀπομε-
 τεωρίζεσθαι τὸν εἰς τι ταχθέντα. Δηλοῦται δὲ τὸ μὲν πρότερον
 ἐξ αὐτῆς τῆς ἀκολουθίας· ἐπιφέρει γὰρ τῷ «Ἄλλ' ὡς ἐξ εἰ-
 λικρινείας» τό· «Ὡς ἐκ Θεοῦ κατενώπιον Θεοῦ ἐν Χριστῷ λα-
 20 λοῦμεν», τὸ δὲ δεύτερον ἐκ τοῦ «Μὴ ὑπερφρονεῖν παρ' ὃ δεῖ
 φρονεῖν, ἀλλὰ φρονεῖν εἰς τὸ σωφρονεῖν, ἐκάστω ὡς ὁ Θεὸς
 ἐμέρισε μέτρον πίστεως» καὶ ἐκ τῶν τούτοις ἐπιφερομένων.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὁ σκοπὸς τοῦ Κυρίου εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ δὲν εἶναι νὰ δώσῃ εἰς τὸν ἄνθρωπον τὴν δύναμιν νὰ γίνῃ μαθητὴς τοῦ Κυρίου ἢ ὄχι, ἀλλὰ νὰ δείξῃ ὅτι εἶναι ἀδύνατος ἢ πρὸς Θεὸν εὐαρέστησις μέσα εἰς τοὺς περισπασμοὺς τῆς ψυχῆς· διότι μέσα εἰς αὐτοὺς κινδυνεύει νὰ κυριευθῇ εὐκόλως ἀπὸ τὰ τεχνάσματα τοῦ διαβόλου καὶ ἀποδεικνύεται ἀξία χλεύης καὶ γέλωτος ἐξ αἰτίας τῆς ἀτελείας αὐτῶν ποὺ ἐφαίνοντο ὅτι ἐπεδιώχθησαν μετὰ ζήλου. Τοῦτο παρεκάλει ὁ προφήτης νὰ μὴ πάθῃ, ὅταν ἔλεγε· «μήπως χαροῦν ποτε ἐπ' ἐμέ οἱ ἐχθροί μου· καὶ ὅταν ἐσαλεύθησαν οἱ πόδες μου, ἐμεγαλαύχησαν κατ' ἐμοῦ»⁶²².

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 264

Ἐπειδὴ ὁ ἀπόστολος λέγει· «διὰ νὰ εἴσθε εἰλικρινεῖς»⁶²³, καὶ· «ἀλλ' ὡς ἐξ εἰλικρινείας»⁶²⁴, τί σημαίνει τὸ εἰλικρινές.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Εἰλικρινές εἶναι κατὰ τὴν γνώμην μου τὸ ἀνόθευτον καὶ ἄκρως καθαρὸν ἀπὸ κάθε ἀντίθετον, συνεπτυγμένον δὲ καὶ ἀφωσιωμένον εἰς μόνην τὴν θεοσέβειαν καὶ εἰς ὅ,τι ἀπαιτεῖται ἀκριβῶς διὰ τὸν σκοπὸν αὐτῆς εἰς κάθε χρόνον καὶ διὰ κάθε πρᾶγμα, οὕτως ὥστε ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἐτάχθη εἰς κάτι νὰ μὴ παρασύρεται οὔτε πρὸς τὰ παραπλήσια κατορθώματα. Γίνεται δὲ φανερὸν τὸ μὲν πρῶτον ἀπὸ αὐτὴν τὴν συνάφειαν τῶν λόγων, διότι εἰς τὸ «ἀλλ' ὡς ἐξ εἰλικρινείας» προσθέτεται τό· «ὡς ἐκ Θεοῦ λαλοῦμεν κατενώπιον Θεοῦ ἐν Χριστῶν»· τὸ δεῦτερον δὲ φαίνεται ἀπὸ τό· «νὰ μὴ φρονῇ ὑψηλότερον παρ' ὅσον πρέπει, ἀλλὰ νὰ φρονῇ ὥστε νὰ σωφρονῇ, κατὰ τὸ μέτρον τῆς πίστεως τὸ ὅποιον ἐμοίρασεν ὁ Θεὸς εἰς ἕκαστον»⁶²⁵ καὶ ἀπὸ ὅσα ἀκολουθοῦν.

624. Β' Κορ. 2, 17.

625. Ρωμ. 12, 3.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΞΕ'

Εἰ πρὸς μόνους τοὺς ἱερεῖς εἴρηται τό· «Ἐὰν προσφέρῃς τὸ δῶρόν σου ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον καὶ ἐκεῖ μνησθῆς, ὅτι ἔχει τι ὁ ἀδελφός σου κατὰ σοῦ, ἄφες ἐκεῖ τὸ δῶρόν σου ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου καὶ ὕπαγε, πρῶτον διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ 5 σου καὶ τότε ἔλθὼν πρόσφερε τὸ δῶρόν σου», ἧ καὶ πρὸς πάντας· καὶ πῶς ἕκαστος ἡμῶν προσφέρει δῶρον ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τοῦτο ἐξαιρέτως μὲν καὶ πρωτοτύπως πρὸς ἱερεῖς ἐκλαμβάνειν ἀκόλουθον ἂν εἶη, ἐπειδὴ γέγραπται ὅτι «Ὑμεῖς δὲ ἱερεῖς Κυρίου κληθήσεσθε, λειτουργοὶ Θεοῦ πάντες», καί· «Θυσία αἰνέσεως δοξάσει με», καὶ πάλιν· «Θυσία τῷ Θεῷ πνεῦμα 10 συντετριμμένον». Καὶ ὁ ἀπόστολος δέ φησι· «Παραστήσαι τὰ σώματα ὑμῶν θυσίαν ζῶσαν, ἁγίαν, εὐάρεστον τῷ Θεῷ, τὴν λογικὴν λατρείαν ὑμῶν». Ὡν ἕκαστον κοινὸν πάντων ἐστί, καὶ ἀναγκαῖον ἕκαστον ἡμῶν κατορθοῦν τὸ τοιοῦτον.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΞΣ'

15 Τί ἐστὶ τὸ ἄλας ὃ προσέταξεν ἔχειν ὁ Κύριος εἰπών· «Ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς ἄλας καὶ εἰρηνεύετε ἐν ἀλλήλοις». Καὶ ὁ ἀπόστολος δέ φησιν· «Ὁ λόγος ὑμῶν πάντοτε ἐν χάριτι, ἄλατι ἡρτυμένος».

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Καὶ ἐνταῦθα διὰ τῶν συνεξευγμένων ἐκάστῳ κεφαλαίῳ ὁ νοῦς φανερός ἐστίν· ἐν μὲν γὰρ τοῖς τοῦ Κυρίου ῥήμασι τὸ μη-

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 265

Τό· «άν προσφέρης τὸ δῶρόν σου ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον καὶ, ἐκεῖ ἐνθυμηθῆς ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἔχει τι κατὰ σοῦ, ἄφες ἐκεῖ τὸ δῶρόν σου ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου καὶ ὕπαγε, πρῶτον νὰ συμφιλιωθῆς μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ σου καὶ τότε ἔλθων νὰ προσφέρης τὸ δῶρόν σου»⁶²⁶, ἔχει λεχθῆ μόνον πρὸς τοὺς ἱερεῖς ἢ καὶ πρὸς ὄλους; καὶ πῶς ἕκαστος ἐξ ἡμῶν προσφέρει δῶρον ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Αὐτὸ θὰ ἐταίριαζε νὰ ἀναφέρεται ἰδιαιτέρως καὶ πρωταρχικῶς εἰς τοὺς ἱερεῖς, ἐπειδὴ ἡ Γραφή λέγει τὰ ἑξῆς· «ὕμεῖς δὲ θὰ κληθῆτε ἱερεῖς Κυρίου, λειτουργοὶ Θεοῦ πάντες»⁶²⁷, «θυσία αἰνέσεως θὰ μέ δοξάση»⁶²⁸, καὶ· «θυσία διὰ τὸν Θεὸν εἶναι πνεῦμα συντετριμμένον»⁶²⁹. Καὶ ὁ ἀπόστολος δὲ λέγει· «νὰ προσφέρετε τὰ σώματα ὑμῶν θυσίαν ζῶσαν, ἁγίαν, εὐάρεστον εἰς τὸν Θεόν, τὴν λογικὴν λατρείαν ὑμῶν»⁶³⁰. Κάθε ἓνα ἀπὸ αὐτὰ εἶναι κοινὸν δι' ὄλους, καὶ ὀφείλομεν ὄλοι νὰ ἐφαρμόσωμεν τὸ τοιοῦτον.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 266

Τί εἶναι τὸ ἄλας πού προσέταξε νὰ ἔχωμεν ὁ Κύριος, ὅταν εἶπεν· «ἔχετε ἄλας ἐν ἑαυτοῖς καὶ εἰρηνεύετε ἐν ἀλλήλοις»⁶³¹. Καὶ ὁ ἀπόστολος δὲ λέγει· «ὁ λόγος ὑμῶν ἄς εἶναι πάντοτε με χάριν, ἡρτυμένος με ἄλας»⁶³².

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Καὶ ἐδῶ τὸ νόημα φαίνεται ἀπὸ τὴν συνάφειαν κάθε παραγράφου. Διότι με τοὺς λόγους μὲν τοῦ Κυρίου διδασκόμεθα νὰ

629. Ψαλ. 50, 19. 630. Ρωμ. 12, 1.

631. Μάρκ. 9, 50. 632. Κολ. 4, 6.

δεμίαν ὑπόθεσιν τῆς ἀπ' ἀλλήλων διαλύσεως καὶ διαστάσεως παρέχειν, ἀεὶ δὲ ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης πρὸς τὴν ἐνότητα τοῦ πνεύματος συντηρεῖσθαι διδασκόμεθα. Ἐν δὲ τοῖς τοῦ ἀποστόλου, μνημονεύσας τις τοῦ εἰπόντος· «Εἰ βρωθήσεται ἄρ-
5 τος ἄνευ ἁλός; εἰ δὲ καὶ ἔστι γεῦμα ἐν ῥήμασι κενοῖς;», διδαχθήσεται οἰκονομεῖν τοὺς λόγους εἰς οἰκοδομὴν τῆς πίστεως, «ἵνα δῶ χάριν τοῖς ἀκούουσι», καιρῶ εὐθέτω καὶ τάξει εὐσχήμονι χρώμενος πρὸς τὸ εὐπειθεστέρους γενέσθαι τοὺς ἀκούοντας.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΞΖ'

Εἰ ὁ μὲν τις θαρήσεται πολλάς, ὁ δὲ ὀλίγας, πῶς λέγουσι
10 τινες μὴ εἶναι τέλος τῆς κολάσεως.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐὰν ἀμφίβολα καὶ ἐπικεκαλυμμένως εἰρησθαι δοκοῦντα ἐν τισι τόποις τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς ὑπὸ τῶν ἐν ἄλλοις τό-
ποις ὁμολογουμένων σαφηνίζεται. Τοῦ οὖν Κυρίου ποτὲ μὲν ἀποφαινομένου ὅτι «Ἀπελεύσονται οὗτοι εἰς κόλασιν αἰώνιον»,
15 ποτὲ δὲ ἐκπέμποντός τινος «Εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ», καὶ ἄλλοτε ὀνομάζοντος «Γέενναν πυρὸς» καὶ ἐπιφέροντος· «Ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται», καὶ ἔτι πάλαι διὰ τοῦ προφήτου περὶ τινων προειρηκότος, ὅτι ὁ σκώληξ αὐτῶν
20 οὐ τελευτήσει καὶ τὸ πῦρ αὐτῶν οὐ σβεσθήσεται· τούτων καὶ τῶν τοιούτων πολλαχοῦ τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς κειμένων, ἐν καὶ τοῦτο τῆς μεθοδείας τοῦ διαβόλου, τὸ τοὺς πολλοὺς τῶν ἀν-

633. Ἐφ. 4, 3. 634. Ἰωβ 6, 6. 635. Ἐφ. 4, 29.

636. Λουκ. 12, 47-48. 637. Ματθ. 25, 46. 638. Ματθ. 25, 41.

μη παρέχωμεν καμμίαν αίτιαν διαλύσεως καὶ διαστάσεως μεταξὺ μας, ἀλλὰ πάντοτε νὰ φυλασσώμεθα μαζί διὰ τοῦ συνδέσμου τῆς εἰρήνης⁶³³ μὲ σκοπὸν τὴν ἐνότητα τοῦ Πνεύματος, μὲ τοὺς λόγους δὲ τοῦ ἀποστόλου, ἐὰν ἐνθυμηθῆ κανεὶς τὸν εἰπόντα· «πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ φαγωθῆ ἄρτος ἀνευ ἄλατος; ὑπάρχει δὲ γεῦσις εἰς κενούς λόγους;»⁶³⁴, θὰ διδαχθῆ νὰ χρησιμοποιοῖ τὸν λόγον πρὸς οἰκοδομὴν τῆς πίστεως, «διὰ νὰ δώσῃ χάριν εἰς τοὺς ἀκούοντας»⁶³⁵, χρησιμοποιοῦν τὸν κατάλληλον καιρὸν καὶ τὴν προσήκουσαν τάξιν, ὥστε οἱ ἀκούοντες νὰ γίνουν εὐπειθέστεροι.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 267

Ἐὰν ἄλλος μὲν θὰ δαρή πολλὰς, ἄλλος δὲ ὀλίγας⁶³⁶, πῶς λέγουν μερικοὶ ὅτι ἡ κόλασις δὲν ἔχει τέλος.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Αὐτὰ ποὺ φαίνονται ὅτι ἔχουν λεχθῆ κατὰ τρόπον ἀμφίβολον καὶ συγκεκαλυμμένον εἰς μερικὰ σημεῖα τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς γίνονται σαφῆ ἀπὸ ἄλλα, ποὺ λέγονται ἄλλοῦ καθαρὰ. Ὁ Κύριος λοιπὸν ἄλλοτε μὲν ἀποφαίνεται ὅτι «θὰ ἀπέλθουν οὗτοι εἰς κόλασιν αἰώνιον»⁶³⁷, ἄλλοτε δὲ ἀποπέμψει μερικοὺς «εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον τὸ ἡτοιμασμένον διὰ τὸν διάβολον καὶ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ»⁶³⁸. ἄλλοτε πάλιν ἀναφέρει· «γένναν πυρός», καὶ προσθέτει· «ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν δὲν τελευτᾷ καὶ τὸ πῦρ δὲν σβήνεται»⁶³⁹, παλαιότερα δὲ εἶχεν εἶπει διὰ μερικοὺς διὰ τοῦ προφήτου ὅτι ὁ σκώληξ αὐτῶν δὲν θὰ τελευτήσῃ καὶ τὸ πῦρ αὐτῶν δὲν θὰ σβεσθῆ⁶⁴⁰. Ἐνῶ λοιπὸν αὐτὰ καὶ τὰ τοιαῦτα εὐρίσκονται εἰς πολλὰ σημεῖα τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς, καὶ αὐτὸ εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ τεχνάσματα τοῦ διαβόλου, ὅτι δηλ. οἱ περισσότεροι, ὡσάν νὰ ἐλησμόνησαν τοὺς

639. Μάρκ. 9, 47-48.

640. Ἦσ. 66, 24.

θρώπων, ὡσπερ ἐπιλαθομένους τῶν τοσοῦτων καὶ τοιοῦτων τοῦ
 Κυρίου ῥημάτων καὶ ἀποφάσεων, τέλος κολάσεως εἰς τὸ μᾶλλον
 κατατολμᾶν τῆς ἁμαρτίας ἑαυτοῖς ὑπογράφειν. Εἰ γὰρ τῆς αἰω-
 νίου κολάσεως ἔσται ποτὲ τέλος, τέλος ἔξει πάντως καὶ ἡ αἰώ-
 5 νιος ζωὴ. Εἰ δὲ ἐπὶ τῆς ζωῆς τοῦτο νοῆσαι οὐ καταδεχόμεθα,
 ποῖον ἔχει λόγον τῇ κολάσει τῇ αἰωνίῳ τέλος διδόναι; Ἡ γὰρ
 τοῦ αἰωνίου προσθήκη ἐφ' ἑκατέρων ἴσως κεῖται. «Ἀπελεύ-
 σονται γάρ», φησὶν, «οὗτοι εἰς κόλασιν αἰώνιον, οἱ δὲ δίκαιοι
 εἰς ζωὴν αἰώνιον». Τούτων οὖν οὕτως ὁμολογουμένων, εἰδέναι
 10 χρὴ, ὅτι καὶ τὸ «Δαρήσεται πολλὰς» καὶ τὸ «Δαρήσεται ὀλίγας»
 οὐχὶ τέλος, ἀλλὰ διαφορὰν κολάσεως δηλοῖ. Εἰ γὰρ ὁ Θεὸς δί-
 καιος κριτὴς ἔστιν, οὐ μόνον τοῖς ἀγαθοῖς, ἀλλὰ καὶ τοῖς πονη-
 ροῖς, ἀποδιδούς ἐκάστω κατὰ τὴν πράξιν αὐτοῦ, δύναται εἶναι
 ὁ μὲν τις πρὸς ἀσβέστου ἄξιος, καὶ τούτου ἦτοι μαλακωτέρου
 15 ἢ μᾶλλον φλέγοντος, ὁ δὲ τις σκώληκος ἀτελευτήτου, καὶ τού-
 του πάλιν ἢ πραότερον ὀδυνῶντος ἢ σφοδρότερον, κατὰ τὴν ἄ-
 ξίαν ἐκάστου, καὶ ἄλλος γεέννης διάφορα πάντως ἐχοῦσης τὰ
 κολαστήρια, καὶ ἕτερος τοῦ ἐξωτερικοῦ σκοτούς, ἔνθα ὁ μὲν τις
 ἐν κλαυθμῷ μόνον, ὁ δὲ τις καὶ ἐν βρυγμῷ τῶν ὀδόντων διὰ τὸ
 20 ἐπιτεταμένον τῶν πόνων γίνεται. Καὶ τὸ «ἐξώτερον» δὲ σκοτός
 ὑποφαίνει πάντως εἶναι τι καὶ ἐσώτερον. Καὶ τὸ «Εἰς πυθμένα
 ἄδου» ἐν Παροιμίαις εἰρημένον δηλοῖ, ὅτι εἰσὶ τινες ἐν τῷ ἄδη
 μὲν, οὐκ ἐν πυθμένι δὲ ἄδου, κουφοτέραν ὑπομένοντες τὴν κό-
 λασιν. Τοῦτο δὲ χαρακτηρίζειν ἔστι καὶ νῦν ἐν τοῖς τοῦ σώματος
 25 πάθεσιν. Ὁ μὲν γὰρ τις πυρέσσει μετὰ συμπτωμάτων καὶ ἄλ-
 λων παθῶν, ὁ δὲ τις πυρέσσει μόνον, καὶ οὗτος οὐχ ὁμοίως τῷ
 ἐτέρῳ, καὶ ἄλλος οὐ πυρέσσει μὲν, ὀδύνη δὲ τινι μέλους κατα-
 πονεῖται, καὶ οὗτος πάλιν ἐτέρου πλεῖον ἢ ἔλαττον. Εἴρηται

τόσον μεγάλους και σπουδαίους λόγους και διαβεβαιώσεις του Κυρίου, υπογράφουν δια τους έαυτούς των τὸ τέλος τῆς κολάσεως, δια νὰ ἀμαρτάνουν με περισσότερον θράσος. Διότι, ἐὰν ἡ αἰώνιος κόλασις θὰ τελειώσῃ κάποτε, θὰ τελειώσῃ ὀπωσδήποτε καὶ ἡ αἰώνιος ζωὴ. Ἐὰν δὲ ἀρνούμεθα νὰ σκεφθῶμεν τοῦτο δια τὴν αἰώνιον ζωὴν, κατὰ ποίαν λογικὴν θὰ δώσωμεν τέλος εἰς τὴν αἰώνιον κόλασιν; Διότι ὁ προσδιορισμὸς τοῦ αἰωνίου ἀναφέρεται ἐξ ἴσου καὶ εἰς τὰ δύο, διότι λέγει ὅτι «θὰ ἀπέλθουν οὗτοι εἰς κόλασιν αἰώνιον, οἱ δὲ δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον»⁶⁴¹. Μετὰ τὴν διασάφησιν αὐτὴν πρέπει νὰ γνωρίζωμεν ὅτι καὶ τὸ «θὰ δαρῆ πολλὰς» καὶ τὸ «θὰ δαρῆ ὀλίγας»⁶⁴² δὲν σημαίνει τέλος, ἀλλὰ διαφορὰν τιμωρίας. Διότι, ἐὰν ὁ Θεὸς εἶναι δίκαιος κριτῆς, ὄχι μόνον δια τοὺς ἀγαθοὺς, ἀλλὰ καὶ δια τοὺς πονηροὺς, ἀποδίδων εἰς ἕκαστον κατὰ τὰ ἔργα του, τότε ὁ ἕνας ἢμπορεῖ νὰ εἶναι ἀξίος ἀσβέστου πυρός, ἠπιωτέρου ἢ ἰσχυροτέρου εἰς τὴν φλόγα, ὁ ἄλλος δὲ ἢμπορεῖ νὰ εἶναι ἀξίος ἀτελευτήτου σκώληκος, ποὺ προκαλεῖ μαλακώτερον ἢ σφοδρότερον πόνον ἀναλόγως τῆς ἀξίας ἐκάστου· ἄλλος πάλιν ἢμπορεῖ νὰ κριθῆ ἀξίος γεέννης με τὰ διάφορα κολαστήριά της, καὶ ἄλλος τοῦ ἐξωτερικοῦ σκότους, ὅπου ἄλλος μὲν κλαίει, ἄλλος δὲ τρύζει τοὺς ὀδόντας ἐξ αἰτίας τῶν παρατεταμένων πόνων. Καὶ τὸ «ἐξώτερον» σκότος ὑποδηλώνει πάντως ὅτι ὑπάρχει καὶ ἐσώτερον, καὶ τὸ «εἰς πυθμένα ᾧδου», ποὺ ἀναφέρεται εἰς τὰς Παροιμίας⁶⁴³, φανερώνει ὅτι εὐρίσκονται μὲν μερικοὶ εἰς τὸν ᾧδην, δὲν εἶναι ὁμως εἰς τὸν πυθμένα, καὶ ὑποφέρουν ἐλαφροτέραν τιμωρίαν. Τοῦτο δὲ ἢμπορεῖ νὰ φανῆ τώρα καὶ εἰς τὰ πάθη τοῦ σώματος· διότι αὐτὸς μὲν ἔχει πυρετὸν μαζί με συμπτώματα καὶ ἄλλα πάθη, ἐκεῖνος δὲ μόνον πυρετὸν ἔχει καὶ ὄχι ὁμοίως, ὅπως κάποιος ἄλλος, καὶ ὁ τρίτος δὲν ἔχει μὲν πυρετὸν, ἀλλὰ καταπονεῖται ἀπὸ τὸν πόνον κάποιου μέλους τοῦ σώματος ὀλιγώτερον ἢ περισσότερον ἀπὸ ἄλλον. Ἐχει

643. Παρ. 9, 18.

δὲ καὶ τοῦτο τῷ Κυρίῳ, τὸ «πολλὰς» καὶ «ὀλίγας», κατὰ τὴν
 χρῆσιν τῆς συνηθείας, ὡσπερ οὖν καὶ ἄλλα τινὰ τοιαῦτα. Οἴ-
 δαμεν γὰρ πολλάκις τὸ τοιοῦτον εἶδος τοῦ λόγου καὶ ἐπὶ τῶν
 ὑφ' ἑνός τινος πάθους κεκακωμένων παραλαμβανόμενον· οἷον
 5 ὅταν λέγωμεν ἐπὶ τινος πυρέσσοντος μόνον ἢ ὀφθαλμὸν ὀδυ-
 νωμένον, θαυμάζοντες, ὅτι πόσα ἔπαθεν ἢ πόσας ὑπέμεινεν ἀ-
 νάγκας. Ὡστε τὸ «πολλὰς» καὶ «ὀλίγας» δέρεσθαι, πάλιν λέγω,
 οὐκ ἐν τῇ τοῦ χρόνου παρατάσει ἢ συμπληρώσει, ἀλλ' ἐν τῇ
 διαφορᾷ τῆς κολάσεως γίνεται.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΞΗ'

10 Κατὰ ποῖον νοῦν λέγονται τινες «Υἱοὶ ἀπειθείας» καὶ
 «Τέκνα ὀργῆς».

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τέκνα καὶ υἱοὺς τινος ὀνομάζειν οἶδεν ὁ Κύριος τοὺς
 ποιοῦντας τὰ θελήματα αὐτοῦ, εἴτε ἀγαθοῦ εἴτε κακοῦ. «Εἰ
 τέκνα γάρ», φησί, «τοῦ Ἀβραάμ ἦτε, τὰ ἔργα τοῦ Ἀβραάμ
 15 ἐποιεῖτε ἄν», καὶ πάλιν· «Ὑμεῖς ἐκ τοῦ πατρὸς τοῦ διαβόλου
 ἐστέ καὶ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ πατρὸς ὑμῶν θέλετε ποιεῖν». Ὡ-
 στε καὶ ἀπειθείας υἱὸς ὁ τῆς ἀπειθείας ἐργαζόμενος γίνεται.
 Τάχα δέ, ὡσπερ οὐκ ἀμαστῶλός μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτοαμαρ-
 τία ὁ διάβολος ὀνομάζεται διὰ τὸ ἀρχηγός, ὡς οἶμαι, γεγονέναι
 20 τῆς ἀμαρτίας, οὕτω καὶ αὐτοαπείθεια λέγοιτο ἂν ὁ διάβολος
 διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν. Τέκνον δὲ ὀργῆς ἐστὶ τις, καθ' ὃ ἄξιον
 ἑαυτὸν πεποίηκε τῆς ὀργῆς. Ὡς γὰρ τοὺς ἀξίους τοῦ Κυρίου
 καὶ τοὺς ποιοῦντας τὰ τοῦ φωτὸς καὶ ἡμέρας ἔργα υἱοὺς φω-
 τὸς καὶ υἱοὺς ἡμέρας ὁ ἀπόστολος προσηγόρευσεν, οὕτως ἀ-

λεχθῆ δὲ ἀπὸ τὸν Κύριον καὶ τοῦτο, τὸ «πολλὰς» καὶ «ὀλίγας», κατὰ τὴν συνήθη ἔννοιαν τῶν λέξεων, ὅπως καὶ ἄλλα παρόμοια. Διότι γνωρίζομεν ὅτι πολλάκις αὐτοῦ τοῦ εἶδους ὁ λόγος χρησιμοποιεῖται καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν ἐκείνων ποῦ ὑποφέρουν ἀπὸ ἓνα μόνον πάθος· ὅπως, ὅταν λέγωμεν διὰ τὸν ἄνθρωπον ποῦ ἔχει πυρετὸν μόνον ἢ πόνον εἰς τὸν ὀφθαλμόν, κατὰ τρόπον θαυμαστικόν· πόσα ἔπαθεν ἢ πόσα βάσανα ὑπέμεινε. Ὡστε, ἐπαναλαμβάνω, τὸ θά δαροῦν «πολλὰς» ἢ «ὀλίγας» δὲν ἀναφέρεται εἰς τὴν παράτασιν ἢ συμπλήρωσιν τοῦ χρόνου, ἀλλ' εἰς τὴν διαφορὰν τῆς τιμωρίας.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 268

Κατὰ ποίαν ἔννοιαν λέγονται μερικοὶ «υἱοὶ ἀπειθείας»⁶⁴⁴ καὶ «τέκνα ὀργῆς»⁶⁴⁵.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὁ Κύριος συνήθως ὀνομάζει τέκνα καὶ υἱοὺς κάποιου ἐκείνους ποῦ ἐκτελοῦν τὰ θελήματά του, εἴτε αὐτὸς εἶναι καλὸς εἴτε κακός. Διότι λέγει· «ἐὰν ἦσθε τέκνα τοῦ Ἀβραάμ, θά ἐκάμνατε τὰ ἔργα τοῦ Ἀβραάμ»⁶⁴⁶, καί· «ὕμεῖς εἴσθε ἐκ τοῦ πατρὸς τοῦ διαβόλου καὶ θέλετε νὰ κάμνετε τὰς ἐπιθυμίας τοῦ πατρὸς ὑμῶν»⁶⁴⁷. Ὡστε ὁ ἐργαζόμενος τὰ ἔργα τῆς ἀπειθείας γίνεται υἱὸς ἀπειθείας. Ὅπως δὲ ὁ διάβολος δὲν ὀνομάζεται μόνον ἀμαρτωλός, ἀλλὰ καὶ αὐτοαμαρτία, διότι ἔγινεν, ὅπως νομίζω, ἀρχηγὸς τῆς ἀμαρτίας, ἔτσι ἴσως ἠμπορεῖ νὰ λέγεται καὶ αὐτοαπείθεια ὁ διάβολος διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν. Εἶναι δὲ κάποιος τέκνον ὀργῆς, ἐὰν καὶ ὅσον κατέστησε τὸν ἑαυτὸν του ἄξιον τῆς ὀργῆς. Διότι, ὅπως ὁ ἀπόστολος προσηγόρευεν υἱοὺς φωτὸς καὶ υἱοὺς ἡμέρας⁶⁴⁸ τοὺς ἀξίους τοῦ Κυρίου καὶ τοὺς ἐργαζομένους τὰ ἔργα τοῦ φωτὸς καὶ τῆς ἡμέρας, ἔτσι πρέπει

647. Ἰω. 8, 44. 648. Α' Θεσσ. 5, 5.

κόλουθον νοεῖν καὶ τό· «Ἡμεν τέκνα ὀργῆς»). Εἰδέναι μέντοι γε
 χροί, ὅτι ὁ υἱὸς τῆς ἀπειθείας ὁ αὐτός ἐστι καὶ τέκνον ὀργῆς,
 τοῦ Κυρίου ἀποφνηαμένου, ὅτι «Ὁ ἀπειθῶν τῷ Υἱῷ οὐκ ὀφε-
 ται τὴν ζωὴν, ἀλλ' ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ μενεῖ ἐπ' αὐτόν».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΞΘ'

5 Ἐπειδὴ γέγραπται· «Ποιοῦντες τὰ θελήματα τῆς σαρκὸς καὶ
 τῶν διανοιῶν», εἰ ἄλλα μὲν ἐστι τὰ τῆς σαρκὸς θελήματα, ἄλ-
 λα δὲ τῶν διανοιῶν, καὶ ποῖα ταῦτα.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τὰ μὲν τῆς σαρκὸς θελήματα ἐν ἄλλῳ τόπῳ κατὰ μέρος
 ὀνομαστὶ καταλέγει ὁ ἀπόστολος λέγων· «Φανερὰ δὲ ἐστι
 10 τὰ ἔργα τῆς σαρκὸς, ἅτινά ἐστι μοιχεία, πορνεία, ἀκαθαρσία,
 ἀσέλγεια, εἰδωλολατρία, φαρμακεία, ἔχθραι, ἔρεις, ζῆλοι, θυ-
 μοί, ἐριθεΐαι, διχοστασίαι, αἰρέσεις, φθόνοι, φόνοι, μέθαι, κῶ-
 μοι καὶ τὰ ὅμοια τούτοις», καὶ ἀλλαχοῦ περιληπτικώτερον,
 ὅτι «Τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς ἔχθρα εἰς Θεόν· τῷ γὰρ νόμῳ
 15 τοῦ Θεοῦ οὐχ ὑποτάσσεται, οὔτε γὰρ δύναται»· τὰ δὲ τῶν δια-
 νοιῶν θελήματα λογισμοὶ εἰεν ἂν μὴ μαρτυρούμενοι ὑπὸ τῆς
 Γραφῆς, οἳ εἰσιν ἐκεῖνοι, περὶ ὧν εἴρηται· «Λογισμοὺς καθαι-
 ροῦντες καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ
 Θεοῦ», καὶ νοήματα μὴ αἰχμαλωτιζόμενα εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ
 20 Χριστοῦ. Διόπερ ἀναγκαῖον καὶ ἀσφαλὲς ἀεὶ καὶ πανταχοῦ φυ-
 λάσσειν ἐκεῖνο τὸ ὑπὸ τοῦ Δαβὶδ εἰρημένον· «Καὶ ἡ συμβουλί-
 α μου τὰ δικαιώματά σου».

νά νοήσωμεν καὶ τὸ· «ἤμεθα τέκνα ὀργῆς»⁶⁴⁹. Πρέπει λοιπὸν νά γνωρίζωμεν ὅτι ὁ υἱὸς τῆς ἀπειθείας εἶναι ὁ ἴδιος καὶ τέκνον ὀργῆς, διότι ὁ Κύριος ἀπεφάνθη ὅτι «ὁ ἀπειθῶν εἰς τὸν Υἱὸν δὲν θὰ ἴδῃ τὴν ζωὴν, ἀλλ' ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ θὰ μείνῃ ἐπ' αὐτόν»⁶⁵⁰.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 269

Ἐναφέρει ἡ Γραφή· «ποιοῦντες τὰ θελήματα τῆς σαρκὸς καὶ τῶν διανοιῶν»⁶⁵¹. Μήπως λοιπὸν εἶναι ἄλλα τὰ θελήματα τῆς σαρκὸς καὶ ἄλλα τῶν διανοιῶν, καὶ ποῖα εἶναι αὐτά;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὁ ἀπόστολος εἰς ἄλλην περικοπὴν κατονομάζει ἓνα πρὸς ἓνα τὰ θελήματα τῆς σαρκὸς, λέγων· «φανερὰ δὲ εἶναι τὰ ἔργα τῆς σαρκὸς, τὰ ὁποῖα εἶναι μοιχεῖα, πορνεία, ἀκαθαρσία, ἀσέλγεια, εἰδωλολατρία, φαρμακεία, ἐχθραὶ, ἔριδες, ζηλοτυπία, θυμοί, φατριασμοί, διχοστασίαι, διαφωνίαι, φθόνοι, φόνοι, μέθαι, αἰσχροὶ διασκεδάσεις καὶ τὰ ὅμοια πρὸς αὐτά»⁶⁵². εἰς ἄλλο δὲ σημεῖον περιληπτικώτερα λέγει ὅτι «τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς εἶναι ἐχθρα εἰς Θεόν, διότι δὲν ὑποτάσσεται εἰς τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' οὔτε καὶ δύναται»⁶⁵³. Τὰ «θελήματα» δὲ «τῶν διανοιῶν» ἤμπορεῖ νά εἶναι λογισμοὶ ποὺ δὲν μαρτυροῦνται ἀπὸ τὴν Γραφήν, ὅπως εἶναι ἐκεῖνοι διὰ τοὺς ὁποίους ἔχει λεχθῆ «λογισμοὺς καθαιροῦμεν καὶ πᾶν ὕψωμα τὸ ὁποῖον ἐπαίρεται κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ», καὶ νοήματα ποὺ δὲν αἰχμαλωτίζονται εἰς τὴν ὑπακοήν τοῦ Χριστοῦ⁶⁵⁴. Διὰ τοῦτο εἶναι ἀναγκαῖον καὶ ἀσφαλὲς νά τηροῦμεν πάντοτε καὶ παντοῦ ἐκεῖνο ποὺ εἶχε λεχθῆ ἀπὸ τὸν Δαβίδ· «καὶ ἡ συμβουλή μου εἶναι αἱ πράξεις τῆς δικαιοσύνης σου»⁶⁵⁵.

652. Γαλ. 5, 19 - 21.

653. Ρωμ. 8, 6-7.

654. Β' Κορ. 10, 5.

655. Ψαλ. 118, 24.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΟ'

Τι ἔστιν· («*Απορούμενοι, ἀλλ' οὐκ ἔξαπορούμενοι*»).

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τὴν πληροφορίαν τῆς ἑαυτοῦ εἰς Θεὸν πεποιθήσεως ἐξ ἀντιπαρθέσεως τοῦ ἀνθρωπίνου φρονήματος δεικνὺς ὁ ἀπόστολος, ἕκαστον τῶν ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ κειμένων οὕτω τίθησιν. 5 Ὡς μὲν γὰρ πρὸς τὸ ἀνθρώπινον φρόνημα, («*Ἐν παντὶ θλιβόμενοι*»), φησί, ὡς δὲ πρὸς τὴν ἐπὶ Θεὸν πεποιθήσιν ἐπιφέρει τό· («*Ἀλλ' οὐ στενοχωρούμενοι*»)· πάλιν, ὡς μὲν πρὸς τὸ ἀνθρώπινον φρόνημα («*Απορούμενοι*»), ὡς δὲ πρὸς τὴν ἐπὶ Θεὸν πεποιθήσιν τό· («*Οὐκ ἔξαπορούμενοι*»), καὶ τὰ λοιπὰ ὁμοίως. 10 Οἷά ἐστι κάκεινα τὰ ἀλλαχοῦ αὐτῷ εἰρημένα· («*Ὡς ἀποθνήσκοντες καὶ ἰδοὺ ζῶμεν ὡς πτωχοί, πολλοὺς δὲ πλουτίζοντες ὡς μηδὲν ἔχοντες καὶ πάντα κατέχοντες*»).

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΟΑ'

Τοῦ Κυρίου λέγοντος· («*Πλὴν τὰ ἐνόητα δότε ἐλεημοσύνην, καὶ ἰδοὺ πάντα καθαρὰ ὑμῖν ἔστι*»), εἰ πάντων, ὅσα ἡμαρτέ τις, 15 διὰ τῆς ἐλεημοσύνης τὸν καθαρισμόν εὐρίσκει.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Αὐτὴ ἡ ἀκολουθία τῶν προκειμένων σαφηνίζει τὸ εἰρημένον. Προειπὼν γὰρ ὅτι «*Καθαρίζετε τὸ ἔξωθεν τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος, τὸ δὲ ἔσωθεν ὑμῶν γέμει ἀρπαγῆς καὶ πονηρίας*», οὕτως ἐπήγαγε· («*Πλὴν τὰ ἐνόητα δότε ἐλεημοσύ-*

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 270

Τί σημαίνει τό· «ἀπορούμενοι, ἀλλ' οὐκ ἐξαπορούμενοι» ⁶⁵⁸.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὁ ἀπόστολος δεικνύων τὴν βεβαιότητα τῆς ἐμπιστοσύνης του εἰς τὸν Θεὸν καὶ ἀντιπαραθέτων εἰς αὐτὴν τὸ ἀνθρώπινον φρόνημα, ἐκθέτει ἐδῶ χωριστὰ κάθε τι ἀπὸ αὐτὰ πού περιέχονται εἰς αὐτὴν τὴν περικοπὴν. Διότι ὡς πρὸς τὸ ἀνθρώπινον φρόνημα λέγει· «ἐν παντὶ θλιβόμεθα», ὡς πρὸς δὲ τὴν πεποίθησιν εἰς τὸν Θεὸν προσθέτει· «ἀλλὰ δὲν στενοχωρούμεθα»· πάλιν, ὡς πρὸς μὲν τὸ ἀνθρώπινον φρόνημα λέγει· «ἀπορούμενοι» (στερούμενοι), ὡς πρὸς δὲ τὴν πεποίθησιν εἰς τὸν Θεὸν τό· «οὐκ ἐξαπορούμενοι» (δὲν ἀπελπιζόμεθα), καὶ τὰ ὑπολοιπα ὁμοίως. Τοιαῦτα εἶναι καὶ τὰ λεχθέντα ἀπὸ τὸν ἴδιον εἰς ἄλλην περικοπὴν· «ὡς ἀποθνήσκοντες καὶ ἰδοὺ ζῶμεν· ὡς πτωχοί, πολλοὺς δὲ πλουτίζοντες· ὡς μηδὲν ἔχοντες καὶ πάντα κατέχοντες» ⁶⁵⁷.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 271

Ἐπειδὴ ὁ Κύριος εἶπε· «πλὴν δότε ἐλεημοσύνην τὰ ὑπάρχοντα ὑμῶν, καὶ ἰδοὺ τὰ πάντα εἶναι καθαρὰ εἰς ὑμᾶς» ⁶⁵⁸, ἢμπορεῖ νὰ καθαρισθῆ κανεὶς διὰ τῆς ἐλεημοσύνης ἀπὸ ὅλα τὰ ἁμαρτήματά του;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τὸ ἐρώτημά σας ἐρμηνεύεται εἰς τὴν Γραφὴν ἀπὸ τὰ προηγηθέντα. Διότι, ὅταν προεῖπεν ὁ Κύριος· «καθαρίζετε τὸ ἔξωθεν τοῦ ποτηρίου καὶ τοῦ πινακίου, τὸ δὲ ἐσωτερικὸν ὑμῶν εἶναι πλῆρες ἀρπαγῆς καὶ πονηρίας» ⁶⁵⁹, ὕστερα προσέθεσε· «πλὴν

658. Λουκ. 11, 41.

659. Λουκ. 11, 39.

νην, καὶ ἰδοὺ πάντα καθαρὰ ὑμῖν ἐστι), πάντα ταῦτα δηλονότι
 ὄσα ἐν τῷ ἀρπάζειν καὶ πλεονεκτεῖν ἀμαρτάνομεν καὶ πονη-
 ρεύομεθα. Παρίστησι δὲ τοῦτο καὶ ὁ Ζακχαῖος εἰπὼν «Ἴδοὺ
 τὰ ἡμίση τῶν ὑπαρχόντων μου δίδωμι τοῖς πτωχοῖς καὶ εἴ
 5 τινός τι ἐσυκοφάντησα, ἀποδίδωμι τετραπλοῦν». Ὅστε ὄ-
 σα τοιαῦτά ἐστιν ἀμαρτήματα, ἅπερ δυνατὸν ἀναλῦσαι καὶ ὑ-
 πὲρ ὧν ἐστὶν ἀντιδοῦναι πολυπλάσιον, τούτῳ τῷ τρόπῳ κα-
 θαρίζεσθαι· καὶ τούτῳ, φημί, τῷ τρόπῳ, οὐκ αὐτῷ καθ' ἑαν-
 τὸν ἀρκοῦντι πρὸς τὴν κάθαρσιν, χερίζοντι δὲ προηγουμένως
 10 τοῦ ἐλέους τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, ἐν ᾧ καὶ
 τῶν ἄλλων ἀπάντων ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν, ποιοῦντες ἐφ'
 ἐκάστῳ τοὺς ἀξίους καρποὺς τῆς μετανοίας.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΟΒ'

Ἐπειδὴ πρόσταγμά ἐστὶ τοῦ Κυρίου μὴ μεριμνᾶν περὶ τῆς
 αὔριου, πῶς ὑγιῶς τὸ πρόσταγμα νοήσομεν. Ὁρῶμεν γάρ, ὅτι
 15 πολλὴν ἔχομεν σπουδὴν τῶν πρὸς τὴν χρεῖαν ἔνεκεν, ὥστε πα-
 ραθέσθαι καὶ τὰ πρὸς πλείονα χρόνον ἀρκέσαι δυνάμενα.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὁ καταδεξάμενος τὴν τοῦ Κυρίου διδασκαλίαν εἰπόν-
 τος· «Ζητεῖτε πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιο-
 σύνην αὐτοῦ», καὶ πληροφορηθεὶς τὴν ἀλήθειαν τῆς αὐτοῦ ἐ-
 20 παγγελίας, ἐπαγαρόντος· «Καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται
 ὑμῖν», οὐκ ἐν ταῖς βιοτικαῖς μερίμναις ταῖς συμπινοῦσαις
 τὸν λόγον καὶ ἄκαρπον ποιούσαις καταργεῖ τὴν ψυχὴν. Ἐν δὲ
 τῷ καλῷ ἀγῶνι τῆς πρὸς Θεὸν εὐαρεστήσεως ἀγωνιζόμενος,

δότε ἐλεημοσύνην τὰ ὑπάρχοντα ὑμῶν, καὶ ἰδοὺ τὰ πάντα εἶναι καθαρὰ εἰς ὑμᾶς», δηλαδή ὅλαι αἱ ἁμαρτίαι καὶ πονηρίαι ποὺ γίνονται διὰ τῆς ἀρπαγῆς καὶ τῆς πλεονεξίας. Ἐμφαίνει δὲ τοῦτο καὶ ὁ Ζακχαῖος, ὅταν λέγῃ· «ἰδοὺ τὰ ἡμίση τῶν ὑπαρχόντων μου δίδω εἰς τοὺς πτωχοὺς καί, ἔάν ἀπέσπασά τι κατὰ τρόπον ἐκβιαστικὸν ἔκ τινος, τὸ ἀποδίδω εἰς τετραπλοῦν». Συνεπῶς ὅλα τὰ ἁμαρτήματα αὐτοῦ τοῦ εἴδους, ποὺ εἶναι δυνατὸν νὰ τὰ ἐξαλειψωμεν καὶ νὰ ἀνταποδώσωμεν δι' αὐτὰ πολλαπλάσιον, κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον καθαρίζονται. Ἄλλ' αὐτὸς ὁ τρόπος δὲν ἀρκεῖ μόνος του διὰ τὴν κάθαρσιν, ἀλλὰ χρειάζεται προηγουμένως τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποῦ ἀπολυτρούμεθα⁶⁶⁰ καὶ ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα, μὲ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι ἀποσίδομεν διὰ κάθε ἁμαρτήμα τοὺς ἀξίους καρποὺς τῆς μετανοίας⁶⁶¹.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 272

Ἐπειδὴ εἶναι ἐντολὴ τοῦ Κυρίου νὰ μὴ μεριμνῶμεν διὰ τὴν αὔριον⁶⁶², πῶς θὰ νοήσωμεν τὴν ἐντολὴν κατὰ τρόπον ὑγιᾶ; Διότι βλέπομεν ὅτι φροντίζομεν πολὺ διὰ τὰς ἀνάγκας μας, ὥστε νὰ ἐναποθέτωμεν ἀγαθὰ ποὺ ἠμποροῦν νὰ ἐπαρκέσουν ἐπὶ περισσότερον χρόνον.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐκεῖνος ποὺ ἀπέδέχθη τὴν διδασκαλίαν τοῦ Κυρίου, ποὺ εἶπε· «ζητεῖτε πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ», καὶ ἐβεβαιώθη διὰ τὴν ἀλήθειαν τῆς ὑποσχέσεώς του, διότι προσέθεσε· «καὶ ταῦτα πάντα θὰ προστεθοῦν εἰς ὑμᾶς»⁶⁶³, δὲν κρατεῖ ἀργὴν τὴν ψυχὴν μέσα εἰς τὰς βιοτικὰς μερίμνας ποὺ συμπνίγουν τὸν λόγον καὶ τὸν καθιστοῦν ἄκαρπον. Ἀντιθέτως, ἀγωνιζόμενος τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς εὐαρε-

662. Ματθ. 6, 34.

663. Ματθ. 6, 33.

πιστεύει τῷ Κυρίῳ εἰπόντι· «Ἄξιός ὁ ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ», καὶ οὐδὲν ταύτης ἔνεκεν περιμεργάζεται. Ἐργάζεται δὲ καὶ μεριμνᾷ οὐχὶ δι' ἑαυτὸν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Χριστοῦ, καθὼς ὑπέδειξε καὶ ἐδίδαξεν ὁ ἀπόστολος εἰπών. «Πάντα
5 ὑπέδειξα ὑμῖν, ὅτι οὕτω κοπιῶντας δεῖ ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν ἀσθενούντων». Τὸ μὲν γὰρ δι' ἑαυτὸν μεριμνᾷν φιλαντίας ἐστὶν ἔγκλημα, τὸ δὲ διὰ τὴν ἐντολὴν μεριμνᾷν καὶ ἐργάζεσθαι φιλοχρίστου καὶ φιλαδέλφου διαθέσεώς ἐστιν ἐγκώμιον.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΟΓ'

Τί ἂν τις ποιήσας, βλασφημεῖ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

10 Ἐκ τῆς τότε βλασφημίας, ἣν ἐβλασφήμησαν οἱ φαρισαῖοι, ἐφ' οἷς καὶ τὸ κριμα τοῦτο ἐτέθη, δηλόν ἐστιν, ὅτι καὶ νῦν ἐκεῖνος βλασφημεῖ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὅς ἂν τὰς ἐνεργείας καὶ τοὺς καρποὺς τοῦ ἁγίου Πνεύματος τῷ ἐναντίῳ ἐπιφημίση· ὅπερ πάσχομεν οἱ πολλοί, τὸν μὲν σπουδαῖον κ
15 νόδοξον πολλάκις ὀψοκινδύνως ἀποκαλοῦντες, τοῦ δὲ ζῆλον ἀγαθὸν ἐπιδεικνυμένου ὀργὴν καταψευδόμενοι, καὶ ἄλλα τοιαῦτα ἐν ὑπονοίαις πονηραῖς ψευδῶς ἐπιφημίζοντες.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΟΔ'

Πῶς γίνεται τις ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ μωρός.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐὰν φοβηθῇ τὸ κριμα τοῦ Θεοῦ λέγοντος· «Ὅσαι οἱ συν-

στήσεως πρὸς τὸν Θεόν, πιστεύει εἰς τὸν λόγον τοῦ Κυρίου, πού εἶπεν ὅτι «ἄξιός ἐστιν ὁ ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ» ⁶⁶⁴, καὶ δὲν ἀνησυχεῖ πλέον δι' αὐτήν. Ἐργάζεται δὲ καὶ μεριμνᾷ ὄχι διὰ τὸν ἑαυτόν του, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐντολήν τοῦ Χριστοῦ, ὅπως ὑπέδειξε καὶ ἐδίδαξεν ὁ ἀπόστολος, ὅταν εἶπε· «τὰ πάντα ὑπέδειξα εἰς ὑμᾶς ὅτι κοπιᾶζοντες πρέπει νὰ βοηθῆτε τοὺς ἀδυνάτους» ⁶⁶⁵. Διότι τὸ νὰ μεριμνᾷ κανεὶς διὰ τὸν ἑαυτόν του συνεπάγεται τὴν μομφὴν τῆς φιλαυτίας, ἐνῶ τὸ νὰ μεριμνᾷ καὶ νὰ ἐργάζεται διὰ τὴν ἐντολήν τοῦ Κυρίου εἶναι ἔπαινος φιλοχρίστου καὶ φιλαδέλφου διαθέσεως.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 273

Τί ἐὰν κάμη κανεὶς βλασφημεῖ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα ⁶⁶⁶.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐκ τῆς βλασφημίας πού ἐξεστόμισαν τότε οἱ φαρισαῖοι, διὰ τοὺς ὁποίους διευτυπώθη αὐτὸ τὸ κρῖμα, εἶναι φανερόν ὅτι καὶ τώρα ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος βλασφημεῖ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ὁ ὁποῖος ἀποδίδει εἰς τὸν ἐχθρὸν τὰς ἐνεργείας καὶ τοὺς καρπούς τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Τοῦτο παθαίνομεν οἱ περισσότεροι, ὅταν συχνά, ἀψηφοῦντες τὸν κίνδυνον, ἀποκαλοῦμεν κενόδοξον τὸν φιλόπονον ἢ ὅταν ψευδῶς ἀποδίδωμεν ὀργὴν εἰς τὸν ἐπιδεικνύοντα ἀγαθὸν ζῆλον, καὶ ὅταν λέγωμεν ψευδόμενοι ἄλλα παρόμοια μὲ πονηροὺς σκοπούς.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 274

Πῶς ἢμπορεῖ νὰ γίνῃ κανεὶς «μωρὸς» εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον ⁶⁶⁷.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Αὐτὸ γίνεται, ἐὰν φοβηθῆ κανεὶς τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ, πού

666. Μάρκ. 3, 29.

667. Βλ. Α' Κορ. 3, 18.

ετοι ἐν ἑαυτοῖς, καὶ ἐνώπιον αὐτῶν ἐπιστήμονες», καὶ μιμήσεται τὸν εἰπόντα· «Κτηνώδης ἐγενήθην παρὰ σοί», καὶ πᾶσαν οἴησιν συνέσεως ἀποβαλὼν, μὴ πρότερόν τι τῶν ἰδίων λογισμῶν ὡς ἀγαθὸν ἐγκρίνη, μήτε μὴν λογίσηται τι τὴν ἀρχήν, πρὶν ἂν 5 ὑπ' αὐτῆς τοῦ Κυρίου τῆς ἐντολῆς συνεισθῆ πρὸς τὸ ἀρέσκον τῷ Θεῷ εἴτε ἐν ἔργῳ εἴτε ἐν λόγῳ εἴτε ἐν ἐνθυμήσει, τοῦ ἀποστόλου εἰπόντος· «Πεποίθησιν δὲ τοιαύτην ἔχομεν διὰ τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν Θεόν· οὐχ ὅτι ἀφ' ἑαυτῶν ἱκανοὶ ἐσμεν λογισασθαι τι ὡς ἐξ ἑαυτῶν, ἀλλ' ἡ ἱκανότης ἡμῶν ἐκ τοῦ Θεοῦ» 10 τοῦ διδάσκοντος ἄνθρωπον γνῶσιν, καθὼς γέγραπται.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΟΕ'

Εἰ δύναται ἐγκόψαι πρόθεσιν ἁγίου ὁ Σατανᾶς, ὅτι γέγραπται· «Ἐγὼ μὲν Παῦλος προεθέμην ἔλθειν καὶ ἅπαξ καὶ δίς, καὶ ἐνέκοψεν ἡμᾶς ὁ Σατανᾶς».

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τῶν ἐν Κυρίῳ κατορθωμάτων τὰ μὲν προθέσει καὶ κρίσει 15 ψυχῆς ἐκτελεῖται, τὰ δὲ διὰ σώματος ἐνεργεῖται ἢ ἐν σπουδῇ ἢ ἐν ὑπομονῇ. Ὅσα μὲν οὖν ἐν προθέσει τῆς ψυχῆς καὶ κρίσει κείται, ταῦτα ἐγκόψαι οὐδενὶ τρόπῳ δυνατόν ἐστι τῷ Σατανᾷ· ἐν δὲ τοῖς διὰ σωματικῆς ἐνεργείας κατορθουμένοις πολλάκις 20 τι καὶ συγχωρεῖ ὁ Θεὸς γενέσθαι ἐμπόδιον εἰς δοκιμὴν καὶ ἔλεγχον τοῦ ἐμποδιζομένου, ἵνα ἢ μετατιθέμενος τῆς ἀγαθῆς προθέσεως ἐλεγχθῆ, ὡς οἱ ἐπὶ τῆς πέτρας σπαρέντες, οἱ πρὸς ὀλίγον μὲν τὸν λόγον μετὰ χαρᾶς ἐδέξαντο, γενομένης δὲ θλίψεως, εὐθέως ἀπέστησαν, ἢ ἐπιμένων τοῖς καλοῖς ἀποδειχθῆ ἐν σπου-

εἶπεν· «ἀλλοίμονον εἰς τοὺς σοφοὺς πρὸς ἑαυτοὺς καὶ εἰς τοὺς φρονίμους ἐνώπιον ἑαυτῶν»⁶⁶⁸, καὶ ὅταν μιμηθῆ τὸν εἰπόντα· «κτηνώδης ἦμην ἐνώπιόν σου»⁶⁶⁹, καὶ ὅταν, ἀφοῦ ἀποβάλη ἀπὸ ἐπάνω του κάθε ἰδέαν σοφίας, δὲν δεχθῆ προηγουμένως καμμίαν ἀπὸ τὰς ἰδικὰς του σκέψεις ὡς ἀγαθὴν καὶ δὲν σκεφθῆ τίποτε δι' αὐτάς, πρὶν νὰ συνηθίσῃ ἀπὸ τὴν ἰδίαν τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου εἰς ὅ,τι ἀρέσει εἰς τὸν Θεόν, ἐμπράκτως, διὰ λόγου ἢ κατὰ διάνοιαν· διότι εἶπεν ὁ ἀπόστολος· «τοιαύτην δὲ πεποίθησιν ἔχομεν διὰ τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν Θεόν· ὄχι διότι εἴμεθα ἱκανοὶ ἀφ' ἑαυτῶν νὰ νοήσωμεν κάτι ὡς ἐξ ἡμῶν αὐτῶν, ἀλλ' ἢ ἱκανότης ἡμῶν εἶναι ἐκ τοῦ Θεοῦ»⁶⁷⁰, τοῦ διδάσκοντος τὸν ἄνθρωπον γινῶσιν⁶⁷¹, ὅπως εἶναι γραμμένον.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 275

Μήπως δύναται νὰ ἐμποδίσῃ ὁ Σατανᾶς τὴν πρόθεσιν τοῦ ἀγίου, ἐπειδὴ λέγει ἡ Γραφή· «ἐγὼ μὲν ὁ Παῦλος ἠθέλησα νὰ ἔλθω καὶ ἅπαξ καὶ δὶς, καὶ ἠμπόδισεν ἡμᾶς ὁ Σατανᾶς»⁶⁷²;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἀπὸ τὰ ἐν Κυρίῳ κατορθώματα ἄλλα μὲν ἐκτελοῦνται μὲ τὴν πρόθεσιν καὶ τὴν κρίσιν τῆς ψυχῆς, ἄλλα δὲ πραγματοποιοῦνται μὲ τὸ σῶμα ἢ διὰ ζήλου ἢ δι' ὑπομονῆς. Ὅσα λοιπὸν ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴν πρόθεσιν καὶ τὴν κρίσιν τῆς ψυχῆς, αὐτὰ δὲν ἠμπορεῖ νὰ τὰ ἐμποδίσῃ μὲ κανένα τρόπον ὁ Σατανᾶς. Εἰς αὐτὰ δὲ πού πραγματοποιοῦνται διὰ τοῦ σώματος ὁ Θεὸς συχνὰ ἐπιτρέπει νὰ ἔλθῃ κάποιο ἐμπόδιον, διὰ νὰ δοκιμάσῃ καὶ ἐλέγξῃ τὸν ἐμποδιζόμενον, ὥστε ἢ νὰ ἀποδειχθῆ ὅτι ἐγκαταλείπει τὴν ἀγαθὴν πρόθεσιν, ὅπως οἱ σπαρέντες ἐπάνω εἰς τὴν πέτραν, οἱ ὅποιοι ἐδέχθησαν μὲν τὸν λόγον μετὰ χαρᾶς ἐπ' ὀλίγον, ὅταν ὁμως ἤλθεν ἡ θλίψις, ἀμέσως ἀπεχώρησαν⁶⁷³,

671. Ψαλ. 93, 10.

672. Α' Θεσσ. 2, 18.

673. Λουκ. 8, 13.

δῆ τῶν κατορθωμάτων, ὡς αὐτὸς ὁ ἀπόστολος, δς πολλάκις προθέμενος ἀπελθεῖν πρὸς τοὺς Ῥωμαίους καὶ κωλυθεὶς, ὡς αὐτὸς ὠμολόγησεν, ὁμως οὐκ ἐπαύσατο θέλων, μέχρις ὅτε καὶ ἐπλήρωσεν ὁ προέθετο· ἐν δὲ ὑπομονῇ, ὡς ὁ Ἰώβ, δς, τοσαῦτα
 5 ὑπὸ τοῦ διαβόλου παθῶν, ἀναγκάζοντος φθέγγασθαι τι βλάσφημον, ἢ ἀχαριστῆσαι Θεῷ, καὶ μέχρι τῶν ἐσχάτων συμφορῶν οὐκ ἐξέστη τῆς εὐσεβοῦς κρίσεως καὶ τοῦ φρονεῖν περὶ Θεοῦ ὑγιῶς. Γέγραπται γὰρ περὶ αὐτοῦ· «Ἐν πᾶσι τούτοις οὐδὲν ἤμαρτεν Ἰώβ τοῖς χεῖλεσιν αὐτοῦ ἐναντίον τοῦ Θεοῦ καὶ οὐκ
 10 ἔδωκεν ἀφροσύνην τῷ Θεῷ».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΟΣ'

Τί ἐστὶ τὸ ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου εἰρημένον· «Εἰς τὸ δοκιμάζειν ὑμᾶς τί τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ τὸ ἀγαθὸν καὶ εὐάρεστον καὶ τέλειον».

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Πολλὰ ἐστὶν, ἃ ὁ Θεὸς θέλει· τὰ μὲν ἐν μακροθυμίᾳ καὶ
 15 χρηστότητι, ἅπερ ἀγαθὰ ἐστί τε καὶ λέγεται, τὰ δὲ κατ' ὀργὴν διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, ἅπερ κακὰ ὀνομάζεται. «Ἐγὼ γὰρ εἰμι», φησὶν, «ὁ ποιῶν εἰρήνην καὶ κτίζων κακὰ». Κακὰ δέ, οὐχ ὑπὲρ ὧν κολαζόμεθα, ἀλλὰ δι' ὧν παιδευόμεθα. Τὰ δὲ παιδεύοντα καὶ διὰ τῆς κακώσεως εἰς ἐπιστροφὴν ἄγοντα γίνεται εἰς
 20 ἀγαθόν. Ὅσα μὲν οὖν μακροθυμῶν καὶ χρηστεύμενος θέλει ὁ Θεός, ταῦτα καὶ ἡμᾶς καὶ θέλειν καὶ μιμεῖσθαι ἀναγκαῖον. «Γίνεσθε γάρ», φησὶν, «οἰκτίρμονες, καθὼς καὶ ὁ Πατὴρ ὑμῶν οἰκτίρμων ἐστὶ». Καὶ ὁ ἀπόστολος δὲ «Γίνεσθε», φησί, «μιμηταὶ τοῦ Θεοῦ ὡς

ἢ νὰ ἀποδειχθῆ ὅτι ἐπιμένει εἰς τὰ καλὰ μὲ ζῆλον διὰ τὰ καλὰ ἔργα, ὅπως ὁ ἴδιος ὁ ἀπόστολος· διότι αὐτός, ἐνῶ πολλάκις ἠθέλησε νὰ κατευθυνθῆ πρὸς τοὺς Ῥωμαίους καὶ ἠμποδίσθη, ὅπως ὁ ἴδιος ὠμολόγησεν ⁶⁷⁴, ὅμως δὲν ἔπαυσε νὰ θέλῃ, μέχρις ὅτου ἐξεπλήρωσε τὴν ἐπιθυμίαν του καὶ μάλιστα μὲ ὑπομονήν, ὅπως ὁ Ἰώβ, ὁ ὁποῖος, ἐνῶ ἔπαθε τόσα πολλὰ ἀπὸ τὸν διάβολον πού τὸν ἐξηνάγκαζε νὰ βλασφημήσῃ ἢ νὰ δείξῃ ἀχαριστίαν πρὸς τὸν Θεόν, δὲν ἀπεστάτησεν ἀπὸ τὴν εὐσεβῆ ἀπόφασιν καὶ ἀπὸ τὴν ὑγιᾶ σκέψιν περὶ Θεοῦ ἀκόμη καὶ εἰς τὰς ἐσχάτας συμφορὰς του. Διότι λέγει ἡ Γραφή περὶ αὐτοῦ ὅτι «εἰς πάντα ταῦτα δὲν ἠμάρτησεν ὁ Ἰώβ διὰ τῶν χειλέων αὐτοῦ ἐναντίον τοῦ Θεοῦ καὶ δὲν ἔδωκεν ἀφροσύνην εἰς τὸν Θεόν» ⁶⁷⁵.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 276

Τί σημαίνουν οἱ λόγοι τοῦ ἀποστόλου· «ὥστε νὰ δοκιμάζετε ὑμεῖς τί εἶναι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ τὸ ἀγαθὸν καὶ εὐάρεστον καὶ τέλειον» ⁶⁷⁶.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Πολλὰ εἶναι ἐκεῖνα πού θέλει ὁ Θεός· ἄλλα μὲν ἀπὸ μακροθυμίαν καὶ χρηστότητα, τὰ ὁποῖα εἶναι καὶ λέγονται ἀγαθὰ, ἄλλα δέ, τὰ ὁποῖα ὀνομάζονται κακὰ, μὲ ὀργήν ἐξ αἰτίας τῶν ἁμαρτιῶν μας. «Διότι ἐγὼ εἶμαι», λέγει, «ὁ ποιῶν εἰρήνην καὶ κτίζων κακὰ» ⁶⁷⁷. Λέγων δέ κακὰ δὲν ἐννοεῖ αὐτὰ διὰ τὰ ὁποῖα τιμωρούμεθα, ἀλλ' αὐτὰ διὰ τῶν ὁποίων σωφρονιζόμεθα. Ἐκεῖνα δὲ πού μᾶς σωφρονίζουν καὶ μᾶς φέρουν εἰς ἐπιστροφὴν διὰ τῆς κακοπαθείας ἀποβλέπουν εἰς τὸ ἀγαθόν. Ὅσα λοιπὸν θέλει ὁ Θεός ἀπὸ μακροθυμίαν καὶ χρηστότητα, αὐτὰ εἶναι ἀνάγκη ἡμεῖς νὰ τὰ θέλωμεν καὶ νὰ τὰ μιμούμεθα. Διότι λέγει ὁ Κύριος· «γίνεσθε οἰκτίρμονες, καθὼς καὶ ὁ Πατὴρ ὑμῶν εἶναι οἰκτίρμων» ⁶⁷⁸. Καὶ ὁ ἀπόστολος δὲ λέγει· «γίνεσθε μιμηταὶ τοῦ

677. Ἰησ. 45, 7. 678. Λουκ. 6, 36.

τέκνα ἀγαπητὰ καὶ περιπατεῖτε ἐν ἀγάπῃ, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς». Ὅσα δὲ κατ' ὀργὴν διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ἐπάγει, ταῦτα κακὰ λεγόμενα, ὡς εἶπον, τῷ λόγῳ τῆς κακώσεως, οὐ πάντως καὶ ἡμῖν ἔξεστι ποιεῖν. Οὐ γὰρ ἐπειδὴ θέλημα Θεοῦ 5 ἐστὶ λιμῶ πολλάκις ἢ λοιμῶ ἢ πολέμῳ ἢ ἄλλῳ τινὶ τοιούτῳ διαφθαρεῖν ἀνθρώπους, τῷ θελήματι τούτῳ ἐξυπηρετεῖσθαι ἡμᾶς χρή. Πρὸς γὰρ τὰ τοιαῦτα καὶ ὑπηρεταῖς κακοῖς ὁ Θεὸς κέχρηται, κατὰ τὸ εἰρημένον, ὅτι «Ἐξαπέστειλεν εἰς αὐτοὺς ὀργὴν θυμοῦ αὐτοῦ, θυμὸν καὶ ὀργὴν καὶ θλίψιν, ἀποστολὴν 10 δι' ἀγγέλων πονηρῶν». Οὐκοῦν πρῶτον μὲν ζητεῖν δεῖ, τί τὸ ἀγαθὸν θέλημα τοῦ Θεοῦ· εἶτα, ὅταν γνωρίσωμεν τὸ ἀγαθόν, ἐξετάζειν, εἰ τὸ ἀγαθὸν τοῦτο καὶ εὐάρεστον τῷ Θεῷ ἐστίν. Ἔστι γάρ τι, ὃ τῷ μὲν ἰδίῳ λόγῳ καὶ θέλημα Θεοῦ ἐστὶ καὶ ἀγαθόν ἐστίν· ὅταν δὲ ἢ παρὰ πρόσωπον ἢ παρὰ καιρὸν γένηται, οὐκέτι 15 καὶ εὐάρεστον Θεῷ ἐστίν. Οἶον, θέλημα Θεοῦ ἦν καὶ ἀγαθὸν ἦν τὸ θυμᾶν Θεῷ, ἀλλ' οὐκ ἦν εὐάρεστον Θεῷ τοὺς περὶ Δαθὰν καὶ Ἀβειρῶν τοῦτο ποιεῖν. Καὶ πάλιν, θέλημα Θεοῦ ἐστὶ καὶ ἀγαθόν ἐστὶ τὸ ἐλεημοσύνην ποιεῖν, ἀλλὰ τὸ ἔνεκεν τοῦ δοξα- σθῆναι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ποιεῖν οὐκέτι καὶ εὐάρεστον Θεῷ 20 ἐστὶ. Καὶ πάλιν, θέλημα Θεοῦ ἦν καὶ ἀγαθὸν ἦν τὸ τοὺς μαθη- τὰς, ὃ πρὸς τὸ οὐδὲ ἤκουσαν, κηρύξαι ἐπὶ τῶν δωμάτων· ἀλλὰ τὸ πρὸ καιροῦ τι εἰπεῖν οὐκέτι καὶ εὐάρεστον ἦν τῷ Θεῷ· «Μη- δεινὸν γὰρ εἶπητε», φησί, «τὸ δράμα τοῦτο, ἕως οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν ἀναστῆ». Καὶ καθόλου πᾶν θέλημα Θεοῦ 25 ἀγαθὸν τότε καὶ εὐάρεστον ἐστίν, ὅταν πληρωθῇ ἐπ' αὐτῷ τὸ ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου εἰρημένον· «Πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖ-

Θεοῦ ὡς τέκνα ἀγαπητὰ καὶ περιπατεῖτε ἐν ἀγάπῃ, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησεν ὑμᾶς»⁶⁷⁹. "Ὅσα ὁμως φέρει ἐπάνω μας μὲ ὀργὴν λόγῳ τῶν ἀμαρτιῶν μας, αὐτὰ λέγονται μὲν, ὅπως εἶπα, κακὰ ἐξ αἰτίας τῆς κακοπαθείας, κατ' οὐδένα τρόπον ὁμως δὲν ἐπιτρέπεται εἰς ἡμᾶς νὰ τὰ πράττωμεν. Διότι δὲν πρέπει, ἐπειδὴ εἶναι θέλημα Θεοῦ οἱ ἄνθρωποι νὰ καταστραφοῦν ἀπὸ πείναν πολλὰκις ἢ λοιμώδη ἀσθένειαν ἢ πόλεμον ἢ κάποιον ἄλλο παρόμοιον, νὰ ὑπηρετοῦμεν ἡμεῖς τὸ θέλημα τοῦτο. Διότι διὰ τὰ τοιαῦτα ὁ Θεὸς ἔχει χρησιμοποίησει ἀκόμη καὶ κακοὺς ὑπηρέτας κατὰ τὸ λεχθέν, ὅτι δηλαδὴ «ἐξαπέστειλεν εἰς αὐτοὺς τὴν ἔξαψιν τοῦ θυμοῦ αὐτοῦ, θυμὸν καὶ ὀργὴν καὶ θλίψιν, ἀποστέλλων αὐτὰ δι' ἀγγέλων πονηρῶν»⁶⁸⁰. Πρῶτα λοιπὸν πρέπει νὰ ζητοῦμεν τί εἶναι τὸ ἀγαθὸν θέλημα τοῦ Θεοῦ· ἔπειτα, ὅταν γνωρίσωμεν τὸ ἀγαθόν, πρέπει νὰ ἐξετάζωμεν ἐὰν τὸ ἀγαθὸν τοῦτο εἶναι καὶ εὐάρεστον εἰς τὸν Θεόν. Διότι ὑπάρχει κάτι τὸ ὁποῖον καθ' ἑαυτὸ μὲν εἶναι καὶ θέλημα Θεοῦ καὶ ἀγαθόν· ὅταν ὁμως δὲν γίνεται ἀπὸ τὸ κατάλληλον πρόσωπον καὶ εἰς τὸν κατάλληλον χρόνον, δὲν εἶναι πλέον εὐάρεστον εἰς τὸν Θεόν. Παραδείγματος χάριν, ἦτο θέλημα Θεοῦ καὶ ἀγαθὸν νὰ θυμιάζουσαν εἰς τὸν Θεόν, ἀλλὰ δὲν ἦτο εὐάρεστον εἰς τὸν Θεὸν νὰ κάμνουσαν τοῦτο οἱ ἀκόλουθοι τοῦ Δαθὰν καὶ Ἀβειρῶν⁶⁸¹. Καὶ πάλιν, ἐνῶ εἶναι θέλημα Θεοῦ καὶ ἀγαθὸν ἡ ἐλεημοσύνη, τὸ νὰ ἐλεῆ κανεῖς διὰ νὰ δοξασθῆ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους δὲν εἶναι καθόλου εὐάρεστον καὶ εἰς τὸν Θεόν⁶⁸². Καὶ πάλιν, ἦτο θέλημα Θεοῦ καὶ ἀγαθὸν οἱ μαθηταὶ νὰ κηρύξουσαν ἀπὸ τοὺς ἐξώστας αὐτὸ πού ἤκουσαν εἰς τὰ ὠτὰ των⁶⁸³, ὁμως δὲν ἦτο εὐάρεστον εἰς τὸν Θεὸν νὰ εἶπουσαν κάτι πρὸ τοῦ ὠρισμένου καιροῦ· διότι τοὺς εἶπεν ὁ Κύριος· «εἰς οὐδένα νὰ εἶπητε τὸ ὄραμα τοῦτο, ἕως ὅτου ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν ἀναστῆ»⁶⁸⁴. Γενικῶς δὲ κάθε θέλημα Θεοῦ τότε εἶναι ἀγαθόν καὶ εὐάρεστον, ὅταν πληρωθῆ εἰς αὐτὸ τὸ λεχθέν ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου·

682. Ματθ. 6, 2.

683. Ματθ. 10, 27.

684. Ματθ. 17, 9.

τε), καί «Πάντα ἐσχημόνως καὶ κατὰ τάξιν γινέσθω». Πάλιν δέ, δταν καὶ θέλημα Θεοῦ ἦ τι καὶ ἀγαθὸν ἦ καὶ εὐάρεστον ἦ, οὐδ' οὕτως ἀμεριμνεῖν χρή, ἀλλ' ἀγωνιᾶν καὶ φροντίζειν, ὅπως τέλειον καὶ ἀνελλιπές τοῦτο ἦ, ἐν μέτρῳ ποτὲ μὲν τοῦ γινομένου, εἰ κατὰ τὸ προστεταγμένον γίνεται, ποτὲ δὲ τῆς τοῦ ποιούντος δυνάμεως. «Ἀγαπήσεις γάρ», φησί, «Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς δυνάμεώς σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου, καὶ τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν», καθὼς καὶ ὁ Κύριος ἐν τῷ κατὰ 10 Ἰωάννην Εὐαγγελίῳ ἐδίδαξε. Καὶ πᾶσαν δὲ ἐντολήν, καθὼς γέγραπται· «Μακάριος γάρ», φησὶν, «ὁ δοῦλος, ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτοῦ, εὐρήσει ποιοῦντα οὕτως».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΟΖ'

Ποῖόν ἐστι τὸ ταμειόν, εἰς δὲ εἰσελθεῖν τὸν προσευχόμενον προστάσσει ὁ Κύριος.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

15 Ταμειόν μὲν ἡ συνήθεια ὀνομάζειν οἶδεν οἶκον σχολάζοντα καὶ ἀνακεχωρημένον, ἐν ᾧ ἀποτιθέμεθα ἅπερ ἂν ταμιεύσασθαι βουληθῶμεν, ἢ ἐν ᾧ κρυβῆναι δυνατὸν κατὰ τὸ καὶ ἐν τῷ προφήτῃ εἰρημένον· «Βάδιζε; λαός μου, εἴσελθε εἰς τὸ ταμειόν σου, ἀποκρύβηθι». Τὴν δὲ δύναμιν τῆς ἐντολῆς ἢ ὑπόθεσις σαφηνίζει· 20 πρὸς γὰρ τοὺς νοσοῦντας τὸ πάθος τῆς ἀνθρωπαρασκείας ὁ λόγος ἐστίν. Ὡστε, εἰ μὲν τις ὑπὸ τοῦ πάθους ἐκείνου παρενοχλῆται, καλῶς ποιεῖ ὑπαναχωρῶν ἐν τῇ προσευχῇ καὶ μονούμενος, μέχρις ἂν δυνηθῇ ἀναλαβεῖν τὴν ἔξιν τοῦ μὴ περιβλέπεσθαι εἰς τοὺς παρὰ τῶν ἀνθρώπων ἐπαίνους, εἰς μό-

«πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖτε»⁶⁸⁵, καί· «ὡς γίνονται τὰ πάντα εὐσχημόνως καὶ κατὰ τάξιν»⁶⁸⁶. Πάλιν δέ, ὅταν εἶναι κάτι θέλημα Θεοῦ καὶ ἀγαθὸν καὶ εὐάρεστον, δὲν πρέπει νὰ ἐφησυχάζη κανεὶς οὔτε τότε, ἀλλὰ νὰ ἀγωνιᾷ καὶ νὰ φροντίζη, ὥστε νὰ εἶναι τοῦτο τέλειον καὶ ἀκέραιον· νὰ ἔχη δὲ ὡς μέτρον ἄλλοτε μὲν τὸ γινόμενον, ἐὰν γίνεται κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, ἄλλοτε δὲ τὴν δύναμιν τοῦ ἐνεργοῦντος. Διότι λέγει· «θὰ ἀγαπήσης Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς δυνάμεώς σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου, καὶ τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν»⁶⁸⁷, ὅπως ἐπίσης ἐδίδαξε ὁ Κύριος καὶ εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον. Πρέπει δὲ νὰ τηροῦμεν καὶ κάθε ἐντολήν, ὅπως λέγει ἡ Γραφή· «μακάριος εἶναι ὁ δοῦλος τὸν ὁποῖον, ὅταν ἔλθῃ ὁ Κύριος αὐτοῦ, θὰ εὖρη ποιοῦντα οὕτως»⁶⁸⁸.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 277

Ποῖον εἶναι τὸ ταμεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον προστάσσει ὁ Κύριος νὰ εἰσέλθῃ ὁ προσευχόμενος.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ταμεῖον συνήθως ὀνομάζομεν ἓνα χῶρον κενὸν καὶ χωρισμένον, εἰς τὸν ὁποῖον ἐναποθέτομεν ὅ,τι θελήσωμεν νὰ ἀποθηκεύσωμεν, ἢ ὁ χῶρος ἐντὸς τοῦ ὁποίου εἶναι δυνατὸν νὰ κρυβῶμεν, ὅπως ἀναφέρεται καὶ εἰς τὸν προφήτην· «βάδιζε, λαέ μου, εἰσελθε εἰς τὸ ταμεῖόν σου, ἀποκρύβηθι»⁶⁸⁹. Ἡ δύναμις δὲ τῆς ἐντολῆς γίνεται σαφῆς ἀπὸ τὴν συνάφειαν, διότι ὁ λόγος ἀπευθύνεται πρὸς τοὺς νοσοῦντας ἀπὸ τὸ πάθος τῆς ἀνθρωπαρεσκείας. Ὡστε, ἐὰν κάποιος παρενοχλῆται ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ πάθος, καλὰ κάμνει ποὺ ἀποσύρεται εἰς τὴν προσευχὴν καὶ ἀπομονώνεται, μέχρις ὅτου ἡμπορέσῃ νὰ ἀνακτήσῃ τὴν διάθεσιν νὰ μὴ προσέχη τοὺς ἐπαινοὺς τῶν ἀνθρώπων, νὰ ἀπο-

688. Ματθ. 24, 46.

689. Ἠζ. 26, 20.

νον δὲ τὸν Θεὸν ἀποβλέπειν, κατὰ τὸν εἰπόντα· «Ἴδού, ὡς ὀφθαλμοὶ δούλων εἰς χεῖρας τῶν κυρίων αὐτῶν, ὡς ὀφθαλμοὶ παιδίσκης εἰς χεῖρας τῆς κυρίας αὐτῆς, οὕτως οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν πρὸς Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν». Ἐὰν δέ τις Θεοῦ χάριτι
 5 καθαρεύῃ τοῦ πάθους ἐκείνου, οὐκ ἔχει ἀνάγκη κρύπτειν τὸ καλόν. Ὅπερ διδάσκων αὐτὸς ὁ Κύριος λέγει· «Ὁὐ δύναται πόλις κρυβῆναι ἐπὶ ἀνὸς οὐρανοῦ κειμένη. Οὐδὲ καίουσι λύχνον καὶ τιθέασιν αὐτὸν ὑπὸ τὸν μόδιον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν, καὶ λάμπει πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ. Οὕτω λαμπράτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπρο-
 10 σθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα καὶ δοξάσωσι τὸν Πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς». Ὁ δὲ αὐτὸς νοῦς καὶ ἐπὶ τῆς ἐλεημοσύνης καὶ ἐπὶ τῆς νηστείας, ἅπερ ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ κεῖται, καὶ καθόλου ἐπὶ παντὸς πράγματος τῆς θεοσεβείας.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΟΗ'

15 Πῶς τὸ πνεῦμά τινος προσεύχεται, ὁ δὲ νοῦς αὐτοῦ ἄκαρπός ἐστι.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τοῦτο περὶ τῶν ἐν γλώσση ἀγνοουμένη τοῖς ἀκούουσι τὰς προσευχὰς ἀναπεμπόντων ἐρρήθη. Φησὶ γάρ· «Ἐὰν προσεύχωμαι γλώσση, τὸ πνεῦμά μου προσεύχεται, ὁ δὲ νοῦς μου
 20 ἄκαρπός ἐστιν». Ὅταν μὲν γὰρ ἀγνωστα ᾗ τοῖς παροῦσι τὰ ῥήματα τῆς προσευχῆς, ἄκαρπός ἐστιν ὁ νοῦς τοῦ προσευχομένου, μηδενὸς ὠφελουμένου· ὅταν δὲ οἱ παρόντες νοῶσι τὴν προσευχὴν ὠφελεῖν δυναμένην τοὺς ἀκούοντας, τότε ὁ προσευχόμενος καρ-

βλέπη δέ μόνον εἰς τὸν Θεόν, ὅπως λέγει ὁ ψαλμωδός· «ἰδοῦ, ὅπως οἱ ὀφθαλμοὶ δούλων εἰς χεῖρας τῶν κυρίων αὐτῶν καὶ ὅπως οἱ ὀφθαλμοὶ νεαρᾶς δούλης εἰς χεῖρας τῆς κυρίας αὐτῆς, οὕτως οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν εἶναι ἐστραμμένοι πρὸς Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν»⁶⁹⁰. Ἐὰν δὲ κάποιος μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ εἶναι καθαρὸς ἀπὸ τὸ πάθος ἐκεῖνο, δὲν ἔχει λόγον νὰ κρύπτῃ τὸ καλόν. Τοῦτο διδάσκει ὁ ἴδιος ὁ Κύριος, ὅταν λέγῃ· «δὲν δύναται νὰ κρυβῆ πόλις κειμένη ἐπάνω ὄρους. Οὐδέ ἀνάπτουν λύχνον καὶ θέτουν αὐτὸν ὑπὸ τὸν μῶδιον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν, καὶ λάμπει εἰς πάντας τοὺς ἐν τῇ οἰκίᾳ. Οὕτως ἅς λάμπῃ τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, διὰ νὰ ἴδουν τὰ καλὰ ὑμῶν ἔργα καὶ νὰ δοξάσουν τὸν Πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς»⁶⁹¹. Τὸ αὐτὸ νόημα ἔχουν καὶ τὰ περὶ ἔλεημοσύνης καὶ νηστείας ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἰδίαν συνάφειαν καὶ γενικῶς κάθε τι ποῦ ἔχει σχέσιν μὲ τὴν θεοσέβειαν.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 278

Πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ προσεύχεται τὸ πνεῦμα κάποιου, ἐνῶ ὁ νοῦς του εἶναι ἄκαρπος⁶⁹².

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τοῦτο ἐλέχθη περὶ τῶν προσευχομένων διὰ γλώσσης ἀκατανοήτου ἀπὸ τοὺς ἀκούοντας. Διότι λέγει· «ἐὰν προσεύχωμαι διὰ τῆς γλώσσης, τὸ πνεῦμά μου προσεύχεται, ὁ δὲ νοῦς μου εἶναι ἄκαρπος». Διότι, ὅταν οἱ λόγοι τῆς προσευχῆς εἶναι ἀκατανόητοι ἀπὸ τοὺς παρόντας, τότε εἶναι ἄκαρπος ὁ νοῦς τοῦ προσευχομένου, διότι κανεὶς δὲν ὠφελεῖται· ὅταν ὅμως οἱ παρόντες κατανοοῦν τὴν προσευχὴν ποῦ ἡμπορεῖ νὰ ὠφελήσῃ τοὺς ἀκούοντας, τότε ὁ καρπὸς τοῦ προσευχομένου

692. Βλ. Α' Κορ. 14, 14.

πὸν ἔχει τὴν τῶν ἀφελουμένων βελτίωσιν. Ὅμοίως δὲ καὶ ἐπὶ πάσης ἐκφωνήσεως τῶν τοῦ Θεοῦ ῥημάτων. Γέγραπται γάρ· «Ἄλλ' εἰ τις ἀγαθὸς πρὸς οἰκοδομὴν τῆς πίστεως».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΟΘ'

Τί ἐστι τό· «Ψάλατε συνετῶς».

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

5 Ὅπερ ἐστὶν ἐπὶ τῶν βρωμάτων ἢ αἰσθησις τῆς ποιότητος ἐκάστου βρώματος, τοῦτό ἐστιν ἐπὶ τῶν ῥημάτων τῆς ἀγίας Γραφῆς ἢ σύνεσις. «Λάρυγξ μὲν γάρ», φησί, «σῖτα γεύεται, νοῦς δὲ ῥήματα διακρίνει». Ἐὰν οὖν τις οὕτω συνδιατεθῆ τὴν ψυχὴν τῇ δυνάμει ἐκάστου ῥήματος, ὡς συνδιατίθεται τὴν γε-
10 σιν τῇ ποιότητι ἐκάστου βρώματος, ὁ τοιοῦτος ἐπλήρωσε τὴν ἐντολὴν τὴν λέγουσαν· «Ψάλατε συνετῶς».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΠ'

Τίς ἐστὶν ὁ καθαρὸς τῇ καρδίᾳ.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὁ μὴ λαμβανόμενος ἑαυτοῦ ἐπὶ ἀθετήσει ἐντολῆς Θεοῦ ἢ ἐλλείπει ἢ ἀμελεία.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΠΑ'

15 Τὴν μὴ θέλουσαν ψάλαι, εἰ χρῆ ἀναγκάζεσθαι.

693. Ἐφ. 4, 29. 694. Ψαλ. 46, 8. 695. Ἰωβ 12, 11.

696. Ψαλ. 46, 8. 697. Ματθ. 5, 8.

698. Πρβλ. Ὅρους κατ' ἐπιτομὴν 296. Κατὰ τὸν Βασίλειον ὄλαι αἱ ἐντολαὶ εἶναι δυνατὸν νὰ τηρηθοῦν.

είναι ἡ βελτίωσις τῶν ὠφελουμένων. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει κάθε φορὰν ποῦ ἀπαγγέλλονται οἱ λόγοι τοῦ Θεοῦ. Διότι ἡ Γραφή λέγει: «ἀλλ' ἔαν ὑπάρχη τις ἀγαθὸς λόγος πρὸς οἰκοδομὴν τῆς πίστεως»⁶⁹³.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 279

Τί σημαίνει τὸ «ψάλατε συνετῶς»⁶⁹⁴.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὅ,τι εἶναι εἰς τὰς τροφὰς ἡ αἰσθησις τῆς ποιότητος κάθε εἶδους τροφῆς, αὐτὸ εἶναι ἡ σύνεσις εἰς τοὺς λόγους τῆς ἀγίας Γραφῆς. Διότι λέγει ὅτι «ὁ λάρυγξ γεύεται τὰς τροφὰς, ὁ νοῦς δὲ διακρίνει τοὺς λόγους»⁶⁹⁵. Ἐὰν λοιπὸν κάποιος ἐπηρεάζεται εἰς τὴν ψυχὴν του ἀπὸ τὴν δύναμιν κάθε λόγου κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον, ὅπως ἐπηρεάζεται εἰς τὴν γεῦσιν ἀπὸ τὴν ποιότητα κάθε εἶδους τροφῆς, αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ἐξεπλήρωσε τὴν ἐντολὴν ποῦ λέγει: «ψάλατε συνετῶς»⁶⁹⁶.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 280

Ποῖος εἶναι ὁ καθαρὸς εἰς τὴν καρδίαν⁶⁹⁷.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Αὐτὸς ποῦ δὲν εἶναι ἐνοχος ἀθετήσεως ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ ἢ παραλείψεως ἢ ἀμελείας⁶⁹⁸.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 281

Ἐὰν πρέπη νὰ ἀναγκάζεται νὰ ψάλλῃ ἡ ἀδελφὴ ποῦ δὲν θέλει⁶⁹⁹.

---

699. Ὁ ὑποβαλὼν αὐτὴν τὴν ἐρώτησιν πρέπει νὰ εἶναι προεστῶς διπλοῦ μοναστηρίου, ἥτοι ὁ ὑπεύθυνος καὶ διὰ τὴν εὐταξίαν τῶν γυναικῶν, μέσῳ βεβαίως τῆς προεστώσης.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Εἰ μὴ ἐπιθυμητικῶς ἔρχεται ἐπὶ τὸ ψάλλειν καὶ εἰ μὴ ἐπιφαίνεται αὐτῇ ἡ διάθεσις τοῦ εἰπόντος· («Ὡς γλυκέα τῷ λάρυγγί μου τὰ λόγια σου, ὑπὲρ μέλι τῷ στόματί μου») καὶ εἰ μὴ ζημίαν μεγάλην ἠγεῖται τὴν ἀργίαν, ἢ διορθωσάσθω ἢ ἐξαρθήτω, 5 ἵνα μὴ μικρὰ ζύμη ὄλον τὸ φύραμα δολώσῃ.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΠΒ'

Τίνες εἰσὶν οἱ λέγοντες· («Ἐφάγομεν ἐνώπιόν σου καὶ ἐπίομεν»), καὶ ἀκούοντες· «Οὐκ οἶδα ὑμᾶς».

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τάχα ἐκεῖνοι, οὓς ὑπέγραψεν ὁ ἀπόστολος ἐπὶ τοῦ ἰδίου προσώπου, εἰπών· («Ἐὰν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῶ 10 καὶ τῶν ἀγγέλων») καὶ τὰ ἐξῆς· «Καὶ ἐὰν ἔχω πᾶσαν τὴν γνῶσιν καὶ πᾶσαν τὴν πίστιν· καὶ ἐὰν ψωμίσω πάντα τὰ ὑπάρχοντά μου· καὶ ἐὰν παραδῶ τὸ σῶμά μου ἵνα καυθήσωμαι, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν ὠφελοῦμαι». Ὅπερ ἐπαυθεύθη ὁ ἀπόστολος παρὰ τοῦ Κυρίου εἰπόντος περὶ τινῶν· («Ποιοῦσι γὰρ πρὸς τὸ 15 θεαθῆναι τοῖς ἀνθρώποις. Ἄμην λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν»). Τὸ γὰρ μὴ διὰ τὴν πρὸς Θεὸν ἀγάπην, ἀλλὰ διὰ τὸν παρὰ τῶν ἀνθρώπων ἔπαινον γινόμενον, οἷον ἂν ἦ, οὐ θεοσεβείας ἔπαινον εὐρίσκει, ἀλλ' ἀνθρωπαρεσκειᾶς ἢ αὐταρεσκειᾶς ἢ φιλονικίας ἢ φθόνου ἢ τινος τοιαύτης αἰτίας ἔχει τὸ κριμα. 20 Διὸ καὶ ἀδικίας ἔργον τὸ τοιοῦτον ὁ Κύριος ὀνομάζει, λέγων πρὸς τοὺς εἰπόντας τὸ («Ἐφάγομεν ἐνώπιόν σου») καὶ τὰ ἐξῆς· («Α-

700. Ψαλ. 118, 103. 701. Γαλ. 5, 9.

702. Λουκ. 13, 26 - 27. 703. Α' Κορ. 13, 1 - 3.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐάν δὲν ἔρχεται νὰ ψάλλῃ μὲ ζῆλον καὶ ἔάν δὲν δείχνῃ τὴν διάθεσιν ποῦ εἶπὼν τό· «πόσον γλυκέα εἶναι εἰς τὸν λάρυγγά μου τὰ λόγια σου, γλυκύτερα ὑπὲρ μέλι εἰς τὸ στόμα μου»⁷⁰⁰, καὶ ἔάν δὲν θεωρῇ μεγάλην ζημίαν τὴν ὀκνηρίαν, τότε ἢ νὰ διορθωθῇ ἢ νὰ ἀποβληθῇ, διὰ νὰ μὴ μολύνη ὀλίγη ζύμη ὅλον τὸ φύραμα⁷⁰¹.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 282

Ποῖοι εἶναι ἐκεῖνοι ποῦ λέγουν· «ἐφάγομεν ἐνώπιόν σου καὶ ἐπίομεν», καὶ ἀκούουν τό· «δὲν γνωρίζω ὑμᾶς»⁷⁰².

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἴσως εἶναι ἐκεῖνοι τοὺς ὁποίους περιέγραψεν ὁ ἀπόστολος εἰς τὸ πρόσωπόν του, ὅταν εἶπεν· «ἔάν τὰς γλώσσας τῶν ἀνθρώπων λαλῶ καὶ τῶν ἀγγέλων . . . Καὶ ἔάν ἔχω πᾶσαν τὴν γνῶσιν καὶ πᾶσαν τὴν πίστιν, καὶ ἔάν διανείμω πάντα τὰ ὑπάρχοντά μου, καὶ ἔάν παραδώσω τὸ σῶμά μου διὰ νὰ καυθῶ, ἀγάπην δὲ δὲν ἔχω, οὐδὲν ὠφελοῦμαι»⁷⁰³. τοῦτο δὲ ἐδιδάχθη ὁ ἀπόστολος ἀπὸ τὸν Κύριον, ποῦ εἶπε διὰ μερικοὺς ἀνθρώπους ὅτι «πράττουν πρὸς τὸ θεαθῆναι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. Ἀληθῶς λέγω εἰς ὑμᾶς ὅτι ἤδη ἔχουν λάβει τὸν μισθὸν αὐτῶν»⁷⁰⁴. Διότι ἐκεῖνο ποῦ γίνεται ὄχι ἀπὸ ἀγάπην πρὸς τὸν Θεόν, ἀλλὰ διὰ νὰ ἀποσπάσῃ ἔπαινον ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, οἷονδὴποτε καὶ ἂν εἶναι, δὲν εὐρίσκει ἔπαινον θεοσεβείας, ἀλλ' ἔχει τὴν κατάκρισιν τῆς ἀνθρωπαρεσκείας ἢ τῆς αὐταρεσκείας ἢ τῆς φιλονικίας ἢ τοῦ φθόνου ἢ ἄλλης παρομοίας αἰτίας. Διὰ τοῦτο ὁ Κύριος ὀνομάζει τὸ τοιοῦτον ἄδικον ἔργον, ὅταν ἀπαντᾷ μὲ τό· «φύγετε ἀπ' ἐμοῦ, πάντες οἱ ἐργάται τῆς ἀδικίας» πρὸς τοὺς εἰπόντας· «ἐφάγομεν ἐνώπιόν σου»⁷⁰⁵ καὶ τὰ λοι-

704. Ματθ. 23, 5· 6, 2.

705. Λουκ. 13, 26 - 27.

πόστητε ἀπ' ἐμοῦ, πάντες ἐργάται ἀδικίας». Πῶς γὰρ οὐκ ἀδικίας ἐργάται οἱ ταῖς τοῦ Θεοῦ δωρεαῖς εἰς πραγματείαν τῶν ἰδίων ἡδονῶν καταχρώμενοι; Οἷον ἦσαν ἐκεῖνοι περὶ ὧν φησιν ὁ ἀπόστολος· «Οὐ γὰρ ἐσμεν ὡς οἱ πολλοὶ καπηλεύοντες τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ», καὶ πάλιν· «Νομιζόντων πορισμὸν εἶναι τὴν εὐσέβειαν» καὶ πολλὰ τοιαῦτα. Ὡν ἀπάντων καθαρεύων ἀποδέδεικται ἡμῖν ὁ αὐτὸς ἀπόστολος δι' ὧν φησιν· «Οὐχ ὡς ἀνθρώποις ἀρέσκοντες, ἀλλὰ Θεῷ τῷ δοκιμάζοντι τὰς καρδίας ἡμῶν. Οὔτε γὰρ ποτε ἐν λόγῳ κολακείας ἐγενήθημεν ὑμῖν, κα-
10 θῶς οἴδατε, οὔτε προφάσει πλεονεξίας· Θεὸς μάρτυς· οὔτε ζητούντες ἐξ ἀνθρώπων δόξαν οὔτε ἀφ' ὑμῶν οὔτε ἀπ' ἄλλων».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΠΓ'

Εἰ ὁ ποιῶν τὸ θέλημά τινος κοινωνὸς ἐστὶν ἐκείνου.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Εἰ πιστεύομεν τῷ Κυρίῳ λέγοντι· «Πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν δοῦλός ἐστι τῆς ἁμαρτίας», καὶ πάλιν· «Ὑμεῖς ἐκ τοῦ
15 πατρὸς τοῦ διαβόλου ἐστέ, καὶ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ πατρὸς ὑμῶν θέλετε ποιεῖν», οἴδαμεν, ὅτι οὐχὶ κοινωνὸς ἀπλῶς, ἀλλὰ κύριον ἑαυτοῦ καὶ πατέρα ἐπιγράφεται ἐκεῖνον, οὗ τὸ ἔργον ποιεῖ, κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου φωνήν. Μαρτυρεῖ δὲ τοῦτο σαφῶς καὶ ὁ ἀπόστολος λέγων· «Οὐκ οἴδατε, ὅτι ᾧ παριστάνετε ἑαυτοὺς
20 δούλους εἰς ὑπακοήν, δοῦλοί ἐστε ᾧ ὑπακούετε, ἦτοι ἁμαρτίας εἰς θάνατον ἢ ὑπακοῆς εἰς δικαιοσύνην;».

706. Β' Κορ. 2, 17. 707. Α' Τιμ. 6, 5.

708. Α' Θεσσ. 2, 4-6. 709. Ἰω. 8, 34.

πά. Διότι πῶς δὲν εἶναι ἐργάται ἀδικίας οἱ καταχρώμενοι τὰς δωρεὰς τοῦ Θεοῦ χάριν τῶν ἡδονῶν των; Τοιοῦτοι ἦσαν ἐκεῖνοι περὶ τῶν ὁποίων λέγει ὁ ἀπόστολος· «δὲν εἴμεθα ὡς οἱ πολλοί, οἱ ὅποιοι καπηλεύουν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ»⁷⁰⁶, καί· «νομίζουν ὅτι ἡ εὐσέβεια εἶναι μέσον κέρδους»⁷⁰⁷ καὶ πολλὰ ὁμοια, διὰ τῶν ὁποίων ἔχει ἀποδείξει εἰς ἡμᾶς ὁ ἀπόστολος ὅτι ἦτο καθαρὸς διὰ τῶν λόγων· «ὄχι ὡς ἀρέσκοντες εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλ' εἰς τὸν Θεὸν τὸν δοκιμάζοντα τὰς καρδίας ἡμῶν· διότι οὔτε λόγον κολακείας μετεχειρίσθημεν ποτὲ πρὸς ὑμᾶς, καθὼς γνωρίζετε, οὔτε πρόφασιν πλεονεξίας· μάρτυς ὁ Θεός· οὔτε ζητοῦμεν δόξαν ἐξ ἀνθρώπων οὔτε ἀφ' ὑμῶν οὔτε ἀπ' ἄλλων»⁷⁰⁸.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 283

Εἶναι κανεὶς κοινωνὸς ἐκείνου τοῦ ὁποίου ἐκτελεῖ τὸ θέλημα;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐὰν πιστεύωμεν εἰς τὸν Κύριον, ποὺ λέγει ὅτι «πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν εἶναι δούλος τῆς ἁμαρτίας»⁷⁰⁹, καί· «ὕμεις εἰσθε ἐκ τοῦ πατρὸς τοῦ διαβόλου καὶ θέλετε νὰ κάμνετε τὰς ἐπιθυμίας τοῦ πατρὸς ὑμῶν»⁷¹⁰, γνωρίζομεν ὅτι δὲν εἶναι ἀπλῶς κοινωνός, ἀλλ' ὅτι θεωρεῖ κύριον ἑαυτοῦ καὶ πατέρα ἐκεῖνον τοῦ ὁποίου ἐκτελεῖ τὸ ἔργον, ὅπως εἶπεν ὁ Κύριος. Τοῦτο μαρτυρεῖ σαφῶς καὶ ὁ ἀπόστολος, ὅταν λέγη· «δὲν γνωρίζετε ὅτι εἰς ὅποιον παριστάνετε ἑαυτοὺς δούλους πρὸς ὑπακοήν, εἰσθε δούλοι ἐκείνου εἰς τὸν ὁποῖον ὑπακούετε, ἦτοι τῆς ἁμαρτίας πρὸς θάνατον ἢ τῆς ὑπακοῆς πρὸς δικαιοσύνην;»⁷¹¹.

710. Ἰω. 8, 44. 711. Ρωμ. 6, 16.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΠΔ'

Ἐὰν πτωχεύσῃ ἀδελφότης διὰ περίστασιν ἢ νόσον, εἰ ἀδιάκριτόν ἐστι παρ' ἐτέρων λαμβάνειν τὰ πρὸς τὴν χρεῖαν· καὶ εἰ χρεῖα, παρὰ τίνων λήφεται.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὁ μνημονεύων τοῦ Κυρίου εἰπόντος· «Ἐφ' ὅσον ἐποίησατε ἐνὶ τοῦτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποίησατε», φροντίδα πολλὴν μετὰ σπουδῆς πλείονος καὶ ἐπιμελείας ποιεῖται ἄξιός ἐῖναι ἀδελφὸς τοῦ Κυρίου τετάχθαι. Ἐὰν οὖν τις τοιοῦτος ᾖ, μὴ διακρινέσθω λαμβάνων, ἀλλ' εὐχαριστεῖτω. Παρὰ τίνων δὲ χρεῖα λαμβάνειν καὶ πότε καὶ πῶς, ὁ τὴν κοινὴν φροντίδα ἐπιτεταγμένος δοκιμάζειν ὀφείλει, μνημονεύων τοῦ Δαβὶδ εἰπόντος· «Ἐλαιον ἀμαρτωλοῦ μὴ λιπανάτω τὴν κεφαλὴν μου», καὶ πάλιν· «Πορευόμενος ἐν ὁδῷ ἀμώμω, οὗτός μοι ἐλειτούργει».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΠΕ'

Εἰ χρεῖα ἀδελφότητα μετὰ ἀδελφότητος πραγματευομένην τὴν ἀξίαν τιμὴν τοῦ εἴδους περιεργάζεσθαι.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

15 Εἰ μὲν συγχωρεῖ ὁ λόγος ἐν ἀδελφοῖς τὸ ἀγοράζειν παρ' ἀλλήλων καὶ πωλεῖν ἀλλήλοις, οὐκ ἔχω τι λέγειν· κοινωνεῖν γὰρ ἀλλήλοις παιδευόμεθα πρὸς τὴν χρεῖαν, κατὰ τὸ γεγραμμένον·

712. Μία ἀδελφότης ποὺ ἐστηρίζετο κυρίως εἰς τὴν παραγωγὴν ἐκ τῆς καλλιεργείας τῆς γῆς ἦτο φυσικὸν νὰ ἀντιμετωπίζη κατὰ καιροῦς τὴν ἀνάγκην νὰ ζητῇ ὑλικὴν βοήθειαν.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 284

Ἐάν πτωχεύσῃ μία ἀδελφότης ⁷¹² ἐξ αἰτίας δυσκόλων περιστάσεων ἢ ἀσθενείας, εἶναι ἀδιακρίσια νὰ λαμβάνῃ ἀπὸ ἄλλους τὰ πρὸς τὸ ζῆν; Καὶ ἐάν εἶναι ὀρθόν, ἀπὸ ποίους πρέπει νὰ λάβῃ.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Αὐτὸς ποὺ ἐνθυμεῖται τὸν Κύριον, ποὺ εἶπεν· «ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε εἰς ἓνα ἐκ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, εἰς ἐμέ ἐποιήσατε» ⁷¹³, φροντίζει πολὺ καὶ δεικνύει μεγάλον ζῆλον καὶ ἐπιμέλειαν, διὰ νὰ γίνῃ ἄξιος νὰ θεωρηθῇ ἀδελφὸς τοῦ Κυρίου. Ἐάν λοιπὸν κάποιος εἶναι αὐτοῦ τοῦ εἴδους, ἅς μὴ διστάζῃ, ὅταν λαμβάνῃ, ἀλλ' ἅς εὐχαριστῇ. Ἀπὸ ποίους δὲ πρέπει νὰ λαμβάνῃ καὶ πότε καὶ πῶς, ὀφείλει νὰ τὸ ἀποφασίσῃ ὁ ἐμπειπιστευμένος τὴν κοινὴν φροντίδα, ἐνθυμούμενος τὸν Δαβίδ, ποὺ εἶπεν· «Ἐλαιον ἀμαρτωλοῦ ἅς μὴ λιπάνῃ τὴν κεφαλὴν μου» ⁷¹⁴, καὶ· «ὁ πορευόμενος ἐν ὁδοῦ ἀμώμῳ οὗτος ὑπηρέτει εἰς ἐμέ» ⁷¹⁵.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 285

Πρέπει μία ἀδελφότης ποὺ διαπραγματεύεται μὲ ἄλλην ἀδελφότητα νὰ ἀσχολῆται μὲ τὴν πραγματικὴν ἀξίαν κάθε εἴδους ⁷¹⁶;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐάν ἡ Γραφὴ ἐπιτρέπη νὰ ἀγοράζουσι καὶ νὰ πωλοῦσι οἱ ἀδελφοὶ μεταξύ των, δὲν ἔχω τίποτε νὰ εἶπω· διότι ἐδιδάχθημεν νὰ βοηθοῦμεν ὁ ἓνας τὸν ἄλλον πρὸς ἀντιμετώπισιν

713. Ματθ. 25, 40.

714. Ψαλ. 140, 5.

715. Ψαλ. 100, 6.

716. Πρβλ. Ὅρους κατὰ πλάτος 39.

«Τὸ ὑμῶν περίσσευμα εἰς τὸ ἐκείνων ὑστέρημα, καὶ τὸ ἐκείνων περίσσευμα εἰς τὸ ὑμῶν ὑστέρημα, ὅπως γένηται ἰσότης»· εἰ δὲ ἄρα συνεμπίπτει ποτὲ τοιαύτη ἀνάγκη, χρῆ τὸν ἀγοράζοντα μᾶλλον ἀκριβεύεσθαι μὴ τῆς ἀξίας ἐλάττονα δῶ τιμὴν ἢ περ τὸν πωλοῦντα. Ἀμφότεροι δὲ μνημονευέτωσαν τοῦ εἰπόντος· «Ζημιοῦν ἄνδρα δίκαιον οὐ καλόν».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΠΣ'

Εἰ δεῖ τὸν ἐν ἀδελφότητι ζῶντα καὶ ἀσθενεῖα σωματικῇ περιπεσόντα εἰς ξενοδοχεῖον ἀπάγειν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Στοχάζεσθαι χρῆ ἐκάστου τόπου καὶ σκοποῦ τοῦ οἰκείου
10 πρὸς τὸ κοινῇ συμφέρον εἰς δόξαν Θεοῦ.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΠΖ'

Τίνες εἰσὶν οἱ ἄξιοι καρποὶ τῆς μετανοίας.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τὰ ἀντικείμενα τῇ ἁμαρτία ἔργα δικαιοσύνης, ἅπερ ὁ μετανοῶν καρποφορεῖν ὀφείλει, ποιῶν τὸ εἰρημένον· («Ἐν παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ καρποφοροῦντες»).

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΠΗ'

15 Ὁ θέλων ἐξομολογήσασθαι τὰς ἁμαρτίας ἑαυτοῦ εἰ πᾶσιν ἐξομολογεῖσθαι ὀφείλει καὶ τοῖς τυχοῦσιν, ἢ τίσιν.

717. Β' Κορ. 8, 13-14. 718. Παρ. 17, 26.

719. Τὸ χειρόγραφον τοῦ Πόντου ἐτελείωνεν ἐδῶ. Αἱ ὑπόλοιποι εἴκο-

τῶν ἀναγκῶν συμφώνως πρὸς τὸν λόγον· «τὸ περίσσευμα ὑμῶν ὡς ἀναπληρώσει τὸ ὑστέρημα ἐκείνων, καὶ τὸ περίσσευμα ἐκείνων ὡς χρησιμεύσει εἰς τὴν στέρησιν ὑμῶν, διὰ νὰ γίνῃ ἰσότης»⁷¹⁷. Συνεπῶς, ἔάν ποτε συμπίπτῃ τοιαύτη ἀνάγκη, πρέπει ὁ ἀγοράζων νὰ φροντίζῃ περισσότερο ἀπὸ τὸν πωλοῦντα μήπως πληρώσει ὀλιγώτερα τῆς ἀξίας. Καὶ οἱ δύο δὲ ὡς ἐνθυμοῦνται τὸν λόγον· «δὲν εἶναι καλὸν νὰ ζημιώωνται ἀνδρα δίκαιον»⁷¹⁸.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 286

Πρέπει νὰ μεταφέρωμεν εἰς ξενοδοχεῖον αὐτὸν ποῦ ζῆ εἰς τὴν ἀδελφότητα καὶ ἡσθένησε κατὰ τὸ σῶμα;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Πρέπει νὰ ἐξετάζωμεν τὸν τόπον ἐκάστου καὶ τὸν ἰδιαιτέρον σκοπὸν πρὸς τὸ κοινὸν συμφέρον εἰς δόξαν Θεοῦ⁷¹⁹.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 287

Ποῖοι εἶναι οἱ ἀξιοὶ καρποὶ τῆς μετανοίας.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Εἶναι τὰ ἀντίθετα πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἔργα τῆς δικαιοσύνης, τὰ ὅποια ὀφείλει νὰ καρποφορῇ ὁ μετανοῶν, ἐφαρμόζων τό· «καρποφοροῦντες εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν»⁷²⁰.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 288

Ὁ ἐπιθυμῶν νὰ ἐξομολογηθῇ τὰς ἁμαρτίας του ὀφείλει νὰ ἐξομολογηθῇ εἰς ὅλους καὶ τοὺς τυχόντας, ἢ εἰς ποίους;

σιν ἑπτὰ ἐρωταποκρίσεις προσετέθησαν ἀπὸ τὸν κώδικα τῆς Καισαρείας (412 A).

720. Κολ. 1, 10.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὁ σκοπὸς τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῶν ἀμαρτανόντων φανερός, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ὅτι «Οὐ θέλω τὸν θάνατον τοῦ ἀμαρτωλοῦ, ὡς τὸ ἐπιστρέψαι καὶ ζῆν αὐτόν». Ἐπει οὖν καὶ τῆς ἐπιστροφῆς ὁ τρόπος οἰκείου ὀφείλει εἶναι τοῦ ἀμαρτήματος, καὶ καρπῶν δὲ χρεία ἀξίων τῆς μετανοίας, κατὰ τὸ γεγραμμένον· «Ποιήσατε καρποὺς ἀξίους τῆς μετανοίας», ἵνα μὴ τὰ τῆς ἐπιφερομένης ἀπειλῆς συμβῆ, ἐν τῇ ἐλλείψει τῶν καρπῶν· «Πᾶν γὰρ δένδρον», φησί, «μὴ ποιῶν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ βάλλεται», ἀναγκαῖον τοῖς πεπιστευ-
 10 μένοις τὴν οἰκονομίαν τῶν μυστηρίων τοῦ Θεοῦ ἐξομολογεῖσθαι τὰ ἀμαρτήματα. Οὕτω γὰρ καὶ οἱ πάλοι μετανοοῦντες ἐπὶ τῶν ἀγίων εὐρίσκονται πεποιηκότες. Γέγραπται γὰρ ἐν μὲν τῷ Ἐθαγγελίῳ, ὅτι τῷ βαπτιστῇ Ἰωάννῃ ἐξομολογοῦντο τὰς ἀμαρτίας αὐτῶν, ἐν δὲ ταῖς Πράξεσι, τοῖς ἀποστόλοις, ὅφ' ὧν καὶ ἐβα-
 15 πτίζοντο ἅπαντες.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΠΘ'

Ὁ μετανοήσας ἐπὶ ἀμαρτήματι καὶ πάλιν εἰς τὸ αὐτὸ ἐμπεσὼν ἀμάρτημα τί ποιήσει.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τὸ ἄπαξ τινα μετανοήσαντα τὴν αὐτὴν πάλιν ποιῆσαι ἀμαρτίαν ἔλεγχός ἐστι τοῦ τὸ πρῶτον αἴτιον τῆς ἀμαρτίας ἐ-
 20 κείνης μὴ ἐκκαθαῖραι, ἀφ' οὗ, καθάπερ ἀπὸ ῥίζης τινός, πάλιν ἀνάγκη τὰ ἴσα φύεσθαι. Ὡς γὰρ εἴ τις φυτοῦ τοὺς κλάδους ἐκκόψαι θελήσειε, τὴν ῥίζαν ἐάσας, οὐδὲν ἤττον ἢ ῥίζα μένουσα

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τὸ σχέδιον τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ διὰ τοὺς ἁμαρτάνοντας εἶναι φανερόν εἰς τὸν λόγον τῆς Γραφῆς· «δὲν θέλω τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ἕως οὗ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν ζωὴν» ⁷²¹. Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ ὁ τρόπος τῆς ἐπιστροφῆς ὀφείλει νὰ εἶναι ἀνάλογος τοῦ ἁμαρτήματος καὶ ἐπειδὴ οἱ καρποὶ πρέπει νὰ εἶναι ἄξιοι τῆς μετανοίας, ὅπως λέγει ἡ Γραφή· «ποιήσατε καρποὺς ἄξιους τῆς μετανοίας», διὰ νὰ μὴ πραγματοποιηθῇ λόγῳ τῆς ἑλλείψεως καρπῶν ἢ ἐν συνεχείᾳ ἀναφερομένη ἀπειλή, ὅτι «πᾶν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ βάλλεται» ⁷²², εἶναι ἀνάγκη νὰ ἔξωμολογούμεθα τὰ ἁμαρτήματα εἰς τοὺς ἐμπειπιστευμένους τὴν οἰκονομίαν τῶν μυστηρίων τοῦ Θεοῦ ⁷²³. Διότι καὶ οἱ παλαιότεροι ποὺ μετενόουν εὐρίσκονται ὅτι ἔξωμολογοῦντο κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον εἰς τοὺς ἁγίους. Διότι τὸ μὲν Εὐαγγέλιον ἀναφέρει ὅτι ἔξωμολογοῦντο τὰς ἁμαρτίας των εἰς τὸν βαπτιστὴν Ἰωάννην ⁷²⁴, αἱ δὲ Πράξεις ὅτι ἔξωμολογοῦντο εἰς τοὺς ἀποστόλους, οἱ ὁποῖοι καὶ ἐβάπτιζον ἅπαντας ⁷²⁵.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 289

Τί πρέπει νὰ κάμῃ ἐκεῖνος ποὺ μετενόησεν, ἀλλὰ ἔπεσε πάλιν εἰς τὸ αὐτὸ ἁμάρτημα.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τὸ ὅτι μετενόησε κάποιος μίαν φοράν καὶ διέπραξε πάλιν τὴν αὐτὴν ἁμαρτίαν ἀποδεικνύει ὅτι δὲν ἐκαθάρισε πλήρως τὸ πρῶτον αἷτιον ἐκείνης τῆς ἁμαρτίας, ἀπὸ τὸ ὁποῖον, ὡς ἀπὸ ρίζαν, φυτρώνουν πάλιν κατ' ἀνάγκην τὰ ἴδια. Διότι, ὅπως, ἔάν θελήσῃ κάποιος νὰ κόψῃ τοὺς κλάδους ἐνὸς φυτοῦ, χωρὶς νὰ τὸ ἐκριζώσῃ, ἢ ρίζα ποὺ μένει δίδει τοὺς ἰδίους βλαστούς,

724. Ματθ. 3, 6. 725. Πρ. 19, 18.

τὰ αὐτὰ πάλιν βλαστάνει, οὕτως, ἐπειδὴ τινὰ τῶν ἁμαρτημάτων οὐκ ἐν ἑαυτοῖς ἔχει τὴν ἀρχήν, ἀλλ' ἐξ ἐτέρων φύεται, ἀνάγκη πᾶσα τὸν καθαρεῦσαι ἀπ' αὐτῶν βουλόμενον τὰ πρῶτα αἷτια τῶν ἁμαρτημάτων ἐκείνων ἐξᾶραι· οἷον, ἔρις ἢ φθόνος 5 οὐκ ἀπ' ἑαυτῶν ἀρχεται, ἀλλ' ἀπὸ ῥίζης τῆς φολοδοξίας βλαστάνει. Ἀντιποιοῦμενος γὰρ τῆς δόξης τῆς παρὰ τοῖς ἀνθρώποις, ἐρίζει τῷ εὐδοκιμοῦντι ἢ φθονεῖ τῷ παρευδοκιμοῦντι. Ἐὰν οὖν, ἅπαξ τις λαβόμενος ἑαυτοῦ ἐπὶ φθόνῳ ἢ ἔριδι, πάλιν τοῖς αὐτοῖς περιπέσῃ, γνωρίζετω ἑαυτὸν τὸ πρῶτον αἷτιον τοῦ 10 φθόνου ἢ τῆς ἔριδος, τὴν φιλοδοξίαν, ἐν βάθει νοσοῦντα. Καὶ χρὴ γε αὐτὸν ἐκ τοῦ ἐναντίου διὰ τῶν τῆς ταπεινοφροσύνης γυμνασμάτων (γυμνάσιον γὰρ ταπεινοφροσύνης ἢ ἐν τοῖς εὐτελεστέροις πράγμασι διατριβῇ) τὸ πάθος τῆς φιλοδοξίας θεραπεῦσαι, ἵνα οὕτως, ἐν διαθέσει τῆς ταπεινοφροσύνης γενόμενος, 15 μηκέτι ἐκπέσῃ εἰς τὰ προειρημένα τῆς φιλοδοξίας βλαστήματα· καὶ ἐφ' ἐκάστῳ τῶν τοιοῦτων ἁμαρτημάτων ὁμοίως.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΓ'

Πῶς περισσεύει τις ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ Κυρίου πάντοτε.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

*Ἦτοι τὸ διδόμενον χάρισμα πολυπλασιάζων ἐν τῇ τῶν εὐεργετουμένων ὑπ' αὐτοῦ ὠφελείᾳ καὶ προκοπῇ, ἢ ἐκ συγκρί- 20 σεως τῶν ἀνθρωπίνων σπουδασμάτων τὸ πλεόν τῆς σπουδῆς ἐπιδεικνύμενος ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ Κυρίου.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΓΑ'

Τίς ἐστὶν ὁ συντετριμμένος κάλαμος, ἢ τὸ τυφόμενον λίνον. Καὶ πῶς τις τὸ μὲν οὐ κατεάξει, τὸ δὲ οὐ σβέννυσι.

ἔτσι, ἐπειδὴ μερικά ἀμαρτήματα δὲν ἔχουν τὴν ἀρχὴν των μέσα των, ἀλλὰ φυτρώνουν ἀπὸ ἄλλα, εἶναι μεγάλη ἀνάγκη ἐκεῖνος ποὺ θέλει νὰ καθαρισθῆ ἀπὸ αὐτὰ νὰ ἐκριζώσῃ τὰ πρῶτα αἷτια ἐκείνων τῶν ἀμαρτημάτων. Π.χ. ἡ ἔρις ἢ ὁ φθόνος δὲν προέρχονται ἀφ' ἑαυτῶν, ἀλλὰ βλαστάνουν ἀπὸ τὴν ρίζαν τῆς φιλοδοξίας. Διότι ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς δόξης ἐκ μέρους τῶν ἀνθρώπων ἐρίζει μὲ τὸν διακρινόμενον ἢ φθονεῖ τὸν ὑπέρτερον του. Ἐὰν λοιπὸν κάποιος ποὺ ἐκυριεύθῃ μίαν φοράν ἀπὸ φθόνου ἢ ἔριν περιπέσῃ πάλιν εἰς τὰ αὐτὰ, ὡς γνωρίζῃ ὅτι κατὰ βάθος νοσεῖ ἀπὸ τὸ πρῶτον αἷτιον τοῦ φθόνου ἢ τῆς ἔριδος, δηλαδὴ ἀπὸ τὴν φιλοδοξίαν. Καὶ πρέπει βεβαίως αὐτὸς νὰ θεραπεύσῃ τὸ πάθος τῆς φιλοδοξίας, ἐκκινῶν ἀπὸ τὸ ἀντίθετον, διὰ τῶν γυμνασμάτων τῆς ταπεινοφροσύνης (διότι γύμνασμα ταπεινοφροσύνης εἶναι ἡ ἀπασχόλησις εἰς τὰ εὐτελέστερα πράγματα), νὰ ἀποκτήσῃ ἔτσι τὴν διάθεσιν τῆς ταπεινοφροσύνης καὶ νὰ μὴ ἐκτραπῆ πλέον εἰς τὰ βλαστήματα τῆς φιλοδοξίας, πλὴν ἀνεφέραμεν. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει διὰ κάθε παρόμοιον ἀμάρτημα.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 290

Πῶς περισσεύει κανεὶς πάντοτε εἰς τὸ ἔργον τοῦ Κυρίου ⁷²⁶.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Εἶτε πολλαπλασιάζων τὸ χάρισμα, ποὺ τοῦ δίδεται, διὰ τῆς ὠφελείας καὶ προκοπῆς τῶν εὐεργετουμένων ἀπὸ αὐτόν, ἢ δεικνύων μεγαλύτερον ζῆλον διὰ τὸ ἔργον τοῦ Κυρίου παρά διὰ τὰ ἔργα ποὺ ἐπιδιώκουν οἱ ἄνθρωποι.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 291

Τί εἶναι ὁ συντετριμμένος κάλαμος, ἢ τὸ καπνίζον λινάριον· καὶ πῶς κανεὶς δὲν θὰ σπάσῃ τὸ πρῶτον καὶ δὲν θὰ σβέσῃ τὸ δεύτερον ⁷²⁷.

⁷²⁷. Βλ. Ματθ. 12, 20.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Συντετριμμένον μὲν κάλαμον λογίζομαι εἶναι τὸν ἐν πάθει
 τινὶ ποιοῦντα ἐντολὴν Θεοῦ· ὃν κατεάσσειν καὶ ἀποκόπτειν οὐ
 χρεὴ, ἀλλὰ μᾶλλον θεραπεύειν, ὡς ὁ Κύριος ἐδίδαξεν εἰπὼν·
 «Προσέχετε τὴν ἐλεημοσύνην ὑμῶν μὴ ποιεῖν ἔμπροσθεν τῶν
 5 ἀνθρώπων, πρὸς τὸ θεαθῆναι αὐτοῖς». Καὶ ὁ ἀπόστολος
 παραγγέλλει λέγων· «Πάντα ποιεῖτε χωρὶς γογγυσμῶν καὶ
 διαλογισμῶν», καὶ ἄλλαχού· «Μηδὲν κατ' ἐριθείαν ἢ κενοδο-
 ξίαν». Λίον δὲ τυφόμενον, ὅταν τις ποιῇ τὴν ἐντολὴν μὴ δια-
 πύρω ἐπιθυμία καὶ τελεία σπουδῇ, νωθρότερον δὲ πως καὶ χαν-
 10 νότερον, ὃν οὐ χρεὴ πᾶναι, διεγείρειν δὲ μᾶλλον ὑπομνήσει τῶν
 κριμάτων τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἐπαγγελιῶν αὐτοῦ.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΖΒ'

Εἰ χρεὴ ἐν ἀδελφότητι παιδίων βιοτικῶν εἶναι δ.δασκαλεῖον.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τοῦ ἀποστόλου εἰπόντος· «Οἱ πατέρες μὴ παροργίζετε
 τὰ τέκνα ὑμῶν, ἀλλ' ἐκτρέφετε αὐτὰ ἐν παιδείᾳ καὶ νοουθεσίᾳ
 15 Κυρίου», ἐὰν οἱ προσάγοντες ἐπὶ τοιούτῳ σκοπῷ προσάγωσι,
 καὶ οἱ δεχόμενοι πληροφορίαν ἔχωσιν, ὅτι δύνανται ἐν παιδείᾳ
 καὶ νοουθεσίᾳ Κυρίου ἐκτρέφαι τὰ προσαγόμενα, φυλασσέσθω
 τὸ ὑπὸ τοῦ Κυρίου προστεταγμένον εἰπόντος· «Ἄφετε τὰ παι-
 δία ἔρχεσθαι πρὸς με καὶ μὴ κωλύετε αὐτά· τῶν γὰρ τοιούτων

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Συντετριμμένος κάλαμος νομίζω ὅτι εἶναι αὐτός ποῦ, ἐνῶ ἔχει κάποιαν κακίαν, ἐκτελεῖ τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ· αὐτὸν δὲν πρέπει νὰ τὸν σπάζωμεν καὶ νὰ τὸν ἀποκόπτωμεν, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ τὸν θεραπεύωμεν, ὅπως ἐδίδαξεν ὁ Κύριος, ὅταν εἶπε· «προσέχετε νὰ μὴ κάμνετε τὴν ἐλεημοσύνην ὑμῶν ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, πρὸς τὸ θεαθῆναι ὑπ' αὐτῶν»⁷²⁸. Καὶ ὁ ἀπόστολος παραγγέλλει λέγων· «πάντα ποιεῖτε χωρὶς γογγυσμῶν καὶ διαλογισμῶν»⁷²⁹, καὶ· «οὐδὲν ἐξ ἀντιζηλίας ἢ κενοδοξίας»⁷³⁰. Λινάριον δὲ καπνισμένον εἶναι, ὅταν κάμνη κάποιος τὴν ἐντολὴν ὄχι ἀπὸ διάπυρον ἐπιθυμίαν καὶ τέλειον ζῆλον, ἀλλὰ μὲ νωθρότητα καὶ ἀτονίαν· αὐτὸν δὲν πρέπει νὰ τὸν ἀπαλλάξωμεν, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ τὸν διεγείρωμεν ὑπενθυμίζοντες εἰς αὐτὸν τὰ κρίματα καὶ τὰς ὑποσχέσεις τοῦ Θεοῦ.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 292

Πρέπει νὰ ὑπάρχη εἰς τὴν ἀδελφότητα σχολεῖον⁷³¹ διὰ παιδιὰ ἀνήκοντα εἰς τὸν κόσμον⁷³²;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὁ ἀπόστολος εἶπεν· «οἱ πατέρες μὴ παροργίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν, ἀλλ' ἀνατρέφετε αὐτὰ ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ Κυρίου»⁷³³. Ἐὰν λοιπὸν οἱ ὀδηγοῦντες εἰς τὴν ἀδελφότητα τὰ τέκνα τῶν ἔχουν τοιοῦτον σκοπὸν καὶ ἐὰν οἱ δεχόμενοι αὐτὰ εἶναι βέβαιοι ὅτι δύνανται νὰ τὰ ἀναθρέψουν ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ Κυρίου, ἃς φυλάσσειται αὐτὸ ποῦ προσέταξεν ὁ Κύριος, ὅταν εἶπεν· «ἄφετε τὰ παιδιὰ νὰ ἔρχωνται πρὸς με καὶ μὴ κωλύετε αὐτά,

731. Τὸ κείμενον τοῦ Migne ἔχει «διδάσκαλον»· ὑπάρχει ὁμως καὶ ἡ γραφὴ «διδασκαλεῖον», τὴν ὁποίαν ἐπροτιμήσαμεν.

732. Πρβλ. Ὅρους κατὰ πλάτος 15. 733. Ἐφ. 6, 4.

ἔστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν». Ἄνευ δὲ τοῦ τοιοῦτου σκοποῦ καὶ τῆς τοιαύτης ἐλπίδος οὐτε Θεῷ ἀρέσκον τοῦτο, καὶ ἡμῖν οὐτε πρέπον οὐτε συμφέρον λογίζομαι.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΗΓ'

Πῶς δεῖ προσφέρεσθαι τοῖς τὰ μείζονα τῶν ἁμαρτημάτων 5 παραιτουμένοις, τὰ δὲ μικρά ἀδιαφόρως ποιούσι.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Πρωῶτον μὲν εἰδέναι χρὴ, ὅτι ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ ταύτην τὴν διαφορὰν οὐκ ἔστι μαθεῖν. Μία γὰρ ἀπόφασις κατὰ πάντων ἁμαρτημάτων κεῖται, τοῦ Κυρίου εἰπόντος, ὅτι «Ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν δοῦλός ἐστι τῆς ἁμαρτίας», καὶ πάλιν ὅτι «Ὁ λόγος 10 ὃν ἐλάλησα, ἐκεῖνος κρινεῖ αὐτὸν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ», καὶ τοῦ Ἰωάννου βοῶντος· «Ὁ ἀπειθῶν τῷ Υἱῷ οὐκ ὄψεται τὴν ζωὴν, ἀλλ' ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ μενεῖ ἐπ' αὐτόν», τῆς ἀπειθείας οὐκ ἐν τῇ διαφορᾷ τῶν ἁμαρτημάτων, ἀλλ' ἐν τῇ παρακοῇ τὴν ἀπειλήν ἐχούσης. Ὅπως δέ, εἰ ἐπιτρεπόμεθα λέγειν μικρὸν καὶ μέ- 15 γα ἁμάστημα, ἀναντίρρητον ἔδει τὴν ἀπόδειξιν ἐκάστῳ μέγα εἶναι τὸ ἐκάστου κρατοῦν, καὶ μικρὸν τοῦτο, οὗ ἕκαστος κρατεῖ· ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἀθλητῶν ὁ μὲν νικήσας ἐστὶν ἰσχυρότερος, ὁ δὲ ἠττηθεὶς ἀσθενέστερος τοῦ ἐπικρατεστέρου, ὅστις ἂν ᾗ. Λεῖ οὖν ἐπὶ παντός ἁμαρτάνοντος οἰονδήποτε ἁμάστημα φν- 20 λάσσειν τὸ κρίμα τοῦ Κυρίου εἰπόντος, ὅτι «Ἄν ἁμάρτη εἰς σὲ ὁ ἀδελφός σου, ἔπαγε, ἔλεγξον αὐτὸν μεταξὺ σοῦ καὶ αὐτοῦ

734. Λουκ. 18, 16.

735. Πρβλ. Περί κρίματος Θεοῦ 7. Ἄλλὰ εἰς τὰς κανονικὰς πρὸς Ἀμφιλόχιον ἐπιστολὰς γίνεται διάκρισις μεταξύ ἁμαρτημάτων.

διότι τῶν τοιούτων εἶναι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν»⁷³⁴. Χωρὶς αὐτὸν τὸν σκοπὸν καὶ αὐτὴν τὴν ἐλπίδα, αὐτὸ διὰ τὸ ὅποιον ἐρωτᾶτε, σκέπτομαι ὅτι καὶ εἰς τὸν Θεὸν δὲν ἀρέσει καὶ εἰς ἡμᾶς δὲν εἶναι οὔτε πρέπον οὔτε συμφέρον.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 293

Πῶς πρέπει νὰ φερώμεθα πρὸς ἐκείνους ποὺ ἀποφεύγουν τὰ μεγαλύτερα ἁμαρτήματα, ἀλλὰ κάμνουν τὰ μικρὰ μὲ ἀπάθειαν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Πρῶτον πρέπει νὰ γνωρίζωμεν ὅτι αὐτὴν τὴν διαφορὰν μεταξὺ τῶν ἁμαρτημάτων δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ τὴν εὐρωμεν εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην. Διότι ἐκεῖ ὅλα τὰ ἁμαρτήματα κατακρίνονται ἐξ ἴσου⁷³⁵, διότι ὁ Κύριος εἶπεν ὅτι «ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν εἶναι δούλος τῆς ἁμαρτίας»⁷³⁶, καί· «ὁ λόγος τὸν ὅποιον ἐλάλησα, ἐκεῖνος θὰ κρίνη αὐτὸν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ»⁷³⁷, ὁ δὲ Ἰωάννης διεκήρυξεν ὅτι «ὁ ἀπειθῶν εἰς τὸν Υἱὸν δὲν θὰ ἴδῃ τὴν ζωὴν, ἀλλ' ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ θὰ μείνη ἐπ' αὐτόν»⁷³⁸. Ἡ ἀπειθεία δὲ ἐδῶ δὲν δέχεται τὴν ἀπειλήν, ἐπειδὴ εἶναι χειρότερα ἀπὸ ἄλλα ἁμαρτήματα, ἀλλὰ διότι εἶναι παρακοή. Γενικῶς δέ, ἐάν μᾶς ἐπιτρέπεται νὰ διακρίνωμεν τὰ ἁμαρτήματα εἰς μικρὰ καὶ μεγάλα, ἔπρεπε νὰ ἀποδειχθῇ ἀναντιρρήτως διὰ κάθε ἄνθρωπον ὅτι εἶναι μεγάλο ἐκεῖνο ποὺ ἐξουσιάζει ἕκαστον, καὶ μικρὸν ἐκεῖνο ποὺ ἐξουσιάζει ἕκαστος· ὅπως ἀκριβῶς καὶ εἰς τοὺς ἀθλητὰς ὁ μὲν νικητὴς εἶναι ἰσχυρότερος, ὁ δὲ ἠττημένος εἶναι ἀσθενέστερος τοῦ ἐπικρατεστέρου, ὅποιος καὶ ἂν εἶναι. Πρέπει λοιπὸν εἰς τὴν περίπτωσιν κάθε ἀνθρώπου ποὺ διαπράττει οἰουδήποτε ἁμάρτημα νὰ φυλάσσωμεν τὴν κρίσιν τοῦ Κυρίου, ποὺ εἶπεν· «ἐάν ἁμαρτήσῃ εἰς σέ ὁ ἀδελφός σου, ὕπαγε,

736. Ἰω. 8, 34.

737. Ἰω. 12, 48.

738. Ἰω. 3, 36.

μόνου. Ἐάν σου ἀκούσῃ, ἐκέρδῃσας τὸν ἀδελφόν σου· ἐάν δὲ μὴ ἀκούσῃ, παράλαβε μετὰ σεαυτοῦ ἔτι ἓνα ἢ δύο, ἵνα ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων ἢ τριῶν σταθῇ πᾶν ῥῆμα. Ἐάν δὲ παρακούσῃ αὐτῶν, εἰπέ τῇ ἐκκλησίᾳ· ἐάν δὲ καὶ τῆς ἐκκλησίας 5 παρακούσῃ, ἔστω σοι ὡσπερ ὁ ἔθνικὸς καὶ ὁ τελώνης». Φυλαστέσθω δὲ ἐπὶ πᾶσι τοῖς τοιούτοις τὸ ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου εἰρημένον· «Διὰ τί οὐ μᾶλλον ἐπενθήσατε, ἵνα ἐξαρθῇ ἐκ μέσου ὑμῶν ὁ τὸ ἔργον τοῦτο ποιήσας;». Χρῆ γὰρ τὴν μακροθυμίαν καὶ τὴν εὐσπλαγχνίαν ἐπιφέρεσθαι τῇ ἀποτομίᾳ.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΖΔ'

10 Ἐκ ποίας αἰτίας ἐκπίπτει τις τῆς διηγεκοῦς μνήμης τοῦ Θεοῦ.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐάν τις ἀμνήμων γένηται τῶν ἐδεργεσιῶν τοῦ Θεοῦ καὶ ἀσυνείδητος εὐρεθῇ πρὸς τὸν ἐδεργέτην.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΖΕ'

Ἐκ ποίων σημείων γνωρίζεται ὁ μετέωρος.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

15 Ὅταν ἀμελῇ τις τῶν πρὸς εὐαρέστησιν Θεοῦ, τοῦ προφήτου εἰπόντος· «Προορώμην τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου διαπαντός, ὅτι ἐκ δεξιῶν μου ἔστιν, ἵνα μὴ σαλευθῶ».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΖΣ'

Πῶς πληροφοροθηῖ ἡ ψυχὴ, ὅτι τῶν ἁμαρτημάτων καθαρεύει.

ἔλεγξον αὐτὸν μεταξύ σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου. Ἐάν σε ἀκούσῃ, ἐκέρδησες τὸν ἀδελφόν σου· ἐάν δὲ δὲν ἀκούσῃ, παράλαβε μετὰ σοῦ ἀκόμη ἓνα ἢ δύο, διὰ νὰ βεβαιωθῇ πᾶς λόγος ἐπὶ στόματος δύο ἢ τριῶν μαρτύρων. Ἐάν δὲ παρακούσῃ αὐτούς, εἰπέ εἰς τὴν ἐκκλησίαν· ἐάν δὲ καὶ τὴν ἐκκλησίαν παρακούσῃ, ὡς εἶναι διὰ σε ὡς ὁ ἔθνικὸς καὶ ὁ τελώνης»⁷³⁹. Κοντὰ δὲ εἰς ὅλα αὐτὰ ὡς τηρῆται καὶ ὁ λόγος τοῦ ἀποστόλου· «διατί δὲν ἐπενθήσατε μᾶλλον, διὰ νὰ ἐκβληθῇ ἐκ μέσου ὑμῶν ὁ πράξας τὸ ἔργον τοῦτο;»⁷⁴⁰. Διότι πρέπει ἡ μακροθυμία καὶ ἡ εὐσπλαγχνία νὰ ἀκολουθῇ τὴν αὐστηρότητα.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 294

Διὰ ποῖον λόγον χάνει ὁ ἄνθρωπος τὴν συνεχῆ μνήμην τοῦ Θεοῦ.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐάν γίνῃ ἐπιλήσμων τῶν εὐεργεσιῶν τοῦ Θεοῦ καὶ εὐρεθῇ ἀναίσθητος ἀπέναντι τοῦ εὐεργέτου.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 295

Ἀπὸ ποῖα χαρακτηριστικὰ ἀναγνωρίζεται ὁ ἀμφιταλαντευόμενος.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὅταν κάποιος ἀμελῇ δι' ἐκεῖνα ποὺ εὐαρεστοῦν εἰς τὸν Θεόν, διότι ὁ προφήτης εἶπεν· «ἔβλεπον τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου διαπαντός, διότι εἶναι ἐκ δεξιῶν μου, διὰ νὰ μὴ σαλευθῶ»⁷⁴¹.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 296

Πῶς θὰ βεβαιωθῇ ἡ ψυχὴ ὅτι εἶναι καθαρὰ ἀπὸ τὰ ἀμαρτήματα.

741. Ψαλ. 15, 8.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐὰν καταμάθῃ τις ἐν ἑαυτῷ τὴν διάθεσιν τοῦ Δαβὶδ εἰπόντος· «Ἀδικίαν ἐμίσησα καὶ ἐβδελυξάμην», ἢ καταμάθῃ εἰ κατώρθωσεν ἐν ἑαυτῷ τὸ παρὰ τοῦ ἀποστόλου προστεταγμένον εἰπόντος· «Νεκρώσατε οὖν τὰ μέλη ὑμῶν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, 5 πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, πάθος, ἐπιθυμίαν κακὴν καὶ τὴν πλεονεξίαν, ἣτις ἐστὶν εἰδωλολατρία· δι' ἧ ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ», ἔνθα καί, πλατύνων κατὰ παντὸς ἁμαρτήματος τὸ τοιοῦτον κοῖμα, ἐπήγαγεν· «Ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας», ἵνα δυνηθῆ εἰπεῖν, ὅτι «Οὐκ ἐκολλήθη μοι καρδία σκαμβή· ἐκκλίνοντος 10 ἀπ' ἐμοῦ τοῦ πονηροῦ οὐκ ἐγίνωσκον». Γνωρίζει δέ τις ἑαυτὸν ἐν τοιαύτῃ διαθέσει καθεστῶτα, εἴαν καὶ πρὸς τοὺς ἁμαρτάνοντας τὴν αὐτὴν τοῖς ἁγίοις φρικώδη συμπάθειαν ἀναλάβῃ, τοῦ μὲν Δαβὶδ εἰπόντος· «Εἶδον ἀσυνετοῦντας καὶ ἐξετηκόμην, ὅτι τὰ λόγια σου οὐκ ἐφυλάξαντο», τοῦ δὲ ἀποστόλου λέγοντος· «Τίς ἀσθενεῖ καὶ οὐκ ἀσθενῶ; τίς σκανδαλίζεται καὶ οὐκ 15 ἐγὼ πυροῦμαι;». Εἰ γάρ, κατὰ τὴν ἀλήθειαν τοῦ λόγου, ἡ ψυχὴ κρείττων ἐστὶ τοῦ σώματος, ὁρῶμεν δέ, ὅτι ἐπὶ τοῦ σώματος πᾶσαν μὲν ὄνυαρίαν σικχαινόμεθα καὶ βδελυσσόμεθα, παντὸς δὲ σπαραγμοῦ καὶ πάσης ἐπιβουλῆς θεωρία συντριμμὸν καὶ λύ- 20 πην ἐργάζεται τῇ καρδίᾳ, πόσῳ μᾶλλον ἀκόλουθον τὰ προειρημένα πάσχειν ἐπὶ τοῖς ἁμαρτάνουσι τὸν φιλόχριστον καὶ φιλάδελφον, ὅταν βλέπῃ τῶν ἁμαρτανόντων, ὡσπερ ὑπὸ θηρίων, τιτρωσκομένην τὴν ψυχὴν καὶ βιβρωσκομένην καὶ ὡσπερ ἰ- χῶρας καὶ σηπεδόνας ἐπιφαίνουσαν; τοῦ μὲν Δαβὶδ εἰπόντος, 25 ὅτι «Αἱ ἄνομίαι μου ὑπερῆραν τὴν κεφαλὴν μου· ὡσεὶ φορτίον βαρὺ ἐβαρύνθησαν ἐπ' ἐμέ· προσώξεσαν καὶ ἐσάπησαν οἱ μύ- λωπές μου ἀπὸ προσώπου τῆς ἀφροσύνης μου· ἔταλαιπώρησα

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐάν ἀποκτήσῃ κανεὶς μέσα του τὴν διάθεσιν ποῦ εἶχεν ὁ Δαβίδ, ὅταν εἶπεν· «ἐμίσησα καὶ ἐσιχάθην τὴν ἀδικίαν»⁷⁴², ἢ ἔάν συνειδητοποιήσῃ ὅτι κατώρθωσε μέσα του τὴν ἐντολὴν τοῦ ἀπόστολου· «νεκρώσατε λοιπὸν τὰ μέλη ὑμῶν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, πάθος, ἐπιθυμίαν κακὴν καὶ τὴν πλεονεξίαν, ἣ ὅποια εἶναι εἰδωλολατρία· διὰ τὰ ὅποια ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ»⁷⁴³, ὅπου ἐπεκτείνων τὴν κρίσιν αὐτὴν τοῦ Θεοῦ κατὰ παντὸς ἀμαρτήματος, προσέθεσε τό· «ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας», διὰ νὰ δυνηθῇ νὰ εἶπη· «διστραμμένη καρδία δὲν ἐκολλήθη εἰς ἐμέ· ὅταν ἀπεμακρύνθη ὁ πονηρὸς ἀπ' ἐμοῦ, δὲν ἐγνώριζον»⁷⁴⁴. Γνωρίζει δὲ κάποιος τὸν ἑαυτὸν του ὅτι ἀπέκτησεν αὐτὴν τὴν διάθεσιν, ἔάν ἀποκτήσῃ ἀπέναντι τῶν ἀμαρτανόντων τὴν αὐτὴν φρικῶδη συμπάθειαν ποῦ εἶχαν οἱ ἅγιοι· διότι ὁ μὲν Δαβίδ εἶπεν· «εἶδον τοὺς ἄφρονας καὶ ἔγινα κἀθίδρος, διότι δὲν ἐφύλαξαν τοὺς λόγους σου»⁷⁴⁵, ὁ δὲ ἀπόστολος λέγει· «ποῖος ἀσθενεῖ καὶ δὲν ἀσθενῶ; ποῖος σκανδαλίζεται καὶ ἐγὼ δὲν φλέγομαι;»⁷⁴⁶. Ἐάν λοιπὸν, κατὰ τὴν ὀρθὴν ἐκτίμησιν, ἡ ψυχὴ εἶναι καλυτέρα τοῦ σώματος, βλέπομεν δὲ ὅτι σιχαινόμεθα καὶ βδελυσσόμεθα κάθε ρυπαρότητα τοῦ σώματος καὶ ὅτι ἡ θεωρία κάθε βαθείας θλίψεως καὶ κάθε ἐπιβουλῆς φέρει εἰς τὴν καρδίαν συντριβὴν καὶ λύπην, εἶναι περισσότερον λογικὸν νὰ ὑποφέρῃ τὰ ἀναφερθέντα ὁ φιλόχριστος καὶ φιλάδελφος διὰ τοὺς ἀμαρτάνοντας, ὅταν βλέπῃ τὴν ψυχὴν τῶν ἀμαρτανόντων νὰ πληγώνεται καὶ νὰ κατασπαράσσεται ὡς ἀπὸ ἄγρια θηρία καὶ νὰ φαίνεται ὡς ματωμένη καὶ σαπισμένη· διότι ὁ Δαβίδ εἶπεν· «αἱ ἀνομίαι μου ὑπερέβησαν τὴν κεφαλὴν μου· ὡς φορτίον βαρὺ ἐβάρυναν ἐπ' ἐμέ· ἐβρώμησαν καὶ ἐσάπισαν αἱ πληγαί μου ἐξ αἰτίας τῆς ἀφροσύνης μου· ἔταλαιπωρήθην καὶ ἐκυρτώθην ἐντελῶς· ὅλην τὴν ἡμέραν

745. Ψαλ. 118, 158.

746. Β' Κορ. 11, 29.

καὶ κατεκάμφθην ἕως τέλους· ὅλην τὴν ἡμέραν σκυθρωπάζων ἐπορευόμην», τοῦ δὲ ἀποστόλου λέγοντος· «Κέντρον τοῦ θανάτου ἢ ἁμαρτία ἐστίν». Ὅταν οὖν ἐπὶ τοῖς ἰδίους ἁμαρτήμασιν ἢ ἐπ' ἄλλοιτοῖς, κατὰ τὰ προειρημένα ἐξ ἀρχῆς, οὕτω διακει-
5 μένην καταμάθῃ τις ἑαυτοῦ τὴν ψυχὴν, τότε πληροφορηθῆτω, ὅτι καθαρεύει ἀπὸ ἁμαρτίας.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΣΖ'

Πῶς ἀπὸ τῶν ἁμαρτημάτων ἐπιστρέφειν χρῆ.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ζηλώσαντα τὴν διάθεσιν τοῦ Δαβίδ, πρῶτον μὲν λέγον-
τος· «Τὴν ἀνομίαν μου ἐγνώρισα, καὶ τὴν ἁμαρτίαν μου οὐκ
10 ἐκάλυφα. Εἶπα· Ἐξαγορεύσω κατ' ἐμοῦ τὴν ἀνομίαν μου τῷ
Κυρίῳ», ἔπειτα δὲ ἐν τῷ διηγείσθαι τὸν τρόπον διὰ τοῦ ἔκτου
φαλμοῦ καὶ δι' ἄλλων δὲ πολυτρόπως· διὰ δὲ τοῦ ἀποστόλου
μανθάνοντα ταῦτα ἃ ἐμαρτύρησε τοῖς Κορινθίοις ὑπὲρ ἄλλο-
τρίου ἁμαρτήματος, εἰπὼν ὅτι «Ἡ κατὰ Θεὸν λύπη μετάνοιαν
15 εἰς σωτηρίαν ἀμεταμέλητον κατεργάζεται» καὶ τὰ ιδιώματα
τῆς λύπης ἐπενεγκών· «Ἴδού γὰρ αὐτὸ τοῦτο τὸ κατὰ Θεὸν λυ-
πηθῆναι πόσῃν κατειργάσατο ἐν ὑμῖν σπουδὴν, ἀλλὰ ἀπολο-
γίαν, ἀλλὰ ἀγανάκτησιν, ἀλλὰ φόβον, ἀλλὰ ἐπιπόθησιν, ἀλλὰ
ζῆλον, ἀλλὰ ἐκδίκησιν. Ἐν παντὶ συνεστήσατε ἑαυτοὺς ἀγνοῦς
20 εἶναι ἐν τῷ πράγματι». Ὡστε ἐκ τούτων δῆλον, ὅτι οὐ μόνον
ἀναχωρεῖν χρῆ τῆς ἁμαρτίας καὶ ὑπὲρ τῶν ἁμαρτανόντων ταῦ-
τα πάσχειν, ἀλλὰ καὶ ἀφίστασθαι αὐτῶν τῶν ἁμαρτανόντων, τοῦ
μὲν Δαβίδ καὶ τοῦτο δηλώσαντος ἐν τῷ εἰπεῖν· «Ἀπόστητε

έπορευόμενη σκυθρωπός»⁷⁴⁷, ὁ δὲ ἀπόστολος λέγει ὅτι «κεν-
τρὶ τοῦ θανάτου εἶναι ἡ ἁμαρτία»⁷⁴⁸. Ὅταν λοιπὸν κάποιος
βεβαιωθῆ ὅτι ἡ ψυχὴ του διάκειται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον
εἴτε ἐξ αἰτίας τῶν ἰδικῶν του ἁμαρτημάτων εἴτε ἐξ αἰτίας τῶν
ἄλλων, ὅπως ἀνεφέραμεν εἰς τὴν ἀρχήν, τότε νὰ εἶναι βέβαιος
ὅτι εἶναι καθαρὸς ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 297

Πῶς πρέπει νὰ ἐπιστρέφῃ κανεὶς ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Μιμούμενος πρῶτον τὴν διάθεσιν τοῦ Δαβίδ, ποῦ εἶπε·
«τὴν ἀνομίαν μου ἐγνώρισα καὶ τὴν ἁμαρτίαν μου δὲν ἐκάλυψα.
Εἶπα· θὰ ἐξομολογηθῶ τὴν ἀνομίαν μου εἰς τὸν Κύριον»⁷⁴⁹,
ἔπειτα δὲ διηγούμενος τὴν κατάστασιν του διὰ τοῦ ἔκτου ψαλμοῦ
καὶ δι' ἄλλων κατὰ διαφόρους τρόπους καὶ μανθάνων ἀπὸ τὸν
ἀπόστολον αὐτὰ ποῦ ἐμαρτύρησεν ὅτι ἐγιναν ἀπὸ τοὺς Κο-
ρινθίους διὰ τὸ ἁμάρτημα κάποιου ἄλλου, ὅταν εἶπεν ὅτι «ἡ
κατὰ Θεὸν λύπη γεννᾷ ἀμεταμέλητον μετάνοιαν εἰς σωτηρίαν»
καὶ ὅταν προσέθεσε τὰ γνωρίσματα τῆς λύπης· «διότι ἰδοὺ
αὐτὸ τοῦτο, τὸ ὅτι ἐλυπήθητε κατὰ Θεόν, πόσῃ φροντίδα
ἐγέννησεν εἰς ὑμᾶς, ἀλλὰ καὶ πόσῃ ἀπολογίαν καὶ ἀγανάκτη-
σιν καὶ φόβον καὶ πόθον καὶ ζῆλον καὶ ἐκδίκησιν. Κατὰ πάντα
ἀπεδείξατε τοὺς ἑαυτοὺς σας καθαρούς εἰς αὐτὴν τὴν ὑπό-
θεσιν»⁷⁵⁰. Ὡστε ἀπὸ αὐτὰ εἶναι φανερὸν ὅτι πρέπει ὄχι μόνον
νὰ ἀποφεύγωμεν τὴν ἁμαρτίαν καὶ νὰ ὑποφέρωμεν αὐτὰ τὰ
πράγματα χάριν τῶν ἁμαρτανόντων, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀπομακρυ-
νώμεθα ἀπὸ τοὺς ἰδίους τοὺς ἁμαρτάνοντας· διότι ὁ Δαβίδ
καὶ τοῦτο ἐδήλωσεν, ὅταν εἶπεν· «ἀπόστητε ἀπ' ἐμοῦ πάντες

749. Ψαλ. 31, 5. 750. Β' Κορ. 7, 10 - 11.

ἀπ' ἐμοῦ, πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν», τοῦ δὲ ἀποστόλου παραγγείλαντος τῷ τοιούτῳ μηδὲ συνεσθίειν.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ Σ4Η'

Εἰ τὰ κατὰ κατ' ἰδίαν ἀρέσκειαν ποιεῖν ὁ λόγος συγχωρεῖ.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὁ ἐαυτῷ ἀρέσκων ἀνθρώπων ἀρέσκει· ἄνθρωπος γὰρ καὶ
 5 αὐτὸς ἕκαστος. Ὡσπερ οὖν «Ἐπικατάρτατος ἄνθρωπος, ὃς
 τὴν ἐλπίδα ἔχει ἐπ' ἄνθρωπον, καὶ στηρίζει σάρκα βραχίονος
 αὐτοῦ», ὃ τὴν ἐαυτοῦ πεποιθήσιν δηλοῖ, οἷς ἐπιφέρει «Καὶ ἀπὸ
 Κυρίου ἀποσταίῃ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ», οὕτω καὶ ὁ ἄλλω ἀρέσκων,
 ἢ κατ' ἰδίαν ἀρέσκειάν τι ποιῶν, τῆς θεοσεβείας ἐκπίπτει, εἰς
 10 δὲ ἀνθρωπαρέσκειαν ἐμπίπτει. «Ποιοῦσι γάρ», φησὶν ὁ Κύ-
 ριος, «πρὸς τὸ θεαθῆναι τοῖς ἀνθρώποις. Ἄμην λέγω ὑμῖν, ἀπέ-
 χουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν». Καὶ ὁ ἀπόστολος δὲ ὁμολογεῖ,
 ὅτι «Εἰ ἔτι ἀνθρώποις ἤρεσκον, Χριστοῦ δοῦλος οὐκ ἂν ἦμην».
 Σφοδροτέρα δὲ ἀπειλὴ φέρεται ἐν τῇ θεοπνεύστῳ Γραφῇ λε-
 15 γούσῃ, ὅτι «Ὁ Θεὸς διεσκόρπισεν ὁσαῦτα ἀνθρωπαρέσκων».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ Σ4Θ'

Πῶς πληροφορηθῆ ἡ ψυχὴ ἀποστῆναι τῆς φιλοδοξίας;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὅταν ἀνάσχηται τοῦ Κυρίου εἰπόντος· «Οὕτω λαμπάτι»

οί ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν»⁷⁵¹, ὁ δὲ ἀπόστολος παρήγγειλε, μὲ τὸν τοιοῦτον οὔτε κἄν νὰ συντρῶγωμεν⁷⁵².

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 298

Ἐπιτρέπει ἡ Γραφή νὰ κάμνωμεν τὸ καλόν, ὅπως μᾶς ἀρέσει;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Αὐτὸς ποὺ ἀρέσει εἰς τὸν ἑαυτὸν του ἀρέσει εἰς ἄνθρωπον, διότι καὶ ὁ ἴδιος εἶναι ἄνθρωπος. Ὅπως λοιπὸν «εἶναι ἐπί-κατάρτατος ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος ἔχει τὴν ἐλπίδα εἰς ἄνθρωπον, καὶ θὰ στηρίξη τὴν σάρκα τοῦ βραχίονος αὐτοῦ»⁷⁵³, πρᾶγμα ποὺ δηλώνει τὴν πεποίθησιν εἰς τὸν ἑαυτὸν του, εἰς αὐτὰ δὲ προστίθεται: «καὶ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἀπομακρύνεται ἀπὸ τοῦ Κυρίου», ἔτσι καὶ ἐκεῖνος ποὺ ἀρέσει εἰς ἄλλον ἢ κάμνει κάτι, ὅπως ὁ ἴδιος θέλει, ἐκτρέπεται ἀπὸ τὴν θεοσέβειαν καὶ γίνεται ἀνθρωπάρεσκος. Διότι λέγει ὁ Κύριος: «πράττουν πρὸς τὸ θεαθῆναι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. Ἀληθῶς λέγω εἰς ὑμᾶς, ἔχουν λάβει ἤδη τὸν μισθὸν αὐτῶν»⁷⁵⁴. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἀπόστολος ὁμολογεῖ: «ἐὰν ἀκόμη ἤρεσκον εἰς τοὺς ἀνθρώπους, δὲν θὰ ἦμην δοῦλος Χριστοῦ»⁷⁵⁵. Ὑπάρχει δὲ καὶ σφοδροτέρα ἀπειλή εἰς τὴν θεόπνευστον Γραφήν, ὅταν λέγη ὅτι «ὁ Θεὸς διεσκόρπισεν ὅσα ἄνθρωπαρέσκων»⁷⁵⁶.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 299

Πῶς θὰ βεβαιωθῇ ἡ ψυχὴ ὅτι ἠλευθερώθη ἀπὸ τὴν φιλοδοξίαν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὅταν ὑπακούσῃ εἰς τὸν Κύριον, ποὺ εἶπεν: «οὕτως ἄς

754. Ματθ. 6, 5· 23, 5.

755. Γαλ. 1, 10.

756. Ψαλ. 52, 6.

τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα καὶ δοξάσωσι τὸν Πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς», καὶ τοῦ ἀποστόλου παραγγέλλοντος, ὅτι «Εἴτε ἐσθίετε εἴτε πίνετε εἴτε τι ποιεῖτε, πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖτε»,
 5 ἵνα ὁ θεοσεβῆς μῆτε τῆς παρουσίας μῆτε τῆς μελλούσης δόξης ἀντιποιούμενος, τὴν δὲ πρὸς Θεὸν ἀγάπην πάντων προτιμήσας, παρηρσίαν ἔχη εἰπεῖν μετὰ τῶν προκειμένων τό· «Οὔτε ἐνεστώτα οὔτε μέλλοντα δυνήσεται ἡμᾶς χωρίσαι ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν», αὐτοῦ τοῦ
 10 Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰπόντος· «Ἐγὼ δὲ οὐ ζητῶ τὴν δόξαν μου», καὶ ὅτι «Ὁ ἀφ' ἑαυτοῦ λαλῶν τὴν δόξαν τὴν ἰδίαν ζητεῖ· ὁ δὲ ζητῶν τὴν δόξαν τοῦ πέμψαντος αὐτόν, οὗτος ἀληθής ἐστι».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ Τ'

Τίς ὁ τρόπος τῆς ἐπιστροφῆς, ὅτε περὶ ἀοράτου ἐστὶν ὁ λόγος.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

15 Ὁ μὲν τρόπος τῆς ἐπιστροφῆς ἐν ἐκείνῳ τῷ ἐρωτήματι δηλοῦται, ἐν τῷ, πῶς ἀπὸ τῶν ἁμαρτημάτων ἐπιστρέφειν χρή· τὸ δὲ περὶ ἀοράτου εἶναι τὸν λόγον μνημονεύσωμεν τοῦ Κυρίου, ὅτι «Οὐδὲν ἐστὶ κρυπτόν, ὃ οὐ γνωσθήσεται», καὶ ὅτι «Ἐκ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας λαλεῖ τὸ στόμα».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΤΑ'

20 Ἐὰν δὲ εἴπη, ὅτι οὐ καταγινώσκει μου τὸ συνειδός.

λάμψη τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, διὰ νὰ ἴδουν τὰ καλὰ ὑμῶν ἔργα καὶ νὰ δοξάσουν τὸν Πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς»⁷⁵⁷, καὶ εἰς τὸν ἀπόστολον ποῦ παρήγγειλε τό· «εἴτε ἐσθίετε εἴτε πίνετε εἴτε τι ποιεῖτε, πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖτε»⁷⁵⁸. ὥστε ὁ θεοσεβής, ποῦ δὲν ζητεῖ οὔτε τὴν παροῦσαν οὔτε τὴν μέλλουσαν δόξαν, ἀλλὰ προτιμᾷ ἀπὸ ὅλα τὴν πρὸς Θεὸν ἀγάπην, νὰ ἡμπορῇ νὰ εἴπη μὲ παρρησίαν μαζὶ μὲ τὰ προηγηθέντα ὅτι «οὔτε παρόντα οὔτε μέλλοντα θὰ δυνηθῶν νὰ χωρίσουν ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν»⁷⁵⁹, ἀφοῦ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστὸς εἶπεν· «ἐγὼ δὲν ζητῶ τὴν δόξαν μου»⁷⁶⁰ καὶ ὅτι «ὁ λαλῶν ἀφ' ἑαυτοῦ τὴν ἰδικὴν του δόξαν ζητεῖ· ὁ δὲ ζητῶν τὴν δόξαν τοῦ πέμψαντος αὐτόν, αὐτὸς εἶναι ἀληθής»⁷⁶¹.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 300

Ποῖος εἶναι ὁ τρόπος τῆς ἐπιστροφῆς, ὅταν ὁ λόγος εἶναι περὶ ἀοράτου πράγματος.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὁ τρόπος τῆς ἐπιστροφῆς εἶναι φανερὸς εἰς τὸ ἐρώτημα· πῶς πρέπει νὰ ἐπιστρέφῃ κανεὶς ἀπὸ τὰς ἀμαρτίας⁷⁶². Διὰ τὴν περίπτωσιν δέ, ὅπου πρόκειται περὶ ἀοράτου, ἄς ἐνθυμηθῶμεν τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου· «οὐδὲν εἶναι κρυπτόν, τὸ ὁποῖον δὲν θὰ γνωσθῇ»⁷⁶³, καὶ· «ἐκ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας λαλεῖ τὸ στόμα»⁷⁶⁴.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 301

Ἐὰν δὲ εἴπη κάποιος· δὲν μὲ καταδικάζει ἡ συνείδησις.

762. Βλ. Ὅρους κατ' ἐπιτομὴν 297.

763. Ματθ. 10, 26. 764. Ματθ. 12, 34.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν σωματικῶν παθῶν συμβαίνει. Πολλὰ γὰρ ἐστὶ πάθη, ὧν οὐκ ἐπαισθάνονται οἱ ἀσθενοῦντες· τῇ μέντοιγε τῶν ἰατρῶν σημειώσει πιστεύουσι μᾶλλον, ἢ τῇ ἑαυτῶν ἀναισθησίᾳ προσέχουσιν. Οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν τῆς ψυχῆς παθῶν, τουτέστιν ἐπὶ τῶν ἁμαρτημάτων, κἂν ἑαυτοῦ τις μὴ καταγινώσκη, μὴ ἐπαισθανόμενος τοῦ ἁμαρτήματος, πιστεύειν μέντοιγε ὀφείλει τοῖς δυναμένοις πλέον ἰδεῖν τὰ ἐκείνου· τοῦτο δειξάντων μὲν τῶν ἁγίων ἀποστόλων, ὅτε, ἐν πληροφορίᾳ ὄντες τῆς ἑαυτῶν εἰλικρινοῦς πρὸς τὸν Κύριον διαθέσεως καὶ ἀκούσαντες, ὅτι «Εἰς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με», τῷ λόγῳ τοῦ Κυρίου ἐπίστευσαν μᾶλλον καὶ διεφέροντο λέγοντες· «Μήτι ἐγώ εἰμι, Κύριε;», σαφέστερον δὲ ἡμᾶς τοῦ ἁγίου Πέτρου διδάσκοντος, ὃς διαπύρῳ μὲν ταπεινοφροσύνη παραιτεῖται τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Δεσπότου καὶ Θεοῦ καὶ διδασκάλου, πληροφορία δὲ τῆς ἀληθείας τῶν τοῦ Κυρίου ῥημάτων ἀκούσας, ὅτι «Ἐὰν μὴ νίψω σε, οὐκ ἔχεις μέρος μετ' ἐμοῦ», λέγει· «Μὴ τοὺς πόδας μου μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰς χεῖρας καὶ τὴν κεφαλίν».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΤΒ'

Εἰ χρηρὴ ἀπὸ τῆς οἰκονομίας διδόναι τοῖς ἐνδέεσι τῶν ἔξωθεν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τοῦ Κυρίου εἰπόντος· «Οὐκ ἀπεστάλην εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραὴλ», καὶ ὅτι «Οὐκ ἔστι καλὸν λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις», τὰ

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Αὐτὸ συμβαίνει καὶ μὲ τὰς σωματικὰς ἀσθενείας. Διότι ὑπάρχουν πολλαὶ ἀσθενεῖαι, τὰς ὁποίας δὲν γνωρίζουν οἱ ἀσθενοῦντες· ὁμως ἐμπιστεύονται εἰς τὴν διάγνωσιν τῶν ἰατρῶν μᾶλλον καὶ δὲν δίδουν προσοχὴν εἰς τὸ ὅτι οἱ ἴδιοι δὲν αἰσθάνονται τίποτε. Ἔτσι συμβαίνει καὶ μὲ τὰς ἀσθενείας τῆς ψυχῆς, δηλαδὴ μὲ τὰ ἀμαρτήματα· καὶ ἂν ἀκόμη κάποιος δὲν κατακρίνη τὸν ἑαυτὸν του, ἐπειδὴ δὲν ἀντιλαμβάνεται τὸ ἀμάρτημα, ὁμως ὀφείλει νὰ ἐμπιστεῦται εἰς ἐκείνους πού ἤμπορουν νὰ ἴδουν τὴν κατάστασίν του καλύτερα. Διότι τοῦτο ἔδειξαν μὲν οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι, ὅταν, καθ' ὃν χρόνον ἦσαν βέβαιοι περὶ τῆς εἰλικρινοῦς διαθέσεώς των πρὸς τὸν Κύριον καὶ ἤκουσαν τὸ «εἰς ἕξ ὑμῶν θὰ μὲ παραδώσῃ», ἐπίστευσαν εἰς τὸν λόγον τοῦ Κυρίου μᾶλλον καὶ διεφώνουν λέγοντες· «μήπως ἐγὼ εἶμαι, Κύριε;»⁷⁶⁵· σαφέστερα ὁμως μᾶς διδάσκει τοῦτο ὁ ἅγιος Πέτρος, ὁ ὁποῖος ἀπὸ διάπυρον μὲν ταπεινοφροσύνην ἀρνεῖται τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Δεσπότη καὶ Θεοῦ καὶ διδασκάλου, ὅταν δὲ ἤκουσε μὲ πλήρη ἐμπιστοσύνην περὶ τῆς ἀληθείας των τοῦς λόγους τοῦ Κυρίου, ὅτι «ἐὰν μὴ νίψω σε, δὲν ἔχεις μέρος μετ' ἐμοῦ», λέγει· «μὴ νίψῃς μόνον τοὺς πόδας μου, ἀλλὰ καὶ τὰς χεῖρας καὶ τὴν κεφαλὴν»⁷⁶⁶.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 302

Πρέπει νὰ δίδωμεν ἀπὸ τὰ κοινὰ ἀγαθὰ εἰς ἐκείνους ἀπὸ τοὺς ἔξω πού εἶναι ἐνδεεῖς⁷⁶⁷;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐπειδὴ ὁ Κύριος εἶπε· «δὲν ἀπεστάλην εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραὴλ», καὶ ὅτι «δὲν εἶναι καλὸν νὰ λάβωμεν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων καὶ νὰ τὸν βάλωμεν εἰς

767. Βλ. Ὅρους κατ' ἐπιτομὴν 100· 101· Ἐπιστολὴν 150, 3.

διατεταγμένα τοῖς ἀνακειμένοις Θεῷ οὐκ ἀναγκαῖον εἰς ἀδιαφόρους παραναλίσκειν. Εἰ δὲ δυνατὸν γενέσθαι τὸ εἰρημένον ὑπὸ τῆς ἐπαινουμένης ἐν πίστει γυναικός, ὅτι «Ναί, Κύριε· καὶ γὰρ τὰ κυνάρια ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψυχίων τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς 5 τραπέζης τῶν κυρίων αὐτῶν», ἐν τῇ τοῦ οἰκονόμου ἀνακείσθω δοκιμασίᾳ μετὰ κοινῆς τῶν μετ' αὐτὸν προεχόντων γνώμης, ἵνα ἐκ τοῦ περισσεύματος ὁ ἥλιος, καθὼς γέγραπται, ἀνατείλῃ ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΤΓ'

Εἰ χροῖ τοῖς παρὰ πάντων λεγομένοις ὑπακούειν ἐν ἀδελφότητι.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

10 Τὸ ἐρώτημα τοῦτο πολλὴν δυσχέρειαν ἔχει τῆς ἀποκρίσεως. Πρῶτον μὲν, ὅτι ἀταξίας ἔμφασιν φανερῶς δίδωσιν ἐν τῷ παρὰ πάντων λέγεσθαι τι, τοῦ ἀποστόλου λέγοντος· «Προφηταὶ δὲ δύο ἢ τρεῖς λαλείτωσαν, καὶ οἱ ἄλλοι διακρινέτωσαν», καὶ τοῦ αὐτοῦ ἐν τοῖς μερισμοῖς τῶν χαρισμάτων ἴδιον ἐκάστου 15 τῶν λαλούντων τὸ τάγμα τάξαντος, ἐν τῷ εἰπεῖν· «Ἐκάστῳ ὡς ὁ Θεὸς ἐμέρισε μέτρον πίστεως», καὶ ἐν τῷ ὑποδείγματι τῶν μελῶν τοῦ σώματος σαφῶς μὲν παριστῶντος ἐν μέρει εἶναι τὸ μέρος τοῦ λαλοῦντος, ἀκριβέστερον δὲ διευκρινουῦντος ἐν τῷ εἰπεῖν· «Εἴτε ὁ διδάσκων ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, εἴτε ὁ πα- 20 ρακαλῶν ἐν τῇ παρακλήσει» καὶ τὰ λοιπὰ· ὡς δῆλον ἐκ τούτων εἶναι μὴ πάντα πᾶσιν ἐπιτετραῖφθαι, ἕκαστον δὲ ἰδίᾳ κλήσει μένειν καὶ κατορθοῦν ἐπιμελέστερον τὸ ὑπὸ τοῦ Κυρίου πιστευ-

τὰ κυνάρια»⁷⁶⁸, ὅσα εἶναι προωρισμένα διὰ τοὺς ἀφιερωμένους εἰς τὸν Θεὸν δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ τὰ ἐξοδεύωμεν εἰς ἀνθρώπους ἀδιαφόρους. Ἐὰν ὅμως εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ ἐκεῖνο ποὺ ἐλέχθη ἀπὸ τὴν ἐπαινουμένην διὰ τὴν πίστιν γυναῖκα· «ναί, Κύριε· διότι καὶ τὰ κυνάρια τρώγουν ἀπὸ τὰ ψιχία, τὰ ὁποῖα πίπτουν ἀπὸ τὴν τράπεζαν τῶν κυρίων αὐτῶν»⁷⁶⁹, τότε ἄς ἀποφασίσῃ ὁ οἰκονόμος κατόπιν συμφώνου γνώμης τῶν μετὰ ἀπὸ αὐτὸν προεχόντων εἰς τὴν τάξιν, διὰ νὰ ἀνατείλῃ, ὅπως λέγει ἡ Γραφή, ὁ ἥλιος, ἐκ τοῦ περισσεύματος, ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς⁷⁷⁰.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 303

Πρέπει νὰ ὑπακούῃ κανεὶς μέσα εἰς τὴν ἀδελφότητα εἰς ὅ,τι λέγει ὁ καθένας;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἡ ἀπόκρισις εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο εἶναι πολὺ δύσκολος. Πρῶτον, διότι τὸ νὰ λέγουν ὅλοι κάτι προδίδει φανερὰ ἔντονον ἀταξίαν, διότι ὁ ἀπόστολος λέγει· «προφῆται δέ δύο ἢ τρεῖς ἄς λαλοῦν, καὶ οἱ ἄλλοι ἄς διακρίνουν»⁷⁷¹, καὶ ὁ ἴδιος κατὰ τὸν μερισμὸν τῶν χαρισμάτων ὤρισεν ἰδιαιτέραν θέσιν εἰς ἕκαστον ἐκ τῶν λαλούντων, ὅταν εἶπε· «κατὰ τὸ μέτρον τῆς πίστεως τὸ ὁποῖον ὁ Θεὸς ἐμοίρασεν εἰς ἕκαστον»⁷⁷²· εἰς τὸ παράδειγμα δὲ τῶν μελῶν τοῦ σώματος σαφῶς δεικνύει ὅτι τὸ μέρος τοῦ λαλοῦντος εἶναι ἰδιαιτέρον, καὶ διευκρινίζει ἀκριβέστερα, ὅταν λέγῃ· «εἴτε ὁ διδάσκων ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, εἴτε ὁ παρακαλῶν ἐν τῇ παρακλήσει» καὶ τὰ λοιπά⁷⁷³· ὥστε ἀπὸ αὐτὰ νὰ εἶναι φανερὸν ὅτι δὲν ἔχουν ἐπιτραπῆ ὅλα εἰς ὅλους, ἀλλ' ὅτι ἕκαστος πρέπει νὰ μένῃ εἰς τὴν ἰδιαιτέραν του κλήσιν καὶ νὰ κατορθῶνῃ ἐπιμελέστερα αὐτὸ ποὺ τοῦ ἐνεπιστεύθη ὁ Κύριος. Πρέπει λοιπὸν

771. Α' Κορ. 14, 29.

772. Ρωμ. 12, 3.

773. Ρωμ. 12, 7-8.

θέν. Δεῖ τοίνυν τὸν μὲν προεστῶτα τοῦ κοινοῦ καὶ διατασσόμενον τοῖς πᾶσι μετὰ πολλῆς δοκιμασίας ἐγχειρισθῆναι τὴν φροντίδα ταύτην, καὶ ἐκάστῳ κατὰ τὸ πρέπον ἐπαγροπνεῖν τῇ μερίμνῃ, ὅπως εὐαρέστως τῷ Θεῷ καὶ ἐστοχασμένως τῆς ἐκάστου 5 ἐπιτηδειότητός τε καὶ δυνάμεως πρὸς τὸ κοινῇ συμφέρον διατάσσηται καὶ ἐπιτάσση· τοὺς δὲ ὑπηκόους, τῆς εὐταξίας φυλαττομένης, καὶ τῆς ὑπακοῆς τὸ ἴδιον μέτρον γνωρίζουσας, μεμνήσθαι τοῦ Κυρίου λέγοντος· «Τὰ πρόβατα τὰ ἐμὰ τῆς φωνῆς μου ἀκούει· κἀγὼ γινώσκω αὐτά, καὶ ἀκολουθοῦσί μοι· 10 κἀγὼ ζωὴν αἰώνιον δίδωμι αὐτοῖς», καὶ προειπόντος· «Ἄλλοτρίῳ δὲ οὐ μὴ ἀκολουθήσουσιν, ἀλλὰ φεύξονται ἀπ' αὐτοῦ, ὅτι οὐκ οἶδασι τῶν ἀλλοτρίων τὴν φωνήν», καὶ τοῦ ἀποστόλου λέγοντος, ὅτι «Εἴ τις ἑτεροδιδασκαλεῖ καὶ μὴ προσέρχεται ὑγιαίνουσι λόγοις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ 15 καὶ τῇ κατ' εὐσέβειαν διδασκαλίᾳ, τετύφωται, μηδὲν ἐπιστάμενος», μετὰ δὲ τὰ ἐπισυμβαίνοντα ἐπαγαγόντος· «Ἀφίστασο ἀπὸ τῶν τοιούτων», καὶ πάλιν ἀλλαχοῦ· «Προφητείας μὴ ἐξουθενεῖτε· πάντα δοκιμάζετε, τὸ καλὸν κατέχετε· ἀπὸ παντὸς εἶδους πονηροῦ ἀπέχεσθε». Ὡστε εἰ μὲν τί ἐστὶ κατ' ἐντολήν 20 τοῦ Κυρίου λεγόμενον ἢ πρὸς τὴν ἐντολήν τοῦ Κυρίου κατευθυνόμενον, κἂν θανάτου ἀπειλήν ἔχη, ὑπακοῦειν χρή· εἰ δέ τι παρ' ἐντολήν ἐστὶν ἢ τὴν ἐντολήν παραβλάπτει, κἂν ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ ἢ τις τῶν ἀποστόλων ἐπιτάσση, κἂν ζωῆς ἐπαγγελίαν ἔχη, κἂν θανάτου ἀπειλήν, οὐδαμῶς ἀνέχεσθαι χρή, τοῦ ἀ- 25 ποστόλου εἰπόντος· «Κἂν ἡμεῖς αὐτοὶ ἢ ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ εὐαγγελίζηται ὑμῖν παρ' ὃ εὐηγγελισάμεθα ὑμῖν, ἀνάθεμα ἔστω».

774. Ἰω. 10, 27 - 28.

775. Ἰω. 10, 5.

776. Α' Τιμ. 6, 3 - 4.

777. Α' Τιμ. 6, 5.

ὁ μὲν προεστῶς τῆς κοινότητος καὶ ἐκδίδων διαταγὰς εἰς ὅλους, νὰ ἔχη ἀναλάβει αὐτὴν τὴν εὐθύνην κατόπιν πολλῆς δοκιμασίας καὶ νὰ ἐπαγρυπνῇ ἀνήσυχος διὰ τὸν καθένα, ὅπως πρέπει, διὰ νὰ δίδῃ διαταγὰς καὶ ὁρισμούς πρὸς τὸ κοινὸν συμφέρον κατὰ τρόπον εὐάρεστον εἰς τὸν Θεὸν καὶ ἀναλόγως τῆς ἱκανότητος καὶ τῆς δυνάμεως ἐκάστου· οἱ ὑφιστάμενοι δέ, ἐφ' ὅσον τηρεῖται ἡ εὐταξία καὶ ἀναγνωρίζονται τὰ ὅρια τῆς ὑπακοῆς, πρέπει νὰ ἐνθυμοῦνται τὸν Κύριον, ποῦ λέγει· «τὰ πρόβατά μου ἀκούουν τὴν φωνὴν μου, καὶ ἐγὼ γνωρίζω αὐτά, καὶ μὲ ἀκολουθοῦν· καὶ ἐγὼ δίδω εἰς αὐτὰ ζωὴν αἰώνιον»⁷⁷⁴ καὶ πρωτύτερα· «ἀλλότριον δὲ δὲν θὰ ἀκολουθήσουν, ἀλλὰ θὰ φύγουν ἀπ' αὐτοῦ, διότι δὲν γνωρίζουν τὴν φωνὴν τῶν ἀλλοτρίων»⁷⁷⁵. Πρέπει ἀκόμη νὰ ἐνθυμοῦνται τὸν ἀπόστολον, ποῦ λέγει· «ἐάν τις ἑτεροδιδασκαλῆ καὶ δὲν προσέρχεται εἰς τοὺς ὑγιαίνοντας λόγους τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ εἰς τὴν εὐσεβῆ διδασκαλίαν, ἔχει ἐπαρθῆ, ἐνῶ δὲν γνωρίζει τίποτε»⁷⁷⁶, καὶ προσθέτει, ἀφοῦ ἀπαριθμεῖ τὰς συνεπειάς· «ἀπομακρύνθητι ἀπὸ τῶν τοιούτων»⁷⁷⁷· εἰς ἄλλο δὲ σημεῖον λέγει· «προφητείας μὴ ἐξουθενεῖτε· τὰ πάντα δοκιμάζετε, τὸ καλὸν κατέχετε· ἀπὸ παντὸς εἶδους πονηροῦ ἀπέχεσθε»⁷⁷⁸.

Συνεπῶς, ἐὰν λέγεται κάτι σύμφωνα μὲ τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου ἢ ἀποσκοπῆ εἰς τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου, καὶ ἂν ἀκόμη ἔχη ἀπειλὴν θανάτου, πρέπει νὰ ὑπακούωμεν· ἐὰν ὅμως εἶναι κάτι ἀντίθετον τῆς ἐντολῆς ἢ παραβιάπτει τὴν ἐντολὴν, καὶ ἂν ἀκόμη ὁ προστάσων εἶναι ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ ἢ κάποιος ἀπόστολος, καὶ ἂν ἀκόμη ὑπόσχεται ζωὴν ἢ ἀπειλῆ ἄνατον, μὲ κανένα τρόπον δὲν πρέπει νὰ τὸ ἀνεχώμεθα, διότι ὁ ἀπόστολος εἶπε· «καὶ ἂν ἡμεῖς αὐτοὶ ἢ ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ εὐαγγελίζεται εἰς ὑμᾶς παρ' ὅ,τι εὐηγγελισάμεθα εἰς ὑμᾶς, ὡς εἶναι ἀνάθεμα»⁷⁷⁹.

778. Α' Θεσσ. 5, 20 - 22. 779. Γαλ. 1, 8.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ · ΤΔ'

Εἰ ὑπὲρ τῶν παραδεδομένων τῇ ἀδελφότητι παρὰ τῶν οἰκείων, θελώντων διδόναι τι, χρῆ δέχεσθαι.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἡ τούτου φροντὶς καὶ δοκιμασία ἀνήκε τῷ προεστῶτι. Πλήν, ὡς κατ' ἐμὴν γνώμην, λογίζομαι ὅτι μᾶλλον ἀπρόσκο-
 5 πόν ἐστὶ τοῖς πολλοῖς καὶ εἰς οἰκοδομὴν τῆς πίστεως ὠφελι-
 μώτερον τὸ ἀπωθεῖσθαι τὰς τοιαύτας χάριτας. Ἐκ γὰρ τῆς ὑ-
 ποδοχῆς πρῶτον μὲν συμβαίνει καὶ ὄνειδισμὸν κατὰ τοῦ κοι-
 νοῦ προενεχθῆναι πολλάκις· ἔπειτα, ὅτι καὶ ἐπάρσεως παρέχει
 πρόφασιν τῷ οἰκείῳ τῶν προσενεγκόντων. Πρὸς τούτοις, ὅτι
 10 κατὰ τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου περὶ τῶν εἰς τὸ κοινὸν
 τὰ ἴδια ἐσθιόντων καὶ πινόντων γίνεται τό· «Καταισχύνετε τοὺς
 μὴ ἔχοντας», καὶ πολλὰ τοιαῦτα. Τοσούτων δὲ προφάσεων εἰς
 ἁμαρτίαν ἐπισυμβαινουσῶν, καλόν ἐστὶ τὸ μὴ δέχεσθαι τὰ τοιαῦ-
 τα, ἐπιτρέπειν δὲ τῷ προεστῶτι δοκιμᾶζειν καὶ παρὰ τίνων
 15 χρῆ ληφθῆναι καὶ πῶς δεῖ οἰκονομηθῆναι.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΤΕ'

Εἰ δεῖ λαμβάνειν παρὰ τῶν ἔξωθεν ἢ κατὰ χάριν φιλίας ἢ
 προκατειλημμένης συγγενείας.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τοῦτο τὸ ἐρώτημα τὴν ὁμοίαν δύναμιν ἔχει τῷ ἐρωτή-
 ματι· εἰ παρὰ τῶν οἰκείων χρῆ τι λαμβάνειν.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 304

Ἐάν οἱ συγγενεῖς ἐκείνων ποῦ ἔχουν παραδοθῆ εἰς τὴν ἀδελφότητα θέλουν νὰ δώσουν κάτι δι' αὐτοὺς, πρέπει νὰ τὸ δεχώμεθα ⁷⁸⁰;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Εἶναι καθήκον τοῦ προεστῶτος νὰ φροντίσῃ καὶ νὰ ἀποφασίσῃ περὶ τούτου. Ἄλλὰ, κατὰ τὴν προσωπικὴν μου γνώμην, ἐὰν ἀρνούμεθα τὰς τοιαύτας δωρεάς, ἀφ' ἐνὸς μὲν ἀποφεύγομεν νὰ σκανδαλίσωμεν περισσότερον τοὺς πολλοὺς, ἀφ' ἑτέρου δὲ συντελοῦμεν περισσότερον εἰς οἰκοδομὴν τῆς πίστεως. Διότι, ἐὰν γίνουν δεκταί, πρῶτον μὲν συμβαίνει πολλάκις νὰ δεχθῆ ὄνειδισμόν ἢ ἀδελφότης· ἔπειτα δὲ παρέχει πρόφασιν ἐπάρσεως εἰς τὸν συγγενῆ αὐτῶν ποῦ προσέφεραν τὴν δωρεάν. Ἐκτὸς τούτων, ὅ,τι εἶπεν ὁ ἀπόστολος περὶ τῶν ἐσθιόντων καὶ πινόντων τὰ ἰδικὰ των ἐνώπιον τῆς κοινότητος ἰσχύει καὶ ἐδῶ, δηλαδὴ τὸ «καταισχύνετε τοὺς μὴ ἔχοντας» ⁷⁸¹, καὶ πολλά παρόμοια. Ἀφοῦ λοιπὸν δημιουργοῦνται τόσαι πολλὰ προφάσεις εἰς ἀμαρτίαν, καλὸν εἶναι νὰ μὴ δεχώμεθα τὰς προσφορὰς αὐτοῦ τοῦ εἵδους, ἀλλὰ νὰ ἐπιτρέπωμεν εἰς τὸν προεστῶτα νὰ ἀποφασίσῃ ἀπὸ ποίους πρέπει νὰ γίνουν δεκταί καὶ πῶς πρέπει νὰ διατεθοῦν ⁷⁸².

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 305

Πρέπει νὰ δεχώμεθα τίποτε ἀπὸ τοὺς ἔξω εἴτε χάριν φιλίας εἴτε λόγῳ προηγουμένης συγγενείας;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τὸ ἐρώτημα τοῦτο εἶναι ἰσοδύναμον μὲ τὸ ἐρώτημα· ἐὰν πρέπει νὰ δεχώμεθα κάτι ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς ⁷⁸³.

782. Πρβλ. Κασσιανοῦ, Περὶ θεσμῶν 4, 4.

783. Ὅροι κατ' ἐπιτομὴν 304.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΤΣ'

Μετὰ ποίου τρόπου τὸ ἀμετεώριστον κατορθοῦται.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐὰν τὸ τοῦ ἐκλεκτοῦ Δαβὶδ φρόνημά τις ἀναλάβῃ, εἰ-
 πόντος ποτὲ μὲν «Προωρώμην τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου δια-
 παντός, ὅτι ἐκ δεξιῶν μου ἔστιν, ἵνα μὴ σαλευθῶ», ποτὲ δὲ
 5 ὅτι «Οἱ ὀφθαλμοί μου διαπαντός πρὸς τὸν Κύριον, ὅτι αὐτὸς
 ἔκσπασει ἐκ παγίδος τοὺς πόδας μου», ποτὲ δέ· «Ἴδου ὡς ὀ-
 φθαλμοὶ δούλων εἰς χεῖρας τῶν κυρίων αὐτῶν, ὡς ὀφθαλμοὶ
 παιδίσκης εἰς χεῖρας τῆς κυρίας αὐτῆς, οὕτως οἱ ὀφθαλμοὶ ἡ-
 μῶν πρὸς Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν». Καὶ ἵνα τῷ ἐλάττονι παρα-
 10 δείγματι σπουδαιότερον τὰ μείζονα κατορθοῦν φροντίσωμεν,
 ἕκαστος ἑαυτῷ λογιζέσθω, οἷός ἐστιν ἐνώπιον τῶν παρόντων,
 κἂν ἰσότιμοι τυγχάνωσι, πῶς τὸ ἀκατάγνωστον ἑαυτῷ σπου-
 δάζει κατορθῶσαι καὶ ἐν στάσει καὶ ἐν περιπάτῳ καὶ ἐν κινή-
 ματι παντὸς μέλους καὶ ἐν φθέγματι. Ὡσπερ δὲ τὰ ἀνθρώποις
 15 φανερὰ πρὸς ἀνθρώπους φυλάσσειν σπουδάζομεν, οὕτω καὶ
 πολὺ πλεόν, ἐὰν τις τὸν Θεὸν πληροφορηθῆ ἔχειν ἐπόπτην ἐ-
 τάζοντα καρδίας καὶ νεφροῦς κατὰ τὸ γεγραμμένον, καὶ τὸν
 μονογενῆ Υἱὸν τοῦ Θεοῦ πληροῦντα τὴν ἐπαγγελίαν· «Ὁὐ ἐὰν
 ᾧσι δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἕμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέ-
 20 σφ αὐτῶν», καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἐπιστατοῦν καὶ μερίζον τὰ
 χαρίσματα καὶ ἐνεργοῦν, καὶ τοὺς ἀγγέλους παρατηρητὰς ἐ-
 κάστου κατὰ τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ Κυρίου· «Ὁρᾶτε μὴ κατα-
 φρονήσητε ἐνὸς τῶν μικρῶν τούτων· λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι οἱ ἅγ-

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 306

Κατὰ ποῖον τρόπον κατορθοῦται τὸ ἀδιάσπαστον τοῦ πνεύματος.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐὰν ἀποκτήσῃ κανεῖς τὸ φρόνημα τοῦ ἐκλεκτοῦ Δαβίδ, ποὺ εἶπεν ἄλλοτε μὲν· «ἔβλεπον ἐνώπιόν μου τὸν Κύριον διαπαντός, διότι εἶναι ἐκ δεξιῶν μου, διὰ νὰ μὴ σαλευθῶ»⁷⁸⁴, ἄλλοτε δέ· «οἱ ὀφθαλμοί μου διαπαντός εἶναι πρὸς τὸν Κύριον, διότι αὐτὸς θὰ ἀποσπάσῃ ἐκ παγίδος τοὺς πόδας μου»⁷⁸⁵, καὶ ἄλλοτε· «ἰδοὺ ὡς οἱ ὀφθαλμοί τῶν δούλων εἶναι εἰς τὰς χεῖρας τῶν κυρίων αὐτῶν, ὡς οἱ ὀφθαλμοί τῆς νεαρᾶς δούλης εἶναι εἰς τὰς χεῖρας τῆς κυρίας αὐτῆς, οὕτως οἱ ὀφθαλμοί ἡμῶν εἶναι ἐστραμμένοι πρὸς Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν»⁷⁸⁶. Καὶ διὰ νὰ φροντίσωμεν νὰ κατορθώσωμεν μὲ περισσότερον ζῆλον τὰ μεγαλύτερα διὰ τοῦ μικροτέρου παραδείγματος, ἃς συλλογίζεται ὁ καθένας, οἷοσδήποτε καὶ ἂν εἶναι μεταξύ τῶν παρόντων, καὶ ἂν ἀκόμη εἶναι ἰσότημοι, πῶς προσπαθεῖ νὰ κατορθώσῃ δι' ἑαυτὸν τὸ ἀκατάγνωστον καὶ εἰς τὴν στάσιν καὶ εἰς τὸν περίπατον καὶ εἰς τὴν κίνησιν κάθε μέλους καὶ εἰς τὸν λόγον. Ὅπως δὲ προσπαθοῦμεν νὰ κρατοῦμεν εἰς τὰς σχέσεις μας μὲ τοὺς ἀνθρώπους τὴν ἐξωτερικὴν κοσμιότητα, ἔτσι, καὶ πολὺ περισσότερον, ἂν κάποιος βεβαιωθῇ ὅτι ἔχει ἐπὶ τὴν τὸν Θεόν, ποὺ ἐλέγχει καρδίας καὶ νεφροὺς κατὰ τὴν Γραφήν⁷⁸⁷, καὶ ὅτι ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐκπληρώνει τὴν ὑπόσχεσιν· «ὅπου εὗρεθoῦν δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἑμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἶμαι ἐν μέσῳ αὐτῶν»⁷⁸⁸, καὶ ὅτι τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἐπιστατεῖ καὶ μοιράζει τὰ χαρίσματα καὶ ἐνεργεῖ⁷⁸⁹, καὶ ὅτι οἱ ἄγγελοι παρακολουθοῦν τὸν καθένα κατὰ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου· «προσέχετε μὴ καταφρονήσετε ἓνα ἐκ τῶν μικρῶν τούτων· διότι

787. Ψαλ. 7, 10.

788. Ματθ. 18, 20.

789. Α' Κορ. 12, 11.

γελοι αὐτῶν ἐν τῷ οὐρανῷ διαπαντός βλέπουσι τὸ πρόσωπον τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς), πολυπλασίονα καὶ σφοδρότερον ἀγῶνα ἔχει, ὅπως εὐάρεστον τὴν θεοσέβειαν κατορθώσῃ, καὶ οὕτω τὸ ἀμετεώριστον σφοδρότερον καὶ ἀκριβέστερον βε-
 5 βαιοῦται. Ἔτι δὲ καὶ ἐὰν σπουδάσῃ πληρῶσαι τὸ «Ἐδλογήσω τὸν Κύριον ἐν παντὶ καιρῷ· διαπαντός ἢ αἴνεσις αὐτοῦ ἐν τῷ στόματί μου», καὶ τὸ «Μελετήσῃ ἐν τῷ νόμῳ αὐτοῦ ἡμέρας καὶ νυκτός», ἵνα τῇ ὁμαλῇ καὶ διηνεκεῖ μελέτῃ καὶ θεωρίᾳ τῶν θελημάτων καὶ τῶν δοξῶν τοῦ Θεοῦ μὴ εὐρη ὁ νοῦς καιρὸν με-
 10 τεωρισμοῦ.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΤΖ'

Εἰ χρεὴ ἐξ ἐφημερίας ἀπάρχεσθαι τῆς ψαλμοδίας ἢ τῆς προσευχῆς.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τοῦτο ἐν τῷ πλήθει τῶν ἀξίων φυλαξάτω τὴν εὐταξίαν, ἵνα μήτε εὐτελὲς καὶ ἀδιάφορον τὸ πρᾶγμα νομισθῇ, μήτε μὴν
 15 ἢ ὁμαλότης ἐφ' ἐνός καὶ δευτέρου προσώπου ὑπερηφανίας τοῦ ἡγουμένου καὶ καταφρονήσεως τῶν λοιπῶν δῶ ὑποψίαν.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΤΗ'

Εἰ χρεὴ ἐν ἀδελφότητι τὸν διδόντα τι ἀμείβεσθαι, καὶ εἰ κατὰ ἀναλογίαν τοῦ δόματος ποιεῖσθαι τὴν ἀντίδοσιν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τοῦτο ὅλον τὸ ἐρώτημα ἀνθρώπινον. Εἰ δὲ χρεὴ εὐγνω-

λέγω εἰς ὑμᾶς ὅτι οἱ ἄγγελοι αὐτῶν ἐν τῷ οὐρανῷ διαπαντὸς βλέπουν τὸ πρόσωπον τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς»⁷⁹⁰, τότε ἀγωνίζεται ἐντονώτερα καὶ ὀρμητικώτερα, μὲ σκοπὸν νὰ προσφέρῃ εὐάρεστον λατρείαν, ἔτσι δὲ ἡ συγκέντρωσις τοῦ πνεύματος ἐξασφαλίζεται μὲ μεγαλυτέραν βεβαιότητα καὶ ἀκρίβειαν. Τοῦτο δὲ γίνεται ἀκόμη καὶ ἐὰν προσπαθῆσῃ νὰ ἐφαρμόσῃ τὸ «θὰ εὐλογῶ τὸν Κύριον εἰς πάντα καιρὸν· διαπαντὸς ἡ αἰνεσις αὐτοῦ θὰ εἶναι εἰς τὸ στόμα μου»⁷⁹¹, καὶ τὸ «θὰ μελετᾷ ἐν τῷ νόμῳ αὐτοῦ ἡμέραν καὶ νύκτα»⁷⁹², διὰ νὰ μὴ εὕρῃ ὁ νοῦς, μὲ τὴν σταθερὰν καὶ συνεχῆ μελέτην καὶ θεωρίαν τῶν θελημάτων καὶ τῶν διδασκαλιῶν τοῦ Θεοῦ, εὐκαιρίαν διασπάσεως.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 307

Πρέπει νὰ ἀρχίζωμεν τὴν ψαλμωδίαν ἢ τὴν προσευχὴν μὲ τὴν σειρὰν;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Αὐτὸ τὸ ἐρώτημα ὡς κρατήσῃ τὴν ἀρμόζουσαν θέσιν μέσα εἰς τὸ πλῆθος τῶν σπουδαίων ἐρωτημάτων, διὰ νὰ μὴ νομισθῇ τὸ πρᾶγμα εὐτελὲς καὶ ἀδιάφορον, καὶ διὰ νὰ μὴ κάμῃ τὸν ἡγούμενον ὑποπτὸν ὑπερηφανείας καὶ καταφρονήσεως τῶν ὑπολοίπων ἢ συνεχῆς ἐκλογῆ ἑνὸς ἢ καὶ δευτέρου προσώπου.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 308

Πρέπει εἰς τὴν ἀδελφότητα νὰ ἀμείβεται αὐτὸς ποῦ προσφέρει κάτι; Καὶ πρέπει ἡ ἀνταπόδοσις νὰ εἶναι ἀνάλογος τῆς προσφορᾶς;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὅλον αὐτὸ τὸ ἐρώτημα εἶναι ἀνθρώπινον. Ἐὰν ὁμως

792. Ψαλ. 1, 2.

μοσύνης διδόναι ἀπόδειξιν, ἐν τῷ οἰκονομοῦντι ἀποκείσθω ἢ δοκιμασία καὶ τοῦ λαμβάνειν τὰ διδόμενα καὶ τοῦ ἀμείβεσθαι τὸν διδόντα.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΤΘ'

Εἰ τῶν συνήθων καὶ κατὰ φύσιν γινομένων τινὶ χρῆ τολ-
5 μᾶν εἰς κοινωνίαν τῶν ἁγίων προσέρχεσθαι.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Κρείττονα τῆς φύσεως καὶ τῆς σνηθείας ἔδειξεν ὁ ἀ-
πόστολος εἶναι τὸν ἐν τῷ βαπτισμῷ συνταφέντα Χριστῷ, πο-
τὲ μὲν εἰπὼν, ἐν τῷ περὶ τοῦ ἐν τῷ ὕδατι βαπτίσματος τόπῳ,
μετὰ τὰ προκείμενα· «Τοῦτο γινώσκοντες, ὅτι ὁ παλαιὸς ἡμῶν
10 ἄνθρωπος συνεσταυρώθη, ἵνα καταργηθῇ τὸ σῶμα τῆς ἁμαρ-
τίας τοῦ μηκέτι δουλεύειν ἡμᾶς τῇ ἁμαρτίᾳ», ποτὲ δὲ παραγ-
γείλας· «Νεκρώσατε οὖν τὰ μέλη ὑμῶν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, πορ-
νεΐαν, ἀκαθαρσίαν, πάθος, ἐπιθυμίαν κακὴν καὶ τὴν πλεονεξίαν,
ἣτις ἐστὶν εἰδωλολατρία, δι' ἣ ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἐπὶ
15 τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας», ποτὲ δὲ ὄρον ἐκθέμενος ἐν τῷ εἰ-
πεῖν· «Οἱ δὲ τοῦ Χριστοῦ τὴν σάρκα ἐσταύρωσαν σὺν τοῖς πα-
θήμασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις». Ἐγὼ δὲ ἔγνων, ὅτι ταῦτα κατωρ-
θώθη Χριστοῦ χάριτι καὶ ἐν ἀνδράσι καὶ ἐν γυναιξὶ πίστει τῇ
εἰς τὸν Κύριον γνησίᾳ. Τὸ δὲ ἐν ἀκαθαρσίᾳ ὄντα τινὰ ἐγγίζειν
20 τοῖς ἁγίοις καὶ ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης φοβερώτερον διδα-
σκόμεθα τὸ κριμα. Εἰ δὲ πλεῖον τοῦ ἱεροῦ ᾧδε, φοβερώτερον
δηλονότι παιδεύσει ἡμᾶς ὁ ἀπόστολος εἰπὼν· «Ὁ ἐσθίων καὶ
πίνων ἀναξίως, κριμα ἑαυτῷ ἐσθίει καὶ πίνει».

793. Ρωμ. 6, 4. 794. Ρωμ. 6, 6. 795. Κολ. 3, 5 - 6.

796. Γαλ. 5, 24. 797. Βλ. Λευϊτ. 15 κεφ.

πρέπη νά δώσωμεν ἀπόδειξιν εὐγνωμοσύνης, ἄς ἀποφασίσῃ ὁ οἰκονόμος ἂν πρέπη νά λαμβάνῃ τὰ προσφερόμενα καί νά ἀμείβῃ τὸν προσφέροντα.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 309

Πρέπει νά τολμᾷ νά πλησιάσῃ εἰς τὴν κοινωνίαν τῶν ἁγίων κάποιος ποῦ τοῦ συνέβησαν τὰ συνήθη καί κατὰ φύσιν;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὁ ἀπόστολος ἔδειξεν ὅτι ὁ συνταφείς μετὰ τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸ βάπτισμα⁷⁹³ εἶναι ἀνώτερος τῆς φύσεως καί τῆς συνηθείας. Διότι ἄλλοτε μὲν προσέθεσεν, εἰς τὴν περικοπὴν περὶ βαπτίσματος εἰς τὸ ὕδωρ· «τοῦτο γνωρίζοντες, ὅτι ὁ παλαιὸς ἡμῶν ἄνθρωπος συνεσταυρώθη, διὰ νά καταργηθῇ τὸ σῶμα τῆς ἁμαρτίας, ὥστε νά μὴ εἴμεθα πλέον δοῦλοι τῆς ἁμαρτίας»⁷⁹⁴, ἄλλοτε δὲ παρήγγειλε· «νεκρώσατε λοιπὸν τὰ μέλη ὑμῶν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, πάθος, ἐπιθυμίαν κακῆν καί τὴν πλεονεξίαν, ἡ ὁποία εἶναι εἰδωλολατρία, διὰ τὰ ὁποία ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας»⁷⁹⁵, καί εἰς ἄλλην περικοπὴν διετύπωσεν ἕνα ὅρον, ὅταν εἶπεν ὅτι «οἱ τοῦ Χριστοῦ ἐσταύρωσαν τὴν σάρκα μετὰ τῶν παθῶν καί τῶν ἐπιθυμιῶν»⁷⁹⁶. Ἐγὼ δὲ γνωρίζω ὅτι αὐτὰ κατωρθώθησαν μετὰ τὴν χάριν τοῦ Χριστοῦ καί ἀπὸ ἀνδρας καί ἀπὸ γυναῖκας διὰ τῆς γνησίας πίστεως εἰς τὸν Κύριον. Ὅσον ἀφορᾷ δὲ εἰς τὴν προσέγγισιν ἀνθρώπου ἀκαθάρτου πρὸς τὰ ἅγια, καί ἀπὸ τὴν Παλαιάν Διαθήκην διδασκόμεθα ὅτι ἡ κατάκρισις εἶναι φοβερωτέρα⁷⁹⁷. Ἄλλ' ἂν ἐδῶ εἶναι κάτι περισσότερον τοῦ ἱεροῦ⁷⁹⁸, εἶναι φανερόν ὅτι ὁ ἀπόστολος θὰ μᾶς διδάξῃ μὲ περισσότερον φόβον, διότι εἶπεν ὅτι «ὁ τρώγων καί πίνων ἀναξίως, καταδίκην τρώγει καί πίνει δι' ἑαυτὸν»⁷⁹⁹.

798. Ματθ. 12, 6.

799. Α' Κορ. 11, 29.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΤΙ'

Εἰ χρῆ εἰς κοινὸν οἶκον προσκομιδὴν γίνεσθαι.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὡσπερ οὐδὲν κοινὸν σκεῦος ἐπιτρέπει ὁ λόγος εἰσφέρεσθαι εἰς τὰ ἅγια, οὕτως οὐδὲ τὰ ἅγια εἰς κοινὸν οἶκον ἐπιτελειῖσθαι, τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης φανερώς προστάγματι Θεοῦ 5 μηδὲν τοιοῦτον ἐπιτρεπούσης γίνεσθαι, τοῦ δὲ Κυρίου λέγοντος· «Πλείον τοῦ ἱεροῦ ὦδε», καὶ τοῦ ἀποστόλου λέγοντος· «Μὴ γὰρ οἰκίας οὐκ ἔχετε εἰς τὸ ἐσθίειν καὶ πίνειν; Τί εἶπω ὑμῖν; Ἐπαινέσω ὑμᾶς; Ἐν τούτῳ οὐκ ἐπαινώ· ἐγὼ γὰρ παρέδωκα ὑμῖν ὃ καὶ παρέλαβον» καὶ τὰ ἐξῆς. Ἐξ ὧν παιδευό- 10 μεθα μῆτε τὸ κοινὸν δεῖπνον ἐν ἐκκλησίᾳ ἐσθίειν καὶ πίνειν, μῆτε τὸ Κυριακὸν δεῖπνον ἐν οἰκίᾳ καθυβρίζειν, ἐκτός εἰ μὴ ἐν ἀνάγκῃ ἐπιλέξῃται τις καθαρώτερον τόπον ἢ οἶκον ἐν καιρῷ εὐθέτῳ.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΤΙΑ'

Εἰ χρῆ εἰς ἐπίσκεψιν ἀπέρχεσθαι ἐπιζητούντων τινῶν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

15 Τὸ μὲν ἐπισκέπτεσθαι ἀρεστὸν Θεῷ· δεῖ δὲ τὸν ἐπισκεπτόμενον συνετὸν εἶναι ἀκροατὴν καὶ φρόνιμον ἐν ταῖς ἀποκρίσεσι, πληροῦντα τὸ εἰρημένον· «Ἔστω ὁ λόγος ὑμῶν ἐν χάτι ἄλατι ἠρτυμένος, εἰδέναί πῶς δεῖ ἐνὶ ἑκάστῳ ἀποκρίνεσθαι». Τὸ δὲ ἢ διὰ συγγένειαν ἢ διὰ φιλίαν ἐπίσκεψιν ποιῆσθαι ἀλ- 20 λότριον τοῦ ἡμετέρου ἐπαγγέλματος.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 310

Πρέπει νὰ γίνεται προσκομιδὴ εἰς κοινὸν οἶκον;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ὅπως δὲν ἐπιτρέπει ἡ Γραφὴ κανένα κοινὸν σκεῦος νὰ μὴ φέρεται μέσα εἰς τὰ ἅγια, ἔτσι δὲν ἐπιτρέπεται οὔτε τὰ ἅγια νὰ ἐπιτελοῦνται εἰς κοινὸν οἶκον, διότι ἡ Παλαιὰ Διαθήκη κατ' ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ φανερὰ ἀπαγορεύει νὰ μὴ γίνεται τίποτε παρόμοιον, ὃ δὲ Κύριος λέγει «περισσότερον τοῦ ἱεροῦ εἶναι ἐδῶ»⁸⁰⁰, καὶ ὁ ἀπόστολος λέγει «μήπως δὲν ἔχετε οἰκίας διὰ νὰ ἐσθίετε καὶ νὰ πίνετε; Τί νὰ εἶπω πρὸς ὑμᾶς; Νὰ ἐπαινέσω ὑμᾶς; Εἰς τοῦτο δὲν ἐπαινῶ· διότι ἐγὼ παρέδωκα εἰς ὑμᾶς ὅ,τι παρέλαβον» καὶ τὰ λοιπὰ⁸⁰¹. Ἀπὸ αὐτὰ διδασκόμεθα οὔτε τὸ κοινὸν δεῖπνον νὰ τρώγωμεν καὶ πίνωμεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, οὔτε τὸ Κυριακὸν δεῖπνον νὰ προσβάλλωμεν εἰς οἰκίαν, ἐκτὸς ἂν ἀπὸ ἀνάγκην ἐκλέξῃ κάποιος καθαρώτερον τόπον ἢ οἶκον εἰς τὸν κατάλληλον καιρὸν.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 311

Ἐὰν μᾶς παρακαλοῦν, ἐπιτρέπεται νὰ ἀπερχώμεθα δι' ἐπίσκεψιν;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Αἱ ἐπισκέψεις εἶναι ἀρεσταὶ εἰς τὸν Θεόν· πρέπει ὁμως ὁ ἐπισκεπτόμενος νὰ εἶναι συνετὸς ἀκροατὴς καὶ φρόνιμος εἰς τὰς ἀποκρίσεις, τηρῶν τὸ «ἄς εἶναι ὁ λόγος ὑμῶν ἐν χάριτι, ἡρτυμένος μὲ ἄλας, διὰ νὰ γνωρίζετε πῶς πρέπει νὰ ἀποκρίνεσθε πρὸς ἕνα ἕκαστον»⁸⁰². Αἱ ἐπισκέψεις δὲ διὰ λόγους συγγενείας ἢ φιλίας δὲν συμβιβάζονται μὲ τὸν σκοπὸν μας.

802. Κολ. 4, 6.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΤΙΒ'

Εἰ χρὴ τοὺς ἐπισκεπτομένους λαϊκοὺς προτρέπεσθαι εἰς εὐχήν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Εἰ φίλοι εἰσὶ Θεοῦ, ἀκόλουθον, τοῦ ἀποστόλου γράφαντος αὐτοῖς· «Προσεύχεσθε καὶ περὶ ἐμοῦ, ἵνα μοι δοθῇ λόγος ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματός μου μετὰ παρησίας λαλῆσαι τὸ μυστή-
5 ριον τοῦ Θεοῦ».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ ΤΙΓ'

Εἰ χρὴ ἐργάζεσθαι, ἐπισκεπτομένων τινῶν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Οὐδὲν τῶν κατ' ἐντολὴν γινομένων ἐκκόπτεσθαι χρὴ διὰ τοὺς ἐπεισερχομένους ἕνεκεν φιλικοῦ καθήκοντος, εἰ μὴ τις ἂν ἰδιάζουσα ψυχῆς ἐπιμέλεια τὴν σωματικὴν σπουδὴν κατ' ἐν-
10 τολὴν τοῦ Κυρίου παρευδοκιμῇ, τῶν ἁγίων ἀποστόλων ἐν ταῖς Πράξεσιν εἰπόντων· «Οὐκ ἄρεστόν καταλιπόντας ἡμᾶς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ διακονεῖν τραπέζαις».

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 312

Πρέπει νὰ προτρέπωμεν εἰς προσευχὴν τοὺς λαϊκοὺς ποὺ μᾶς ἐπισκέπτονται;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Ἐὰν εἶναι φιλόθεοι, πρέπει νὰ τὸ κάμνωμεν, διότι ὁ ἀπόστολος ἔγραψε πρὸς αὐτοὺς· «προσεύχεσθε καὶ περὶ ἐμοῦ, διὰ νὰ δοθῇ εἰς ἐμὲ λόγος νὰ ἀνοίξω τὸ στόμα μου καὶ νὰ λαλήσω μετὰ παρρησίας τὸ μυστήριον τοῦ Θεοῦ»⁸⁰³.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ 313

Πρέπει νὰ ἐργαζώμεθα, ὅταν μᾶς ἐπισκέπτωνται;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

Τίποτε ἀπὸ αὐτὰ ποὺ γίνονται κατ' ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ δὲν πρέπει νὰ διακόπτεται χάριν αὐτῶν ποὺ προσέρχονται, διὰ νὰ ἐκπληρώσουν φιλικὸν καθῆκον, ἐκτὸς ἐὰν κάποια ἰδιαιτέρα φροντίς τῆς ψυχῆς ἔχη τὴν προτεραιότητα, κατ' ἐντολὴν τοῦ Κυρίου, ἔναντι τῆς σωματικῆς φροντίδος, διότι οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι εἶπαν εἰς τὰς Πράξεις· «δὲν εἶναι ἀρεστὸν νὰ ἐγκαταλείψωμεν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ ὑπηρετοῦμεν εἰς τὰς τραπέζας»⁸⁰⁴.

ΑΣΚΗΤΙΚΑΙ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ
ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΝ ΚΟΙΝΟΒΙΩ ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΜΟΝΑΣ
ΑΣΚΟΥΝΤΑΣ

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ

1. Τὴν κατὰ Χριστὸν φιλοσοφίαν ἐπανελόμενος καὶ τῶν βιοτικῶν ἐπιθυμιῶν τε καὶ ἡδονῶν καὶ φροντίδων ἀνώτερον ἄρας τὸ φρόνημα καὶ τῶν σαρκικῶν παθημάτων τὸν λογισμὸν ἐκ παντὸς τρόπου χωρίζειν καὶ ἀποκρίνειν ἐσπουδακῶς, πολ-
5 λάκις μὲν πρὸς ἡμᾶς πολλοὺς πεποίησαι λόγους, πνιθανόμενος τίνα τρόπον δέοι τὴν τοῦ ἀγῶνος ἐνστασιν τελειῶσαι, μηδαμοῦ ταῖς σαρκικαῖς ἐπιθυμίαις ταῖς διὰ τοῦ σώματος παριούσαις ἐπὶ τὴν ψυχὴν ἀλισκόμενον· καὶ τί μὲν πρῶτον ὡς μάλιστα παραφυλακτέον, τί δὲ μετὰ τὸ πρῶτον· τίνα δὲ τῶν κα-
10 λῶν ζηλωτέον, ὥστε τῇ μὲν παραφυλακῇ φυγεῖν τὴν τῶν ἀτόπων ἐνέργειαν, τῷ δὲ ζήλῳ κατορθῶσαι τὴν τῶν καλῶν προᾶξιν.
Ἐπειτα μέντοι ἡξιόους καὶ ἐγγραφόν σοι τῆς ἡμετέρας περὶ τούτου συμβουλῆς γενέσθαι τὴν ἔκθεσιν. Τούτου χάριν καὶ αὐτοὶ προήχθημεν τὸν ἀγαθόν σου ζῆλον μὴ παριδεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸν
15 ἐνόητα τρόπον ταῖς παρ' ἑαυτῶν ὑποθήκαις ἐπιστηρίξαι καὶ βεβαιώσασθαι· οὐχ ὡς ἀρκοῦντα πρὸς τὴν ὑπόθεσιν παρεχόμενον λόγον, ἀλλ' ὡς τὸν ὄντα μὴ κατακρύπτοντες, ὥσπερ τινὶ χῶματι, τῇ σιγῇ καὶ ταύτῃ φεύγοντες τὴν ἐπὶ τῷ κατακρύψαντι τὸ τάλαντον εἰς τὴν γῆν ἠπειλημένην δίκην. Πρόφασις μὲν οὖν,
20 ὡς τὰ πολλά, τοῖς ἀνθρώποις τῆς περὶ τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας

ΑΣΚΗΤΙΚΑΙ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΝ ΚΟΙΝΟΒΙΩ ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΜΟΝΑΣ ΑΣΚΟΥΝΤΑΣ

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ

1. Ἐφοῦ ἀνέλαβες τὴν κατὰ Χριστὸν φιλοσοφίαν καὶ ὕψωσες τὸ φρόνημα ὑπεράνω τῶν βιοτικῶν ἐπιθυμιῶν καὶ ἡδονῶν καὶ φροντίδων καὶ ἀφοῦ ἐφρόντισες μετὰ ζήλου νὰ χωρίσης καὶ νὰ ἀποσπάσης μὲ κάθε τρόπον τὸν λογισμὸν ἀπὸ τὰ σαρκικὰ πάθη, πολλάκις συνεζήτησες πολὺ μαζί μας ζητῶν νὰ μάθης πῶς πρέπει νὰ τελειώσῃ ὁ ἀναληφθεὶς ἀγών, χωρὶς νὰ κυριευθῆς ποτὲ ἀπὸ τὰς σαρκικὰς ἐπιθυμίας ποὺ προσβάλλουν τὴν ψυχὴν διὰ τοῦ σώματος. Ἐπειτα ἤθελες νὰ μάθης τί πρῶτον πρέπει νὰ ἀποφεύγῃ κανεὶς πρὸ πάντων, τί δὲ μετὰ τὸ πρῶτον, καὶ ποῖα ἀπὸ τὰ καλὰ ὀφείλει νὰ ἐπιθυμῇ μετὰ ζήλου, ὥστε διὰ μὲν τῆς ἐπαγρυπνήσεως νὰ ἀποφύγῃ τὴν ἐκτέλεσιν ἀτόπων ἔργων, διὰ δὲ τοῦ ζήλου νὰ κατορθώσῃ τὴν πραγματοποιήσιν τῶν καλῶν. Ἐπειτα λοιπὸν ἀπήτεις νὰ σοῦ ἐκτεθῆ ἔγγράφως ἡ γνώμη μας περὶ τούτου. Διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς προήχθημεν νὰ μὴ παρίδωμεν τὸν ἀγαθὸν σου ζῆλον, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐνυπάρχουσαν διάθεσίν σου νὰ ἐνισχύσωμεν καὶ ἐπιβεβαιώσωμεν μὲ τὰς ἰδικὰς μας συμβουλὰς· ὄχι διότι παρέχομεν διδασκαλίαν κατάλληλον διὰ τὸ ἀντικείμενον τῆς συζητήσεως, ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ κατακρύψωμεν εἰς τὴν σιωπὴν τὴν ὑπάρχουσαν, ὡς εἰς χῶμα, καὶ διὰ νὰ ἀποφύγωμεν ἔτσι τὴν τιμωρίαν ποὺ ἠπειλήθη διὰ τὸν κατακρύψαντα τὸ τάλαντον εἰς τὴν γῆν.

Ὁ γάμος βεβαίως ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἶναι διὰ τοὺς ἀν-

τε καὶ ἡδονὰς καὶ φροντίδας ὁ γάμος. Οὐτε γὰρ τῆς τοῦ θήλεος ἐπιθυμίας ἀνδράσιν ἢ γυναιξὶ τῆς τοῦ ἄρρενος σφοδροτέραν καὶ βιαιοτέραν εὗροι τις ἂν ἐγκειμένην τῇ φύσει τοῦ σώματος· καὶ μάλα γε εἰκότως, οἷα δὴ περὶ τὴν τῶν ἐκγόνων βλάστησιν συνί-
 5 στασθαι πεφυκυῖαν· ὅς, καιριωτάτην ἔχων ἐνέργειαν, ἡμελλε καὶ τὴν ῥύμην σφοδροτέραν ἐπάγεσθαι· οὐδὲ φροντίδας βαρυτέρας ἀνθρώποις παρεσιπιπτούσας τῶν διὰ τὴν συζυγίαν ἀθροῶς ἐφιπταμένων, καθὼς ὁ Παῦλός φησιν· «Ὁ γαμήσας με-
 ριμνᾶ τὰ τοῦ κόσμου», τὰς φροντίδας ἐπηχθισμένος. Ὁ μὲν γὰρ
 10 μόνος ἑαυτοῦ καὶ τῶν οἰκείων τοῦ σώματος ἀναγκῶν ἀνάσχοιτο ἄν, ἢ ἴσως καὶ περιφρονήσειε ταύτας, ἑαυτὸν εἰς τοῦτο πείθειν εὐκόλως δυνάμενος· ὁ δὲ γαμετῆς καὶ παίδων ἐπιμελούμενος οὐκέτι τῆς οἰκείας γνώμης κύριος γίνεται, ἀλλὰ ἀνάγκην ἔχει ταύτη τὰ καθ' ἡδονὰς πράττειν καί, περὶ τὴν τῶν παίδων ἐ-
 15 πιμέλειαν ἀσχολούμενος, πολλὴν ἄβυσσον ἐπαντλεῖσθαι φροντίδων, ἃς καταλέγειν μακρότερον ἢ κατὰ τὸν παρόντα καιρὸν ἂν εἶη.

2. Ὁ τοίνυν τῶν τοῦ κόσμου δεσμιῶν ἐλεύθερος εἶναι γλιχόμενος τὸν γάμον ὥσπερ τινὰς πέδας ἀπέφυγε· τοῦτον δὲ ἀποφυγών,
 20 τὸν ἑαυτοῦ βίον ἀνέθηκε Θεῷ καὶ τὴν ἀγνεῖαν καθωμολόγησεν, ὡς μήτε ἄδειαν ὑπάρχειν αὐτῷ τῆς ἐπὶ τὸν γάμον ἐπιστροφῆς, ἀλλ' ἔχεσθαι αὐτὸν ἐκ παντὸς τρόπου τῶν ὑπὲρ τῆς ἀγνεῖας ἀγωνισμάτων φύσει προσπαλαίοντα, καὶ ταύτης ταῖς βιαιοτέραις ὁρμαῖς. Ἐραστής γὰρ ὁ τοιοῦτος τοῦ Θεοῦ καταστάς,
 25 καὶ τῆς ἐκείνου ἀπαθείας, κατὰ γοῦν τὸ σμικρότατον, κατασχεῖν ἐφιέμενος, καὶ τῆς πνευματικῆς ἀγιότητος, γαλήνης τε καὶ ἀταραξίας καὶ ἡμερότητος καὶ τῆς ἐκ τούτων τικτομένης εὐφροσύνης τε καὶ χαρᾶς ἐπιθυμῶν ἀπογεύσασθαι, παντὸς μὲν

θρώπους πρόφασις ἐμπλοκῆς εἰς τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας καὶ ἡδονὰς καὶ φροντίδας. Διότι κανεὶς δὲν ἤμπορεῖ νὰ εὖρη σφοδρότεραν καὶ βιαιοτέραν ἐπιθυμίαν, ὑπάρχουσαν εἰς τὴν φύσιν τοῦ σώματος, ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν τῶν ἀνδρῶν διὰ τὴν γυναῖκα ἢ τῶν γυναικῶν διὰ τὸν ἄνδρα· καὶ πολὺ φυσικὰ μάλιστα, διότι ἐκ φύσεως τείνει εἰς τὴν γέννησιν ἀπογόνων. Ὁ γάμος λοιπόν, ἐπειδὴ ἔχει ἐξαιρετικὴν δύναμιν, ἐμελλε καὶ τὴν ἔφοδον νὰ ἐπιφέρῃ σφοδρότεραν. Ὅμοίως δὲ οὔτε αἱ φροντίδες ποὺ παρεισπίπτουν εἰς τοὺς ἀθρώπους εἶναι βαρύτεραι ἐκείνων ποὺ ἐπέρχονται ἀθρόαι ἐξ αἰτίας τῆς συζυγίας, ὅπως λέγει ὁ Παῦλος, ὅτι δηλ. «ὁ ἔγγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου»¹, βεβαρυσμένος μὲ τὰς φροντίδας. Διότι ὁ μὲν ἄγαμος μόνος του ἠμπορεῖ νὰ συγκρατήσῃ τὸν ἑαυτὸν του καὶ τὰς συναφεῖς ἀνάγκας τοῦ σώματος, ἢ ἴσως καὶ νὰ τὰς περιφρονήσῃ, διότι ἔχει τὴν δύναμιν νὰ πείσῃ εὐκόλως τὸν ἑαυτὸν του πρὸς τοῦτο· ὁ μὲν ὅ ἔχων τὴν φροντίδα τῆς γυναικὸς καὶ τῶν παιδιῶν δὲν εἶναι κύριος τῆς γνώμης του, ἀλλὰ κατ' ἀνάγκην ἐνεργεῖ κατὰ τὰς ἡδονὰς καὶ, ἐπειδὴ ἀσχολεῖται μὲ τὴν ἐπιμέλειαν τῶν παιδιῶν, κατακλύζεται ἀπὸ ἀπείρους φροντίδας, τὰς ὁποίας θὰ ἡδυνάμεθα νὰ ἀπαριθμήσωμεν διὰ μακρῶν εἰς ἄλλον χρόνον.

2. Αὐτὸς λοιπόν ποὺ ἐπιθυμεῖ πολὺ νὰ εἶναι ἐλεύθερος ἀπὸ τὰ δεσμὰ τοῦ κόσμου ἀποφεύγει τὸν γάμον ὡς χειροπέδας· ἀφοῦ δὲ ἀποφεύγει τοῦτον, ἀφιερώνει τὸν βίον του εἰς τὸν Θεὸν καὶ ἀποδέχεται ἀνεπιφυλάκτως τὴν ζωὴν τῆς ἀγνότητος, ὥστε νὰ μὴ ἠμπορῇ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸν γάμον, ἀλλὰ νὰ ἀγωνίζεται μὲ κάθε τρόπον ὑπὲρ τῆς ἀγνότητος, παλαίων κατὰ τῆς φύσεως, καὶ μάλιστα κατὰ τῶν βιαιοτέρων ὁρμῶν αὐτῆς. Διότι, ἀφοῦ γίνῃ ὁ τοιοῦτος ἐραστής τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ θέλει νὰ μετὰσχη τῆς ἀπαθείας ἐκείνου κατὰ τὸ ἐλάχιστον καὶ ἐπειδὴ ἐπιθυμεῖ νὰ δοκιμάσῃ τὴν πνευματικὴν ἀγιότητα, τὴν γαλήνην, τὴν ἀταραξίαν, τὴν ἡμερότητα καὶ τὴν εὐφροσύνην καὶ χαρὰν ποὺ προέρχεται ἀπὸ αὐτὰς, φροντίζει ἐπιμελῶς νὰ κρατῇ τὴν σκέψιν του μακρὰ ἀπὸ κάθε ὑλικὸν καὶ σωματικὸν πάθος, ποὺ θολώνει τὴν ψυχὴν, ἐπισκοπεῖ δὲ τὰ θεῖα μὲ καθαρὸν

ὕλικου καὶ σωματικοῦ πάθους τοῦ τὴν ψυχὴν ἐπιθολοῦντος πόρω τοὺς λογισμοὺς ἀπάγειν ἐσπούδακε, καθαρῶ δὲ καὶ ἀνεπισκιάστῳ ὄμματι τῆς ψυχῆς τὰ θεῖα περιαθρεῖ, ἀπλήστως τοῦ ἐκεῖθεν φωτὸς ἐμφορούμενος. Εἰς τοιαύτην τε ἕξιν καὶ κατά-
 5 στασιν τὴν ψυχὴν ἐξασκήσας, οἰκειοῦται κατὰ τὴν ἐγγωροῦσαν ὁμοίωσιν τῷ Θεῷ, ἐπέραστός τε καὶ ποθεινότατος αὐτῷ γίνεται, οἷα δὴ μέγα τι ἄθλον καὶ δυσήνυτον ἀνατλάς, καὶ ἐκ τῆς κατὰ τὴν ὕλην συγκράσεως δυνηθεὶς ἀκραιφνεῖ καὶ κεχωρισμένη τῇ διανοίᾳ τῆς τῶν σωματικῶν ἐπιμιξίας παθῶν προσ-
 10 ομιλῆσαι Θεῷ. Οὐκοῦν πρόπον τε καὶ ἀκόλουθον τὸν εἰς τοιαύτην ἕξιν διὰ τῆς προειρημένης ἀσκήσεως ἀνελθόντα μὴ κατασπᾶσθαι πάλιν διὰ τῶν τῆς σαρκὸς ἐρεθισμῶν πρὸς κοινωνίαν τῶν ἐκείνης παθῶν, μηδὲ τοὺς ἐκεῖθεν ἀτμοὺς ἀνιόντας δεχόμενον ὥσπερ ἀγλὴν τινὴ βαθυτάτη ἀμαυροῦσθαι τὸν τῆς ψυχῆς
 15 ὀφθαλμόν, καὶ ἀποπίπτειν τῆς θείας καὶ πνευματικῆς θεωρίας, ὑπὸ τοῦ καπνοῦ τῶν παθημάτων τὸ βλέμμα τοῦ λογισμοῦ δριμυσσόμενον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

Περὶ τοῦ δεῖν τὴν εὐχὴν προτιθέσθαι πάντων.

1. Πᾶσα προᾶξις, ἀγαπητέ, καὶ πᾶς λόγος τοῦ Σωτῆρος
 20 ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ κανὼν ἐστὶν εὐσεβείας τε καὶ ἀρετῆς. Διὰ τοι τοῦτο καὶ ἐνηνθρώπησεν ὡς ἐν εἰκόνι διαγράφων ἡμῖν εὐσεβειάν τε καὶ ἀρετὴν, ἵνα κατὰ δύναμιν ἕκαστος καὶ ἐκάστη ὁρῶντες ζηλώσωμεν τὸ ἀρχέτυπον. Διὰ γὰρ τοῦτο φορεῖ τὸ ἡμέτερον σῶμα, ἵνα καὶ ἡμεῖς αὐτοῦ τὴν πολιτείαν, ὡς οἶόν
 25 τε, μιμησώμεθα. Σὺ τοίνυν, ὅταν ἀκούσης λόγον ἢ προᾶξιν αὐτοῦ, μὴ παρέργως καὶ ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν ἄκουε, ἀλλ' ἔμβαινε εἰς τὸ βάθος τῶν θεωρημάτων· γίνου κοινωνὸς τῶν μυστικῶς

καὶ ἀνεπίσκιαστον τὸ βλέμμα τῆς ψυχῆς, πληρούμενος ἀχόρ-
 ταγα ἀπὸ τὸ φῶς ποῦ ἔρχεται ἀπὸ ἐκεῖ. Καὶ ἀφοῦ ἀσκήση τὴν
 ψυχὴν εἰς τὴν τοιαύτην συνήθειαν καὶ κατάστασιν, γίνεται
 οἰκείος τοῦ Θεοῦ, ὅσον ἐπιτρέπει ἡ «ὁμοίωσις», καὶ γίνεται
 ἀξιέραστος καὶ πολυπόθητος ἀπὸ αὐτόν, ἐπειδὴ ὑπέμεινε με-
 γάλον καὶ δυσκολοκατόρθωτον ἄθλον καὶ ἠδυνήθη νὰ ἐπικοι-
 νωνήσῃ μετὰ τὸν Θεὸν μετὰ καθαρὰν τὴν διάνοιαν ἀπὸ τῆν ἀνά-
 μειξιν τῶν ὑλικῶν, καὶ χωρισμένην ἀπὸ τὴν ἐπιμιξίαν τῶν
 σωματικῶν παθῶν. Εἶναι πρέπον λοιπὸν καὶ ἀρμόζον αὐτὸς
 ποῦ ἀνυψώθη εἰς τοιαύτην συνήθειαν διὰ τῆς προαναφερθείσης
 ἀσκήσεως νὰ μὴ κατέρχεται πάλιν διὰ τῶν ἐρεθισμῶν τῆς σαρ-
 κὸς εἰς κοινωνίαν τῶν παθῶν τῆς οὔτε νὰ δέχεται τοὺς
 ἀτμοὺς ποῦ ἀνεβαίνουν ἀπὸ ἐκεῖ, καὶ νὰ ἀμαυροῦται ἔτσι ὁ
 ὀφθαλμὸς τῆς ψυχῆς ὡς ἀπὸ κάποιαν βαθυτάτην ἀχλύν, καὶ
 νὰ μὴ ἐκπίπτῃ ἀπὸ τὴν θεῖαν καὶ πνευματικὴν θεωρίαν, καθὼς
 ἐρεθίζεται τὸ βλέμμα τῆς σκέψεως ἀπὸ τὸν καπνὸν τῶν παθη-
 μάτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 1

“Ὅτι πρέπει ὅλα νὰ ἀρχίζουσι ἀπὸ τὴν προσευχὴν.

1. Κάθε πρᾶξις, ἀγαπητέ, καὶ κάθε λόγος τοῦ Σωτῆρος
 μας Ἰησοῦ Χριστοῦ εἶναι κανὼν εὐσεβείας καὶ ἀρετῆς. Διὰ
 τοῦτο βεβαίως καὶ ἐνηθρώπησε, ζωγραφίζων ὡς εἰς εἰκόνα
 δι’ ἡμᾶς τὴν εὐσεβείαν καὶ τὴν ἀρετὴν, διὰ νὰ μιμηθῶμεν ἕκα-
 στος καὶ ἐκάστη, βλέποντες εἰς αὐτήν, ὅσον εἶναι δυνατὸν, τὸ
 ἀρχέτυπον. Διότι διὰ τοῦτο φορεῖ τὸ ἰδικὸν μας σῶμα, διὰ νὰ
 μιμηθῶμεν καὶ ἡμεῖς, ὅσον γίνεται, τὴν ζωὴν του. Σὺ λοιπὸν,
 ὅταν ἀκούσης λόγον ἢ πρᾶξιν αὐτοῦ, νὰ μὴ ἀκούης μετὰ ἀδια-
 φορίαν καὶ ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν, ἀλλὰ νὰ εἰσέρχεσαι εἰς τὸ βάθος
 τῶν νοημάτων· νὰ γίνῃς κοινωνὸς αὐτῶν ποῦ ἔχουσι παραδοθῆ

παραδεδομένων. Μάρθα μὲν γὰρ τὸν Κύριον ὑποδέχεται· κα-
 θέζεται δὲ πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ Μαρία, ἐν δυσι δὲ ἀδελφαῖς
 καλῇ προθυμίᾳ· διάστησον μέντοι τὰ πράγματα. Ἡ μὲν γὰρ
 Μάρθα διηκόνει παρασκευάζουσα τὰ πρὸς δεξιῶσιν τῆς σωμα-
 5 τικῆς αὐτοῦ χρείας, ἡ δὲ Μαρία καθημένη πρὸς τοὺς πόδας αὐ-
 τοῦ ἤκουε τῶν λόγων αὐτοῦ. Ἡ μὲν οὖν ἀνέπαυε τὸ φαινόμενον,
 ἡ δὲ ἐδούλευε τῷ ἀοράτῳ. Ἦν γὰρ ἀληθῶς καὶ ἄνθρωπος καὶ
 Θεὸς ὁ παρῶν, ὁ αὐτὸς Δεσπότης ἀμφοτέρων τῶν γυναικῶν τὴν
 προθυμίαν ἀπεδέξατο. Ἄλλ' ἡ μὲν Μάρθα, καμάτῳ πιεζομένη,
 10 μεσίτην γενέσθαι παρεκάλει τὸν Κύριον, ἵνα προσλάβῃ βοηθὸν
 τὴν ἰδίαν ἀδελφὴν τῆς διακονίας. «Εἰπέ», φησὶν, «αὐτῇ, ἵνα ἀνα-
 σταῖσα συνδιακονῇ μοι». Ὁ δὲ Κύριος πρὸς αὐτήν· «Μάρθα,
 Μάρθα, μεριμνᾷς καὶ τυρβάζῃ περὶ πολλά· ἑνὸς δὲ ἐστὶ χρεία.
 Μαρία γὰρ τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἐξελέξατο, ἣτις οὐκ ἀφαιρεθή-
 15 σεται ἀπ' αὐτῆς». Οὐδὲ γὰρ ἐπὶ τοῦτο πάρεσμεν, ἵνα ἐπὶ στι-
 βάσιν ἀναπέσωμεν καὶ τὴν κοιλίαν θρέψωμεν, ἀλλὰ πάρεσμεν,
 ἵνα ὑμᾶς θρέψωμεν λόγῳ ἀληθείας καὶ θεωρίᾳ μυστηρίων. Τὴν
 μὲν οὖν οὐκ ἀπέστρεψεν ἀφ' ὧν ἐποίει, τὴν δὲ ἀπεδέξατο ἐφ' οἷς
 προσεῖχεν. Ὅρα μοι τοίνυν τὰς δύο μερίδας διὰ τῶν δύο γυναι-
 20 κῶν εἰσαγομένας· τὴν μὲν μίαν ἐλάττω, τὴν διακονίαν τὴν σω-
 ματικωτέραν ἐλομένην πλὴν ὅτι καὶ αὐτὴν χρησιμωτάτην· τὴν
 δὲ ἀναβεβηκυῖαν τῇ θεωρίᾳ τῶν μυστηρίων κρείττονα καὶ πνευ-
 ματικωτέραν. Ταῦτα σύ, ὁ ἀκροατὴς, πνευματικῶς ἐκλάμβανε
 καὶ ὁ θέλεις ἐκλεξαι. Εἰ μὲν βούλῃ διακονεῖν, διακόνει ἐν τῷ
 25 ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ. Αὐτὸς γὰρ ἔλεγεν· «Ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε
 ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε».
 Κἂν γὰρ ξένους δέχῃ, κἂν πτωχοὺς ἀναπαύῃς, κἂν τοῖς ὀδυ-
 νωμένοις ἐπικἀμπῃ, κἂν τοῖς ἐν ἀνάγκῃ καὶ συμφορᾷ χεῖρα

κατὰ τρόπον μυστικόν. Διότι ἡ μὲν Μάρθα ὑποδέχεται τὸν Κύριον, ἡ δὲ Μαρία κάθεται παρὰ τοὺς πόδας του², καὶ αἱ δύο δὲ ἀδελφαὶ ἔχουν καλὴν προθυμίαν. Τώρα νὰ διαχωρίσῃς τὰ πράγματα· ἡ Μάρθα διηκόνει παρασκευάζουσα τὰ ἀπαραίτητα διὰ τὴν ἱκανοποίησιν τῆς σωματικῆς του ἀνάγκης, ἡ δὲ Μαρία ἐκάθητο παρὰ τοὺς πόδας του καὶ ἤκουε τοὺς λόγους του. Ἡ μία λοιπὸν ἀνέπαυε αὐτὸ πού ἐφαίνετο, ἡ ἄλλη ἐδούλευεν εἰς τὸ ἀόρατον. Διότι ἀληθῶς ὁ παρῶν ἦτο καὶ ἄνθρωπος καὶ Θεός, ὁ ἴδιος Δεσπότης ἀπεδέχθη τὴν προθυμίαν καὶ τῶν δύο γυναικῶν. Ἄλλ' ἡ Μάρθα, ἐπειδὴ ἐπίεζετο ἀπὸ τὴν κούρασιν, παρεκάλει τὸν Κύριον νὰ μεσιτεύσῃ, διὰ νὰ τὴν βοηθήσῃ εἰς τὴν διακονίαν τῆς ἡ ἀδελφῆ τῆς. «Εἶπέ εἰς αὐτήν», λέγει, «νὰ ἐγερθῆ καὶ νὰ διακονῆ μετ' ἐμοῦ». Ὁ δὲ Κύριος εἶπε πρὸς αὐτήν· «Μάρθα, Μάρθα, μεριμνᾷς καὶ ἀγωνίζεσαι περὶ πολλά, ἑνὸς δὲ ὑπάρχει ἀνάγκη. Ἡ Μαρία ὁμως ἐξέλεξε τὴν ἀγαθὴν μερίδα, ἡ ὅποια δὲν θὰ ἀφαιρεθῆ ἀπ' αὐτῆς»³. Διότι δὲν εὕρισκόμεθα ἐδῶ, διὰ νὰ ἀναπέσωμεν εἰς στρώματα καὶ νὰ θρέψωμεν τὴν κοιλίαν, ἀλλ' ἤλθομεν, διὰ νὰ σᾶς θρέψωμεν μετὸν λόγον τῆς ἀληθείας καὶ μετὸν θεωρίαν τῶν μυστηρίων. Τὴν μίαν λοιπὸν δὲν ἀπεμάκρυνεν ἀπὸ τὸ ἔργον τῆς, τὴν ἄλλην δὲ ἀπεδέχθη διὰ τὴν ἀφοσίωσιν. Πρόσεξε τώρα ὅτι διὰ τῶν δύο γυναικῶν παρουσιάζονται δύο μερίδες· ἡ μία εἶναι κατωτέρα, ἐπειδὴ ἐξέλεξε τὴν σωματικωτέραν, καὶ ὁμως χρησιμωτάτην, διακονίαν· ἡ ἄλλη εἶναι ἀνωτέρα καὶ πνευματικωτέρα, ἐπειδὴ ἔχει ἀνέλθει διὰ τῆς θεωρίας τῶν μυστηρίων.

Σὺ, ὁ ἀκροατὴς, νὰ ἐκλαμβάνῃς αὐτὰ πνευματικῶς καὶ νὰ ἐκλέξῃς αὐτὸ πού θέλεις. Ἐὰν μὲν θέλῃς νὰ διακονῆς, νὰ διακονῆς ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ. Διότι αὐτὸς ἔλεγεν· «ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε εἰς ἓνα ἐκ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, εἰς ἐμὲ ἐποιήσατε»⁴. Διότι, καὶ ἂν δέχεσαι ξένους καὶ ἂν ἀνακουφίζῃς πτωχοὺς καὶ ἂν συμπαθῆς τοὺς πονεμένους καὶ ἂν δίδῃς χεῖρα βοηθείας εἰς εὕρισκομένους εἰς κατάστασιν

4. Ματθ. 25, 40.

βοηθείας ὁρέγῃς, κἀν ἀρρώστοις ὑπηρετῆς, πάντα εἰς ἑαυτὸν ὁ Χριστὸς ἀναδέχεται. Εἰ δὲ θέλῃς τὴν Μαρίαν ζηλώσαι καταλειποῦναι τὴν τοῦ σώματος διακονίαν, ἀναβᾶσαν δὲ εἰς θεωρίαν τῶν πνευματικῶν θεαμάτων, γνησίως μέτελθε τὸ πρᾶγμα. Κα-
 5 τάλιπε τὸ σῶμα, ἕασον γεωργίαν, ὄψοποιίαν τε καὶ παρασκευὴν· κάθισον δὲ παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Κυρίου καὶ ἄκουσον αὐτοῦ τῶν λόγων, ἵνα κοινωνῶς γένη τῶν τῆς θεότητος μυστηρίων. Ἡ γὰρ θεωρία τῶν Ἰησοῦ μαθημάτων ἀναβέβηκε τοῦ σώματος τὴν διακονίαν.

- 10 2. Ἐλαβες τοίνυν, ἀγαπητέ, τὰ ὑποδείγματα καὶ τὴν ἀπόδειξιν. Ζήλωσον ἂ θέλεις· ἢ διάκονος ἔσο πτωχῶν ἢ ἑραστής δογμάτων Χριστοῦ. Εἰ δὲ δύνασαι ἀμφοτέρω ζηλώσαι, ἐκατέρωθεν ἀποφέρῃ τὸν καρπὸν τῆς σωτηρίας. Πρῶτος μὲντοι ἔστιν ὁ πνευματικὸς λόγος, τὰ δὲ λοιπὰ πάντα δεύτερα. «Μα-
 15 ρία γάρ», φησί, «τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἐξελέξατο». Ἄν τοίνυν καὶ σὺ θέλῃς μύστης εἶναι Χριστοῦ, παρακαθέξῃ μὲν αὐτοῦ τοῖς ποσὶ, δέχῃ δὲ αὐτοῦ τὸ Εὐαγγέλιον· καταλείψεις αὐτοῦ ὄλον τὸν βίον καὶ ἀμερίμνως διοίσεις· ἐπιλησθήσῃ δὲ καὶ τοῦ ἰδίου σώματος καὶ οὕτω δυνήσῃ προσδιαλέγεσθαι αὐτοῦ τοῖς
 20 θεωρήμασι, ἵνα ζηλώσῃς Μαρίαν καὶ τὴν ἀνωτάτω καρπώσῃ δόξαν. Προσευχόμενος δὲ ὄρα μὴ ἄλλα ἀντ' ἄλλων αἰτήσεως καὶ παροργίσεως τὸν Κύριον, μὴ χρήματα, μὴ δόξαν ἀνθρωπί-
 25 νην, μὴ δυναστείαν, μὴ ἄλλο τι τῶν παρερχομένων, ἀλλὰ αἰτεῖ τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ πάντα τὰ πρὸς τὴν χρείαν τοῦ σώ-
 30 ματος αὐτός σοι παρέξει, καθὼς φησὶν αὐτὸς ὁ Κύριος· «Ζητεῖτε τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν». Προσευχῆς δέ, ἀγαπητέ, δύο εἰσὶ τρόποι· ὁ μὲν ὁ τῆς δοξολογίας μετὰ ταπεινοφροσύνης, δεύτερος δὲ ὁ τῆς αἰτήσεως ὑποβεβηκῶς. Προσευχόμενος οὖν,
 30 μὴ εὐθέως ἐπὶ αἰτήσιν ἔρχου· εἰ δὲ μήγε, διαβάλλεις σου τὴν προαίρεσιν, ὡς ὑπὸ τῆς χρείας ἀναγκαζόμενος προσεύχῃ τῷ

ἀνάγκης καὶ συμφορᾶς, καὶ ἂν ὑπηρετῆς ἀρρώστους, ὅλα αὐτὰ ὁ Χριστὸς τὰ δέχεται εἰς τὸν ἑαυτὸν του. Ἐὰν ὁμως θέλῃς νὰ μιμηθῆς τὴν Μαρίαν, ποῦ ἐγκατέλειπε τὴν διακονίαν τοῦ σώματος καὶ ἀνῆλθεν εἰς θεωρίαν τῶν πνευματικῶν θεαμάτων, νὰ τὸ κάμῃς μὲ συνέπειαν καὶ εὐλικρίνειαν. Ἐγκατάλειπε τὸ σῶμα, ἄφησε τὴν γεωργίαν, τὴν μαγειρικὴν καὶ τὰς ἐτοιμασίας, καὶ κάθισε παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Κυρίου καὶ ἀκουσε τοὺς λόγους του, διὰ νὰ γίνῃς κοινωνὸς τῶν μυστηρίων τῆς θεότητος. Διότι ἡ θεωρία τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἰησοῦ εἶναι ἀνωτέρα τῆς διακονίας τοῦ σώματος.

2. Ἐλαβες λοιπὸν, ἀγαπητέ, τὰ παραδείγματα καὶ τὴν ἀπόδειξιν. Νὰ μιμηθῆς ὅ,τι θέλεις· ἢ νὰ γίνῃς διάκονος τῶν πτωχῶν ἢ ἐραστής τῆς διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ. Ἐὰν δὲ ἤμπορῆς νὰ μιμηθῆς καὶ τὰ δύο, καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη θὰ ἀποφέρῃς τὸν καρπὸν τῆς σωτηρίας. Πρῶτος λοιπὸν ἔρχεται ὁ πνευματικὸς λόγος, καὶ ὅλα τὰ ἄλλα δεύτερα, «διότι ἡ Μαρία», λέγει, «τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἐξέλεξεν». Ἐὰν λοιπὸν καὶ σὺ θέλῃς νὰ εἶσαι μύστης τοῦ Χριστοῦ, νὰ παρακάθῃς μὲν εἰς τοὺς πόδας του, νὰ δέχῃς δὲ τὸ Εὐαγγέλιόν του· θὰ ἐγκαταλείψῃς ἐκεῖ ὅλην σου τὴν περιουσίαν καὶ θὰ ζήσης ἀμέριμνα· θὰ λησμονήσῃς τότε καὶ τὸ ἰδικόν σου σῶμα καὶ ἔτσι θὰ δυνηθῆς νὰ παρακολουθῆς τὴν διδασκαλίαν του, διὰ νὰ μιμηθῆς τὴν Μαρίαν καὶ νὰ ἀπολαύσῃς τὴν ἀνωτάτην δόξαν.

Ὅταν δὲ προσεύχεσαι, πρόσεχε μὴ ζητήσῃς ἄλλα ἀντὶ ἄλλων καὶ προκαλέσῃς τὴν ὀργὴν τοῦ Κυρίου· μὴ ζητήσῃς δηλαδὴ χρήματα, ἀνθρωπίνην δόξαν, ἐξουσίαν ἢ κάτι ἄλλο ἀπὸ τὰ παρερχόμενα, ἀλλὰ νὰ ζητῆς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ αὐτὸς θὰ σοῦ παράσχῃ ὅ,τι χρειάζεται τὸ σῶμα, ὅπως λέγει ὁ ἴδιος ὁ Κύριος· «ζητεῖτε τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ὅλα αὐτὰ θὰ προστεθοῦν εἰς ὑμᾶς»⁵. Τῆς προσευχῆς δέ, ἀγαπητέ, ὑπάρχουν δύο τρόποι· ὁ ἓνας εἶναι τῆς δοξολογίας μετὰ ταπεινοφροσύνης, ὁ δεύτερος εἶναι τῆς αἰτήσεως, ποῦ ἀκολουθεῖ. Ὅταν προσεύχεσαι λοιπὸν, μὴ ἀρχίζῃς ἀμέσως μὲ τὴν αἴτησιν· ἄλλως γίνεσαι ὑποπτὸς ὡς

Θεῷ. Ἀρχόμενος τοίνυν προσευχῆς, κατάλιπε σεαυτόν, γυναῖκα, τέκνα· ἔασον τὴν γῆν, ὑπέρβηθι οὐρανόν, κατάλιπε πᾶσαν τὴν κτίσιν, ὄρατὴν τε καὶ ἀόρατον, καὶ ἄρξαι ἀπὸ δοξολογίας τοῦ ποιήσαντος τὰ πάντα, καὶ ὅταν δοξολογήσης αὐτόν, μὴ
 5 πλανώμενος τὸν νοῦν ὧδε κάκεισε, μηδὲ ἑλληνικῶς μυθολογῶν, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἁγίων Γραφῶν ἐκλεγόμενος καὶ λέγων· «Εὐλογῶ σε, Κύριε, τὸν μακρόθυμον καὶ ἀνεξίκακον, τὸν καθ' ἐκάστην ἡμέραν μακροθυμοῦντά μοι πλημμελοῦντι καὶ δόντα ἐξουσίαν πᾶσιν ἡμῖν μετανοίας. Διὰ τοῦτο σιωπᾶς καὶ ἀνέ-
 10 χῆ ἡμῶν, Κύριε, ἵνα σε δοξολογῶμεν τὸν οἰκονομοῦντα τοῦ γένους ἡμῶν τὴν σωτηρίαν· ποτὲ μὲν διὰ φόβου, ἄλλοτε δὲ διὰ παραινέσεων, ποτὲ δὲ διὰ προφητῶν, ὕστερον δὲ διὰ τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ σου ἐπισκεψάμενος ἡμᾶς. Σὺ γὰρ ἔπλασας ἡμᾶς, καὶ οὐχ ἡμεῖς. Σὺ εἶ ὁ Θεὸς ἡμῶν».

15 3. Ὅταν δὲ δοξολογήσης ἀπὸ τῶν Γραφῶν, ὡς δύνασαι, καὶ ἀναπέμψῃς αἶνον πρὸς τὸν Θεόν, τότε ἄρχου μετὰ ταπεινοφροσύνης καὶ λέγε· («Ἐγὼ μὲν, Κύριε, οὐκ εἰμι ἄξιος ἐπὶ σοῦ φθέγξασθαι, διότι σφόδρα ἁμαρτωλὸς τυγχάνω»). Κἂν μὴ σύννοιδάς τι σεαυτῷ φαῦλον, οὕτω χρῆ σε λέγειν. Οὐδεὶς γὰρ ἀνα-
 20 μάρτητος εἰ μὴ ὁ μόνος ὁ Θεός. Πολλὰ γὰρ ἁμαρτάνοντες, τὰ πλεῖστα οὔτε συνίεμεν. Διὰ τοῦτο φησὶν ὁ ἀπόστολος· «Οὐδὲν ἔμαντῷ σύννοϊδα, ἀλλ' οὐκ ἐν τούτῳ δεδικαίωμαι», τουτέστι, πολλὰ ἁμαρτάνω, καὶ οὐ συνιῶ. Ὅθεν καὶ ὁ προφήτης φησὶ· «Παραπτώματα τίς συνήσει;». Ὡστε οὖν οὐ ψεύδη ἁμαρτωλῶν
 25 σεαυτὸν εἰπών. Εἰ γὰρ συνιεῖς, καὶ αὐτῷ τούτῳ ἁμαρτάνεις, τῷ λέγειν, ὅτι οὐκ εἰμι ἁμαρτωλός· ἀλλὰ μᾶλλον λέγε, ὅτι ὑ-

πρὸς τὴν προαίρεσιν, ὅτι προσεύχεσαι εἰς τὸν Θεὸν πιεζόμενος ἀπὸ τὴν ἀνάγκην. Εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς προσευχῆς λοιπὸν λησμόνησε τὸν ἑαυτὸν σου, τὴν γυναῖκα, τὰ παιδιὰ· ἄφησε τὴν γῆν, πέταξε εἰς τὸν οὐρανόν, ἄφησε ὅλην τὴν ὄρατὴν καὶ ἀόρατον κτίσιν καὶ ἄρχισε νὰ δοξολογῆς τὸν ποιήσαντα τὰ πάντα· ὅταν δὲ δοξολογῆς αὐτόν, νὰ μὴ περιπλανᾶται ὁ νοῦς σου ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, οὔτε νὰ μυθολογῆς ὅπως οἱ ἔθνηκοί, ἀλλὰ νὰ ἐκλέγῃς ἀπὸ τὰς θείας Γραφὰς καὶ νὰ λέγῃς· «Σὲ εὐλογῶ, Κύριε, τὸν μακρόθυμον, τὸν ἀνεξίκακον, ποῦ μακροθυμεῖς κάθε ἡμέραν διὰ τὰ πλημμελήματά μου καὶ ποῦ ἔδωσες εἰς ὅλους μας τὴν εὐκαιρίαν τῆς μετανοίας. Διότι διὰ τοῦτο σιωπᾶς καὶ μᾶς ἀνέχεσαι, Κύριε, διὰ νὰ δοξολογοῦμεν σέ, ποῦ παρέχεις ἀπὸ φιλανθρωπίαν τὴν σωτηρίαν τοῦ γένους μας, ἄλλοτε ἐμπνέων τὸν φόβον καὶ ἄλλοτε προτρέπων, ἄλλοτε χρησιμοποιοῦν προφήτας καὶ, τελικῶς, ἐπισκεφθεὶς ἡμᾶς διὰ τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ σου. Διότι σὺ ἔπλασες ἡμᾶς καὶ ὄχι ἡμεῖς. Σὺ εἶσαι ὁ Θεὸς ἡμῶν»⁶.

3. Ὅταν δὲ δοξολογήσῃς ἀπὸ τὰς Γραφὰς, ὅπως ἠμπορεῖς, καὶ ἀναπέμψῃς αἶνον πρὸς τὸν Θεόν, τότε ἄρχισε καὶ λέγε μετὰ ταπεινοφροσύνης· «Ἐγώ, Κύριε, δὲν εἶμαι ἄξιος νὰ διηγήσω ἐνώπιόν σου, διότι εἶμαι πολὺ ἁμαρτωλός». Καὶ ἂν ἀκόμη ἡ συνείδησίς σου δὲν σέ ἐλέγχῃ διὰ κάτι κακόν, ἔτσι πρέπει νὰ λέγῃς, διότι οὐδεὶς εἶναι ἀναμάρτητος ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Θεόν καὶ διότι, ἐνῶ διαπράττομεν πολλὰ ἁμαρτήματα, τὰ περισσότερα οὔτε τὰ γνωρίζομεν. Διὰ τοῦτο ὁ ἀπόστολος λέγει· «ἡ συνείδησίς μου δὲν με ἐλέγχει εἰς οὐδέν, ἀλλὰ με τοῦτο δὲν εἶμαι δεδικαιωμένος»⁷, δηλαδή· πολλὰ ἁμαρτήματα διαπράττω, ἀλλὰ δὲν τὰ ἀντιλαμβάνομαι. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ προφήτης λέγει· «ποῖος θὰ ἀντιληφθῇ παραπτώματα;»⁸. Ὡστε λοιπὸν δὲν ψεύδεσαι, ἐὰν εἴπης τὸν ἑαυτὸν σου ἁμαρτωλόν. Διότι, ἐὰν ἔχῃς νόησιν ἁμαρτάνεις καὶ μόνον με τὸ νὰ λέγῃς· δὲν

8. Ψαλ. 18, 13.

πὲρ τοὺς ἁμαρτωλοὺς πάντας ἐγὼ εἰμι ὁ παραβαίνων τὸ θεῖον
 πρόσταγμα τὸ κελεῦον· «Ὅταν πάντα κατορθώσητε, λέγετε
 ὅτι ἄχραιοι δοῦλοι ἐσμεν· ἃ γὰρ ὀφείλομεν ποιῆσαι, πεποιή-
 καμεν». Οὕτω σε δεῖ λογίζεσθαι διαπαντός, ὅτι ἄχρειός
 5 εἰμι, καὶ πάλιν· «Τῇ ταπεινοφροσύνῃ ἀλλήλους ἠγούμενοι ὑπερ-
 ἔχοντας ἑαυτῶν». Προσεύχου οὖν τῷ Θεῷ μετὰ φόβου καὶ τα-
 πεινοφροσύνης. Ὅταν οὖν ἀποτείνῃς λόγον ταπεινοφροσύνης
 καὶ εἴπῃς· «Εὐχαριστῶ σοι, Κύριε, ὅτι μου ἐμακροθύμησας τοῖς
 παραμπτώμασι καὶ ἕως τοῦ νῦν ἀτιμώρητόν με εἶσασ· ἐγὼ
 10 μὲν γὰρ ἄξιος ἤμην πάσαις μυσταῖς δεινὰ παθεῖν καὶ ἀπορριφῆναι
 ἀπὸ τοῦ προσώπου σου, ἢ δὲ ἀνεξίκακός σου φιλανθρωπία ἐ-
 μακροθύμησεν ἐπ' ἐμοί· εὐχαριστῶ σοι, εἰ καὶ μὴ τυγχάνω αὐ-
 τάρκης πρὸς εὐχαριστίαν τῆς σῆς ἀνεξίκακίας», καὶ ὅταν τὰ δύο
 μέρη ἀποπληρώσῃς, τῆς δοξολογίας καὶ ταπεινοφροσύνης, τότε
 15 λοιπὸν αἴτησον ὃ ὀφείλεις αἰτῆσαι· μὴ πλοῦτον, καθὼς προεῖπον,
 μὴ δόξαν ἐπίγειον, μὴ ὑγίαν σώματος. Αὐτὸς γὰρ σε ἔπλασε
 καὶ κήδεταί σου τῆς σωτηρίας καὶ οἶδε πῶς ἐκάστῳ συμφέρει,
 εἴτε ὑγιαίνειν εἴτε ἀσθενεῖν· ἀλλ' αἶτει, καθὼς προσετάχθης,
 τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Περὶ γὰρ τῆς χρείας τοῦ σώματός
 20 σου, καθὼς προέφην, αὐτὸς φροντίζει. Ἀξιωματικώτατος γὰρ
 ἐστὶν ὁ βασιλεὺς ἡμῶν καὶ ἀγανακτεῖ, ἐάν τις αὐτὸν μικρόν τι
 αἰτήσῃ, ἐάν τις ἡμῶν περὶ τῶν οὐδὲν προσηκόντων αὐτὸν αἰτῇ.
 Μὴ τοίνυν ἐν τῇ προσευχῇ σου ἀγανάκτησιν σεαυτῷ προσαγά-
 γῃς, ἀλλ' αἴτησον σεαυτῷ ἄξια τοῦ βασιλέως Θεοῦ. Αἰτῶν δὲ
 25 τὰ ἄξια τοῦ Θεοῦ, μὴ ἀποστῆς, ἕως ὅτου λάβῃς. Τοῦτο γὰρ αἰ-
 νιττόμενος ὁ Κύριός φησιν ἐν τῷ Ἐδαγγελίῳ· «Τίς ἐξ ὑμῶν ἔξει
 φίλον καὶ πορεύσεται πρὸς αὐτὸν μεσονυκτίῳ καὶ ἐρεῖ αὐτῷ·

εἶμαι ἁμαρτωλός· ἀλλὰ μᾶλλον λέγε· εἶμαι περισσότερο ἁμαρτωλός ἀπὸ ὅλους, διότι παραβαίνω τὸ θεῖον πρόσταγμα ποῦ ὀρίζει· «ὅταν κατορθώσετε τὰ πάντα, λέγετε ὅτι εἴμεθα δούλοι ἄχρηστοι, διότι ἐπράξαμεν ὅσα ὀφείλομεν νὰ πράξωμεν»⁹. Ἔτσι δὲ πρέπει νὰ ἔχῃς εἰς τὴν σκέψιν σου πάντοτε τό· εἶμαι ἄχρηστος, καὶ τό· «ἐν ταπεινοφροσύνῃ νὰ θεωρῆτε τοὺς ἄλλους ἀνωτέρους ἑαυτῶν»¹⁰. Νὰ προσεύχεσαι λοιπὸν εἰς τὸν Θεὸν μὲ φόβον καὶ ταπεινοφροσύνην. Ὅταν δὲ ἀπευθύνης λόγον ταπεινοφροσύνης καὶ εἴπῃς· «σὲ εὐχαριστῶ, Κύριε, διότι ἐμακροθύμησες διὰ τὰ παραπτώματά μου καὶ μὲ ἄφησες ἀτιμώρητον μέχρι τώρα· διότι ἐγὼ ἤμουν ἄξιος νὰ πάθω ἤδη πολλὰ δεινὰ καὶ νὰ ἀπορριφθῶ ἀπὸ τοῦ προσώπου σου, ἀλλ' ἢ ἀνεξίκακος φιλανθρωπία σου ἐμακροθύμησε πρὸς ἐμέ· σὲ εὐχαριστῶ, ἂν καὶ δὲν εἶμαι ἰκανὸς νὰ εὐχαριστήσω τὴν ἀνεξικακίαν σου», καὶ ὅταν τελειώσης καὶ τὰ δύο, καὶ τὴν δοξολογίαν καὶ τὴν ταπεινοφροσύνην, τότε ζήτησε αὐτὸ ποῦ ἔχεις ἀνάγκην νὰ ζητήσης, καὶ ὄχι πλοῦτον, ὅπως ἀνέφερα πρωτύτερα, ὄχι ἐπίγειον δόξαν, ὄχι ὑγείαν τοῦ σώματος. Διότι αὐτὸς σὲ ἔπλασε καὶ φροντίζει διὰ τὴν σωτηρίαν σου καὶ γνωρίζει τί συμφέρει εἰς τὸν καθένα, ἢ ὑγεία ἢ ἢ ἀσθένεια· ἀλλὰ ζήτηι, ὅπως προσετάχθης, τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ¹¹. Διότι διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ σώματός σου, ὅπως προεῖπα, αὐτὸς θὰ φροντίσῃ. Διότι ὁ βασιλεὺς μας εἶναι πολὺ ἀπαιτητικὸς καὶ ἀγανακτεῖ, ἐὰν κάποιος τοῦ ζητήσῃ κάτι μικρὸν, ἐὰν κάποιος ἀπὸ ἡμᾶς τὸν παρακαλῇ διὰ πράγματα ἐπουσιώδη. Μὴ δυσανασχετῆς λοιπὸν εἰς βᾶρος τοῦ ἑαυτοῦ σου κατὰ τὴν προσευχὴν σου, ἀλλὰ ζήτησε διὰ τὸν ἑαυτὸν σου πράγματα ἀντάξια τοῦ βασιλέως Θεοῦ. Ὅταν δὲ ζητῆς τὰ ἀντάξια τοῦ Θεοῦ, μὴ σταματήσης, ἕως ὅτου λάβῃς τὰ αἰτούμενα. Διότι τοῦτο ὑπαινίσσετο ὁ Κύριος εἰς τὸ Εὐαγγέλιον, ὅταν ἔλεγεν· «ἐὰν τις ἐξ ὑμῶν ἔχῃ φίλον καὶ ὑπάγη πρὸς αὐτὸν τὸ μεσονύκτιον καὶ εἴπῃ πρὸς

11. Ματθ. 6, 33.

Φίλε, χρῆσόν μοι τρεῖς ἄρτους, ἐπειδὴ φίλος μοι παρεγένετο ἐξ ὁδοῦ καὶ οὐκ ἔχω δ παραθήσω αὐτῷ· κἀκεῖνος ἔσωθεν ἀποκριθῆ· Μὴ μοι κόπους πάρεχε· ἤδη γὰρ ἡ θύρα κέκλεισται, καὶ τὰ παιδία μου μετ' ἐμοῦ ἐν τῇ κοίτῃ εἰσί· οὐ δύναμαι ἀναστὰς δοῦ-
5 ναί σοι. Λέγω ὑμῖν, εἰ καὶ οὐ δώσει αὐτῷ ἀναστὰς διὰ τὸ φίλον αὐτοῦ εἶναι, ἀλλὰ γε διὰ τὴν ἀναίδειαν αὐτοῦ ἀναστὰς δώσει αὐτῷ ὅσων χρήζει».

4. Ὑπόδειγμα ἡμῖν δίδωσιν ὁ Κύριος, ἵνα διδάξῃ ἡμᾶς εὐτόνους εἶναι καὶ φιλονίκους ἐν πίστει. Ὑπόδειγμα γὰρ λαμβάνει ἀπὸ ἀνθρώπου πρὸς ἄνθρωπον, ἵνα μάθῃς μὴ ἀπαγορευ-
10 εῖν ποτέ, ἵνα, ὅταν αἰτήσης καὶ μὴ λάβῃς, μὴ ἀποστής, ἕως ὅτου λάβῃς, πλὴν, καθὼς προεῖπον, ἐὰν αἰτῆς ἄπερ ὁ Θεὸς θέλει· καὶ μὴ εἶπῃς, ὅτι ἁμαρτωλὸς εἰμι καὶ οὐκ ἀκούομαι. Ἴνα γὰρ μὴ ἀπογινώσκῃς, διὰ τοῦτό φησιν· «Εἰ καὶ μὴ διὰ τὸ
15 φίλον αὐτοῦ εἶναι δώσει αὐτῷ, ἀλλὰ γε διὰ τὴν ἀναίδειαν αὐτοῦ δώσει αὐτῷ ὅσων χρήζει». Λοιπὸν κἂν μὴν παρέλθοι, κἂν ἐνιαυτός, κἂν τριετής, κἂν τετραετής χρόνος, κἂν πλείονα ἔτη, ἕως ὅτου λάβῃς, μὴ ἀναχωρήσης, ἀλλὰ μετὰ πίστεως αἰτεῖ διαπαντός τὸ ἀγαθὸν ἐργαζόμενος. Πολλᾶκις γὰρ τις ἐξ ἡμῶν
20 ἐν νεότητι ἀντεποιήθη σωφροσύνης, εἶτα ὑπεισηλθεν ἢ ἡδονή, ἐκινήθησαν αἱ κατὰ φύσιν ἐπιθυμίαι, ἡσθένησεν ἢ προσευχή, ἐπεβλήθη τῇ νεότητι οἶνος, ἀπώλετο ἢ σωφροσύνη, καὶ γέγονεν ὁ ἄνθρωπος ἄλλος ἀντ' ἄλλον. Οὕτως αἱ μεταβολαὶ γίνονται διὰ τὸ μὴ γενναίῳ λογισμῷ ἀνθίστασθαι τοῖς πάθεσι. Δεῖ οὖν
25 τὰ μὲν παρ' ἑαυτοῦ εἰσφέρειν πάντα, βοᾶν δὲ πρὸς τὸν Θεόν, ἵνα συμμαχήσῃ αὐτῷ. Ἐὰν γὰρ τις χαννότητι ἐκδώσῃ ἑαυτὸν ταῖς ἐπιθυμίαις καὶ ἑαυτὸν προδώσῃ τοῖς ἐχθροῖς, τούτῳ ὁ Θεὸς οὐ συμμαχεῖ, οὐδὲ εἰσακούει· προλαβὼν γὰρ διὰ τῆς ἁμαρτίας

αὐτόν· Φίλε, δάνεισον εἰς ἐμέ τρεῖς ἄρτους, ἐπειδὴ ἦλθε φίλος μου ἐξ ὁδοιπορίας καὶ δὲν ἔχω τί νὰ παραθέσω εἰς αὐτόν, καὶ ἐκεῖνος θὰ ἀποκριθῆ ἔσωθεν· Μὴ μὲ ἐνοχλῆς, διότι ἡ θύρα εἶναι ἤδη κεκλεισμένη, καὶ τὰ παιδιὰ μου εἶναι μετ' ἐμοῦ εἰς τὴν κλίνην· δὲν δύναμαι νὰ σηκωθῶ καὶ νὰ δώσω εἰς σέ. Λέγω εἰς ὑμᾶς, καὶ ἂν δὲν σηκωθῆ νὰ δώσῃ εἰς αὐτόν, διότι εἶναι φίλος αὐτοῦ, ἀλλὰ τοῦλάχιστον διὰ τὴν ἀναίδειαν αὐτοῦ θὰ σηκωθῆ καὶ θὰ δώσῃ εἰς αὐτόν ὅσα χρειάζεται»¹².

4. Παράδειγμα μᾶς δίδει ὁ Κύριος, διὰ νὰ μᾶς διδάξῃ νὰ εἴμεθα ἐπίμονοι καὶ ζηλωταὶ εἰς τὴν πίστιν. Χρησιμοποιεῖ δηλαδὴ ἀνθρώπινον παράδειγμα, διὰ νὰ μάθῃς νὰ μὴ ἀποκάμῃς ποτέ, ὥστε, ὅταν ζητήσῃς καὶ δὲν λάβῃς, νὰ μὴ σταματήσῃς, μέχρις ὅτου λάβῃς, ἔαν βεβαίως ζητῆς, ὅπως προεῖπα, ὅσα ὁ Θεὸς θέλει. Καὶ νὰ μὴ εἴπῃς· εἶμαι ἀμαρτωλὸς καὶ δὲν εἰσακούομαι. Διότι, ἀκριβῶς διὰ νὰ μὴ ἀπελπίζῃσαι, εἶπε· «καὶ ἂν δὲν δώσῃ εἰς αὐτόν, διότι εἶναι φίλος αὐτοῦ, ἀλλὰ τοῦλάχιστον διὰ τὴν ἀναίδειαν αὐτοῦ θὰ δώσῃ εἰς αὐτόν ὅσα χρειάζεται»¹³. Καὶ ἂν λοιπὸν περάσῃ μῆνας, ἔτος, τρία ἔτη, τέσσαρα ἔτη ἢ καὶ περισσότερα, ἕως ὅτου λάβῃς, μὴ ἀποκάμῃς, ἀλλὰ ζήτει μὲ πίστιν, ἐργαζόμενος πάντοτε τὸ ἀγαθόν. Διότι πολλὰκις κάποιος ἀπὸ ἡμᾶς κατὰ τὴν νεότητά ἐπεδίωξε τὴν σωφροσύνην, ἔπειτα εἰσῆλθε κρυφίως ἢ ἡδονῇ, ἐξηγέρθησαν αἱ φυσικαὶ ἐπιθυμίαι, ἐξησθένησεν ἡ προσευχή, ἐπεβλήθη εἰς τὴν νεότητά ὁ οἶνος, ἐχάθη ἡ ἐγκράτεια, καὶ ἔγινε διάφορος ἄνθρωπος ἀπὸ ἐκεῖνον ποῦ ἔπρεπεν. Ἔτσι αἱ ἀλλαγαὶ γίνονται, ἐπειδὴ δὲν ἀνθιστάμεθα εἰς τὰ πάθη μὲ καρτερικὴν σκέψιν. Πρέπει λοιπὸν νὰ προσφέρῃ κανεὶς ὅλας τὰς δυνάμεις του καὶ νὰ παρακαλῆ ἐντόνως τὸν Θεὸν νὰ συμμαχήσῃ μαζί του. Διότι, ἔαν κάποιος ἀπὸ ὀκνηρίαν παραδοθῆ εἰς τὰς ἐπιθυμίας καὶ προδώσῃ τὸν ἑαυτόν του εἰς τοὺς ἐχθρούς, ὁ Θεὸς δὲν συμμαχεῖ μαζί του οὔτε τὸν εἰσακούει, διότι ἐπρόλαβε καὶ ἀπεξένωσε

13. Λουκ. 11, 8.

ἠλλοτριώσεν ἑαυτὸν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ. Ὁ γὰρ θέλων βοηθεῖσθαι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, τὸ πρέπον οὐ προδίδωσιν· ὁ δὲ τὸ πρέπον μὴ προδιδούς οὐ προδίδοται ποτε ὑπὸ τῆς θείας συμμαχίας. Χρῆ τοίνυν ἐν μηδενὶ καταγινώσκεισθαι ὑπὸ τοῦ ἰδίου συνειδότος καὶ 5 οὕτως τὴν θείαν συμμαχίαν ἐπικαλεῖσθαι· ἐπικαλεῖσθαι δὲ μὴ ῥαθυμῶς, μὴ μετεωριζομένῳ τῷ νῷ ὧδε κάκειῖσε· ὁ γὰρ τοιοῦτος οὐ μόνον οὐ λήφεται τὸ αἴτημα, ἀλλὰ καὶ μειζόνως παροξυνεῖ τὸν Δεσπότην. Εἰ γάρ, ἐπὶ ἄρχοντός τις ἐστὼς καὶ διαλεγόμενος, μετὰ πολλοῦ φόβου ἴσταται, ἀμετεώριστον ἔχων καὶ 10 τὸ ἐξωθεν ὄμμα καὶ τὸ τῆς ψυχῆς ἔνδοθεν, μήποτε κινδυνεύσῃ, πόσῳ μᾶλλον ἐπὶ Θεοῦ χρῆ ἐστάναι μετὰ φόβου καὶ τρόμου, ὄλον τὸν νοῦν τεταμένον ἔχοντα πρὸς αὐτὸν μόνον καὶ ἀλλαχοῦ μηδαμοῦ; Διότι αὐτὸς οὐ μόνον τὸν ἐξωθεν ἄνθρωπον βλέπει, καθὼς οἱ ἄνθρωποι, ἀλλὰ καὶ τὸν ἔνδοθεν καθορᾷ. Ἐὰν τοίνυν 15 οὕτως, ὡς χρῆ, στήκῃς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ τὰ παρὰ σεαυτοῦ πάντα εἰσφέρεις, μὴ ἀποστῆς, ἕως ὅτου λάβῃς τὸ αἴτημά σου· ἐὰν δὲ καταγινώσκῃ ὑπὸ τοῦ συνειδότος σου ὡς καταφρονῶν καὶ ἐὰν μετεώρως στήκῃς εἰς εὐχὴν, δυνάμενος ἀμετεωρίστως στήναι, μὴ τολμήσῃς στήναι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ἵνα μὴ γένηται 20 ἡ προσευχὴ σου εἰς ἁμαρτίαν. Εἰ δέ, ἐξασθενήσας ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας, ἀπερισπᾶστος οὐ δύνασαι εὐχεσθαι, ὅσον δύνασαι σεαυτὸν βιάζου καὶ προσκαρτέρει στήκων ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, τὸν νοῦν πρὸς αὐτὸν ἔχων καὶ ἐπισυνάγων αὐτὸν πρὸς ἑαυτόν, καὶ ὁ Θεὸς συγγνώμην ποιεῖ, ὅτι οὐκ ἀπὸ καταφρονήσεως, ἀλλὰ ἀπὸ ἀσθενείας 25 οὐκ ἰσχύεις, ὡς χρῆ, στήκειν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Ἐὰν οὕτω βιάζῃ ἑαυτὸν εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν, μὴ ἀποστῆς, ἕως ὅτου λάβῃς τὸ αἴτημά σου, ἀλλὰ μακροθύμως κρούε τὴν θύραν αὐτοῦ, αἰτῶν τὸ αἴτημά σου. «Πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει», φησί, «καὶ ὁ ζητῶν εὐρίσκει καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται». Τίνος γὰρ 30 λου θέλεις τυχεῖν εἰ μὴ μόνης τῆς κατὰ Θεὸν σωτηρίας;

τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἀπὸ τὸν Θεὸν διὰ τῆς ἁμαρτίας. Διότι ἐκεῖνος ποῦ θέλει νὰ βοηθηται ἀπὸ τὸν Θεὸν δὲν ἐγκαταλείπει τὸ καθήκον του· ἐκεῖνος δὲ ποῦ δὲν ἐγκαταλείπει τὸ καθήκον του δὲν ἐγκαταλείπεται ποτὲ ἀπὸ τὴν θείαν σύμμαχίαν. Πρέπει λοιπὸν νὰ μὴ τὸν καταδικάζῃ διὰ τίποτε ἢ συνειδησίς του καὶ ἔτσι νὰ ἐπικαλῆται τὴν θείαν σύμμαχίαν. Νὰ τὴν ἐπικαλῆται δὲ ὄχι μὲ ραθυμίαν, ἀλλὰ μὲ συγκεντρωμένον τὸν νοῦν του, διότι, ἄλλως, ὄχι μόνον δὲν θὰ λάβῃ τὸ αἰτούμενον, ἀλλὰ περισσότερο θὰ παροξύνῃ τὸν Δεσπότην. Διότι, ἐάν κάποιος ποῦ ἐπαρουσιάσθῃ ἐνώπιον τοῦ ἄρχοντος καὶ συζητεῖ ἴσταται μετὰ πολλοῦ φόβου καὶ ἔχη ἀκίνητον τὸ ἐξωτερικὸν βλέμμα καὶ τὸ ἐσωτερικόν, τῆς ψυχῆς, διὰ νὰ μὴ διατρέξῃ κίνδυνον, πόσον μᾶλλον πρέπει νὰ ἴσταται κανεὶς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ μετὰ φόβου καὶ τρόμου, ἔχων ἐστραμμένην ὄλην τὴν προσοχὴν του πρὸς αὐτὸν μόνον καὶ πουθενὰ ἄλλου; Διότι αὐτὸς δὲν βλέπει μόνον τὸν ἐξωτερικὸν ἄνθρωπον, ὅπως οἱ ἄνθρωποι, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐσωτερικὸν ἐξετάζει. Ἐάν λοιπὸν ἴστασαι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ὅπως πρέπει, καὶ προσφέρῃς ὅλας σου τὰς δυνάμεις, μὴ φύγῃς, ἕως ὅτου λάβῃς τὸ ζητούμενον· ἐάν δὲ σὲ κατακρίνη ἢ συνειδησίς σου ὡς ὑπερήφανον καὶ ἐάν, ἐνῶ ἤμπορεῖς, δὲν προσεύχῃσαι συγκεντρωμένος, μὴ τολμήσῃς νὰ σταθῇς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ μὴ γίνῃ ἢ προσευχή σου ἁμαρτία. Ἐάν ὅμως, ἐπειδὴ ἐξηγνηθῆς ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν, δὲν ἤμπορῆς νὰ προσεύχῃσαι ἀπερισπάστως, πιέζε ὅσον ἤμπορεῖς τὸν ἑαυτὸν σου καὶ ἴστασο ἐπιμόνως ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ἔχων προσηλωμένον τὸν νοῦν εἰς αὐτὸν καὶ προσκαλῶν αὐτὸν πλησίον σου, καὶ ὁ Θεὸς συγχωρεῖ, διότι ἀδυνατεῖς νὰ σταθῇς, ὅπως πρέπει, ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ὄχι ἀπὸ περιφρόνησιν, ἀλλὰ ἀπὸ ἀσθένειαν. Ἐάν πιέζῃς τὸν ἑαυτὸν σου κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον διὰ κάθε ἀγαθὸν ἔργον, μὴ ἀποκάμῃς, ἕως ὅτου λάβῃς τὸ ζητούμενον, ἀλλὰ ἐπιμόνως κρούε τὴν θύραν του, ζητῶν τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ αἰτήματός σου. «Διότι πᾶς ὁ αἰτῶν λαμβάνει καὶ ὁ ζητῶν εὕρισκει καὶ εἰς τὸν κρούοντα θὰ ἀνοιγῇ»¹⁴. Διότι ποῖον ἄλλο θέλεις νὰ ἐπιτύχῃς παρὰ μόνον τὴν κατὰ Θεὸν σωτηρίαν;

5. *Θέλεις μαθεῖν, ἀγαπητέ, πῶς ἐμακροθύμουν οἱ ἅγιοι καὶ οὐκ ἀπεγίνωσκον; Τὸν Ἀβραάμ ὁ Θεὸς νεώτερον ἐκάλεσε καὶ ἐκ τῆς Ἀσσυρίων γῆς μετέθηκεν αὐτὸν εἰς τὴν Παλαιστίνην, φήσας αὐτῷ· «Σοὶ δώσω τὴν γῆν ταύτην καὶ τῷ σπέρματί σου 5 μετὰ σέ· καὶ ὡς τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ, οὕτως ἔσται τὸ σπέρμα σου, ὃ οὐκ ἐξαριθμηθήσεται». Καὶ παρῆλθε πολὺς ἐτῶν ἀριθμὸς καὶ ἐνεκρώθη μὲν αὐτοῦ ἡ φύσις, ἐν προθύροις δὲ ἡ τελευτή, καὶ οὐκ εἶπεν ὅτι, Κύριε, αἰεὶ μοι παῖδας ἐπαγγέλλη καὶ πατέρα με ἔσσεσθαι πάντων τῶν ἐθνῶν προλέγεις. Νεκρά μου 10 διὰ γῆρας τῆς φύσεως τὰ κινήματα, καὶ Σάρρα, ἡ γυνὴ μου, οὐκέτι ὑπομένει τι γυναικεῖον διὰ τὸ γῆρας· ὥστε ψευδῆς ἡ ἐπαγγελία. Δύο γὰρ γέροντες ποίαν ἐλπίδα ἔχομεν; Οὐκ εἶπε ταῦτα, οὐκ ἐνενόησεν, ἀλλ' ἔμενεν ἀσάλευτος τῇ πίστει· καὶ τῇ μὲν ἡλικίᾳ ἐγήρασκεν, ἡ δὲ ἐλπίς ἐνέαζε. Καὶ τὸ μὲν σῶμα εἰς 15 ἀτονίαν ἤρχετο καὶ ἀπόγνωσιν ἐνεποίει, ἡ δὲ πίστις ἐνεύρου καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα. Θεός, φησὶν, ἐστὶν ὁ ἐπαγγελάμενος, ὁ Δεσπότης τῆς φύσεως, καὶ ἄλλως γενέσθαι οὐ δύναται. Αὐτός ἐστιν ὁ καὶ τὰ ἀδύνατα δυνατὰ ποιῶν, διότι ποιεῖ πάντα καὶ μετασκευάζει ὡς βούλεται. Μιμοῦ τὴν πίστιν τοῦ Ἀβραάμ. 20 Ὅτε οὖν ἠσθένησεν ἡ φύσις καὶ ἐνεκρώθη τὰ κινήματα, τότε ἔζησεν ἡ ἐπαγγελία τοῦ Θεοῦ. Δέχου τὰ ὑποδείγματα. Ἡμεῖς δὲ ἐνιαυτὸν προσευχόμεθα καὶ ἀναχωροῦμεν· δύο ἔτη νηστεύομεν καὶ πανόμεθα. Μὴ οὖν ἀτονίσωμεν πρὸς τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Θεοῦ. Καὶ γὰρ ὁ ἐκείνῳ ἐπαγγελάμενος πληθύνει τὸ σπέρμα 25 αὐτοῦ καὶ ἡμῖν ἐπηγγείλατο αἰτοῦσι παρέχειν τὸ αἶτημα ἡμῶν. Φησὶ γάρ· «Δεῦτε πάντες πρὸς με οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς». Μακρὰν γάρ σου ὄντος ἀπ'*

5. Θέλεις νὰ μάθης, ἀγαπητέ, πῶς ἐπέμενον οἱ ἅγιοι καὶ δὲν ἀπηλπίζοντο; Ὁ Θεὸς ἐκάλεσε τὸν Ἀβραάμ, ὅταν ἦτο νεώτερος, καὶ τὸν μετέθεσεν ἀπὸ τὴν χώραν τῶν Ἀσσυρίων εἰς τὴν Παλαιστίνην, ἀφοῦ τοῦ εἶπεν· «εἰς σέ θὰ δώσω τὴν γῆν ταύτην καὶ εἰς τοὺς ἀπογόνους σου· καὶ θὰ εἶναι ὡς τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ οἱ ἀπόγονοί σου, οἱ ὅποιοι δὲν θὰ ἐξαριθμηθοῦν»¹⁵. Καὶ παρῆλθον πολλὰ ἔτη καὶ ἐνεκρώθη ἡ φύσις του καὶ ἐπλησίαζεν ὁ θάνατος, ἀλλὰ δὲν εἶπε· Κύριε, πάντοτε μοῦ ὑπόσχεσαι παιδιὰ καὶ προλέγεις ὅτι θὰ γίνω πατὴρ ὅλων τῶν ἔθνῶν. Ἐνεκρώθησαν ἀπὸ τὸ γῆρας τὰ σκιρτήματα τῆς φύσεως, καὶ ἡ Σάρρα, ἡ γυναῖκα μου, ἀπὸ τὸ γῆρας δὲν ὑποφέρει πλέον τὰ καταμήνια· ἡ ὑπόσχεσις σου λοιπὸν εἶναι ψευδής. Διότι δύο γέροντες ποίαν ἐλπίδα ἔχομεν; Δὲν εἶπεν αὐτά, δὲν τὰ ἐσκέφθη, ἀλλὰ παρέμενε ἀσάλευτος εἰς τὴν πίστιν· καὶ κατὰ μὲν τὴν ἡλικίαν ἐγήρασκεν, ἡ δὲ ἐλπίς ἀνενεοῦτο. Καὶ τὸ μὲν σῶμα ἐξησθένει καὶ ἐπροκάλει ἀπόγνωσιν, ἡ δὲ πίστις ἐνεδυνάμωνε καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα. Ὁ Θεός, ἔλεγε, ἔδωσε τὴν ὑπόσχεσιν, ὁ Δεσπότης τῆς φύσεως, καὶ δὲν ἔμπορεῖ νὰ γίνῃ κατ' ἄλλον τρόπον. Αὐτὸς κάμνει καὶ τὰ ἀδύνατα δυνατά, διότι κάμνει καὶ μεταβάλλει τὰ πάντα, ὅπως θέλει. Νὰ μιμῆσαι τὴν πίστιν τοῦ Ἀβραάμ. Ὅταν λοιπὸν ἠσθένησεν ἡ φύσις καὶ ἐνεκρώθησαν τὰ κινήματα τῆς σαρκὸς, τότε ἔλαβε ζωὴν ἡ ὑπόσχεσις τοῦ Θεοῦ. Νὰ δέχεσαι τὰ παραδείγματα.

Ἡμεῖς ὁμως ἓνα ἔτος προσευχόμεθα καὶ ἐγκαταλείπομεν τὴν προσπάθειαν· δύο ἔτη νηστεύομεν καὶ παραιτούμεθα. Ἄς μὴ ἀτονήσωμεν λοιπὸν ἀναμένοντες τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Θεοῦ. Διότι ὁ ὑποσχεθεὶς εἰς ἐκεῖνον ὅτι θὰ πληθύνῃ τοὺς ἀπογόνους του καὶ εἰς ἡμᾶς ὑπεσχέθη, ἐὰν ζητοῦμεν συνεχῶς, ὅτι θὰ ἐκπληρώσῃ τὸ αἶτημά μας. Διότι λέγει· «δεῦτε πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι καὶ ἐγὼ θὰ ἀναπαύσω ὑμᾶς»¹⁶. Διότι ἐνῶ ἦσουν μακρὰν ἀπὸ αὐτόν, κουρασμένος καὶ φορτω-

αὐτοῦ, κοπιῶντά τε καὶ πεφορτισμένον τὸ βαρύτερον φορτίον
 τῆς ἁμαρτίας, ἐλεήσας σε προσεκαλέσατο, ὥστε κουφίσει σε
 τοῦ φορτίου καὶ ἀνάπαισιν τοῦ λοιποῦ χαρίσασθαι, καὶ σὺ οὐ
 πιστεύεις αὐτῷ; Ἄλλὰ γάρ, κὰν σιωπᾶν θέλωμεν, ἐλεγχόμεθα
 5 ὑπὸ τοῦ συνειδότος ἡμῶν. Οὐ γὰρ ἀπιστοῦμεν αὐτῷ ὡς μὴ δυ-
 ναμένῳ ἀναπαῦσαι ἡμᾶς, ἀλλὰ περιστελλόμεθα ἄραι τὸν ζυ-
 γὸν αὐτοῦ ἐφ' ἑαυτῶν, τὸν χρηστὸν καὶ ἐλαφρόν, καὶ διὰ τῆς
 στενῆς πύλης εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, αἰρού-
 μεθα δὲ μᾶλλον τὸ τῶν ἁμαρτιῶν φορτίον βαστάζειν καὶ διὰ
 10 τῶν ἐν ἡδονῇ παθημάτων τὴν εὐρύχωρον ὁδὸν βαδίζειν καὶ διὰ
 τῆς πλατείας πύλης εἰσερχεσθαι εἰς τὴν ἀπώλειαν. Ἄλλὰ πολ-
 λάκις, φησί, ἤτησα καὶ οὐκ ἔλαβον. Πάντως ὅτι κακῶς ἤτησας
 ἢ ἀπίστως ἢ μετεώρως ἢ τὰ μὴ συμφέροντά σοι. Εἰ δὲ καὶ τὰ
 συμφέροντα πολλάκις ἤτησας, ἀλλ' οὐ παρέμεινας. Γέγραπται
 15 γάρ, ὅτι (Ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν),
 καὶ (Ὁ ὑπομείνας εἰς τέλος, σῶθῆσεται).

6. Οἶδεν ὁ Θεὸς τῶν προσευχομένων τὴν καρδίαν. Τί
 οὖν, φησί, τῆς ἡμῶν χρείαν ἔχει αἰτήσεως ὁ Θεός; Οὐκ οἶδεν
 ὦν χρείαν ἔχομεν; Τίς οὖν χρεῖα αἰτήσεως; Οἶδε μὲν ὁ Θεός
 20 ὦν χρῆζομεν καὶ πάντα τὰ σωματικὰ πλουσίως ἡμῖν παρέχει
 εἰς ἀπόλαυσιν καὶ ἀγαθὸς ὑπάρχων βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ
 ἀδίκους καὶ τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγα-
 θούς, καὶ πρὸ τοῦ αἰτῆσαι ἡμᾶς τὴν δὲ πίστιν καὶ τὰ κατορθώ-
 ματα τῆς ἀρετῆς καὶ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἐὰν μὴ αἰ-
 25 τήσης μετὰ καμάτου καὶ παραμονῆς πολλῆς, οὐ λαμβάνεις. Δεῖ
 γὰρ πρότερον ποθῆσαι, ποθήσαντα δὲ ζητῆσαι ἐξ ἀληθείας ἐν
 πίστει καὶ ὑπομονῇ, τὰ παρ' ἑαυτοῦ πάντα εἰσφέροντα, ἐν μη-

μένος τό βαρύτατον φορτίον τῆς ἀμαρτίας, σέ ἠλέησε καί σέ προσεκάλεσε, ὥστε νά σέ ἀνακουφίσῃ ἀπό τό φορτίον καί νά σοῦ χαρίσῃ εἰς τό ἔξῃς τήν ἀνάπαυσιν, καί σὺ δέν ἐμπιστεύεσαι εἰς αὐτόν; Τώρα ὁμως, καί ἂν ἀκόμη θέλωμεν νά σιωπῶμεν, ἐλεγχόμεθα ἀπό τήν συνείδησίν μας· διότι δέν ἀπιστοῦμεν εἰς αὐτόν, ἐπειδὴ δῆθεν δέν ἠμπορεῖ νά μᾶς ἀναπαύσῃ, ἀλλὰ δι-
σταζόμεν νά σηκώσωμεν τὸν χρηστὸν καί ἐλαφρὸν ζυγὸν τοῦ ἐπάνω μας καί νά εἰσέλθωμεν διὰ τῆς στενῆς πύλης εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, προτιμῶμεν δὲ νά βαστάζωμεν τό φορτίον τῶν ἀμαρτιῶν καί νά βαδίζωμεν τὴν εὐρύχωρον ὁδὸν διὰ τῶν ἐπιθυμιῶν μας τῆς ἡδονῆς καί νά εἰσερχόμεθα διὰ τῆς πλατείας πύλης εἰς τὴν ἀπώλειαν. Ἄλλὰ, θὰ εἶπη κανεὶς, ἐπα-
νειλημένως ἐζήτησα καί δέν ἔλαβα. Ὅπωςδῆποτε τοῦτο ὀφεί-
λεται εἰς τὸ ὅτι ἐζήτησες ὄχι μὲ τὸν προσήκοντα τρόπον, ἢ μὲ ἀπιστίαν ἢ μὲ σκορπισμένον τὸν νοῦν σου, ἢ εἰς τὸ ὅτι ἐζή-
τησες πράγματα ἀσύμφορα διὰ σέ. Ἐὰν δὲ ἐζήτησες πολλάκις καί πράγματα ποῦ ἦσαν πρὸς τό συμφέρον σου, δέν ἐπέμεινες εἰς τὸ αἴτημα. Διότι ἡ Γραφή λέγει· «διὰ τῆς ὑπομονῆς ὑμῶν ἀποκ-
κτήσατε τὰς ψυχὰς ὑμῶν»¹⁷, καί· «ὁ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος θὰ σωθῇ»¹⁸.

6. Ὁ Θεὸς γνωρίζει τὴν καρδίαν τῶν προσευχομένων. Τί λοιπὸν, θὰ εἶπη κάποιος, ἔχει ἀνάγκην ὁ Θεὸς τῆς αἰτήσεώς μας; Δέν γνωρίζει τί χρειαζόμεθα; Ποία ἀνάγκη λοιπὸν αἰ-
τήσεως;

Ὁ Θεὸς γνωρίζει τί χρειαζόμεθα καί μᾶς παρέχει πλου-
σίως ὅλα τὰ ὑλικά ἀγαθὰ πρὸς ἀπόλαυσιν καί, ἐπειδὴ εἶναι ἀγαθός, βρέχει διὰ τοὺς δικαίους καί τοὺς ἀδίκους καί ἀνατέλλει τὸν ἥλιόν του διὰ τοὺς πονηροὺς καί τοὺς ἀγαθοὺς¹⁹, καί πρὶν νά τὰ ζητήσωμεν ἡμεῖς· ὁμως τὴν πίστιν καί τὰς πράξεις τῆς ἀρετῆς καί τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν δέν τὰ λαμβάνεις, ἔαν δέν τὰ ζητήσῃς μὲ κόπον καί μὲ μεγάλην ἐπιμονήν. Διότι πρέπει προηγουμένως νά τὰ ποθήσῃς, ὕστερα νά τὰ ζητήσῃς

19. Ματθ. 5, 45.

δενί κρινόμενον ὑπὸ τοῦ ἰδίου συνειδότος ὡς ἡ ἀμελῶς ἢ ἑραθύ-
 μως αἰτοῦντος, καὶ τότε λαβεῖν, ὅτε θέλει ὁ Κύριος. Κρεῖσσον
 γὰρ σου οἶδε τὰ συμφέροντά σοι. Καὶ ἴσως διὰ τοῦτο ἀναβάλ-
 λεται διδόναι, τὴν πρὸς αὐτὸν προσεδρῖαν σου σοφίζόμενος
 5 καὶ ἵνα γνῶς, τί ἐστὶ δῶρον Θεοῦ, καὶ φυλάξης τὸ δοθὲν μετὰ
 φόβου. Πᾶν γὰρ ὁ μετὰ πολλοῦ καμάτου τις κτᾶται, σπουδά-
 ζει τοῦτο φυλάττειν, ἵνα μὴ, ἀπολέσας αὐτό, ἀπολέσῃ καὶ τὸν
 πολὺν αὐτοῦ κάματον καὶ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ ἀθετήσας ἀνά-
 ξιος γένηται τῆς αἰωνίου ζωῆς. Τί γὰρ ὠφέλησε τὸν Σολομῶν-
 10 τα ταχέως λαβόντα τὴν χάριν τῆς σοφίας καὶ ἀπολέσαντα αὐτήν;

7. Μὴ οὖν ὀλιγοψύχει, εἰ μὴ λάβῃς ταχέως τὸ αἶτημα.
 Εἰ γὰρ ἦδει ὁ ἀγαθὸς Δεσπότης, ὅτι, ταχέως λαμβάνων τὴν χά-
 ριν, οὐκ ἀπολεῖς αὐτήν, ἔτοιμος ἦν καὶ πρὸ τοῦ αἰτήσαι σε αὐ-
 τὴν παρασχεῖν. Νῦν δὲ κηδόμενός σου τοῦτο ποιεῖ. Εἰ γὰρ ὁ
 15 λαβὼν τὸ τάλαντον καὶ σῶον αὐτὸ φυλάξας, διότι μὴ ἐπρα-
 γματεύσατο αὐτό, κατεκριθῆ, πόσῳ μᾶλλον κατακριθήσεται ὁ
 ἀπολέσας αὐτό; Ταῦτα οὖν εἰδότες, εἴτε ταχύτερον εἴτε βρα-
 δύτερον λάβωμεν, μείνωμεν εὐχαριστοῦντες τῷ Κυρίῳ, ὅτι πάν-
 τα ὅσα ποιεῖ ὁ Δεσπότης ὑπὲρ τῆς ἡμῶν σωτηρίας οἰκονομεῖ·
 20 μόνον ἡμεῖς μὴ ὀλιγοψυχήσαντες πανσώμεθα τῆς αἰτήσεως.
 Διὰ γὰρ τοῦτο τὴν παραβολὴν εἶπεν ὁ Κύριος περὶ τῆς χήρας,
 ἢ διὰ τῆς παραμονῆς αὐτῆς ἐπέκαμψε τὸν ἄνομον κριτήν, ἵνα
 καὶ ἡμεῖς διὰ τῆς παραμονῆς λαμβάνωμεν τὰ αἰτήματα ἡμῶν.
 Ἐνθεν γὰρ καὶ ἡ πίστις ἡμῶν καὶ ἡ ἀγάπη ἢ πρὸς τὸν Θεὸν
 25 δεικνύται, ὅταν, καὶ μὴ λαμβάνοντες ταχύ, μένωμεν εὐχαρι-
 στοῦντες αὐτῷ. Εὐχαριστήσωμεν οὖν αὐτῷ διαπαντός, ἵνα κα-
 ταξιωθῶμεν ἐπιτυχεῖν τῶν αἰωνίων αὐτοῦ ἀγαθῶν· ὅτι αὐτῷ
 πρέπει ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

εὐλικρινῶς μὲ πίστιν καὶ ὑπομονήν, προσφέρων ὅλας τὰς δυνάμεις σου καὶ μὲ συνείδησιν πού δὲν σέ καταδικάζει δι' ἀμελήν καὶ φυγόπονον αἴτησιν, καὶ θὰ λάβῃς τότε, ὅταν θέλῃ ὁ Κύριος· διότι αὐτὸς γνωρίζει καλύτερα ἀπὸ σέ τὸ συμφέρον σου. Καὶ ἴσως διὰ τοῦτο ἀναβάλλει νὰ ἐκπληρώσῃ τὸ αἴτημά σου, διότι σκέπτεται τὴν παραμονήν σου πλησίον του καὶ διὰ νὰ γνωρίσῃς τὴν ἀξίαν τοῦ δώρου τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ φυλάξῃς μετὰ φόβου τὸ δοθέν. Διότι κάθε τι πού ἀποκτᾷ κάποιος μὲ πολὺν κόπον, φροντίζει νὰ τὸ φυλάττῃ, διὰ νὰ μὴ τὸ χάσῃ, καὶ χάσῃ ἔτσι καὶ τὸν πολὺν κόπον του, καὶ διὰ νὰ μὴ περιφρονήσῃ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ καὶ γίνῃ ἀνάξιος τῆς αἰωνίου ζωῆς. Διότι εἰς τί ὠφελήθη ὁ Σολομών, πού ἔλαβε γρήγορα τὸ χάρισμα τῆς σοφίας, ἀφοῦ τὴν ἔχασε;

7. Μὴ ὀλιγοψυχῆσῃς λοιπὸν, - ἂν δὲν ἐκπληρωθῇ ταχέως τὸ αἴτημά σου. Διότι, ἂν ἐγνώριζεν ὁ ἀγαθὸς Δεσπότης ὅτι εἰς περίπτωσιν πού θὰ ἐλάμβανες ταχέως τὸ χάρισμα δὲν θὰ τὸ ἔχανες, προθύμως θὰ σοῦ τὸ παρεῖχε, καὶ πρὶν ἀκόμη τὸ ζητήσῃς. Τώρα ὁμως καθυστερεῖ ἀπὸ ἐνδιαφέρον πρὸς σέ. Διότι, ἂν ὁ λαβὼν καὶ φυλάξας ἀκέραιον τὸ τάλαντον κατεκρίθη, ἐπειδὴ δὲν ἐκέρδησε μὲ αὐτό, πόσον μᾶλλον θὰ κατακριθῇ ἐκεῖνος πού τὸ ἔχασεν²⁰; Αὐτὰ λοιπὸν ἔχοντες κατὰ νοῦν, εἴτε τώρα εἴτε ὕστερα λάβωμεν, ἄς εὐχαριστοῦμεν τὸν Κύριον ἐπιμόνως, διότι ὅλα ὅσα κάμνει ὁ Δεσπότης, τὰ κάμνει διὰ τὴν σωτηρίαν μας· μόνον νὰ μὴ ὀλιγοψυχῆσωμεν καὶ σταματήσωμεν νὰ ζητοῦμεν. Διότι διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ Κύριος τὴν παραβολὴν τῆς χήρας, ἢ ὁποῖα μὲ τὴν ἐπιμονὴν τῆς ἔκαμε τὸν παράνομον κριτὴν νὰ λυγίσῃ²¹, διὰ νὰ λαμβάνωμεν καὶ ἡμεῖς τὰ ζητούμενα διὰ τῆς ἐπιμονῆς. Διότι ἐξ αὐτοῦ ἀποδεικνύεται καὶ ἡ πίστις καὶ ἡ ἀγάπη μας πρὸς τὸν Θεόν, ὅταν δηλαδὴ, καὶ χωρὶς νὰ ἐκπληροῦται ταχέως τὸ αἴτημά μας, συνεχίζωμεν νὰ τὸν εὐχαριστοῦμεν. Ἄς τὸν εὐχαριστοῦμεν λοιπὸν διαπαντός, διὰ νὰ ἀξιωθῶμεν τῶν αἰωνίων αὐτοῦ ἀγαθῶν, διότι εἰς αὐτὸν ἀνήκει ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

Περὶ τῆς τῶν λογισμῶν ἐπιστάσεως καὶ διὰ τοῦ κακὸν
τὸ σῶμα, ὡς τινες ὑπειλήφασιν.

1. Πρῶτον μὲν οὖν κρατητέον ἐκ παντὸς τρόπου τὸν λο-
γισμὸν, ἡγρότερον ἐπιστάσας τὴν τῆς διανοίας ἐπισκοπὴν, ὡς
5 ἂν μὴ συγχωρεῖν τῇ ψυχῇ ταῖς ἀπερισκέπτους ὁρμαῖς ῥαδίως
πρὸς τὰς τοῦ σώματος ἀνθολκὰς ἐνδιδόναι. Βλέψις μὲν γὰρ τοῦ
σώματος ὁ ὀφθαλμὸς, ὄρασις δὲ τῆς ψυχῆς ὁ συμφυῆς αὐτῇ
νοῦς· ἀλλ' οὐχ ὡς ἕτερον ἐν ἑτέρῳ, ἀλλὰ ταῦτόν ψυχὴ τε καὶ
νοῦς, δύναμις ὑπάρχων φυσικὴ τις καὶ οὐκ ἐπίστατος τοῦ λο-
10 γιστικοῦ τῆς ψυχῆς. Ἡνίκα μὲν γὰρ ἡ ψυχὴ, τὸ ἑαυτῆς ἀνακι-
νοῦσα νοερόν, τὸ φυσικῶς ἐγκατεσπαρμένον αὐτῇ παρὰ τῆς
πεποιητικῆς αὐτῆν ἁγίας Τριάδος, βουλεύεται τὰ δέοντά τε
καὶ προσήκοντα, τῆνικαὶ διαφεύγει τὰς τοῦ σώματος ἐπη-
ρείας· τὰς τε ἀτάκτους αὐτοῦ κινήσεις προορωμένη καὶ ἐπι-
15 στομίζουσα, γαλήνην τε ἄγει τὴν αὐτῇ πρέπουσαν καὶ ἐν ἀ-
περικτυπῆτι σχολῇ ἐν τοῖς κατὰ φύσιν θεωρήμασιν γίνεται
τοῦτο μὲν εἰς τὴν ἁγίαν καὶ προσκυνητὴν Τριάδα, κατὰ τὸ ἐνόν,
ἀτενὲς ἐνορῶσα καὶ ἀναλογιζομένη τὸ τῆς θείας δόξης ἀπρόσ-
ιτον διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς λαμπρότητος, τὸ τῆς μακαριότη-
20 τος διαυγῆς, τὸ τῆς σοφίας ἀπέραντον, τὸ τῆς ἀταραξίας πε-
πηγὸς καὶ ἀκύμαντον, τὴν ἀπαθῆ καὶ ἀκίνητον φύσιν. Ὡς γὰρ
μηδὲν ἐξ ἀδοκίμου συμπίπτει δύναται ἂν, οἷα δὴ τεθησαυρι-
σμένῳ τὴν γνῶσιν τῶν τε ὄντων τῶν τε ἐσομένων ἀπάντων καὶ
περιδεδραγμένῳ τῶν ὄλων καὶ ὑπὸ χεῖρα τὰ σύμπαντα ἔχοντι,
25 καὶ οὐδὲν ἀντιπεσεῖν καὶ ἀντιβλέψαι γούν ὄλων δυνάμενον, τού-
τω ἀκόλουθον παρεῖναι γαλήνην καὶ ἀταραξίαν διηνεκῆ. Αἱ
γὰρ τῶν ἀνεπίστατων πραγμάτων αἰφνίδιοι περιστάσεις τὰς τα-
ραχὰς ταῖς τῶν ἀνθρώπων διανοίαις ἐμποιοῦν πεφύκασιν. Ὡστε

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 2

Περὶ τῆς ἐπιτηρήσεως τῶν λογισμῶν καὶ ὅτι τὸ σῶμα δὲν εἶναι κακόν, ὅπως ἐνόμισαν μερικοί.

1. Κατ' ἀρχάς πρέπει νά συγκρατοῦμεν τὸν λογισμὸν μὲ κάθε τρόπον, ἔχοντες ἄγρυπνον τὴν ἐπιτήρησιν τῆς διανοίας, ὥστε νά μὴ ἐπιτραπῇ εἰς τὴν ψυχὴν νά ὑποχωρήσῃ εὐκόλως, ἕξ αἰτίας τῶν ἀλόγων ὀρμῶν, εἰς τὴν ἔλξιν τοῦ σώματος. Διότι τὸ σῶμα βλέπει διὰ τοῦ ὀφθαλμοῦ, ἡ δὲ ψυχὴ διὰ τοῦ συμφυοῦς μὲ αὐτὴν νοῦ· ὄχι ὁμως ὡς νά εἶναι τὸ ἓνα μέσα εἰς τὸ ἄλλο, ἀλλὰ ἡ ψυχὴ καὶ ὁ νοῦς ταυτίζονται, διότι ὁ νοῦς εἶναι φυσικὴ δύναμις τοῦ λογιστικοῦ τῆς ψυχῆς, καὶ ὄχι ἐπίσρακτος. Διότι ὅταν ἡ ψυχὴ, καθὼς διεγείρει τὸ νοερὸν αὐτῆς, ποὺ ἐνεφυτεύθη εἰς αὐτὴν φυσικῶς ἀπὸ τὴν ἁγίαν Τριάδα ποὺ τὴν ἐδημιούργησε, σκέπτεται τὰ πρέποντα καὶ προσήκοντα, τότε ἀμέσως ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τὴν βλαβερὰν ἐπίδρασιν τοῦ σώματος· καθὼς δὲ προβλέπει καὶ ἀναχαιτίζει τὰς ἀτάκτους κινήσεις τοῦ σώματος, ἀπολαμβάνει τὴν γαλήνην ποὺ τῆς ἀξίζει καί, χωρὶς καμμίαν ἐνόχλησιν, ἐπιδίδεται εἰς τὰς κατὰ φύσιν σκέψεις· διότι, κατὰ τὴν ἐνυπάρχουσαν δύναμιν τῆς, θεωρεῖ μετ' ἐντάσεως τὴν ἁγίαν καὶ προσκυνητὴν Τριάδα καὶ ἀναλογίζεται τὸ ἀπρόσιτον τῆς θείας δόξης, λόγῳ τῆς ὑπερβολικῆς λαμπρότητος, τὴν διαύγειαν τῆς μακαριότητος, τὴν ἀπεραντοσύνην τῆς σοφίας, τὴν σταθερότητα καὶ τὴν ἡρεμίαν τῆς ἀταραξίας, τὴν ἀπαθῆ καὶ ἀκίνητον φύσιν. Διότι εἰς αὐτὸν εἰς τὸν ὁποῖον δὲν ἤμπορεῖ τίποτε νά συμβῇ ἀπροσδοκῆτως, διότι ἔχει συγκεντρώσει τὴν γνῶσιν τῶν συμβαινόντων καὶ ὄλων ἐκείνων ποὺ πρόκειται νά συμβοῦν, καὶ ἔχει εἰς τὰς χεῖράς του τὰ πάντα· εἰς αὐτὸν εἰς τὸν ὁποῖον τίποτε δὲν ἤμπορεῖ νά ἀντισταθῇ ἢ νά ἀντιβλέψῃ καὶ εἰς τὸ ἐλάχιστον, εἰς αὐτὸν εἶναι ἐπόμενον νά ὑπάρχῃ συνεχῆς γαλήνη καὶ ἀταραξία. Διότι τὰς ταραχὰς εἰς τὰς σκέψεις τῶν ἀνθρώπων τὰς ἐμβάλλουν ἐκ τῆς φύσεώς των αἱ ἀνέλπιστοι καὶ αἰφνίδιοι περιστάσεις. Ὡστε αὐτὸς ποὺ δὲν ἐνοχλεῖται ἀπὸ καμμίαν κακίαν καὶ ἔχει

ὧ μηδεμία κακία παρενοχλεῖ, πᾶσα δὲ ἀρετὴ καὶ πᾶν ὁ,τι καλὸν ἐπιεται, οὗτος εὐφραίνοιτο ἂν κατὰ λόγον εὐφροσύνην ἀκίνητόν τε καὶ ἀτελεύτητον. Ἀρετῆς γὰρ καὶ ἀγαθότητος ὁπαδὸς ἢ εὐφροσύνη, καθὼς ὁ προφήτης φησὶν «Εὐφρανθήσεται
5 Κύριος ἐπὶ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ».

2. Ψυχὴ τοίνυν ἢ τὸ νοερόν αὐτῆς ἐν νήψει καὶ ταῖς προσηκούσαις ἐνεργεῖαις διαφυλάττουσα ἐν τε τοῖς προειρημένοις θεωρήμασι καταστήσεται, καὶ τὸ ἑαυτῆς ἦθος πρὸς τὸ ὀρθὸν καὶ δίκαιον, κόσμιόν τε καὶ εἰρηνικὸν ἐξασκήσει. Ἡνίκα δ' ἂν
10 τοῦ διανοεῖσθαι καὶ ἐντρανίζειν τοῖς καθήκουσι θεωρήμασιν ἀπολήξῃ, τηνικαῦτα, ὥσπερ σκύλακες ἄτακτοι καὶ θρασεῖς τὸν ἐπιστάτην ἀποβαλόντες, διαναστάντα τὰ τοῦ σώματος πάθη, πολλὰ καθυλακτεῖ τῆς ψυχῆς· καὶ ποικίλως αὐτὴν διασπᾶν ἐπιχειρεῖ ἕκαστον τῶν παθῶν, τὴν ζωτικὴν αὐτῆς δύναμιν πρὸς
15 ἑαυτὸ μεριζόμενον. Διττὴν γὰρ εἶναι τῆς ψυχῆς ἔγωγε οἶμαι τὴν δύναμιν, μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ὑπαρχούσης· τὴν μὲν τινα τοῦ σώματος ζωτικὴν, τὴν δὲ ἑτέραν τῶν ὄντων θεωρητικὴν, ἣν δὴ καὶ λογιστικὴν ὀνομάζομεν. Ἀλλὰ τὴν μὲν ζωτικὴν δύναμιν, ἐπεὶ συγκέκραται τῷ σώματι ἢ ψυχῇ, φυσικῶς διὰ τὴν σύγ-
20 κρασιν καὶ οὐκ ἐκ προαιρέσεως χορηγεῖ· ὥσπερ γὰρ ἥλιον οὐχ οἶόν τε ἐπιλάμπαντα μὴ φωτίσαι τοῦτο, καθ' οὗ τὰς ἀγὰς ἤνεγκεν, οὕτω ψυχὴν ἀμήχανον μὴ ζωοποιεῖν σῶμα, ὧ ἂν ἐγγένηται· ἢ δὲ θεωρητικὴ δύναμις ἐν προαιρέσει ἔχει τὴν κίνησιν. Ἄν μὲν οὖν διὰ παντὸς τὸ θεωρητικόν τε καὶ λογιστικὸν ἑαυ-
25 τῆς ἐργηγορέναι παρασκευάζῃ, καθὼς ὁ προφήτης φησὶ· «Μηδὲ νυστάξῃ ὁ φυλάσσων σε», διπλῆ κατευνάζει τὰ πάθη τοῦ σώματος, τῇ τε περὶ τῶν κρειττόνων καὶ προσφνῶν θεωρίᾳ, ἣ ἀπασχολεῖται, καὶ τῇ ἀταραξίᾳ τοῦ σώματος ἐπισκοποῦσα,

κάθε ἀρετὴν καὶ κάθε καλὸν ποῦ ἀκολουθεῖ, αὐτὸς ἠμπορεῖ ἀξιῶς νὰ ἀπολαύσῃ τὴν ἀκίνητον καὶ ἀτελεύτητον εὐφροσύνην. Διότι ἡ εὐφροσύνη ἀκολουθεῖ τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν ἀγαθότητα, ὅπως λέγει ὁ προφήτης· «θὰ εὐφρανθῆ ὁ Κύριος διὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ»²².

2. Ἡ ψυχὴ λοιπὸν ποῦ διαφυλάττει τὸ νοερὸν αὐτῆς μὲ τὴν ἐπαγρύπνησιν καὶ τὰς προσηκούσας ἐνεργείας, θὰ εὐρεθῆ εἰς τὰς προαναφερθεῖσας σκέψεις καὶ θὰ ἀσκήσῃ τὸν χαρακτῆρά της πρὸς τὸ ὀρθὸν καὶ δίκαιον, τὸ εὐπρεπὲς καὶ τὸ εἰρηνικόν. Ὅταν δὲ σταματήσῃ νὰ σκέπτεται καὶ νὰ ἀτενίζῃ καθαρὰ τὰ προσήκοντα, τότε τὰ πάθη τοῦ σώματος, ὅπως οἱ ἄτακτοι καὶ θρασεῖς σκύλοι ποῦ χάνουν τὸν ἐπιστάτην, ἐξεγείρονται καὶ προσβάλλουν ἐντόνως τὴν ψυχὴν· κάθε ἓνα δὲ ἀπὸ τὰ πάθη ἐπιχειρεῖ κατὰ διάφορον τρόπον νὰ τὴν διχάσῃ, καθὼς παίρνει ἓνα μέρος ἀπὸ τὴν ζωτικότητά της. Διότι νομίζω ὅτι ἡ ψυχὴ, ἐνῶ εἶναι μία καὶ ἡ αὐτὴ, ἔχει δύο δυνάμεις· ἡ μία εἶναι ἡ ζωτικότης τοῦ σώματος καὶ ἡ ἄλλη εἶναι ποῦ θεωρεῖ τὰ ὄντα, τὴν ὀνομάζομεν δὲ λογιστικὴν. Ἀλλὰ ἡ ζωτικὴ δύναμις τοῦ σώματος, ἐπειδὴ τὸ σῶμα καὶ ἡ ψυχὴ εἶναι ἠνωμένα, ὑπάρχει ἐκ φύσεως, λόγῳ τῆς ἐνώσεως, καὶ ὄχι ἐκ προαιρέσεως· διότι, ὅπως ὁ ἥλιος δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ φωτίσῃ αὐτὸ πρὸς τὸ ὁποῖον ἔστειλε τὰς ἀκτῖνας, ἔτσι καὶ ἡ ψυχὴ δὲν ἠμπορεῖ νὰ μὴ δώσῃ ζωὴν εἰς τὸ σῶμα εἰς τὸ ὁποῖον θὰ ὑπάρξῃ. Ὅμως ἡ θεωρητικὴ δύναμις κινεῖται ἐκ προαιρέσεως. Ἐὰν λοιπὸν ἡ ψυχὴ κάμνη συνεχῶς νὰ ἀγρυπνοῦν τὸ θεωρητικὸν καὶ λογιστικὸν μέρος της, ὅπως λέγει ὁ προφήτης· «νὰ μὴ νυστάξῃ ὁ φυλάσσων σε»²³, τότε κατευνάζει τὰ πάθη τοῦ σώματος κατὰ δύο τρόπους, τὰ σωφρονίζει δηλ. καὶ τὰ καταστέλλει ἀφ' ἐνὸς μὲν διὰ τῆς θεωρίας τῶν καλυτέρων καὶ προσφόρων πραγμάτων, μὲ τὴν ὁποῖαν ἀπασχολεῖται, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τῆς φροντίδος της περὶ τῆς ἀταραξίας τοῦ σώματος. Ἐὰν ὁμως ἡ ψυχὴ ἀσπασθῆ τὴν ὀκηρίαν

23. Ψαλ. 120, 3.

σωφρονίζει ταῦτα καὶ καταστέλλει· ἂν δέ, τὴν ἀργίαν ἀσπασαμένη, τὸ θεωρητικὸν ἀκίνητον ἔχη, σχολαῖον τὸ ζωτικὸν τὰ πάθη τοῦ σώματος εὐρόντα καὶ μερισάμενα, μηδενὸς ἐπιστατοῦντος καὶ ἀνακόπτοντος, ἐπὶ τὰς οἰκείας ὁρμὰς τε καὶ ἐνεργείας τὴν ψυχὴν συγκαθειλκυσαν. Ὡστε εἶναι τὰ πάθη τοῦ σώματος βίαια μὲν, ἀργοῦντος τοῦ ἐν ἡμῖν λόγου, εὐπειθῆ δέ, τούτου τάττοντος καὶ διέποντος. Οὐ μεμπτὸν τοίνυν τὸ σῶμα τοῖς ὀρθῶς περὶ αὐτοῦ γινώσκειν ἐθέλουσι. Πρέπει γὰρ τῇ τῆς συμβουλῆς ἐκθέσει καὶ τὰς κακοδοξίας τῶν πονηρῶς ὑπειληφόντων περὶ τοῦ σώματος ἀναιρεῖν. Ὡσπερ γάρ, ἀγαπητέ, καλὸν ὁ ἵππος καὶ ὄσπερ ἂν τὴν φύσιν ὀξύτερος καὶ θερμότερος ᾗ, τοσούτῳ ἀμείνων· δεῖται δὲ τοῦ ἡνιοχῆσαντός τε καὶ κυβερνήσαντος, οἷα δὴ λογισμῶν ἄμοιρος ὢν. Ἐπιβάντος δὲ τοῦ ἡνιοχου, αὐτὸς μὲν τῇ φύσει χρῆσθαι πειράσεται.

15 3. Ἐὰν μὲν οὖν ὁ ἡνιοχος τὰς ὁρμὰς τοῦ ὑποζυγίου δεόντως οἰκονομήσῃ, ἑαυτῷ τε πρὸς τὸ συμφέρον ἐχρήσατο καὶ τοῦ σκοποῦ τοῦ προκειμένου τετύχηκε, καὶ αὐτὸς δὲ σέσωσται, καὶ τὸ ὑποζύγιον ὠφθη τὴν χρῆσιν ἄριστον· ἐπειδὴν δὲ ὁ ἡνιοχος κακῶς ἀγάγη τὸν πῶλον, ὃ τε πῶλος πολλάκις παρετράπη

20 τῆς λεωφόρου καὶ εἰς ἀνοδίαν ἐξέπεσε, κατενεχθεὶς δὲ καὶ αὐτὸν ἔστιν ὅτε τὸν ἐπιβάτην κατήνεγκε, καὶ κίνδυνος ἐκατέρων ἢ τοῦ ἡνιοχου ῥαθυμία γίνεται. Οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος ὑπολάμβανε. Τὸ μὲν γὰρ σῶμα τὰς φυσικὰς ὁρμὰς ἔλαβεν οὐκ ἀτόπους, ἀλλὰ πρὸς τι πάντως καλὰς καὶ χρησί-

25 μους, λογισμοῦ δὲ τοῦτο ἄμοιρον ὑπάρχει, ἵνα τιμηθεῖ τοῖς τοῦ λόγου προτερήμασιν ἢ ψυχῇ. Ἐὰν μὲν γὰρ αὕτη τὰς τοῦ σώματος ὁρμὰς δεόντως οἰκονομῇ, αὐτὸ τε περιεσώσατο καὶ αὐτῇ ἔξω κινδύνων· ἔαν δὲ τοῦ ἐπιστατικοῦ ἀμελήσῃ καί, ὑπνωκρατηθεῖσα τῆς ῥαθυμίας, παρείη τὴν τοῦ σώματος ἡνιοχίαν,

καὶ διὰ τοῦτο ἀκίνητοποιήσῃ τὸ θεωρητικόν τῆς μέρος, τότε τὰ πάθη τοῦ σώματος θὰ εὕρουν ἀργὴν τὴν ζωτικὴν δύναμιν, θὰ τὴν μοιρασθοῦν καί, καθὼς δὲν θὰ ὑπάρχη κανένας διὰ νὰ ἐπιστατήσῃ καὶ νὰ ἀνακόψῃ τὸ κακόν, θὰ συμπαρασύρουν τὴν ψυχὴν πρὸς τὰς ἰδικὰς τῶν ὁρμῶν καὶ ἐνεργείας. Ὡστε τὰ πάθη τοῦ σώματος εἶναι βίαια μὲν, ὅταν ἀργῇ ἡ λογικὴ δύναμις ποῦ ὑπάρχει μέσα μας, εὐπειθῆ δέ, ὅταν αὐτὴ διατάσῃ καὶ διοικῇ. Δὲν εἶναι ἀξιόμειπτον λοιπὸν τὸ σῶμα δι' ἐκείνους ποῦ θέλουν νὰ σκέπτωνται ὀρθῶς περὶ αὐτοῦ. Διότι πρέπει μὲ τὴν ἔκθεσιν τῆς γνώμης μου νὰ ἀναιρέσωμεν καὶ τὰς κακοδοξίας ἐκείνων ποῦ σκέπτονται κακῶς περὶ τοῦ σώματος. Ὅπως ἀκριβῶς, ἀγαπητέ, εἶναι καλὸν πρᾶγμα ὁ ἵππος, καὶ ὅσον ὀξύτερος καὶ βιαϊότερος εἶναι εἰς τὴν φύσιν, τόσον καλύτερος, χρειάζεται ὁμως τὸν ἡνίοχον καὶ τὸν κυβερνήτην, διότι στερεῖται σκέψεως· καὶ ὅταν καθῆσῃ ἐπάνω του ὁ ἡνίοχος, ὁ ἵππος θὰ προσπαθήσῃ νὰ κάμῃ χρῆσιν τῆς φύσεώς του.

3. Ἐὰν λοιπὸν ὁ ἡνίοχος χρησιμοποίησῃ δεόντως τὴν ὀρμητικότητα τοῦ ἵππου, καὶ τὸ συμφέρον του ἐξυπηρετεῖ καὶ τὸν σκοπὸν του ἐπιτυγχάνει, ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος σώζεται καὶ ὁ ἵππος ἀποδεικνύεται ἄριστος ὡς πρὸς τὴν χρῆσιν· ὅταν ὁμως ὁ ἡνίοχος ὀδηγήσῃ τὸν νεαρὸν ἵππον κακῶς, τὸ ζῶον πολλάκις παρεκτρέπεται ἀπὸ τὸν δρόμον ἐκεῖ ὅπου δὲν ὑπάρχει δρόμος, ὅταν δὲ ἐπανέρχεται εἰς τὸν κανονικὸν δρόμον, καὶ τὸν ἴδιον τὸν ἐπιβάτην ἐνίοτε ρίπτει κάτω καὶ ἡ ἀδεξιότης τοῦ ἡνίοχου θέτει εἰς κίνδυνον καὶ τοὺς δύο. Ἔτσι νὰ σκέπτεσαι καὶ διὰ τὴν ψυχὴν καὶ διὰ τὸ σῶμα. Διότι τὸ σῶμα δὲν ἔλαβε τὰς φυσικὰς τῶν ὁρμῶν χωρὶς λόγον, ἀλλ' ὅπωςδῆποτε καλὰς καὶ χρησίμους διὰ κάτι· στερεῖται δὲ λογικῆς σκέψεως, διὰ νὰ τιμηθῇ μὲ τὰς ἀρετὰς τοῦ λόγου ἢ ψυχῆ. Διότι, ἐὰν ἡ ψυχὴ χρησιμοποίησῃ τὰς ὁρμὰς τοῦ σώματος, ὅπως πρέπει, καὶ τὸ σῶμα σώζει καὶ ἡ ἴδια εἶναι ἐκτὸς κινδύνου· ἐὰν ὁμως παραμελήσῃ τὸ ἔργον τῆς καθοδηγήσεως καί, κυριευμένη ἀπὸ τὸν ὕπνον τῆς ραθυμίας, ἐγκαταλείψῃ τὴν κυβερνήσιν τοῦ σώματος, τότε αὐτό, ἐπειδὴ στερεῖται λογικῆς σκέψεως, ἐκτρέπεται

αὐτό τε, οἷα λογισμῶν ἔρημον, τῆς εὐθείας ἐκτρέπεται καὶ τὴν
 ψυχὴν τοῖς ἴσοις περιέβαλε πταίσμασιν, οὐκ ἔξ οικείας κακίας,
 ἀλλὰ διὰ τὴν ἐκείνης ὀλιγωρίαν. Εἰ μὲν γὰρ ἦν τὰ πάθη τοῦ σώ-
 ματος οἷα μὴ δαμασθῆναι ψυχῇ, εἶχεν ἂν τὰς αἰτίας εὐλόγως
 5 τὸ σῶμα· εἰ δὲ πολλοῖς ὑποχείρια γέγονε τοῖς κρατῆσαι ἐσπου-
 δακόσιν, ἀνεύθυνον μὲν τὸ σῶμα τοῖς διαβάλλειν ὡς ἀρχηγὸν
 κακίας ἐπιχειροῦσι, μεμπτὴ δὲ τῆς ὀλιγωρίας ἢ τὸ κῦρος ἀνει-
 μένη τοῦ σώματος, οὔτε αὐτὴ φύσει τὸ κακὸν ἐν ἑαυτῇ ἔχουσα,
 ἀλλὰ τῇ ἀπολείψει τοῦ καλοῦ ἐν τούτῳ καθισταμένη. Κακία
 10 γὰρ οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν ἢ ἀπόλειψις ἀρετῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

Ἔστι οὖν δεῖ τὰς τῶν γυναικῶν συντυχίας
 ἀφυλάκτως ποιεῖσθαι.

1. Περὶ μὲν τῆς ἐπιστάσεως τῶν λογισμῶν καὶ τῆς ἡνιο-
 χήσεως τῶν τοῦ σώματος παθημάτων καὶ τῆς εὐρυχωρίας καὶ
 15 γαλήνης τοῦ ἔνδον ἀνθρώπου καὶ τῆς τῶν καθηκόντων αὐτῷ
 θεωρίας τε καὶ σπουδῆς ἀρκούντως, ὡς ἐνῆν, προειρηκάμεν.
 Χρὴ δὲ μὴ μόνον τοῖς λογισμοῖς ἐπιστατεῖν, ἀλλὰ καὶ τούτων
 τῆς ὀμίλιας, ὡς οἷόν τε, χωρίζεσθαι, μάλιστα ὅσα πλησιάζον-
 τα ἡμῖν, εἰς ὑπόμνησιν τε τῶν παθῶν ἡμᾶς ἄγοντα, ταράττει
 20 καὶ συγχέει τὸν λογισμὸν, καὶ πολέμους καὶ ἀγῶνας ἐμποιεῖ
 τῇ ψυχῇ. Τὸν μὲν γὰρ ἀκουσίως ἡμῖν προσπίπτοντα καταδέ-
 χεσθαι πόλεμον ἀναγκαῖον ἂν εἴη, ἐκούσιον δὲ δημιουργεῖν ἑαυ-
 τοῖς ἀλογώτατον. Ἐν μὲν γὰρ τῷ προτέρῳ καὶ ἡ ἡττα τυχὸν
 συγγνώμης τεύξεται, ἀπειρὴ δὲ τῶν κατὰ Χριστὸν ἀθλητῶν· ἐν
 25 δὲ τούτῳ τὸ ἄλῶναι πρὸς τὸ καταγέλαστον εἶναι καὶ συγγνώ-
 μης ἐστέρηται. Χρὴ τοίνυν καὶ τὰς τῶν γυναικῶν ὀμίλιας καὶ

ἀπὸ τὴν εὐθείαν καὶ συμπαρασύρει εἰς τὸ αὐτὸ κακὸν τὴν ψυχήν, ὄχι ἀπὸ ἰδικὴν του κακίαν, ἀλλὰ ἐξ αἰτίας τῆς ἀδιαφορίας ἐκείνης (τῆς ψυχῆς). Διότι, ἐὰν τὰ πάθη τοῦ σώματος δὲν ἤμποροῦσαν νὰ δαμασθοῦν ἀπὸ τὴν ψυχήν, θὰ ἦτο εὐλόγως ὑπεύθυνον τὸ σῶμα· ἐὰν ὁμως ἐγινεν ὑποχέριον εἰς πολλοὺς πού προσεπάθησαν νὰ τὸ ἐξουσιάσουν, τὸ σῶμα εἶναι ἀθῶον διὰ τοὺς ἐπιχειροῦντας νὰ ἀποδώσουν εἰς αὐτὸ τὴν ἀρχὴν τῆς κακίας, ἀξία δὲ τῆς μομφῆς τῆς ὀλιγωρίας εἶναι ἡ ψυχὴ, πού ἐγκατέλειπε τὴν κυριαρχίαν τοῦ σώματος, ἂν καὶ οὔτε αὐτὴ ἔχει μέσα τῆς ἐκ φύσεως τὸ κακόν, ἀλλὰ κυριαρχεῖται ἀπὸ αὐτὸ λόγῳ ἐγκαταλείψεως τοῦ καλοῦ. Διότι ἡ κακία δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἀπουσία τῆς ἀρετῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 3

Ἔστι δὲν πρέπει νὰ συναντώμεθα μὲ γυναῖκας ἐλεύθερα.

1. Εἶπαμεν κατὰ δύναμιν ἀρκετὰ διὰ τὴν συγκράτησιν τῶν λογισμῶν, διὰ τὴν χαλιναγώγησιν τῶν σωματικῶν παθῶν, διὰ τὴν ἀνάπαυσιν καὶ γαλήνην τοῦ ἐσωτερικοῦ ἀνθρώπου καὶ διὰ τὴν γνῶσιν καὶ τὴν ἐπιδίωξιν τῶν πραγμάτων πού ἀρμόζουν εἰς αὐτόν. Πρέπει δὲ ὄχι μόνον νὰ ἐπιστατῆ εἰς τοὺς λογισμοὺς, ἀλλὰ καί, ὅσον γίνεται, νὰ ἀπομακρύνεται ἀπὸ αὐτούς, καὶ μάλιστα ἀπὸ ὅσα μᾶς πλησιάζουν καὶ μᾶς ὑπενθυμίζουν τὰ πάθη καὶ ταραττοῦν ἔτσι καὶ συγχέουν τὸν λογισμὸν καὶ προκαλοῦν εἰς τὴν ψυχήν πολέμους καὶ ἀγῶνας. Διότι τὸν πόλεμον πού, χωρὶς νὰ τὸν θέλωμεν, ἔρχεται ἐπάνω μας τὸν ἀναλαμβάνομεν ἐξ ἀνάγκης· εἶναι ὁμως παράλογον νὰ δημιουργοῦμεν πόλεμον ἡμεῖς διὰ τοὺς ἑαυτοὺς μας. Διότι εἰς τὸν πρῶτον πόλεμον καὶ ἡ ἡττα ἠμπορεῖ νὰ συγχωρηθῆ, εὐχομαι δὲ νὰ μὴ συμβῆ αὐτὸ μὲ τοὺς κατὰ Χριστὸν ἀθλητάς· εἰς τὸν δεῦτερον ὁμως ἡ ἡττα, ἐκτὸς τοῦ ὅτι καθιστᾷ τὸν ἀνθρώπον καταγέλαστον, τὸν στερεῖ καὶ τῆς συγγνώμης. Πρέπει λοιπὸν νὰ ἀποφεύγωμεν, ὅσον γίνεται περισσότερον, τὰς συναναστροφὰς καὶ τὰς συναντήσεις τῶν γυναικῶν, ἐκτὸς ἐὰν κάποια

συντυχίας ὡς τὰ μάλιστα φεύγειν, εἰ μὴ τις ἀπαραίτητον ἀνάγκη τὴν συντυχίαν βιάζοιτο. Καὶ ἀνάγκης δὲ καταλαβούσης ὡς ἀπὸ πυρὸς προσήκει φυλάττεσθαι καὶ ὀξύτητας καὶ ταχίστας ἀπαλλαγὰς ποιουμένους. Σκόπησον δὲ τί περὶ τούτου φησὶν ἡ Σοφία: «Ἀποδέσει τις πῦρ ἐν κόλπῳ, τὰ δὲ ἱμάτια οὐ κατακαύσει; ἢ περιπατήσει τις ἐπ' ἀνθρώπων πυρὸς, τοὺς δὲ πόδας οὐ κατακαύσει;».

2. Εἰ δὲ τις λέγει ἐκ τοῦ γυναιξὶ συντυγχάνειν, συνδιαϊτάσθαι τε ἐπὶ πλεόν, μὴ παραβλάπτεσθαι, οὗτος ἢ οὐ μετέσχηκε τῆς τοῦ ἄρρενος φύσεως καὶ ἔστι τι κτήμα παραδοξότατον, ἐν μεταίχμιῳ τῆς φύσεως ἐκατέρας ἐστὼς (οἷον τοὺς ἀπὸ γεννήσεως εὐνούχους φασίν, εἶγε κακείνοις δοίημεν τὸ πρὸς τὴν θήλειαν ἀπαθὲς καὶ ἀκίνητον: «Ἐπιθυμία γὰρ εὐνούχου ἀποπαρθενῶσαι νεᾶνιν»), φησὶν ὁ Σοφός), ἢ, εἰ μετέσχε, βαπτιζόμενος ὑπὸ τῶν παθῶν, οὐκ αἰσθάνεται τοὺς μεθύοντας ἢ φρενιτιῶντας μιμούμενος, οἷ, τὰ δεινότατα πεπονθότες, ἔξω πάθους εἶναι νομίζουσι. Συγχωρήσωμεν δὲ τῷ λόγῳ τὸ ἔξω λόγον, τὸ εἶναι τινα μὴ νυτιόμενον ὑπὸ τοῦ ἄρρενος πάθους. Ἀλλὰ κἂν αὐτὸς μὴ πάσχη, οὐκ ἂν καὶ τοὺς ἄλλους εὐκόλως πείσειεν, ὡς οὐ πάσχοι. Τὸ δέ, μηδενὸς προκειμένου κατορθώματος, τοὺς πολλοὺς σκανδαλίζειν οἶμαι οὐκ ἀκίνδυνον τῷ ποιῶντι. Ἐπειτα δὲ ἕτερόν ἐστιν ἰδεῖν, ὅτι κἂν ὁ ἀνὴρ μὴ δέχεται λύμην τοῖς λογισμοῖς, ἀλλ' οὐκ ἤδη καὶ περὶ τῆς γυναικὸς ἡμῖν ἀμφισβητήσει, ὡς καὶ αὐτὴ ἔξω τῶν τοῦ σώματος ὑπάρχει παθῶν: ἀλλὰ πολλὰκις ἐκείνη, ἀσθενὴς οὕσα τὸν λογισμὸν καὶ τὸ πάθος ὀξύρροπον ἔχουσα, ἔπαθέ τι ἐπὶ τῷ ἀφυλάκτως ποιησαμένῳ τὰς συντυχίας. Καὶ αὐτὸς μὲν οὐ τέρωται, ἔρωσε δὲ πολλὰκις, ὡς οὐκ

ἀναπόφευκτος ἀνάγκη καθιστᾷ τὴν συνάντησιν ἀπαραίτητον. Καὶ ὅταν δὲ παρουσιασθῇ κάποια ἀνάγκη, πρέπει νὰ φυλαττώμεθα, ὅπως ἀπὸ τὴν φωτιάν, καὶ νὰ χωρίζωμεν ἀποτόμως καὶ ταχύτατα. Σκέψου τί περὶ αὐτοῦ λέγει ἡ Σοφία· «θὰ δέση τις πῦρ εἰς τὸ κολποῦμενον πρόσθιον μέρος τῶν ἱματίων καὶ δὲν θὰ κατακαύσῃ τὰ ἱμάτια; ἢ θὰ περιπατήσῃ τις ἐπὶ πυρὸς ἀνθρώκων καὶ δὲν θὰ κατακαύσῃ τοὺς πόδας;»²⁴.

2. Ἐὰν δὲ κάποιος λέγῃ ὅτι δὲν βλάπτεται ἀπὸ τὰς συναντήσεις καὶ τὴν συναναστροφὴν μὲ τὰς γυναῖκας, αὐτὸς ἢ δὲν ἔχει ἀνδρικήν φύσιν, καὶ εἶναι πολὺ παράδοξον πράγμα, διότι εὐρίσκεται μεταξὺ τῆς ἀνδρικῆς καὶ γυναικείας φύσεως (ὅπως εἶναι οἱ ἀπὸ γεννήσεως ἀνίκανοι πρὸς συνουσίαν, ἐὰν βεβαίως δεχθῶμεν ὅτι καὶ ἐκεῖνοι εἶναι ἀπαθεῖς καὶ ἀσυγκίνητοι πρὸς τὴν γυναῖκα, διότι «ἐπιθυμία τοῦ ἀνίκανου πρὸς συνουσίαν εἶναι νὰ ἐκπαρθενεύσῃ νεαρὰν γυναῖκα»²⁵, λέγει ὁ Σοφός), ἢ, ἂν ἔχῃ ἀνδρικήν φύσιν, δὲν αἰσθάνεται, ἐπειδὴ εἶναι βουτηγμένος εἰς τὰ πάθη, ὅτι μιμεῖται ἐκείνους ποὺ μεθύουν καὶ μαίνονται καὶ νομίζουν ὅτι δὲν ἔχουν ὑποστῆ τίποτε, ἐνῶ ἡ κατάστασις τῶν εἶναι φοβερά. Ἄς παραδεχθῶμεν δὲ τὸ ἐξωλογικόν, ὅτι δηλαδὴ ὑπάρχει κάποιος ποὺ δὲν τὸν κεντᾷ τὸ ἀνδρικὸν πάθος. Ἄλλὰ καὶ ἂν ἀκόμη ὁ ἴδιος δὲν ἔχῃ τὴν ἐπιθυμίαν, δὲν ἠμπορεῖ νὰ πείσῃ εὐκόλως καὶ τοὺς ἄλλους ὅτι δὲν τὴν ἔχει· τὸ νὰ σκανδαλίζῃ δὲ κάποιος τοὺς ἄλλους, χωρὶς νὰ ἔχῃ νὰ κατορθώσῃ τίποτε, ἔχω τὴν γνώμην ὅτι εἶναι δι' αὐτὸν ἐπικίνδυνον. Ἐπειτα πρέπει νὰ ἴδωμεν καὶ τὴν ἄλλην πλευράν, ὅτι δηλαδὴ, καὶ ἂν ἀκόμη ὁ ἄνδρας διατηρῇ καθαρὸς τοὺς λογισμοὺς, δὲν ἠμπορεῖ νὰ ὑποστηρίξῃ ὅτι καὶ ἡ γυναῖκα εἶναι ὑπεράνω τῶν σωματικῶν παθῶν· ἀλλὰ πολλάκις ἐκείνη, ἐὰν δὲν ἠμπορῇ νὰ συγκρατήσῃ τὴν σκέψιν καὶ εἶναι θερμὴ εἰς τὴν ἐπιθυμίαν, ὑποφέρει ἐξ αἰτίας αὐτοῦ ποὺ τὴν συνήνητησεν ἀπρόσεκτα. Καὶ αὐτὸς μὲν δὲν πληγώνεται, τραυματίζει ὅμως

25. Σειρ. 20, 4.

ἐπίσταται. Καὶ ἐν προσποιήσει δῆθεν πνευματικῆς ἀγάπης τὸ γύναιον συνεχῶς πρὸς τὸν ἀσκητὴν ἀφικνούμενον, ἄρχεται δι' ὀφθαλμῶν τῆς ἁμαρτίας ἐμφορηθῆναι καὶ ἀκολάστοις ὄμμασι τὴν τοῦ πλησίον ιδέαν ἐπιβόσκεισθαι καὶ τὴν ἔνδον παρθένον, 5 ἧς μάλιστα ὁ νυμφίος ἐρᾷ, τοῖς ἀκαθάρτοις λογισμοῖς διαφθείρειν. Ὡς ἂν τοίνυν μηδὲν τῶν εἰρημένων συμβαίη, φυλάττεσθαι προσήκει, εἰ μὲν οἶόν τε, καὶ παντελῶς, εἰ δὲ μὴ, τὰς γοῦν συχνὰς καὶ ἐπιτεταμένας ὀμιλίας τῶν γυναικῶν καὶ συντυχίας, οὐχ ὡς μισοῦντας τὸ γένος, ἄπαγε! οὐδὲ ὡς ἀπαρνούμενους 10 τὴν ἐκείνων συγγένειαν, ἀλλὰ καὶ προσισταμένους καὶ ὀφελούοντας τὰ δυνατὰ, πᾶσαν μὲν κοινωνοῦσαν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ἐξαιρέτως δὲ τὰς τοὺς ὑπὲρ τῆς ἀγνείας ἀγῶνας ἀνελομένας ὡς τὰ ἀδελφὰ ἡμῖν συναθλούσας· τὴν δὲ συντυχίαν φυλαττομένους, ἵνα μὴ πάθους, οὐ παρετήμεθα καὶ ᾧ ἀπηγορεύ- 15 σαμεν, ὑπόμνημα γένηται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

Ἔστι δὲ τῇ δυνάμει τοῦ σώματος μετρεῖν τὴν ἐγκράτειαν, καὶ ὅτι καλὸν καὶ ἔννομον ἢ τοῦ σώματος ἐργασία.

1. Ἀκόλουθον μέντοι καὶ γαστρὸς ἐπικρατεῖν. Γαστρὸς γὰρ παιδαγωγία παθῶν ἐστὶ κόλασις, παθῶν δὲ κόλασις ἀτα- 20 ραξία καὶ γαλήνη ψυχῆς, γαλήνη δὲ ψυχῆς ἀρετῶν γονιμωτάτη πηγή. Ἐγκράτεια δὲ γαστρὸς ἀρίστη ἢ ἐκάστῳ μετρούμενη πρὸς τὴν τοῦ σώματος δύναμιν. Ἐνίοις μὲν γὰρ καὶ ἐπιτεταμένη κακοπάθεια ἄλυπος ὤφθη, καὶ ἄνεσις μᾶλλον ἢ πόνος ἔδοξε διὰ τὸ στερορὸν καὶ ἀνένδοτον τῆς τοῦ σώματος κατασκευῆς καὶ δυ- 25 νάμεως, τὸ δὲ τούτοις ἀνεκτὸν ἐτέροις κινδύνων ὑπόθεσις γέ-

πολλάκις, χωρίς νὰ τὸ γνωρίζῃ. Καὶ προσποιουμένη δῆθεν πνευματικὴν ἀγάπην ἢ γυναῖκα, ἔρχεται συχνὰ εἰς τὸν ἀσκητὴν καὶ ἀρχίζει νὰ κατέχεται ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν διὰ τῶν ὀφθαλμῶν καὶ νὰ κατατρώγῃ τὴν μορφήν τοῦ πλησίον μὲ ἀκόλαστα βλέμματα καὶ νὰ διαφθείρῃ τὴν ἐσωτερικὴν τῆς παρθενίαν, τὴν ὁποῖαν ἀγαπᾷ ἔξαιρετικὰ ὁ νυμφίος, μὲ τοὺς ἀκαθάρτους λογισμοὺς. Διὰ νὰ μὴ συμβῆ λοιπὸν τίποτε ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω, πρέπει νὰ φυλασσώμεθα, ἔαν μὲν εἶναι δυνατὸν, παντελῶς, ἔαν δὲ δὲν εἶναι δυνατὸν, νὰ ἀποφεύγωμεν τοῦλάχιστον τὰς συχνὰς καὶ παρατεταμένας συναναστροφὰς καὶ συναντήσεις τῶν γυναικῶν, ὄχι διότι δῆθεν μισοῦμεν τὸ γένος μας, ἀπαγε! οὔτε διότι ἀρνούμεθα τὴν συγγενείαν μας μὲ ἐκείνας· τούναντίον, πρέπει καὶ νὰ τὰς πλησιάζωμεν καὶ νὰ τὰς βοηθοῦμεν κατὰ δύναμιν, γενικῶς μὲν κάθε γυναῖκα ποῦ συμμετέχει εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, ἰδιαιτέρως δὲ ἐκείνας ποῦ ἀνέλαβον τοὺς ἀγῶνας τῆς ἀγνότητος, διότι ἀγωνίζονται μαζί μας τοὺς αὐτοὺς ἀγῶνας· ἅς προσέχωμεν ὁμως, ὥστε ἡ συνάντησις νὰ μὴ μᾶς ὑπενθυμίσῃ τὸ πάθος, τὸ ὁποῖον ἐγκατελείψαμεν καὶ ἀπηρνήθημεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 4

Ὅτι πρέπει νὰ μετροῦμεν τὴν ἐγκράτειαν ἀνάλογα μὲ τὴν δύναμιν τοῦ σώματος, καὶ ὅτι ἡ σωματικὴ ἐργασία εἶναι καλὴ καὶ ἔννομος.

1. Πρέπει λοιπὸν νὰ κυριαρχοῦμεν καὶ τῆς γαστρὸς. Διότι ἡ κυριαρχία τῆς γαστρὸς εἶναι σωφρονισμὸς τῶν παθῶν, ὁ σωφρονισμὸς δὲ τῶν παθῶν εἶναι ἀταραξία καὶ γαλήνη τῆς ψυχῆς, ἡ γαλήνη δὲ τῆς ψυχῆς εἶναι γονιμωτάτη πηγὴ ἀρετῶν. Ἄλλ' ἡ ἐγκράτεια τῆς γαστρὸς εἶναι ἀρίστη, ἔαν ἕκαστος τὴν μετρήῃ κατὰ τὴν δύναμιν τοῦ σώματος. Διότι εἰς μερικοὺς καὶ ἡ παρατεταμένη ταλαιπωρία δὲν προεκάλεσε λύπην, ἀλλ' ἐφάνη, λόγῳ τῆς σταθερᾶς καὶ ἀνυποχωρήτου κατασκευῆς καὶ δυνάμεως τοῦ σώματος, ἀνακούφισις μᾶλλον παρά πόνος·

γονε. Σωμάτων γὰρ πρὸς σώματα τοσαύτην ἂν τις εὔροι δια-
 φοράν, ὅσην χαλκοῦ καὶ σιδήρου πρὸς τὰ φρυγανώδη τῶν ξύ-
 λων. Ὅστε ἐγκράτειαν αἰρεῖσθαι προσήκει πρὸς λόγον τῆς ὑ-
 παρχούσης δυνάμεως. Ἄρεται μὲν γὰρ ἐν μόνῃ τῇ ψυχῇ κα-
 5 τορθοῦμεναι πᾶσαι πᾶσιν ὁμοίως ταχθήσονται, οἷον πραότης,
 ἐπιείκεια, ταπεινοφροσύνη, ἀγαθωσύνη, φιλαδελφία, τὸ ἄδο-
 λον, τὸ φιλόληθες, τὸ συμπαθές, τὸ ἡμερον, τὸ φιλόανθρωπον·
 ταύτας γὰρ ἐξαιρέτους φαμέν τῆς ψυχῆς ἀρετάς, ἐπεὶπερ εἰς
 τὴν αὐτῶν κτήσιν τε καὶ κατόρθωσιν οὐδὲν πλέον τὸ σῶμα τῇ
 10 ψυχῇ συνεισφέρει ἢ τὸ βουλευτήριον αὐτῇ γενέσθαι τῆς περὶ αὐ-
 τῶν διασκέψεως· ἐγκράτεια δὲ ἐκάστῳ πρὸς τὴν δύναμιν τοῦ
 σώματος ὀρισθήσεται, ὥστε μήτε ἔλαττον τῆς ὑπαρχούσης δυ-
 νάμεως διελθεῖν μήτε τοῖς ὑπὲρ τὴν δύναμιν ἐπεκτείνεσθαι.
 Καὶ τοῦτο γάρ, οἶμαι, προσήκει σκοπεῖν, ὅπως ἂν, μὴ τῇ ἄμε-
 15 τρία τῆς ἐγκρατείας τὴν δύναμιν τοῦ σώματος καταλύσαντες
 ἄργον αὐτὸ καὶ ἄπρακτον πρὸς τὰ σπουδαῖα τῶν πράξεων ἀ-
 ποφῆνωμεν. Οὐ γὰρ δὴ ποιῶν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον ἄργον καὶ
 ἀκίνητον αὐτὸν εἶναι βεβούληται, ἀλλ' ἐνεργὸν ὑπάρχειν πρὸς τὰ
 καθήκοντα, ἐν μὲν τῷ παραδείσῳ κελεύσας τὸν Ἀδὰμ ἐργάζε-
 20 σθαι καὶ φυλάττειν αὐτὸν (εἰ γὰρ καὶ θεωρία τῷ ῥητῷ πρόσκει-
 ται, ἀλλὰ γοῦν καὶ τὸ ἰδικὸν ζήλου καὶ σπουδῆς ἄξιον), μετὰ δὲ
 τὴν ἐκείθεν ἔκπτωσιν ἐν ἰδρωτί τοῦ προσώπου τὸν ἄρτον
 ἐσθίειν ἀποφηνάμενος. Τὰ δὲ πρὸς τὸν Ἀδὰμ εἰρημένα, ὅτι πᾶσι
 τοῖς ἐξ αὐτοῦ γεγεννημένοις εἴρηται, δῆλον ἐντεῦθεν. Καὶ γὰρ
 25 τὸν θάνατον ὥρισε μὲν ὁ Θεὸς κατ' ἐκείνου, «Γῆ εἰ καὶ εἰς γῆν
 ἀπελεύσῃ», εἰπὼν, πάντες δὲ οἱ ἐξ αὐτοῦ γεγονότες μετέσχον
 παραπλησίως ἐκείνῳ τοῦ πάθους. Προσήκει τοίνυν μηδὲν και-

ἐκεῖνο δὲ ποῦ ἦτο ἀνεκτόν ἀπὸ αὐτοῦς, δι' ἄλλους ἀπεδείχθη ἐπικίνδυνον. Διότι μεταξύ τῶν σωμάτων ἡμπορεῖ νὰ εὕρη κανεὶς τόσην διαφοράν, ὅση ὑπάρχει μεταξύ τοῦ χαλκοῦ καὶ τοῦ σιδήρου ἀφ' ἑνός, καὶ τῶν εὐθραύστων ξύλων ἀφ' ἑτέρου. Ὡστε ἡ ἐγκράτεια πρέπει νὰ ἀσκῆται ἀνάλογα μὲ τὴν ὑπάρχουσαν δύναμιν. Διότι αἱ ἀρεταί, ὅταν κατορθοῦνται μόνον εἰς τὴν ψυχὴν, ἔχουν τὴν ἰδίαν ἀξίαν δι' ὅλους, ὅπως ἡ πραότης, ἡ ἐπιείκεια, ἡ ταπεινοφροσύνη, ἡ ἀγαθωσύνη, ἡ φιλαδελφία, τὸ ἄδολον, ἡ φιλαλήθεια, ἡ συμπάθεια, ἡ ἡμερότης, ἡ φιλανθρωπία· ὀνομάζομεν δὲ αὐτὰς ἰδιαιτέρας ἀρετὰς τῆς ψυχῆς, διότι βεβαίως εἰς τὴν ἀπόκτησιν καὶ κατορθώσιν των τὸ σῶμα δὲν συνεισφέρει τίποτε περισσότερον εἰς τὴν ψυχὴν παρὰ μόνον ὅτι γίνεται δι' αὐτὴν τὸ βουλευτήριον, ὅπου συζητοῦνται αἱ ἀρεταί καὶ λαμβάνονται ἀποφάσεις. Ἡ ἐγκράτεια ὁμως πρέπει νὰ ὀρίζεται διὰ κάθε ἄνθρωπον ἀναλόγως τῆς σωματικῆς του δυνάμεως, ὥστε οὔτε ὀλιγώτερον τῆς ὑπαρχούσης δυνάμεως νὰ ἀγωνισθῶμεν οὔτε νὰ ἐπεκτεινῶμεθα ὑπὲρ τὴν δύναμιν. Διότι καὶ τοῦτο, νομίζω, πρέπει νὰ προσέξωμεν, μήπως δηλαδὴ καταλύσωμεν τὴν ἀντοχὴν τοῦ σώματος μὲ τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἐγκρατείας καὶ τὸ καταστήσωμεν ἀνίκανον νὰ ἐπιτελέσῃ τὰς σπουδαίας πράξεις. Διότι ὁ Θεὸς, ὅταν ἐδημιούργησε τὸν ἄνθρωπον, δὲν ἠθέλησε νὰ εἶναι ἀργὸς καὶ ἀκίνητος, ἀλλὰ νὰ εἶναι δραστήριος εἰς τὰ καθήκοντα, διότι εἰς μὲν τὸν παράδεισον διέταξε τὸν Ἀδάμ νὰ ἐργάζεται καὶ νὰ φυλάσῃ αὐτὸν²⁶ (διότι ἂν καὶ ὑπάρχει εἰς τὴν ἐντολὴν ἡ ἔννοια τῆς θεωρίας, ὁμως ἡ ἰδιαιτέρα ἔννοιά της ἦτο ἀξία ζήλου καὶ σπουδῆς), μετὰ δὲ τὴν ἔκπτωσίν του ἀπὸ ἐκεῖ παρήγγειλε νὰ τρώγῃ τὸν ἄρτον μὲ τὸν ἰδρώτα τοῦ προσώπου²⁷. Ὅτι δὲ τὰ λεχθέντα πρὸς τὸν Ἀδάμ ἐλέχθησαν καὶ πρὸς ὅλους τοὺς ἀπογόνους του εἶναι φανερόν ἀπὸ τὴν συνάφειαν· διότι ὁ Θεὸς ὠρίσε κατ' ἐκεῖνου τὸν θάνατον, ὅταν εἶπε· «γῆ εἶσαι καὶ εἰς γῆν θὰ ἀπέλθῃς»²⁸, ὅλοι δὲ οἱ ἀπόγονοί του μετέσχον παραπλησίως ἐκείνης τῆς συμφορᾶς. Δὲν πρέπει λοιπὸν

νοτομεῖν παρὰ τὴν φύσιν καὶ τοὺς ὄρους τοῦ εὐεργέτου τῆς φύσεως, ἀλλ' ἐμμένοντα τούτοις ἔμπρακτον ἔχειν τὸ σῶμα, μηδαμοῦ ταῖς ἀμετρίαις παραλυόμενον. Τοῦτο γάρ, οἶμαι, ἀρίστης οἰκονομίας ἐστὶ, τὸ τοῖς κειμένοις κατακολουθεῖν ὄρους.

5 2. Ἄλλως τε καὶ ἐκ πλειόνων μαρτυριῶν τῆς θείας Γραφῆς ἔχομεν ἂν συστήσαι τὸν λόγον. Ἡ γὰρ θεία Γραφή ἐργάζεσθαι μὲν κελεῖται καὶ κινεῖσθαι τῷ σώματι καὶ μᾶλλον ἐτέρων ὑπερείδειν ἀσθένειαν, ἢ τῆς παρ' ἐτέρων δεῖσθαι χειρός· καταμαραίνειν δὲ τοῦτο καὶ παραλύειν τοῖς ἀμέτροις ἐκτίξειςιν
10 οὐδαμῶς. Καὶ τούτου ἀξιοπιστότατόν σοι παρέξομαι μάρτυρα τὸν ἅγιον Παῦλον, πῆ μὲν λέγοντα· «Ἀκούομέν τινας ἐν ὑμῖν ἀτάκτως περιπατοῦντας, μηδὲν ἐργαζομένους», καὶ τὴν ἀργίαν ἀταξίαν ἀποφηνάμενον· «Ὅθκ ἠτακτήσαμεν γάρ», φησί, «ἐν ὑμῖν, οὐδὲ δωρεὰν ἄρτον ἐφάγομεν παρὰ τινος, ἀλλ' ἐν κό-
15 πῳ καὶ μόχθῳ νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐργαζόμενοι», καὶ τὸ τούτου πλεόν· «Ταῖς χρεῖαις μου καὶ τοῖς οὖσι μετ' ἐμοῦ ὑπηρέτησαν αἱ χεῖρες αὐταί», ἐτέρωθι δὲ πάλιν· «Ἴνα ἐργαζόμενοι», φησί, «τὸν ἑαυτῶν ἄρτον ἐσθίωσι», καὶ πάλιν ἄλλοθι· «Ἐσυχάζειν καὶ πράττειν τὰ ἴδια καὶ ἐργάζεσθαι ταῖς χερσὶν ὑμῶν». Τύ-
20 φου παντὸς ἀπηλλάχθαι προσήκει τὸν ἀσκητὴν, καὶ τὴν μέσσην ὄντως καὶ βασιλικὴν ὁδὸν πορευόμενον ἐπὶ θάτερα μηδαμῶς ἀποκλίνειν· μήτε τὴν ἀνεσιν ἀσπαζόμενον, μήτε τῇ ὑπερβολῇ τῆς ἐγκρατείας ἀχρειοῦντα τὸ σῶμα. Εἰ μὲν γὰρ καλὸν ἦν παρεῖσθαι τῷ σώματι καὶ κεῖσθαι νεκρὸν ἔμπνον, τοιούτους πάν-
25 τος ἂν ἡμᾶς κατεσκεύασεν ἐξ ἀρχῆς ὁ Θεός· εἰ δὲ οὐ πεποιήκεν οὕτως, πάντως, ὅ,τι περ ἂν καλὸν ἔγνω, τοῦτο καὶ ἀπετέλεσεν·

νά εισάγη κανείς καινοτομίας παρά τὴν φύσιν καὶ παρά τοὺς ὁρισμοὺς τοῦ εὐεργέτου τῆς φύσεως, ἀλλὰ νά ἐμμένῃ εἰς αὐτοὺς καὶ νά διατηρῇ τὸ σῶμα ἱκανὸν πρὸς δρᾶσιν καὶ οὐδέποτε παραλελυμένον ἀπὸ τὰς ὑπερβολάς. Τοῦτο δὲ πιστεῦω ὅτι εἶναι ὁ καλύτερος τρόπος ἐνεργείας, νά τηρῇ κανείς πιστῶς τοὺς τεθέντας νόμους.

2. Ἄλλως τε καὶ μὲ περισσοτέρας μαρτυρίας τῆς θείας Γραφῆς ἠμποροῦμεν νά κατοχυρώσωμεν τὸ λεχθέν. Διότι ἡ θεία Γραφή παραγγέλλει μὲν νά ἐργαζώμεθα καὶ νά κινούμεθα μὲ τὸ σῶμα, καὶ μᾶλλον νά στηρίζωμεν τὴν ἀδυναμίαν τῶν ἁλλων παρά νά χρειάζωμεθα τὴν βοήθειαν ἄλλων, νά μὴ μαραίνωμεν δὲ καὶ νά μὴ παραλύωμεν τοῦτο μὲ τὴν ὑπέρμετρον ἀσκησιν. Καὶ πρὸς τοῦτο θὰ σοῦ παρουσιάσω τὸν πλέον ἀξιόπιστον μάρτυρα, τὸν ἅγιον Παῦλον, ποὺ λέγει· «ἀκούομέν τινας μεταξύ ὑμῶν ἀτάκτως περιπατοῦντας, μηδὲν ἐργαζόμενους»²⁹· ταυτίζει δὲ τὴν ἀργίαν μὲ τὴν ἀταξίαν, διότι λέγει· «δὲν ἐφέρθημεν ἀτάκτως μεταξύ ὑμῶν, οὐδὲ ἐφάγομεν δωρεὰν ἄρτον παρά τινος, ἀλλὰ μετὰ κόπου καὶ μόχθου νύκτα καὶ ἡμέραν ἐργαζόμενοι»³⁰, καὶ τὸ σπουδαιότερον· «τὰς ἀνάγκας μου καὶ τοὺς ὄντας μετ' ἐμοῦ ὑπηρέτησαν αἱ χεῖρες αὐταί»³¹, καὶ εἰς ἄλλα χωρία· «διὰ νά τρώγουν τὸν ἑαυτῶν ἄρτον ἐργαζόμενοι»³², καὶ· «νά ἡσυχάζετε καὶ νά καταγίνεσθε εἰς τὰ ἴδια καὶ νά ἐργάζεσθε διὰ τῶν χειρῶν ὑμῶν»³³.

Ὁ ἀσκητὴς πρέπει νά εἶναι ἀπηλλαγμένος ἀπὸ κάθε ἔπαρσιν καὶ, ἐνῶ βαδίζει τὴν μέσην καὶ βασιλικὴν ὁδόν, νά μὴ ἀποκλίνη οὔτε πρὸς τὸ ἓνα οὔτε πρὸς τὸ ἄλλο μέρος· οὔτε δηλ. τὴν ἀνεσιν νά ἀσπάζεται οὔτε μὲ τὴν ὑπέρμετρον ἐγκράτειαν νά ἀχρηστεύῃ τὸ σῶμα. Διότι, ἐὰν ἦτο καλὸν νά παραμελοῦμεν τὸ σῶμα καὶ νά εἶναι νεκρὸν ἔμψυχον, ὁ Θεὸς ἐξ ἀρχῆς τοιούτους πάντως θὰ μᾶς κατεσκεύαζεν· ἐὰν δὲ δὲν μᾶς κατεσκεύασεν ἔτσι, ὅπως δὴ ποτε ἔκαμεν ὅ,τι καλὸν ἀπεφάσισεν· ἀφοῦ δὲ καλῶς μᾶς

32. Β' Θεσσ. 3, 12.

33. Α' Θεσσ. 4, 11.

εἰ δέ, ὅπερ καλὸν ἦν, τοῦτο ἡμᾶς ἀπειργάσατο, ἁμαρτάνουσιν οἱ τὸ καλῶς ποιηθέν, ὡς ἔνεστιν, οὐ φυλάττοντες.

3. Ἐν οὖν ὁ ἀσκητῆς τῆς εὐσεβείας σκοπεῖτω, εἰ μήπου κακία διὰ ῥαθυμίας ἐνεφώλευσε τῇ ψυχῇ, εἰ μήπου ἢ νῆψις καὶ 5 ἢ πρὸς Θεὸν ἐκτενῆς τῆς διανοίας ἀπότασις ἐξελύθη, εἰ μήπου ὁ τοῦ Πνεύματος ἁγιασμός καὶ ὁ ἐκεῖθεν ἐγγενόμενος τῇ ψυχῇ φωτισμός ἡμανρώθη. Ὡς, εἶγε τὰ εἰρημένα ἀκμάζοι καλὰ, οὐδαμῶς καιρὸν ἔξει τὰ πάθη τοῦ σώματος κατεξανίστασθαι, τῆς ψυχῆς πρὸς τὰ ἄνω ἀσχολουμένης καὶ οὐκ ἐνδιδούσης και- 10 ρὸν τῷ σώματι τῆς διαναστάσεως τῶν παθῶν. Εἰ γάρ, διανοουμένων ἡμῶν τι πολλάκις κατὰ τὸν βίον συντόνω λογισμῶ, καὶ ἢ ὄψις καὶ ἢ ἀκοή ἀνεέργητος ἔμεινε, καὶ ὅλη ἡ ψυχὴ τοῦ ἐνθυμήματος ἔχεται καταλιποῦσα τὰς αἰσθήσεις ἐρήμους, πολλῶ μᾶλλον, εἰ ὁ θεὸς ἔρωσ ἐνακμάζοι ἡμῶν τῇ ψυχῇ, οὐδὲ και- 15 ρὸν τῆς περὶ τὰ πάθη ἐννοίας ἔξομεν. Εἰ δέ που καὶ μικρὸν ταῦτα διανασταίη, ταχέως τῇ τῆς ψυχῆς μεγαλονοία κατασταλήσεται. Τί γὰρ βέλτιον, εἰπέ μοι, μιμεῖσθαι τῶν δένδρων τὰ εὐκαρπα, ἃ καὶ αὐτὰ πλουτεῖ, καὶ ἑτέροισι ταῖς εὐκαρπύαις εὐφραίνει, ἢ παρεοικέναι τῶν λαχάνων τοῖς ὑπὸ καύσωνος καὶ ἀνυ- 20 δρίας μαραιομένοις, καὶ εἶναι κατὰ τὸν προφήτην ὡσερ σέυτλιον ἡμίεφθον, οὐδὲ ταῖς οἰκείαις χρεῖαις ὑπηρετεῖσθαι δυνάμενον (καὶ ταῦτα αὐτοτελῆ τὴν τῆς οἰκείας θεραπείας δύναμιν παρὰ τῆς φύσεως ἔχοντας), ἐξ ἡμισείας δὲ τὴν φιλοσοφίαν ἐργάζεσθαι ψυχῇ μόνη, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τῷ σώματι; Εἰ μὲν 25 γὰρ ἔξω τοῦ σώματος καθειστήκειμεν, ἀναγκαῖον τῇ ψυχῇ μόνη σπουδάζειν τὰ βέλτιστα, ἐπεὶ δὲ διπλοῦς ὁ ἄνθρωπος, διπλοῦν εἶναι προσήκει καὶ τὸ τῆς ἀρετῆς σπούδασμα; Πόνοις τε σώματος καὶ ψυχῆς ἀσκήμασι κατορθούμενον. Πόνοι δὲ σώματος οὐχ ἡ ἀργία, ἀλλὰ τὸ ἔργον ἐστί.

30 4. Δεῖ μέντοι καὶ τοῦτο σκοπεῖν, ὅπως ἂν μὴ προφάσει τῆς τοῦ σώματος χρεῖας εἰς ὑπηρεσίαν τῶν ἡδονῶν ἐξοκείλωμεν.

ἐδημιούργησεν, ὅσοι δὲν διατηροῦν, ὅπως ἔχει, τὸ καλῶς κατασκευασθέν, ἀμαρτάνουν.

3. Ἐνα πρᾶγμα λοιπὸν ὁ εὐσεβὴς ἀσκητὴς νὰ σκέπτεται· μήπως ἡ κακία ἐγκατεστάθη εἰς τὴν ψυχὴν του διὰ τῆς ραθυμίας, μήπως ἡ καθαρότης καὶ ἡ προσήλωσις τοῦ νοῦ εἰς τὸν Θεὸν ἔπαυσε, μήπως ὁ ἁγιασμὸς τοῦ Πνεύματος καὶ ὁ φωτισμὸς ποὺ ἔρχεται ἀπὸ ἐκεῖ εἰς τὴν ψυχὴν ἡμαυρώθη. Διότι, ἐὰν ἀκμάζουν τὰ ἀναφερθέντα καλὰ, τὰ πάθη τοῦ σώματος μὲ κανένα τρόπον δὲν θὰ εὔρουν τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐξεγερθοῦν, ὅταν ἡ ψυχὴ ἀσχολῆται μὲ τὰ ἄνω καὶ δὲν παραχωρῆ εὐκαιρίαν εἰς τὸ σῶμα διὰ τὴν ἐξέγερσιν τῶν παθῶν. Διότι, ἐὰν, ὅταν πολλάκις σκεπτώμεθα ἐντόνως κάτι ἀπὸ τὴν ζωὴν, ἡ ὄρασις καὶ ἡ ἀκοὴ παραμένουν ἀπαθεῖς καὶ ὅλη ἡ ψυχὴ εἶναι προσηλωμένη εἰς τὴν σκέψιν, ἐγκαταλείψασα τὰς αἰσθήσεις ἐρήμους, πολὺ περισσότερον δὲν θὰ ἔχωμεν καιρὸν νὰ σκεφθῶμεν τὰ πάθη, ἐὰν ὁ θεὸς ἔρωσ ἀκμάζη μέσα εἰς τὴν ψυχὴν μας. Ἐὰν δὲ καὶ ἐπαναστατήσουν κάπως, γρήγορα θὰ κατασταλοῦν μὲ τὴν ὑπεροχὴν τῆς ψυχῆς. Διότι, πὲς μου, τί εἶναι καλύτερον· νὰ μιμούμεθα τὰ καρποφόρα δένδρα, ποὺ καὶ αὐτὰ εἶναι γεμάτα καὶ ἄλλους εὐφραίνουν μὲ τοὺς πολλοὺς καρπούς των, ἢ νὰ γίνωμεν ὅμοιοι μὲ τὰ λαχανικὰ ποὺ μαραίνονται ἀπὸ τὸν καύσωνα καὶ τὴν ἀνυδρίαν, καὶ νὰ εἴμεθα κατὰ τὸν προφήτην τεῦτλον μισοβρασμένον ³⁴, ποὺ δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἐπαρκέσῃ οὔτε διὰ τὰς ἰδικὰς του ἀνάγκας, (ἂν καὶ ἔχομεν μέσα μας ἐκ φύσεως τὴν δύναμιν διὰ τὴν θεραπείαν ποὺ χρειαζόμεθα), νὰ ἐπιδιώκωμεν δὲ τὴν ἀλήθειαν κατὰ τὸ ἡμισυ, μόνον διὰ τὴν ψυχὴν, ἀλλ' ὄχι διὰ τὸ σῶμα; Διότι, ἐὰν εἴχομεν ὑπάρξει χωρὶς σῶμα, θὰ ἦτο ἀναγκαῖον νὰ ζητοῦμεν μόνον διὰ τὴν ψυχὴν τὰ βέλτιστα· ἐπειδὴ ὁμως ὁ ἄνθρωπος εἶναι διπλοῦς, ἡ ἀρετὴ πρέπει νὰ ἐπιδιώκεται καὶ μὲ τοὺς κόπους τοῦ σώματος καὶ μὲ τὰς ἀσκήσεις τῆς ψυχῆς. Πόνοι δὲ τοῦ σώματος δὲν εἶναι ἡ ἀργία, ἀλλ' ἡ ἐργασία.

4. Πρέπει πάντως καὶ τοῦτο νὰ προσέξωμεν, νὰ μὴ παρεκτραπῶμεν δηλαδὴ εἰς ὑπηρεσίαν τῶν ἡδονῶν, προφασιζό-

Εἰ μὲν γὰρ ἦν, ἐνδεία διηνεκεῖ προσανέχοντας, τὰς καθηκού-
 σασ ἐκτελεῖν ἐργασίας τῷ σώματι, τοῦτο ἂν ἦν ἄριστον· ἐπεὶ
 δὲ λίαν ὀλίγων σωμάτων ἐστὶ τῇ τοιαύτῃ διαιτησῆαι μὴ κατα-
 πίπτειν, δεῖ καὶ νηστεύειν ἔμμετρα καὶ τὴν ἀναγκαιοτάτην ἐ-
 5 πικουρίαν εἰσφέρειν τῷ σώματι, μὴ τῆς ἡδονῆς ἠγουμένης περὶ
 τὰ βρώματα, ἀλλὰ τοῦ λογισμοῦ τὴν χρεῖαν μετὰ ἀκριβείας
 ὀρίζοντος, καθάπερ τινὸς ἐπιστήμονος ἱατροῦ τοῖς καθήκουσιν
 ἀπροσπαθῶς τὴν ἀσθένειαν θεραπεύοντος. Ταύτης γὰρ τῆς δια-
 θέσεως ἐν ψυχῇ γενομένης, οὐδὲν ὁ μετέχων τῆς τροφῆς τοῦ
 10 μὴ μετέχοντος δεύτερος εἰς φιλοσοφίαν φανεῖται, ἀλλὰ τῷ μὲν
 σκοπῷ τὴν διηνεκῆ οὐ νηστεῖαν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀτροφίαν κα-
 τώρθωσε, τῇ δὲ περὶ τὸ σῶμα προμηθεῖα τῆς ἀρίστης οἰκονο-
 μίας τὸ ἐπαινετὸν ἔχει. Οὐ γὰρ οἶδεν ἢ σύμμετρος ἀγωγή τοῦ
 σώματος καὶ ἐγκράτεια τὰς ἐπιθυμίας ἀναφλέγειν καὶ ἀδάμα-
 15 στα τὰ πάθη ποιεῖν. Πλεονεξίας γὰρ καὶ τρυφῆς τοῦτό γε. Καὶ
 ταῦτα μὲν οὖν, ὅσον ἐκ τῶν τῆς φύσεως νόμων καὶ μαρτυριῶν
 τῆς θείας Γραφῆς, συστήσαι τὸ νῦν εἰς διάσκεψιν ἡμῖν προκεί-
 μενον. Ἐπειδὴ δὲ δεῖ μὴ μόνον ταῖς τῶν λόγων ὑποθήκαις κρα-
 τῦναι τὰ εἰρημένα, ἀλλὰ καὶ πρακτικοῖς ὑποδείγμασι τὴν συμ-
 20 βουλήν βεβαιώσασθαι, ἐπ' αὐτὴν ἤδη βαδιοῦμαι τοῦ Σωτῆρος
 τὴν πολιτείαν, ἣν κατὰ σάρκα πολιτευσάμενος πᾶσι τοῖς εὐσε-
 βῶς βιώσασθαι θέλουσι τύπον ἀρετῆς καὶ πρόγραμμα τέθεικεν,
 ὥστε τοὺς λοιπούς, ὄρωντας εἰς ἐκείνους τοὺς χαρακτήρας, τὴν
 ὁμοίαν τοῖς ἑαυτῶν βίοις ἐναποτυποῦν ἰδέαν, οὐδαμοῦ τὸ ἀρχέτυ-
 25 πον τῇ παραλλαγῇ τῆς μιμήσεως διαστρέφοντας. Ὅτι γὰρ τὸν
 οἰκεῖον βίον ὁ Σωτὴρ εἰκόνα πολιτείας ἀρίστης πᾶσι τοῖς αὐτῷ
 πείθεσθαι θέλουσιν ἔθηκεν, ἀκουσον αὐτοῦ διαρρήδην τοῦτο
 διδάσκοντος· «Ἐάν τις» γάρ, φησί, «ἐμοὶ διακονῇ, ἐμοὶ ἀκολου-
 θείτω», οὐ τὴν κατὰ σάρκα δηλῶν ἀκολούθησιν (ἦν γὰρ πᾶσιν

μενοι τὴν ἀνάγκην τοῦ σώματος. Διότι, ἐὰν ἦτο δυνατόν νὰ ἐκτελοῦμεν τὰς ὀφειλομένας ἐργασίας τοῦ σώματος ὑποφέροντες συνεχῆ στέρησιν, αὐτὸ θὰ ἦτο ἄριστον· ἐπειδὴ ὁμως πολὺ ὀλίγα σώματα ἤμποροῦν νὰ σταθοῦν μὲ τοιαύτην δίαιταν, πρέπει νὰ νηστεύωμεν μὲ τὸ μέτρον καὶ νὰ προσφέρωμεν εἰς τὸ σῶμα τὴν ἐνίσχυσιν ποῦ χρειάζεται, χωρὶς νὰ κυριαρχῆ ἡ ἡδονὴ εἰς τὰς τροφάς, ἀλλὰ νὰ καθορίζη ἀκριβῶς ἡ σκέψις τὴν ἀνάγκην, ὅπως κάποιος ἔμπειρος ἰατρὸς θεραπεύει τὴν ἀσθένειαν μὲ τὸν κατάλληλον τρόπον χωρὶς ἰδιαιτέραν δυσκολίαν. Ὅταν λοιπὸν ἡ ψυχὴ ἀποκτήσῃ αὐτὴν τὴν διάθεσιν, ἐκεῖνος ποῦ τρώγει δὲν θὰ φανῆ καθόλου κατώτερος εἰς φιλοσοφίαν ἀπὸ ἐκεῖνον ποῦ δὲν τρώγει, ἀλλὰ ὡς πρὸς τὸν ἐπιδιωκόμενον σκοπὸν ὄχι μόνον τὴν διαρκῆ νηστείαν ἐπέβαλεν εἰς τὸν ἑαυτὸν του, ἀλλὰ καὶ ἀτροφίαν, καὶ μὲ τὴν πρόνοιαν περὶ τοῦ σώματος ἔχει τὸν ἔπαινον τῆς ἀρίστης οἰκονομίας. Διότι ἡ σύμμετρος ἀγωγή τοῦ σώματος καὶ ἡ ἐγκράτεια συνήθως δὲν ἀναφλέγουν τὰς ἐπιθυμίας καὶ δὲν προκαλοῦν ἀδαμάστους ἐπιθυμίας. Διότι τοῦτο προέρχεται ἀπὸ τὴν πλεονεξίαν καὶ τὴν τρυφήν. Αὐτὰ λοιπὸν, ὅσον εἶναι δυνατόν ἀπὸ τοὺς νόμους τῆς φύσεως καὶ τὰς μαρτυρίας τῆς θείας Γραφῆς, θὰ ἦσαν ἀρκετά, διὰ νὰ ἐμπεδώσουν αὐτὸ ποῦ κεῖται ἐνώπιόν μας πρὸς ἐξέτασιν. Ἐπειδὴ ὁμως πρέπει νὰ ἐνισχύσωμεν τὰ λεχθέντα ὄχι μόνον μὲ προφορικὰς παραινέσεις, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐπιβεβαιώσωμεν τὴν γνώμην μὲ πρακτικὰ παραδείγματα, θὰ προχωρήσω εἰς αὐτὴν τὴν κατὰ σάρκα ζωὴν τοῦ Σωτῆρος, τὴν ὁποίαν ἄφησεν ὡς τύπον καὶ παράδειγμα ἀρετῆς δι' ὅλους ἐκείνους ποῦ θέλουν νὰ ζήσουν εὐσεβῶς· ὥστε οἱ ἄλλοι, βλέποντες ἐκεῖνα τὰ παραδείγματα νὰ ζοῦν κατὰ τρόπον ὅμοιον πρὸς αὐτά, χωρὶς νὰ διαστρέφουν μὲ τὴν διαφορὰν τῆς μιμήσεως εἰς καμμίαν περίπτωσιν τὸ ἀρχέτυπον. Ὅτι δὲ ὁ Σωτὴρ ἔθεσε τὸν ἰδικόν του βίον ὡς εἰκόνα ἀρίστης ζωῆς εἰς ὅλους τοὺς ἐπιθυμοῦντας νὰ ὑποταγοῦν εἰς αὐτὸν, ἄκουσε τὸν ἴδιον ποῦ τὸ διδάσκει ἀπεριφράστως· διότι λέγει· «ἐάν τις ἐμὲ διακονῆ, ἐμὲ

ἄπορος, τοῦ Κυρίου τανῶν ἐν οὐρανοῖς εἶναι κατὰ τὸ σῶμα γινωσκομένου), ἀλλὰ τὴν ἀκριβῆ τῆς πολιτείας κατὰ τὸ ἐγκωροῦν μίμησιν.

5. Πῶς οὖν ὁ Σωτὴρ ἡμῶν βεβίωκε καὶ πῶς πεπολίτευται; Ἄμαρτιαν μὲν οὐκ ἐποίησε. Πῶς γὰρ ἂν ἡ δικαιοσύνη τῆ ἀμαρτία ἠττήθη; Πῶς δ' ἂν τὸ ψεῦδος τῆς ἀληθείας ἐκράτησε; Πῶς δὲ ἡ δύναμις ὑπὸ τῆς ἀσθενείας κατεπαλαίσθη; Ἡ πῶς τὸ μὴ ὄν τοῦ ὄντος περιεγέμετο; Ὁ μὲν γὰρ Θεὸς αἰεὶ ὢν καὶ τῆς ὑπάρξεως ὄρον οὐκ ἔχων, πέρασ οὐ προσιέμενος·
 10 ἡ δὲ ἀμαρτία ἔστι μὲν οὐδέποτε, οὐδὲ ἐν ἰδίᾳ ὑποστάσει καταλαμβάνεται, ἐν δὲ τοῖς δρωσιν αὐτὴν μᾶλλον ἢ ἐν τοῖς δρωμένοις κακῶς ἀπολείπει τοῦ καλοῦ τὴν ὑπαρξιν ἔχουσα, σκότος τυποῦται τοῖς ἀδικήμασι νοερόν, τῷ δὲ φωτὶ τῆς δικαιοσύνης διαλυόμενον· τὸ γὰρ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει, καὶ τῷ πέρατι
 15 τῶν ἀτοπημάτων συνδιατρέχον. Πεπανμένων γὰρ τῶν πονηρῶν πράξεων, καὶ ἡ ὑπαρξις τῆς ἀμαρτίας συναφανίζεται. «Ζητηθήσεται γὰρ», φησὶν, «ἡ ἀμαρτία αὐτοῦ, καὶ οὐ μὴ εὐρεθῆ», καὶ ἂν ἡ ἐπὶ τοῖς ἀμαρτήμασι τιμωρία τεταμειυμένη τύχοι τοῖς ἀμαρτάνουσι, καὶ ἄλλοτος ἡ ἐπὶ τοῖς ἀδικήμασι κόλασις. «Ἄμαρτιαν τοίνυν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὐρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ». Μακροθυμίας δὲ καὶ ἀνεξικακίας καὶ χρηστότητος, πραότητός τε καὶ φιλανθρωπίας καὶ ἡμερότητος, ταπεινοφροσύνης τε καὶ φρονήσεως καὶ πάσης ἀπαξασπλῶς ἀρετῆς· πολλὰ παρέσχε τὰ ὑποδείγματα, ἅπερ ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις σαφῶς
 25 διηγόρουται. Μακροθυμίας μὲν καὶ ἀνεξικακίας, τῷ φέρειν τὰς τῶν Ἰουδαίων ἐπιβουλὰς, αἰεὶ ταῖς ἐξῆς ὑπερβολαῖς τὰ πρότερα πονηρεῦματα καλυπτούσας· καὶ διελέγχειν μὲν αὐτοὺς ἡρέμα,

ἄς ἀκολουθῆ»³⁵· καὶ δὲν ἐννοεῖ μὲ αὐτὸ τὴν μίμησιν τῶν τρόπων τῆς σαρκὸς του (διότι ἡ σὰρξ του ἦτο εἰς ὄλους ἀπρόσιτος, ἀφοῦ ὁ Κύριος εἶναι γνωστὸν ὅτι σωματικῶς εὐρίσκεται τώρα εἰς τοὺς οὐρανοὺς), ἀλλὰ τὴν ἀκριβῆ κατὰ τό δυνατὸν μίμησιν τῆς ζωῆς του.

5. Πῶς λοιπὸν ἐζησεν ὁ Σωτὴρ μας καὶ πῶς συμπεριφέρθη; Ἄμαρτίαν δὲν διέπραξε³⁶· διότι πῶς ἤμποροῦσε νὰ ἡττηθῆ ἡ δικαιοσύνη ἀπὸ τὴν ἄμαρτίαν; πῶς δὲ ἤμποροῦσε τὸ ψεῦδος νὰ νικήσῃ τὴν ἀλήθειαν καὶ ἡ ἀδυναμία νὰ νικήσῃ εἰς πάλιν τὴν δύναμιν; ἢ πῶς ἤμποροῦσεν ἡ ἀνυπαρξία νὰ ὑπερισχύσῃ τῆς ὑπάρξεως; Διότι ὁ Θεὸς ὑπάρχει πάντοτε, καὶ ἡ ὑπαρξίς του δὲν ἔχει ὄρια, δὲν προσδέχεται κανένα τέλος, ἐνῶ ἡ ἄμαρτία οὐδέποτε ὑπάρχει, οὔτε γίνεται ἀντιληπτὴ μὲ ἰδιαιτέραν ὑπόστασιν· λαμβάνουσα δὲ τὴν ὑπαρξιν διὰ τῆς ἐλλείψεως τοῦ καλοῦ μέσα εἰς τοὺς ἐκτελοῦντας αὐτὴν μᾶλλον παρὰ μέσα εἰς τὰ κακῶς ἐκτελούμενα, διαμορφοῦται μέσα εἰς τὰ ἀδικήματα ὡς νοερὸν σκότος, ποὺ διαλύεται μὲ τὸ φῶς τῆς δικαιοσύνης, διότι τὸ φῶς φωτίζει εἰς τὸ σκότος³⁷, καὶ τὸ σκότος διαρκεῖ ἕως τὸ τέλος τῶν ἀτόπων πράξεων. Διότι, ὅταν ἐγκαταλειφθοῦν αἱ πονηραὶ πράξεις, ἀφανίζεται μαζὶ καὶ ἡ ὑπαρξίς τῆς ἄμαρτίας. «Διότι», κατὰ τὴν Γραφήν, «θα ζητηθῆ ἡ ἄμαρτία αὐτοῦ καὶ δὲν θὰ εὐρεθῆ»³⁸, καὶ ἂν ἀκόμη ἡ τιμωρία διὰ τὰ ἁμαρτήματα φυλάσσεται διὰ τοὺς ἁμαρτάνοντας καὶ ἡ τιμωρία διὰ τὰ ἀδικήματα εἶναι ἀτελεύτητος. Ὁ Κύριος λοιπὸν «ἄμαρτίαν δὲν ἐποίησεν, οὐδὲ εὐρέθη δόλος εἰς τὸ στόμα αὐτοῦ»³⁹, παρέσχε δὲ πολλὰ παραδείγματα μακροθυμίας, ἀνεξικακίας, χρηστότητος, πραότητος, φιλανθρωπίας, ἡμερότητος, ταπεινοφροσύνης, φρονήσεως καὶ γενικῶς κάθε ἀρετῆς, τὰ ὁποῖα σαφῶς ἀναφέρονται εἰς τὰ Εὐαγγέλια. Ἡ μακροθυμία μὲν καὶ ἡ ἀνεξικακία του ἀπεδείχθησαν ἀπὸ τὸ ὅτι ὑπέμεινε τὰς ἐπιβουλάς τῶν Ἰουδαίων, αἱ ὁποῖαι (ἐπιβουλαὶ) ἐκάλυπτον πάντοτε μὲ τὰς ἀμέσως ἐπομένας ὑπερβολὰς τὰς προηγούμενας

38. Ψαλ. 9, 36.

39. Ἑσ. 53, 9· Α' Πέτρ. 2, 22.

ὅσον στήσαι τῆς πονηρίας, ἀμύνασθαι δὲ καὶ ἐπεξιέναι οὐδὲ
 κατὰ μικρὸν, ἀλλὰ φιλονικεῖν ταῖς εὐεργεσίαις τὴν ἐκείνων
 ἀπανθρωπίαν νικᾶν, καὶ ταῖς τῶν ἀγαθῶν χορηγίαις τὴν τῆς
 πονηρίας ἐπίτασιν· καὶ τὸ τελευταῖον σταυρὸν ὑπὲρ τῶν σταυ-
 5 ρωσάντων αὐτὸν ἀναδέχεσθαι· πραότητος δὲ καὶ ἡμερότητας,
 τῷ πάντας προσίεσθαι μετὰ τῆς αὐτῷ προεπούσης χρησιμότητος
 καὶ θάρσος ὁμιλίας παρέχειν οὐ τοῖς σπουδαίοις τῶν ἀνθρώπων
 μόνον, ἀλλ' ἤδη καὶ οἷς τὰ αἰσχιστα ἐπιτηδεύειν φίλον καὶ σύν-
 ηθες. Οὕτω γοῦν πόρνοι καὶ τελῶναι προσίεσαν, οὐχ ἵνα τὸ
 10 νόσημα τῆς λαγνείας ἢ τῆς φιλαργυρίας ἀδέξῃσωσιν, ἀλλ' ἵνα
 τὸ νόσημα τῆς ψυχῆς ἀποτριψῶνται. Καὶ οὐ κατεδύοντο μᾶλ-
 λον τῷ συνειδῶτι τῆς πονηρίας, ἢ ἐθάρρουν τῇ ἐλπίδι τῆς θε-
 ραπείας. Εὐρισκὸν γὰρ καὶ τὴν πείραν τῆς ἐλπίδος ὑψηλοτέραν.
 Τῆς δὲ φιλανθρωπίας καὶ τῆς εὐσπλαγχνίας αὐτοῦ τίνα τὰ ὑ-
 15 ποδείγματα; Ἄρτι μὲν ἐν τῇ ἐρήμῳ τοῖς ὑπὸ ἐνδείας ἐκλυο-
 μένοις τράπεζαν αὐτὸν σχεδιάζειν ἀμφιλαφῆ, διπλῆ δεξιούμε-
 νον, τῷ τε ἀφθόνῳ τῆς χρείας καὶ τῷ παραδόξῳ τοῦ πορισμοῦ·
 ἄρτι δὲ ἐπὶ τοῖς κειμένοις σπλαγχνίζεσθαι, ὅτι ἦσαν ἐσκυλμένοι
 καὶ ἐρριμμένοι ὡς πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα, καὶ ἰᾶσθαι μὲν
 20 σωματικὰς ἀσθενείας, λώβας τε μελῶν καὶ πηρώσεις ἐπανορθοῦ-
 θοῦσθαι, λύειν δὲ καὶ ψυχικὰς ἀρρωστίας καὶ ἁμαρτημάτων ἀ-
 λύτους δεσμούς καὶ στραγγαλιὰς βιαίων συναλλαγμάτων, ἅς
 πρὸς τὸν πατέρα τῆς ἁμαρτίας τὸν διάβολον πεποιήμεθα. Τα-
 πεινοφροσύνης δὲ ἡλίκα τὰ ὑποδείγματα; Τὸ μὴ μόνον ἐλέσθαι
 25 σάρκα περιβαλέσθαι, ἀλλὰ γὰρ καὶ ταπεινῶν, κατὰ τὸ παρὸν
 σχῆμα, γονέων παῖς τὸ μὲν γενέσθαι, τὸ δὲ νομισθῆναι· γενέ-

πονηράς πράξεις· και ἀπὸ τὸ ὅτι τοὺς ἤλεγχε κατὰ τρόπον ἤρεμον, ὅσον διὰ νὰ τοὺς ἀπομακρύνῃ ἀπὸ τὴν πονηρίαν, ἐνῶ δὲν ὑπερησπίζετο καὶ δὲν ἐπετίθετο καθόλου, ἀλλὰ ἠγωνίζετο νὰ νικήσῃ τὴν ἀπανθρωπίαν ἐκείνων μὲ τὰς εὐεργεσίας, καὶ τὴν ἔντασιν τῆς πονηρίας των μὲ τὰς δωρεάς τῶν ἀγαθῶν· τέλος δὲ ἀπὸ τὸ ὅτι ἐδέχθη νὰ σταυρωθῇ χάριν ἐκείνων ποὺ τὸν ἐσταύρωσαν. Ἡ πραότης του δὲ καὶ ἡ ἡμερότης ἀπεδείχθησαν ἀπὸ τὸ ὅτι προσεδέχετο τοὺς πάντας μὲ τὴν πρέπουσαν εἰς αὐτὸν ἀγαθότητα καὶ ἔδιδε τὸ θάρρος τῆς πρὸς αὐτὸν ἐπικοινωνίας ὄχι μόνον εἰς τοὺς κατέχοντας ὑψηλὰς θέσεις, ἀλλὰ καὶ εἰς ἐκείνους ποὺ ἐσυνήθιζον καὶ ἠγάπων νὰ κάμνουν τὰ αἰσχροτέρα πράγματα. Ἔτσι λοιπὸν προσήρχοντο πόρνοι καὶ τελῶνας, ὄχι διὰ νὰ ἐπιτείνουν τὸ πάθος τῆς λαγνείας ἢ τῆς φιλαργυρίας, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐξαλείψουν τὸ πάθος τῆς ψυχῆς. Καὶ δὲν ἐταράσσοντο περισσότερο ἀπὸ τὴν συνειδησιν τῆς πονηρίας παρὰ ἔπαιρναν θάρρος ἀπὸ τὴν ἐλπίδα τῆς θεραπείας· διότι εὕρισκον καὶ τὴν βεβαιότητα τῆς ἐλπίδος ὑψηλοτέραν. Ἀλλὰ ποῖαι εἶναι αἱ ἀποδείξεις τῆς φιλανθρωπίας καὶ τῆς εὐσπλαγχνίας του; Ἄλλοτε μὲν ἐσχεδίαζεν ἐκτεταμένην τράπεζαν εἰς τὴν ἔρημον διὰ τοὺς ἀποκαμωμένους ἀπὸ τὴν στέρησιν, τοὺς ἐδέχετο δὲ κατὰ δύο τρόπους· καὶ μὲ τὴν ἀφθονίαν τῶν ἀναγκαίων καὶ μὲ τὸν παράδοξον τρόπον τῆς προμηθείας ⁴⁰· ἄλλοτε δὲ ἐσπλαγχνίζετο τὸν ὄχλον ποὺ ἔκειτο, διότι ἦσαν ταραγμένοι καὶ ριγμένοι ὡς πρόβατα χωρὶς ποιμένα ⁴¹, καὶ ἐθεράπευε τὰς σωματικὰς ἀσθενείας, ἀποκαθίστα τὰ ἀκρωτηριασμένα μέλη, ἐθεράπευε τὰς ἀναπηρίας, ἔλυε τὰς ψυχικὰς ἀσθενείας καὶ τὰ ἄλυτα δεσμὰ τῶν ἀμαρτημάτων καὶ τὰς ἀγχόνας τῶν βιαίων συναλλαγῶν, τὰς ὁποίας εἶχαμεν κάμει μὲ τὸν πατέρα τῆς ἀμαρτίας, τὸν διάβολον. Καὶ τῆς ταπεινοφροσύνης του ὅμως πόσον μεγάλα εἶναι αἱ ἀποδείξεις; Διότι ὄχι μόνον ἐπροτίμησε νὰ περιβληθῇ σάρκα, ἀλλὰ καὶ ἔγινε καὶ ἐνομισθῆ, κατὰ τὸ σχῆμα ποὺ εἶχε, παιδί ταπεινῶν γονέων· ἔγινε δηλαδὴ

41. Ματθ. 9, 36.

σθαι μὲν τῆς μητρός, νομισθῆναι δὲ τοῦ λεχθέντος πατρός. Φρονήσεως δὲ τὸ ἄρτι μὲν διελέγχειν τοὺς σαδδουκαίους, διαγελᾶν τὴν ἀνάστασιν πειρωμένους τῷ πλάσματι τῶν ἐπτὰ ἀδελφῶν ἐπὶ μιᾷ γαμετῇ τεθνεώτων, ἄρτι δὲ τοὺς μαθητὰς τῶν φαρι-
 5 σαίων μετὰ τῶν ἠρωδιανῶν καταισχύνειν, ἠνίκα, τὸ ἀμφί-
 κρημνον ἐρώτημα προβαλλόμενοι. «Εἰ δέοι κῆνσον Καίσαρι δοῦναι ἢ οὐ», ἀπόκρισιν ἐδέχοντο περιδέξιοι, ἐφ' ἐκάτερα ἐλεῖν τὴν ἐκείνων ἄνοιαν δυναμένην, οὐχὶ δοῦναι, ἀλλὰ ἀποδοῦναι προστάσσουσαν. («Ἀπόδοτε») γάρ, φησί, («τὰ τοῦ Καίσαρος τῷ
 10 Καίσαρι»), ἐπειδὴ τὸ νόμισμα Καίσαρος ἦν, οὐ τὴν εἰκόνα καὶ τὴν ἐπιγραφὴν ἔφερε.

6. Καὶ τὰ μὲν προηγούμενα τῶν κατορθωμάτων ταῦτα καὶ τούτων ἀπείρω τῷ ἀριθμῷ πλείονα, τὰ δὲ τοῦ σώματος ἡλίκα καὶ ὄσα; Ὡν ἕνεκα μάλιστα προῆκται καὶ τὸ ὑπόδειγμα.
 15 Κατὰ μὲν τὴν πρώτην ἡλικίαν τοῖς γονεῦσιν ὑποτασσόμενος, ἅπαντα πόνον σωματικὸν πρᾶως καὶ εὐπειθῶς συνδιέφερεν. Ἄνδρες γὰρ ὄντες δίκαιοι μὲν καὶ εὐσεβεῖς, πένητες δὲ καὶ τῶν ἀναγκαίων οὐκ εὐποροὶ (καὶ μάρτυς ἡ φάτιγὴ τῶν τιμίων τόκων ἢ θεραπεία), εἰκότως πόνοις σώματος προσωμίλου διη-
 20 νεκέσι, τὴν ἀναγκαίαν χρεῖαν ταύτη ἑαυτοῖς συμπορίζοντες. Ἰησοῦς δὲ τούτοις ὑποτασσόμενος, ὡς φησὶν ἡ Γραφή, πάντως καὶ τῷ συνδιαφέρειν τοὺς πόνους τὴν εὐπειθειαν ἐπεδείκνυτο. Προϊῶν δὲ καὶ τὰς δεσποτικὰς καὶ θείας εὐεργεσίας ἀπογυμνῶν καὶ μαθητὰς λοιπὸν αἰρούμενος καὶ βασιλείαν οὐρανῶν
 25 κηρύσσειν διανοούμενος, οὐκ ἐπὶ μιᾷς γωνίας κείμενος, ἐκλυόμενός τε τὸ σῶμα, τῆς παρ' ἐτέρων ἐδεῖτο διακονίας, ἀλλὰ ἄρτι μὲν ὀδοιπορῶν καὶ πεζεύων διηνεκῶς, τοῖς μαθηταῖς ἅμα δια-

παιδί τῆς μητρὸς του, ἐνομίσθη δὲ παιδί τοῦ ὀνομασθέντος πατρὸς του ⁴². Ἡ φρόνησίς του δὲ ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὸ ὅτι ἀφ' ἐνὸς μὲν ἤλεγχε τοὺς σαδδουκαίους, ποὺ προσεπάθουν νὰ περιγελάσουν τὴν ἀνάστασιν μὲ τὸν μῦθον τῶν ἑπτὰ ἀδελφῶν, ποὺ ἀπέθανον σύζυγοι μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς γυναικός ⁴³, ἀφ' ἑτέρου δὲ κατήσχυνε τοὺς μαθητὰς τῶν φαρισαίων μαζὶ μὲ τοὺς ἡρωδιανούς, ὅταν ἐπρόβαλον τὸ δίλημμα, «ἐάν πρέπει νὰ δώσωμεν κῆνσον εἰς τὸν Καίσαρα ἢ ὄχι» ⁴⁴, καὶ ἔλαβον περίτεχνον ἀπόκρισιν, ποὺ ἤμποροῦσε νὰ φέρῃ τὴν ἀμηχανίαν των καὶ εἰς τὰ δύο· διότι προσέτασσε ὄχι νὰ δώσουν, ἀλλὰ νὰ ἀποδώσουν. «Ἀπόδοτε», εἶπεν, «εἰς τὸν Καίσαρα τὰ ἀνήκοντα εἰς τὸν Καίσαρα» ⁴⁵, διότι τὸ νόμισμα ἦτο τοῦ Καίσαρος, τοῦ ὁποίου ἔφερε τὴν εἰκόνα καὶ τὴν ἐπιγραφὴν.

6. Αὐτὰ εἶναι τὰ κατορθώματα ποὺ ἀνέφερα, καὶ ὑπάρχουν ἀπείρως περισσότερα· πόσα ὅμως καὶ πόσον σπουδαῖα εἶναι τὰ σωματικά, ἐξ αἰτίας τῶν ὁποίων μάλιστα ἔχομεν καὶ τὸ ὑπόδειγμα; Κατὰ μὲν τὴν παιδικὴν ἡλικίαν ὑπετάσσετο εἰς τοὺς γονεῖς ⁴⁶ καὶ ὑπέφερε μὲ αὐτοὺς ἡρεμῶς καὶ ὑπήκοος κάθε σωματικὴν ταλαιπωρίαν. Διότι ἦσαν μὲν δίκαιοι καὶ εὐσεβεῖς, καθὼς ὅμως ἦσαν πτωχοὶ καὶ ἔστεροῦντο τῶν ἀναγκαίων (καὶ μάρτυς εἶναι ἡ φάτνη ποὺ ὑπηρέτησε τὸν τίμιον τόκον) ⁴⁷, εὐλόγως ὑπέμενον συνεχεῖς σωματικούς κόπους, κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐξοικονομοῦντες δι' ἑαυτοὺς τὰ ἀναγκαῖα. Ὁ Ἰησοῦς δέ, ἐπειδὴ ὑπετάσσετο εἰς αὐτούς, ὅπως λέγει ἡ Γραφή, ὅπωςδὴποτε ἐδείκνυε τὴν ὑποταγὴν του συμεριζόμενος τοὺς κόπους των. Καθὼς δὲ ἐπερνοῦσεν ὁ καιρὸς καὶ ἐφάνερωνε τὰς δεσποτικὰς καὶ θείας εὐεργεσίας, ἐξέλεγε μαθητὰς, ἐσκέπτετο τὸ κήρυγμα τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, δὲν ἐκάθητο εἰς μίαν γωνίαν, κατεπονεῖτο εἰς τὸ σῶμα, ἐχρειάζετο τὰς ὑπηρεσίας τῶν ἄλλων, ἐβάδιζε συνεχῶς πεζὸς καὶ ὑπηρέτει συγχρόνως τοὺς μαθητὰς, ὅπως ὁ ἴδιος εἶπεν· «ἐγὼ δὲ εἶμαι ἐν μέσῳ ὑ-

45. Ματθ. 22, 21.

46. Λουκ. 2, 51.

47. Λουκ. 2, 7.

κονούμενος, ὡς αὐτὸς ἔφησεν· («Ἐγὼ δὲ εἶμι ἐν μέσῳ ὑμῶν ὡς
 ὁ διακονῶν»), καί· «Καθὼς ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε δια-
 κονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι» ἄρτι δὲ νίπτων τοὺς πόδας τῶν
 μαθητῶν, αὐθις δὲ τῇ διδασκαλίᾳ προσδιατρίβων ἐπὶ μακρόν,
 5 τόπον τε ἐκ τόπου μεταμείβων ἀόκνως, διὰ τὴν σωτηρίαν ἡ-
 μῶν διετέλει. Ἐπαξ δὲ ὑποζυγίῳ, καὶ τούτῳ μόνον ἐπὶ ὀλίγον
 χρησάμενος φαίνεται, οὐχ ἵνα τὸ σῶμα διαναπαύσῃ, ἀλλ' ἵνα
 τοῖς ἔργοις τὴν προφητείαν σφραγίσῃται. Τί δὲ οἱ ἀπόστολοι;
 Οὐχὶ τὸν Δεσπότην μεμίμηται; Οὐχὶ πόνοις ὠμίλον διηνε-
 10 κῶς; Σκόπησον Παῦλον ἐργαζόμενον ἀπαύστως, ὁδοιποροῦν-
 τα συντόνως, πλέοντα, κινδυνεύοντα, χειμαζόμενον, ἐλαινό-
 μενον, μαστιζόμενον, λιθαζόμενον, πᾶσιν ἀρκοῦντα τοῖς πει-
 ρασμοῖς τῇ προθυμίᾳ τῆς ψυχῆς καὶ τῷ σθένει τοῦ σώματος.
 Εἰ δὲ ἦν τῇ ἀμετρίᾳ παραλύων τὴν τοῦ σώματος δύναμιν, οὐκ
 15 ἂν ἐπὶ τούτοις ἐστεφανώθη. Καλὸν οὖν, τὸν τοῦ Δεσπότητος βίον
 καὶ τῶν τούτου μαθητῶν καὶ ἀποστόλων διὰ τε τῶν ψυχικῶν
 ἀρετῶν διὰ τε τῶν σωματικῶν ἀσκημάτων μιμούμενον, ἐνεργ-
 γὸν παρέχειν τὸ σῶμα ταῖς ἀρίσταις ὑπηρετούμενον πράξεισι.
 Ψυχῆς μὲν γὰρ τὸ προελέσθαι τῶν καλῶν ὅσα καὶ τῇ συνεργίᾳ
 20 τοῦ σώματος τελειοῦνται, σώματος δὲ τὸ ἐνεργεῖν ἅπερ ἡ ψυχὴ
 προείλετο. Ἀτονοῦντος δὲ τούτου πρὸς τὴν ἐνέργειαν, ἡμιτελὲς
 τὸ κατόρθωμα ἐν προαιρέσει κρηπτόμενον, καθάπερ τι βλά-
 στημα τοῖς τῆς γῆς κόλποις ἐμμαραινόμενον καὶ οὐ προβαῖνον
 εἰς χρῆσιν τούτων, δι' οὗς καὶ ἔφθ.

25 7. Ἄλλά, φησί, καὶ ὁ Κύριος ἀσιτίαν ἐπιτιταμένην διή-
 νεγκε, καὶ Μωυσῆς δὲ οὐδὲν ἤττον καὶ Ἡλίας ὁ προφήτης. Ἄλ-
 λὰ καὶ τοῦτο σκόπησον, ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν ἅπαξ τοῦτο μόνον
 ἐποίησε, καὶ Μωυσῆς δὲ καὶ Ἡλίας ὁμοίως· τὸν δὲ λοιπὸν χρὸ-

μῶν ὡς ὁ ὑπηρετῶν»⁴⁸, καί· «καθὼς ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἦλθε νὰ ὑπηρευθῆ, ἀλλὰ νὰ ὑπηρευθῆσιν»⁴⁹. Ἄλλοτε πάλιν ἐνιπτε τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν, ἐδίδασκεν ἐπὶ μακρὸν χρόνον καὶ μετέβαινε ἀόκνως ἀπὸ τόπου εἰς τόπον· ὅλα δὲ αὐτὰ τὰ ἔκαμε διὰ τὴν σωτηρίαν μας. Μίαν φοράν δὲ ἐχρησιμοποίησεν ὑποζύγιον⁵⁰, καὶ τοῦτο, φαίνεται, μόνον ἐπ' ὀλίγον, ὄχι διὰ νὰ ἀναπαύσῃ τὸ σῶμα, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐπισφραγίσῃ τὴν προφητείαν ἐμπράκτως. Τί ἔκαμαν δὲ οἱ ἀπόστολοι; Δὲν ἐμιμήθησαν τὸν Δεσπότην; δὲν ὑπεβάλλοντο εἰς συνεχεῖς κόπους; Ἐξέτασε τὸν Παῦλον· εἰργάζετο συνεχῶς, ὠδοιποροῦσεν ἐπιμόνως, ἔταξίδευε διὰ θαλάσσης, διέτρεχε κινδύνους, ἔκακοπάθει, ἐξεδιώκετο, ἐμαστίζετο, ἐλιθάζετο, εἰς ὅλους τοὺς πειρασμοὺς ἀντεπεξήρχετο μὲ τὸν ζῆλον τῆς ψυχῆς καὶ τὸ σθένος τοῦ σώματος. Ἐὰν ὁμως παρέλυε τὴν σωματικὴν του δύναμιν μὲ τὰς ὑπερβολὰς, δὲν θὰ ἐστεφανοῦτο διὰ τὰ ἀνωτέρω.

Καλὸν εἶναι λοιπὸν ὁ μιμούμενος διὰ τῶν ψυχικῶν ἀρετῶν καὶ τῆς σωματικῆς ἀσκήσεως τὸν βίον τοῦ Δεσπότη καὶ τῶν μαθητῶν του καὶ ἀποστόλων νὰ διατηρῆ τὸ σῶμά του ἰσχυρὸν καὶ ὑπηρέτην τῶν ἀρίστων πράξεων. Διότι ἔργον μὲν τῆς ψυχῆς εἶναι νὰ προτιμᾷ ἀπὸ τὰ καλὰ ὅσα τελειοῦνται καὶ μὲ τὴν συνεργασίαν τοῦ σώματος, ἔργον δὲ τοῦ σώματος νὰ ἐκτελῆ ἐκεῖνα ποὺ ἐπροτίμησεν ἡ ψυχὴ. Ὅταν δὲ τὸ σῶμα ἀτονῆ νὰ τὰ ἐκτελέσῃ, τὸ κατόρθωμα εἶναι ἡμιτελές, διότι κρύπτεται εἰς τὴν προαίρεσιν, ὅπως ἓνας βλαστὸς ποὺ μαραίνεται μέσα εἰς τὸ χῶμα καὶ εἶναι ἄχρηστος εἰς ἐκείνους διὰ τοὺς ὁποίους καὶ ἐφυτεύθη.

7. Ἄλλὰ, θὰ εἶπη κανεὶς, καὶ ὁ Κύριος ἔμεινε ἄσιτος ἐπὶ πολὺν χρόνον, ὅπως καὶ ὁ Μωυσῆς καὶ ὁ προφήτης Ἡλίας. Πρόσεξε ὁμως καὶ τοῦτο, ὅτι ὁ Κύριός μας μίαν φοράν μόνον τὸ ἔκαμεν, ὡς καὶ ὁ Μωυσῆς καὶ ὁ Ἡλίας· καὶ οἱ τρεῖς δὲ ὅλον τὸν ὑπόλοιπον χρόνον ἐκυβέρνων τὸ σῶμα μὲ τὴν προσήκου-

50. Ματθ. 21, 7.

νον ἅπαντα ἐν τάξει τῇ προσηκούσῃ διακυβερνῶντες τὸ σῶμα
καὶ ἐνεργὸν τοῦτο παρέχοντες, κόποις τε καὶ πόνοις προσομι-
λοῦντες αἰεὶ, οὕτω τὰς ἀρετὰς τῆς ψυχῆς τῇ συνεργίᾳ τοῦ σώ-
ματος ἀπελάμπρυναν, τὸν πρακτικὸν βίον σφραγίδα καὶ τε-
5 λείωσιν τῆς πνευματικῆς πολιτείας πεπονημένοι. Τοῦτο μὲν
Μωυσῆς, τοῦτο δὲ Ἡλίας, τοῦτο δὲ καὶ Ἰωάννης αὐτός, οἰ-
κονομία μὲν ἀπορρητῶ τὴν χρονίαν ἐν τῇ ἐρήμῳ διατριβὴν ποιη-
σάμενος, μετὰ δὲ τὴν πλήρωσιν τῆς οἰκονομίας ἐπὶ τὴν κεκο-
σμημένην χώραν ἐλθὼν, κηρῦσων τε καὶ βαπτίζων, (ἂ τοῦ πρᾶτ-
10 τειν ἐστί), καὶ ἐκ τῆς πρὸς τὸν Ἡρώδη παρησιίας τὴν ἄθλη-
σιν τελειούμενος. Τοῦτο καὶ πᾶς ὁ τῶν ἁγίων κατάλογος, καὶ
Ἰησοῦς αὐτὸς ἐν τῷ πρᾶττειν διατελῶν, ὡς εἶναι πάντοθεν δῆ-
λον, ἐκ τε τῶν νόμων τῆς φύσεως καὶ τῆς διδασκαλίας τῶν θείων
Γραφῶν, ἐκ τε τῶν τοῖς ἁγίοις ἅπασι πεπραγμένων, ἐκ τε τῆς
15 πολιτείας τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν καὶ τοῦ κανόνος τῆς τῶν εὐσε-
βούντων ζωῆς, ὅτι καλὸν καὶ συμφέρον συνεστάναι μᾶλλον ἢ
παρεῖσθαι τῷ σώματι, καὶ ἐνεργὸν τοῦτο παρέχειν ταῖς ἀγα-
θαῖς πράξεσιν ἢ ἄργον ἐκουσίως ἀποτελεῖν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'

Ἔστι προσηκούσῃ τὸν ἀσκητὴν ἔργα ἐπιτηδεύειν τὰ πρόποντα.

20 Ἔργάζεσθαι μέντοι τὸν ἀσκητὴν προσηκούσῃ ἔργα τὰ πρό-
ποντα, ὅσα καπηλείας ἀπάσης καὶ μακροτέρων περισπασμῶν
καὶ αἰσχροκερδείας ἀπήλλακται, ὅσα ὑπωροφίων μενόντων ἡ-
μῶν, ὡς τὰ πολλά, ἐπιτελεῖσθαι δύναται, ἵνα καὶ τὸ ἔργον πλη-
ρῶται καὶ ἡσυχία φυλάττηται. Εἰ δέ τι δέοι διὰ τὴν ἀναγκαίαν
25 χρείαν καὶ ὑπαιθρον ἔργον ἐπιτελεῖν, οὐδὲ τοῦτο τὴν φιλοσοφίαν
κωλύσει. Ὁ γὰρ ἀκριβὴς φιλόσοφος, φροντιστήριον ἔχων τὸ
σῶμα καὶ καταγωγὴν τῆς ψυχῆς ἀσφαλῆ, καὶ ἐπ' ἀγορᾶς ὦν

σαν τάξιν, τὸ διετήρουν ἰσχυρόν, ἐνῶς διὰ τῶν συνεχῶν κόπων καὶ ταλαιπωριῶν κατέστησαν λαμπρὰς τὰς ἀρετὰς τῆς ψυχῆς μὲ τὴν συνεργασίαν τοῦ σώματος, ἀφοῦ κατέστησαν τὸν ἔμπρακτον βίον τῶν σφραγίδα καὶ τελείωσιν τῆς πνευματικῆς ζωῆς. Τοῦτο ἔκαμεν ὁ Μωυσῆς, ὁ Ἥλιος καὶ αὐτὸς ὁ Ἰωάννης, ὁ ὁποῖος κατὰ τὸ ἀπόρητον σχέδιον τοῦ Θεοῦ ἔζησεν ἐπὶ μακρὸν χρόνον εἰς τὴν ἔρημον, ἀφοῦ δὲ ἐξεπληρώθη τὸ σχέδιον τοῦ Θεοῦ, ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον, ὅπου ἐκήρυσσε καὶ ἐβάπτιζε—αὐτὰ ἀνήκουν εἰς τὸν ἔμπρακτον βίον—καὶ ἔφερεν εἰς πέρας τὴν ἄθλησιν ἐξ αἰτίας τῆς παρρησίας του πρὸς τὸν Ἡρώδη. Τοῦτο ἔκαμαν καὶ ὅλοι οἱ ἅγιοι καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ἰησοῦς, ὥστε νὰ γίνῃ φανερὸν καὶ ἀπὸ τοὺς νόμους τῆς φύσεως καὶ ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν τῶν θείων Γραφῶν καὶ ἀπὸ τὰς πράξεις ὄλων τῶν ἁγίων καὶ ἀπὸ τὸν τρόπον ζωῆς τοῦ Σωτῆρός μας καὶ ἀπὸ τὸν χαρακτῆρα τῆς ζωῆς τῶν εὐσεβῶν ὅτι καλὸν καὶ συμφέρον εἶναι νὰ ἐνισχύσωμεν τὸ σῶμα μᾶλλον παρά νὰ τὸ ἐγκαταλείψωμεν, καὶ νὰ τὸ κρατοῦμεν ἱκανὸν δι' ἀγαθὰς πράξεις παρά νὰ τὸ καταστήσωμεν ἀδρανὲς μὲ τὴν θέλησιν μας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 5

Ἔστιν ὁ ἀσκητὴς πρέπει νὰ ἀσχολῆται μὲ τὰ πρέποντα ἔργα.

Ὁ ἀσκητὴς ἀρμόζει νὰ ἐργάζεται τὰ πρέποντα ἔργα, ὅσα δηλαδὴ δὲν ἔχουν σχέσιν μὲ ἔμποριον καὶ μακροτέρους περισπασμούς καὶ αἰσχροκέρδειαν, ὅσα, μὲ ἄλλους λόγους, εἶναι δυνατὸν νὰ ἐκτελέσωμεν εἰς στεγασμένον χῶρον κυρίως, ὥστε καὶ τὸ ἔργον νὰ γίνεταί καὶ ἡ ἡσυχία νὰ φυλάσσεται. Ἐὰν ὅμως ἡ ἀνάγκη ἐπιβάλλῃ τὴν ἐκτέλεσιν κάποιου ἔργου εἰς τὸ ὑπαιθρον, οὔτε αὐτὸ θὰ ἐμποδίσῃ τὴν φιλοσοφίαν. Διότι ὁ ἀκριβὴς φιλόσοφος, πού ἔχει τὸ σῶμα σπουδαστήριον καὶ

τύχη, κἄν ἐν πανηγύρει, κἄν ἐν ὄρει, κἄν ἐν ἀγρῶ, κἄν μεταξὺ
 πλήθους πολλοῦ, ἐν τῷ φυσικῷ μοναστηρίῳ καθίδρυνται, ἔνδον
 συνάγων τὸν νοῦν καὶ φιλοσοφῶν τὰ αὐτῷ πρόποντα. Δυνατὸν
 γὰρ καὶ οἴκοι καθήμενον ἔξω περιπλανᾶσθαι τοῖς λογισμοῖς
 5 καὶ ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς ὄντα, νήφοντα δέ, ὡς ἐπ' ἐρημίας εἶναι, πρὸς
 ἑαυτὸν τε καὶ πρὸς Θεὸν μόνον ἐπιστρεφόμενον καὶ οὐ δεχό-
 μενον ταῖς αἰσθήσεσι τοὺς ἐκ τῶν αἰσθητῶν τῇ ψυχῇ θορόβους
 προσπίπτοντας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Σ'

“Οτι οὐ χρῆ πᾶσιν ἀνθρώποις ἀφυλάκτως συνδιατρίβειν
 10 τὸν ἀσκητήν.

1. Θαρρεῖν δὲ μηδὲ πᾶσιν ἀνθρώποις ἑαυτὸν μηδὲ ἀπο-
 γυμνοῦν μηδὲ ἀνακαλύπτειν ἀφυλάκτως προσήκει. Πολλοὺς
 γὰρ ἐφέδρους ὁ κατὰ Θεὸν πολιτευόμενος ἔχει, καὶ αὐτοὺς πολ-
 λάκις τοὺς οἰκειοτάτους, τῆς ἑαυτοῦ ζωῆς κατασκόπους. Προσ-
 15 ἴκει τοίνυν μὴ ἀβασανίστους ποιεῖσθαι τὰς πρὸς τοὺς ἔξωθεν
 συντυχίας. Εἰ γὰρ ὁ Σωτὴρ, ὡς φησὶ τὸ Εὐαγγέλιον, οὐκ ἐπί-
 στευε τοῖς πᾶσιν ἑαυτὸν («Αὐτὸς» γάρ, φησὶν, «ὁ Ἰησοῦς οὐκ
 ἐπίστευεν ἑαυτὸν αὐτοῖς»), εἰ ἐκεῖνος, ὁ καθαρὸς, ὁ ἄμωμος,
 ὁ ἀνεπίληπτος, ὁ δίκαιος, ὁ τὸ πᾶν ἀρετῆ, πῶς ἡμεῖς οἱ ἁμαρ-
 20 τωλοί, οἱ εὐδόμισθοι, οἱ μὴ κατὰ σκοπὸν αἰεὶ εὐδοοῦμενοι, τοῦτο
 μὲν διὰ τὴν φυσικὴν ἀσθένειαν, τοῦτο δὲ διὰ τὸν πονηρῶς καὶ
 ἀνενδότως ἡμῖν προσπαλαίοντα, ἑαυτοὺς ἐκδιδόντες περιέργοις
 ἀνθρώποις, οὐχὶ πονηρὰς ἐπισπασόμεθα διαβολὰς καὶ ἑαυτοῖς

ἀσφαλές κατάλυμα τῆς ψυχῆς, καὶ ἂν ἀκόμη τύχη νὰ εὐρίσκειται εἰς τὴν ἀγορὰν ἢ εἰς πανήγυριν ἢ εἰς ὄρος ἢ εἰς ἀγρὸν ἢ μεταξὺ πολλοῦ πλήθους, εἶναι ἐγκατεστημένος μέσα εἰς τὸ φυσικὸν μοναστήριον, διότι συγκεντρώνει τὸν νοῦν εἰς τὸν ἐσωτερικὸν τοῦ κόσμου καὶ φιλοσοφεῖ αὐτὰ πού πρέπει εἰς αὐτόν. Διότι εἶναι δυνατὸν ὁ ἀσκητῆς, ἐνῶ μένει εἰς οἶκον, νὰ περιπλανᾶται ἔξω μὲ τοὺς λογισμοὺς καὶ, ἐνῶ εἶναι εἰς τὴν ἀγορὰν, μὲ τὴν ἐπαγρύπνησίν του νὰ εἶναι ὡς εἰς τὴν ἔρημον καὶ νὰ προσέχη τὸν ἑαυτὸν τοῦ μόνου καὶ τὸν Θεὸν καὶ νὰ μὴ δέχεται μὲ τὰς αἰσθήσεις τοὺς θορύβους τῶν αἰσθητῶν πού προσπίπτουν εἰς τὴν ψυχὴν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 6

Ἔστι δὲν πρέπει ὁ ἀσκητῆς νὰ συναναστρέφεται μὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ἀφυλάκτως.

1. Δὲν πρέπει νὰ ἐμπιστευώμεθα τὸν ἑαυτὸν μας εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους οὔτε νὰ τὸν ἀπογυμνώσωμεν οὔτε νὰ τὸν ἀποκαλύπτωμεν ἀφυλάκτως. Διότι ὁ κατὰ Θεὸν ζῶν ἔχει πολλοὺς πού παραμονεύουν, ἀκόμη δὲ καὶ αὐτοὺς τοὺς πλησιεστέρους τοῦ ἔχει πολλάκις κατασκόπους τῆς ζωῆς του. Ὁφείλομεν λοιπὸν νὰ συναντώμεθα μὲ τοὺς ἔξω μὲ μεγάλην προσοχήν. Διότι, ἂν ὁ Σωτὴρ, ὅπως λέγει τὸ Εὐαγγέλιον, δὲν ἐνεπιστεύετο τὸν ἑαυτὸν τοῦ εἰς τοὺς τυχόντας (διότι λέγει ὅτι «αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς δὲν ἐνεπιστεύετο ἑαυτὸν εἰς αὐτούς»⁵¹). ἂν ἐκεῖνος, ὁ καθαρὸς, ὁ ἄμωμος, ὁ ἀνεπίληπτος, ὁ δίκαιος, ὁ πανάρετος συμπεριεφέρετο κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, πῶς ἡμεῖς οἱ ἁμαρτωλοὶ, οἱ εὐόλισθοι, οἱ μὴ ἐπιτυχάνοντες πάντοτε τὸν σκοπὸν λόγῳ ἀφ' ἑνὸς μὲν τῆς φυσικῆς ἀδυναμίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ τοῦ ἀγωνιζομένου ἐναντίον μας μὲ πονηρὰς μεθόδους καὶ χωρὶς ὑποχώρησιν, πῶς ἡμεῖς, ἂν παραδώσωμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας εἰς περιέργους ἀνθρώπους, δὲν θὰ ἀποσπάσωμεν πονηρὰς διαβολὰς καὶ δὲν θὰ στερεώσωμεν τὰ σκάνδαλα εἰς βάρους μας; Διότι οἱ πονηροὶ πολλάκις ἐπι-

τὰ σκάνδαλα καταπήξομεν; Πολλάκις γὰρ οἱ πονηροὶ καὶ τὰ καλῶς πραττόμενα διαβάλλειν ἐπιχειροῦσι, καὶ μὴ ἀλοιδόρητα καταλιμπάνειν καὶ τὰ μικρότατα τῶν πταισμάτων ἀνέχονται.

2. Χρὴ τοίνυν πεφυλαγμένας ποιεῖσθαι τὰς πρὸς τοὺς ἔ-
 5 ξωθεν δμιλίαις. Συμβαίνει γὰρ αὐτοῖς τι καὶ ἕτερον πάθος ὑπὸ
 λογισμῶν ἀπειρίας ἐπὶ τῶν ἀναχωρησάντων τοῦ βίου. Ὑπολαμ-
 βάνουσι γὰρ οὐ τὴν γνώμην μετατεθεῖσθαι τῶν μετατιθεμένων
 τὴν πολιτείαν, ἀλλὰ τὴν φύσιν αὐτοῖς τὴν ἀνθρωπίνην μετε-
 σκευάσθαι καὶ οὐ κρίνουσι τοὺς ἀσκητὰς ὡς ἐν πάθεσι μὲν τοῖς
 10 αὐτοῖς στρεφομένους, δυνάμει δὲ ψυχῆς καὶ ἀλλοτριῶσει τῇ
 πρὸς τὰς ἡδονὰς ἐπικρατοῦντας αὐτῶν, ἀλλ' οἴονται, ὅτι πάν-
 τη ἐκποδῶν τὰ πάθη τῆς τοῦ σώματος αὐτῶν φύσεως γέγονεν.
 Ὅθεν δὴ, καὶ εἴ τι μικρὸν ὁ πνευματικὸς διαμάρτοι τοῦ καλοῦ,
 εὐθέως ἅπαντες, καὶ οἱ τὸ πρὶν θερμότατοι ἐπαινέται καὶ θαν-
 15 μασταί, πικροὶ κατήγοροι γίνονται καὶ διελέγχουσι ἑαυτοὺς
 οὐδὲ πρότερον ἀληθεῖς τοὺς ἐπαίνους ποιοῦμενοι. Καθάπερ γὰρ
 ἀθλητοῦ τινος ὀλισθήσαντος, εὐθύς ὁ ἀντίπαλος κατεξανίσταται
 παίων καὶ προσκαταβάλλων αὐτόν, οὕτω καὶ ἐκεῖνοι, ἐπὶ ἴ-
 δωσι τὸν ἐν ἀσκήσει ἀρετῆς διαζῶντα μικρὸν τι τοῦ καλοῦ δια-
 20 μαρτήσαντα, ἐπιτίθενται ταῖς λοιδορίαις καὶ ταῖς διαβολαῖς,
 ὥσπερ τοξεύμασι βάλλοντες, οὐ λογιζόμενοι καθ' ἑαυτούς, ὅτι
 αὐτοὶ μὲν ἐφ' ἐκάστης ἡμέρας μυρίοις τιτρώσκονται τοῖς βέλε-
 σι τῶν παθῶν. Οἱ δὲ γε τῆς εὐσεβείας ἀγωνισταί, καίπερ ὑπὸ
 τῶν ὁμοίων πολιορκούμενοι παθῶν, ἢ μικρὰ τινα ἢ οὐδὲν πολ-
 25 λάκις ὑπὸ τούτων ἐπηρεάζονται, καὶ ταῦτα καὶ τὸν ἀνταγωνι-
 στήν σφοδρότερον ἢπερ ἐκεῖνοι δεχόμενοι. Ἐπεὶπερ οὗτοι μὲν
 τὸν πρὸς ἐκεῖνον ἀγῶνα διωμολόγησαν, καὶ μέγα τῷ πονηρῷ
 τὸ κατὰ τούτων ἄρασθαι νίκος, πάλιν δ' αὖ ἠττηθῆναι καιρίαν
 τὴν πληγὴν ἤνεγκε, ὡς ὀλοσχερῶς καὶ πᾶσιν ἀρετῆς μέρεσιν
 30 ἠττηθέντι, ὁ δὲ πρὸς τοὺς τῷ βίῳ προσνειμάντας ἑαυτοὺς κατα-
 πεφρόνηται πόλεμος, τὸ μὲν, ὅτι οἱ πλεῖστοι αὐτῶν αὐτομάτως ἐ-

χειροῦν νὰ διαβάλλουν καὶ τὰ καλῶς πραττόμενα, καὶ δὲν ἀνέχονται νὰ ἀφήνουν χωρὶς κακολογίας ἀκόμη καὶ τὰ μικρότατα πταίσματα.

2. Πρέπει λοιπὸν νὰ προσέχωμεν πολὺ εἰς τὰς συναναστροφάς μας μὲ τοὺς ἕξω, διότι συμβαίνει νὰ παθαίνουν ἀπὸ ἀγνοίαν καὶ ἀπειρίαν καὶ κάτι ἄλλο ὡς πρὸς τοὺς ἀναχωρησαντας ἀπὸ τὴν ζωὴν. Νομίζουν δηλαδὴ ὅτι δὲν ἤλλαξεν ἡ γνῶμη τῶν μεταβαλλόντων τρόπον ζωῆς, ἀλλ' ὅτι μετεβλήθη ἡ ἀνθρωπίνη φύσις των· καὶ δὲν κρίνουν ὅτι οἱ ἀσκηταὶ περιφέρονται μέσα εἰς τὰ αὐτὰ πάθη καὶ ὅτι τὰ νικοῦν μὲ τὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς καὶ μὲ τὴν ἀποξένωσίν των ἀπὸ τὰς ἡδονάς, ἀλλὰ νομίζουν ὅτι τὰ πάθη ἔχουν ἐκβληθῆ παντελῶς ἀπὸ τὴν φύσιν τοῦ σώματός των. Διὰ τοῦτο λοιπὸν, ἐὰν ὁ πνευματικὸς περιπέση καὶ εἰς μικρὸν μόνον σφάλμα, ἀμέσως ὅλοι, καὶ ἐκεῖνοι πού προηγουμένως τὸν ἐπαινοῦσαν καὶ τὸν ἐθαύμαζον μὲ μεγάλην θέρμην, γίνονται πικροὶ κατήγοροι καὶ ἀποδεικνύεται ὅτι οἱ προηγούμενοι ἐπαινοὶ των δὲν ἦσαν ἀληθεῖς. Ὅπως δηλαδὴ, ὅταν ὀλισθήσῃ κάποιος ἀθλητῆς, ἀμέσως ὁ ἀντίπαλος ἐξεγείρεται, τὸν κτυπεῖ καὶ τὸν καταβάλλει, ἔτσι καὶ ἐκεῖνοι, ὅταν ἴδουν ὅτι ὁ ἀσκούμενος εἰς τὴν ἀρετὴν παρεκκλίνει κάπως ἀπὸ τὸ καλόν, ἐπιτίθενται μὲ τὰς κακολογίας καὶ τὰς διαβολάς, βάλλοντες μὲ αὐτὰς ὡς μὲ βέλη, χωρὶς νὰ συλλογίζωνται ὅτι οἱ ἴδιοι καθημερινῶς πληγώνονται μὲ τὰς χιλιάδας τὰ βέλη τῶν παθῶν. Ἐνῶ οἱ ἀγωνισταὶ τῆς εὐσεβείας, ἂν καὶ πολιορκοῦνται ἀπὸ τὰ ὁμοια πάθη, ἢ ὀλίγον ἢ καθόλου συνήθως δὲν ἐπηρεάζονται ἀπὸ αὐτὰ, μολονότι προσβάλλονται ἀπὸ τὸν ἀνταγωνιστὴν σφοδρότερα παρὰ ἐκεῖνοι. Διότι αὐτοὶ βέβαια ὡμολόγησαν τὸν ἀγῶνα ἐναντίον ἐκείνου καὶ εἶναι συνεπῶς μέγα κατόρθωμα διὰ τὸν πονηρὸν νὰ τοὺς νικήσῃ, καίριον δὲ πλήγμα νὰ ἠττηθῆ, διότι ἠττήθη ὀλοσχερῶς καὶ εἰς ὅλας τὰς θέσεις τῆς ἀρετῆς. Ἀντιθέτως, ὁ πόλεμος ἐναντίον ἐκείνων πού ἔδωσαν τοὺς ἑαυτοὺς των εἰς τὸν κόσμον εἶναι περιφρονημένος, ἀφ' ἑνὸς μὲν διότι οἱ περισσότεροὶ ἀπὸ αὐτοὺς τρέχουν αὐτομάτως πρὸς τὴν ἠτταν, δελεαζόμενοι ἀπὸ

πὶ τὴν ἤτταν τρέχουσι, ταῖς ποικίλαις ἡδοναῖς καὶ ἐπιθυμίαις πρὸς τὴν ἁμαρτίαν δελεαζόμενοι καὶ ἄπονον αὐτῷ τὴν καθ' ἑαυτῶν νίκην παρέχοντες, τὸ δέ, ὅτι καὶ οἱ δοκοῦντες μικρὸν πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἀνταίρειν, τοῖς ποικίλοις περισπασμοῖς εὐκόλως τῆς 5 ἀγωνίας ἀφέλκονται καί, τὰ νῶτα στρέφαντες καὶ ἀνευδότης βαλλόμενοι, πολλὰ καὶ αἰσχροῦ τῆς ἤττης τὰ στίγματα φέρουσιν.

3. Εἰ δέ πού τινες, καὶ τὴν φορὰν τῶν βιοτικῶν περισπασμῶν βιασάμενοι, ἀντιβλέψαι πρὸς τὸν τοῦ πονηροῦ δεδύνηται πόλεμον, ἀλλ' οὐδ' ὅν γε οὐ τοιοῦτους ἀγῶνας διήνεγκαν, 10 ἀλλὰ πολλῷ καὶ ἀπείρῳ τῷ μέτρῳ τῶν ἀσκητικῶν λειπομένους. Ὁ μὲν γὰρ τῶν δικαίων κρατεῖν ἐσπούδακε καὶ φιλονίκως διαγωνίζεται ἐν ταῖς περὶ τὰ παρόντα ἀμφισβητήσεσιν, ὁ δὲ καὶ τῶν δικαίων τοῖς ἀμφισβητοῦσι παραχωρεῖ, πληρῶν τό· «Ἀπὸ τοῦ αἵροντος τὰ σά, μὴ ἀπαίτει». Ὁ μὲν τυπηθεὶς ἀντετύ- 15 πτησε καὶ ἀδικηθεὶς ἀντηδίκησε καὶ ταύτῃ τὸ ἴσον ἔχειν ὑπολαμβάνει, ὁ δὲ καρτερεῖ μέχρι τοσοῦτου, ἄχρι κόρον τῷ ἀδικοῦντι ἢ καὶ τῷ παίοντι ἐμποιήσει. Καὶ ὁ μὲν πασῶν τῶν τοῦ σώματος ἡδονῶν κρατεῖν διεσπούδακεν, ὁ δὲ ἐν κόρῳ διατρίβει τῶν ἡδονῶν. Πῶς οὖν ἂν καὶ ἀγωνιστῆς ὁ βιοτικὸς νομισθεῖη 20 πρὸς τὸν ἀσκητὴν κρινόμενος; Σκόπησον δὲ καὶ ἕτερον, ὅπερ πάσχειν σύνθητες τοῖς τῷ παρόντι βίῳ προσέχουσιν, ἤνικα ἂν τὰ περὶ τοὺς ἀσκητὰς ἐξετάζωσιν. Ἐπειδὴν γὰρ ὁ ἀσκητῆς ἐκ μακρᾶς τῆς ἐνδείας ὑπερείδειν τὸ σῶμα τροφῇ καλῶς ἔχειν ἡγήσαιτο, καθάπερ ἀσώματόν τε καὶ ἄυλον, ἢ οὐ μετέχειν τρο- 25 φῆς ἢ τῆς ἐλαχίστης θέλουσι.

4. Κἂν ἴδωσι τὸν ἀσκητὴν μὴ πάντῃ τοῦ σώματος ἀφειδῶς ἔχοντα, ἀλλὰ μέρει γούν τινι τὴν ὑπάρχουσαν ἐνδειαν θεραπεύοντα, λαιδοροῦσι καὶ διαβάλλουσι καὶ πολυσίτους τινὰς καὶ λαιμάργους ἀποκαλοῦσι, τὴν κατὰ τοῦ ἐνὸς ὕβριν καὶ πα-

τάς ποικίλας ἡδονάς καὶ ἐπιθυμίας πρὸς τὴν ἁμαρτίαν καὶ παρέχοντες εἰς αὐτὸν εὐκόλον τὴν νίκην ἐναντίον των, ἀφ' ἑτέρου δὲ διότι καὶ αὐτοὶ ποὺ φαίνονται ὅτι ἀνθίστανται κάπως εἰς τὴν ἁμαρτίαν, μὲ τοὺς ποικίλους περισπασμοὺς εὐκόλα ἀποσύρονται ἀπὸ τὸν ἀγῶνα, ἀφοῦ δὲ στρέψουν τὰ νῶτα καὶ ἐπειδὴ βάλλονται ἐπιμόνως, φέρουν πολλὰ καὶ αἰσχρὰ τὰ στίγματα τῆς ἡττης.

3. Ἐὰν δὲ μερικοὶ ὑπερίσχυσαν τῆς ὁρμῆς τῶν βιοτικῶν περισπασμῶν καὶ ἡδυνήθησαν νὰ ἀντισταθοῦν εἰς τὸν πόλεμον τοῦ πονηροῦ, ὅμως δὲν διεξήγαγον βεβαίως τοιοῦτους ἀγῶνας· οἱ ἀγῶνές των ὑστεροῦσαν εἰς ἄπειρον βαθμὸν ἐν συγκρίσει πρὸς τοὺς ἀγῶνας τῶν ἀσκητῶν. Διότι ὁ μὲν ἕνας φροντίζει νὰ προστατεύῃ τὰ δικαιώματά του καὶ ἀγωνίζεται ἐπιμόνως κατὰ τὰς ἀμφισβητήσεις περὶ τὰ παρόντα, ἐνῶ ὁ ἄλλος παραχωρεῖ καὶ αὐτὰ ποὺ δικαιοῦται εἰς τοὺς ἀμφισβητοῦντας αὐτὰ, ἐκπληρῶν τὸ «ἀπὸ τοῦ αἵροντος τὰ σά, μὴ ἀπαίτει»⁵². Καὶ ὁ μὲν ἕνας ἀνταπέδωσε τὸ κτύπημα, ὅταν ἐκτυπήθη, καὶ τὸ ἀδίκημα, ὅταν ἡδικήθη, καὶ πιστεύει ἔτσι ὅτι ἔχει ἰσότητα, ἐνῶ ὁ ἄλλος καρτερεῖ τόσον πολὺ, μέχρι νὰ προκαλέσῃ τὸν κόρον εἰς τὸν ἀδικοῦντα ἢ καὶ εἰς τὸν κτυποῦντα. Καὶ ὁ μὲν ἀσκητῆς φροντίζει νὰ κυριαρχῇ ἐπὶ ὄλων τῶν ἡδονῶν τοῦ σώματος, ἐνῶ ὁ ἄλλος ἀπολαμβάνει τὰς ἡδονὰς ἀχόρταγος. Πῶς λοιπὸν εἶναι δυνατὸν ὁ κοσμικὸς νὰ θεωρηθῇ ἀγωνιστῆς, συγκρινόμενος μὲ τὸν ἀσκητὴν; Πρόσεξε δὲ καὶ κάτι ἄλλο, ποὺ παθαίνουν συνήθως οἱ ἄνθρωποι τοῦ κόσμου τούτου, ὅταν ἔξετάζουν τὰ τῶν ἀσκητῶν. Ὅταν δηλαδὴ ὁ ἀσκητῆς κατόπιν μακρῶν στερήσεων κρίνῃ ὅτι εἶναι καλὸν νὰ στηρίξῃ τὸ σῶμα μὲ τροφήν, θέλουν, ὡς νὰ εἶναι ἀσώματος καὶ αὐλος, ἢ νὰ μὴ λαμβάνῃ τροφήν ἢ νὰ λαμβάνῃ ἐλαχίστην.

4. Καὶ ἂν ἴδουν τὸν ἀσκητὴν νὰ μὴ περιφρονῇ καθ' ὅλοκληρίαν τὸ σῶμα, ἀλλὰ νὰ ἱκανοποιῇ κάπως τὴν ὑπάρχουσαν ἀνάγκην, κακολογοῦν καὶ διαβάλλουν, καὶ μερικοὺς τοὺς ἀποκαλοῦν πολυφάγους καὶ λαιμάργους, ἐπεκτείνοντες ἔτσι τὴν κατὰ τοῦ ἑνὸς ὕβριν καὶ τὴν κακὴν συμπεριφορὰν του εἰς ὅλους,

ροινίαν ἐπὶ τοὺς πάντας ἐκτείνοντες, οὐ λογιζόμενοι, ὅτι αὐτοὶ
 μὲν δίδας, ἔνιοι δὲ αὐτῶν καὶ τρεῖς τῆς ἡμέρας, σιτούμενοι σιτίων
 τὰ παχύτατα καὶ πύοτατα, ἀπείρου τε ὄγκου κρεῶν ἐμποροῦ-
 5 μένοι καὶ οἴνου πλήθος ἀμετρον ἐγγεόμενοι, οὕτως ἐπὶ τὰς τρα-
 δεσμῶν ἀφεθέντες. Οἱ δὲ γε κατὰ ἀλήθειαν ἀσκηταὶ τροφῇ τε
 ξηροτάτῃ κέχρηται καὶ ὀλίγον ἐχούση σὺν ἀσθενείᾳ τὸ τροφίμον
 καὶ παρὰ πᾶσαν τὴν ἡμέραν ἄπαξ· οἱ γε τάξει διαζῆν ἐγνωκό-
 10 τες, καὶ τοῦτο μετρίως καὶ ἐπιστημόνως σιτούμενοι, εἰκότως
 παρὰ τὸν καιρὸν τῆς σιτήσεως τὴν χρεῖαν μετ' εὐπαρρησιᾶστος
 τοῦ συνειδότης χορηγοῦσι τῷ σώματι. Διὰ τοι τοῦτο προσῆκει
 μὴ τὴν ἐλευθερίαν ἡμῶν κρίνεσθαι ὑπὸ ἄλλης συνειδήσεως. Εἰ
 γὰρ ἡμεῖς χάριτι μετέχομεν, τί βλασφημούμεθα ὑπὲρ ὧν ἡ-
 15 μεῖς εὐχαριστοῦμεν; Τὴν ἔνδειαν καὶ τὴν τῆς τροφῆς εὐτέλειαν
 μετὰ τοσαύτης εὐφροσύνης αἰρούμενοι, μεθ' ὄσης οὐδὲ ἐκεῖνοι
 τὴν ὑπέρλαμπρον καὶ παντοδαπὴ τῆς πολυπόου τραπέζης πα-
 ρασκευήν. Εἰ δὲ τις τῶν εἰρημένων ἀνθρώπων ἐπὶ συνέσει καὶ
 εὐλαβείᾳ γνώριμος εἴη, καὶ δι' αἰδοῦς ἄγοι τὸν ἡμέτερον βίον,
 20 τούτῳ κοινωνεῖν τραπέζης, εἰ τούτου δεήσειεν ἐπεσκεμμέ-
 νως, οὐκ ἄλογον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'

Ἔστι οὐ χρησὴ συχνὰς καὶ ἀβασανίστους ποιεῖσθαι τὰς προόδους.

1. Χρησὴ δὲ μηδὲ προφάσει τῆς τῶν ἀδελφῶν ἐπισκέψεώς
 τε καὶ συντυχίας πολλὰς καὶ συχνὰς ποιεῖσθαι τὰς ἐκδημίας
 (ἔστι γὰρ καὶ τοῦτο διαβολικὴ τις ἐπίνοια, πειρωμένου τοῦ
 25 ἐχθροῦ διὰ τῆς τοιαύτης μεθόδου τὸ εὐσταθὲς ἡμῶν καὶ τὸ τε-
 ταγμένον τῆς ζωῆς παραλύειν καὶ εἰς φιληδονίας καὶ λογισμῶν
 ἀκαταστασίας διαφόρους ἐμβάλλειν), καθ' ἡσυχίαν δὲ ἑαυτοῖς
 ὁμιλοῦντας, διασκεπτεσθαί τε καὶ ἐπανορθοῦν τὰ τῆς ψυχῆς
 ἀμαρτήματα. Ὁ γὰρ ἄρτι τὸν κόσμον τῇ διαθέσει καταλιπὼν
 30 ἀπὸ μὲν τῆς πρὸς τὰ καλὰ νεύσεως τὸ ἐπαινετὸν ἔχει, οὕτω δὲ

χωρίς νὰ σκέπτωνται ὅτι αὐτοὶ μὲν τρώγουν δύο καὶ τρεῖς φορές τὴν ἡμέραν παχυτάτας καὶ λιπαρὰς τροφὰς καὶ ὅτι εἶναι μέσα εἰς ἄπειρὸν ὄγκον κρεάτων καὶ ὅτι πίνουν χωρὶς μέτρον ἄφθονον κρασί καὶ ὅτι ἔτσι πέφτουν ἐπάνω εἰς τὰς τραπέζας, ὅπως οἱ σκύλοι ποὺ ὕστερα ἀπὸ μακρὰς στερήσεις ἀφέθησαν ἐλεύθεροι. Ἐνῶ οἱ ἀληθινοὶ ἀσκηταὶ χρησιμοποιοῦν ξηρὰν καὶ ἀδύνατον καὶ ὀλίγον θρεπτικὴν τροφήν καὶ μίαν φοράν τὴν ἡμέραν. Καὶ αὐτοὶ βεβαίως, ἐπειδὴ ἔμαθον νὰ ζοῦν μὲ πειθαρχίαν καὶ τρέφονται μετρίως καὶ ὅπως πρέπει, εὐλόγως κατὰ τὴν ὥραν τοῦ φαγητοῦ ἱκανοποιοῦν τὴν ἀνάγκην τοῦ σώματος μὲ καθαρὰν τὴν συνειδησιν. Διὰ τοῦτο βεβαίως πρέπει νὰ μὴ κρίνεται ἡ ἐλευθερία μας ἀπὸ ἄλλην συνειδησιν. Διότι, ἐὰν ἡμεῖς τρεφώμεθα μετὰ εὐχαριστίας, διατὶ βλασφημούμεθα δι' ὅσα ἡμεῖς εὐχαριστοῦμεν τὸν Θεόν; ἡμεῖς ποὺ προτιμῶμεν τὴν στέρησιν καὶ τὴν μετρίαν τροφήν μὲ τόσην χαρὰν, μὲ ὅσην οὔτε ἐκεῖνοι δὲν ἀπολαμβάνουν τὰ λαμπρὰ καὶ ποικίλα γεύματα; Ἐὰν ὅμως κάποιος ἀπὸ τοὺς κοσμικοὺς εἶναι γνωστὸς διὰ τὴν σύνεσιν καὶ τὴν εὐλάβειάν του καὶ ζῆ τὴν ἰδικὴν μας ζωὴν μὲ αἰδῶ, αὐτὸς δὲν εἶναι παράλογον, ἐὰν ἡ ἀνάγκη καὶ ὁ λόγος τὸ ἐπιβάλλῃ, νὰ καθήσῃ εἰς τὴν τράπεζάν μας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 7

“Ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐξερχώμεθα συχνὰ καὶ χωρὶς περίσκεψιν.

1. Δὲν πρέπει δὲ οὔτε μὲ πρόφασιν τὴν ἐπίσκεψιν καὶ συνάντησιν τῶν ἀδελφῶν νὰ ἀπομακρυνώμεθα πολλάκις καὶ συχνὰ (διότι καὶ τοῦτο εἶναι διαβολικὸν ἐπινόημα, ἀφοῦ μὲ τὴν μέθοδον αὐτὴν προσπαθεῖ ὁ ἐχθρὸς νὰ παραλύσῃ τὴν σταθερότητά μας καὶ τὴν πειθαρχίαν τῆς ζωῆς καὶ νὰ μᾶς ἐμβάλλῃ εἰς φιληδονίας καὶ ἀτάκτους λογισμοὺς), ἀλλὰ νὰ ἀσχολούμεθα μὲ τοὺς ἑαυτοὺς μας εἰς τὴν ἡσυχίαν, νὰ σκεπτόμεθα δὲ καὶ νὰ ἐπανορθώνωμεν τὰ ἁμαρτήματα τῆς ψυχῆς. Διότι αὐτὸς ποὺ ἐγκατέλειπε προσφάτως τὸν κόσμον μὲ τὴν διάθεσίν του εἶναι

τὸ τέλειον τῶν ἀρετῶν κέκτηται, πολλάκις δὲ οὐδὲ διανενοῦν-
 ται τὸν τρόπον τῆς αὐτῶν κατορθώσεως, ἀλλὰ δεῖται, καθ'
 ἡσυχίαν ἑαυτὸν ἐπισκεψάμενος, κατιδεῖν τε τὰς ἀτάκτους τῆς
 ψυχῆς ὁρμὰς καὶ κινήσεις καὶ ταύταις γενναίως ἀνταγωνί-
 5 σασθαι καὶ τοῖς κρείττοσι λογισμοῖς τὰς ἀταξίας ἐπανορθώ-
 σασθαι· τάξεις γὰρ ψυχῆς ἀρετῆς σύνθεμα. Ὁ τοίνυν διαπαντὸς
 ἐν ἀποδημίαις καὶ μεταβάσεσιν ὧν καὶ αἰεὶ τὸ τῆς ψυχῆς σύν-
 νουν καὶ πεπυκνωμένον ῥιπίζων καὶ διαχέων καὶ πρὸς τὰς
 ἡδονὰς τοῦ σώματος βλέπειν κατὰ μικρὸν ἐθιζόμενος πῶς
 10 δυνήσεται κατιδεῖν ἑαυτὸν ἢ γνῶναι τὰ μὴ καλῶς ἔχοντα ἢ
 πρὸς τὸ δέον αὐτὰ μεθαρμόσασθαι, τὴν ψυχὴν ἔτι διερεθίζων
 πρὸς ἐμπαθεῖς διαθέσεις;

2. Χρῆ τοίνυν ἡσυχῇ μένειν τὰ πολλὰ καὶ καρτερεῖν
 ἕκαστον τὴν ἰδίαν καταγωγὴν, ἵνα ἔχη τοῦτο τῆς εὐσταθείας
 15 τῶν τρόπων μαρτύριον· μὴ πάντη μὲν καθεῖρχθαι, ἀλλὰ τὰς
 τε ἀναγκαίας προόδους εὐπαρησιαστούς ποιεῖσθαι, ἐν αἷς
 οὐδὲν τὸ συνειδὸς ἐπισκῆπτει, καὶ τοὺς βελτίστους τε καὶ ὠφε-
 λιμωτάτους διὰ πολιτείας ἀκρίβειαν τῶν ἀδελφῶν ἐπισκέ-
 πτεσθαι, παραδείγματα ἀρετῶν ἐκ τῆς ὠφελίμου συντυχίας
 20 λαμβάνοντα, ἐμμέτρους, ὡς ἔφημεν, καὶ ἀνεπιλήπτους τὰς
 προόδους ποιούμενον. Πολλάκις γὰρ καὶ ἀκηδῖαν ἐγγενομένην
 τῇ ψυχῇ ἢ προόδος διαλύσασα, πάλιν οἷον ἐπιρρῶσαι καὶ ἀνα-
 πνεῦσαι μικρὸν παρασχούσα, προθύμως προσιέναι τοῖς ὑπὲρ
 τῆς εὐσεβείας ἀγωνίσμασι δίδωσιν. Εἰ δέ τις ἐπὶ τῷ μὴ προ-
 25 ἰέναι τοῦ δωματίου μέγα φρονοίη, ἴστω διακένω φυσιούμενος
 πράγματι. Οὐδὲ γὰρ τὸ μὴ προῖέναι καθ' ἑαυτὸ καλόν, ἢ τὸ
 κατὰ καιρὸν προῖέναι καλόν ἢ φαῦλον οἶδεν ἐργάζεσθαι, ἀλλ'
 ἢ περὶ τὸ καλὸν βεβαία καὶ ἀκίνητος κρίσις ἢ τούναντίον, τὸ
 εὐμετάθετον, σπουδαῖον ἢ φαῦλον ἀποτελεῖ. Εἰ δέ τις, τὸ καλὸν

μὲν ἀξιέπαινος διὰ τὴν κλίσιν τοῦ πρὸς τὰ καλὰ, ὁμῶς δὲν ἔγινε τέλειος εἰς τὰς ἀρετὰς, πολλακίς δὲ οὔτε ἔχει σκεφθῆ τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον κατορθώνονται, ἀλλὰ χρειάζεται, ἀφοῦ ἔξετάσῃ τὸν ἑαυτὸν τοῦ εἰς τὴν ἡσυχίαν, νὰ ἴδῃ καλῶς τὰς ἀτάκτους ὁρμὰς καὶ κινήσεις τῆς ψυχῆς καὶ νὰ ἀγωνισθῆ γενναίως ἐναντίον των καὶ νὰ ἐπανορθώσῃ τὰς ἀταξίας μὲ τοὺς καλυτέρους λογισμοὺς· διότι ἡ τάξις τῆς ψυχῆς εἶναι συμφωνία ἀρετῆς. Αὐτὸς λοιπὸν ποῦ συνεχῶς ἀποδημεῖ καὶ μεταβαίνει ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος εἰς τὸ ἄλλο, αὐτὸς ποῦ πάντοτε διασκορπίζει καὶ διαλύει τὴν προσήλωσιν καὶ τὴν συγκέντρωσιν τῆς ψυχῆς καὶ συνηθίζει ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ στρέφεται πρὸς τὰς ἡδονὰς τοῦ σώματος, πῶς θὰ δυνηθῆ νὰ ἴδῃ καθαρὰ τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἢ νὰ γνωρίσῃ τὰ κακῶς ἔχοντα ἢ νὰ τὰ κατευθύνῃ πρὸς τὸ πρέπον, ὅταν ἐρεθίζῃ ἀκόμη τὴν ψυχὴν πρὸς ἐμπαθεῖς διαθέσεις;

2. Πρέπει λοιπὸν ἕκαστος νὰ μὲνῃ ἡρεμος συνήθως καὶ νὰ διὰγῃ μὲ ὑπομονὴν εἰς τὸ ἰδικόν του κατάλυμα, διὰ νὰ ἔχη τοῦτο μάρτυρα τῆς σταθερότητός του· νὰ μὴ εἶναι ἐξ ὀλοκλήρου κλεισμένος, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐξέρχεται, ὅταν ὑπάρχῃ ἀνάγκη, μὲ παρρησίαν, ἐφ' ὅσον δὲν δημιουργεῖται πρόβλημα συνειδήσεως, καὶ νὰ ἐπισκέπτεται τοὺς ἀρίστους καὶ ὠφελιμωτάτους διὰ τὴν αὐστηρότητα τῆς ζωῆς των ἀδελφούς, λαμβάνων παραδείγματα ἀρετῶν ἀπὸ τὴν ὠφέλιμον συνάντησιν, ἐξερχόμενος, ὅπως εἴπομεν, μὲ μέτρον καὶ κατὰ τρόπον ἀνεπίληπτον. Διότι πολλακίς ἡ ἔξοδος, ἀφοῦ διαλύει τὴν ἀμέλειαν ποῦ ἐγκαθίσταται εἰς τὴν ψυχὴν καὶ παρέχει κάποιαν ἐνίσχυσιν καὶ ἀνακούφισιν, ἐμπνέει προθυμίαν διὰ τὴν ἀνάληψιν τῶν ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας ἀγωνισμάτων. Ἐὰν δὲ κάποιος ὑπερηφανεῖται, διότι δὲν ἐξέρχεται ἀπὸ τὸ δωμάτιον, ἄς γνωρίζῃ ὅτι φουσκώνει διὰ πρᾶγμα ἀνάξιον λόγου. Διότι ἡ ἔξοδος δὲν εἶναι καλὴ καθ' ἑαυτήν, οὔτε κάμνει καλὸν ἢ κακὸν ἢ κατὰ καιροὺς ἔξοδος· σπουδαῖον εἶναι ἡ βεβαία καὶ ἀμετακίνητος προσήλωσις εἰς τὸ καλόν, κακὸν δὲ τὸ ἀντίθετον, δηλαδὴ ἡ ἀστάθεια. Ἐὰν δὲ κάποιος ἐγκαταστήσῃ τὸ καλὸν εἰς τὴν ψυχὴν του μετὰ

τῇ ψυχῇ βεβαίως ἐνιδρυσάμενος καὶ τῇ χρονίᾳ ἀσκήσει τῆς τῶν παθῶν κυβερνήσεως τὴν ἐμπειρίαν λαβῶν καὶ δαμάσας μὲν τὰς σωματικὰς ἀκρασίας, χαλινώσας δὲ τὰς ψυχικὰς ἀταξίας, θαρρῶν δὲ τῷ τοῦ λογισμοῦ χαλινῷ, συχνοτέρας θέλοι 5 ποιεῖσθαι τὰς προόδους εἰς οἰκοδομὴν καὶ ἐπίσκεψιν ἀδελφῶν, τὸν τοιοῦτον καὶ παρορμήσει μᾶλλον ὁ λόγος ἐπὶ τὴν πρόοδον, ἵνα, τὸν λυχνον ἐπὶ τὴν λυχνίαν τιθείς, πᾶσι τὸ φῶς τῆς τῶν καλῶν καθοδηγήσεως χορηγήσῃ· μόνον εἶγε θαρροίη, ὡς καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ διδασκαλεῖον ἀρετῶν ἑαυτὸν δυνήσεται τοῖς 10 συντυγχάνουσι παρέχειν· καὶ οὕτως ἐξασφαλίσαιτο ἑαυτόν, καθὼς ὁ ἀπόστολος εἶρηκε· «Μήπως, ἄλλοις κηρῦξας, αὐτὸς ἀδόκιμος γένωμαι»).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'

Ἵτι οὐ χρὴ τοῖς ἀστατοῦσι τῶν ἀσκητῶν μεταδιδόναι θάρσους καὶ παρησίας, ἀλλὰ καὶ τούτους φυλάττεσθαι.

15 1. Φυλάττεσθαι μέντοι προσήκει καὶ τοὺς ἀστατοῦντας καὶ ἄλλοτε πρὸς ἄλλους τῶν ἀδελφῶν μεταβαίνοντας καὶ ἀπαύστοις καὶ ἀνευδότοις ὀρμαῖς διαπαντὸς περινοστοῦντας τὰ μοναστήρια καὶ προφάσει δῆθεν πνευματικῆς ἀγάπης τὰ τῆς σαρκὸς ἐκπληροῦντας θελήματα, οὐδὲν βέβαιον οὐδὲ ἴδρυ- 20 μένον οὐδὲ εὐτακτον οὐδὲ συνέσει κεκοσμημένον ἐν ταῖς ψυχαῖς ἔχοντας, ἀλλὰ πᾶν ὅτι περίεργον καὶ κακότηδες, ῥεμβασμοῦ καὶ ἀλογιστίας πεπληρωμένον, δόλον καὶ ὑποκρίσεως, ψευδολογίας καὶ ἀπατηλῆς κολακείας. Οὗτοι γλῶσσαν μὲν ἀπαίδευτοι, γαστέρα δὲ ἀκρατεῖς, ψυχὴν δὲ διαπαντὸς ἐπερω- 25 μένοι καὶ ῥιπιζόμενοι, λογισμοὺς κατὰ τὴν πτῆσιν τῶν νυκτερίδων ἔχοντες, οὐδαμοῦ πρὸς τὸ εὐθὺ βλέποντες, ἀλλὰ σκολιὰ

βεβαιότητος καὶ καταστῆ ἔμπειρος εἰς τὴν κυβέρνησιν τῶν παθῶν μὲ τὴν μακρὰν ἀσκήσιν καὶ δαμάσῃ τὴν σωματικὴν ἀκράτειαν, χαλιναγωγῆσῃ δὲ τὰς ψυχικὰς ἀταξίας, καὶ ἔαν μὲ τὸ θάρρος ποῦ τοῦ δίδει ὁ ἔλεγχος τοῦ λογισμοῦ θέλῃ νὰ ἐξέρχεται συχνότερα, διὰ νὰ ὠφελήσῃ καὶ νὰ ἐπισκεφθῇ ἀδελφούς, αὐτὸς ἔχει κάθε λόγον νὰ ἐξέλθῃ, διὰ νὰ βάλῃ τὸν λύχνον ἐπὶ τῆς λυχνίας καὶ νὰ δώσῃ τὸ φῶς τῆς διδασκαλίας τῶν καλῶν πραγμάτων. Αὐτὸ θὰ γίνῃ βεβαίως, μόνον ἔαν ἔχη πεποιθήσιν, ὅτι θὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ παρέχῃ τὸν ἑαυτὸν του μὲ τὸν λόγον καὶ μὲ τὰς πράξεις του διδασκαλεῖον ἀρετῶν εἰς τοὺς συναντωμένους μαζί του, καὶ ἔαν κατοχυρώσῃ ἔτσι τὸν ἑαυτὸν του, ὅπως εἶπεν ὁ ἀπόστολος· «μήπως εἰς ἄλλους κηρύξας αὐτὸς ἀδόκιμος καταστῶ»⁵³.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 8

“Ὅτι δὲν πρέπει νὰ δίδωμεν θάρρος καὶ παρρησίαν εἰς τοὺς ἀστατοῦντας ἀσκητὰς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ αὐτοὺς νὰ φυλασσώμεθα.

1. Πρέπει βεβαίως νὰ φυλασσώμεθα καὶ ἀπὸ τοὺς ἀστατοῦντας, ποῦ πηγαίνουν ἄλλοτε εἰς ἄλλους ἀδελφοὺς καὶ περιπλανῶνται εἰς τὰ μοναστήρια διαπαντὸς μὲ ἀκαταπαύστους καὶ ἐπιμόνους ἐφόδους καὶ ἱκανοποιοῦν τὰς σαρκικὰς τῶν ἐπιθυμίας προφασιζόμενοι τὴν πνευματικὴν ἀγάπην. Οἱ τοιοῦτοι δὲν ἔχουν εἰς τὴν ψυχὴν των οὔτε βεβαιότητα οὔτε σταθερότητα οὔτε τάξιν καὶ σύνεσιν, ἀλλὰ περιέργειαν καὶ κακοήθειαν, ταραχὴν καὶ ἀπερισκεψίαν, δόλον καὶ ὑποκρισίαν, ψευδολογίαν καὶ ἀπατηλὴν κολακείαν· εἶναι ἀκαλλιέργητοι εἰς τὴν γλῶσσαν καὶ ἀκρατεῖς εἰς τὴν γαστέρα· εἰς τὴν ψυχὴν των εἶναι μετέωροι καὶ φέρονται ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, καὶ οἱ λογισμοὶ των ὁμοιάζουν μὲ τὴν πτῆσιν τῶν νυκτερίδων· δὲν βλέπουν δηλαδὴ ποτὲ εὐθέως, ἀλλὰ πετοῦν χωρὶς σαφῆ κατεύθυνσιν πότε ἐδῶ καὶ πότε ἐκεῖ· ἄλλο δεικνύουν εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ πρὸς

καὶ εὐμετάτριπτα πετομένους· ἄλλο παρὰ τὰς πρώτας ὁρμὰς ὑποφαίνοντας καὶ πρὸς ἕτερον τῷ εὐμεταβόλῳ τῆς γνώμης παρὰ δόξαν πᾶσαν φερομένους, πολλὰ ἔρποντας καὶ οὐδὲν προβαίνοντας.

5 2. Ἐοίκασι δὲ καὶ τῶν ὑποζυγίων τοῖς περὶ τὰς μύθλας ἔλαννομένοις, ἃ πολλὰ βαδίζοντα ἐπὶ τὸν αὐτὸν ἀεὶ τόπον εὐρίσκεται· καὶ τὸ μὲν σῶμα κόπτεται, τὸ δὲ βραχὺ χωρίον οὐδαμῶς ὑπερβαίνει· οὕτω κάκεινοι, διαπαντὸς περὶ τὰ πάθη τοῦ σώματος ἰλυσπώμενοι, οὐδὲν ἐπὶ τὸ πνευματικὸν ὕψος
10 προκόπτουσι, τρέχουσι δὲ κύκλον ἀπέραντον ταῖς τοῦ σώματος ἐπιθυμίαις καὶ ἡδοναῖς ἀεὶ συνδονούμενοι καὶ ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἐπὶ τὰ αὐτὰ πάλιν φερόμενοι καὶ τῆς πονηρᾶς δουλείας οὐκ ἀφιέμενοι διὰ τὴν τῆς προαιρέσεως μοχθηρίαν. Οὗτοι, τὸ σχῆμα τοῦ προβάτου τῶν ὀρώντων δέλεαρ προβαλλόμενοι, ἔνδον
15 τὴν λίχρον καὶ κακοήθη καὶ ὑπουλον ἀλώπεκα κρύπτουσι, πολλοὺς δὲ καὶ παρατρέπειν ἐπὶ τὴν ἴσην κακίαν σπουδάζουσιν· ὅσοι κυβερνήσεως λογισμοῦ ἀμοιροῦντες, καὶ τῷ καλῶς καὶ κακῶς ἄγοντι ῥαδίως προστίθενται, τοῦτο καλὸν νομίσαντες, ὅπερ ἂν τις ἢ ὀρθῶς ἢ πιθανῶς ὑφηγήσεται. Καὶ τοῦ-
20 τος τοίνυν πρὸς τὸ οἰκεῖον καθέλκειν σπουδάζουσι βάραθρον, τὴν διαστροφήν αὐτῶν οἰκειαν ἀπολογίαν εἶναι νομίζοντες καὶ τὴν ἑταιρείαν τῆς πονηρίας τῶν ἐγκλημάτων ἐλάττωσιν. Τούτους οὖν ἐκ παντὸς τρόπου προσήκει φυλάττεσθαι, ὡς ἂν μὴτ' ἄλλους βλάψαι ἐν τῇ τοῦ ψυχικοῦ λοιμοῦ μεταδόσει, καὶ
25 αὐτοὶ πάντοθεν εἰργόμενοι, ὅπερ γοῦν πρὸς τὸ καλὸν ἐπιστρέψωσι, παιδαγωγὸν τὴν αἰσχύνην λαμβάνοντες καὶ τὴν τῶν σπουδαίων ἀποστροφήν νοθεσίαν εἰς τὴν τῆς κακίας ἀπαλλαγὴν. Τοῦτο γὰρ καὶ ὁ Παῦλος ἐδίδαξε, λέγων περὶ τῶν μηδὲν ἐργαζομένων ἀλλὰ περιεργαζομένων «Τοῦτον», φησί, «σημει-
30 οῦσθε καὶ μὴ συναναμίγνυσθε αὐτῷ, ἵνα ἐντραπῆ».

ἄλλην κατεύθυνσιν στρέφονται παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν μετὴν ἀσταθῆ γνώμην των· ἔρπουσιν ἐπὶ πολὺ, ἀλλὰ δὲν προχωροῦν καθόλου.

2. Ὅμοιάζουσιν δὲ καὶ μετὰ τὰ ὑποζύγια ποὺ γυρίζουσιν γύρω ἀπὸ τὴν μυλόπετραν καί, ἐνῶ βαδίζουσιν πολὺν χρόνον, πάντοτε εὐρίσκονται εἰς τὸν αὐτὸν τόπον· καὶ τὸ σῶμα κουράζεται μὲν, ἀλλὰ δὲν ἀπομακρύνεται καθόλου ἀπὸ τὸν μικρὸν χώρον· ἔτσι καὶ ἐκεῖνοι, ἐνῶ συστρέφονται διαπαντὸς κάτω ὡς σκώληκες γύρω ἀπὸ τὰ πάθη τοῦ σώματος, δὲν παρουσιάζουσιν καμμίαν πνευματικὴν πρόοδον, ἀλλὰ τρέχουσιν διαγράφοντες ἓνα ἀπέραντον κύκλον, δονούμενοι πάντοτε μετὰ τὰς σωματικὰς ἐπιθυμίας καὶ ἡδονάς, καὶ φέρονται ἀπὸ τὰ ἴδια εἰς τὰ ἴδια καὶ δὲν ἐγκαταλείπουσιν τὴν πονηρὰν δουλείαν ἐξ αἰτίας τῆς κακῆς προαιρέσεως των. Αὐτοὶ προβάλλουσιν τὸ σχῆμα τοῦ προβάτου ὡς δέλεαρ διὰ τοὺς ὀρῶντας καὶ κρύπτουσιν μέσα των τὴν ἄπληστον καὶ κακοήθη καὶ ὑπουλον ἀλώπεκα, φροντίζουσιν δὲ νὰ παρασύρουν πρὸς τὴν κακίαν των πολλοὺς, οἱ ὅποιοι δὲν γνωρίζουσιν νὰ κυβερνήσουν τὸν λογισμὸν καὶ ἀκολουθοῦν εὐκόλως καὶ τὸν καλὸν καὶ τὸν κακὸν καθοδηγητήν, καὶ ὅ,τι θὰ ὑποδείξῃ κανεὶς κατὰ τρόπον ὀρθὸν ἢ πιθανόν. Καὶ αὐτοὺς λοιπὸν φροντίζουσιν νὰ τοὺς παρασύρουν εἰς τὸ ἰδικὸν των βάραθρον, θεωροῦντες τὴν διαστροφήν αὐτῶν ὡς ἰδικὴν των ἀπολογίαν καὶ τὴν κοινωνίαν τῆς πονηρίας ὡς μείωσιν τῆς σοβαρότητος τῶν διαπραττομένων κακῶν. Ἀπὸ αὐτοὺς λοιπὸν πρέπει νὰ φυλασσώμεθα μετὰ κάθε τρόπον, ὥστε οὔτε τοὺς ἄλλους νὰ ἠμποροῦν νὰ βλάψουν μετὴν μετάδοσιν τῆς ψυχικῆς μόλυνσεως, ἀλλὰ καὶ οἱ ἴδιοι, ἀποκλεισμένοι ἀπὸ παντοῦ, νὰ ἐπιστρέψουν κάποτε εἰς τὸ καλόν, παιδαγωγούμενοι ἀπὸ τὴν αἰσχύνην καὶ νουθετούμενοι ἀπὸ τὴν ἀποστροφήν ἐκ μέρους τῶν σπουδαίων ἀδελφῶν διὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν τῆς κακίας. Διότι τοῦτο ἐδίδαξε καὶ ὁ Παῦλος, ὅταν εἶπε περὶ τῶν μὴ ἐργαζομένων, ἀλλὰ περιεργαζομένων· «τοῦτον νὰ σημειώνετε καὶ νὰ μὴ συναναστρέφεσθε μετ' αὐτοῦ, διὰ νὰ ἐντραπή»⁵⁴.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'

Ἔστι κλήρον ἢ προστασίας ἀδελφῶν οὐδαμῶς ἐφίεσθαι προσήκει τὸν ἀσκητήν.

Κλήρον μέντοι ἢ προστασίας ἀδελφῶν ἐφίεσθαι τὸν ἀσκητήν οὐδαμῶς προσήκει. Διαβολικὸν γὰρ τὸ νόσημα καὶ φιλαρ-
 5 χίας τὸ ἔγκλημα, ὅπερ τῆς ἀνωτάτω τοῦ διαβόλου πονηρίας τὸ γνῶρισμα. Κάκεινος γὰρ ὑπὸ τούτου τοῦ πάθους εἰς τὸ τῆς ὑπερηφανίας κατενήκεται πτώμα· καὶ ὁ τούτῳ τῷ πάθει κρατούμενος τὰ ἴσα ἐκείνῳ νοσεῖ. Ἐπειτα δὲ καὶ βασκάνους καὶ φιλονίκους καὶ κατηγοροὺς καὶ ἀναισχύντους καὶ διαβό-
 10 λους καὶ κόλακας καὶ κατασκευαστὰς καὶ παρὰ τὸ προσῆκον ταπεινοὺς καὶ δουλοπρεπεῖς καὶ ἀλαζόνας καὶ μυρίας ταραχῆς γέμοντας τοῦτο τὸ πάθος τοὺς ἐαλωκότας ἐργάζεται. Ὁ γὰρ τοιοῦτος βασκαίνει τοῖς ἀξίοις καὶ διαβάλλει τούτους, εὔξε-
 15 ται δὲ πολλάκις αὐτῶν καὶ τὸν θάνατον, ὡς ἀπορία τῶν πρὸς τὸ ἔργον ἐπιτηδεῖων ἐπ' αὐτὸν τὰς ψήφους ἐλθεῖν. Κολακεύσει τε τοὺς δοῦναι κυρίους τὸν κλήρον καὶ διὰ τοῦτο δουλοπρεπῆς ἔσται· θρασύνεται δὲ κατὰ τῶν ἐλαττόνων, εἰ ἀντιπίπτουσιν. Δόλους οὖν συρράφει, ταραχὰς καὶ ὑπονοίας μυρίας ἔξει καὶ τὴν γαλήνην τῆς ψυχῆς καταλύσει· καὶ ὁ Θεὸς τῆς εἰρήνης
 20 ἀπελαθήσεται, οὐκ ἔχων· ὅπου προσαναπαύσεται. Γνόντες οὖν τὴν ζημίαν, φύγωμεν τῆς ἐπιθυμίας τὸ ἄτοπον. Εἰ δέ που Θεὸς τινα πρὸς τὰ τοιαῦτα ψηφίσαιτο, οἶδεν ὁ εὐμήχανος ὅπως καὶ παρέξει τὸν ἀξιον, ἡμῶν μηδαμοῦ συνειδότητων ἑαυτοῖς ἐσπουδακῶσι περὶ τὸ τοιοῦτον, ἢ ὅλως τὴν ἐπιθυμίαν ἐν τῇ
 25 ψυχῇ περιέχειν. Νόσημα γὰρ καὶ τοῦτο ψυχῆς χαλεπώτατον καὶ ἔκπτωσις τῶν καλῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 9

Ὅτι ὁ ἀσκητὴς μὲ κανένα τρόπον δὲν πρέπει νὰ ἐπιθυμῇ νὰ γίνῃ κληρικὸς ἢ προϊστάμενος ἀδελφῶν.

Δὲν πρέπει λοιπὸν ὁ ἀσκητὴς νὰ ἐπιθυμῇ νὰ γίνῃ κληρικὸς ἢ προϊστάμενος ἀδελφῶν. Διότι ἡ ἀσθένεια αὐτὴ εἶναι διαβολικὴ καὶ τὸ παράπτωμα εἶναι ἀπόδειξις φιλαρχίας, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον εἶναι γνώρισμα τῆς ὑψίστης πονηρίας τοῦ διαβόλου. Διότι καὶ ἐκεῖνος ἀπὸ αὐτὸ τὸ πάθος κατέπεσεν εἰς τὴν ὑπερηφάνειαν· καὶ ὁ κυριαρχούμενος ἀπὸ αὐτὸ τὸ πάθος πάσχει ἕξ ἴσου, ὅπως ἐκεῖνος. Ἐπειτα δὲ αὐτὸ τὸ πάθος καθιστᾷ αὐτοὺς ποῦ κυριεῦει διαβολεῖς, φιλονίκους, κατηγοροὺς, ἀναισχύντους, κόλακας, ἐπινοητὰς, ταπεινοὺς ὑπὲρ τὸ δέον, δουλοπρεπεῖς, ἀλαζόνας καὶ ὑπερβολικῶς ταραγμένους. Διότι ὁ ἄνθρωπος αὐτοῦ τοῦ εἶδους κακολογεῖ καὶ διαβάλλει τοὺς ἀξίους, πολλάκις δὲ θὰ εὐχηθῇ καὶ τὸν θάνατόν των, ὥστε νὰ ψηφισθῇ αὐτὸς λόγῳ ἑλλείψεως τῶν καταλλήλων προσώπων διὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ ἔργου. Θὰ κολακεύσῃ ἀκόμη αὐτοὺς ποῦ ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ ἀναδείξουν κάποιον εἰς κληρικὸν καὶ διὰ τοῦτο θὰ γίνῃ δουλοπρεπῆς, γίνεται δὲ θρασὺς ἔναντι τῶν κατωτέρων του, ἐὰν ἀντιταχθῶν. Θὰ μηχανευθῇ λοιπὸν δόλους, θὰ κατατρέχεται ἀπὸ μυρίας ταραχὰς καὶ ὑπονοίας καὶ θὰ χάσῃ τὴν γαλήνην τῆς ψυχῆς· καὶ ὁ Θεὸς τῆς εἰρήνης θὰ ἐκδιωχθῇ, διότι δὲν εὐρίσκει μέρος νὰ ἀναπαυθῇ. Ἀφοῦ γνωρίσωμεν λοιπὸν τὴν ζημίαν, ὡς ἀποφύγωμεν τὴν ἄτοπον ἐπιθυμίαν. Ἐὰν δὲ ὁ Θεὸς ἐπιλέξῃ κάποιον δι' αὐτὰ τὰ ἔργα, γνωρίζει ὁ εὐμήχανος πῶς θὰ ἀναδείξῃ τὸν ἄξιον, χωρὶς ἡμεῖς νὰ ἐπιδιώκωμεν τὸ τοιοῦτον κατὰ τρόπον συνειδητὸν καὶ μὲ ζῆλον, ἢ χωρὶς νὰ ἔχωμεν καθόλου εἰς τὴν ψυχὴν τὴν ἐπιθυμίαν αὐτὴν. Διότι καὶ αὐτὸ εἶναι βαρυτάτη ἀσθένεια τῆς ψυχῆς καὶ συνεπάγεται τὴν ἀποξένωσιν ἀπὸ τὰ καλὰ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'

Ἔστι οὐδὲ χρὴ πρὸς κενοδοξίαν βλέποντα ζηλοῦν τὰ καλὰ.

1. Κενοδοξίαν ὅτι μάλιστα φεύγειν προσήκει τὴν οὐ πρὸ τῶν πόνων τοῦ πονεῖν ἀφιστῶσαν (ἦν γὰρ ἂν τὸ κακὸν ἔλαττον), ἀλλὰ μετὰ τοὺς πόνους τῶν στεφάνων ἀποσυλῶσαν, τὴν 5 δυσάλωτον τῆς ἡμετέρας σωτηρίας ἐπίβουλον, τὴν πρὸς ταῖς οὐρανίαις ἀψῖσι τοὺς καθ' ἡμῶν λόχους ἰδρύνουσαν, καὶ τὰς μέχρῃς οὐρανῶν στελεχωθείσας ἀρετὰς καταβαλεῖν φιλονικῶσαν. Ἐπειδὴν γὰρ ἴδη τὸν τῆς εὐσεβείας ἔμπορον παντοδαποῖς ἀγωγίμοις ἀρετῶν τὴν φορτίδα τῆς διανοίας πληρώσαντα, 10 τότε, τὴν ἑαυτῆς καταγιδα κινήσασα, περιτρέπει καὶ ὑποβρύχιον ἄγειν τὸ σκάφος διαγωνίζεται. Τὴν γὰρ διάνοιαν τοῦ τῆς ἄνω βασιλείας πλωτῆρος πρὸς τὰ κάτω καὶ τὰς ἀνθρωπίνας δόξας ὁρᾷ ἀναπέισασα, ἅπαντα τὸν πλοῦτον τῆς ψυχῆς αἰφνίδιον ἐξεφύσησε καὶ τοὺς θεμελίους τῶν ἀρετῶν ὑποσύ- 15 ρασα ἐπὶ γῆν, οὐρανομήκεις πόνους κατήνεγκε, τὸν ἐπὶ τοῖς πεπονημένοις μισθὸν παρὰ ἀνθρώπων αἰτεῖσθαι παρασκευάσασα, οὗς ἔδει πρὸς τὸν Θεὸν μόνον βλέποντας καὶ τούτῳ τὰ ἡμέτερα κατορθώματα ταμιεύοντας παρ' ἐκείνου μόνον ἀξίως κομίζεσθαι. Ἡμεῖς δὲ τοῦ διὰ Θεὸν ἐσπουδακῆναι τὰ καλὰ 20 τὸ διὰ ἀνθρώπων δόξαν ἐνεργεῖν προτιμήσαντες, παρ' ἐκείνων τε τὸν διάκενον τῆς εὐφημίας μισθὸν ἀπαιτοῦντες, εἰκότως καὶ δικαίως τῶν θείων ἀμοιβῶν ἀποπίπτομεν, οὐ τῷ Θεῷ πονοῦντες, ἀλλὰ τοῖς ἀνθρώποις ἑαυτοὺς ἐργατεύοντες· παρ' ὧν τὴν ζημίαν τῶν μισθῶν ἀντὶ μισθῶν κομιζόμενοι, τί καὶ 25 παρὰ Θεοῦ ἀπαιτήσωμεν, ᾧ οὐδὲν ἐργάσασθαι προειλόμεθα; Καὶ ὅτι τοῦτό ἐστιν ἀληθές, ἀκουσον τοῦ ἱεροῦ Ἐθαγγελίου λέγοντος περὶ τῶν διὰ ἀνθρώπους τὰ καλὰ δρώντων· «Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 10

“Οτι δὲν πρέπει νὰ ἐπιδιώκωμεν τὰ καλὰ ἀπὸ φιλοδοξίαν.

1. Πρέπει νὰ ἀποφεύγωμεν ἰδιαιτέρως τὴν κενοδοξίαν, ἡ ὁποία δὲν μᾶς ἀπομακρύνει νὰ ἀναλάβωμεν τοὺς κόπους ἐξ ἀρχῆς (διότι ἔτσι τὸ κακὸν θὰ ἦτο μικρότερον), ἀλλὰ μᾶς ἀφαιρεῖ τοὺς στεφάνους μετὰ τοὺς κόπους· ἡ ὁποία δύσκολα ὑποτάσσεται καὶ ἐπιβουλεύεται τὴν σωτηρίαν μας· ἡ ὁποία ἐγκαθιστᾷ τὰς καθ’ ἡμῶν δυνάμεις τῆς κοντὰ εἰς τὰς οὐρανίας ἀψίδας καὶ φιλονικεῖ νὰ καταβάλλῃ τὰς ἀρετὰς ποὺ ὑψώθησαν μέχρι τοὺς οὐρανοὺς. “Ὅταν λοιπὸν ἴδῃ τὸν ἔμπορον τῆς εὐσεβείας ὅτι ἐγέμισε τὴν φορτηγίδα τῆς διανοίας του μὲ ποικίλας ἀρετὰς, τότε κινεῖ τὴν καταιγίδα τῆς καὶ ἀγωνίζεται νὰ ἀνατρέψῃ καὶ νὰ καταβυθίσῃ τὸ σκάφος. Διότι, ἀφοῦ πείσῃ τὴν διάνοιαν τοῦ ναύτου τῆς ἄνω βασιλείας νὰ βλέπῃ πρὸς τὰ κάτω καὶ πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην δόξαν, αἰφνιδίως παρασύρει ἔξω ὅλον τὸν πλοῦτον τῆς ψυχῆς, ἀφοῦ δὲ σύρῃ πρὸς τὰ κάτω ἐπάνω εἰς τὴν γῆν τὸ θεμέλιον τῶν ἀρετῶν, προκαλεῖ οὐρανομήκεις κόπους, διότι κάμνει νὰ ζητῆται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ἡ ἀμοιβὴ διὰ τοὺς κόπους ποὺ κατεβλήθησαν, ἐνῶ ἔπρεπε νὰ βλέπωμεν μόνον πρὸς τὸν Θεόν, νὰ ἀποταμιεύωμεν εἰς αὐτὸν τὰ κατορθώματά μας καὶ νὰ λαμβάνωμεν ἔτσι τὴν ἀμοιβὴν μας μόνον ἀπὸ αὐτόν. Ἡμεῖς ὅμως ἐπροτιμήσαμεν νὰ ἐργαζώμεθα διὰ τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων παρὰ νὰ ἐπιδιώκωμεν μὲ ζῆλον τὰ καλὰ διὰ τὸν Θεόν, καὶ ἀπαιτοῦμεν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τὸν κενὸν μισθὸν τοῦ ἐπαίνου· ἔτσι δὲ εὐλόγως καὶ δικαίως χάνομεν τὰς θείας ἀμοιβὰς, διότι δὲν κοπιᾶζομεν διὰ τὸν Θεόν, ἀλλ’ ἐργαζόμεθα διὰ τοὺς ἀνθρώπους. Ἀπὸ αὐτοῦ λοιπὸν ἀφοῦ ἀντὶ μισθῶν εἰσπράττομεν τὴν ζημίαν τῶν μισθῶν, τί θὰ ζητήσωμεν ἀπὸ τὸν Θεόν, διὰ τὸν ὅποιον δὲν ἠθελήσαμεν νὰ ἐργασθῶμεν καθόλου; Καὶ ὅτι αὐτὸ εἶναι ἀληθὲς ἄκουσε τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον, ποὺ λέγει διὰ τοὺς πράττοντας καλὰ ἔργα χάριν τῶν ἀνθρώπων· «ἀληθῶς λέγω εἰς ὑμᾶς, ἔχουν λάβει ἤδη τὸν μισθὸν αὐτῶν»⁵⁵.

2. Φύγωμεν οὖν κενοδοξίαν, τὸν γλυκὸν σκυλευτὴν τοῦ πνευματικοῦ πλοῦτου, τὸν ἡδὺν τῶν ἡμετέρων ψυχῶν πολέμιον, τὸν σῆτα τῶν ἀρετῶν, τὸν μεθ' ἡδονῆς τὰ ἡμέτερα καλὰ ληϊζόμενον, τὸν μέλιτι χρίσαντα τῆς οἰκείας ἀπάτης τὸ δηλη-
 5 τήριον καὶ ταῖς διανοαῖς τῶν ἀνθρώπων τὴν ὀλεθρίαν ὀρέγοντα κύλικα, ἵνα, οἶμαι, τοῦ πάθους ἐμφορηθῶσιν ἀπλήστως. Γλυκὸν γὰρ ἀνθρωπίνῃ δόξα τοῖς ἀπαιδεύτοις. Ἄλλως δὲ καὶ κρίσεως ὀρθῆς εὐκόλως ἀμαρτάνειν τοὺς ἀλόντας παρασκευάζει. Ὁ γὰρ ταύτης ἐφιέμενος τὰς μὲν οἰκείας κρίσεις κατέ-
 10 λυσε· τοῦτο δὲ νενόμικε τίμιον, ὅπερ ἂν παρὰ τῶν προστυχόντων θαυμάζηται. Ὡς, εἶγε, πονηροὶ ὄντες ἢ ἀλόγιστοι, θαυμάζοιεν τὰ κακά, τοῦτο δρᾷσει πάντως ὁ ἐπαινούμενος, ὅπερ τοὺς κοιτᾶς τῶν οἰκείων ἐπιτηδευμάτων καλὸν ὑπειληφέναι νενόμικεν· ὡς εἶναι τὴν κενοδοξίαν οὐ μόνον καθαιρέτιν τῶν κα-
 15 λῶν πράξεων, ἀλλὰ καὶ τῶν πονηρῶν ὁδηγόν. Διὸ δὴ προσήκει, πρὸς τὸν ὀρθὸν λόγον καὶ πρὸς τὸν Θεὸν βλέποντας, τὸν τοῦ ὀρθοῦ λόγου καθηγητὴν, ταύτη βαδίζειν, ἥπερ ἂν ὁ Θεὸς ὑφηγηῆται· κἂν ἐπαινωσὶ τινες τὴν τοιαύτην ὁδόν, μὴ μέγα τιθέναι τὸν ἐκείνων ἔπαινον, πρὸς τὸν ἄνωθεν ἐπαινήτην ὀρῶν-
 20 τας, συγχαίρειν δὲ μόνον αὐτοῖς τῆς ὀρθῆς περὶ τὰ καλὰ κρίσεως· κἂν ψέγωσιν ἕτεροι, μηδαμῶς καταδύεσθαι, ταλανίζειν δὲ ἐκείνους τοὺς ὀρθῆς κρίσεως ἀμοιροῦντας καὶ σκότος διανοίας τὸ δεινότατον ὑπομένοντας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ΄

Περὶ εὐκαιρίας λόγων.

25 Ταῦτα μὲν οὖν τὰ κεφαλαιώδη τῶν κατορθωμάτων, ἅπερ οὐ πρὸς τὸ μέγεθος τῆς οἰκείας ἀρετῆς διηγόρευται, πρὸς δὲ τὸ μέτρον τῆς ἡμετέρας δυνάμεως· τὰς μέντοιγε καθεξῆς

2. Ἐὰς ἀποφύγωμεν λοιπὸν τὴν κενοδοξίαν, τὸν θελκτικὸν σκυλευτὴν τοῦ πνευματικοῦ πλοῦτου, τὸν εὐχάριστον ἐχθρὸν τῶν ψυχῶν μας, τὸν σκόρον τῶν ἀρετῶν, τὸν λαφυραγωγῶντα μεθ' ἡδονῆς τὰ καλὰ μας, αὐτὸν ποῦ ἤλειψε μὲ μέλι τὸ δηλητήριον τῆς ἀπάτης του καὶ ἠπλωσε πρὸς τὰς διανοίας τῶν ἀνθρώπων τὸ θανατηφόρον ποτήρι, διὰ νὰ γεμίσουν, νομίζω, ἀπλήστως ἀπὸ τὸ πάθος. Γλυκεῖα πράγματι εἶναι ἡ ἀνθρωπίνη δόξα διὰ ταύς ἀπαιδεύτους. Ἄλλως τε κάμνει αὐτοὺς ποῦ κυριεῖ νὰ μὴ κρίνουν ὀρθῶς. Διότι ὁ ἐπιθυμῶν τὴν δόξαν, τὴν ἰδικὴν του μὲν κρίσιν ἀχρήστευσεν, ἐκεῖνο δὲ θεωρεῖ ἔντιμον, τὸ ὅποσον θαυμάζεται ἀπὸ τοὺς τυχόντας. Ὡστε, ἐὰν οἱ πονηροὶ καὶ ἀνόητοι θαυμάζουν τὸ κακόν, καὶ ὁ ἐπαινούμενος θὰ πράξῃ ὅπωςδὴποτε τοῦτο ποῦ πιστεῖ ὅτι ἐπιδοκιμάζουν οἱ κριταὶ τῶν ἔργων του, εἰς τρόπον ὥστε ἡ κενοδοξία νὰ εἶναι ὄχι μόνον καθαιρέτις τῶν καλῶν πράξεων, ἀλλὰ καὶ ὀδηγὸς πρὸς τὰς πονηράς. Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ βλέπωμεν πρὸς τὸν ὀρθὸν λόγον καὶ πρὸς τὸν Θεόν, τὸν καθοδηγητὴν τοῦ ὀρθοῦ λόγου, καὶ νὰ βαδίζωμεν ἔτσι, ὅπως μᾶς ὑποδεικνύει ὁ Θεός· ἐὰν δὲ μερικοὶ ἐπαινοῦν αὐτὸν τὸν δρόμον, νὰ μὴ θεωροῦμεν τὸν ἔπαινον των μεγάλο πρᾶγμα, καθὼς ἀποβλέπομεν εἰς τὸν οὐράνιον ἐπαινέτην, ἀλλὰ μόνον νὰ χαίρωμεν μαζί των διὰ τὴν ὀρθὴν ἐκτίμησιν τῶν καλῶν· καὶ ἂν ἄλλοι κατηγοροῦν, νὰ μὴ κλονιζώμεθα καθόλου, νὰ ἐλεεινολογοῦμεν δὲ ἐκείνους, ποῦ δὲν γνωρίζουν νὰ κρίνουν ὀρθῶς καὶ ὑποφέρουν τὸ φοβερώτατον σκότος τῆς διανοίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 11

Περὶ τοῦ καταλλήλου χρόνου πρὸς ὁμιλίαν.

Αὐτὰ λοιπὸν εἶναι τὰ κεφαλαιώδη κατορθώματα, τὰ ὅποια δὲν ἔχουν ὀρισθῆ κατὰ τὸ μέγεθος τῆς οἰκείας ἀρετῆς, ἀλλὰ κατὰ τὸ μέτρον τῆς δυνάμεώς μας· ἀλλὰ καὶ τὰς ἄλλας ἀρετάς, ὅσαι

ἀρετάς, ὅσαι τὸ πρόχειρον ἤθος ἐπικοσμοῦσι, ῥάδιον οἶμαι
κατιδεῖν ἅπασι, οἷον λόγων εὐκαιρίαν καὶ πρὸς τὸ χρήσιμον
προφοράν. Χρήσιμον δ' ἂν εἴη ἢ τὸ περὶ ἀρετῆς ἐν καιρῷ δια-
λέγεσθαι ἢ τὸ πρὸς τὴν ἐνεστῶσαν καὶ κατεπεύγουσαν χρείαν
5 τοὺς λόγους ποιεῖσθαι ἢ καὶ ὄλως πρὸς τὴν τῶν ἀκουόντων
οἰκοδομήν· τοὺς δὲ λοιποὺς ὡς περιττοὺς καὶ ἀνωφελεῖς πα-
ραιτεῖσθαι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'

Ὅτι οὐ χρὴ πρὸς ἐδτραπελίαν βλέπειν τὸν ἀσκητήν.

Ἐδτραπελίας ἀπάσης ἀπέχεσθαι προσήκει. Πολλὰ γάρ
10 συμβαίνει τοὺς περὶ τὰ τοιαῦτα ἀσχολουμένους τοῦ ὀρθοῦ
λόγον διαμαρτάνειν, τῆς ψυχῆς πρὸς γελοιασμόν διαχεομένης
καὶ τὸ τῆς φρονήσεως σύννου καὶ πεπυκνωμένον καταλυού-
σης. Πολλάκις δὲ τὸ κακὸν ὁδῶ βαδίζον καὶ εἰς αἰσχρολογίαν
καὶ ἀτοπίαν τὴν ἐσχάτην κατέλυσεν, ὡς μὴ συμβαίνειν κατὰ
15 ταῦτόν ψυχῆς νῆψιν καὶ ἐδτραπελίας διάχυσιν. Εἰ δέ που καὶ
δέοι, ὥστε μικρὸν ὑπανεῖναι τὸ σκυθρωπόν, διὰ τῶν λόγων
φαιδρύνεσθαι, ἔστω ὁ λόγος ὑμῶν χάριτος γέμων πνευματικῆς
καὶ τῷ εὐαγγελικῷ ἅλατι ἠρτυμένος, ἵνα τῆς ἔνδοθεν σοφῆς
οἰκονομίας τὴν εὐωδίαν ἐπιφέρηται καὶ διπλῶς εὐφραίνῃ τὸν
20 ἀκροατήν, τῇ τε ἀνέσει τῇ τε τῆς συνέσεως χάριτι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'

Περὶ πραότητος, καὶ τίνα τρόπον ἀγάπη συνίσταται.

Πραότητος δεῖ ὅτι μάλιστα ἔμπλεων εἶναι τὸν ἀσκητήν,
ἐπειδὴ τοῦ πνεύματος τῆς πραότητος ἢ μετέσχηκεν ἢ μετα-
σχεῖν ἐφίεται. Καὶ προσήκει τὸν τούτου ξενιστὴν τῷ ξενι-

ἐπικοσμοῦν τοὺς συνήθεις τρόπους τῆς ζωῆς, ὅπως εἶναι οἱ κατάλληλοι λόγοι εἰς τὸν κατάλληλον καιρὸν καὶ μὲ σκοπὸν τὴν ὠφέλειαν, κρίνω ὅτι εἶναι εὐκόλον εἰς ὅλους νὰ τὰς γνωρίσουν. Ὁφέλιμοι δὲ λόγοι εἶναι ἡ συζήτησις, εἰς τὸν κατάλληλον καιρὸν, περὶ ἀρετῆς, ἣ ἐκεῖνοι ποὺ ἀνταποκρίνονται εἰς τὴν ὑπάρχουσαν καὶ κατεπείγουσαν ἀνάγκην, ἣ καὶ ἐκεῖνοι ποὺ ἀποσκοποῦν γενικῶς εἰς τὴν ὠφέλειαν τῶν ἀκουόντων. Τοὺς ἄλλους λόγους νὰ τοὺς ἀποφεύγωμεν ὡς περιττοὺς καὶ ἀνωφελεῖς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 12

Ἔστιν ὁ ἀσκητὴς δὲν πρέπει νὰ ρέπη πρὸς εὐτραπείαν.

Πρέπει νὰ ἀποφεύγη κάθε εὐτραπείαν, διότι πολλάκις συμβαίνει νὰ ἐκκλίνουν ἀπὸ τὴν λογικὴν οἱ ἀσχολούμενοι περὶ τὰ τοιαῦτα, καθότι ἡ ψυχὴ διασπᾶται εἰς τὸν γέλωτα καὶ παραλύει τὴν σύνεσιν καὶ τὴν συγκέντρωσιν τῆς σκέψεως. Πολλάκις δὲ τὸ κακὸν κατὰ τὴν πορείαν του καταλήγει καὶ εἰς αἰσχρολογίαν καὶ εἰς τὴν ἐσχάτην ἀτοπίαν, ὥστε νὰ μὴ συμβιβάζεται συγχρόνως ἡ νῆψις τῆς ψυχῆς καὶ ἡ διάχυσις εἰς εὐτραπείαν. Ἐὰν δὲ χρειασθῇ ποτε νὰ δημιουργηθῆται φαιδρὰ διάθεσις διὰ τῶν λόγων, διὰ νὰ καταστέλλεται κάπως ἡ θλίψις, ἃς εἶναι ὁ λόγος σας γεμάτος ἀπὸ πνευματικὴν χάριν καὶ νοστιμισμένος μὲ τὸ εὐαγγελικὸν ἄλας, διὰ νὰ ἀποπνέῃ τὴν εὐωδίαν τῆς ἐσωτερικῆς σοφῆς οἰκονομίας καὶ νὰ εὐφραίνῃ τὸν ἀκροατὴν καὶ μὲ τὴν χαλάρωσιν καὶ μὲ τὴν χάριν τῆς συνέσεως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 13

Περὶ πραότητος καὶ εἰς τί συνίσταται ἡ ἀγάπη.

Ἔστιν ὁ ἀσκητὴς πρέπει νὰ ἔχη, ὅσον γίνεται περισσότερο, πραότητα, διότι ἔχει μετάσχει ἢ ἐπιθυμεῖ νὰ μετάσχη τοῦ πνεύματος τῆς πραότητος. Καὶ πρέπει ἐκεῖνος ποὺ φιλοξενεῖ

ζομένῳ προσεοικέναι. Εἰ δέ που καὶ ἀγανακτήσεως δέοι κατὰ τοῦ ῥαθυμοῦντος ὑφ' ἡμῖν δηλαδὴ τεταγμένου, ἔστω λογισμῶ κεκραμένη ἢ ἀγανάκτησις. Καὶ γὰρ ξίφεσι κέχρηται μὲν καὶ ἀνδροφόνοι, κέχρηται δὲ καὶ ἰατρῶν παῖδες. Ἄλλ' οἱ μὲν, 5 ἐπειδὴ ὀργῇ καὶ ὤμότητι τὸ ξίφος διαχειρίζονται, τὰ πάντων ἀτοπώτατα δρῶσι, τοὺς ὁμογενεῖς διαχρῶμενοι· οἱ δέ, ἐπειδὴ λογισμῶ πρὸς τὴν διὰ ξίφους ἐνέργειαν ἀφικνοῦνται, τὰ μέγιστα ἐντεῦθεν ὠφελοῦσι· τοὺς γὰρ κινδυνεύοντας περισώζουσιν. Οὕτω καὶ ὁ σὺν λόγῳ διαγανακτεῖν ἐγνωκῶς ὤνησε τὰ μεγάλα 10 τοῦτον, καθ' οὗ ἐποίησατο τὴν ἀγανάκτησιν, ῥαθυμίαν ἢ πονηρίαν ἐπανορθούμενος· ὁ δὲ ὀργῆς πάθει κεκρατημένος οὐδὲν ὑγιὲς ἀπεργάζεται. Ὅτι δὲ καὶ τοῖς πραότητος ἐπιμελουμένοις πρέπει ἢ εὐκαιρος ἀγανάκτησις, δηλὸν ἐντεῦθεν. Καὶ γὰρ Μωυσῆς, πραότατος πάντων ἀνθρώπων μαρτυρηθείς, τοῦ 15 καιροῦ καλοῦντος διηγανάκτησε καὶ εἰς τοσοῦτον προὔβη κινήσεως, ὥστε φόνῳ τῶν ὁμοφύλων ὀρίσαι τὴν ἀγανάκτησιν, τοῦτο μὲν, ἠνίκα τὸν μόσχον ἐτέκταινον, τοῦτο δέ, ὁπότε τῷ Βεελφεγῶρ ἐμιάνθησαν. Ὡστε ἔνι, καὶ πρᾶον ὄντα, σὺν λόγῳ διαθερμαίνεσθαι καὶ τὸ τῆς πραότητος μὴ διαφθείρειν καλόν. 20 Τὸ δὲ ἀκίνητον μένειν ἢ δεόντως μὴ ἀγανακτεῖν, ἀργίας τῆς φύσεως, οὐ πραότητος ἂν εἴη. Τῇ δὲ πραότητι πέφυκέ πως καὶ τὸ ἀνεξίκακον ἐπεσθαι. Πραότης γὰρ ἀνεξικακίας μήτηρ. Οὐδὲν δὲ ἦττον τοῖς κατὰ ἀλήθειαν πραέσιν, ἀλλὰ μὴ βαρύτητι πεπληγμένοις τὸ ἦθος, καὶ τὸ χρηστὸν συγκέκρται. Χρη- 25 στότης γὰρ ὕλη πραότητος. Ταῦτα δέ, συγκρινόμενα ἀλλήλοις καὶ συντιθέμενα, τὸ κράτιστον τῶν ἀρετῶν τὴν ἀγάπην ἀποτελεῖ.

αὐτὸ τὸ πνεῦμα νὰ ὁμοιάζῃ μὲ αὐτὸ ποῦ φιλοξενεῖται. Ἐὰν δὲ χρειασθῆ ποτὲ νὰ ἀγανακτήσωμεν κατὰ τοῦ ραθυμοῦντος ὑφισταμένου μας, ἡ ἀγανάκτησις ἄς εἶναι λογική. Διότι ξίφη χρησιμοποιοῦν καὶ οἱ φονεῖς καὶ οἱ ἰατροί. Ἄλλ' οἱ φονεῖς, ἐπειδὴ τὸ χρησιμοποιοῦν μὲ ὀργὴν καὶ κατὰ τρόπον ὠμόν, πράττουν ἄκρως παράλογα πράγματα, φονεύοντες τοὺς συνανθρώπους των· ἐνῶ οἱ ἰατροί, ἐπειδὴ χρησιμοποιοῦν τὸ ξίφος κατὰ τὴν λογικὴν, παρέχουν μεγίστην ὠφέλειαν, διότι σώζουσι τοὺς κινδυνεύοντας. Ἔτσι, καὶ αὐτὸς ποῦ ἔχει μάθει νὰ ἀγανακτῇ λογικὰ προσφέρει μεγάλην ὠφέλειαν πρὸς ἐκεῖνον κατὰ τοῦ ὁποῖου στρέφεται ἡ ἀγανάκτησίς του, διότι ἐπανορθώνει τὴν ραθυμίαν ἢ τὴν πονηρίαν· ἐνῶ ἐκεῖνος ποῦ κυριαρχεῖται ἀπὸ τὸ πάθος τῆς ὀργῆς οὐδέποτε ἐνεργεῖ ὀρθῶς. Εἶναι δὲ φανερόν ἀπὸ αὐτὰ ὅτι ἡ ἀγανάκτησις εἰς τὸν κατάλληλον χρόνον ἀρμόζει καὶ εἰς τοὺς ἔχοντας περὶ πολλοῦ τὴν πραότητα. Διότι καὶ ὁ Μωυσῆς, ποῦ ἐμαρτυρήθη ὡς ὁ πραότερος ἐξ ὄλων τῶν ἀνθρώπων⁵⁸, ὅταν τὸ ἀπήτησεν ὁ καιρὸς, ἠγανάκτησε καὶ ἔφθασεν εἰς τοιοῦτον σημεῖον ταραχῆς, ὥστε νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν ἀγανάκτησιν διὰ τοῦ φόνου τῶν ὁμοφύλων, ἀφ' ἐνὸς μὲν ὅταν κατεσκεύαζον τὸν μόσχον⁵⁷, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὅταν ἐμιάνθησαν διὰ τοῦ Βεελφεγῶρ⁵⁸. Ὡστε εἶναι δυνατόν καὶ ὁ πρᾶος ἀκόμη νὰ ἀγανακτῇ, ὅπως ὀρίζει ἡ λογική, καὶ νὰ μὴ καταστρέφῃ τὴν ἀρετὴν τῆς πραότητος. Τὸ νὰ μένῃ δὲ κάποιος ἀσυγκίνητος ἢ νὰ μὴ ἀγανακτῇ, ὅπως ἐπιβάλλεται, δὲν σημαίνει πραότητα, ἀλλὰ ἀργίαν τῆς φύσεως. Τὴν πραότητα δὲ ἀκολουθεῖ κάπως κατὰ φύσιν ἡ ἀνεξικακία, διότι ἡ πραότης εἶναι μήτηρ τῆς ἀνεξικακίας. Ἄλλ' ἐξ ἴσου ὑπάρχει καὶ ἡ καλωσύνη εἰς τοὺς ἀληθινούς πραεῖς, ἀλλ' ὄχι εἰς τοὺς ἔχοντας διεφθαρμένον τὸν χαρακτῆρα. Διότι ἡ καλωσύνη εἶναι ἡ ὕλη τῆς πραότητος. Αὐτὰ δὲ, ὅταν συγχωνευθοῦν μαζὶ καὶ συνενωθοῦν, συναποτελοῦν τὴν ἀρίστην τῶν ἀρετῶν, τὴν ἀγάπην.

---

58. Ἄρ. 25, 5.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'

Περὶ φρονήσεως.

Πάντων μέντοι τῶν πραττομένων φρόνησιν ἡγεῖσθαι προσήκει. Φρονήσεως γὰρ δίχα πᾶν ὅτι, κἂν καλὸν εἶναι δοκῇ, εἰς κακίαν διὰ τῆς ἀκαιρίας καὶ τῆς ἀμετρίας μετέπεσε. 5 Λόγου δὲ καὶ φρονήσεως τοῖς ἀγαθοῖς τὸν καιρὸν καὶ τὸ μέτρον ὀρίζοντος, θανμαστόν τι τὸ τῆς χρήσεως αὐτῶν κέρδος τοῖς τε διδοῦσι καὶ τοῖς λαμβάνουσι γίνεται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ'

Περὶ πίστεως καὶ ἐλπίδος.

Πάντων μέντοι τῶν ἐγχειρημάτων ἡγεῖσθω πίστις ἢ εἰς 10 Θεόν, καὶ συνεπέσθω τὸ εὐελπι, ἵνα τῇ μὲν πίστει δύναμιν τῆς ψυχῆς ἐρειδόμεθα, τῇ δὲ εὐελπιστία πρὸς τὰ καλὰ προθυμώμεθα. Οὐδὲ γὰρ ἢ περὶ τὰ καλὰ τῶν ἀνθρώπων ἐγχειρησις δίχα τῆς ἄνωθεν βοηθείας τελειωθήσεται, οὐδὲ ἢ ἄνωθεν χάρις ἐπὶ τὸν μὴ σπουδάζοντα παραγένοιτ' ἂν ἄλλ' ἐκάτερα 15 συγκεκρωῆσθαι προσήκει, σπουδὴν τε ἀνθρωπίνην καὶ τὴν διὰ τῆς πίστεως ἄνωθεν καθήκουσαν συμμαχίαν εἰς τελείωσιν ἀρετῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΣ'

Περὶ ταπεινοφροσύνης.

Ἐπὶ πᾶσι μέντοι τοῖς παρ' ἡμῶν κατορθουμένοις ἢ ψυχῇ 20 τῆς κατορθώσεως τὰς αἰτίας ἐπὶ τὸν Δεσπότην ἀναφερέτω, μηδὲν ὅλως κατορθοῦν ἐξ οἰκείας λογιζομένη δυνάμεως. Ἡ γὰρ τοιαύτη διάθεσις τὴν ταπεινοφροσύνην ἡμῖν ἐμποιεῖν πέφυκε. Ταπεινοφροσύνη δὲ θησαυροφυλάκιον ἀρετῶν. Ταῦτά

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 14

Περὶ φρονήσεως.

Ἡ φρόνησις πρέπει νὰ προηγηται ὅλων τῶν πράξεων. Διότι χωρὶς φρόνησιν ὅτιδῆποτε, ἀκόμη καὶ αὐτὸ ποῦ φαίνεται καλόν, μεταπίπτει εἰς κακίαν, ὅταν γίνεται εἰς ἀκατάλληλον χρόνον καὶ χωρὶς μέτρον. Ὅταν δὲ ὁ λόγος καὶ ἡ φρόνησις καθορίζουν τὸν καιρὸν καὶ τὸ μέτρον διὰ τὰ ἀγαθὰ, ἡ ὠφέλεια ἀπὸ τὴν χρῆσιν των εἶναι θαυμαστὴ καὶ διὰ τοὺς δίδοντας καὶ διὰ τοὺς λαμβάνοντας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 15

• Περὶ πίστεως καὶ ἐλπίδος.

Ὅλων τῶν ἐγχειρημάτων νὰ προηγηται ἡ πίστις εἰς τὸν Θεὸν καὶ νὰ ἀκολουθῇ ἡ αἰσιοδοξία, ὥστε μὲ τὴν πίστιν νὰ ἐνισχύωμεν τὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς καὶ μὲ τὴν αἰσιοδοξίαν νὰ εἴμεθα πρόθυμοι διὰ τὰ καλὰ. Διότι χωρὶς τὴν ἄνωθεν βοήθειαν οὔτε ἡ ἐπιδίωξις τῶν καλῶν ἐκ μέρους τῶν ἀνθρώπων ἡμπορεῖ νὰ φθάσῃ τὸ τέλειον, ἀλλ' οὔτε καὶ ἡ ἄνωθεν χάρις ἡμπορεῖ νὰ ἔλθῃ εἰς τὸν ἀπρόθυμον· τούναντίον, διὰ νὰ γίνῃ τελεία ἡ ἀρετὴ, καὶ αἱ δύο πρέπει νὰ συνενωθοῦν, δηλ. καὶ ἡ ἀνθρωπίνη προθυμία καὶ ἡ ἐνίσχυσις ποῦ κατέρχεται ἄνωθεν διὰ πίστεως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 16

Περὶ ταπεινοφροσύνης.

Δι' ὅλα τὰ κατορθώματά μας ἡ ψυχὴ ἄς ἀναφέρῃ τὰς αἰτίας εἰς τὸν Δεσπότην, σκεπτομένη ὅτι τίποτε δὲν κατορθώνει μὲ τὴν ἰδικὴν τῆς δύναμιν. Διότι ἡ διάθεσις αὐτοῦ τοῦ εἶδους δημιουργεῖ μέσα μας συνήθως τὴν ταπεινοφροσύνην. Ἡ ταπεινοφροσύνη δὲ εἶναι θησαυροφυλάκιον ἀρετῶν. Αὐτὰ ἄς

σοι παρ' ἡμῶν, ὡς ἂν τις εἴποι, σπέρματα τῶν περὶ ἀρετῆς λόγων· σὺ δέ, λαβὼν ἐντεῦθεν, πολύχον ἡμῖν ἔργασαι τὸν καρπὸν, καὶ πλήρου τὸν τῆς Σοφίας λόγον, τὸν διδόναι κελεύοντα τοῖς σοφοῖς ἀφορμάς, ἵνα σοφώτεροι γένωνται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ'

5 Κατὰ πόσους τρόπους οἱ πονηροὶ λογισμοὶ ἐν ψυχῇ συνίστανται.

1. Ἐπειδὴ δὲ φθάσαντες μὲν ἤδη τὰ περὶ τῶν λογισμῶν ἐξήτάσαμεν, οὐ διειλόμεθα δὲ κατὰ πόσους τρόπους αἱ πονηραὶ ἔννοιαι τοῖς ὀρθοῖς λογισμοῖς ἐπιφύονται, νῦν καὶ τοῦτο 10 προσθεῖναι ἐδικαιώσαμεν, ὥστε εἶναι τελειοτάτην τὴν τοῦ μέρους ἐξέτασιν. Δύο τοίνυν τρόποι, καθ' οὓς αἱ ἀπρεπεῖς ἔννοιαι παρενοχλοῦσι τοῖς ὀρθοῖς λογισμοῖς· ἢ τῆς ψυχῆς κατ' οἰκείαν ὀλιγωρίαν περὶ τὰ μὴ προσήκοντα πλανωμένης καὶ φαντασίαις ἐκ φαντασιῶν ἀλογίστοις ἐντυγχανούσης, ἢ κατ' ἐπιβουλήν 15 τοῦ διαβόλου πειρωμένου πραγμάτων ἀτοπίας ὑποφαίνειν τῇ διανοίᾳ καὶ ταύτην ἀπάγειν τῆς τῶν ἐπαινετῶν θεωρίας καὶ διασκέψεως. Ὅταν μὲν οὖν ἡ ψυχὴ, τὸ πυκνὸν καὶ σύντονον τῆς διανοίας ὑποχαλάσασα, μνήμας τὰς προστυχοῦσας καὶ τῶν τυχόντων ἀναφέρῃ πραγμάτων, τηρικαῦτα ὁ λογισμὸς, 20 ἀπαιδευτῶς καὶ ἀνεπιστημόνως πρὸς τὰ μνημονευθέντα τῶν πραγμάτων φερόμενος, τούτοις τε ἐπὶ πλείον ἐνασχολούμενος, πλάνους ἐκ πλάνων μεταβαίνει μακροὺς καὶ εἰς ἀσυχρότητας πολλάκις καὶ ἀτοπίας ἐννοιῶν καταστρέφει τὸ τελεutaῖον. Ἄλλὰ τὴν μὲν τοιαύτην ὀλιγωρίαν τῆς ψυχῆς καὶ διάχυσιν 25 πυκνοτέρᾳ καὶ ἐπιστρεφεστέρᾳ τῇ τῆς διανοίας ἐπιστάσει διορθοῦσθαι καὶ ἐπανάγειν δεῖ, καὶ τῇ πρὸς τὸ παρὸν αἰεὶ περὶ τὰ καλὰ διασκέπει προσασχολεῖν.

2. Ὅταν δὲ ὁ διάβολος ἐπιβουλεύειν ἐπιχειρῇ καὶ μετὰ πολλῆς τῆς σφοδρότητος, ὥσπερ τινὰ βέλη πεπυρωμένα, τοὺς

εἶναι ἀπὸ ἡμᾶς διὰ σέ, ὅπως θὰ ἔλεγε κάποιος, σπέρματα τῶν περὶ ἀρετῆς λόγων· σὺ δέ, ἀφοῦ τὰ λάβης, νὰ μᾶς ἀποδώσης πολλοὺς καρπούς καὶ νὰ ἐκπληρώσης τὸν λόγον τῆς Σοφίας, ποὺ προτρέπει νὰ δίδωμεν ἀφορμὰς εἰς τοὺς σοφοὺς, διὰ νὰ γίνουσι σοφώτεροι ⁵⁹.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 17

Κατὰ πόσους τρόπους γεννῶνται οἱ πονηροὶ λογισμοὶ εἰς τὴν ψυχὴν.

1. Ἐπειδὴ ἐξητάσαμεν ἤδη τὰ περὶ τῶν λογισμῶν, δὲν διεκρίναμεν δὲ κατὰ πόσους τρόπους αἱ πονηραὶ σκέψεις βλαστάνουσι μέσα εἰς τοὺς ὀρθοὺς λογισμοὺς, τώρα καὶ τοῦτο ἐκρίναμεν ὀρθὸν νὰ προσθέσωμεν, ὥστε ἡ ἐξέτασις αὐτοῦ τοῦ μέρους νὰ γίνῃ τελεία. Δύο τρόποι λοιπὸν ὑπάρχουσι κατὰ τοὺς ὁποίους αἱ ἀπρεπεῖς σκέψεις παρενοχλοῦν τοὺς ὀρθοὺς λογισμοὺς· ἢ ἡ ψυχὴ ἐξ αἰτίας τῆς ἰδικῆς τῆς ἀμελείας περιφέρεται γύρω ἀπὸ τὰ ἀπρεπεῖ καὶ φαντάζεται παράλογα πράγματα, ἢ ὁ διάβολος προσπαθεῖ μὲ ἐχθρότητα νὰ ὑποδείξῃ κάπως εἰς τὸν νοῦν παράλογα πράγματα καὶ νὰ τὸν ἀπομακρύνῃ ἀπὸ τὴν θεωρίαν καὶ τὴν σκέψιν τῶν ἐπαινετῶν πραγμάτων. Ὅταν λοιπὸν ἡ ψυχὴ χαλαρώσῃ τὴν συγκέντρωσιν καὶ τὴν ἔντασιν τοῦ νοῦ καὶ ἐνθυμῆται τὰ τυχόντα, τότε ὁ λογισμὸς, φερόμενος πρὸς τὰ ἀναφερθέντα πράγματα χωρὶς κατάρτισιν καὶ κατάλληλον γνῶσιν, καὶ ἀσχολούμενος περισσότερον μὲ αὐτὰ, μεταβαίνει ἀπὸ πλάνης εἰς μεγαλυτέρας πλάνης καὶ καταστρέφεται πολλακίς μὲ αἰσχροῦς καὶ παραλόγους σκέψεις. Ἄλλ' αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὴν ἀμέλειαν καὶ τὴν διάσπασιν τῆς ψυχῆς πρέπει νὰ διορθῶνουμε καὶ νὰ ἀποκαθιστῶμεν μὲ ἐντονωτέραν καὶ συνεχῆ τὴν προσοχὴν τοῦ νοῦ καὶ νὰ στρέφωμεν τὸν νοῦν πάντοτε μὲ τὴν σκέψιν τῶν καλῶν πρὸς τὸ παρὸν πρᾶγμα.

2. Ὅταν δὲ ὁ διάβολος ἐπιχειρῇ νὰ μᾶς προσβάλλῃ καὶ σπεύδῃ νὰ ἐξαπολύσῃ μὲ πολλὴν σφοδρότητα, ὡς πυρακτω-

παρ' αὐτοῦ λογισμοὺς ἐνιέναι ἡσυχάζουση καὶ ἡρεμούση βιά-
 ζηται τῇ ψυχῇ, καὶ ταύτην αἰφνίδιον ἐμπιπρᾶν καὶ χρονίας καὶ
 δυσεκλύτους τὰς μνήμας τῶν ἅπαξ ἐμβληθέντων ἐργάζεσθαι,
 5 τηρικαῦτα νήψει καὶ προσεχεία συντονωτέρω τὰς τοιαύτας
 ἐπιβουλάς ὑπεξίστασθαι δεῖ, καθάπερ ἀθλητοῦ τινος ἀκριβε-
 στάτη φυλακῇ καὶ τάχει σώματος τὰς λαβὰς τῶν ἀντιπάλων
 ἐκτρεπομένου, καὶ τὸ πᾶν τῇ προσευχῇ καὶ τῇ ἐπικλήσει τῆς
 ἄνωθεν συμμαχίας διδόναι τὴν τοῦ πολέμου καθαίρεσιν καὶ
 τὴν τῶν τοξευμάτων ἀποτροπὴν. Τοῦτο γὰρ ἡμᾶς ὁ Παῦλος
 10 ἐδίδαξε λέγων « Ἐπὶ πᾶσιν ἀναλαβόντες τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως,
 ἐν ᾧ δυνήσεσθε πάντα τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ τὰ πεπυρωμένα
 σβέσαι ». Κἂν τοίνυν ἐν αὐταῖς ταῖς προσευχαῖς ὑποβάλλῃ
 τὰς πονηρὰς φαντασίας, μὴ ἀφιστάσθω ἡ ψυχὴ τοῦ προσεύ-
 χεσθαι, μηδὲ οἰέσθω οἰκεῖα εἶναι γεώργια τὰς πονηρὰς τοῦ
 15 ἐχθροῦ ἐπισπορὰς καὶ τὰς τοῦ ποικίλου θαυματοποιοῦ φαντα-
 σίας· ἀλλὰ λογισαμένη τῇ ἀναιδείᾳ τοῦ τῆς πονηρίας εὐρετοῦ
 τὴν τῶν ἀτόπων ἐννοιῶν φαντασίαν γίνεσθαι, μᾶλλον ἐπιτει-
 νέτω τὴν πρόσπτωσιν καὶ ἰκετευέτω τὸν Θεὸν ἀποσκεδασθῆ-
 ται αὐτῷ τὸ πονηρὸν διατείχισμα τῆς τῶν ἀτόπων λογισμῶν
 20 μνήμης, ὥστε ἀπαρεμποδίτως τῇ τῆς διανοίας ὀρμῇ ἀχρόνως
 καὶ ὀξυρρεπῶς πρὸς τὸν Θεὸν διαβαίνειν, μηδαμοῦ ταῖς τῶν
 πονηρῶν ἐνθυμημάτων ἐφόδοις διακοπτόμενον. Εἰ δὲ καὶ ἐπι-
 τείνουτο ἡ τοιαύτη τῶν λογισμῶν ἐπήρεια διὰ τὴν τοῦ προσ-
 πολεμουῦντος ἀναίδειαν, οὐδὲ οὕτως ἀπαγορεύειν οὐδὲ ἡμέρ-
 25 γους τοὺς ἀγῶνας καταλιμπάνειν προσήκει, ἀλλὰ μέχρι τοσοῦ-
 του καρτερεῖν, μέχρις ἂν ὁ Θεός, τὴν ἡμετέραν ἐνστασιν θεα-
 σάμενος, τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος ἐπιλάμψῃ, τὸν μὲν ἐπίβου-
 λον φνγαδεύουσαν, τὴν δὲ διάνοιαν ἡμῶν καθαίρουσαν καὶ θείου
 φωτὸς ἐμπιπλῶσαν καὶ ἀκυμᾶντῳ γαλήνῃ τὸν λογισμὸν τῷ
 30 Θεῷ λατρεύειν μετ' εὐφροσύνης παρέχουσαν.

μένα βέλη, τοὺς λογισμοὺς του κατὰ τῆς ἀμερίμνου καὶ ἡρέμου ψυχῆς, καὶ νὰ τὴν καύση αἰφνιδίως καὶ νὰ ὑπενθυμίζη ἐπὶ μακρὸν χρόνον καὶ ἐπιμόνως ἐκεῖνα ποὺ ὑπέβαλε μίαν φοράν, τότε πρέπει τὰς ἐπιβουλάς αὐτὰς νὰ τὰς ἀντιμετωπίσωμεν μὲ ἐγρήγορσιν καὶ ἐντατικὴν προσοχὴν, ὅπως ὁ ἀθλητῆς ποὺ ἀποφεύγει τὰς λαβὰς τῶν ἀντιπάλων μὲ τὴν ἀκριβεστάτην προφύλαξιν καὶ τὴν ταχύτητα τοῦ σώματος, καὶ νὰ ἀναθέσωμεν εἰς τὴν προσευχὴν καὶ εἰς τὴν ἐπίκλησιν τῆς ἄνωθεν βοηθείας τὸ τέλος τοῦ πολέμου καὶ τὴν ἀποφυγὴν τῶν βελῶν. Διότι αὐτὸ μᾶς τὸ ἐδίδαξεν ὁ Παῦλος, λέγων· «ἀναλάβετε τὴν ἀσπίδα τῆς πίστεως, διὰ τῆς ὁποίας θὰ δυνηθῆτε νὰ σβέσετε πάντα τὰ πεπυρωμένα βέλη τοῦ πονηροῦ»⁶⁰. Καὶ ἄν λοιπὸν ὑποβάλλῃ τὰς πονηρὰς φαντασίας κατ' αὐτὰς τὰς προσευχάς, ἡ ψυχὴ ἅς μὴ παύῃ· νὰ προσεύχεται καὶ ἅς μὴ νομίζῃ ὅτι αὐτὴ φέρει τὴν εὐθύνην διὰ τὰς πονηρὰς ὑποβολὰς τοῦ ἐχθροῦ, ὡς καὶ διὰ τὰς φαντασίας τοῦ παραδόξου θαυματοποιοῦ· τούναντίον, ἅς σκεφθῆ ὅτι ἡ φαντασία τῶν παραλόγων σκέψεων ὀφείλεται εἰς τὴν ἀναίδειαν τοῦ ἐφευρέτου τῆς πονηρίας καὶ ἅς ἐπιτείνῃ τὴν γουγκλισίαν καὶ ἅς ἰκετεύῃ τὸν Θεὸν νὰ διαλυθῆ δι' αὐτὴν τὸ πονηρὸν διάφραγμα τῶν παραλόγων σκέψεων, ὥστε, χωρὶς ἐμπόδια, μὲ τὴν δύναμιν τοῦ νοῦ νὰ διαβῆ ἀμέσως καὶ ἀκάθεκτος πρὸς τὸν Θεόν, μὴ διακοπτομένη ποτὲ ἀπὸ τὰς ἐφόδους τῶν πονηρῶν ἐνθυμήσεων. Ἐὰν δὲ ἡ βλαβερὰ ἐπίδρασις τῶν λογισμῶν γίνῃ ἐντονωτέρα ἐξ αἰτίας τῆς ἀναιδείας τοῦ ἐχθροῦ, δὲν πρέπει νὰ ἀποκάμνωμεν οὔτε νὰ ἀφήνωμεν εἰς τὸ μέσον τοὺς ἀγῶνάς μας, ἀλλὰ νὰ ὑπομένωμεν μέχρι τότε ποὺ ὁ Θεὸς θὰ ἴδῃ τὴν ἐπιμονὴν μας καὶ θὰ μᾶς φωτίσῃ μὲ τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος, ἡ ὁποία τὸν μὲν ἐχθρὸν τρέπει εἰς φυγὴν, τὸν δὲ νοῦν μας καθαρίζει καὶ τὸν γεμίζει μὲ θεῖον φῶς καὶ κάμνει, ὥστε ὁ λογισμὸς μας νὰ λατρεύῃ τὸν Θεὸν μὲ ἀδιατάρακτον γαλήνην καὶ εὐφροσύνην.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ'

Πρὸς τοὺς ἐν κοινοβίῳ κανονικούς.

1. Περὶ μὲν οὖν τοῦ καθέκαστον ἀσκητοῦ καὶ τοῦ τὸν
 μονήρῃ βίον ἀσπασαμένου ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, ὡς ἐνῆν, δεδη-
 λώκαμεν· ὅπως, τὴν τε ψυχὴν πρὸς τὸ καλὸν ἐξασκῶν καὶ τὸ
 5 σῶμα πρὸς τὸ δέον οἰκονομῶν, δύναται ἂν ἡμῖν τὸν ἀκριβῆ
 χαρακτηρίσαι φιλόσοφον· ἐπεὶ δὲ οἱ πλείστοι τῶν ἀσκητῶν
 κατὰ συστήματα πολιτεύονται, ἀλλήλοις τὰ φρονήματα πρὸς
 ἀρετὴν παραθίγοντες, καὶ τῇ τῶν κατορθωμάτων ἀντιπαράθε-
 σει παρορμῶντες ἑαυτοὺς ἐπὶ τὴν τοῦ καλοῦ προκοπὴν, δίκαιον
 10 ᾤθημεν καὶ τούτοις τὴν διὰ τῶν λόγων παράκλησιν εἰσενέγ-
 κασθαι. Χρῆ δέ, πρότερον ἐγνωκότας αὐτούς, ὁπόσον καὶ
 πηλίκον μεταποιοῦνται καλοῦ, οὕτω τὴν ἐπὶ τοῦτο προτροπὴν
 ὑποδέξασθαι, ἵνα προθυμίαν καὶ σπουδὴν ἀξίαν τῆς τοῦ κατορ-
 θώματος ἀρετῆς ἐπιδείξωνται. Πρῶτον μὲν οὖν ἐπὶ τὸ κατὰ
 15 φύσιν καλὸν ἐπανέρχονται, τὴν κοινωνίαν καὶ τὴν συνδιαίτη-
 σιν ἀσπαζόμενοι. Κοινωνίαν γὰρ βίου τελεωτάτην ἐγὼ καλῶ,
 ἐν ἣ κτήσεως μὲν ιδιότης ἐξώρισται, γνώμης δὲ ἐναντίωσις
 ἀπελήλαται, ταραχὴ δὲ πᾶσα καὶ φιλονικία καὶ ἔριδες ἐκ πο-
 δῶν ἐστήκασι, κοινὰ δὲ τὰ σύμπαντα, ψυχαί, γνῶμαι, σώματα
 20 καὶ ὅσοις τὰ σώματα τρέφεται καὶ θεραπεύεται, κοινὸς ὁ Θεός,
 κοινὸν τὸ τῆς εὐσεβείας ἐμπόρευμα, κοινὴ ἡ σωτηρία, κοινὰ
 τὰ ἀγωνίσματα, κοινοὶ οἱ πόνοι, κοινοὶ οἱ στέφανοι, εἰς οἱ
 πολλοὶ καὶ ὁ εἷς οὐ μόνος, ἀλλ' ἐν πλείοσι.

2. Τί ταύτης τῆς πολιτείας ἴσον; Τί δὲ μακαριώτερον; Τί
 25 τῆς συναφείας καὶ τῆς ἐνώσεως ἀκριβέστερον; Τί τῆς τῶν ἡθῶν
 καὶ τῶν ψυχῶν συγκράσεως χαριέστερον; Ἄνθρωποι ἐκ δια-
 φόρων γενῶν καὶ χωρῶν κινηθέντες εἰς τοσαύτην ἀκριβείαν
 ταυτότητος συνηρμόσθησαν, ὥστε μίαν ψυχὴν ἐν πολλοῖς σώ-
 μασι θεωρεῖσθαι, καὶ τὰ πολλὰ σώματα μιᾶς γνώμης ὄργανα
 30 δεικνυσθαι. Ὁ ἀσθενῶν τὸ σῶμα πολλοὺς ἔχει τῇ διαθέσει συγ-

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 18

Πρὸς τοὺς κανονικοὺς τοῦ κοινοβίου.

1. Ἐχομεν ἤδη ὁμιλήσει, ὅσον ἦτο δυνατόν, προηγουμένως διὰ τὸν κάθε ἀσκητὴν καὶ δι' ἐκεῖνον ποῦ ἠσπάσθη τὸν μονήρη βίον, πῶς δηλαδὴ πρέπει νὰ ἀσκῆ τὴν ψυχὴν εἰς τὸ καλὸν καὶ νὰ κατευθύνῃ τὸ σῶμα εἰς τὸ πρέπον, διὰ νὰ ἡμπορέσῃ νὰ ἐκτυπώσῃ εἰς ἡμᾶς τὸν τέλειον φιλόσοφον. Ἐπειδὴ ὁμως οἱ περισσότεροὶ ἀσκηταὶ ζοῦν εἰς κοινόβια, ὅπου προτρέπουν ὁ ἓνας τὴν ψυχὴν τοῦ ἄλλου πρὸς τὴν ἀρετὴν καὶ διὰ τῆς συγκρίσεως τῶν κατορθωμάτων παρακινοῦνται πρὸς τὴν ἠθικὴν τελείωσιν, ἐσκέφθημεν ὅτι εἶναι δίκαιον νὰ προτρέψωμεν καὶ τούτους διὰ τῶν λόγων. Πρέπει δὲ νὰ γνωρίσουν πρῶτα πόσον μέγαλον καὶ σπουδαῖον εἶναι τὸ καλὸν ποῦ ἐπιδιώκουν καὶ ὕστερα νὰ ὑποδεχθῶν τὴν πρὸς τοῦτο προτροπὴν, διὰ νὰ ἐπιδείξουν προθυμίαν καὶ ζῆλον ἀντάξιον τῆς σπουδαιότητος τοῦ κατορθώματος. Κατ' ἀρχὴν λοιπὸν ἐπανέρχονται εἰς τὸ κατὰ φύσιν καλὸν, διότι ἀσπάζονται τὴν κοινωνίαν καὶ τὴν συμβίωσιν. Διότι κοινωνία βίου τελειοτάτη εἶναι κατ' ἐμὲ ἐκεῖνη, ὅπου ἰδιοκτῆται δὲν ὑπάρχουν, αἱ ἀντιθέσεις τῆς γνώμης ἔχουν ἐκλείψει, κάθε δὲ ταραχὴ καὶ φιλονικία καὶ ἕρις ἔχει ἀπομακρυνθῆ, καὶ ὅπου ὅλα εἶναι κοινά· ψυχαί, γνῶμαι, σώματα, ἐκεῖνα διὰ τῶν ὁποίων τρέφονται καὶ θεραπεύονται τὰ σώματα, ὁ Θεός, τὸ ἐμπόρευμα τῆς εὐσεβείας, ἡ σωτηρία, τὰ ἀγωνίσματα, οἱ κόποι, οἱ στέφανοι· ὅπου οἱ πολλοὶ εἶναι ἓνας καὶ ὁ ἓνας δὲν εἶναι μόνος, ἀλλὰ μέσα εἰς τοὺς πολλοὺς.

2. Τί ἡμπορεῖ νὰ παραβληθῆ με αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὴν ζωὴν; Τί εἶναι μακαριώτερον; Τί εἶναι ἀληθέστερον ἀπὸ τὴν σύνδεσιν καὶ τὴν ἔνωσιν; Τί εἶναι χαριέστερον ἀπὸ τὴν ἀνάμειξιν τῶν χαρακτήρων καὶ τῶν ψυχῶν; Ἐκινήθησαν ἄνθρωποι ἀπὸ διαφόρους φυλὰς καὶ χώρας καὶ συνηρμόσθησαν με τοιαύτην ἀκρίβειαν εἰς ἓνα, ὥστε νὰ θεωροῦνται μία ψυχὴ εἰς πολλὰ σώματα, καὶ τὰ πολλὰ σώματα νὰ φαίνονται ὅργανα μιᾶς γνώμης. Ὁ ἀσθενὴς εἰς τὸ σῶμα ἔχει πολλοὺς ποῦ ὑποφέρουν

κάμνοντας· ὁ νοσῶν καὶ καταπίπτων τῇ ψυχῇ πολλοὺς ἔχει
 τοὺς ἰωμένους καὶ συνδιανιστῶντας αὐτόν. Ἀλλήλων ἰσόδουλοι,
 ἀλλήλων κύριοι, καὶ ἐν τῇ ἀμάχῳ ἐλευθερίᾳ τὴν ἀκριβεστέραν
 δουλείαν ἀλλήλοις ἀντεπιδείκνυνται, ἣν οὐκ ἀνάγκη περιστά-
 5 σεως πρὸς βίαν ἐπήγαγε, πολλὴν φέρουσα τοῖς ἀλοῦσι τὴν ἀθυ-
 μίαν, ἀλλὰ γνώμης τὸ αὐθαίρετον μετ' εὐφροσύνης ἐδημιούρ-
 γησεν, ἀγάπης τοὺς ἐλευθέρους ὑποτασσούσης ἀλλήλοις καὶ τῷ
 αὐθαίρετῳ τὸ ἐλεύθερον φυλαττούσης. Τοιούτους ἡμᾶς ἐξ ἀρ-
 χῆς ὁ Θεὸς εἶναι βεβούληται καὶ ἐπὶ τούτοις ἐδημιούργησεν.
 10 Οὗτοι τὸ ἀρχαῖον ἀνακαλοῦνται καλόν, τοῦ ἀρχιπάτορος Ἀδάμ
 τὴν ἁμαρτίαν ἐπικαλύπτοντες. Διαίρεσις γὰρ καὶ διάστασις
 καὶ πόλεμος οὐκ ἂν ἦν ἐν ἀνθρώποις, μὴ τῆς ἁμαρτίας διατε-
 μούσης τὴν φύσιν. Οὗτοι ἀκριβεῖς μιμηταὶ τοῦ Σωτῆρος καὶ
 τῆς κατ' αὐτόν ἐν σαρκὶ πολιτείας ὑπάρχουσιν. Ὡσπερ γὰρ
 15 ἐκεῖνος, χορὸν μαθητῶν συστησάμενος, κοινὰ τὰ πάντα καὶ
 κοινὸν ἑαυτὸν τοῖς ἀποστόλοις παρέσχηκεν, οὕτω καὶ οὗτοι τῷ
 καθηγουμένῳ πειθόμενοι, οἷγε καλῶς τὸν κανόνα τοῦ βίου δια-
 φυλάσσοντες, τὴν τῶν ἀποστόλων καὶ τοῦ Κυρίου πολιτείαν
 μετ' ἀκριβείας μεμίμηται. Οὗτοι τὴν τῶν ἀγγέλων ζωὴν ἐξη-
 20 λώκασιν, τὸ κοινωνικόν, ὥσπερ ἐκεῖνοι, δι' ἀκριβείας φυλάξαν-
 τες. Οὐκ ἔστιν ἐν ἀγγέλοις ἔρις, οὐ φιλονικία, οὐκ ἀμφισβή-
 τησις· ἕκαστος τὰ πάντων ἔχει, καὶ πάντες ὁλόκληρα παρ' ἑαυ-
 τοῖς τὰ καλὰ ταμιεύονται. Οὐ γὰρ ἐστὶν ὕλη ἐμπερίγραπτος
 ὁ τῶν ἀγγέλων πλοῦτος, δεομένη τομῆς, ἥνικα ἂν αὐτὴν πλείο-
 25 σιν ἐπινέμεσθαι δέη, ἀλλ' ἄνλος ἡ κτῆσις, καὶ διανοίας ὁ πλοῦτος.

3. Καὶ διὰ τοῦτο παρ' ἑκάστοις ὁλόκληρα τὰ καλὰ μένον-
 τα πάντα ἰσοτίμως πλουσίους ἐργάζεται, ἀναμφισβήτητον
 αὐτοῖς καὶ ἄμαχον τὴν οἰκείαν κτῆσιν παρέχοντα. Θεωρία γὰρ
 τοῦ ἀνωτάτου καλοῦ καὶ ἀρετῶν σαφειστάτη κατάληψις τῶν

μαζί του κατὰ τὴν διάθεσιν· ὁ ἄρρωστος καὶ ἀδύναμος εἰς τὴν ψυχὴν ἔχει πολλοὺς ποὺ τὸν θεραπεύουν καὶ τὸν ἀνορθώνουν. Εἶναι ἕξ Ἰσου δοῦλοι ὁ ἕνας πρὸς τὸν ἄλλον, εἶναι κύριοι ὁ ἕνας τοῦ ἄλλου, καὶ μὲ τὴν ἀκαταμάχητον ἐλευθερίαν ἀμιλλῶνται διὰ νὰ ἐπιδείξουν μεταξύ των τὴν ἀκριβεστέραν δουλείαν, τὴν ὁποίαν δὲν ἐπροξένησε βιαίως κάποια ἀναγκαῖα συμφορὰ, ποὺ προκαλεῖ πολλὴν ἀνησυχίαν εἰς ἐκείνους ποὺ κυριεῖται ἀλλὰ ἐδημιουργήθη μετὰ χαρᾶς ἀπὸ τὴν ἐλευθερίαν τῆς γνώμης· διότι ἡ ἀγάπη ὑποτάσσει τοὺς ἐλευθέρους τὸν ἕνα εἰς τὸν ἄλλον, καὶ ἐξασφαλίζει τὴν ἐλευθερίαν μὲ τὴν ἀτομικὴν ἐκλογὴν ἐκάστου. Ἔτσι μᾶς ἠθέλησεν ἕξ ἀρχῆς ὁ Θεὸς καὶ διὰ τοῦτο μᾶς ἐδημιούργησεν. Αὐτοὶ ἐπαναφέρουν τὸ ἀρχαῖον καλόν, διότι ἐπικαλύπτουν τὴν ἀμαρτίαν τοῦ προπάτορος Ἀδάμ. Διότι δὲν θὰ ὑπῆρχε μετὰ τῶν ἀνθρώπων διαίρεσις καὶ διάστασις καὶ πόλεμος, ἐὰν ἡ ἀμαρτία δὲν ἐδίχαζε τὴν φύσιν. Αὐτοὶ λοιπὸν μιμοῦνται μὲ ἀκρίβειαν τὸν Σωτῆρα καὶ τὴν ἔνσαρκον ζωὴν του. Ὅπως δηλαδὴ ἐκεῖνος, ὅταν συνεκρότησε τὴν ὁμάδα τῶν μαθητῶν του, κατέστησε τὰ πάντα κοινὰ διὰ τοὺς ἀποστόλους, ἀκόμη καὶ τὸν ἑαυτὸν του, ἔτσι καὶ αὐτοὶ—ὄσοι βεβαίως τηροῦν τὴν ἀκρίβειαν τοῦ βίου—ὑπακούοντες εἰς τὸν καθηγούμενον, μιμοῦνται μὲ ἀκρίβειαν τὴν ζωὴν τῶν ἀποστόλων καὶ τοῦ Κυρίου. Αὐτοὶ ζηλεύουν τὴν ζωὴν τῶν ἀγγέλων, διότι μὲ ἀκρίβειαν φυλάττουν, ὅπως ἐκεῖνοι, τὸν κοινὸν βίον. Δὲν ὑπάρχει εἰς τοὺς ἀγγέλους ἕρις οὔτε φιλονικία οὔτε ἀμφισβήτησις· τὰ πάντα ἀνήκουν εἰς τὸν καθένα καὶ ὅλοι ἀποθηκεύουν διὰ τοὺς ἑαυτοὺς των ὁλόκληρα τὰ καλά. Διότι ὁ πλοῦτος τῶν ἀγγέλων δὲν εἶναι ὕλη, ποὺ περιγράφεται, ποὺ χρειάζεται διαίρεσιν, ὅταν παραστῆ ἀνάγκη νὰ διανεμηθῇ εἰς περισσοτέρους, ἀλλ' εἶναι ἄυλος κτῆσις, καὶ ὁ πλοῦτος εἶναι τῆς διανοίας. }

3. Καὶ διὰ τοῦτο τὰ καλά παραμένουν ὁλόκληρα εἰς τὸν καθένα καὶ καθιστοῦν ὅλους κατ' ἰσοτιμίαν πλουσίους, διότι παρέχουν εἰς αὐτοὺς βεβαίαν καὶ ἀσφαλῆ τὴν ἰδικὴν των κτῆσιν. Διότι ἡ θεωρία τοῦ ὑψίστου καλοῦ καὶ ἡ βεβαιότης κατοχῆ

ἀγγέλων ἐστὶ θησαύρισμα, πρὸς δὲ βλέπειν ἅπασιν ἔξεστιν, ὁλόκληρον αὐτῶν τὴν γνῶσιν καὶ τὴν κτῆσιν ἐκάστου λαμβάνοντος. Τοιοῦτοι οἱ κατὰ ἀλήθειαν ἀσκηταί, οὐ τῶν γηίνων μεταποιούμενοι, ἀλλὰ τῶν οὐρανίων ἀμφισβητοῦντες καὶ ἀμερί-
 5 στοὺς διανομαῖς τὰ αὐτὰ οἱ πάντες παρ' ἑαυτοῖς ἕκαστος ὁλόκληρα θησαυρίζοντες. Ἀρετῆς γὰρ ἡ κτῆσις, καὶ κατορθωμάτων ὁ πλοῦτος, καὶ πλεονεξία ἐπαινετή, καὶ ἀδάκρυτος ἀρπαγή, καὶ ἀπληστία στεφανουμένη, καὶ ὁ μὴ βιαζόμενος ἔνοχος. Πάντες ἀρπάζοντες, καὶ οὐδεις ἀδικούμενος, καὶ διὰ τοῦτο εἰρήνη
 10 τῷ πλούτῳ βραβεύουσα. Οὗτοι τῆς ἐπηγγελμένης βασιλείας τὰ ἀγαθὰ προαρπάζουσι, τὴν ἐνάρετον ἑαυτῶν πολιτείαν καὶ κοινωνίαν ἀκριβὲς μίμημα τῆς ἐκεῖσε διαγωγῆς καὶ καταστάσεως παριστῶντες. Οὗτοι τὴν ἀκτησίαν τελείως κατώρθωσαν, οὐδὲν ἴδιον ἔχοντες, ἀλλήλων δὲ τὰ πάντα. Ἡλίκων ἡμῖν ἀγα-
 15 θῶν ἡ τοῦ Σωτῆρος ἐνανθρώπησις πρόξενος γέγονε, σαφῶς οὗτοι τῷ βίῳ τῶν ἀνθρώπων ὑπέδειξαν, τὴν διερωγυῖαν τῶν ἀνθρώπων φύσιν καὶ εἰς μυρία κατατμηθεῖσαν, τό γε ἐπ' αὐτοῖς, πάλιν συναγοντες πρὸς ἑαυτὴν τε καὶ πρὸς τὸν Θεόν. Τοῦτο γὰρ τὸ κεφάλαιον τῆς τοῦ Σωτῆρος κατὰ σάρκα οἰκο-
 20 νομίας, ἵνα τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν πρὸς ἑαυτὴν τε καὶ πρὸς ἑαυτὸν συναγάγῃ καί, τὴν πονηρὰν κατατομὴν ἐξελών, τὴν ἀρχαίαν ἀνακαλέσῃται ἔνωσιν, καθάπερ τις ἄριστος ἰατρὸς σῶμα κατὰ πολλὰ μέρη διαιρεθὲν φαρμάκοις σωτηρίοις ἀνασυνδέων.

25 4. Καὶ ταῦτα διηλθον, οὐχ ἵνα φιλοτιμησώμαί τι καὶ τοῖς λόγοις ἐπάρω τὰ τῶν κοινοβιακῶν κατορθώματα (οὐ γὰρ τοσαύτη δύναμις τῶν ἐμῶν λόγων, ὥστε τὰ μεγάλα σεμνύνειν, τοῦναντίον δὲ μᾶλλον καὶ ἀμαυροῦν τῇ περὶ τὴν διήγησιν ἀσθενείᾳ), ἀλλ' ἵνα, ὡς οἶόν τε, διέλθω καὶ ἐπιδείξω τὸ τοῦ κατορ-

τῶν ἀρετῶν εἶναι θησαυρὸς τῶν ἀγγέλων, πρὸς αὐτὰ δὲ ἡμποροῦν νὰ βλέπουν ὅλοι καὶ νὰ λαμβάνη ἕκαστος ὀλόκληρον τὴν γνῶσιν καὶ τὴν κτῆσίν των. Τοιοῦτοι εἶναι οἱ ἀληθινοὶ ἀσκηταί· δὲν ἐπιδιώκουν τὰ γήινα, ἀλλὰ ἀναζητοῦν τὰ οὐράνια, καὶ ὅλοι, ὁ καθένας χωριστά, ἀποκτοῦν ὀλόκληρον καὶ τὸν αὐτὸν θησαυρὸν δι' ἑαυτοὺς μὲ διανομήν πού δὲν διαιρεῖ εἰς μέρη. Διότι πρόκειται περὶ κτήσεως ἀρετῆς καὶ περὶ πλούτου κατορθωμάτων καὶ περὶ ἀξιεπαίνου πλεονεξίας καὶ περὶ λαφύρων διὰ τὰ ὁποῖα δὲν ἐχύθησαν δάκρυα, καὶ περὶ ἀπληστίας πού στεφανοῦται, ὅπου ἐκείνος πού δὲν βιάζεται εἶναι ἔνοχος. Ὅλοι ἀρπάζουν καὶ οὐδεὶς ἀδικεῖται, διὰ τοῦτο δὲ ἡ εἰρήνη βραβεύει τὸν πλοῦτον. Αὐτοὶ ἀρπάζουν ἐκ τῶν προτέρων τὰ ἀγαθὰ τῆς ἐπηγγελμένης βασιλείας, διότι παρουσιάζουν τὴν ἐνάρετον ζωὴν καὶ κοινωνίαν των ὡς ἀκριβὲς ἀντίγραφον τῆς ἐκεῖ διαβιώσεως καὶ καταστάσεως. Αὐτοὶ κατώρθωσαν τελείως τὴν ἀκτημοσύνην, διότι δὲν ἔχουν τίποτε ἰδικόν των, τὰ πάντα δὲ ἀνήκουν εἰς ὅλους. Αὐτοὶ ὑπέδειξαν σαφῶς εἰς τὸν βίον τῶν ἀνθρώπων πόσα ἀγαθὰ μᾶς ἔφερον ἢ ἐνανθρώπησις τοῦ Σωτῆρος, διότι τὴν διχασμένην φύσιν τῶν ἀνθρώπων, πού ἔγινε κομμάτια, ἐπανέφεραν, ὅσον ἐξηρτάτο ἀπὸ αὐτοὺς, εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς καὶ εἰς τὸν Θεόν. Διότι αὐτὸ ἦτο ἡ σύνοψις τῆς κατὰ σάρκα συγκαταβάσεως τοῦ Σωτῆρος· νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς καὶ εἰς τὸν ἑαυτὸν του, καὶ ἀφοῦ ἐξαλείψῃ τὸν πονηρὸν διχασμὸν, νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν ἀρχικὴν ἔνωσιν, ὅπως ἓνας ἄριστος ἰατρός πού ἐπανασυνδέει μὲ σωτηριώδη φάρμακα τὸ σῶμα πού ἐχωρίσθη εἰς πολλὰ μέρη.

4. Ἀνέφερα αὐτά, ὄχι διὰ νὰ δείξω τὴν φιλοδοξίαν μου καὶ νὰ ἐξάρω μὲ λόγους τὰ κατορθώματα τῶν ζώντων εἰς κοινόβια (διότι οἱ λόγοι μου δὲν ἔχουν τόσον μεγάλην δύναμιν, ὥστε νὰ ἐξυμνοῦν τὰ μεγάλα πράγματα, παρὰ μᾶλλον νὰ τὰ ἀμαυρώνουν μὲ τὴν ἀνεπάρκειαν τῆς διηγήσεως), ἀλλὰ διὰ νὰ ἀναφέρω κατὰ δύναμιν καὶ διὰ νὰ ἐπιδείξω τὸ ὕψος καὶ τὸ μέγεθος τοῦ κατορθώματος. Διότι τί θὰ ἦδύνατο διὰ συγκρίσεως

θώματος ὕψος καὶ μέγεθος. Τί γὰρ ἂν εἰς ἴσον ἔλθοι τῷ καλῷ
 τούτῳ διὰ συγκρίσεως; Ὅπου γὰρ πατήρ μὲν εἰς μιμούμενος
 τὸν ἄνω Πατέρα, παῖδες δὲ πολλοὶ νικᾶν ἐσπουδακότες ἀλλή-
 λους ταῖς περὶ τὸν προστάτην εὐνοίαις, παῖδες πρὸς ἑαυτούς
 5 τε ὁμονοοῦντες, καὶ τὸν πατέρα ταῖς ἐναρέτοις πράξεσι δεξιού-
 μενοι, οὐ φύσιν τῆς συναφείας αἰτίαν ἐπιγραφόμενοι, λόγον
 δὲ φύσεως βεβαιοτερον τῆς ἐνώσεως ἀρχηγὸν καὶ φύλακα ποιη-
 σάμενοι, καὶ Πνεύματος ἁγίου δεσμῷ κρατούμενοι. Τίνα ἂν
 εἰκόνα τῶν ἐπὶ τῆς γῆς εἰς παράστασιν ἔχοιεν τῆς τοῦ κατορ-
 10 θώματος ἀρετῆς; Ἀλλὰ τῶν μὲν ἐπὶ τῆς γῆς οὐδεμίαν· μόνη
 δὲ ἡ ἄνω λείπεται. Ἀπαθῆς ὁ ἄνω Πατήρ, δίχα πάθους καὶ
 οὗτος, λόγῳ τοὺς ἅπαντας προσαγόμενος. Ἀφθοροὶ οἱ παῖδες
 τοῦ ἄνω Πατρός· ἀφθορία καὶ τούτους εἰσεποιήσατο. Ἀγάπη
 συνδεῖ τὰ ἄνω· ἀγάπη καὶ τούτους πρὸς ἀλλήλους συνήρμοσεν.
 15 Ὅντως ἀπαγορεύει πρὸς τὴν τοιαύτην φάλαγγα καὶ αὐτὸς
 ὁ διάβολος, οὐκ ἀρκῶν πρὸς τοσοῦτους ἀγωνιστάς, οὕτως εὐ-
 σταλῶς καὶ συγκεκροτημένως κατ' ἐκείνου στρατεύοντας,
 καὶ τοσοῦτον τῇ ἀγάπῃ συνησπικότηας ἀλλήλοις καὶ φραττο-
 μένους τῷ Πνεύματι, ὥστε μήτε βραχυτάτην τινὰ παρεῖσθυσιν
 20 ταῖς ἐκείνου βολαῖς παρασχεῖν. Σκόπει μοι τὴν τῶν ἑπτὰ Μακ-
 καβαίων σύμφωνον ἄθλησιν καὶ εὐρήσεις παρὰ τούτοις θερμο-
 τέραν τὴν συμφωνίαν. Περὶ τούτων Δαβὶδ ὁ προφήτης ἐν ψδαῖς
 ἀνεβόησε λέγων· («Ἴδου δὴ τί καλὸν ἢ τί τερπνόν, ἀλλ' ἢ τὸ κα-
 τοικεῖν ἀδελφούς ἐπὶ τὸ αὐτό;»), τῷ μὲν καλῷ τὸ τοῦ βίου δό-
 25 κιμον παριστάς, τῷ δὲ τερπνῷ τὴν ἐκ τῆς ὁμονοίας καὶ τῆς
 ἐνώσεως εὐφροσύνην. Τοῦτον οἱ μετιόντες τὸν βίον μετὰ ἀκρι-
 βείας, ἐμοὶ δοκεῖ τὴν ἀνωτάτω ἐζηλωκῆναι ἀρετήν.

νά ἐξισωθῆ με αὐτό τὸ καλόν; Διότι, ὅπου ὑπάρχει ἕνας πατέρας πού μιμεῖται τὸν οὐράνιον Πατέρα, καὶ πολλὰ παιδιὰ πού με ζῆλον φροντίζουν νὰ ὑπερτερήσουν ὁ ἕνας ἐπὶ τοῦ ἄλλου εἰς τὰ φιλοφρονήματα τοῦ προϋσταμένου, ἐκεῖ τὰ παιδιὰ ὁμοιοῦν μεταξύ των καὶ ὑποδέχονται τὸν πατέρα με τὰς ἐναρέτους πράξεις των, χωρὶς νὰ ἀποδίδουν εἰς τὴν φύσιν τὴν αἰτίαν τῆς συμβιώσεως, ἀλλὰ διότι καθιστοῦν τὸν λόγον ὁδηγόν καὶ φύλακα τῆς συμβιώσεως ἀσφαλέστερον τῆς φύσεως καὶ διότι συνέχονται με τὸν δεσμὸν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Μὲ ποίαν εἰκόνα λοιπὸν ἐκ τοῦ κόσμου θὰ ἠδύναντο νὰ παραστήσουν τὴν δύναμιν τοῦ κατορθώματος; Καμμία ἀπὸ τὰς εἰκόνας τῆς γῆς· μόνον ἡ ἄνω ἀπομένει. Ἀπαθὴς εἶναι ὁ ἄνω Πατὴρ· χωρὶς πάθος καὶ αὐτός, με τὸν λόγον προσελκύει τοὺς πάντας. Τὰ παιδιὰ τοῦ ἄνω Πατρὸς δὲν φθείρονται· ἡ ἀφθορία καὶ τούτους υἰοθέτησεν. Ἡ ἀγάπη συνδέει τὰ ἄνω· ἡ ἀγάπη συνέδεσεν ἀρμονικὰ καὶ αὐτοὺς μεταξύ των. Πράγματι καὶ αὐτὸς ὁ διάβολος καταθέτει τὰ ὄπλα ἐνώπιον αὐτῆς τῆς φάλαγγος, διότι εἶναι ἀνεπαρκῆς διὰ τὸσους πολλοὺς ἀγωνιστάς, πού ἐκστρατεύουν ἐναντίον του εὐσταλεῖς καὶ συγκεντρωμένοι, εἶναι δὲ τόσον πολὺ συνησπισμένοι μεταξύ των διὰ τῆς ἀγάπης καὶ προστατεύονται διὰ τοῦ Πνεύματος ὡς διὰ φράγματος, ὥστε δὲν ἀφήνουν νὰ παρεισδύσουν καθόλου τὰ βέλη του. Πρόσεξε μαζί μου τὴν σύμψυχον ἄθλησιν τῶν ἑπτὰ Μακκαβαίων καὶ θὰ εὔρης ὅτι αὐτοὶ ἦσαν θερμότερον ἠνωμένοι. Περὶ αὐτῶν ὁ προφήτης Δαβὶδ ἀνέκραξεν εἰς τοὺς ψαλμοὺς· «ἰδοὺ δὴ τί καλόν ἢ τί τερπνόν, ἀλλ' ἢ τὸ κατοικεῖν ἀδελφούς ἐπὶ τὸ αὐτό;»⁶¹, καὶ ἐσημαινει διὰ μὲν τοῦ «καλοῦ» τὸν δόκιμον βίον, διὰ δὲ τοῦ «τερπνοῦ» τὴν εὐφροσύνην πού γεννᾷ ἡ ὁμόνοια καὶ ἡ ἔνωσις. Ὅσοι ζοῦν αὐτὸν τὸν βίον με ἀκρίβειαν μοῦ φαίνεται ὅτι μιμοῦνται τὴν ὑψηλοτάτην ἀρετήν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ'

"Οτι χρη̄ τὸν ἀσκητὴν βεβαίᾳ κρίσει προσιέναι τῇ ἀσκήσει,
καὶ περὶ ὑπακοῆς.

Τοῖς μὲν οὖν διορατικοῖς τὸν νοῦν ἐν τῇ προδιηγῆσει τῶν
τῆς πολιτείας ἰδιωμάτων τὸν κανόνα τῆς πολιτείας ὁ λόγος ὡ-
5 ρίσαστο. Ἐπειδὴ δὲ προσήκει διὰ τοὺς ἀπλουστέρους τῶν ἀδελ-
φῶν καὶ σαφέστερον ἐκθέσαι τὸν τῆς πολιτείας ἐφ' ἐκάστῳ
κανόνα, ἐπὶ τοῦτο δὴ καὶ τρεψώμεθα. Χρη̄ τοίνυν πρό γε ἀπάν-
των τὸν προσελθόντα τῇ τοιαύτῃ πολιτεία, ἐστηριγμένον καὶ
ἑδραῖον καὶ ἀκίνητον ἔχειν τὸ φρόνημα καὶ κρίσιν τοῖς πνεύ-
10 μασι τῆς πονηρίας ἀνεπιχείρητον καὶ ἀμετάθετον, καὶ μαρτύ-
ρων ἔνστασιν τῇ τῆς ψυχῆς ἐπιδεικνυσθαι βεβαιότητι μέχρι
θανάτου, τῶν τε ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ ἀντεχόμενον καὶ τὴν ὑπα-
κοὴν τοῖς καθηγουμένοις ἐπιδεικνύμενον. Τοῦτο γὰρ τῆς πολι-
τείας ἐστὶ τὸ κεφάλαιον. "Ωσπερ γὰρ ὁ Θεός, Πατὴρ ἀπάντων
15 καὶ ὢν καὶ καλεῖσθαι καταξιῶν, ἀκριβεστάτην παρὰ τῶν αὐτοῦ
θεραπόντων ἀπαιτεῖ τὴν εὐπείθειαν, οὕτω καὶ ὁ πνευματικὸς
ἐν ἀνθρώποις πατήρ, πρὸς τοὺς τοῦ Θεοῦ νόμους τὰς ἑαυτοῦ
διατάξεις ἀρμόζων, ἀναμφίλεκτον τὴν ὑπακοὴν ἀπαιτεῖ. Εἰ
γὰρ ὁ τέχνη τινὲ τῶν βαναύσων, τούτων δὴ τῶν πρὸς τὴν πα-
20 ροῦσαν ζωὴν ἡμῖν χρησίμων, ἑαυτὸν ἐκδιδούς παντὶ τρόπῳ
πειθεται τῷ τεχνίτῃ καὶ κατ' οὐδὲν ἐναντιοῦται τοῖς ἐκείνου
προστάγμασιν, οὔτε μὴν πρὸς τὸ βραχύτατον τούτου χωρίζε-
ται, ἀλλὰ πάντα καιρὸν ἐν ὀφθαλμοῖς ἐστὶ τοῦ διδασκάλου,
βρωσίν τε καὶ πόσιν καὶ τὴν ἄλλην δίαιταν ὑπομένει ταύτην,
25 ἣν ἂν ἐκεῖνος ὀρίσειε, πολλῶ μᾶλλον οἱ πρὸς τὴν μάθησιν
τῆς εὐσεβείας καὶ τῆς ἰσότητος ἀφικνούμενοι, ἀπαξ πεπεικό-
τες ἑαυτούς, ὅτι δυνήσονται παρὰ τοῦ καθηγουμένου τὴν τοι-
αύτην ἐπιστήμην λαβεῖν, πᾶσαν εὐπείθειαν καὶ τὴν περὶ πάντα

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 19

Ὅτι πρέπει ὁ ἀσκητὴς νὰ ἀναλαμβάνη τὴν ἀσκησιν με βεβαίαν πρόθεσιν, καὶ περὶ ὑπακοῆς.

Διὰ τοὺς ἔχοντας διορατικὸν νοῦν διὰ τῆς ἐκθέσεως τῶν χαρακτηριστικῶν τῆς ἀσκητικῆς ζωῆς ὁ λόγος καθώρισε τὸν κανόνα τῆς ζωῆς. Ἐπειδὴ ὁμως πρέπει διὰ τοὺς ἀπλοϊκωτέρους ἀδελφοὺς νὰ ἐκτεθοῦν σαφέστερα οἱ ὅροι αὐτῆς διὰ τὸν καθένα, εἰς αὐτὸ θὰ στραφῶμεν τώρα.

Πρέπει λοιπὸν πρὸ πάντων ὁ προσελθὼν εἰς τὴν ζωὴν αὐτοῦ τοῦ εἶδους νὰ ἔχη σταθερὸν καὶ ἀμετακίνητον καὶ ἀκλόνητον τὸ φρόνημα, καὶ πρόθεσιν τοιαύτην, ὥστε νὰ μὴ ἡμποροῦν τὰ πνεύματα τῆς πονηρίας νὰ τὴν προσβάλουν καὶ νὰ τὴν μεταβάλουν, καὶ νὰ ἐπιδεικνύη τὴν ἐπιμονὴν τῶν μαρτύρων με τὸ μέχρι θανάτου σθένος τῆς ψυχῆς· πρέπει ἀκόμη νὰ εἶναι προσηλωμένος εἰς τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ ὑπακούη εἰς τοὺς καθηγουμένους. Διότι αὐτὴ εἶναι ἡ σύνοψις τῆς ἀσκητικῆς πολιτείας. Ὅπως δηλαδὴ ὁ Θεός, πού εἶναι καὶ ἔχει τὴν ἀξίωσιν νὰ καλῆται Πατὴρ ὄλων, ἀπαιτεῖ ἀπόλυτον ὑπακοὴν ἀπὸ τοὺς δούλους του, ἔτσι καὶ ὁ πνευματικὸς πατὴρ μεταξύ τῶν ἀνθρώπων, πού προσαρμόζει τὰς ἐντολάς του πρὸς τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ, ἀπαιτεῖ ἀναντίρρητον ὑπακοήν. Διότι, ἐὰν αὐτὸς πού ἀφοσιώνεται εἰς κάποιαν χειρωνακτικὴν ἐργασίαν, πού μᾶς εἶναι χρήσιμος διὰ τὴν παροῦσαν ζωὴν, ὑπακούη κατὰ πάντα εἰς τὸν τεχνίτην καὶ δὲν ἐναντιώνεται καθόλου εἰς τὰ προστάγματά του, οὔτε δὲ καὶ ἐπ' ὀλίγον φεύγῃ ἀπὸ κοντά του, ἀλλὰ παρακολουθῆται πάντοτε ἀπὸ τὸν διδάσκαλον καὶ δέχεται τὸ φαγητὸν καὶ τὸ ποτὸν καὶ τὸν τρόπον ζωῆς πού ὀρίζει ἐκεῖνος, πολὺ περισσότερον οἱ προσερχόμενοι διὰ νὰ μάθουν τὴν εὐσέβειαν καὶ τὴν ἰσότητα, ἀφοῦ πείσουν τοὺς ἑαυτοὺς των ὅτι θὰ δυναθοῦν νὰ ἀποκτήσουν ἀπὸ τὸν καθηγουμένον αὐτὴν τὴν γνῶσιν, θὰ προσφέρουν εἰς τοὺς καθηγουμένους ὀλοκληρωτικὴν πειθαρχίαν καὶ ἀπόλυτον ὑπακοὴν εἰς τὸ κάθε τι, καὶ δὲν θὰ ζητήσουν ἐξήγησιν διὰ τὰς ἐντολάς,

ἀκριβεστάτην ὑπακοήν τούτοις εἰσοίσονται καὶ οὐχὶ τὸν λόγον τῶν ἐπιτεταγμένων ἀπαιτήσουσιν, ἀλλὰ τὸ ἔργον τὸ ἐπιτεταγμένον ἐπιτελέσουσιν, εἰ μὴ τοσοῦτον, ὅσον ἀγνοοῦντάς τι τῶν συντεινόντων πρὸς σωτηρίαν, κοσμίως καὶ μετὰ τῆς πρεπούσης αἰδοῦς ἐρωτᾶν καὶ παιδεύεσθαι. Πᾶσα δὲ σπουδὴ τοῦ ἀνθρώπου ἔστω, ὅπως μὴ τὸ ὑψηλὸν τῆς ψυχῆς διὰ τῆς ἐπαναστάσεως τῶν ἡδονῶν ταπεινωθῆι. Πῶς γὰρ ἂν ἔτι δύναται πρὸς τὸ συγγενές καὶ νοητὸν φῶς ἐλευθέρῳ ἀναβλέψαι τῷ ὄμματι ἢ προσηλωθεῖσα κάτω ψυχὴ τῇ ἡδονῇ τῆς σαρκός; Διὸ χρὴ πρὸ γε πάντων τὴν ἐγκράτειαν ἀσκεῖν, ἀσφαλῆ φρουρὸν τῆς σωφροσύνης τυγχάνουσαν καὶ τὸν ἡγεμόνα νοῦν μὴ συγχωροῦσαν ὡδὲ κάκεισε ῥέμβεσθαι. Καθάπερ γὰρ τὸ περιστεγεασμένον διὰ σωλήνων ὕδωρ ὄρθιον ὑπὸ τῆς ἀναθλιβούσης βίας ἐπὶ τὸ ἄνω φέρεται, οὐκ ἔχων ὅπου διαχυθῆι, οὕτω καὶ ὁ νοῦς ὁ ἀνθρώπινος, καθάπερ σωλήνος στεγανοῦ τῆς ἐγκρατείας ἀδ-
 15 τῶν πανταχόθεν περισφυγγούσης, ἀναληφθήσεται πῶς ὑπὸ τῆς τοῦ κινεῖσθαι φύσεως πρὸς τὴν τῶν ὑψηλοτέρων ἐπιθυμίαν, οὐκ ἔχων ὅπου διαρροῆ. Οὐδὲ γὰρ στήναί ποτε δυνατόν ἐστι τὸν ἀεικίνητον ὑπὸ τοῦ πεποικηκότος εἰληφότα τὴν φύσιν καὶ
 20 εἰς τὰ μάταια κινεῖσθαι κωλυόμενον, ἀμήχανον μὴ πρὸς τὴν ἀλήθειαν πάντως εὐθυπορῆσαι. Ἐγκράτειαν δὲ ἡγούμεθα ὀρίζεσθαι οὐ μόνον τὴν τῶν βρωμάτων ἀποχὴν (τοῦτο γὰρ πολλοὶ καὶ τῶν παρ' Ἑλλησι φιλοσόφων κατώρθωσαν), ἀλλὰ πρὸ γε πάντων τὸν τῶν ὀφθαλμῶν ῥεμβασμόν. Τί γὰρ ὄφελος, εἰ, σι-
 25 τίων ἀπεχόμενος, μοιχείας ἀκολασίαν διὰ τῶν ὀφθαλμῶν ἐσθίεις ἢ τοῖς ὤσιν ἐκὼν ἀκροᾶσαι ματαίας καὶ διαβολικὰς φωνάς; Οὐδὲν ὄφελος βρωμάτων ἀπέχεσθαι, τύφον δὲ ὑψηλοφροσύνης καὶ κενῆς δόξης καὶ παντὸς πάθους μὴ ἀπέχεσθαι. Ἡ τί γε ὄφελος ἐγκρατεῦσθαι ἀπὸ βρωμάτων, καὶ ἀπὸ λογισμῶν
 30 πονηρῶν καὶ ματαίων μὴ ἀπέχεσθαι; Διὸ καὶ ὁ ἀπόστολος ἔλεγε· «Φοβοῦμαι μὴ πως φθαρῆ τὰ νοήματα ἡμῶν». Ἐγκρατεῖς οὖν γενώμεθα ἀπὸ τούτων ἀπάντων, μήποτε εἰκότως καὶ

ἀλλὰ θὰ ἐκτελέσουν τὸ ἔργον ποῦ διατάσσονται· ἐὰν δὲ ἀγνοῦν κάτι ἀπὸ τὰ συντελοῦντα εἰς σωτηρίαν, θὰ ἐπιτραπῇ νὰ ἐρωτοῦν καὶ νὰ μανθάνουν κοσμίως καὶ μὲ τὸν πρέποντα σεβασμὸν. Κάθε ἄνθρωπος δὲ πρέπει νὰ προσπαθῆ, ὥστε νὰ μὴ ταπεινωθῆ τὸ μεγαλεῖον τῆς ψυχῆς διὰ τῆς ἐπαναστάσεως τῶν ἡδονῶν. Διότι πῶς ἤμπορεῖ ἀκόμη ἡ ψυχὴ ποῦ προσηλώθη κάτω εἰς τὴν ἡδονὴν τῆς σαρκὸς νὰ ἀναβλέψῃ μὲ καθαρὸν βλέμμα πρὸς τὸ σύγγενές καὶ νοητὸν φῶς; Διὰ τοῦτο πρέπει πρὸ πάντων νὰ ἀσκῆ τὴν ἐγκράτειαν, ποῦ εἶναι ἀσφαλῆς φρουρὸς τῆς σωφροσύνης καὶ δὲν ἐπιτρέπει εἰς τὸν ἡγεμόνα νοῦν νὰ διασπᾶται ἐδῶ καὶ ἐκεῖ. Διότι, ὅπως τὸ ὕδωρ τῶν σωλῆνων ἀναβλύζει πρὸς τὰ ἄνω ἀπὸ τὴν πίεσιν, μὴ δυνάμενον νὰ χυθῆ ἄλλοῦ, ἔτσι καὶ ὁ νοῦς τῶν ἀνθρώπων· ἐπειδὴ ἡ ἐγκράτεια ὡς ἀδιαπέραστος σωλὴν τὸν περισφίγγει ἀπὸ παντοῦ, θὰ ἀνέλθῃ κάπως, λόγῳ τῆς ἀνάγκης τῆς κινήσεως, πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν τῶν ὑψηλοτέρων, διότι δὲν ἔχει ποῦ νὰ διαρρεύσῃ. Διότι δὲν εἶναι δυνατόν ποτε νὰ σταθῆ ἐκεῖνος ποῦ ἔλαβεν ἀπὸ τὸν δημιουργὸν ἀεικίνητον τὴν φύσιν· ὅταν δὲ κωλύεται νὰ κινήθῃ πρὸς τὰ μάταια, εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ ἀκολουθήσῃ τὸν εὐθὺν δρόμον τῆς ἀληθείας. Ἐγκράτεια δὲ νομίζομεν ὅτι σημαίνει ὄχι μόνον τὴν ἀποχὴν ἀπὸ τὰ φαγητὰ (διότι τοῦτο κατώρθωσαν καὶ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας φιλοσόφους), ἀλλὰ πρὸ πάντων τὸ ἀπερίσπαστον τῶν ὀφθαλμῶν. Διότι ποῖον εἶναι τὸ ὄφελος, ἐὰν ἀπέχῃς ἀπὸ τροφάς, ἀλλὰ τρώγῃς διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τὴν ἀκολασίαν τῆς μοιχείας, ἢ μὲ τὴν θέλησίν σου ἀκούῃς διὰ τῶν ὠτῶν ματαίας καὶ διαβολικὰς φωνάς; Δὲν ὠφελεῖ καθόλου νὰ ἀπέχῃς ἀπὸ τροφάς, ἀλλὰ νὰ μὴ ἀπέχῃς ἀπὸ τὴν ἔπαρσιν τῆς ὑψηλοφροσύνης, τῆς κενοδοξίας καὶ κάθε πάθους. Ἡ τί ὠφελεῖ βεβαίως νὰ εἶσαι ἐγκρατὴς εἰς τὰς τροφάς, ἀλλὰ νὰ μὴ ἀπέχῃς ἀπὸ πονηροὺς καὶ ματαίους λογισμοὺς; Διὰ τοῦτο καὶ ὁ ἀπόστολος ἔλεγε· «φοβοῦμαι μήπως φθαροῦν τὰ νοήματα ἡμῶν»⁶². Ἄς γίνωμεν λοιπὸν ἐγκρατεῖς ἀπὸ ὅλα αὐτὰ, διὰ νὰ μὴ ἔλθῃ ποτέ καὶ εἰς ἡμᾶς ἡ κατηγορία τοῦ Κυ-

ἐφ' ἡμᾶς ἢ τοῦ Κυρίου μέμψις ἔλθοι, ὡς τὸν κώνωπα διυλιζόντων, τὴν δὲ κάμηλον καταπινόντων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κ'

Ἔστι οὐδὲν ἄλλο πρὸς τοὺς βιοτικούς συγγενεῖς μεταδιώκειν ὁμιλίαν ἢ τὰ ἐκείνων φροντίζειν.

5 1. Συγγενῶν μέντοι καὶ φίλων καὶ γονέων κεχωρισθαι τοσοῦτον τῇ διαθέσει προσήκει, ὅσον τοὺς τεθνεώτας ὀρώμεν τῶν ζώντων ἀφεστηκότας. Καὶ γὰρ ὁ κατὰ ἀλήθειαν πρὸς τοὺς κατ' ἀρετὴν ἀγῶνας ἀποδυσάμενος καὶ τῷ κόσμῳ παντὶ μετὰ τῶν ἐν τῷ κόσμῳ πάντων ἀποταξάμενος καὶ σταυρώσας ἐαυ-
 10 τόν, ἵνα τὸ πλήρες εἴπω, τῷ κόσμῳ, τέθνηκε τῷ κόσμῳ καὶ πᾶσι τοῖς ἐν τῷ κόσμῳ, κἂν γονεῖς ᾧσι, κἂν ἀδελφοί, κἂν τρίτον ἢ τέταρτον ἢ πολλοστόν βαθμὸν τῆς συγγενείας ἐπέχοντες. Εἰ μὲν οὖν μετασταίεν οἱ γεγεννηκότες τοῦ βίου καὶ πρὸς τὴν πολιτείαν τοῦ παιδὸς μετατάξαιτο, ἀληθῶς εἰσι συγγε-
 15 νεῖς, οὐ τὴν γονέων, ἀλλὰ τὴν ἀδελφῶν τάξιν ἐπέχοντες. Πατήρ γάρ ἐστιν ἀληθέστατος, πρῶτος μὲν ὁ τῶν ἀπάντων Πατήρ, ὁ δευτέρος δὲ μετ' ἐκείνων ὁ τῆς πνευματικῆς καθηγούμενος πολιτείας. Εἰ δὲ μένοιεν οἱ συγγενεῖς τὸν πρότερον ἀσπασάμενοι βίον, μέρος εἰσὶ τοῦ κόσμου, οὐ ἡμεῖς κεχωρισμέθα,
 20 καὶ κατ' οὐδὲν προσήκοντες τὸν κατὰ σάρκα ἄνθρωπον ἀποθεμένους καὶ ἀποδυσάμενους τὴν πρὸς ἐκείνους οἰκείωσιν. Ὁ δὲ τὴν τῶν βιοτικῶν φιλίαν μετὰ ἀκριβείας κατασπαζόμενος καὶ τοῦτοις διαπαντός προσομιλεῖν ἐφιέμενος, τὰς ἐκείνων διαθέσεις διὰ τῆς συνεχοῦς ὁμιλίας εἰς τὴν ψυχὴν εἰσφύσαστο.
 25 Πάλιν τε τοῦ κοσμικοῦ φρονήματος ἀναπλησθεῖς τὴν διάνοιαν, τῆς ἀγαθῆς ἐνστάσεως ἀποπέπτωκε καὶ τοῦ πνευματικοῦ φρονήματος ἐχωρίσθη καὶ τὸν πρότερον ἕμετον ἀνεμάξατο τῇ ψυχῇ καὶ παρὰ τοῦ ἐχθροῦ τέτρωται, διὰ τῆς σαρκικῆς συγγενείας τὴν πνευματικὴν πολιτείαν ἐπιθολώσαντος.

ρίου ὅτι διυλίζομεν τὸν κώνωπα καὶ καταπίνομεν τὴν κάμηλον ⁶³.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 20

Ἔστι δὲν πρέπει νὰ ἐπιζητοῦμεν τὰς συνομιλίας μὲ τοὺς κοσμικοὺς συγγενεῖς μας ἢ νὰ φροντίζωμεν διὰ τὰς ὑποθέσεις των.

1. Πρέπει λοιπὸν νὰ εἴμεθα τόσον χωρισμένοι εἰς τὴν διάθεσιν ἀπὸ φίλους καὶ γονεῖς, ὅσον βλέπομεν τοὺς νεκροὺς νὰ ἀπέχουν ἀπὸ τοὺς ζῶντας. Διότι ἐκεῖνος ποὺ πράγματι ἀπεδύθη εἰς τοὺς ἀγῶνας τῆς ἀρετῆς καὶ ἀπηρνήθη ὀλόκληρον τὸν κόσμον, μαζί μὲ τὰ ἀνήκοντα εἰς αὐτόν, καὶ ἑσταύρωσε, διὰ νὰ ἐκφρασθῶ πλήρως, τὸν ἑαυτόν του, ἐνεκρώθη διὰ τὸν κόσμον καὶ δι' ὅλα τὰ ἐν τῷ κόσμῳ, εἴτε γονεῖς εἶναι εἴτε ἀδελφοὶ ἢ μακρινοὶ συγγενεῖς. Ἐὰν λοιπὸν ἀποχωρήσουν οἱ γονεῖς ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ ἀσπασθοῦν τὴν ζωὴν τοῦ παιδιοῦ, εἶναι ἀληθινοὶ συγγενεῖς, ἀνήκοντες πλέον ὄχι εἰς τὴν τάξιν τῶν γονέων, ἀλλ' εἰς τὴν τῶν ἀδελφῶν. Διότι ἀληθέστατος πατήρ εἶναι πρῶτος ὁ Πατήρ τῶν πάντων, δεύτερος δὲ μετὰ ἀπὸ ἐκείνον εἶναι ὁ καθηγούμενος τῆς πνευματικῆς πολιτείας. Ἐὰν δὲ οἱ συγγενεῖς ἐπιμένουν νὰ διατηρήσουν τὸν προηγούμενον βίον, εἶναι μέρος τοῦ κόσμου, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἡμεῖς ἐχωρίσθημεν, καὶ δὲν ὁμοιάζουν καθόλου μὲ τοὺς ἐγκαταλείψαντας τὸν σαρκικὸν ἄνθρωπον καὶ ἀρνηθέντας τὴν πρὸς ἐκείνους συμφιλίωσιν. Ἐκεῖνος δὲ ποὺ δέχεται ἐπιμελῶς τὴν φιλίαν τῶν κοσμικῶν καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ ἀσχολῆται μαζί των διαπαντός, ἐγκαθιστᾷ εἰς τὴν ψυχὴν του διὰ τῆς συνεχοῦς συναναστροφῆς τὰς διαθέσεις ἐκείνων. Καὶ τότε, ἀφοῦ καταληφθῆ πάλιν ὁ νοῦς του ἀπὸ τὸ κοσμικὸν φρόνημα, ἐκπίπτει ἀπὸ τὸν ἀγαθὸν ἀγῶνα, χωρίζεται ἀπὸ τὸ πνευματικὸν φρόνημα, ἀποσπογγίζει εἰς τὴν ψυχὴν τὸν προηγούμενον ἕμετον καὶ τραυματίζεται ἀπὸ τὸν ἐχθρόν, ποὺ ἐθόλωσε τὴν πνευματικὴν ζωὴν μὲ τὴν σαρκικὴν συγγένειαν.

2. Τοῖς μὲν οὖν συγγενέσιν εὐχόμεθα τὰ βέλτιστα, δικαιοσύνην, φημί, καὶ εὐσέβειαν καὶ ταῦτα, ἅπερ ἡμεῖς τίμια πεποιήμεθα. Ταῦτα γὰρ ἡμῖν πρέπον εὐχεσθαι, κακείνοις παρ' ἡμῶν καρποῦσθαι συμφέρον. Αὐτοὶ δὲ τῆς περὶ ἐκείνων φρον- 5 τίδος τε καὶ μερίμνης τοὺς λογισμοὺς ἀπολύσωμεν. Ὁ γὰρ διάβολος, θεασάμενος ἀποδυσασμένους ἡμᾶς πᾶσαν φροντίδα βιοτικὴν καὶ εὐσταλεῖς ἐπὶ τὸν οὐρανὸν τρέχοντας, τὴν περὶ τοὺς συγγενεῖς ἡμῖν ἐνεργασάμενος ἔννοιαν, τὰ τε ἐκείνων φρον- 10 τίζειν παρασκευάσας, καὶ εἰς τὰς βιοτικὰς φροντίδας τὸν λογισμὸν μεριμνᾶν παρασκευάζει· τίς μὲν ἢ τῶν οικείων περιουσία καὶ εἰ αὐτάρκης ἢ ἐνδεής, τίνα δὲ τὰ ἐκ τῶν συναλλαγμάτων αὐτοῖς προσγεγόμενα κέρδη καὶ ἐπὶ πόσον τὸν πλοῦτον αὐξάνοντα, τίνες δὲ ἐκ τῶν τοῦ βίου περιστάσεων ζημίαι προσπίπτουσαι καὶ πόσον τὴν ὑπάρχουσαν ἐλαττοῦσαι περιουσίαν. 15 Καὶ συνήδεσθαι μὲν ποιεῖ ταῖς εὐπορίαις αὐτῶν, συναθυμεῖν τε ταῖς ἀστοχίαις, συνεχθραίνειν δὲ τοῖς ἐχθροῖς (καὶ τοῦτο κελευομένους μηδένα ἔχειν ἐχθρὸν) καὶ συγχαίρειν τοῖς φίλοις οὐκ ἀξίοις οὐσι πολλάκις τῆς πνευματικῆς οικειώσεως, χαίρειν δὲ καὶ ἐπὶ τοῖς ἀδίκοις αὐτῶν καὶ παραλόγοις κέρδεσι, καὶ 20 πάσας τὰς πονηρὰς τῶν βιοτικῶν ὑποθέσεων διαθέσεις, ὡς ἀποδυσάμενοι τὰς πνευματικὰς ἐννοίας εἰσφικισάμεθα, πάλιν ἐπεισάγει τοῖς λογισμοῖς, καὶ τὸ ὕλικόν καὶ κοσμικὸν φρόνημα τῇ ψυχῇ πάλιν ἐνεργασάμενος, τὸν ἔνδον ἀσκητὴν καταλύει καὶ ἀνδριάντα μόνον ἀσκητοῦ τὸ σχῆμα περιφέρειν παρα- 25 σκευάζει, μηδαμοῦ ἐψυχαμένον ταῖς ἀρεταῖς. Πολλάκις δὲ διὰ τὰς περὶ τοὺς συγγενεῖς ἐπιταθείσας εὐνοίας ἐτόλμησεν ὁ ἀσκητὴς καὶ ἱεροσυλίαν ἐργάσασθαι, ὥστε τὴν τῶν συγγενῶν ἐνδειαν θεραπεῦσαι. Τὰ γὰρ εἰς τοὺς ἀγίους, τοὺς ἀναθέντας ἑαυτοὺς τῷ Θεῷ, ταμιευόμενα ἱερὰ καὶ ἀληθῶς ἀναθήματα 30 νοεῖται καὶ ἐκλαμβάνεται. Ὁ τοίνυν τούτων τι νοσοφιζόμενος εἰς ἔστι τῶν ἱεροσυλίας κατατολμώντων.

2. Διὰ τοὺς συγγενεῖς λοιπὸν ὡς εὐχόμεθα τὰ βέλτιστα, δηλαδή τὴν δικαιοσύνην, τὴν εὐσέβειαν καὶ ὅσα ἡμεῖς θεωροῦμεν τίμια. Διότι αὐτὰ ἡμεῖς πρέπει νὰ εὐχόμεθα, καὶ αὐτὰ εἶναι συμφέρον ἐκείνων νὰ καρποῦνται ἀπὸ ἡμᾶς. Ἡμεῖς δὲ ὡς ἀπαλλάξωμεν τοὺς λογισμοὺς μας ἀπὸ τὴν φροντίδα καὶ τὴν μέριμναν ἐκείνων. Διότι ὁ διάβολος, ἐπειδὴ βλέπει ὅτι ἐγκατελείψαμεν κάθε βιοτικὴν φροντίδα καὶ τρέχομεν εὐσταλεῖς πρὸς τὸν οὐρανόν, ἐμβάλλει μέσα μας τὴν ἔννοιαν διὰ τοὺς συγγενεῖς, μᾶς προετοιμάζει νὰ φροντίζωμεν διὰ τὰς ὑποθέσεις των καὶ ἔτσι κάμνει νὰ ἀσχολῆται ὁ λογισμὸς μας μετὰ τὰς βιοτικὰς φροντίδας· ποῖα δηλαδή εἶναι ἡ περιουσία τῶν συγγενῶν καὶ ἂν εἶναι ἀρκετὴ ἢ ἑλλιπὴς, ποῖα δὲ εἶναι τὰ κέρδη ποῦ ἀποκτοῦν ἀπὸ τὰς συναλλαγὰς των καὶ πόσον αὐξάνουν τὸν πλοῦτόν των, ποῖαι δὲ ζημίαι τοὺς εὐρίσκουν ἀπὸ τὰς ἀτυχεῖς περιστάσεις τοῦ βίου καὶ πόσον μειώνουν τὴν ὑπάρχουσαν περιουσίαν. Καὶ τοὺς κάμνει νὰ εὐχαριστοῦνται μετὰ τὴν εὐημερίαν των, νὰ στενοχωροῦνται δὲ μετὰ τὰς ἀποτυχίας· νὰ ἔχουν μαζί των τοὺς αὐτοὺς ἐχθροὺς (ἂν καὶ κατὰ τὴν ἐντολήν τοῦ Θεοῦ δὲν πρέπει νὰ ἔχουν κανένα ἐχθρόν⁶⁴) καὶ νὰ χαίρουν μαζί με τοὺς φίλους, ποῦ δὲν ἀξίζουσιν πολλάκις τὴν πνευματικὴν οἰκείωσιν, νὰ χαίρουν δὲ καὶ διὰ τὰ ἀδίκαια καὶ παράλογα κέρδη των καὶ νὰ εἰσάγουν πάλιν εἰς τὴν σκέψιν των ὅλας τὰς πονηρὰς διαθέσεις τῶν βιοτικῶν ὑποθέσεων, τὰς ὁποίας ἀφοῦ ἀπεβάλαμεν, ἐδέχθημεν μέσα μας τὰς πνευματικὰς ἐννοίας· καὶ ἀφοῦ καλλιέργησιν πάλιν εἰς τὴν ψυχὴν τὸ γήινον καὶ κοσμικὸν φρόνημα, καταλύει τὸν ἔσω ἀσκητὴν καὶ ἐτοιμάζει ἕνα ἀνδριάντα μόνον, ποῦ φέρει ἐπάνω του τὸ σχῆμα τοῦ ἀσκητοῦ καὶ δὲν εἶναι πουθενὰ ἐμψυχωμένος μετὰ τὰς ἀρετάς. Πολλάκις δέ, ἐξ αἰτίας τοῦ ἐντόνου ἐνδιαφέροντος διὰ τοὺς συγγενεῖς, τολμᾷ ὁ ἀσκητὴς νὰ διαπραξῆ καὶ ἱεροσυλίαν, διὰ νὰ θεραπεύσῃ τὴν ἔνδειαν τῶν συγγενῶν. Διότι ὅσα συγκεντρώνονται διὰ τοὺς ἀγίους, ποῦ ἀφιέρωσαν τοὺς ἑαυτοὺς των εἰς τὸν Θεὸν νοοῦνται καὶ θεωροῦνται ἱερὰ καὶ ἀληθινὰ ἀναθήματα. Αὐτὸς λοιπὸν ποῦ ἰδιοποιεῖται κάτι ἀπὸ αὐτὰ εἶναι ἱερόσυλος.

3. Γνόντες οὖν τῆς περὶ τοὺς οἰκείους διαθέσεως τὴν ἀφόρητον βλάβην, φύγωμεν τὴν περὶ ἐκείνων φροντίδα, ὡς διαβολικὸν ὄπλον ὑπάρχουσαν. Καὶ γὰρ αὐτὸς ὁ Κύριος τὴν τοιαύτην σχέσιν καὶ συνήθειαν ἀπηγόρευσεν, ἐνὶ μὲν τῶν μαθητῶν οὐκ
 5 ἐπιτρέψας οὐδὲ αὐτὸ μόνον τοῖς οἰκείοις συντάξασθαι· ἑτέρω δὲ οὐδὲ τῷ σώματι τοῦ πατρὸς τεθνεῶτος γῆν ἐπαμήσασθαι. Τῷ μὲν γὰρ συντάξασθαι βουλομένῳ τοῖς οἰκείοις φησὶν· «Οὐδεις ἐπιβαλὼν τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ' ἄροτρον καὶ βλέπων εἰς τὰ ὀπίσω εὐθετός ἐστιν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν», τῷ δὲ
 10 θάψαι τὸν πατέρα παρακαλοῦντι, («Ἀκολούθει μοι»), φησί, καί· «ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς». Καίτοι ἐδόκουν εὐλογωτάτας καὶ δικαιοτάτας ποιεῖσθαι τὰς δεήσεις ἑκάτεροι, ἀλλ' οὐκ ἐπένευσεν ὁ Σωτὴρ, οὐδὲ πρὸς τὸ ἀκαρὲς γοῦν ἀφῆκεν αὐτοῦ χωρίζεσθαι τοὺς τροφίμους τῆς τῶν οὐρανῶν
 15 βασιλείας, ἵνα μὴ τι τοῦ ὑψηλοῦ καὶ οὐρανόθεν φρονήματος ταπεινότερον ἢ πράξαιεν ἢ λογίσαιντο τῇ περὶ τὰς γῆνας καὶ σαρκικὰς διαθέσεις ῥοπή, ὡς οὐκ ἐξόν τοὺς τὰ οὐράνια φρονούντας τῶν ἐπὶ γῆς ἔχειν λόγον τινά, ὡς ἤδη μεταστάντας καὶ ὑπερκοσμίους τῇ διανοίᾳ γεγεννημένους. Εἰ δὲ λέγοι τις, ὅτι
 20 πῶς οὖν ὁ νόμος κελεύει τῶν οἰκείων φροντίζειν, λέγων· «Καὶ ἀπὸ τῶν οἰκείων τοῦ σπέρματός σου οὐχ ὑπερόψει», ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ἀπόστολος· «Εἰ δέ τις τῶν ἰδίων, καὶ μάλιστα τῶν οἰκείων οὐ προνοεῖ, τὴν πίστιν ἤρηται καὶ ἐστὶν ἀπίστου χείρων», σύντομον τὴν ἀπόκρισιν παρεξόμεθα· ὅτι ὁ θεῖος ἀπό-
 25 στολος πρὸς τοὺς βιοτικούς, πρὸς τοὺς τὸν ὑλικὸν πλοῦτον ἔχοντας καὶ δυναμένους παραμυθεῖσθαι τὴν τῶν συγγενῶν ἐνδειαν, τοῦτο εἶρηκεν. Ὅμοίως δὲ καὶ ὁ νόμος ταῦτά φησι καί,

3. Ἐφοῦ γνωρίσωμεν λοιπὸν τὴν ἀφόρητον βλάβην ποῦ προκαλεῖται ἀπὸ τὴν ἀγάπην πρὸς τοὺς συγγενεῖς, ὡς ἀπαλλ-
λαγῶμεν ἀπὸ τὴν φροντίδα των, ὡς νὰ εἶναι διαβολικὸν ὄπλον.
Διότι καὶ ὁ ἴδιος ὁ Κύριος ἀπηγόρευεν αὐτοῦ τοῦ εἶδους τὴν
σχέσιν καὶ οἰκειότητα, ὅταν δὲν ἐπέτρεψεν εἰς κάποιον ἀπὸ τοὺς
μαθητὰς του καὶ νὰ ἀποχαιρετήσῃ μόνον τοὺς οἰκείους του,
εἰς ἄλλον δὲ οὔτε νὰ ρίψῃ χῶμα εἰς τὸ σῶμα τοῦ νεκροῦ πατρὸς
του. Εἰς αὐτὸν λοιπὸν ποῦ ἤθελε νὰ ἀποχαιρετήσῃ τοὺς οἰ-
κείους του εἶπεν ὅτι «οὐδεὶς βαλὼν τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ ἄροτρον
καὶ βλέπων εἰς τὰ ὀπίσω εἶναι κατάλληλος διὰ τὴν βασι-
λείαν τῶν οὐρανῶν»⁶⁵, εἰς τὸν ἄλλον δέ, ποῦ παρεκάλει νὰ
θάψῃ τὸν πατέρα του, εἶπεν· «ἀκολούθει ἐμέ»⁶⁶, καὶ· «ἄφες τοὺς
νεκροὺς νὰ θάψουν τοὺς νεκροὺς αὐτῶν»⁶⁷. Μολονότι λοιπὸν
ἐφαίνοντο ὅτι ἐζήτησαν καὶ οἱ δύο εὐλογώτατα καὶ δικαιοτάτα
πράγματα, ὁ Σωτὴρ δὲν συγκατένευσε καὶ οὔτε ἐπ' ἐλάχιστον
ἄφησε τοὺς μαθητὰς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν νὰ χωρι-
σθοῦν ἀπὸ αὐτόν, διὰ νὰ μὴ παρασυρθοῦν ἀπὸ τὴν ροπήν
τῶν γηίνων καὶ σαρκικῶν διαθέσεων καὶ πράξουν ἢ σκεφθοῦν
κάτι ἀνάξιον τοῦ ὑψηλοῦ καὶ οὐρανοῦ φρονήματος· διότι
δὲν ἐπιτρέπεται οἱ φρονοῦντες τὰ οὐράνια νὰ ἀσχολοῦνται
μὲ τὸν κόσμον, ἀφοῦ ἤδη τὸν ἐγκατέλειψαν καὶ ἔγιναν ὑπερ-
κόσμιοι κατὰ τὸν νοῦν. Ἐάν δὲ κάποιος ἐρωτήσῃ· πῶς λοιπὸν
ὁ νόμος παραγγέλλει νὰ φροντίζωμεν διὰ τοὺς οἰκείους, λέγων·
«καὶ τοὺς κατὰ σάρκα συγγενεῖς σου δὲν θὰ περιφρονήσῃς»⁶⁸,
ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ἀπόστολος· «ἐάν τις δὲν προνοῇ περὶ τῶν
ιδίων, καὶ μάλιστα περὶ τῶν οἰκείων, ἔχει ἀρνηθῆ τὴν πίστιν
καὶ εἶναι χειρότερος τοῦ ἀπίστου»⁶⁹, εἰς αὐτὸν θὰ δώσωμεν
σύντομον τὴν ἀπάντησιν, ὅτι δηλαδὴ ὁ θεῖος ἀπόστολος
εἶπε τοῦτο πρὸς τοὺς κοσμικοὺς, ποῦ ἔχουν τὸν ὑλικὸν πλου-
τον καὶ δύνανται νὰ ἀνακουφίσουν τὴν στέρησιν τῶν συγγε-
νῶν. Ὅμοίως καὶ ὁ νόμος λέγει αὐτά, διὰ νὰ εἶμαι συντομώτε-

68. Ἦσ. 58, 7.

69. Α' Τιμ. 5, 8.

ἵνα συντομώτερον εἶπω, πρὸς τοὺς ζῶντας, οὐ πρὸς τοὺς τεθνεῶτας· ἀνεύθνοι γὰρ παντὸς τοιούτου ὀφλήματος οὗτοί γε.

4. Σὺ δὲ τέθνηκας μὲν καὶ ἐσταύρωσαι τῷ κόσμῳ παντί.
 Ἐποταξάμενος γὰρ τῷ ὑλικῷ πλούτῳ τὴν ἀκτησίαν ἠγάπησας,
 5 σεαυτὸν δὲ ἀναθεὶς τῷ Θεῷ κειμήλιον γέγονας τοῦ Θεοῦ. Ὡς
 τεθνεῶς ἐλεύθερος εἰ πάσης τῆς περὶ τοὺς συγγενεῖς εἰσφορᾶς,
 ὡς ἀκτημῶν οὐδὲν ἔχεις δι' ἰσχυροῦς. Καὶ αὐτὸ δὲ τὸ σῶμα
 καρποφορήσας, καὶ οὐδὲ ἐκείνου λοιπὸν ἔχων τὴν ἐξουσίαν
 ὡς ἀναθήματος, οὐ θέμις σοι εἰς ἀνθρώπων χρῆσιν εἶναι, μό-
 10 νοις δὲ τοῖς ὁμοτρόποις ὡς καὶ αὐτοῖς Θεῷ τὸ πᾶν ἀνακειμένοις
 συμπολιτεῦσθαι. Πόθεν οὖν σοι ἀρμόσει τὰ μνημονευθέντα
 ῥήματα τῆς ἁγίας Γραφῆς; ἢ πῶς οὐχ ἁμαρτήσεις τὰς ἑαυτοῦ
 ὁμολογίας περὶ τὴν ἀσκησιν ἀθελῶν;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑ΄

Ἵτι οὐ δεῖ τῆς πνευματικῆς ἀδελφότητος ἀποκόπτεσθαι.

15 1. Χρὴ μέντοι καὶ τοῦτο πεπεισθαι σαφῶς, ὅτι ὁ ἄπαξ
 εἰς σύνδεσμον καὶ συνάφειαν ἐλθὼν πνευματικῆς ἀδελφότητος
 οὐχ οἶός τ' ἂν ἦ ἀποκόπτεσθαι καὶ χωρίζεσθαι τούτων, οἷς
 συνηρμόσθη. Εἰ γὰρ ἄνθρωποι πολλᾶκις εἰς κοινωνίαν βίου
 τούτου τοῦ ὑλικοῦ συνερχόμενοι οὐκ ἂν δύναιντο παρὰ τὰ συμ-
 20 βαθέντα χωρίζεσθαι, ἢ ὁ τοῦτο ποιῶν ἔνοχος ἔσται τοῖς ὠρι-
 σμένοις ἐπιτιμίαις, πολλῶ μᾶλλον ὁ εἰς σύμβασιν ἐλθὼν πνευ-
 ματικῆς συμβιώσεως τῆς ἄλυτον καὶ αἰώνιον τὴν συνάφειαν
 κεκτημένης οὐχ οἶός τ' ἂν εἶη μερίζειν καὶ ἀποκόπτειν ἑαυτὸν
 τούτων, οἷς συνεκράθη. Ἡ, τοῦτο ποιῶν, βαρυτάτοις ἑαυτὸν
 25 τοῖς ἄνωθεν ἐπιτιμίαις ὑποβάλλει. Εἰ γὰρ γυνή, ἢ εἰς κοινωνίαν
 ἀνδρὸς ἀφιγμένη, καὶ σαρκικὴν ἔχουσα τὴν συνάφειαν αὐτοῦ,
 εἰ τούτῳ ἐπιβουλεύουσα φωραθῆῃ, θανάτῳ καταδικάζεται,

ρος, πρὸς τοὺς ζῶντας, ὄχι πρὸς τοὺς νεκρούς· διότι οἱ νεκροὶ δὲν ἔχουν βεβαίως τοιαύτην ὑποχρέωσιν.

4. Σὺ δὲ ἔχεις ἀποθάνει καὶ σταυρωθῆ δι' ὅλον τὸν κόσμον. Διότι ἐγκατέλειψες τὸν ὑλικὸν πλοῦτον καὶ ἠγάπησες τὴν ἀκτημοσύνην, ἀνέθεσες δὲ τὸν ἑαυτὸν σου εἰς τὸν Θεὸν καὶ ἔγινες κειμήλιον τοῦ Θεοῦ. Ὡς ἀποθανῶν λοιπὸν εἶσαι ἐλεύθερος ἀπὸ κάθε ὑποχρέωσιν ἔναντι τῶν συγγενῶν καὶ ὡς ἀκτῆμων δὲν ἔχεις τίποτε νὰ τοὺς χορηγήσῃς. Ἀκόμη καὶ τοὺς καρπούς τῆς χειρωνακτικῆς σου ἐργασίας δὲν ἐπιτρέπεται νὰ τοὺς διαθέσῃς διὰ τοὺς ἀνθρώπους, διότι δὲν ἐξουσιάζεις οὔτε τὸ σῶμα σου, ὡς ἀφιέρωμα, μόνον δὲ μὲ τοὺς συνασκητὰς πρέπει νὰ ζῆς, διότι καὶ αὐτοὶ εἶναι ἐξ ὀλοκλήρου ἀφιερωμένοι εἰς τὸν Θεόν. Πῶς λοιπὸν θὰ ἀρμόσουν εἰς σέ οἱ μνημονευθέντες λόγοι τῆς ἁγίας Γραφῆς; ἢ πῶς δὲν θὰ ἀμαρτήσῃς, ἐὰν ἀθετήσῃς τὴν ὑπόσχεσιν τῆς ἀσκήσεως, ποὺ ἔδωσες;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 21

Ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἀποκόπτεται κανεὶς ἀπὸ τὴν πνευματικὴν ἀδελφότητα.

1. Πρέπει λοιπὸν καὶ περὶ αὐτοῦ νὰ ἔχωμεν πεισθῆ σαφῶς, ὅτι ἐκεῖνος ποὺ συνεδέθη καὶ συνέζησε μὲ πνευματικὴν ἀδελφότητα δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἀποκοπῆ καὶ νὰ χωρισθῆ ἀπὸ αὐτοὺς μὲ τοὺς ὁποίους συνεδέθη. Διότι, ἐὰν οἱ ἄνθρωποι συνέρχονται πολλάκις εἰς κοινωνίαν αὐτοῦ τοῦ ὑλικοῦ βίου καὶ δὲν ἠμποροῦν, ἐξ αἰτίας τῶν συμφωνηθέντων, νὰ χωρίσουν, ἢ, ἄλλως, ὁ πράττων τοῦτο ὑπόκειται ὡς ἔνοχος εἰς τὰ ὠρισμένα ἐπιτίμια, πολὺ περισσότερον ἐκεῖνος ποὺ ὑπεσχέθη τὴν πνευματικὴν συμβίωσιν, ἢ ὁποία εἶναι ἀδιάλυτος καὶ αἰώνιος, δὲν ἠμπορεῖ νὰ χωρίσῃ καὶ νὰ ἀποκόψῃ τὸν ἑαυτὸν του ἀπὸ ἐκείνους μὲ τοὺς ὁποίους συνηνώθη. Ἐὰν δὲ τὸ κάμη, ὑποβάλλει τὸν ἑαυτὸν του εἰς τὰς βαρυτάτας ποινὰς τοῦ Θεοῦ. Ἐὰν δηλαδὴ μία γυναῖκα ποὺ ὑπανδρεύθη καὶ ἔχει σαρκικὴν συνάφειαν μὲ τὸν ἄνδρα της καὶ ἀποδειχθῆ ὅτι σκευωρεῖ εἰς βάρος

πόσω μᾶλλον ὁ πνευματικῆ κοινωνία συναρμοσθεὶς ὑπ' αὐτῶ
 μάρτυρι καὶ μεσίτῃ τῷ Πνεύματι ὑπόδικος ἐπὶ τῷ χωρισμῷ
 γίνεται;

2. Ὡσπερ οὖν τὰ μέλη τοῦ σώματος, φύσεως συνηρη-
 5 μένα δεσμῶ, οὐκ ἂν τοῦ σώματος ἀπορρηγνύσθαι δύναιτο ἢ,
 εἰ ἀπορραγεῖη, νεκρὸν τὸ ἀπορρηγνύμενον γένοιτ' ἂν, οὕτω καὶ
 ἀσκητῆς ἀδελφότητι συναπτόμενος καὶ φύσεως ἰσχυροτέρῳ
 δεσμῷ τῇ τοῦ Πνεύματος ἀρμοσθῆς κρατούμενος οὐκ ἂν ἐξου-
 σίαν ἔχοι τέμνεσθαι τούτων, οἷς συνηρημόσθη. Ἡ, ποιῶν τοῦ-
 10 το, νεκρὸς ἐστὶ τῇ ψυχῇ καὶ ἐστερημένος τῆς τοῦ Πνεύματος
 χάριτος, οἷα δὴ τὴν ἐπ' αὐτοῦ σύμβασιν ἀθετήσας. Εἰ δὲ λέγοι
 τις, ὅτι φαῦλοί τινες τῶν ἀδελφῶν· οὐ γὰρ ἅπαντας αἰτιάζε-
 ται· οὐ γὰρ ἐπὶ κακίᾳ τὴν κοινωνίαν πεποιήνται, ὥστε πάντας
 συμφώνως εἶναι κακοῦς· εἰ οὖν λέγοι, ὅτι φαῦλοί τινες τῶν
 15 ἀδελφῶν καὶ ἀφυλάκτως τὸ ἀγαθὸν παραλύοντες καὶ τῆς κο-
 σμιότητος ἀμελοῦντες καὶ τὴν πρέπουσαν ἀσκηταῖς ἀκρίβειαν
 παρορῶντες, καὶ διὰ τοῦτο προσήκει τῶν τοιούτων χωρίζε-
 σθαι, οὐκ ἀρκοῦσαν ἀπολογίαν τοῦ χωρισμοῦ ταύτην ἐπιενό-
 ηκεν. Οὐδὲ γὰρ Πέτρος ἢ Ἀνδρέας ἢ Ἰωάννης διὰ τὴν τοῦ Ἰου-
 20 दा πονηρίαν ἀπερράγησαν τοῦ λοιποῦ τῶν ἀποστόλων χοροῦ,
 οὐδὲ ἕτερός τις τῶν ἀποστόλων ταύτην ἀφορμὴν ἀποσπάσεως
 ἐποίησατο, οὐδέ τι τὸ πείθεσθαι τῷ Χριστῷ ὑπὸ τῆς ἐκείνου
 μοχθηρίας ἐνεποδίσθη, ἀλλὰ τοῖς τοῦ Κυρίου πειθαρχοῦντες
 διδάγμασι τὴν εὐσέβειαν καὶ τὴν ἀρετὴν ἐζήλουν, οὐ μὴν πρὸς
 25 τὴν ἐκείνου πονηρίαν ἐπιστρεφόμενοι. Οὕτως ὁ λέγων, ὅτι
 διὰ τοὺς φαύλους χωρίζεσθαι πνευματικῆς ἀναγκάζομαι
 συναφείας, οὐκ εὐλογον πρόφασιν ἐξεῦρε τῆς οἰκείας ἀβεβαιό-
 τητος, ἀλλὰ ἐστὶ μὲν αὐτὸς γῆ πετρώδης, τὸν τῆς ἀληθείας
 λόγον ἐκθρέψαι διὰ γνώμης ἀβεβαιότητα μὴ δυνάμενος, ἀλλὰ

του, καταδικάζεται εἰς θάνατον, πολὺ περισσότερον εἶναι ὑπόδικος διὰ τὸν χωρισμὸν ἐκεῖνος ποὺ συνεδέθη εἰς πνευματικὴν κοινωσίαν, ἔχων ὡς μάρτυρα καὶ μεσίτην αὐτὸ τὸ ἅγιον Πνεῦμα.

2. Ὅπως λοιπὸν τὰ μέλη τοῦ σώματος, ποὺ εἶναι ἠνωμένα με φυσικὸν δεσμὸν, δὲν ἤμποροῦν νὰ ἀποκοποῦν ἀπὸ τὸ σῶμα ἢ, ἐὰν ἀποκοποῦν, τὸ ἀποκοπτόμενον γίνεται νεκρὸν, ἔτσι καὶ ὁ ἀσκητής· ἐπειδὴ συνδέεται με τὴν ἀδελφότητα καὶ εἶναι δεμένος με τὸν σύνδεσμον τοῦ Πνεύματος, ποὺ εἶναι ἰσχυρότερος δεσμὸς ἀπὸ τὴν φύσιν, δὲν ἔχει δικαίωμα νὰ χωρισθῇ ἀπὸ αὐτοὺς με τοὺς ὁποίους συνεδέθη. Ἐὰν δὲ κάμη τοῦτο, νεκρῶνεται εἰς τὴν ψυχὴν καὶ στερεῖται τῆς χάριτος τοῦ Πνεύματος, διότι ἠθέτησε τὴν συμφωνίαν ποὺ ἐστηρίζετο ἐπ' αὐτοῦ. Ἐὰν δὲ λέγη κανεὶς ὅτι μερικοὶ ἀδελφοὶ εἶναι φαῦλοι—διότι δὲν ἤμπορεῖ νὰ κατηγορήσῃ βεβαίως τοὺς πάντας, ἀφοῦ δὲν συνέστησαν τὴν κοινωσίαν με κακὸν σκοπὸν, ὥστε ὅλοι ἀπὸ συμφώνου νὰ εἶναι κακοί— ἐὰν λοιπὸν λέγη ὅτι μερικοὶ ἀδελφοὶ εἶναι φαῦλοι καὶ παραλύουν τὸ ἀγαθὸν χωρὶς προσοχὴν καὶ παραμελοῦν τὴν κοσμιότητα καὶ παραβλέπουν τὴν πειθαρχίαν ποὺ ἀρμόζει εἰς ἀσκητάς καὶ ὅτι διὰ τοῦτο πρέπει νὰ χωρισθῇ ἀπὸ αὐτοὺς, αὐτὸς δὲν ἔχει ἐπινοήσει ἐπαρκῆ δικαιολογίαν διὰ τὸν χωρισμὸν. Διότι οὔτε ὁ Πέτρος ἢ ὁ Ἄνδρέας ἢ ὁ Ἰωάννης ἀπεκόπησαν ἀπὸ τὸν ὑπόλοιπον χορὸν τῶν ἀποστόλων ἐξ αἰτίας τῆς πονηρίας τοῦ Ἰούδα οὔτε ἄλλος ἀπόστολος προσέφυγεν εἰς αὐτὴν τὴν δικαιολογίαν ὡς ἀφορμὴν διὰ νὰ ἀποσπασθῇ, οὔτε δὲ ἠμποδίσθη εἰς τὴν ὑπακοὴν του πρὸς τὸν Χριστὸν ἀπὸ τὴν μοχθηρίαν ἐκεῖνου· τούναντίον, ἐπειθάρχουν εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Κυρίου καὶ ἐπεδίωκον τὴν εὐσέβειαν καὶ τὴν ἀρετὴν, χωρὶς βεβαίως νὰ ὀδηγοῦνται πρὸς τὴν πονηρίαν ἐκεῖνου. Ἔτσι ὁ ἰσχυριζόμενος ὅτι ἀναγκάζεται νὰ χωρισθῇ ἀπὸ τὴν πνευματικὴν κοινωσίαν ἐξ αἰτίας τῶν φαύλων, δὲν ἐξεῦρεν εὐλογον δικαιολογίαν διὰ τὴν ἀστάθειάν του, ἀλλὰ εἶναι πετρώδης γῆ, ποὺ δὲν ἤμπορεῖ, ἐξ αἰτίας τῆς ἀσταθοῦς γνώμης του, νὰ θρέψῃ τὸν λόγον τῆς

διὰ μικροῦ πειρασμοῦ προσβολὴν ἢ ἀκρασίαν παθῶν τὴν σώφρονα πολιτείαν οὐχ ὑπομένων, εὐθύς τε ἀποξηραίνεται τῷ καύσωνι τῶν παθῶν τὸ τῆς διδασκαλίας ἀριφνὲς βλάστημα· προφάσεις δὲ εἰκαίας καὶ οὐκ ἀρκούσας πρὸς ἀπολογίαὶν ἐπὶ 5 τοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ κατὰ πληροφορίαν οἰκείαν ἐπινοῶν, καὶ ἑαυτὸν εὐκόλως παρακρουόμενος. Οὐδὲν γὰρ τοῦ ἑαυτὸν ἀπατᾶν εὐκολώτερον, ἐπειδὴ κριτῆς ἕκαστος ἑαυτῷ κεχαρισμένος γίνεται, τὰ ἡδέα κρίνων εἶναι συμφέροντα.

3. Ἔστω τοίνυν ὁ τοιοῦτος κατακεκριμένος παρὰ ἀλη-
10 θείᾳ δικαζούσῃ, ὡς σκανδάλων ὑπόθεσις πλείοσι καθιστάμενος, ἦτοι πονηρῷ ὑποδείγματι πρὸς ζῆλον τῶν ἴσων ἀτοπημάτων διερεθίζων αἰεὶ καὶ τοῦ («οὐαὶ») κληρονόμος γενόμενος. «Καὶ συμφέρει αὐτῷ ἵνα μύλος ὄνικος κρεμασθῆ περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ καταποντισθῆ ἐν τῷ πελάγει τῆς θαλάσσης». Ἐπὶ 15 γὰρ ψυχῇ ἀπόστασιν ἐθισθείη, πολλῆς ἐμπίπεται ἀκρασίας, πλεονεξίας τε καὶ γαστριμαργίας, ψεύδους τε καὶ πάσης κακοηθείας· καὶ τὸ τελευταῖον εἰς τὸν πυθμένα καταστρέφει τῆς πονηρίας τοῖς ἐσχάτοις ἐμπειρομένη κακοῖς. Ὁ τοίνυν τῶν τοιούτων ὁδηγὸς καθιστάμενος σκοπεῖτω πόσων ψυχῶν ἀπωλείας 20 ἔνοχος γίνεται, ὃ γε μηδὲ πρὸς τὰς εὐθύναις τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς ἀρκέσαι δυνάμενος. Τί γὰρ οὐχὶ μᾶλλον ὁ τοιοῦτος μιμεῖται τὸν μέγαν Πέτρον, καὶ ὑπόδειγμα βεβαίας πίστεως καὶ τῆς περὶ τῶν καλῶν ἐνστάσεως τοῖς λοιποῖς γίνεται, ἵνα, λάμποντος τοῦ φωτὸς τῶν ἐκείνου κατορθωμάτων, καὶ οἱ ἐν σκότει 25 τῆς πονηρίας διάγοντες ἐπὶ τὸ κρεῖττον ὁδηγηθῶσιν; Ἐπειτα δὲ Νῶε μὲν ὁ δίκαιος οὐκ εἶπε πρὸς τὸν Θεόν, ὅτι δεῖ με ἐκβῆναι τοῦ κόσμου, ἐπειδὴ πάντες εἰσὶ πονηροί, ἀλλ' ἐκαρτέρησε μᾶλλον ἀθλητικῶς καὶ γενναίως καὶ μεταξὺ ἀβύσσου πονηρίας τὴν εὐσέβειαν ἀχείμαστον διετήρησε καὶ πρὸς τὸν Δε- 30 σπότην οὐδαμῶς ἔστασίασεν, ἀλλὰ ὑπομονῇ καὶ καρτερίᾳ μεταξὺ τῶν κυμάτων τῆς ἀσεβείας τὴν φορτίδα τῆς εὐσεβείας περι-

ἀληθείας, δὲν ἀντέχει δὲ εἰς τὴν ζωὴν τῆς ἀρετῆς ἐξ αἰτίας τῆς προσβολῆς μικροῦ πειρασμοῦ ἢ τῆς ἀκρατείας τῶν παθῶν, καὶ ἀμέσως ἀποξηραίνεται τὸ νέον βλαστάρι τῆς διδασκαλίας μὲ τὸν καύσωνα τῶν παθῶν· καθὼς δὲ ἐπινόει κατὰ τὴν προσωπικὴν του πεποίθησιν τυχούσας καὶ ἀνεπαρκεῖς προφάσεις πρὸς ἀπολογία ἐπὶ τοῦ βήματος τῆς κρίσεως τοῦ Χριστοῦ, παραπλανᾷ εὐκόλως καὶ τὸν ἑαυτὸν του. Διότι δὲν εἶναι τίποτε εὐκολώτερον ἀπὸ τὸ νὰ ἀπατᾷς τὸν ἑαυτὸν σου, ἀφοῦ κάθε ἄνθρωπος κρίνει τὸν ἑαυτὸν του κατὰ χάριν, θεωρῶν ὡς συμφέροντα τὰ εὐχάριστα.

3. Ἄς εἶναι λοιπὸν ὁ τοιοῦτος ἄνθρωπος καταδικασμένος ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν ποῦ ἀπονέμει δικαιοσύνην, ὡς γενόμενος ἀφορμὴ σκανδάλων διὰ πολλοὺς, διότι ἐκεντοῦσε πάντοτε μὲ τὸ πονηρὸν παράδειγμά του τὸν ζῆλον διὰ παρόμοια ἀτοπήματα καὶ ἔγινε κληρονόμος τοῦ «οὐαί». «Καὶ συμφέρει εἰς αὐτὸν νὰ κρεμασθῇ μυλόπετρα περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ νὰ καταποντισθῇ εἰς τὸ πέλαγος τῆς θαλάσσης»⁷⁰. Διότι, ὅταν ἡ ψυχὴ συνηθίσῃ εἰς τὴν ἀποστασίαν, γεμίζει μὲ πολλὴν ἀκράτειαν, πλεονεξίαν, γαστριμαργίαν, ψεῦδος καὶ κάθε εἶδος κακοήθειαν. Τέλος δὲ καταλήγει εἰς τὸν πυθμένα τῆς πονηρίας, δοκιμάζουσα τὰ χεῖριστα κακά. Ἐκεῖνος λοιπὸν ποῦ καθίσταται καθοδηγητὴς αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων ἃς κοιτάζει πόσων ψυχῶν γίνεται ἔνοχος ἀπωλείας, ὅταν μάλιστα δὲν ἠμπορῇ νὰ ἀναλάβῃ οὔτε τὴν εὐθύνην τῆς ἰδικῆς του ψυχῆς. Διατί λοιπὸν αὐτὸς δὲν μιμεῖται μᾶλλον τὸν μέγαν Πέτρον καὶ δὲν γίνεται διὰ τοὺς ἄλλους ὑπόδειγμα βεβαίας πίστεως καὶ ἀγῶνος περὶ τῶν καλῶν, ὥστε μὲ τὴν λάμπιν τοῦ φωτός τῶν κατορθωμάτων του καὶ οἱ εὐρισκόμενοι εἰς τὸ σκότος τῆς πονηρίας νὰ ὀδηγηθοῦν εἰς τὸ καλύτερον; Ἐπειτα δὲ ὁ δίκαιος Νῶε⁷¹ δὲν εἶπε πρὸς τὸν Θεόν· πρέπει νὰ φύγω ἀπὸ τὸν κόσμον, ἐπειδὴ ὅλοι εἶναι πονηροί, ἀλλ' ἔδειξε μᾶλλον ἀθλητικὴν ἀντοχήν καὶ γενναιότητα καὶ διετήρησεν ἀκεραίαν τὴν εὐσέβειαν μέσα εἰς τὴν ἄβυσσον τῆς πονηρίας, καὶ ἔναντι τοῦ Δεσπότη δὲν ἐπανεστάτησεν, ἀλλὰ περιέσωσε τὴν φορτηγίδα

εσώσατο. Καὶ Λὼτ ἐν Σοδόμοις, μεταξὺ τοσαύτης ἀσεβείας καὶ παρανομίας καὶ ἀθεσμίας στρεφόμενος, τὴν ἀρετὴν ἀπαράφθορον διεφύλαξεν, οὐδαμοῦ κακαῖς ἐαλωκυῖαν ἐπιβουλαῖς· ἀλλὰ μεταξὺ ξενοκτόνων, καὶ ὕβρει πολλῇ καὶ ἀκολασία κατὰ 5 τῶν τῆς φύσεως φερομένων θεσμῶν, τὴν ἀγιοσύνην ἀμίαντον αὐτός τε διέσωσε, καὶ τοῖς λοιποῖς, ὡς ἐνῆν, εἰσηγήσατο πράξει πρὸ τῶν λόγων τὸ καλὸν ἐκπαιδεύων. Σὺ δὲ προφασίζη τὰς τῶν ἀδελφῶν ὀλιγωρίας ἢ οὐσας ἢ παρὰ σοῦ πλαττομένας, τὴν ἀποστασίαν ἐννοῶν καὶ τὴν ἀθέτησιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος 10 μηχανώμενος, καὶ τῆς ἑαυτοῦ πονηρίας καὶ τῶν πόνων τῶν ὑπὲρ ἀρετῆς ὀκνηρίας παραπέτασμα τὴν τῶν ἀδελφῶν ἐργάζη διαβολήν.

4. Ὡστε, σωφρονισθεὶς ὁ τοιοῦτος τοῖς ὑποδείγμασι, στεργέτω τὴν ἁρμονίαν τοῦ Πνεύματος, ἣν ἑαυτῷ περὶ τὰς 15 πρῶτας σπαργανώσεις τῆς οὐρανοῦ κινήσεως σνηρημόσατο. Οἴτε γάρ, εἰ συμβαίη ἐπὶ τῆς χειρὸς ἓνα τῶν δακτύλων παθεῖν τι τῶν ἀνιαρῶν, ἤδη καὶ ὁ ἕτερος ἐκμηθῆναι φιλονικήσει· ἀλλὰ φεύζεται μὲν πρῶτον τὸ ἀλγεινὸν τῆς τομῆς, ἔπειτα δὲ καὶ στερεῶς παραμενεῖ, ὥστε καὶ τὴν τοῦ κινδυνεύοντος ἀντισ- 20 φέρειν χρεῖαν τῷ σώματι καὶ μὴ πάντη τὴν χεῖρα τῶν φυσικῶν κλάδων ἀφαιρεθεῖσαν ἀποσυληθῆναι τοῦ οἰκείου κόσμου καὶ προσφουῶς. Μετένεγκε τοίνυν ἐπὶ τὸν ἀσκητὴν τὸ ὑπόδειγμα καὶ σκόπησον, ὅσον ἄλλος καὶ ἀκοσμίαν ταῖς αἰσθητικαῖς ψυχαῖς τῇ ἀποκοπῇ κατεργάζεται καὶ ὅπως ἑαυτὸν νεκρὸν καὶ 25 ζωῆς ἀμέτοχον ἀποφαίνει. Ὅτι δὲ ὁ ἀφηγούμενος οὐκ ἂν ἔλοιτο τὸν αὐτῷ μαθητευόμενον πρὸς πονηρίαν ἐνάγειν, ὥστε τὴν πονηρὰν ἀγωγὴν τοῦ διδασκάλου πρόφασιν τῷ μαθητῇ χωρισμοῦ γενέσθαι καὶ ἀποστάσεως, οὕτως, εἰ δοκεῖ, σκεψώμεθα. Τί μὲν πατήρ; Τί δὲ διδάσκαλος; Παιδοτριβῆς ἐκάτερος. Ὁ μὲν 30 γὰρ τῷ παιδί, ὁ δὲ τῷ μαθητῇ εὐχεσθαι τε τὰ κρείττονα καὶ

τῆς εὐσεβείας μέσα εἰς τὰ κύματα τῆς ἀσεβείας με ὑπομονὴν καὶ καρτερίαν. Καὶ ὁ Λῶτ εἰς τὰ Σόδομα ⁷², ἐνῶ περιεφέρετο μέσα εἰς μεγάλην ἀσέβειαν καὶ παρανομίαν καὶ ἀνομίαν, διεφύλαξεν ἀκεραίαν τὴν ἀρετὴν, χωρὶς (αὐτῆ) νὰ καταβληθῆ πουθενά ἀπὸ τὰς πονηρὰς σκευωρίας· τούναντίον, μέσα εἰς τοὺς ξενοκτόνους καὶ εἰς ἐκείνους ποὺ προσβάλλουν πολὺ καὶ παραλύουν τοὺς φυσικοὺς νόμους διετήρησεν ἀμίαντον τὴν ἀγιωσύνην ὁ ἴδιος καί, ὅσον ἦτο δυνατόν, προέτρεψεν εἰς αὐτὴν καὶ τοὺς ἄλλους, διδάσκων ὄχι τόσον με τοὺς λόγους, ὅσον με τὰ ἔργα. Σὺ ὅμως προφασίζεσαι τὴν ἀδιαφορίαν τῶν ἀδελφῶν, ποὺ εἶτε εἶναι πραγματικὴ εἶτε πλάσσεται ἀπὸ σέ, σκεπτόμενος τὴν ἀποστασίαν καὶ σχεδιάζων τὴν ἀθέτησιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ ἐτοιμάζεις τὴν διαβολὴν τῶν ἀδελφῶν ὡς παραπέτασμα διὰ τὴν πονηρίαν σου καὶ διὰ τὴν ὀκνηρίαν σου εἰς τοὺς κόπους ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς.

4. Ἀφοῦ λοιπόν σωφρονισθῆ ὁ τοιοῦτος με τὰ παραδείγματα, ἃς ἀποδεχθῆ τὴν ἁρμονίαν τοῦ Πνεύματος, τὴν ὁποίαν ἀπεδέχθη, ὅταν ἐμαθήτευεν ὡς νήπιον εἰς τὴν οὐράνιον διδασκαλίαν. Διότι, οὔτε ἐὰν συμβῆ νὰ πάθῃ κάτι δυσάρεστον ἕνας ἀπὸ τοὺς δακτύλους τῆς χειρός, καὶ ὁ ἄλλος θὰ ἐπιδιώξῃ νὰ ἀποκοπῆ· ἀλλὰ καὶ τὸν πόνον τῆς τομῆς πρῶτον θὰ ἀποφύγῃ καὶ σταθερὸς θὰ παραμείνῃ, ὥστε νὰ ἀναπληρώσῃ μὲν διὰ τὸ σῶμα τὴν ἔλλειψιν τοῦ κινδυνεύοντος δακτύλου, τὸ χέρι δὲ νὰ μὴ χάσῃ ἐντελῶς τοὺς φυσικοὺς τοῦ κλάδου καὶ στερηθῆ ἔτσι τῆς οἰκείας καὶ ἐκ φύσεως ἡρμοσμένης τάξεως. Νὰ μεταφέρῃς τώρα τὸ παράδειγμα εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ ἀσκητοῦ καὶ νὰ ἐξετάσῃς πόσον πόνον καὶ ἀταξίαν προκαλεῖ με τὴν ἀποκοπὴν εἰς τοὺς εὐαισθήτους καὶ πῶς παρουσιάζει τὸν ἑαυτὸν του νεκρὸν καὶ ἀμέτοχον τῆς ζωῆς. Ὅτι δὲ ὁ καθηγούμενος δὲν θὰ θελήσῃ νὰ ὀδηγῆ τὸν μαθητὴν του πρὸς τὴν πονηρίαν, ὥστε ἢ κακὴ ἀγωγή τοῦ διδασκάλου νὰ γίνῃ διὰ τὸν μαθητὴν πρόφασις χωρισμοῦ καὶ ἀπομακρύνσεως, ἔτσι, ἂν θέλετε, ἃς σκεφθῶμεν. Τί εἶναι πατήρ; τί δὲ διδάσκαλος; Παιδαγωγοὶ καὶ οἱ δύο. Διότι ὁ μὲν ἕνας εὔχεται μετὰ ζήλου καὶ σκέπτεται

βουλεύεσθαι διεσπούδακε. Φύσις μὲν γὰρ πατράσιν εὐχεσθαι τοὺς παῖδας ὡς βελτίστους καὶ φρονιμωτάτους γενέσθαι, κοσμιωτάτους τε καὶ μετριωτάτους, ἵνα οἱ μὲν παῖδες εὐδοκίμοιεν, οἱ δὲ πατέρες εὐκλεέστεροι γένοιτο τῇ ἐπ' αὐτοὺς ἀνα-
 5 φορᾷ τῶν καλῶν τοῦ παιδός· σπουδὴ δὲ καὶ παιδοτρίβαις ἀκκιμωτάτους τε καὶ τεχνικωτάτους τοὺς ὑπ' αὐτῶν ἀσκουμένους γενέσθαι, ἵνα, ῥώμη καὶ ἐμπειρία περιδέξιοι τὸ ἀγώνισμα ποιησάμενοι, λαμπροὶ νικηταὶ τῶν ἀντιπάλων ἀποδειχθῶσι, καὶ ἡ τούτων ἔννομος ἀθλησις τῶν καθηγουμένων σαφῆς ἔπαι-
 10 νος γένηται. Φύσις δὲ παντὶ τῷ διδάσκειν προηρημένῳ τὸ θέλειν εἰς ἀκριβεστάτην κατάληψιν ἀφικέσθαι τῶν διδαγμάτων τοὺς μαθητάς. Τῆς τοίνυν τῶν πατέρων φύσεως τοῦτον ἐπεχούσης τὸν λόγον, πῶς οὐκ ἂν καὶ ὁ τῆς ὀσιότητος παιδευτῆς τὸν παρ' αὐτοῦ παιδευόμενον εὐξαιτο ἀκακώτατόν τε καὶ σωφρο-
 15 νέστατον τὴν πνευματικὴν σοφίαν ἀποδεχθῆναι; Καίπερ σαφῶς ἐπιστάμενος, ὅτι, τοιοῦτου γενομένου τοῦ μαθητοῦ, καὶ παρὰ ἀνθρώποις εὐκλεῆς ἔσται καὶ παρὰ τοῦ Χριστοῦ λαμπροὺς ὑποδέξεται τοὺς στεφάνους, ὡς τοὺς οἰκέτας αὐτοῦ, μᾶλλον δὲ εἰπεῖν ἀδελφούς, ἐπειδὴ καὶ τοῦτο Χριστὸς εἴλετο, ἀξίους τῆς
 20 πρὸς αὐτὸν οἰκειώσεως διὰ τῆς αὐτοῦ ἐπιμελείας ἀπεργασάμενος.

5. Καὶ ἕτερον δὲ σκοπῶμεν, ὡς, εἰ φαῦλος ὁ μαθητῆς γένοιτο παρὰ τὴν αὐτοῦ ἀγωγὴν, αἰσχύνην ἀπαρηγόρητον ἔξει ἐπὶ τῆς οἰκουμενικῆς κατὰ τὸν τῆς κρίσεως καιρὸν πατηγύρεως ὁ ὑφηγοῦμενος, καὶ ἐπὶ τοῦ πανδήμου τῶν οὐρανίων ἀθροί-
 25 σματος οὐκ αἰσχυνεῖται μόνον, ἀλλὰ καὶ κολασθήσεται. Πόθεν οὖν ἐγγενήσεται τὸ μὴ οὐχὶ θελῆσαι τὸν καθηγούμενον κόσμιόν τε καὶ ἐπιεικῆ γενέσθαι τὸν οἰκεῖον ὁμιλητῆν; Καὶ ἄλλως δὲ ἀλυσιτελής τῷ διδασκάλῳ ἢ τοῦ μαθητοῦ πονηρία. Ἐπειδὴ

τὰ καλύτερα διὰ τὸ παιδί του, ὁ ἄλλος δὲ διὰ τὸν μαθητὴν του. Διότι ἡ φύσις τῶν πατέρων εἶναι νὰ εὐχωνται νὰ γίνουν τὰ παιδιὰ των ὅσον γίνεται ἄριστα καὶ φρονιμώτατα, εὐπρεπέστατα καὶ ἐγκρατέστατα, ὥστε τὰ παιδιὰ μὲν νὰ προοδεύουν, οἱ πατέρες δὲ νὰ δοξάζωνται περισσότερο μὲ τὴν πρὸς αὐτοὺς ἀναφορὰν τῶν ἀρετῶν τοῦ παιδός. Οἱ γυμνασταὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος φροντίζουν νὰ γίνουν οἱ ἀσκούμενοί των γενναῖοτατοι καὶ ἐξαιρετικῶς ἱκανοί, ὥστε ἀφ' ἑνὸς μὲν μὲ τὴν σωματικὴν ρώμην καὶ μὲ τὴν ἐμπειρίαν νὰ ἀγωνισθοῦν ὅπως πρέπει καὶ νὰ ἀναδειχθοῦν λαμπροὶ νικηταὶ τῶν ἀντιπάλων, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ πειθαρχημένη ἀθλησίς των νὰ γίνῃ σαφὴς ἔπαινος τῶν γυμναστῶν. Εἶναι δὲ εἰς τὴν φύσιν κάθε διδάσκοντος νὰ θέλῃ τοὺς μαθητὰς του νὰ κατανοήσουν μὲ πᾶσαν ἀκρίβειαν αὐτὰ πού διδάσκονται. Ἄφοῦ λοιπὸν τοιαύτη εἶναι ἡ φύσις τῶν πατέρων, πῶς καὶ ὁ διδάσκαλος τῆς ἀγιότητος δὲν θὰ εὐχεται νὰ ἀποδειχθῇ ὁ μαθητὴς του τελείως ἄκακος καὶ σώφρων εἰς τὴν πνευματικὴν σοφίαν; μάλιστα δὲ, ὅταν σαφῶς γνωρίζῃ ὅτι, ἀφοῦ γίνῃ τοιοῦτος ὁ μαθητὴς, αὐτὸς καὶ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους θὰ δοξασθῇ καὶ ἀπὸ τὸν Χριστὸν θὰ δεχθῇ λαμπροὺς στεφάνους, διότι τοὺς δούλους του, ἢ καλύτερα τοὺς ἀδελφούς του ⁷³, ὅπως ἐπροτίμησε νὰ τοὺς ὀνομάζῃ ὁ Χριστός, κατέστησε μὲ τὴν ἐπιμέλειάν του ἀξιῶς τῆς πρὸς αὐτὸν οἰκειώσεως.

5. Ἄς ἴδωμεν δὲ καὶ τὸ ἐξῆς· ὅτι, ἐὰν ὁ μαθητὴς ἀποδειχθῇ φαῦλος ἐξ αἰτίας τῆς διαπαιδαγωγήσεώς του, ἢ αἰσχύνη τοῦ διδασκάλου κατὰ τὴν παγκόσμιον πανήγυριν τῆς κρίσεως θὰ εἶναι ἀπαρηγόρητος· καὶ ὄχι μόνον θὰ αἰσχυνηθῇ αὐτὸς ἐνώπιον ὄλων τῶν οὐρανίων δυνάμεων, ἀλλὰ καὶ θὰ τιμωρηθῇ. Διὰ ποῖον λόγον λοιπὸν θὰ συμβῇ, ὥστε ὁ καθηγούμενος νὰ μὴ θελήσῃ νὰ γίνῃ ὁ μαθητὴς του εὐπρεπὴς καὶ ἐπιεικής; Ἄλλὰ καὶ κατ' ἄλλον τρόπον εἶναι ἀνωφελὴς διὰ τὸν διδάσκαλον ἢ πονηρία τοῦ μαθητοῦ. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἐξέλεξαν καὶ οἱ δύο τὴν κοινὴν μεταξύ των συμβίωσιν, ὁ μαθητὴς μεταδίδει πρῶ-

γὰρ τὴν πρὸς ἀλλήλους ἐκάτερος συμβίωσιν εἶλοντο, ἧς ἂν
 μετάσχη πονηρίας ὁ μαθητής, τῶν ταύτης καρπῶν πρῶτον
 μεταδίδωσι τῷ διδασκάλῳ, ὡσπερ τὰ ἰοβόλα τῶν ἔρπειτῶν τοῖς
 θάλπουσι πρῶτον ἐνήσι τὸν ἰόν, ὡς εἶναι πάντοθεν δῆλον, ἔκ
 5 τε τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων, ἔκ τε τοῦ λυσιτελοῦντος τῷ
 ἄγοντι, ὅτι εἴξεται καὶ πάντα τρόπον σπουδάσει ἐπιεικῆ τε
 καὶ κόσμιον τὸν ὑπ' αὐτῷ παιδευόμενον καταστήναι. Εἰ μὲν
 γὰρ ἦν κακίας καὶ πονηρίας ἀλείπτῃς, πρὸς τοῦτο πάντως ἄγειν
 ἂν τὸ πέρασ τοὺς παρ' αὐτοῦ ἀσκουμένους ἐσπούδακεν· εἰ δὲ
 10 ἀρετῆς καὶ δικαιοσύνης ἐστὶ παιδευτής, οὐκ ἂν ἐναντίον οἴμαι
 τοῖς οἰκειοῖς σπουδάσμασι τὸ πέρασ ἐπὶ τὸν μαθητευόμενον
 ἐκβῆναι ἔλοιτο. "Ἀπασα τοίνυν πρόφασις εὐλογος τῷ βουλομένῳ
 χωρίζεσθαι πνευματικῷ συστήματος περιήρηται. Αἰτία δὲ
 αὐτῷ ἀπεδείχθη τῆς τοιαύτης γνώμης ἢ τῶν παθῶν ἀκρασία
 15 καὶ ἡ περὶ τοὺς πόνους ὀλιγωρία καὶ τὸ τῆς κρίσεως σαθρὸν
 καὶ ἀβέβαιον. Οὐ γὰρ ἤκουσεν οὗτος παρὰ τοῦ προφήτου Δα-
 βίδ, ὅτι «Μακάριοι οἱ φυλάσσοντες κρίσιν»· οἱ φυλάσσοντες,
 οὐχὶ οἱ καταλύοντες. Οὗτοί εἰσιν οἱ τοῖς μωροῖς ὁμοιωθέντες,
 οἱ ἐπὶ τῆς ψάμμου, τῆς κατὰ τὴν γνώμην ἀβεβαιότητος, τὸν
 20 θεμέλιον τῆς πνευματικῆς τιθέντες οἰκοδομῆς, ὃν ὀλίγοι ψε-
 κάδες πειρασμῶν καὶ βραχὺς χεῖμαρρος τῶν τοῦ πονηροῦ ἐφό-
 δων, ὑφελκύσας τὴν ὑποβάθραν, διέλυσέ τε καὶ διεσκόρπισε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΒ'

Περὶ ὑπακοῆς πληρέστερον.

1. "Ὅπως μὲν οὖν προσήκει τὸν ἀπαξ ἐνωθέντα πνευμα-
 25 τικῷ συστήματι φυλάττειν τὴν ἔνωσιν ἀδιάλυτον, κατὰ τὸ
 ἐνὸν ὑπεθέμεθα. Νῦν δ' αὖ πάλιν τὸν περὶ τῆς ὑπακοῆς λόγον
 γυμνάσωμεν· καὶ πρότερον μὲν διὰ βραχέων ἐπελθόντες, νῦν
 δὲ τελεώτερον ἐκτιθέμενοι καὶ δείξωμεν, ὁπόσῃν ὁ ἀκριβῆς

τον εἰς τὸν διδάσκαλον τοὺς καρποὺς τῆς πονηρίας εἰς τὴν ὁποίαν ἤθελε μετᾶσχει, ὅπως τὰ φαρμακερά ἐρπετά ἀφήνουν τὸ δηλητήριον πρῶτον εἰς αὐτοὺς ποὺ τὰ θερμαίνουν· ὥστε νὰ εἶναι φανερὸν ἀπὸ παντοῦ, καὶ ἀπὸ τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων καὶ ἀπὸ τὸ ἐπιωφελές διὰ τὸν διδάσκοντα, ὅτι θὰ εὐχηθῆ, καὶ μὲ κάθε τρόπον θὰ προσπαθῆσῃ νὰ γίνῃ ὁ μαθητὴς του ἐπιεικὴς καὶ εὐπρεπής. Ἐάν λοιπὸν ἤλειφε τοὺς ἀσκουμένους του μὲ πονηρίαν καὶ κακίαν, πρὸς αὐτὴν τὴν κατεύθυνσιν θὰ ἐφρόντιζεν ὅπωςδῆποτε νὰ τοὺς ὀδηγήσῃ· ἐάν ὁμως εἶναι διδάσκαλος ἀρετῆς καὶ δικαιοσύνης, δὲν θὰ ἤθελε, νομίζω, νὰ φέρῃ ὁ μαθητὴς του τὸ ἀντίθετον πρὸς τὰς προσπαθείας του ἀποτελεσμα.

Κάθε εὐλογος δικαιολογία λοιπὸν διὰ τὸν ἐπιθυμοῦντα νὰ χωρισθῆ ἀπὸ τὸ πνευματικὸν σύστημα ἔχει ἀρθῆ. Ἀπεδείχθη δὲ ὅτι αἰτία αὐτῆς τῆς ἀποφάσεώς του (νὰ χωρισθῆ) εἶναι ἡ ἀκράτεια τῶν παθῶν, ἡ ἀπροθυμία νὰ κοπιᾶσῃ καὶ ἡ ἀσταθὴς καὶ ἀβεβαία κρίσις του. Διότι δὲν ἤκουσεν αὐτὸς ἀπὸ τὸν προφήτην Δαβὶδ ὅτι «μακάριοι εἶναι οἱ φυλάσσοντες κρίσιν»⁷⁴· οἱ φυλάσσοντες, καὶ ὄχι οἱ καταλύοντες. Αὐτοὶ εἶναι ποὺ ὠμοιώθησαν μὲ τοὺς μωροὺς· ποὺ ἔβαλαν ἐπάνω εἰς τὴν ἄμμον, δηλαδὴ εἰς τὴν ἀμφιβολίαν, τὸ θεμέλιον τῆς πνευματικῆς οἰκοδομῆς, τὸ ὅποῖον διαλύουν καὶ διασκορπίζουν ὀλίγα σταγόνες πειρασμοῦ καὶ μικρὸς χείμαρρος τῶν ἐφόδων τοῦ πονηροῦ, ἀφοῦ παρασύρῃ τὴν βᾶσιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 22

Περὶσσότερα περὶ ὑπακοῆς.

1. Ἐξηγήσαμεν κατὰ δύναμιν πῶς πρέπει νὰ φυλάττῃ τὴν ἔνωσιν ἀδιάλυτον αὐτὸς ποὺ ἠνώθη κάποτε εἰς τὸ πνευματικὸν σύστημα. Τώρα πάλιν θὰ ὁμιλήσωμεν περὶ ὑπακοῆς. Προηγουμένως ὀλίγα μόνον ἀνεφέραμεν, τώρα θὰ ἐκθέσωμεν τὸ πρᾶγμα τελειότερα· καὶ θὰ δείξωμεν πόσῃν ὑπακοῆν ἀπαιτεῖ ὁ ἀληθὴς λόγος τῆς Γραφῆς ἀπὸ τοὺς ἀσκητάς πρὸς τὸν

- ἀπαιτεῖ λόγος παρὰ τῶν ἀσκητῶν τῷ προεστῶτι τὴν εὐπείθειαν. Ἐξ αὐτῆς γὰρ τῆς ἀγίας Γραφῆς πειράσομαι ταύτης τὸ μέτρον διασαφῆσαι. Παῦλος ὁ ἀπόστολος, Ῥωμαίους ἐπιστέλλων, προστάσσει πάσαις ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτάσ-
- 5 σεσθαι, ἐξουσίαις ταῖς τοῦ κόσμου, οὐ ταῖς πνευματικαῖς· καὶ τοῦτο ἐκ τῶν ἐπαγομένων ἐδήλωσεν, εἰπὼν περὶ φόρων καὶ τέλους, καὶ τὸν ἀντιτασσόμενον κατὰ γε τὸ σμικρότατον τῇ ἐξουσίᾳ τῷ Θεῷ ἀντιτάσσεσθαι ἀποφαίνεται. Εἰ τοίνυν τοῖς τοῦ κόσμου τούτου ἄρχουσι, τοῖς κατὰ νόμον ἀνθρώπινον τὴν
- 10 ἀρχὴν εἰληφόσι, τσαύτην ὑποταγὴν παρὰ τῶν εὐσεβούντων ὁ θεὸς νόμος ἀπένειμε, καὶ ταῦτα τηρικαῦτα ἐν ἀσεβείᾳ διαζῶσι, πόσῃν εὐπείθειαν ὀφείλει ὁ ἀσκητὴς τῷ παρὰ Θεοῦ καταστάντι ἄρχοντι καὶ παρὰ τῶν νόμων ἐκείνου λαβόντι τὴν ἐξουσίαν εἰσφέρειν; Πῶς δὲ οὐκ ἂν ἀντιτάξαιτο τῇ τοῦ Θεοῦ διαταγῇ
- 15 ὁ τῷ καθηγουμένῳ ἀντιτασσόμενος; Ἄλλως τε καὶ διαρρηθὴν τοῦ ἀποστόλου κελεύοντος τοῖς πνευματικοῖς ἡγουμένοις ὑπέικειν ἐν πᾶσι. «Πείθεσθε» γάρ, φησί, «τοῖς ἡγουμένοις ὑμῶν καὶ ὑπέικετε. Αὐτοὶ γὰρ ἀγρυπνοῦσιν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν, ὡς λόγον ἀποδώσοντες, ἵνα μετὰ χαρᾶς τοῦτο ποιῶσι
- 20 καὶ μὴ στενάζοντες· ἄλυσιτελὲς γὰρ ὑμῖν τοῦτο». Εἰ οὖν τὸ μὴ πρὸς ἀκρίβειαν πείθεσθαι ἄλυσιτελές, προσήκει μεταδιώκειν ἡμᾶς τὸ λυσιτελέστερον. Τὸ γὰρ ἄλυσιτελές, οἶμαι, μεγάλης ζημίας καὶ μεταμελείας καὶ διορθώσεως ἔμφασιν ἐπιφέρεται.
- 25 2. Ζηλοῦν δὲ προσήκει μάλιστα τὴν τῶν ἀγίων εὐπείθειαν, ἣν περὶ τὸν Θεὸν ἐπεδείξαντο, εἴ γε μέλλοιμεν, ἀρκοῦντι ὑποδείγματι περὶ τὴν ὑπόθεσιν χρώμενοι, καλῶς τὴν ὑπακοὴν ἀπεργάζεσθαι. Καὶ μηδεὶς οἰέσθω με κρατύνειν ἐθέλοντα τὴν περὶ

προεστῶτα. Διότι ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀγίαν Γραφὴν θὰ προσπαθήσω νὰ καθορίσω αὐτὴν.

Ὁ ἀπόστολος Παῦλος εἰς τὴν πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολὴν παραγγέλλει νὰ ὑποτασσώμεθα εἰς ὅλας τὰς ἀνωτέρας ἐξουσίας τοῦ κόσμου, ὄχι εἰς τὰς πνευματικὰς ⁷⁵· καὶ ἐφανέρωσε τοῦτο μὲ αὐτὰ ποὺ προσέθεσεν, ὅταν ὠμίλησε περὶ φόρων καὶ ἐξουσίας, καὶ ἀποφαίνεται ὅτι ὁ ἀντιτασσόμενος καὶ κατ' ἐλάχιστα εἰς τὴν ἐξουσίαν ἀντιτάσσεται εἰς τὸν Θεόν ⁷⁶. Ἐάν λοιπὸν ὁ θεῖος νόμος ἀπένειμε τόσον μεγάλην ὑποταγὴν ἐκ μέρους τῶν εὐσεβῶν εἰς τοὺς ἄρχοντας τοῦ κόσμου τούτου, ποὺ ἔλαβον τὴν ἐξουσίαν κατὰ τὸν ἀνθρώπινον νόμον, μολονότι τότε ἔζων ἀσεβῶς, πόσῃν ὑπακοὴν ὀφείλει νὰ δεικνύῃ ὁ ἀσκητὴς πρὸς ἐκεῖνον ποὺ ἔγινεν ἀρχὼν ἀπὸ τὸν Θεόν καὶ ἔλαβε τὴν ἐξουσίαν ἀπὸ τοὺς νόμους ἐκεῖνου; Πῶς δὲ δὲν θὰ ἀντετάσσετο εἰς τὴν διαταγὴν τοῦ Θεοῦ ὁ ἀντιτασσόμενος εἰς τὸν καθηγούμενον; Ἐξ ἄλλου καὶ ὁ ἀπόστολος παραγγέλλει κατὰ τρόπον κατηγορηματικὸν νὰ ὑποτασσώμεθα εἰς τοὺς πνευματικοὺς ἡγουμένους καθ' ὅλα· διότι λέγει· «πείθεσθε εἰς τοὺς ἡγουμένους ὑμῶν καὶ ὑποτάσσεσθε, διότι αὐτοὶ ἀγρυπνοῦν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν, ὡς μέλλοντες νὰ ἀποδώσουν λόγον, διὰ νὰ πράττουν τοῦτο μετὰ χαρᾶς καὶ ὄχι στενάζοντες· διότι τοῦτο δὲν εἶναι ὠφέλιμον δι' ὑμᾶς» ⁷⁷. Ἐάν λοιπὸν ἡ ἔλλειψις ὑπακοῆς εἰς τοὺς κανόνας τῆς ἀσκητικῆς ζωῆς εἶναι ἐπιζήμιος, πρέπει νὰ ἐπιδιώκωμεν τὸ ὠφελιμώτερον. Διότι τὸ ἀνωφελές ἐπιφέρει, πιστεῦω, μεγάλην ζημίαν καὶ συνεπάγεται μεταμέλειαν καὶ διόρθωσιν.

2. Πρέπει λοιπὸν νὰ μιμούμεθα κυρίως τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ὑπακοὴν τῶν ἀγίων, ἐὰν βεβαίως ἔχωμεν σκοπὸν νὰ δείξωμεν τὴν ὑπακοὴν κατὰ τρόπον ὀρθόν, χρησιμοποιοῦντες σχετικῶς κατάλληλον διὰ τὸν σκοπὸν μας παράδειγμα. Καὶ ἄς μὴ νομίσῃ κανεὶς ὅτι θέλω νὰ ἐνισχύσω τὴν πρὸς τοὺς ἡγουμένους

77. Ἐβρ. 13, 17.

τοὺς ἡγουμένους εὐπείθειαν ὑπέρογκα παραγειν τὰ ὑποδεί-
 γματα καὶ τῇ πρὸς τὸν Θεὸν ὑπακοῇ τολμᾶν ἀθθαδῶς παρεικά-
 ζειν τὴν πρὸς τοὺς ἀνθρώπους εὐπείθειαν. Οὐ γὰρ οἴκοθεν ὀρημη-
 θείς, ἀλλ' ἀπ' αὐτῶν τῶν θείων Γραφῶν ταύτην τὴν εἰκασίαν
 5 πεποίημαι. Σκόπησον γὰρ τί ὁ Κύριος ἐν Εὐαγγελίοις φησί,
 τὴν περὶ τοὺς ἑαυτοῦ δούλους θεσπίζων ὑπακοήν· «Ὁ δεχό-
 μενος ὑμᾶς ἐμὲ δέχεται» καὶ πάλιν ἐτέρωθι· «Ὁ ἀκούων ὑμῶν
 ἐμοῦ ἀκούει καὶ ὁ ἀθετῶν ὑμᾶς ἐμὲ ἀθετεῖ». Ὅτι δέ, ὁ τοῖς
 ἀποστόλοις εἶρηκε, περὶ πάντων τῶν μετ' αὐτοὺς καθηγησο-
 10 μένων ἐνομοθέτησεν, ἐκ πολλῶν καὶ ἀναμφιλέκτων μαρτυριῶν
 τῆς θείας Γραφῆς καὶ τεκμηρίων ἐναργεστάτων ἔστι παραστή-
 σαι. Ὡστε ἀκολούθως καὶ ἡμεῖς τοῖς θείοις θεσπίσμασι τοὺς
 λόγους ἐποιησάμεθα, φήσαντες δεῖν τὴν τῶν ἁγίων περὶ τὸν
 Θεὸν εὐπείθειαν ὑπόδειγμα τῆς περὶ τοὺς προεστῶτας ὑπακοῆς
 15 ἑαυτοῖς προτιθέσθαι. Πῶς οὖν οἱ ἅγιοι τῷ Δεσπότῃ τὴν εὐπεί-
 θειαν ἐπεδείξαντο; Σκόπησόν μοι τὸν Ἀβραάμ κελευόμενον
 καταλιμπάνειν οἶκον, πατρίδα, περιουσίαν, κτήματα, συγγενεῖς,
 φίλους καὶ ἐπὶ τούτοις διώκειν τὰ ἐναντία, τὴν ξένην, τὸ ἀν-
 ἐπίγνωστον, τὴν πλάνην, τὴν πενίαν, τοὺς φόβους, τοὺς κινδύ-
 20 νους καὶ ὅσα τοῖς ξενιτεύουσιν ἔπεται δυσχερῆ, καὶ ἀμελητὶ
 ὑπακούοντα καὶ καταλιμπάνοντα μὲν τὴν οἶκοι εὐπραγίαν καὶ
 ἀνάπαισιν, ἀνθαιρούμενον δὲ ταύτης τὴν ἐπὶ τῆς ἀλλοδαπῆς
 ταλαιπωρίαν καὶ ἄλην.

3. Ὁρᾶς ἀσκητῆν ἀκριβέστατον καὶ τῆς κοσμικῆς ἀπά-
 25 σης εὐημερίας διὰ τὸν Θεὸν ὑπερόπτην; Ἀλλ' ἐπίωμεν τὰ ἐξῆς.
 Καταλαμβάνει μὲν τὴν Παλαιστίνην, τὸν παρὰ Θεοῦ ὑποδει-
 χθέντα τόπον εἰς παροικίαν, λιμοῦ δὲ καταλαμβάνοντος τὴν
 χώραν, εἰς Αἴγυπτον μετανίσταται, κάκει, τῆς γυναικὸς ἀφαι-

ὑπακοήν καὶ διὰ τοῦτο προσάγω ὑπερβολικά παραδείγματα καὶ ὅτι τολμῶ νὰ παραβάλλω κατὰ τρόπον αὐθάδη τὴν πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ὑπακοήν μὲ τὴν πρὸς τὸν Θεόν. Διότι ἔκαμα αὐτὴν τὴν παρομοίωσιν ὄχι ἀπ' ἑμαυτοῦ, ἀλλὰ στηριχθεὶς εἰς τὰς θείας Γραφάς. Πρόσεξε λοιπὸν τί λέγει ὁ Κύριος εἰς τὰ Εὐαγγέλια, ὅταν θεσπίζῃ τὴν πρὸς τοὺς δούλους του ὑπακοήν. «Ὁ δεχόμενος ὑμᾶς ἐμὲ δέχεται»⁷⁸, λέγει, καὶ «ὁ ἀκούων ὑμῶν ἐμοῦ ἀκούει· καὶ ὁ ἀθετῶν ὑμᾶς ἐμὲ ἀθετεῖ»⁷⁹. Ὅτι δὲ τὸ λεχθὲν πρὸς τοὺς ἀποστόλους τὸ ἐνομοθέτησε δι' ὅλους ἐκείνους πού θά ἡγοῦντο τῆς Ἐκκλησίας μετὰ ἀπὸ αὐτοὺς εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποδειχθῇ ἀπὸ πολλὰς καὶ ἀναμφιλέκτους μαρτυρίας τῆς θείας Γραφῆς καὶ ἀπὸ ἄλλα καταφανῆ στοιχεῖα. Ὡστε καὶ ἡμεῖς ὠμιλήσαμεν συμφώνως πρὸς τοὺς θείους νόμους, ὅταν ἐτονίσσαμεν ὅτι πρέπει νὰ ἔχωμεν τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ὑπακοήν τῶν ἀγίων ὡς πρότυπον διὰ τὴν εἰς τοὺς προεστῶτας ὑποταγήν.

Πῶς λοιπὸν ἔδειξαν οἱ ἅγιοι τὴν ὑπακοήν των εἰς τὸν Δεσπότην; Πρόσεξε τὸν Ἀβραάμ πού διετάχθη νὰ ἐγκαταλείψῃ οἶκον, πατρίδα, περιουσίαν, κτήματα, συγγενεῖς, φίλους, ἐπὶ πλεον δὲ νὰ ἐπιζητήσῃ τὰ ἀντίθετα· τὴν ξενιτειάν, τὸ ἄγνωστον, τὴν περιπλάνησιν, τὴν πενίαν, τοὺς φόβους, τοὺς κινδύνους καὶ ὅσας δυσχερείας ἀκολουθοῦν τοὺς ξενιτευμένους. Πρόσεξε ἀκόμη ὅτι ὑπήκουσε μὲ πλήρη ἐμπιστοσύνην καὶ ἐγκατέλειψε τὴν εἰς τὴν πατρίδα εὐτυχίαν καὶ ἀνάπαυσιν, ἐπροτίμησε δὲ ἀντὶ αὐτῆς τὴν ταλαιπωρίαν καὶ τὴν περιπλάνησιν.

3. Βλέπεις ἀσκητὴν εὐπειθέστατον καὶ περιφρονητὴν κάθε κοσμικῆς εὐημερίας πρὸς χάριν τοῦ Θεοῦ; Ἄλλ' ἄς προχωρήσωμεν παρακάτω. Κατέλαβε τὴν Παλαιστίνην, τὸν τόπον δηλαδὴ πού τοῦ ὑπέδειξεν ὁ Θεὸς διὰ νὰ ἐγκατασταθῇ, ὅταν δὲ ἐνέσκηψε λιμός εἰς τὴν χώραν, μετηνάστευσεν εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὅπου ἔχασε τὴν γυναῖκά του, ἀλλὰ δὲν ἐμικροψύχησε

79. Λουκ. 10, 16.

ρεθείσης, οὐ μικροψυχεῖ, οὐδὲ ταῖς οἰκονομίαις τοῦ Θεοῦ κατα-
 μέμφεται, ὡς τῆς εὐπειθείας τοιαύτας ἀντιδεχόμενος ἀμοιβάς·
 ἀλλὰ πρῶως καὶ τοῦτο ἤνεγκε τὸ πάντων βαρύτερον ἀδικημά-
 των ἀδίκημα, οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ γὰρ καὶ αὐθις ὑπὸ τοῦ Γεράρον
 5 βασιλέως γενόμενον. Κρίνας γὰρ ἅπαξ ὑπακούειν Θεῷ οὐκ
 ἐσκόπει τί ἐπ' αὐτῷ οἰκονομεῖ ὁ Θεός, ἀλλ' ὅπως αὐτὸς ἀκριβε-
 στάτην καὶ ἀνεπίληπτον τὴν ὑπακοὴν εἰσενέγκηται. Διὰ τοι
 τοῦτο καὶ τὸ τελευταῖον λαμβάνει μὲν τὸν παῖδα τὸν Ἰσαάκ,
 μακρῶς εὐχῆς καὶ πίστεως ἄθλον καὶ δώρημα· ἐπειδὴ δὲ ἑώρα
 10 αὐτὸν εἰς ὥραν ἡλικίας προβαίνοντα καὶ ἐλπίδας ἀγαθὰς τοῖς
 γεγεννηκόσι παρέχοντα διαδοχῆς καὶ τῆς μετέπειτα τοῦ γένους
 συστάσεως, τὸ τηρικαῦτα μετὰ τισαύτας ἐλπίδας κελεύεται
 παρὰ τοῦ Θεοῦ ἀναγαγεῖν αὐτὸν εἰς ὄρος ὑψηλὸν καὶ καταθῦειν
 τῷ δεδωκότι. Δεξιόμενος δὲ τὴν ἀπότομον ταύτην φωνὴν καὶ
 15 τὴν φοβερὰν λειτουργίαν καὶ τὸ τῆς φύσεως ἰσχυρότερον οὐκ
 ἐπίταγμα μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄκουσμα, ὅπως πρῶως ἤνεγκεν, ὅ-
 πως οὐκ ἐξέστη τὰς φρένας, ὅπως οὐ κατέπεσε τὴν ψυχὴν, ἀλλ'
 ὡσπερ ἄρνα τινὰ καταθῦειν μέλλων, οὕτως ἠρεμαίῳ καὶ ἀτα-
 ράχῳ φρονήματι τὸν ζυγὸν τῆς ὑπακοῆς ἐπιθέμενος, ἦει σὺν
 20 τῷ παιδί τὸ προσταχθὲν ἐκπληρώσω, οὐδὲν οὐδὲ ἐν τούτῳ
 πολυπραγμονῶν τὴν τοῦ Θεοῦ κρίσιν οὐδὲ μεμφόμενος, ἀλλὰ
 τὸ οἰκεῖον σκοπῶν, ὅπως ἂν κατὰ μηδὲν τὴν ὑπακοὴν παραλύ-
 σειεν. Οὕτω τοι καὶ λαμπρὸν ἤρατο στέφανον, τῇ οἰκουμένη
 στήλῃ πίστεως καὶ ὑπακοῆς ἰδρυθεῖς. Ἐνῆν μὲν οὖν καὶ τῶν
 25 λοιπῶν ἁγίων τῶν κατὰ παλαιὰν ἱστορίαν διαλαμπρῶντων τὴν
 εὐπίθειαν διελθεῖν εἰς παιδεύμα τῆς τῶν ἀσκητῶν ἀναμφι-
 λέκτου ὑπακοῆς, ἀλλ' ἵνα μὴ μακρὸν τὸν λόγον ἀπεργασώμεθα,
 ἕκαστον τῶν παιδεύεσθαι βουλομένων τῇ ἀκροάσει τῶν ἁγίων
 Γραφῶν παραπέμφαντες, αὐτοὶ ἐπὶ τοὺς μαθητὰς τοῦ Σωτῆρος

οὔτε κατεφέρθη κατὰ τῶν σχεδίων τοῦ Θεοῦ, διότι ἔλαβε τοιαύτας ἀνταμοιβὰς διὰ τὴν ὑπακοήν του· ἀλλ' ὑπέφερε μὲ πραότητα καὶ τοῦτο τὸ βαρύτερον ἀπὸ ὅλα τὰ ἀδικήματα, πού ἐγινεν ὄχι μίαν φοράν, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἀπὸ τὸν βασιλέα τῶν Γεράρων. Διότι, ἅπαξ καὶ ἀπεφάσισε νὰ ὑπακούῃ εἰς τὸν Θεόν, δὲν ἐξήταζε τί σχεδιάζει δι' αὐτὸν ὁ Θεός, ἀλλὰ πῶς αὐτὸς θὰ ὑπακούῃ κατὰ τρόπον ἀκριβῆ καὶ ἀνεπίληπτον. Διὰ τοῦτο βεβαίως ἔλαβε τελικὰ ἀπὸ τὸν Θεὸν τὸν Ἰσαάκ, πού ἦτο ἐπιβράβευσις καὶ δώρημα μακρᾶς προσευχῆς καὶ πίστεως· ὅταν δὲ τὸν ἐβλεπε νὰ προχωρῆ εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς νεότητος καὶ νὰ παρέχῃ εἰς τοὺς γονεῖς του ἀγαθὰς ἐλπίδας περὶ διαδοχῆς καὶ πολλαπλασιασμοῦ τῶν ἀπογόνων των, τότε, μετὰ ἀπὸ τόσας ἐλπίδας, διετάχθη ἀπὸ τὸν Θεὸν νὰ τὸν ἀνεβάσῃ εἰς λόφον ὑψηλὸν καὶ νὰ τὸν θυσιάσῃ εἰς τὸν Θεόν, πού τὸν ἔδωσε. Τότε ἐδέχθη τὴν σκληρὰν αὐτὴν φωνὴν καὶ τὸ φοβερὸν λειτούργημα καὶ τὸ ὑπὲρ τὴν δύναμιν τῆς φύσεως πρόσταγμα καὶ ἄκουσμα, καὶ τὸ ὑπέφερον ἤρεμος, χωρὶς νὰ χάσῃ τὸ λογικόν του καὶ χωρὶς νὰ λιποψυχήσῃ· ἀλλ' ὡς μέλλων νὰ θυσιάσῃ κάποιο ἀρνίον, ἔτσι μὲ ἤρεμον καὶ ἀτάραχον φρόνημα ἐβάστασε τὸν ζυγὸν τῆς ὑπακοῆς καὶ ἐπῆγε μὲ τὸ παιδί νὰ ἐκπληρώσῃ τὸ πρόσταγμα, χωρὶς, οὔτε καὶ εἰς αὐτὴν τὴν περίπτωσιν, νὰ σχολιάζῃ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Θεοῦ οὔτε νὰ τὸν κατηγορῆ· τούναντίον, ἐπρόσεχε μόνον τὸν ἑαυτὸν του, πῶς δὲν θὰ καταλύσῃ καθόλου τὴν ὑπακοήν. Ἔτσι βεβαίως ἀπεκόμισε καὶ λαμπρὸν στέφανον, διότι κατέστη διὰ τὸν κόσμον ἀναμνηστικὴ στήλη πίστεως καὶ ὑπακοῆς.

Ἦτο δυνατόν βεβαίως νὰ ἀναφερθῶμεν καὶ εἰς τὴν ὑπακοήν τῶν ὑπολοίπων λαμπρῶν ἀγίων τῆς παλαιᾶς διαθήκης, διὰ νὰ διδαχθοῦν οἱ ἀσκηταὶ τὴν ἀναντίρρητον ὑπακοήν· ὁμῶς, διὰ νὰ μὴ ἐπεκταθῶμεν πολὺ, θὰ παραπέμψωμεν εἰς τὴν μελέτην τῶν ἀγίων Γραφῶν κάθε ἓνα πού ἐπιθυμεῖ νὰ διδαχθῆ καὶ θὰ ἀναφερθῶμεν εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ Σωτῆρος, δεικνύοντες πῶς ὑπήκουον καὶ πῶς ὑπετάσσοντο. Ὡμίλει λοιπὸν ὁ

τὸν λόγον τρεφόμεθα, δεικνύντες πῶς ὑπήκουον καὶ πῶς ὑπετάσσοντο. Ἔλεγεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς ἔτι τὴν ἀρχὴν τῆς μαθητεύσεως ἔχουσι καὶ προσδοκῶσιν, ὅσον οὐδέπω, βασιλεῦσαι τὸν Δεσπότην, καὶ ὑπολαμβάνουσιν, ὅτι καὶ αὐτοὶ καμοῦνται μὲν 5 οὐδὲν οὐδὲ κινδυνεύουσιν οὐδὲ κοπιᾶσουσι, συμβασιλεύσουσι δὲ Χριστῷ καὶ τῆς βασιλικῆς δόξης καὶ θεραπείας καὶ τιμῆς συμμεθέξουσι. Καὶ τοῦτο δηλοῖ μὲν Πέτρος ἐπιτιμῶν τῷ Ἰησοῦ, ἥγικα περὶ τοῦ οἰκείου πάθους ἐποιεῖτο τοὺς λόγους: «Προσλαβόμενος γὰρ αὐτόν», φησὶν, «ὁ Πέτρος, ἤρξατο ἐπιτιμᾶν αὐ- 10 τῷ, λέγων· Ἰλεῶς σοι, Κύριε, οὐ μὴ ἔσται σοι τοῦτο», καὶ δεικνὺς ταύτη, ὅτι οὐδ' ὅπως οὖν προσεδόκα δυσχερές· δηλοῦσι δὲ καὶ οἱ υἱοὶ Ζεβεδαίου, τὴν μητέρα παρακαλοῦσαν ὑπὲρ αὐτῶν τῷ Κυρίῳ προσαγαγόντες, ὥστε τῇ ἐκ δεξιῶν καὶ τῇ ἐξ εὐωνύμων τιμηθῆναι καθέδρα. Εἰ γὰρ μὴ αὐτίκα μάλα 15 βασιλεῦειν αὐτὸν ὑπελάμβανον, οὐκ ἂν τοῦτο ἐτόλμησαν αἰτησαι, τὴν ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς ἐν οὐρανοῖς καθέδραν τοῦ Σωτῆρος διανοοῦμενοι.

4. Τί οὖν ταῦτα προσδοκῶσιν αὐτοῖς καὶ ἐλπίζουσιν ἔλεγεν; «Ἴδού ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύ- 20 κων». Καὶ οὕτω πρᾶγμα ἐναντιώτατον τῆς οἰκειᾶς ἐλπίδος ἀκούσαντες, οὐκ εἶπον, ὅτι ἐφ' ἑτέροις ἐλπίσι προσήλθομεν, καὶ ἐναντία τῶν ἐλπισθέντων προστάσεις ἡμῖν; Ἄνεσιν προσεδοκήσαμεν, καὶ πρὸς κινδύνους ἐκπέμπεις; Τιμὰς ἠλπίσαμεν, καὶ ἀτιμίας παρεισβάλλεις; Βασιλείαν προσεδοκήσαμεν, καὶ 25 τὸ ἐλαυνεσθαι καὶ πάντων δούλους εἶναι διακελεύη; Οὐδὲν τούτων οὐκ εἶπον, καίπερ ἕτερα τῶν εἰρημένων ἀκούσαντες πλείονα καὶ βαρύτερα, ὅλον τό· «Παραδώσουσιν ὑμᾶς εἰς θλίψεις καὶ ἀποκτενοῦσιν ὑμᾶς, καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων τῶν ἔθνων διὰ τὸ ὄνομά μου. Καὶ ἐπὶ ἡγεμόνας δὲ καὶ βα- 30 σιλεῖς ἀχθήσεσθε ἕνεκεν ἐμοῦ». Ταῦτα τοίνυν πάντα παρὰ τὴν προσδοκίαν ἀκούσαντες, κλίναντες τὸν ἀχχένα τῆς διανοίας,

Ἰησοῦς πρὸς αὐτούς, πού ἀκόμη εὐρίσκοντο εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς μαθητείας καὶ ἐπερίμεναν, ὅσον ποτέ, νὰ βασιλεύσῃ ὁ Δεσπότης, καὶ ἐνόμιζαν ὅτι καὶ αὐτοὶ δὲν θὰ ἀποκάμουν καθόλου οὔτε θὰ κινδυνεύσουν οὔτε θὰ κοπιᾶσουν, ἀλλὰ θὰ συμβασιλεύσουν μὲ τὸν Χριστὸν καὶ θὰ μετᾶσχουν μαζί του τῆς βασιλικῆς δόξης καὶ ἐπιμελείας καὶ τιμῆς. Καὶ τοῦτο δηλώνει ὁ Πέτρος, καθὼς ἐπιτιμᾷ τὸν Ἰησοῦν, ὅταν ὠμίλει περὶ τοῦ ἰδικοῦ του πάθους. Λέγει λοιπὸν ἡ Γραφή ὅτι «προσλαβὼν αὐτὸν ὁ Πέτρος κατ' ἰδίαν ἤρχισε νὰ ἐπιτιμᾷ αὐτὸν λέγων· Γενοῦ ἴλεως εἰς σεαυτὸν Κύριε, δὲν θὰ γίνῃ τοῦτο εἰς σέ»⁸⁰, ἔτσι δὲ ἐδείκνυεν ὅτι δὲν ἐπερίμενε κανένα κακόν· φανερώνουν δὲ τοῦτο καὶ οἱ υἱοὶ τοῦ Ζεβεδαίου, πού ἔβαλαν τὴν μητέρα των νὰ παρακαλῆ πρὸς χάριν των τὸν Κύριον, ὥστε νὰ καθήσουν τιμητικῶς ἐκ δεξιῶν καὶ ἐξ ἀριστερῶν αὐτοῦ. Διότι, ἐάν δὲν ἐπίστευον ὅτι θὰ βασιλεύσῃ ἀμέσως, δὲν θὰ ἐτόλμων νὰ ζητήσουν τοῦτο, συλλογιζόμενοι τὴν καθέδραν τοῦ Σωτῆρος ἐκ δεξιῶν τοῦ οὐρανίου Πατρός.

4. Τί λοιπὸν ἔλεγεν εἰς αὐτούς πού ἐπερίμεναν καὶ ἤλπιζαν αὐτά; «Ἴδου ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων»⁸¹. Καὶ ἐνῶ ἤκουσαν τόσον πολὺ ἀντίθετον πρᾶγμα πρὸς τὴν ἰδικὴν των ἐλπίδα, δὲν εἶπαν· μὲ ἄλλας ἐλπίδας προσήλθομεν, καὶ τὰ ἀντίθετα τῶν ἐλπιισθέντων μᾶς προστάσεις; ἄνεσιν ἐπεριμέναμεν, καὶ μᾶς ἀποστέλλεις εἰς τοὺς κινδύνους; τιμὰς ἤλπισαμεν καὶ εἰς ἀτιμίας μᾶς εἰσάγεις; βασιλείαν ἐπεριμέναμεν, καὶ μᾶς διατάσεις νὰ διωκώμεθα καὶ νὰ εἴμεθα δουλοὶ πάντων; Τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν εἶπαν, μολονότι ἤκουσαν περισσότερα καὶ χειρότερα ἀπὸ τὰ ἀναφερθέντα, ὅπως· «θὰ παραδώσουν ὑμᾶς εἰς θλίψεις καὶ θὰ ἀποκτείνουν ὑμᾶς, καὶ θὰ εἴσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων τῶν ἔθνῶν διὰ τὸ ὄνομά μου»⁸². «καὶ εἰς ἡγεμόνας δὲ καὶ βασιλεῖς θὰ ὀδηγηθῆτε ἕνεκεν ἐμοῦ»⁸³. Ἐνῶ λοιπὸν ἤκουσαν ὅλα αὐτὰ παρὰ τὴν προσδοκίαν των, τὰ ἐδέχθησαν μὲ ταπεινοφροσύνην, εἰσῆλθον εἰς τὸν ζυγὸν

82. Ματθ. 24, 9.

83. Ματθ. 10, 18.

τὸν ζυγὸν ὑπήλθον καὶ προχείρως ἐπὶ τοὺς κινδύνους, ἐπὶ τὰς ἀγορὰς, ἐπὶ τὰς ὄβρεις, ἐπὶ τοὺς λιθασμούς, ἐπὶ τοὺς ῥαβδισμούς, ἐπὶ τὰς ἀτιμίας, ἐπὶ τοὺς σταυρούς, ἐπὶ τοὺς ποικίλους θανάτους ἐχώρησαν· καὶ μετὰ τῆσδε προθυμίας ταῦτα ὑπέ-
 5 μενον, ὥστε χαίρειν αὐτοὺς καὶ ἐορτάζειν λαμπρῶς, ἡνίκα ἂν τοῖς τοῦ Χριστοῦ παθήμασι κοινωνῆσαι κατηξιώθησαν. «Ἐχαιρον γάρ», φησὶν, «ὅτι κατηξιώθησαν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἀτιμασθῆναι». Ταύτην τὴν εὐπειθειαν ἀπαιτεῖται ὁ κατὰ Θεὸν ἀσκητῆς τῷ ἡγουμένῳ εἰσφέρεισθαι. Χριστὸς γάρ μαθητὰς
 10 εἶλετο, τοῦτον τὸν βίον, ὡς ἤδη προείπομεν, τοῖς ἀνθρώποις τυπῶν. Ὁ γὰρ καθηγούμενος οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν ἢ ὁ τοῦ Σωτήρος ἐπέχων πρόσωπον καὶ μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων γενόμενος καὶ ἱερουργῶν τῷ Θεῷ τὴν τῶν πειθομένων αὐτῷ σωτηρίαν.

5. Καὶ τοῦτο παρ' αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ παιδευόμεθα, Πέ-
 15 τρον ποιμένα μεθ' ἑαυτὸν τῆς Ἐκκλησίας ἑαυτοῦ καθιστῶντος· «Πέτρε» γάρ, φησί, «φιλεῖς με πλέον τούτων; Ποίμαινε τὰ πρόβατά μου», πᾶσι δὲ τοῖς ἐφεξῆς ποιμέσι καὶ διδασκάλοις τὴν ἴσην παρέχοντος ἐξουσίαν. Καὶ τούτου σημεῖον τὸ δεσμεῖν ἅπαντας ὁμοίως καὶ λύειν, ὡσπερ ἐκεῖνος. Ὡσπερ οὖν τὰ πρό-
 20 βατα τῷ ποιμένι πείθεται, ταῦτη τρεπόμενα, ἥπερ ἂν ὁ ποιμὴν ἄγῃ, οὕτω προσήκει τοὺς κατὰ Θεὸν ἀσκητὰς τοῖς καθηγουμένοις πείθεσθαι, μὴ πολυπραγμονοῦντας τὰ ἐπιτάγματα, ὅταν ἁμαρτίας ἢ καθαρὰ, ἀλλὰ τὰ ἐπιταχθέντα μετὰ προθυμίας πάσης καὶ σπουδῆς ἐκπληροῦντας. Ὡσπερ γὰρ ὁ τέκτων ἢ
 25 ὁ οἰκοδόμος ἐκάστῳ τῶν τῆς τέχνης ὄργάνων κέχρηται πρὸς τὴν οἰκίαν βούλησιν, καὶ οὐκ ἂν ἀντίποι το ὄργανον, ὡς οὐ πληρώσει τὴν χρείαν, πρὸς ἣν ὁ τεχνίτης αὐτὸ μεταχειρίζεται,

καὶ ἐπροχώρησαν προθύμως εἰς τοὺς κινδύνους, εἰς δημοσίας συγκεντρώσεις, εἰς προσβολάς, εἰς λιθασμούς, εἰς ραβδισμούς, εἰς ἀτιμίας, εἰς σταυρούς, εἰς ποικίλους θανάτους· καὶ ὑπέμειναν ὅλα αὐτὰ μὲ τὴν προθυμίαν, ὥστε νὰ χαίρωνται καὶ νὰ ἑορτάζουν λαμπρῶς, ὅταν ἤξιούντο νὰ συμμετέχουν εἰς τὰ παθήματα τοῦ Χριστοῦ· διότι, ὅπως ἀναφέρει ἡ Γραφή, «ἔχαιρον, διότι ἠξιώθησαν νὰ ἀτιμασθῶν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ»⁸⁴.

Τὴν ἀνωτέρω ὑπακοὴν ἀπαιτεῖται ὁ κατὰ Θεὸν ἀσκητὴς νὰ δεικνύῃ εἰς τὸν ἡγούμενον· διότι, ὅπως ἤδη ἀνεφέραμεν, ὁ Χριστὸς ἐξέλεξε μαθητὰς προτυπῶν διὰ τοὺς ἀνθρώπους τοῦτον τὸν βίον. Διότι ὁ καθηγούμενος δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρὰ ἐπέχει τὴν θέσιν τοῦ Σωτῆρος καὶ μεσιτεύει μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων καὶ προσφέρει εἰς τὸν Θεὸν τὴν σωτηρίαν τῶν ὑποτασσομένων εἰς αὐτόν.

5. Καὶ τοῦτο διδασκόμεθα ἀπὸ αὐτὸν τὸν Χριστόν, ὅταν κατέστησε τὸν Πέτρον ποιμένα τῆς Ἐκκλησίας του μετὰ ἀπὸ τὸν ἑαυτόν του, διότι εἶπε· «Πέτρε, ἀγαπᾶς με πλέον τούτων; Ποίμαινε τὰ πρόβατά μου»⁸⁵, καὶ παρέσχε τὴν Ἰσὴν ἐξουσίαν εἰς ὅλους τοὺς μετὰ ταῦτα ποιμένας καὶ διδασκάλους. Ἀπόδειξις αὐτοῦ εἶναι ὅτι ὅλοι δεσμεύουν καὶ λύουν ὁμοίως, ὅπως ἐκεῖνος. Ὅπως λοιπὸν τὰ πρόβατα ὑπακούουν εἰς τὸν ποιμένα, τρεπόμενα πρὸς τὴν κατεύθυνσιν πού δίδει ὁ ποιμὴν, ἔτσι πρέπει οἱ κατὰ Θεὸν ἀσκηταὶ νὰ ὑπακούουν εἰς τοὺς καθηγούμενους, χωρὶς νὰ σχολιάζουν τὰ προστάγματα, ὅταν εἶναι καθαρὰ ἀπὸ ἀμαρτίαν, ἀλλὰ νὰ τὰ ἐκπληροῦν μὲ κάθε προθυμίαν καὶ ζῆλον. Ὅπως δηλαδή ὁ τέκτων ἢ ὁ οἰκοδόμος χρησιμοποιοεῖ κάθε ὄργανον τῆς τέχνης του κατὰ τὴν βούλησίν του, τὸ δὲ ὄργανον δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἀντεῖπῃ ὅτι δὲν θὰ προσφέρῃ τὴν ὑπηρεσίαν διὰ τὴν ὁποῖαν τὸ μεταχειρίζεται ὁ τεχνίτης, ἀλλὰ ὑποτάσσεται εἰς τὸ χέρι του, ἔτσι καὶ ὁ ἀσκη-

85. Ἰω. 21, 15.

ἀλλὰ εἶκει τῇ χειρὶ τοῦ ἄγοντος, οὕτω προσήκει τὸν ἀσκητήν, ὡς ὄργανον τεχνίτη πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ πνευματικοῦ οἰκοδομήματος συντελοῦν, ἐν πᾶσι πείθεσθαι, οἷς ἂν μὴ ὁ ἡγούμενος κρίνη καλῶς ἔχειν αὐτὸν ὑπουργεῖν, ὅπως ἂν μὴ τῇ τοῦ πνευμα-
 5 τικοῦ ἔργου τελειώσει λυμήνηται, τὴν οἰκίαν οὐ συνεισφέρων χρεῖαν. Καὶ ὡσπερ τὸ ὄργανον οὐχ ἑαυτῷ ἐκλέγεται, ὅπερ ἐνεργεῖν δέοι εἰς τὴν τῆς τέχνης συνεισφορὰν, οὕτω καὶ τὸν ἀσκη-
 τὴν προσήκει μὴ ἑαυτῷ τὰ ἔργα αἰρεῖσθαι, ἀλλὰ παραχωρεῖν τῇ συνέσει καὶ τῇ οἰκονομίᾳ τοῦ τεχνίτου τὴν ἐφ' ἑαυτῷ δια-
 10 τύπωσιν. Οἶδε γὰρ ὁ γε συνετῶς ἀφηγούμενος ἐκάστου καὶ ἤθη καὶ πάθη καὶ ψυχικὰς ὁρμὰς ἀκριβῶς ἐξετάζειν καὶ πρὸς ταῦτα καὶ τὴν παρ' ἑαυτοῦ ἐφ' ἐκάστῳ οἰκονομίαν ἀρμόζειν. Διὰ τοι τοῦτο προσήκει μηδαμῶς ἐναντιοῦσθαι ταῖς αὐτοῦ δια-
 τάξεσιν, ἀλλὰ πεπεισθαι, ὡς ἀπάντων χαλεπώτατον ἑαυτὸν
 15 γινώσκειν καὶ θεραπεύειν διὰ τὸ προσπεφυκέναι τοῖς ἀνθρώποις τὸ φίλαντον καὶ κλέπτειν τὴν τοῦ ἀληθοῦς κρίσιν ἕκαστον τῇ περὶ ἑαυτὸν προσπάθειᾳ. Τὸ δὲ παρ' ἄλλου γινώσκεισθαι τε καὶ θεραπεύεσθαι ῥᾶδιον, τοῦ τῆς φιλαντίας πάθους ἐπὶ τῶν ἄλλους κρινόντων οὐκ ἐνοχλοῦντος τῇ ἀληθείᾳ διαγνώσει. Ταύ-
 20 τῆς γὰρ τῆς συμφωνίας ἐν ἀσκητικῷ συστήματι καθεστῶσης, ῥᾶδίως ἢ τε εἰρήνη ἐν αὐτοῖς πολιτεύσεται καὶ ἡ σωτηρία μετὰ ἀγάπης καὶ ὁμοιοῖας τῶν ἀπάντων κατορθωθήσεται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΓ'

Ὅτι καὶ τὰ εὐτελεῆ τῶν ἔργων μετὰ πολλῆς προθυμίας αἰρεῖσθαι προσήκει τὸν ἀσκητήν.

25 Προσήκει μέντοι τὸν ἀσκητήν καὶ τὰ εὐτελέστερα τῶν ἔργων μετὰ πολλῆς αἰρεῖσθαι τῆς σπουδῆς καὶ προθυμίας, εἰδὸτα, ὅτι πᾶν ὁ διὰ τὸν Θεὸν γίνεται, οὐκ ἔστι μικρόν, ἀλλὰ

τής· ὡς ὄργανον ποῦ συντελεῖ διὰ τὸν τεχνίτην εἰς τὴν συμπλήρωσιν τοῦ πνευματικοῦ οἰκοδομήματος, πρέπει νὰ ὑπακούῃ εἰς ὅλα ἐκεῖνα ποῦ ὁ ἡγούμενος κρίνει ὅτι δὲν πρέπει νὰ κάμῃ ὁ ἴδιος, διὰ νὰ μὴ παραβλάψῃ τὴν τελείωσιν τοῦ πνευματικοῦ ἔργου, μὲ τὸ νὰ μὴ συνεισφέρῃ τὴν ἰδιαιτέραν ἐργασίαν του. Καὶ ὅπως τὸ ὄργανον δὲν ἀποφασίζει μόνον του ποῖον ἔργον πρέπει νὰ κάμῃ εἰς τὴν τέχνην, ἔτσι καὶ ὁ ἀσκητὴς πρέπει νὰ μὴ ἐκλέγῃ ἀφ' ἑαυτοῦ τὰ ἔργα, ἀλλὰ νὰ παραχωρῇ τὸν ὀρισμὸν του εἰς τὴν σύνεσιν καὶ τὴν κρίσιν τοῦ τεχνίτου. Διότι ὁ συνετὸς καθηγούμενος γνωρίζει νὰ ἐρευνᾷ ἀκριβῶς τὸν χαρακτῆρα καὶ τὰ πάθη καὶ τὰς ψυχικὰς ὁρμὰς, καὶ νὰ καθορίζῃ ἀναλόγως ὅ,τι χρειάζεται δι' ἕκαστον. Διὰ τοῦτο βεβαίως πρέπει νὰ μὴ ἐναντιοῦται κανεὶς εἰς τὰ προστάγματά του, ἀλλὰ νὰ ἔχῃ πεισθῆ ὅτι ἡ γνῶσις καὶ ἡ θεραπεία τοῦ ἑαυτοῦ του εἶναι τὸ δυσκολώτερον ὄλων, διότι ἐκ φύσεως ὑπάρχει εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἡ φιλαυτία, καὶ κάθε ἄνθρωπος στερεῖται τῆς κρίσεως τοῦ ἀληθοῦς λόγῳ τῆς προσκολλήσεως εἰς τὸν ἑαυτόν του. Ἐνῶ ἡ γνῶσις καὶ θεραπεία ἐκ μέρους ἄλλου προσώπου εἶναι εὐκολωτέρα, διότι τὸ πάθος τῆς φιλαυτίας εἰς τοὺς κρίνοντας τοὺς ἄλλους δὲν παρεμποδίζει εἰς τὴν ὀρθὴν διάγνωσιν.

Ἐὰν λοιπὸν θεμελιωθῇ αὐτὴ ἡ συμφωνία εἰς τὸ ἀσκητικὸν σύστημα, εὐκόλως καὶ ἡ εἰρήνη θὰ ἐπικρατήσῃ μεταξύ τῶν ἀσκητῶν, καὶ ἡ σωτηρία θὰ ἐπιτευχθῇ μὲ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ὁμόνοιαν ὄλων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 23

“Ὅτι ὁ ἀσκητὴς πρέπει νὰ ἀναλαμβάνῃ καὶ τὰ εὐτελεῖ ἔργα μὲ πολλὴν προθυμίαν.

Πρέπει λοιπὸν ὁ ἀσκητὴς νὰ ἀναλαμβάνῃ καὶ τὰ εὐτελέστερα ἔργα μὲ πολὺν ζῆλον καὶ προθυμίαν, γνωρίζων ὅτι ἐκεῖνο ποῦ γίνεται διὰ τὸν Θεὸν δὲν εἶναι μικρόν, ἀλλὰ μεγάλο,

μέγα καὶ πνευματικὸν καὶ τῶν οὐρανῶν ἄξιον καὶ τοὺς ἐκεῖθεν ἡμῖν ἔλκον μισθοὺς. Καὶ τοίνυν ὑποζυγίοις ἀχθοφοροῦσι ταῖς κοιναῖς χρεῖαις ἀκολουθεῖν δεήσει, ἀντιβαίνειν οὐ χρεῖ, ἐννοοῦντα τοὺς ἀποστόλους, ὅπως προθύμως ὑπήκουσαν τῷ Κυρίῳ παρα-
 5 γαρεῖν τὸν πῶλον κελεύσαντι, καὶ λογιζόμενον, ὡς καὶ δι' οὗς ἡμεῖς τὴν ἐπιμέλειαν τῶν ὑποζυγίων αἰρούμεθα ἀδελφοὶ τοῦ Σωτήρος εἰσι· καὶ ἡ περὶ τούτους εὐνοία καὶ σπουδὴ τὴν ἀναφορὰν ἐπὶ τὸν Κύριον ἔχει τὸν φήσαντα· (Ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε).
 10 Εἰ δὲ τὰ τῶν ἐλαχίστων οἰκειοῦται, πολλῷ μᾶλλον τὰ τῶν ἐκλεκτῶν οἰκειώσεται, μόνον μὴ τὴν διακονίαν ἀφορμὴν ἀδιαφορίας λογίσηται, ἀλλ' ἐν πάσῃ νήψει ἑαυτὸν ἀσφαλιζέσθω, ἵνα καὶ ἑαυτῷ καὶ τοῖς συντυγχάνουσιν ὠφέλεια γένηται. Ἄν δέ τι τῶν εὐτελεστέρων ἔργων δέη ἐργάζεσθαι, χρῆ εἰδέναι,
 15 ὅτι καὶ ὁ Σωτὴρ τοῖς μαθηταῖς διηκόνησε καὶ τὰ εὐτελεῆ τῶν ἔργων ποιῆσαι οὐκ ἀπηξίωσε καὶ μέγα ἀνθρώπῳ Θεοῦ γενέσθαι μιμητήν, διὰ τῶν ταπεινῶν τούτων εἰς τὸ ὕψος τῆς μιμήσεως ἐκείνης ἀναγομένῳ. Τίς δ' ἂν καὶ λέγοι λοιπὸν ταπεινόν, ὧν Θεὸς τῆς ἐνεργείας ἐφήφατο;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΔ'

20 Ὅτι οὐ χρῆ τιμὰς καὶ πρεσβείας ἐπιζητεῖν τὸν ἀσκητήν.

1. Τιμὰς δὲ κατὰ μηδὲν ἐπιζητεῖν προσήκει τὸν ἀσκητήν. Εἰ μὲν γὰρ ἐνταῦθα τῶν πόνων καὶ τῶν κατορθωμάτων ἐπιζητεῖ τὰς ἀμοιβάς, ἄθλιος τῆς ἀντιμισθίας ἐστί, τοῖς προσκαί-
 25 ροις τὰ αἰώνια ζημιούμενος· εἰ δὲ προείλετο ἐνταῦθα μὲν ἀγω-
 μῆ μόνον μὴ ἐπιζητεῖν τιμὰς, ἀλλὰ καὶ διδομένας παραιτεῖσθαι

πνευματικόν καὶ ἄξιον τῶν οὐρανῶν, μᾶς ἀποφέρει δὲ τὰς οὐρανίας ἀμοιβὰς. Καὶ ἂν λοιπὸν ἀκόμη χρειασθῆ νὰ συνοδεύῃ ὑποζύγια ποῦ μεταφέρουν ἀγαθὰ διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς κοινότητος, δὲν πρέπει νὰ ἀντιταχθῆ, σκεπτόμενος τοὺς ἀποστόλους, πῶς ὑπήκουσαν προθύμως εἰς τὴν διαταγὴν τοῦ Κυρίου νὰ φέρουν τὸν πῶλον, καὶ συλλογιζόμενος ὅτι καὶ αὐτοὶ διὰ τοὺς ὁποίους δεχόμεθα τὴν φροντίδα τῶν ὑποζυγίων εἶναι ἀδελφοὶ τοῦ Σωτῆρος· ἡ εὐνοια δὲ καὶ ὁ ζῆλος πρὸς αὐτοὺς ἀναφέρεται εἰς τὸν Κύριον, ποῦ εἶπεν· «ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε εἰς ἓνα ἐκ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, εἰς ἐμέ ἐποιήσατε»⁸⁶. Ἐὰν δὲ ἀπολαμβάνῃ τὰς ἀμοιβὰς τῶν ἐλαχίστων, πολὺ περισσότερον θὰ ἀπολαύσῃ τὰς τῶν ἐκλεκτῶν, μόνον ὁμως νὰ μὴ θεωρήσῃ τὴν διακονίαν ὡς ἀφορμὴν ἀδιαφορίας, ἀλλὰ νὰ προστατεύῃ τὸν ἑαυτὸν τοῦ μὲ ἐξαιρετικὴν προσοχήν, διὰ νὰ ὠφεληθῆ καὶ ὁ ἴδιος καὶ οἱ σύντροφοί του. Ἐὰν δὲ χρειάζεται νὰ ἐκτελέσῃ κάποιον ἀπὸ τὰ εὐτελέστερα ἔργα, πρέπει νὰ γνωρίζῃ ὅτι καὶ ὁ Σωτὴρ διηκόνησε τοὺς μαθητάς του καὶ δὲν ἀπηξίωσε νὰ κάμῃ εὐτελεῖς ἐργασίας, καὶ ὅτι εἶναι μέγα πρᾶγμα διὰ τὸν ἄνθρωπον νὰ γίνῃ μιμητὴς Θεοῦ, διότι ἀνέρχεται μὲ τὰς ταπεινὰς αὐτὰς ἐργασίας εἰς τὸ ὕψος τῆς μιμήσεως ἐκείνης. Ποῖος λοιπὸν ἠμπορεῖ νὰ εἴπῃ ταπεινόν, κάτι ἀπὸ αὐτὰ ποῦ ἔκαμεν ὁ Θεός;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 24

ἽΟτι δὲν πρέπει ὁ ἀσκητὴς νὰ ἐπιζητῆ τιμὰς καὶ ἀξιώματα.

1. Ὁ ἀσκητὴς εἰς καμμίαν περίπτωσιν δὲν πρέπει νὰ ἐπιζητῆ τιμὰς. Διότι, ἐὰν μὲν ἐπιζητῆ εἰς αὐτὴν τὴν ζωὴν τὰς ἀμοιβὰς τῶν κόπων καὶ τῶν κατορθωμάτων του, εἶναι ἄθλιος ἐξ αἰτίας τῆς ἀντιμισθίας, ἀφοῦ χάνει τὰ αἰώνια χάριν τῶν προσκαίρων· ἐὰν δὲ ἐξέλεξεν ἐδῶ μὲν νὰ ἀγωνισθῆ, εἰς τὸν οὐρανὸν δὲ νὰ κερδήσῃ τοὺς στεφάνους, ὀφείλει ὄχι μόνον νὰ μὴ ἐπιζητῆ τιμὰς, ἀλλὰ, καὶ ὅταν τοῦ παρέχωνται, νὰ παραιτηθῆ καὶ νὰ τὰς ἀποκρούῃ, διὰ νὰ μὴ γίνῃ ἡ ἐδῶ τιμὴ ἐλάττωσις

καὶ ἀποκρούεσθαι, ἵνα μὴ ἡ ἐνταῦθα τιμὴ τῆς ἐκεῖ δόξης ἐλάττωσις γένηται. Ὁ γὰρ παρῶν βίος ὅλος ἔργων καὶ ἀγῶνων ἐστίν, ὁ δὲ μέλλων στεφάνων καὶ ἀμοιβῶν, καθὼς ὁ μέγας Παῦλος, μέλλων τελειοῦσθαι τὴν ἐνταῦθα ζωὴν καὶ πρὸς τὰ ἐκεῖθεν
 5 μεθίστασθαι, φησί· «Τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγωνίσμαι, τὸν δρόμον τετέλεκα, τὴν πίστιν τετήρηκα· λοιπὸν ἀπόκειται μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος, ὃν ἀποδώσει μοι ὁ Κύριος», οὐκ ἐνταῦθα, ἀλλ' «ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ὁ δίκαιος κριτής». Καὶ πάλιν ὁ Σωτήρ φησιν· «Ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ θλίψιν ἔξετε». Καὶ πάλιν
 10 ὁ αὐτὸς ἀπόστολος· «Διὰ πολλῶν θλίψεων δεῖ ἡμᾶς εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν». Εἰ τοίνυν βούλει βασιλεῦσαι εἰς τὸ μέλλον, ἐνταῦθα μὴ ἄνεσις, μὴ τιμὴν ἐπιζητεῖ, ἀλλὰ, κἂν θλίβῃ πρὸς τὸ παρὸν ὑπὲρ τοῦ λόγου, δηλονότι τῆς ἀληθείας, γίνωσκε, ὅτι βασιλεύσεις ὕστερον. Τῆς γὰρ ἐνταῦθα ὑπὲρ τοῦ
 15 καλοῦ θλίψεως οὗτος ὁ μισθὸς ὄρισται. Ἐὰν δὲ μὴ θλίβῃ, μὴ προσδοκῆσης τοὺς ἐκεῖθεν στεφάνους, ὡς ἐνταῦθα τοὺς ὀρισμένους ἐπὶ τοῖς στεφάνοις οὐ προκαταβαλλόμενος ἀγῶνας καὶ πόνους.

2. Τιμὰς οὖν μηδαμῶς ἐπιζητεῖτω ὁ ἀσκητής, μήτε τῶν
 20 λοιπῶν προῆχθαι. «Πᾶς γὰρ ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται, ὁ δὲ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται». Ἐὰν ἑαυτὸν ὑψώσῃ ὁ ἀσκητής, βαρὺν καὶ δυνατὸν ἔχει τὸν ταπεινοῦντα καὶ μέχρις ἄδου κατὰγειν δυνάμενον· ἐὰν δὲ ἑαυτὸν ταπεινώσῃ, λαμπρὸν καὶ ὑπερμέγεθες ὑψωθήσεται, Θεοῦ πρὸς τὴν οἰκείαν δύναμιν ὑφουν-
 25 τος τὸν ταπεινούμενον. Περίμενε τοίνυν τὸν καλῶς ὑφούντα, ὃ ἀσκητά, καὶ μηδαμῶς μικροψύχει πρὸς τὰ παρόντα. Ἀθλητής γὰρ εἰ καὶ ἐργάτης τοῦ Χριστοῦ, ὅλην τὴν ἡμέραν ἀθλῆσαι συνθέμενος καὶ ὅλης τῆς ἡμέρας ὑπομεῖναι τὸν καύσωνα. Τί, μηδέπω πληρώσας τῆς ἡμέρας τὸ μέτρον, μεταδιώκεις τὴν ἄνε-
 30 σιν; Ἐκδεξαι τὴν ἐσπέραν, τὸ πέρας τῆς ἐνταῦθα ζωῆς, ἵνα, ἐλθὼν ὁ οἰκοδεσπότης, τοὺς μισθοὺς σοι ἀπαριθμήσῃται. Ὁ-

τῆς ἐκεῖ δόξης. Διότι ὁλος ὁ παρῶν βίος εἶναι δι' ἔργα καὶ ἀγῶνας, ἐνῶ ὁ μέλλον εἶναι διὰ στεφάνους καὶ ἀμοιβάς, ὅπως εἶπε καὶ ὁ μέγας Παῦλος, ὅταν ἐπρόκειτο νὰ τελειώσῃ τὴν ἐδῶ ζωὴν καὶ νὰ μεταβῆ εἰς τὴν ἄλλην· «τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἔχω ἀγωνισθῆ, τὸν δρόμον ἔχω τελειώσει, τὴν πίστιν ἔχω τηρήσει· λοιπὸν ἀπομένει εἰς ἐμέ ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος, τὸν ὅποιον θὰ ἀποδώσῃ εἰς ἐμέ ὁ Κύριος» ὅχι ἐδῶ, ἀλλὰ «κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν, ὁ δίκαιος κριτῆς»⁸⁷. Καὶ πάλιν ὁ Σωτὴρ λέγει· «εἰς τὸν κόσμον τοῦτον θὰ ἔχετε θλίψιν»⁸⁸. Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς ἀπόστολος λέγει ὅτι «διὰ πολλῶν θλίψεων πρέπει ἡμεῖς νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν»⁸⁹.

Ἐάν λοιπὸν θέλῃς νὰ βασιλεύσῃς εἰς τὸ μέλλον, ἐδῶ μὴ ἐπιζητῆς ἄνεσιν καὶ τιμὴν, ἀλλὰ, καὶ ἂν θλίβεσαι πρὸς τὸ παρὸν χάριν τοῦ λόγου, δηλαδὴ τῆς ἀληθείας, γνῶριζε ὅτι θὰ βασιλεύσῃς ὕστερον· διότι αὐτὸς ὁ μισθὸς ἔχει ὀρισθῆ διὰ τὴν θλίψιν ἐδῶ ὑπὲρ τοῦ καλοῦ. Ἐάν ὁμως δὲν θλίβεσαι, μὴ περιμένῃς τοὺς ἐκεῖ στεφάνους, διότι ἐδῶ δὲν κατέβαλες τοὺς ἀγῶνας καὶ τοὺς κόπους ποὺ εἶναι ὀρισμένοι διὰ τοὺς στεφάνους.

2. Ἄς μὴ ἐπιζητῆ λοιπὸν ὁ ἀσκητῆς τιμὰς οὔτε νὰ προηγήται τῶν λοιπῶν. «Διότι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν θὰ ταπεινωθῆ, ὁ δὲ ταπεινῶν ἑαυτὸν θὰ ὑψωθῆ»⁹⁰. Ἐάν ὁ ἀσκητῆς ὑψώσῃ ἑαυτὸν, ἔχει βαρὺν καὶ δυνατὸν αὐτὸν ποὺ θὰ τὸν ταπεινώσῃ καὶ ποὺ θὰ ἔχη τὴν δύναμιν νὰ τὸν κατεβάσῃ μέχρι τοῦ ἄδου· ἐάν ὁμως ταπεινώσῃ τὸν ἑαυτὸν του, θὰ ὑψωθῆ κατὰ τρόπον λαμπρὸν καὶ μεγαλειώδη, διότι ὁ Θεὸς ὑψώνει τὸν ταπεινούμενον πρὸς τὴν ἰδικὴν του δύναμιν. Περίμενε λοιπὸν, ἀσκητᾶ, αὐτὸν ποὺ ὑψώνει καλῶς καὶ μὴ μικροψυχῆς διὰ τὰ παρόντα· διότι εἶσαι ἀθλητῆς καὶ ἐργάτης τοῦ Χριστοῦ, ποὺ συνεφώνησες νὰ ἀθλήσῃς ὅλην τὴν ἡμέραν καὶ νὰ ὑπομείνῃς ὅλης τῆς ἡμέρας τὸν καύσωνα. Πῶς, χωρὶς νὰ τελειώσῃς τὴν ἡμέραν, ἐπιδιώκεις τὴν ἀνάπαυσιν; Περίμενε ὡς τὸ βράδυ, τὸ τέλος τῆς ἐδῶ ζωῆς, διὰ νὰ ἔλθῃ ὁ οἰκοδεσπότης καὶ καταβάλλῃ εἰς

89. Πρ. 14, 22.

90. Λουκ. 14, 11.

φίας γὰρ γενομένης εἶπεν ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος τῷ ἐπιτρόπῳ αὐτοῦ· «Κάλεσον τοὺς ἐργάτας καὶ ἀπόδος αὐτοῖς τὸν μισθόν»· οὐ μεσοῦσης ἡμέρας οὐδὲ ἐν ἀρχῇ τῆς μισθώσεως. Περίμεινον οὖν τὸ πέρασ τοῦ βίου καὶ τότε κομίση τοὺς μισθοὺς ἐπαξίως. 5 Ἄρτι δὲ στέγε τὴν ἐσχάτην χώραν, ἵνα τότε λάβῃς τὴν πρῶτην.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΕ΄

Περὶ τῆς κατὰ τὰ βρώματα ἀνυφίας καὶ ἀπλότητος.

Βρωμάτων μέντοι διαφορὰν οὐδαμῶς ἐπιζητεῖν ὀφείλει ὁ ἀσκητῆς καὶ προσποιῆσει δῆθεν ἐγκρατείας ἐξαλλαγήν ἐδε-
 10 σμάτων. Τοῦτο γὰρ ἀνατροπὴ τῆς κοινῆς εὐταξίας ἐστὶ καὶ σκανδάλων ὑπόθεσις, καὶ τοῦ «οὐαὶ» κληρονόμος γίνεται ὁ ἐν συστήματι ἀσκητικῷ τοιαύτας αἰτίας ταραχῆς ἐνδιδούς. Ἀλλά, κὰν τὸ προσέφημα τοῦτο τὸ ταριχευτόν, τὸ παρὰ τῶν ἀγίων πατέρων ἐγκριθὲν ἀντ' ἄλλου τινὸς ἀρτύματος, ἐλάχιστον τοῖς
 15 βρώμασιν ἐπιβάλλεσθαι συμπεπλεγμένον τῷ λοιπῷ ἐδέσματι τοῦ ὕδατος ἢ τῶν λαχάνων ὑπάρχη, μὴ προφᾶσει δῆθεν κενοδόξου ἐθελοευλαβείας, ὡς κρέα παραιτούμενος, ἐπιζητεῖτω τῶν ἐδεσμάτων τὰ τιμιώτερα καὶ χρηστότερα, ἀλλὰ τῷ ἀποζέ-
 20 βρέχων, προσφερέσθω μετὰ πάσης εὐχαριστίας. Τὸ γὰρ ἐλάχιστον ἐκεῖνο τμήμα, εἰς τοσοῦτον πλῆθος ὕδατος ἢ σπερματώδους, εἰ τύχοι, βρώματος ἐμβληθὲν, οὐ τροφῆς ἐστὶ κατηγορημα, ἀλλὰ ἀκριβεστάτη τῶν ἀσκητῶν καὶ ταλαίπωρος ὄντως ἐγκρατεία. Χρὴ τοίνυν τὰ τοιαῦτα μὴ παρατηρεῖν τὸν τῆς οσιό-
 25 τητος ἀσκητῆν. Οὐ γὰρ τῶν τοιούτων ἀπεχόμεθα Ἰουδαῖζοντες, ἀλλὰ τῆς τροφῆς τὴν πλησμονὴν φεύγοντες.

σέ τοὺς μισθοὺς σου. Διότι, ὅταν ἐβράδιασεν, εἶπεν ὁ Κύριος τοῦ ἀμπελῶνος εἰς τὸν ἐπίτροπόν του· «κάλεσον τοὺς ἐργάτας καὶ ἀπόδος εἰς αὐτοὺς τὸν μισθόν»⁹¹, καὶ ὄχι εἰς τὸ μέσον τῆς ἡμέρας οὔτε προκαταβολικῶς. Περίμενε λοιπὸν τὸ τέλος τοῦ βίου· καὶ τότε θὰ λάβῃς τοὺς μισθοὺς ἐπαξίως. Τώρα δὲ νὰ κατέχῃς τὴν ἐσχάτην θέσιν, διὰ νὰ λάβῃς τότε τὴν πρώτην⁹².

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 25

Περὶ τῆς σεμνότητος καὶ ἀπλότητος εἰς τὰ φαγητὰ.

Ὁ ἀσκητὴς βεβαίως οὐδόλως ὀφείλει νὰ ἐπιζητῇ ποικιλίαν φαγητῶν καί, μὲ πρόφασιν τὴν ἐγκράτειαν, ἀλλαγὴν ἐδεσμάτων. Διότι τοῦτο ἀνατρέπει τὴν κοινὴν εὐταξίαν καὶ προκαλεῖ σκάνδαλα, αὐτὸς δὲ ποὺ ἐπιφέρει εἰς τὸ ἀσκητικὸν σύστημα τοιαύτας αἰτίας ταραχῆς γίνεται κληρονόμος τοῦ «οὐαί». Ἀλλὰ, καὶ ἂν ἀκόμη τὸ παστωμένον τοῦτο φαγητόν, τὸ ὁποῖον ἐνέκριναν οἱ ἅγιοι πατέρες ἀντὶ ἄλλου καρκεύματος, εἶναι πολὺ ὀλίγον διὰ νὰ συμπληρώσῃ τὸ γεῦμα μαζί μὲ τὸ ὕδωρ καὶ τὰ λάχανα, ἃς μὴ προφασίζεται κενόδοξον ἐθελοευλάβειαν καὶ ἐπιζητῇ, ὡς παραιτούμενος ἀπὸ τὸ κρέας, τὰ ἀκριβώτερα καὶ νοστιμώτερα ἐδέσματα· τούναντίον, ἃς βρέχῃ ἀπαρατηρήτως τὸ μικρὸν τεμάχιον τοῦ ἄρτου εἰς τὸ πυκνὸν ἀφέψημα, καὶ ἃς καταναλίσκεται τοῦτο μετὰ πάσης εὐχαριστίας. Διότι τὸ μικρὸν ἐκεῖνο τεμάχιον ἂν ἐμβληθῇ εἰς τόσον ὕδωρ ἢ εἰς ὄσπρια, ἂν τύχῃ, δὲν φανερώνει τρυφήν, ἀλλ' εἶναι πράγματι ἀκριβεστάτη καὶ σκληρὰ ἀσκητικὴ ἐγκράτεια.

Πρέπει λοιπὸν αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὰ πράγματα νὰ μὴ τὰ προσέχῃ ὁ ἀσκητὴς τῆς εὐσεβείας, διότι ἀπέχομεν ἀπὸ τὰ τοιαῦτα, ὄχι ὡς οἱ ἰουδαίζοντες, ἀλλὰ ἀποφεύγοντες τὸν κορεσμόν τῆς τρυφῆς.

92. Βλ. Λουκ. 14, 10.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΖ'

"Οτι τὸν πρὸς τὸ τέλειον βλέποντα οὐδὲν ἢ πρόοδος παραβλάψαι
δυνήσεται.

1. Εἰ δὲ λέγοι βλέπτεσθαι ταῖς προόδοις ἢ ταῖς ὁδοιπο-
ρῖαις ταῖς διὰ τὰς ἀναγκαίας χρείας τοῦ κοινοῦ γενομέναις
5 ὁ ἀσκητῆς καὶ διὰ τοῦτο παραιτοῖτο τὴν πρόοδον, οὕτω τῆς
ὑπακοῆς τὴν ἀκρίβειαν κατενόησεν οὐδὲ συνεῖδεν, ὡς τοῦτι
τὸ κατόρθωμα ταῖς τοιαύταις βλακείαις οὐ τελειοῦται. Βλεπέτω
τοίνυν τὰ ὑποδείγματα τῶν ἁγίων, πῶς τὴν ὑπακοὴν ἐτελείω-
σαν, πρὸς οὐδὲν τῶν οὕτω δυσηνύτων ἐπιταγμάτων οὐδὲ κατὰ
10 μικρὸν ἀντειπόντες ἢ ἀντιτείναντες, καὶ παιδευέσθω τὸ τῆς
ὑπακοῆς τέλειον. Εἰ δέ τις καὶ ἀληθῶς παραβλάπτοιο, παρα-
καλείτω τὴν ἀδελφότητα ὑπὲρ αὐτοῦ τὸν Θεὸν ἰκετεῦσαι, καὶ
αὐτὸς δὲ αἰτεῖτω παρὰ τοῦ Θεοῦ μετ' ἐλπίδος ἀνενδοιάστου
γενέσθαι σκεῦος ἐν πᾶσι τοῖς τε πνευματικοῖς κατορθώμασι,
15 τοῖς τε σωματικοῖς πρὸς τὰ καλὰ τῶν ἔργων διακονήμασι, ἐν-
εργόν τε καὶ εὐχρηστον· καὶ πάντως ὁ τὰς προθυμίας τῶν τὸ
καλὸν ζητούντων ἀποδεχόμενος δώσει τὴν δύναμιν, αὐτὸς ἐπὶ
τὴν αἴτησιν προτρέψας καὶ εἰρηκῶς· «Αἰτεῖτε καὶ δοθήσεται
ὑμῖν, ζητεῖτε καὶ εὐρήσετε, κρούετε, καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν.
20 Πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει καὶ ὁ ζητῶν εὐρίσκει καὶ τῷ κρούον-
τι ἀνοιγήσεται», καὶ πάλιν ἐτέρωθι· «Εἰ δέ τις ὑμῶν λείπεται
σοφίας, αἰτεῖτω παρὰ τοῦ διδόντος Θεοῦ πᾶσιν ἁπλῶς καὶ μὴ
ὄνειδίζοντος, καὶ δοθήσεται αὐτῷ· αἰτεῖτω δὲ ἐν πίστει, μηδὲν
διακρινόμενος». Καὶ ἐπὶ πᾶσιν ἀπαξᾶπλῶς, οἷς ἂν ὁ νοῦς ὀκλά-
25 ση περὶ τὴν τελείαν ὑπακοήν, ἢ ὁ Σατανᾶς ἐμποδίζη, τὴν προ-
θυμίαν ἀμβλύνων καὶ ἀνακόπτων, τούτῳ τῷ βοηθήματι χρώ-

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 26

Ὅτι ἡ ἔξοδος δὲν ἠμπορεῖ νὰ βλάβῃ ἐκείνον ποῦ ἀποβλέπει εἰς τὴν τελειότητα.

1. Ἐὰν δὲ λέγῃ ὁ ἀσκητὴς ὅτι βλάπτεται μὲ τὰς ἐξόδους ἢ μὲ τὰς ὁδοιπορίας ποῦ ἀναλαμβάνονται πρὸς θεραπείαν τῶν ἀναγκῶν τοῦ κοινοῦ, καὶ διὰ τοῦτο ἀρνήται νὰ ἐξέλθῃ, δὲν κατενόησεν ἀκόμη τὴν ἀκρίβειαν τῆς ὑπακοῆς, οὔτε δὲ συνειδητοποίησεν ὅτι αὐτὸ τὸ κατόρθωμα δὲν γίνεται τέλειον μὲ τοιαύτας μωρίας. Ἄς βλέπῃ λοιπὸν τὰ ὑποδείγματα τῶν ἀγίων, πῶς ἔκαμαν τελείαν τὴν ὑπακοήν, χωρὶς νὰ ἀντεῖπουν ἢ νὰ φέρουν ἀντίρρησης οὔτε εἰς τὸ ἐλάχιστον διὰ καμμίαν ἀπὸ αὐτὰς τὰς ἐντολὰς ποῦ τόσον δυσκόλως ἐκτελοῦνται, καὶ ἃς διδάσκεται τὴν τελείαν ὑπακοήν. Ἐὰν ὅμως κάποιος ἀληθῶς παραβλάπτεται, ἃς παρακαλῇ τὴν ἀδελφότητα νὰ ἰκετεύσῃ ὑπὲρ αὐτοῦ τὸν Θεόν, καὶ ὁ ἴδιος δὲ ἃς ζητῇ ἀπὸ τὸν Θεόν μὲ βεβαίαν ἐλπίδα νὰ γίνῃ ἐργαλεῖον δυνατὸν καὶ εὐχρηστον δι' ὅλα τὰ πνευματικὰ κατορθώματα καὶ δι' ὅλας τὰς σωματικὰς ὑπηρεσίας ποῦ ἀποβλέπουν εἰς τὰ καλὰ ἔργα. Τότε καὶ ὁ Κύριος, ποῦ ἀποδέχεται ἀναμφιβόλως τὸν ζῆλον τῶν ἐπιζητούντων τὸ καλόν, θὰ δώσῃ τὴν δύναμιν, διότι ὁ ἴδιος προέτρεψεν εἰς τὴν αἴτησιν καὶ εἶπε τό· «αἰτεῖτε καὶ θὰ δοθῇ εἰς ὑμᾶς, ζητεῖτε καὶ θὰ εὔρητε, κρούετε καὶ θὰ ἀνοιγῇ εἰς ὑμᾶς· διότι πᾶς ὁ αἰτῶν λαμβάνει καὶ ὁ ζητῶν εὐρίσκει καὶ εἰς τὸν κρούοντα θὰ ἀνοιγῇ»⁹³. εἰς ἄλλο δὲ σημεῖον ἀναφέρεται· «ἐὰν δέ τις ἐξ ὑμῶν ὑστερῇ εἰς σοφίαν, ἃς ζητῇ παρὰ τοῦ Θεοῦ τοῦ διδόντος εἰς πάντας πλουσίως καὶ μὴ ὄνειδιζοντος, καὶ θὰ δοθῇ εἰς αὐτόν· ἃς ζητῇ δὲ μετὰ πίστεως, χωρὶς νὰ διστάζῃ παντελῶς»⁹⁴. Καὶ εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις γενικῶς, ὅπου εἴτε ὁ νοῦς δυσκολεύεται διὰ τὴν τελείαν ὑπακοήν εἴτε ὁ Σατανᾶς ἐμποδίζει, διότι ἀμβλύνει καὶ ἀνακόπτει τὴν προθυμίαν, ἃς

94. Ἰακ. 1, 5 - 6.

μενοι, τὸν Θεὸν ἱκετεύωμεν καὶ αἰτώμεθα δοθῆναι ἡμῖν τῶν κατορθωμάτων εὐμάρειαν, καθηλωθῆναι τε τὰς σάρκας ἡμῶν τῷ φόβῳ τοῦ Θεοῦ καὶ ἀμετεώριστον γενέσθαι ἡμῖν τὴν διάνοιαν, μηδαμῶς ἀλισκομένην ταῖς σαρκικαῖς ἐπιθυμίαις καὶ ἡδοναῖς. Ἐν γὰρ μετεωρισμῷ διανοίας αἱ κοσμικαὶ ἐπιθυμίαι τῇ ψυχῇ ἐμφυόμεναι ποικίλας ἀνωμαλίας τοῖς λογισμοῖς ἐνεργάζονται καὶ ὀκνηροὺς ἡμᾶς περὶ τὰ καλὰ τῶν ἔργων ἀποτελοῦσι.

2. Μὴ παραιτώμεθα τοίνυν ταῖς κοιναῖς καὶ ἀναγκαίαις 10 τοῦ σώματος χρεῖαις συνεισφέρειν τὴν οἰκείαν συνεργίαν ἑαστός, ἀλλ' ἱκετεύωμεν τὸν Θεὸν λαβεῖν τῆς συνεργίας τὴν δύναμιν. Ἐπεὶ, εἰ πάντες παραιτοῖντο κατὰ μίμησιν τῶν φθασάντων, τίς ἀναπληρώσει τὰ τῶν χρεῶν; Ἄλλως δὲ καὶ ἐξ ὑποδείγματος τοῦτο παιδεύεσθαι ἀξίον. Ὁ γὰρ ἐγκαταλεγόμενος 15 ἄρτι τάγματι τινι στρατιώτης οὐχὶ τοὺς ἐν τῷ τάγματι πρὸς τὴν οἰκείαν ἔξιν μεταστῆσαι πειρᾶται, ἀλλ' αὐτὸς πρὸς τὴν τοῦ τάγματος ἀγωγήν καὶ συνήθειαν μεθαρμόζεται. Προσῆκει τοίνυν καὶ τὸν ἐγκαταλεγόμενον πνευματικῷ συστήματι μὴ ἐκείνους πρὸς τὸν ἑαυτοῦ τρόπον μεθαρμόζειν ἐθέλειν, ἀλλὰ 20 τὸν οἰκείον τρόπον τοῖς ἐν τῷ συστήματι ἔθεσί τε καὶ τύποις ἐξομοιοῦν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΖ'

Ἵτι οὐ χρὴ ἰδίας ἀσχολίας ἔχειν τὸν ἀσκητήν.

Ἐξουσίαν δὲ ἑαυτοῦ οὐδὲ πρὸς τὸ ἀκαριαῖον ἔχει ἂν ὁ ἀσκητής, ὥστε οἰκείαις ἀσχολίαις ἐνδιατρίβειν. Οὐδὲ γὰρ ὄρ- 25 γανον δίχα τοῦ τεχνίτου κινηθεῖν ἂν, οὐδὲ μέλος τοῦ παντὸς σώματος ἐν βραχεὶ γοῦν χωρίζεσθαι δύναται ἂν ἢ κινεῖσθαι παρὰ τὸ δοκοῦν τῷ ἔνδον τεχνίτη καὶ ἐπιστάτῃ τοῦ παντὸς σώματος· οὐδὲ ἀσκητής παρὰ τὸ δοκοῦν τῷ προεστῶτι πρῶτ-

παρακαλοῦμεν τὸν Θεόν, χρησιμοποιοῦντες αὐτὸ τὸ φάρμακον, νὰ μᾶς δοθῇ ἰκανότης διὰ τὰ κατορθώματα, νὰ καθηλωθῶν αἱ σάρκες μας⁹⁵ ἀπὸ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ γίνῃ ἀσάλευτος ὁ νοῦς μας, ὥστε νὰ μὴ κυριεύεται ἀπὸ τὰς σαρκικὰς ἐπιθυμίας καὶ ἡδονάς. Διότι, ὅταν διασπᾶται ὁ νοῦς, αἱ κοσμικαὶ ἐπιθυμίαι ἀναπτύσσονται μέσα εἰς τὴν ψυχὴν καὶ προκαλοῦν ποικίλας ἀνωμαλίας εἰς τὰς σκέψεις καὶ μᾶς καθιστοῦν ὀκνηροὺς ὡς πρὸς τὰ καλὰ ἔργα.

2. Ἄς μὴ ἀρνοῦμεθα λοιπὸν νὰ συνεισφέρῃ ἕκαστος τὴν συνεργασίαν του διὰ τὰς κοινὰς καὶ ἀναγκαίας ἀπαιτήσεις τοῦ σώματος, ἀλλ' ἄς ἰκετεύωμεν τὸν Θεὸν νὰ δεχθῶμεν τὴν δύναμιν τῆς συνεργίας. Διότι, ἐὰν ὅλοι ἤρνοῦντο, μιμούμενοι τοὺς προλαβόντας, ποῖος θὰ συμπληρώσῃ τὰ ἀπαραίτητα διὰ τὴν ἀδελφότητα; Καὶ κατ' ἄλλον δὲ τρόπον, μὲ κάποιο παράδειγμα, ἀξίζει νὰ διδαχθῶμεν τοῦτο. Ὁ στρατιώτης δηλαδὴ ποῦ συγκαταλέγεται προσφάτως εἰς κάποιο τάγμα δὲν ἐπιχειρεῖ νὰ παρασύρῃ τοὺς ἄλλους στρατιώτας πρὸς τὴν ἰδικὴν του συνήθειαν, ἀλλ' αὐτὸς προσαρμόζεται πρὸς τὸν τρόπον ζωῆς τοῦ τάγματος. Πρέπει λοιπὸν καὶ ὁ συγκαταλεγόμενος εἰς πνευματικὸν σύστημα νὰ μὴ θέλῃ νὰ παρασύρῃ ἐκείνους πρὸς τὸν ἰδικὸν του τρόπον, ἀλλὰ νὰ προσαρμόζῃ τὸν ἰδικὸν του τρόπον πρὸς τὰ ἦθη καὶ τοὺς θεσμοὺς τοῦ συστήματος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 27

Ἔστι δὲν πρέπει ὁ ἀσκητὴς νὰ ἔχῃ ἰδιαιτέρας ἀσχολίας.

Ὁ ἀσκητὴς δὲν ἔμπορεῖ νὰ ἐξουσιάσῃ τὸν ἑαυτὸν του οὔτε πρὸς στιγμὴν, ὥστε νὰ ἀσχολῆται μὲ ἰδικὰ του πράγματα. Διότι οὔτε ἓνα ὄργανον ἔμπορεῖ νὰ κινήθῃ χωρὶς τὸν τεχνίτην, οὔτε ἓνα μέλος ἔμπορεῖ νὰ χωρισθῇ δι' ὀλίγον ἀπὸ ὅλον τὸ σῶμα ἢ νὰ κινήθῃ παρὰ τὴν γνώμην τοῦ ἔσω τεχνίτου καὶ ἐπιστάτου ὀλοκλήρου τοῦ σώματος. Ἔτσι, οὔτε ὁ ἀσκητὴς ἔχει δικαίωμα νὰ κάμῃ κάτι ἢ νὰ ἐνεργῇ παρὰ τὴν γνώμην

τειν τι ἢ ἐνεργεῖν χώραν ἔχει. Εἰ δὲ λέγοι δι' ἀσθένειαν σώματος ἀτονεῖν πρὸς τὰ ἐπιτάγματα, τῷ καθηγουμένῳ ἐπιτρέψει τὴν δοκιμασίαν τῆς ἑαυτοῦ ἀσθενείας. Ἄλλως δέ, καὶ τὸ τῆς Γραφῆς λογισάμενος, ἑαυτὸν παρορμήσει πρὸς τὴν τῶν ἐπιτασσομένων ἐκπλήρωσιν, ἀκούων τῆς Γραφῆς λέγουσης· «Οὐπω μὲ-
5 χρις αἵματος ἀντικατέστητε, πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἀνταγωνιζόμενοι», καὶ πάλιν ἐτέρωθι· «Διὸ τὰς παρειμένας χεῖρας καὶ τὰ παραλελυμένα γόνατα ἀνορθώσατε».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΗ'

10 Ὅτι χρὴ τὸν προεστῶτα πατρικῆ εὐνοίᾳ τὰ κατὰ τοὺς ὑπηκόους οἰκονομεῖν.

Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ καθηγούμενος, ὡς πατὴρ παίδων γνησίων ἐπιμελούμενος, ἐπισκέπεται τὴν χρεῖαν ἐκάστου καὶ τὴν προσήκουσαν, κατὰ τὸ ἐνόν, εἰσοίσει θεραπείαν καὶ ἐπιμέλειαν· καὶ τὸ κατὰ ἀλήθειαν ἀσθενοῦν μέλος εἴτε ψυχικῶς εἴτε σωματι-
15 κῶς μετὰ ἀγάπης καὶ τῆς πατρὶ προεπούσης εὐνοίας διαβασάτσει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΘ'

Ὅτι οὐ χρὴ ἑταιρείας δύο ἢ τριῶν ἀδελφῶν ἐν συστήματι ἀσκητικῷ γενέσθαι.

Ἀγάπην δὲ τὴν πρὸς ἀλλήλους ἔχειν μὲν προσήκει τοὺς
20 ἀδελφούς, μὴ μέντοι τινὰς ἑταιρείας δύο κατὰ ταῦτ' ἢ τρεῖς γενομένους συνίστασθαι. Οὐ γὰρ ἀγάπη τοῦτο, ἀλλὰ στάσις ἐστὶ καὶ διαίρεσις καὶ κακίας τῶν συνιόντων κατηγορία. Εἰ γὰρ τὸ κοινὸν τῆς ἐδταξίας ἡγάπων οἱ τοιοῦτοι, κοινήν ἂν ἔσχον

ταῦ προεστῶτος. Ἐάν δὲ λέγη ὅτι ἀδυνατεῖ νὰ ἐκτελέσῃ τὰ προστάγματα λόγῳ ἀσθενείας τοῦ σώματος, νὰ ἀναθέσῃ εἰς τὸν καθηγούμενον τὴν δοκιμασίαν τῆς ἀσθενείας του. Ἄλλως δέ, ἀφοῦ ἀναλογισθῆ καὶ τὸ τῆς Γραφῆς, νὰ παρορμήσῃ τὸν ἑαυτὸν του πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν διατασσομένων, καθόσον ἀκούει τὴν Γραφὴν νὰ λέγῃ· «δὲν ἀντεστάθητε ἀκόμη μέχρι αἵματος, ἀγωνιζόμενοι κατὰ τῆς ἀμαρτίας»⁹⁶, καὶ· «ἀνορθώσατε τὰς χαννωμένας χεῖρας καὶ τὰ παραλελυμένα γόνατα»⁹⁷.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 28

Ἵτι πρέπει ὁ προεστῶς νὰ διευθετῆ τὰ τῶν ὑφισταμένων του μὲ πατρικὴν εὐμενῆ διάθεσιν.

Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ καθηγούμενος, ὡς πατὴρ ποὺ φροντίζει διὰ τὰ γνήσια παιδιὰ του, θὰ ἐξετάσῃ τὴν ἀνάγκην ἐκάστου καὶ θὰ προσφέρῃ κατὰ δύναμιν τὴν κατάλληλον θεραπείαν καὶ φροντίδα· καὶ θὰ συγκρατήσῃ τὸ ἄληθῶς ἀσθενὲς μέλος κατὰ τὴν ψυχὴν ἢ κατὰ τὸ σῶμα μὲ ἀγάπην καὶ μὲ τὴν πρέπουσαν εἰς πατέρα εὐνοίαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 29

Ἵτι δὲν πρέπει εἰς τὴν ἀδελφότητα δύο ἢ τρεῖς ἀδελφοὶ νὰ κάμουν ἰδιαιτέραν φιλίαν.

Οἱ ἀδελφοὶ πρέπει νὰ ἔχουν ἀγάπην μεταξύ των, ὅχι ὅμως νὰ δημιουργοῦνται ἰδιαιτέραι φιλίας μεταξύ δύο ἢ τριῶν. Διότι αὐτὸ δὲν εἶναι ἀγάπη, ἀλλὰ στάσις καὶ διαίρεσις καὶ ἀπόδειξις κακίας τῶν συγκεντρωμένων. Διότι, ἔάν αὐτοὶ ἡγάπων τὴν κοινὴν εὐταξίαν, θὰ εἶχον κοινὴν καὶ ἰσότιμον ἀγάπην

97. Ἑβρ. 12, 12.

πρὸς πάντας καὶ ἰσότιμον τὴν ἀγάπην· εἰ δέ, ἀποτεμόντες καὶ
 διορίσαντες ἑαυτοὺς, σύστημα ἐν συστήματι γίνονται, πονηρὰ
 ἢ τῆς τοιαύτης φιλίας συναγωγή, καὶ παρηλλαγμένον τι παρὰ
 τὸ κοινὸν πρᾶγμα τοὺς τοιοῦτους συνάγει, ὅπερ ἐστὶ καινοτο-
 5 μία παρὰ τὴν κρατοῦσαν ἐδστάθειαν. Προσῆκει τοίνυν μῆτε
 τὰς τοιαύτας ἐταιρείας συγχωρεῖσθαι, μῆτε διὰ τὴν τῆς ἀγάπης
 τήρησιν εἰς κοινωνίαν ἔρχεσθαι τινα ἀδελφοῦ, πονηρεύεσθαι
 βουλομένον καὶ τοὺς τῆς κοινῆς εὐταξίας παραχαράττειν θε-
 σμούς· ἀλλὰ, μέχρι μὲν ἂν ἅπαντες ἐν τῷ καλῷ μένωσιν, εἶναι
 10 ἐκάστων τὴν πρὸς ἅπαντας κοινωνίαν καὶ ἔνωσιν. Εἰ δέ τις,
 ἐναντιοῦσθαι τῇ κρατούσῃ καταστάσει βουλόμενος, τὸν ἀδελ-
 φὸν συνεφέλκεται, τοῦτον τὰ μὲν πρῶτα παρὰ τοῦ ὑγιαίνον-
 τος, ὡς νοσοῦντα τοὺς λογισμούς, ἐν ἀπορρήτῳ νοθετεῖσθαι
 εἰ δέ μὴ βούλοιο κατ' ἰδίαν θεραπεύεσθαι, καὶ ἑτέρους ἀδελ-
 15 φούς τοὺς συνετωτέρους εἰς θεραπείαν αὐτοῦ συμπαραλαμβά-
 νεσθαι κατὰ τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον· «Ἐὰν δέ μὴ σου ἀκούσῃ,
 παράλαβε μετὰ σεαυτοῦ ἕτι ἓνα ἢ δύο». Εἰ δέ μῆτε αὐτοῖς πεί-
 θοιτο, τῷ προεστῶτι τὸ νόσημα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ γνώριμον
 γενέσθαι· εἰ δέ μῆτε τοῦ προεστῶτος ἀνάσχοιτο, ὡς τὸν ἔθνι-
 20 κὸν καὶ τὸν τελώνην λελογίσθαι αὐτόν, καὶ ὡς πρόβατον λοιμῶ
 κεκρατημένον τῆς ποιίμνης εἰργεσθαι, ὡς ἂν μὴ καὶ τοὺς λοι-
 πούς τοῦ νοσήματος ἀναπλήσειεν. Εἰ δέ μηδεὶς εἴη ὃ τῷ πο-
 νηρῷ βλαπτόμενος ὑποδείγματι, τότε μόνον ἢ ἐπ' αὐτῷ καὶ
 μετὰ τὰ εἰρημένα μακροθυμία χῶραν ἔξει ἐλπίδι τῆς διορθώ-
 25 σεως. Μακροθυμία δέ ἢ ἐπὶ τῷ μὴ ἀποκόπτειν, οὐκ ἐπὶ τῷ
 μὴ νοθετεῖν καὶ παιδεύειν τοῖς ἐννόμοις ἐπιτιμίαις.

πρὸς πάντας· ἐὰν ὁμως ἀποσποῦν καὶ χωρίζουν τοὺς ἑαυτοῦ των καὶ γίνωνται σύστημα μέσα εἰς σύστημα, ἢ συγκέντρωσις τοιούτων φίλων εἶναι πονηρά, τοὺς συγκεντρώνει δὲ κάποιος λόγος ξένος πρὸς τὴν κοινότητα, πρᾶγμα ποῦ εἶναι καινοτομία ἐκτὸς τῆς κρατούσης εὐταξίας. Δὲν πρέπει λοιπὸν οὔτε αἱ φιλίαι αὐτοῦ τοῦ εἴδους νὰ ἐπιτρέπωνται οὔτε ἀπὸ αἴσθημα ἀγάπης νὰ συνδέεται κανεὶς μὲ ἀδελφὸν ποῦ ἔχει πονηροὺς σκοποὺς καὶ παραφθείρει τοὺς κανόνας τῆς κοινῆς εὐταξίας· ἀλλὰ, ἐφ' ὅσον ὅλοι παραμένουν εἰς τὸ καλόν, ἄς κοινωνῇ κάθε ἀδελφὸς καὶ ἄς εἶναι ἠνωμένοι μὲ ὅλους. Ἐὰν δὲ κάποιος, ποῦ θέλει νὰ ἐναντιωθῇ πρὸς τὴν κρατοῦσαν κατάστασιν, συμπαρασύρῃ τὸν ἀδελφόν, αὐτὸς πρέπει εἰς τὴν ἀρχὴν νὰ νουθετητῆται μυστικὰ ἀπὸ τὸν ὑγιαίνοντα ὡς ἄρρωστος εἰς τοὺς λογισμοὺς· ἐὰν ὁμως δὲν θέλῃ νὰ θεραπευθῇ κατ' ἰδίαν, ἄς συμπαραληφθοῦν καὶ ἄλλοι ἀδελφοί, οἱ συνετώτεροι, μὲ σκοπὸν τὴν θεραπείαν του, ὅπως λέγει τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον· «ἐὰν δὲ δὲν σὲ ἀκούσῃ, παράλαβε μετὰ σοῦ ἀκόμη ἓνα ἢ δύο»⁹⁸. Ἐὰν ὁμως δὲν πείθεται οὔτε εἰς αὐτούς, ἄς γίνῃ γνωστὴ εἰς τὸν προεστῶτα ἡ ἄρρώστια τῆς ψυχῆς· ἐὰν δὲ οὔτε εἰς τὸν προεστῶτα ὑπακούσῃ, ἄς θεωρηθῇ ὡς ὁ ἐθνικὸς καὶ ὁ τελώνης⁹⁹ καὶ ἄς ἀποκλείεται ἀπὸ τὴν ποιμνὴν ὡς πρόβατον κατεχόμενον ἀπὸ λοιμώδη νόσον, διὰ νὰ μὴ μεταδώσῃ τὴν νόσον καὶ εἰς τοὺς λοιπούς. Ἐὰν δὲ δὲν βλάπτεται κανεὶς ἀπὸ τὸ πονηρὸν παράδειγμά του, τότε μόνον, καὶ μετὰ ἀπὸ τὴν προηγουμένην διαδικασίαν, θὰ ἐπιδειχθῇ ἢ πρὸς αὐτὸν μακροθυμία μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς διορθώσεως. Ἡ μακροθυμία δὲ ἰσχύει, διὰ νὰ μὴ ἀποκοπῇ κάποιος ἀπὸ τὴν κοινότητα καὶ ὄχι διὰ νὰ μὴ νουθετηθῇ καὶ διδαχθῇ μὲ τὰ κανονικὰ ἐπιτίμια.

99. Βλ. Ματθ. 18, 17.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Λ'

Ἔστι οὐδὲ χρῆ ἐνδυμάτων ἢ ὑποδημάτων ἐκλογὴν ἐπιζητεῖν
τὸν ἀσκητὴν.

Ἐνδυμάτων μέντοι ἢ ὑποδημάτων μὴ τὰ ἐκλεκτὰ ἐπιζη-
τεῖν, ἀλλ' αἰρεῖσθαι τὰ εὐτελέστερα, ἵνα καὶ κατὰ τοῦτο τὴν
5 ταπεινοφροσύνην ἐπιδειξώμεθα καὶ μὴ καλλωπιστῶν καὶ φι-
λαύτων καὶ ἀφιλαδέλφων δόξαν ἀπενεγκώμεθα. Ὁ γὰρ τῶν
πρωτείων ἐφιέμενος ἀγάπης καὶ ταπεινοφροσύνης κεχώριται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΑ'

Ἔστι δεῖ τὸν προεστῶτα ἀνάλογα τῆς τοῦ σώματος δυνάμεως
ὀρίζειν τὰ ἐπιτεταγμένα· καὶ περὶ τῶν ἀποκρυβόντων τὴν ἐαυ-
10 τῶν δύναμιν.

Τὸν μέντοι προεστῶτα προσέχειν χρῆ, ὅπως ἂν μὴ, τῆς
τοῦ σώματος δυνάμεως μείζονα τὰ ἐπιτάγματα ποιησάμενος,
πρὸς ἀντιλογίαν τὸν ἀτονοῦντα διερεθίσῃ· ἀλλ' ὡς πατὴρ ἅπα-
σιν ὁμοίως εἶνους καὶ γνήσιος, ἐκάστου τὰς δυνάμεις ἐπισκο-
15 πείσθαι τοῦ σώματος καὶ οὕτως ἐπινέμειν καὶ διακληροῦσθαι
τὰ ἐπιτάγματα. Κριμα μέντοι μέγιστον ἐξουσίαν οἱ τὴν ὑπάρ-
χουσαν τοῦ σώματος δύναμιν καὶ παρὰ Θεοῦ δεδομένην ἀρνού-
μενοι καὶ καταισχυνοῦντες τῶν προεστῶτων καὶ τοῖς ἐπιτασ-
σομένοις οὐκ εἰκόντες. Εἰ γὰρ τῷ προεστῶτι κίνδυνον μέγαν
20 καὶ ἀνυπόστατον φέρει τὸ ἀποκρύψαι τοῦ λόγον τὸ τάλαντον
καὶ μὴ ἐκάστῳ προμηθεύσαι τὴν ἐρχομένην ἐπὶ τῇ ἁμαρτίᾳ ῥομφαίαν,
πολλῶ μᾶλλον οἷσει κίνδυνον τῷ λαμβάνοντι παρὰ τοῦ
Θεοῦ δύναμιν σώματος εἰς λυσιτέλειαν τοῦ κοινοῦ καὶ ταύτην
καταργοῦντι καὶ ἀποκρύπτουσι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 30

Ὅτι ὁ ἀσκητὴς δὲν πρέπει νὰ ἐπιζητῇ ἐκλεκτὰ ἐνδύματα ἢ ὑποδήματα.

Ἐνδύματα λοιπὸν ἢ ὑποδήματα νὰ μὴ ἐπιζητοῦμεν τὰ ἐκλεκτὰ, ἀλλὰ νὰ προτιμῶμεν τὰ εὐτελέστερα, διὰ νὰ δεῖξωμεν καὶ εἰς αὐτὸ τὴν ταπεινοφροσύνην καὶ νὰ μὴ θεωρηθῶμεν καλλωπισταὶ καὶ φίλαυτοι καὶ ἀφιλάδελφοι. Διότι ὁ ἐπιθυμῶν τὰ πρωτεῖα εἶναι ξένος πρὸς τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ταπεινοφροσύνην.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 31

Ὅτι πρέπει ὁ προεστῶς νὰ δίδῃ ἐντολὰς ἀναλόγως πρὸς τὴν σωματικὴν δύναμιν ἐκάστου· καὶ περὶ τῶν ἀποκρυπτόντων τὴν δύναμίν των.

Ὁ προεστῶς πρέπει νὰ προσέχη μήπως δώσῃ ἐντολὰς ἀνωτέρας τῆς δυνάμεως τοῦ σώματος καὶ ἔτσι προκαλέσῃ εἰς ἀντιλογίαν τὸν ἀδυνατοῦντα νὰ τὰς ἐκτελέσῃ. Ἄς ἐξετάζῃ λοιπὸν, ὡς πατὴρ εὐμενῆς καὶ εἰλικρινῆς πρὸς ὅλους, τὰς σωματικὰς δυνάμεις ἐκάστου καὶ ὕστερα νὰ ἐπινέμῃ καὶ νὰ καθορίζῃ τὰ προστάγματα. Θὰ λάβουν λοιπὸν μέγιστον κρῖμα οἱ ἀρνούμενοι τὴν πραγματικὴν δύναμιν τοῦ σώματος, ἢ ὁποῖα ἐδόθη ἀπὸ τὸν Θεόν, καὶ φερόμενοι ὄλως ἀναισχύντως πρὸς τοὺς προεστῶτας καὶ μὴ ὑπακούοντες εἰς τὰ διατασσόμενα. Διότι, ἐὰν διὰ τὸν προεστῶτα εἶναι ἐξαιρετικῶς ἐπικίνδυνον νὰ ἀποκρύψῃ τὸ τάλαντον τοῦ λόγου καὶ νὰ μὴ προδηλώσῃ εἰς ἕκαστον τὴν ἐρχομένην κρίσιν διὰ τὴν ἁμαρτίαν, πολὺ περισσότερο εἶναι ἐπικίνδυνον νὰ καταργῇ καὶ νὰ ἀποκρύπτῃ κανεὶς τὴν δύναμιν τοῦ σώματος, τὴν ὁποῖαν λαμβάνει ἀπὸ τὸν Θεὸν πρὸς κοινὴν ὠφέλειαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΒ'

"Οτι οὐ δεῖ τοὺς ἀδελφοὺς λυπεῖσθαι, τῶν ἀσθενεστέρων φειδοῦς ἀξιουμένων.

Μὴ μέντοι τοὺς ἀδελφοὺς λυπεῖσθαι καὶ ἀγανακτεῖν, ἐπειδὴν τοῖς ἀσθενεστέροις ὁ προεστῶς τὰς ἀρμοζούσας ἐγχει-
 5 ρίζει διακονίας καὶ φειδοῦς ἀξίωση τούτους, οὕτω τῆς χρείας εἰσηγουμένης· ἀλλὰ τοὺς δυνατωτέρους ὡς μελῶν ἀσθενεστέρων φεῖδεσθαι τῶν δεομένων φειδοῦς καὶ ταύτη τὴν πνευματικὴν ἀγάπην πληροῦν. Οὐδὲ γὰρ ὁ ποῦς ἐν τῷ σώματι τῆς χειρὸς κατεξανασταίη, ἣ καὶ ταύτην εἰς τὴν οἰκείαν διακονίαν βιάσοι-
 10 το, οὐδὲ ἡ χεὶρ σύμπασα τῷ μικροτάτῳ δακτύλῳ τῆς οἰκείας ἐνεργείας ἐπιθήσει τὸ ἄχθος· ἀλλ' ἕκαστον τῶν μελῶν, ἦν ἔλαχε παρὰ τῆς φύσεως δύναμιν, ταύτην ἐνεργεῖ διαβαστάζων τὰ ἀσθενέστερα. Ταύτης τῆς τάξεως ἐν πνευματικῷ συστήματι φυλασσομένης, δειχθήσεται, ὅτι ὄντως ἐσμὲν σῶμα Χριστοῦ
 15 καὶ μέλη ἐκ μέρους, τὴν ἀρμονίαν τῆς συναφείας καὶ τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀστασίαστον ἔνωσιν διαπαντὸς φυλάττοντες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΓ'

"Οτι οὐ χρὴ τοὺς προεστῶτας τοῖς ἀποστατοῦσι τοῦ οἰκείου ἀθροίσματος ἀσκηταῖς παρορησίας μεταδιδόναι, ἣ τούτους εἰς κοινωνίαν βίου δέχεσθαι.

20 1. Χρὴ μέντοι καὶ τοὺς τῶν πνευματικῶν συστημάτων ἀφηγουμένους, τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀσκοῦντας εὐνοίαν καὶ τὴν ἀλλήλων οἰκειουμένους φροντίδα, μὴ καταλθεῖν τὰ ἀλλήλων σπουδάσματα μηδὲ ἀπλῶς καὶ ἀβασανίστως τοὺς ἀποστατοῦντας τῶν ἀδελφῶν ἀλλήλων ἀνθυποδέχεσθαι. Τοῦτο γάρ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 32

Ὅτι δὲν πρέπει οἱ ἀδελφοὶ νὰ λυποῦνται, ὅταν οἱ ἀσθενέστεροι ἀξιοῦνται εὐσπλαγχνίας.

Νὰ μὴ λυποῦνται λοιπὸν καὶ ἀγανακτοῦν οἱ ἀδελφοί, ὅταν ὁ προεστῶς ἀναθέσῃ εἰς τοὺς ἀσθενεστέρους τὰς καταλλήλους διακονίας καὶ τοὺς εὐσπλαγχνισθῆ, ἔάν ἔτσι ἐπιβάλλῃ ἢ ἀνάγκη· ἀλλὰ οἱ δυνατώτεροι νὰ εὐσπλαγχνίζονται ὡς ἀσθενέστερα μέλη τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην εὐσπλαγχνίας καὶ ἔτσι νὰ συμπληρῶνουν τὴν πνευματικὴν ἀγάπην. Διότι οὔτε τὸ πόδι εἰς τὸ σῶμα θὰ ἐστρέφετο κατὰ τῆς χειρὸς ἢ καὶ θὰ τὴν ἐβίαζε διὰ τὴν ἰδικὴν του ὑπηρεσίαν, οὔτε ἡ χεὶρ ὀλόκληρος θὰ ἐπιβάλλῃ τὸ βᾶρος τῆς ἰδικῆς τῆς ἐνεργείας εἰς τὸν μικρὸν δάκτυλον· ἀλλ' ἕκαστον μέλος μεταβάλλει εἰς ἔργον τὴν δύναμιν ποῦ ἔλαβεν ἐκ φύσεως καὶ συγκρατεῖ τὰ ἀσθενέστερα μέλη. Ἐάν αὐτὴ ἢ τάξις φυλάσσεται εἰς τὸ πνευματικὸν σύστημα, θὰ ἀποδειχθῆ ὅτι πράγματι εἴμεθα σῶμα Χριστοῦ καὶ κατὰ μέρος μέλη¹⁰⁰, διότι φυλάσσομεν πάντοτε τὴν ἁρμονίαν τοῦ συνδέσμου καὶ τὴν μεταξύ μας ἀστασίαστον ἔνωσιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 33

Ὅτι δὲν πρέπει οἱ προεστῶτες νὰ δίδουν θάρρος εἰς τοὺς ἀποστατοῦντας ἀπὸ τὴν ἀδελφότητά των, ἢ νὰ τοὺς δέχονται εἰς τὸ κοινόβιον.

1. Πρέπει λοιπὸν καὶ οἱ καθηγούμενοι τῶν πνευματικῶν συστημάτων, ἀσκοῦντες τὴν ἀγάπην ὁ ἕνας πρὸς τὸν ἄλλον καὶ οἰκειούμενοι ὁ ἕνας τὴν φροντίδα τοῦ ἄλλου, νὰ μὴ καταλύουν ὁ ἕνας τὰς ἀποφάσεις τοῦ ἄλλου, οὔτε νὰ δέχονται ἀπλῶς καὶ ἀβασανίστως τοὺς ἀποστατοῦντας ἀδελφούς τῶν ἄλλων. Διότι τοῦτο εἶναι παντελῆς σύγχυσις καὶ διάλυσις καὶ κατα-

ἔστι σύγχυσις παντελής καὶ διάλυσις καὶ τοῦ πνευματικοῦ ἔργου καθαίρεισις. Οἱ μὲν γὰρ συνετώτεροι τῶν ἀδελφῶν, τῷ τοῦ Θεοῦ φόβῳ κρατούμενοι, βεβαίως τῷ καλῷ περιμένουσιν, οἱ δὲ νωθρέστεροι καὶ ῥαθυμότεροι καὶ ὑπὸ τῆς περὶ 5 ἀνθρώπου αἰδοῦς καὶ τῆς ἐπηρητημένης ἕξ ἀνθρώπων ἀνάγκης πρὸς τὸ καλὸν παιδαγωγοῦνται καὶ διευθύνονται. Ἄν τοίνυν ὁ ῥαθυμότερος ἴδῃ ἕξ ἂν αὐτῷ μετὰ ἀδείας ἀποφεύγειν τοὺς ἐν τῷ ἅπαξ αἰρεθέντι συστήματι πόνους καὶ μεθίστασθαι πρὸς ἑτέραν καταγωγὴν καὶ βιοῦν ἀφυλάκτως καὶ ἀκρατῶς, 10 εὐκόλως ἀπορραγήσεται, καὶ τῆς αὐτοῦ ἀπωλείας ἔνοχος ὁ προχείρως ὑποδεχόμενος ἔσται. Καὶ τὸ κακὸν τοῦτο προβαῖνον πολλάκις καὶ τοὺς καλῶς ὀδεύοντας τῆς ὀρθῆς ὁδοῦ καὶ δικαίας ἐξίστησι, καὶ ἡ τῶν πάντων ἀπώλεια ἐπὶ τὸν διδόντα τὰς ἀφορμὰς τοῖς ὀλισθήμασι σωρευθήσεται. Ἴνα οὖν μὴ τοῦτο γένηται, 15 τοὺς ἀποστατοῦντας τῶν ἀδελφῶν ἢ νουθετῶμεν καὶ ἐπανάγωμεν ὅθεν ἐξέβησαν, ἢ μὴ πειθομένους ἡμῖν φυλαττώμεθα καὶ τὴν συντυχίαν αὐτῶν παραιτώμεθα καὶ τοῖς ἀδελφοῖς πᾶσι τοῦτο παρεγγυῶμεν, ὥστε ἢ αὐτοὺς γοῦν ἐκείνους σωφροнисθέντας τῇ τοιαύτῃ ἀποστροφῇ ἐπανελθεῖν ἐπὶ τὴν οἰκείαν μάνδραν καὶ 20 ὑπὸ τῷ ἀποκληρωθέντι ποιμένι ποιμαίνεσθαι ἢ, εἰ ἐκεῖνοι ἐμμένοιεν τῇ ἀθετήσει τῆς πνευματικῆς κοινωνίας, τοὺς γοῦν λοιποὺς θεασαμένους, ὅπως βδελυκτοὶ γεγόνασι, σωφροнисθῆναι τῷ ὑποδείγματι καὶ φεύγειν τὴν μίμησιν, τὴν αἰσχύνην ἀποδιδράσκοντας.

25 2. Ὅτι οὐκ ἐμοὶ ταῦτα λόγοι, ἀλλ' ἐναργεῖς λόγοι τοῦ Πνεύματος, αὐτὰ τὰ Παύλον ῥήματα παραθήσομαι, δι' ὧν τοὺς ἀκρατῶς βιοῦντας ἐκόλασε μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τοὺς μέθυστας καὶ τοὺς λοιδοροὺς ἐπιτιμίας ὑποβάλλων. («Ἐὰν γάρ τις ἀδελφὸς ἢ πόρονος», φησὶν, «ἢ λοιδορὸς ἢ μέθυσος, τῷ τοιοῦτῳ μηδὲ 30 συνεσθίειν»). Καὶ πάλιν ἐτέρωθι περὶ τῶν μηδὲν ἐργαζομένων ἀλλὰ περιεργαζομένων ἔλεγε· «Τοῦτον σημειοῦσθε καὶ μὴ συν-

στροφή τοῦ πνευματικοῦ ἔργου. Οἱ συνετώτεροι λοιπὸν ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς, συγκρατούμενοι ἀπὸ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, παραμένουν μὲ βεβαιότητα εἰς τὸ καλόν, ἐνῶ οἱ νωθρότεροι καὶ ὀκνηρότεροι παιδαγωγοῦνται καὶ κατευθύνονται πρὸς τὸ καλόν καὶ ἀπὸ τὴν αἰδῶ ἔναντι τῶν ἀνθρώπων καὶ ἀπὸ τὴν ἀνάγκην ποῦ ἐπιβάλλεται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. Ἐὰν λοιπὸν ὁ ὀκνηρότερος ἴδῃ ὅτι εἶναι δυνατὸν εἰς αὐτὸν νὰ ἀποφύγῃ ἀτιμωρητὶ τοὺς κόπους ποῦ ἐπιβάλλονται εἰς τὸ σύστημα ποῦ μίαν φοράν ἐξέλεξε καὶ νὰ μεταβῆ εἰς ἄλλο καὶ νὰ ζῆ χωρὶς προφύλαξιν καὶ ἐγκράτειαν, εὐκόλως θὰ ἀποκοπῆ, ὁ δὲ ὑποδεχόμενος αὐτὸν μὲ ἐπιπολαιότητα θὰ γίνῃ ἔνοχος διὰ τὴν ἀπώλειάν του. Καὶ τὸ κακὸν τοῦτο, ἐὰν προχωρῆ, πολλάκις ἐκτρέπει ἀπὸ τὴν ὀρθὴν καὶ δικαίαν ὁδὸν καὶ τοὺς καλῶς ὁδοιποροῦντας· καὶ ἡ ἀπώλεια ὅλων θὰ συσσωρευθῆ εἰς αὐτὸν ποῦ δίδει τὰς ἀφορμὰς δι' ὀλισθήματα. Διὰ νὰ μὴ γίνῃ λοιπὸν αὐτὸ, τοὺς ἀποστατοῦντας ἀδελφούς ἢ νὰ νουθετοῦμεν καὶ νὰ ἐπαναφέρωμεν ἐκεῖ ἀπὸ ὅπου ἀπεμακρύνθησαν ἢ, ἐὰν δὲν μᾶς ὑπακούουν, νὰ φυλαττώμεθα καὶ νὰ ἀποφεύγωμεν τὴν συναναστροφήν των καὶ νὰ προτρέπωμεν εἰς τοῦτο ὅλους τοὺς ἀδελφούς· ὥστε ἢ νὰ σωφρονισθοῦν οἱ ἴδιοι ἐκεῖνοι ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀποστροφήν καὶ νὰ ἐπανέλθουν εἰς τὸ μοναστήριόν των καὶ νὰ ποιμαίνωνται ἀπὸ τὸν ἐγκαταλειφθέντα ποιμένα, ἢ, ἐὰν ἐκεῖνοι ἐμμένουν εἰς τὴν ἄρνησιν τῆς πνευματικῆς κοινω- νίας, οἱ ἄλλοι τοῦλάχιστον, ἀφοῦ τοὺς ἴδουν πόσον βδελυκτοὶ ἔγιναν, νὰ σωφρονισθοῦν ἀπὸ τὸ παράδειγμά των καὶ νὰ ἀποφεύγουν νὰ τοὺς μιμηθοῦν, ἀποτρέποντες τὴν αἰσχύνην.

2. Ὅτι αὐτὰ δὲν εἶναι ἰδικοί μου λόγοι, ἀλλὰ σαφεῖς λόγοι τοῦ Πνεύματος θὰ τὸ ἀποδείξω παραθέτων αὐτοὺς τοὺς λόγους τοῦ Παύλου, μὲ τοὺς ὁποίους ἐτιμώρησε τοὺς ἀκρατεῖς μαζί μὲ τοὺς ἄλλους καὶ ὑπέβαλεν εἰς ἐπιτίμια τοὺς μεθύον- τας καὶ τοὺς ὑβριστάς. Διότι λέγει· «ἐὰν κάποιος ἀδελφὸς εἶναι πόρνος ἢ ὑβριστῆς ἢ μέθυσος, μὲ αὐτὸν οὔτε νὰ συντρώγετε» ¹⁰¹. Εἰς ἄλλο δὲ σημεῖον ἀναφέρεται εἰς τοὺς μὴ ἐργαζομένους, ἀλλὰ σπαταλῶντας τὸν καιρὸν των, καὶ παραγγέλει· «τοῦτον

αναμίγνυσθε αὐτῶν». "Οτι δὲ ὁ τὰς ἐπὶ τοῦ Πνεύματος συμβάσεις παραστῶν τὰ χεῖρονα τῶν λουιδόρων καὶ τῶν μεθύντων καὶ τῶν ἐν ἀργίᾳ διατελούντων τολμᾶ, παντί που δῆλόν ἐστιν. "Ωστε ἀκολούθως ὁ λόγος τοὺς καταλύοντας τὴν πνευματικὴν ἐνταξίαν 5 τῆς ὁμιλίας τῶν φυλαττόντων αὐτὴν εἰρᾶσαι καὶ ἀποκωλύσαι παρεγγυᾶ. Τότε δὲ μόνον ἀνεπιτίμητον προσήκει μένειν ἀδελφοῦ χωρισμόν, ἥνίκα ἂν κρίσει τοῦ προεστῶτος ἐπ' οἰκονομίᾳ τινὶ γένηται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΔ'

10 "Οτι οὐ χρῆ τὸν ἐν συστήματι πολιτευόμενον ἀσκητὴν ἰδίᾳ τι κεκτῆσθαι τῶν ὕλικῶν.

1. Προσῆκει μέντοι τὸν ἀσκητὴν, τὸν τὴν προεκτεθειῶσαν κοινωσίαν ἐλόμενον, πάσης ἰδιαζούσης τῶν ὕλικῶν κτήσεως ἐλευθερον εἶναι. Εἰ γὰρ μὴ τοῦτο ποιεῖ, πρῶτον μὲν τὴν ἀκριβῆ κοινωσίαν διέφθειρε τῷ τῆς κτήσεως ἰδιάζοντι, ἔπειτα δὲ καὶ 15 ἀπιστίας καθ' ἑαυτοῦ μεγάλα ἐξήνεγκε δείγματα, ὡς ἀπιστῶν τῷ Θεῷ, ὅτι τοὺς ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ σινηγμένους οὐ διαθρέψει, καὶ οὐκ ἀκούσας παρὰ τοῦ προφήτου Δαβὶδ λέγοντος· «Νεώτερος ἐγενόμην, καὶ γὰρ ἐγήρασα καὶ οὐκ εἶδον δίκαιον ἐγκαταλελειμμένον οὐδὲ τὸ σπέρμα αὐτοῦ ζητοῦν ἄρτους», ἢ τοὺς νοη- 20 τοὺς τῆς φρονήσεως ἢ τοὺς αἰσθητοῦς, οἷς τὸ σῶμα τρέφεται. Εἰ γὰρ ἔνθα δύο ἢ τρεῖς σινηγμένοι εἰσὶν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ, ἐν μέσῳ αὐτῶν ἐστι, πολλῶ μᾶλλον ἔνθα πολὺ πλεόν καὶ πολυανθρωπότερον ἄθροισμα. Ἡ τοίνυν οὐδὲν ἐλλείπει τῶν ἀναγκαίων, Χριστοῦ παρόντος ἡμῖν, εἴπερ μηδὲ τοῖς Ἰσραη- 25 λίταις ἐν τῇ ἐρήμῳ τῶν χρησίμων ἐνδεια γέγονεν, ἢ, εἰ καὶ λεί-

νά σημειώνετε καὶ νά μὴ συναναστρέφεσθε μετ' αὐτοῦ»¹⁰². Εἶναι δὲ πασιδηλον ὅτι ὁ παραβιάζων τὰς συμφωνίας τοῦ Πνεύματος ἀποτολμᾷ χειρότερα πράγματα παρὰ οἱ ὑβρισταὶ καὶ οἱ μέθυσοι καὶ οἱ ἄργοι. Ὡστε καλῶς ἀπαιτεῖ ἡ Γραφή νά ἐμποδίζωμεν καὶ νά ἀποκλείωμεν τοὺς καταλύοντας τὴν πνευματικὴν εὐταξίαν ἀπὸ τὴν συναναστροφὴν τῶν τηρούντων αὐτήν. Εἰς μίαν περίπτωσιν δὲ μόνον ἀρμόζει νά μένη ἀνεπιτίμητος ἡ ἀναχώρησις κάποιου ἀδελφοῦ, ὅταν γίνεται κατ' οἰκονομίαν ὕστερα ἀπὸ ἀπόφασιν τοῦ προεστῶτος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 34

Ὅτι δὲν πρέπει ὁ ἀσκητὴς ποὺ ζῆ εἰς κοινόβιον νά ἔχη ἴδια ὑλικά ἀγαθὰ.

1. Πρέπει λοιπὸν ὁ ἀσκητὴς ποὺ ἠσπάσθη τὴν προεκτεθεῖσαν πνευματικὴν κοινωνίαν νά εἶναι ἀπηλλαγμένος ἀπὸ κάθε ἰδιαιτέραν περιουσίαν. Διότι, ἐὰν δὲν κάμνη τοῦτο, πρῶτον μὲν διαφθείρει τὴν ἀκρίβειαν τῆς κοινωνίας μὲ τὴν ἰδιαιτέραν περιουσίαν του, ἔπειτα δὲ παρέχει εἰς βάρος του σοβαρὰ δείγματα ἀπιστίας, διότι δὲν πιστεύει εἰς τὸν Θεὸν ὅτι θὰ διαθρέψῃ τοὺς συνηγμένους εἰς τὸ ὄνομά του καὶ διότι δὲν ἐννοεῖ τοὺς λόγους τοῦ Δαβὶδ· «νεώτερος ἔγινα καὶ ἐγήρασα καὶ δὲν εἶδον δίκαιον ἐγκαταλελειμμένον οὐδὲ τοὺς ἀπογόνους αὐτοῦ ζητούντας ἄρτους»¹⁰³, ἢ δηλαδὴ τοὺς νοητοὺς ἄρτους τῆς φρονήσεως ἢ τοὺς αἰσθητοὺς μὲ τοὺς ὁποίους τρέφεται τὸ σῶμα. Διότι, ἐὰν ὁ Χριστὸς εὐρίσκεται μεταξὺ δύο ἢ τριῶν συνηγμένων εἰς τὸ ὄνομά του¹⁰⁴, πολὺ περισσότερον εὐρίσκεται ἐκεῖ ὅπου τὸ ἄθροισμα εἶναι πολὺ περισσότερον καὶ πολυανθρωπότερον. Ἡ λοιπὸν κανένα ἀπὸ τὰ ἀναγκαῖα δὲν θὰ μᾶς λείψῃ, ἀφοῦ ὁ Χριστὸς εὐρίσκεται μεταξὺ μας, ἐὰν βεβαίως οὔτε οἱ Ἰσραηλῖται ἐστερήθησαν τὰ ἀπαραίτητα εἰς τὴν ἔρημον,

104. Ματθ. 18, 20.

φειε πρὸς δοκιμασίαν ἡμῶν, βέλτιον ἐνδεῶς ἔχειν καὶ εἶναι μετὰ
 Χριστοῦ, ἢ δίχα τῆς ἐκείνου κοινωνίας πᾶσι τοῖς κατὰ τὸν βίον
 πλουτεῖν. Οὐδὲ μέχρι τούτου δὲ τὴν βλάβην ἢ τοιαύτη κτήσις
 ἴσθησιν, ἀλλὰ πορρωτέρω προάγει. Ὁ γὰρ ἰδιὸν τι ἔχειν ἐσπου-
 5 δακῶς οὐδὲν ἕτερον ἢ χωρισμὸν καὶ ἀποστασίαν μελετᾷ. Ὁ
 γὰρ μὴ πρὸς τοῦτο βλέπων τί ἂν καὶ κτήσαιο; εἰδῶς, ὅτι τῇ
 τοῦ Χριστοῦ χάριτι οἱ αὐτοῦ δοῦλοι ἐν ἀφθονίᾳ πάντων τῶν ἀ-
 ναγκαίων διατελοῦσιν αἰεὶ. Προόδηλος οὖν ἐστὶν ὁ τοιοῦτος ἀ-
 ποκοπήν καὶ νέκρωσιν τῆς οἰκείας ψυχῆς μελετῶν καὶ τοῖς βρα-
 10 χέσιν ὀβολοῖς τὴν οἰκείαν σωτηρίαν ἀποδιδόμενος καὶ (δότε μοι
 τολμῆσαι μικρόν), δευτέρως τις Ἰούδας γενόμενος, ἀπὸ κλοπῆς
 ἀρχόμενος (κλοπὴ γὰρ ἢ ἰδιάζουσα κτήσις) καὶ καταστρέφων
 εἰς προδοσίαν προδίδωσι γὰρ καὶ αὐτὸς τὸν τῆς ἀληθείας λό-
 γον, ὡσπερ ἐκεῖνος τὸν Κύριον. Ὅταν γὰρ ὁ μὲν κανὼν τοῦ βίου
 15 ἔχη μηδὲ χωρίζεσθαι τοῦ συστήματος, ᾧ συνήφθημεν, μηδὲ
 ἰδιάζουσάν τινα κτήσιν περιποιεῖσθαι μηδὲ ὄλως λαθραῖόν τι
 πράττεσθαι ἢ ἐπὶ βλάβῃ τῶν ἀδελφῶν πονηρὸν ὑπόδειγμα τοῖς
 σφωζομένοις γενόμενον, εἶτα, παριδὼν τις τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ
 καὶ τοὺς θεσμοὺς τοῦ ἁγίου Πνεύματος, πρῶτον μὲν νοσφι-
 20 σμὸν (νοσφισμὸς γὰρ ἐστὶν ἢ ὀπωσοῦν καὶ ὀθενοῦν ἰδιάζουσα
 κτήσις), ἔπειτα δὲ καὶ ἀπόστασιν ἐννοήσας καὶ χωρισμὸν, πῶς
 οὐχὶ τὸν λόγον τῆς ἀληθείας προδέδωκε καὶ δευτέρως Ἰούδας
 γεγένηται, κατὰ τὸ ἐγχωροῦν προδιδὸς τὴν ἀλήθειαν; Χρῆ
 τοῖνυν παντὶ τρόπῳ φεύγειν ἰδίᾳ τι κεκτήσθαι παρὰ τὰ κοινῇ
 25 πᾶσιν ὁμοῦ ποριζόμενα· καὶ οὐδὲ ταύτη μόνον ἀκηλίδωτον τη-
 ρεῖν τὴν διάνοιαν, ἀλλὰ καὶ τὸν ἔνδον ἄνθρωπον πάντων μολυ-
 σμῶν ἐκκαθαίρειν· τοῦτο μὲν λογισμῶν ἀκαθάρτων καὶ πονη-
 ρῶν, τῶν ἐπιβολούντων τὸ ἔνδον τοῦ Πνεύματος καταγώγιον,
 τοῦτο δὲ δόλον καὶ ὑποκρίσεως καὶ βασκανίας καὶ ἔριδος, τῶν

ἢ, καὶ ἂν ἀκόμη μᾶς λείψῃ κάτι διὰ νὰ δοκιμασθῶμεν, εἶναι καλύτερον νὰ εἴμεθα ἐνδεεῖς κοντὰ εἰς τὸν Χριστόν, παρὰ νὰ ἔχωμεν ὅλα τὰ πλούτη τῆς ζωῆς καὶ νὰ στερούμεθα τῆς κοινωνίας του. "Ὁμως αὐτοῦ τοῦ εἵδους ἡ περιουσία δὲν βλάπτει μόνον εἰς αὐτό, ἀλλὰ μᾶς ζημιώνει ἀκόμη περισσότερον· διότι αὐτὸς πού προσπαθεῖ νὰ ἀποκτήσῃ κάτι ἰδικόν του δὲν ἐτοιμάζει τίποτε ἄλλο, παρὰ χωρισμὸν καὶ ἀποστασίαν· διότι, ἔαν δὲν ἀποβλέπῃ εἰς αὐτό, τί θέλει νὰ ἀποκτήσῃ, ἐνῶ γνωρίζει ὅτι μὲ τὴν χάριν τοῦ Χριστοῦ οἱ δοῦλοί του ἔχουν πάντοτε ἄφθονα ὅλα τὰ ἀναγκαῖα; Εἶναι προφανές λοιπὸν ὅτι ὁ τοιοῦτος ἐτοιμάζει τὴν ἀποκοπὴν καὶ τὴν νέκρωσιν τῆς ψυχῆς του, ὅτι ἀντὶ εὐτελῶν νομισμάτων πωλεῖ τὴν σωτηρίαν του, ὅτι—ἄς μοῦ ἐπιτραπῇ—γίνεται δεῦτερος Ἰούδας, διότι ἀρχίζει ἀπὸ κλοπὴν (δηλαδὴ ἀπὸ ἀτομικὴν περιουσίαν), καὶ καταλήγει εἰς προδοσίαν· διότι καὶ αὐτὸς προδίδει τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, ὅπως ἀκριβῶς ἐκεῖνος τὸν Κύριον. "Ὅταν δηλαδὴ ὁ ὅρος τοῦ κοινοβίου ὀρίξῃ νὰ μὴ χωριζώμεθα ἀπὸ τὸ σύστημα τὸ ὁποῖον ἡσπάσθημεν οὔτε νὰ ἀποκτῶμεν ἰδικὴν μας περιουσίαν οὔτε νὰ διαπραγματευώμεθα μὲ κανένα τρόπον κάτι λαθραῖον ἢ κάτι πού γίνεται κακὸν παράδειγμα διὰ τοὺς ἐπιθυμοῦντας νὰ σωθοῦν, πρὸς ζημίαν τῶν ἀδελφῶν· τότε, ἔαν περιφρονήσῃ κάποιος τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ καὶ τοὺς νόμους τοῦ ἁγίου Πνεύματος, μὲ τὸ νὰ σκέπτεται τὴν κλοπὴν (διότι κλοπὴ εἶναι ἡ ὅπωςδὴποτε καὶ ὅθενδὴποτε ἀποκτηθεῖσα ἰδιαιτέρα περιουσία) καὶ τὴν ἀπομάκρυνσιν καὶ τὸν χωρισμὸν, πῶς αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος δὲν προδίδει τὸν λόγον τῆς ἀληθείας καὶ δὲν γίνεται δεῦτερος Ἰούδας, προδίδων, τὸ κατ' αὐτόν, τὴν ἀλήθειαν; Πρέπει λοιπὸν μὲ κάθε τρόπον νὰ ἀποφεύγωμεν τὰ ἰδιαίτερα ἀποκτήματα, ἐκτὸς δηλαδὴ ἀπὸ τὰ ἀνήκοντα εἰς τὸ κοινόβιον· καὶ νὰ μὴ τηροῦμεν μόνον ἔτσι ἀκηλίδωτον τὸν νοῦν μας, ἀλλὰ νὰ καθαρίζωμεν καὶ τὸν ἔσω ἄνθρωπον ἀπὸ ὅλους τοὺς μολυσμοῦς· καὶ ἀπὸ ἀκαθάρτους καὶ πονηροὺς λογισμοῦς, πού θολώνουν τὸ ἔσωτερικὸν κατάλυμα τοῦ Πνεύματος καὶ ἀπὸ δόλον, ὑποκρισίαν, βασκανίαν καὶ ἔριν, πού ἐκριζώνουν

τὴν ἀγάπην πρόρριζον ἀνασπώντων καὶ τὸν Θεὸν τῆς τῶν τοιοῦτων ψυχῆς ἐλαυνόντων. Εἰ γὰρ ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστίν, ὁ τὴν ἀγάπην οὐκ ἔχων τῆς θείας ἐστέρηται χάριτος.

2. Ἐν ταπεινοφροσύνῃ δὲ πάσῃ καὶ ἁγιασμῶ καὶ ἐτοι-
 5 μότητι τῇ περὶ τὰς ἀγαθὰς πράξεις τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἕκαστον
 συντηροῦντα, πρὸς τὰ παρόντα συγκλείειν τὸν λογισμόν, σκο-
 πούμενον, ὅπως ἂν μὴ κατὰ τὸν παρόντα καιρὸν τινὸς τῶν τοῦ
 Θεοῦ θελημάτων διαμαρτήσῃ καὶ τὴν ἔνστασιν τῆς πολιτείας
 σπαράξῃ. Ἡ γὰρ τοιαύτη κατάστασις τῆς ψυχῆς παντὸς μὲν
 10 μετεωρισμοῦ ἀπαλλάξει ἡμᾶς, ἐν εὐλαβείᾳ δὲ καὶ ἐδραίῳ φρο-
 νήματι πᾶσι τοῖς καλοῖς παρασκευάσει συνέπεσθαι, τοῦτο καὶ
 πρὸ πάντων ἐν τῇ ψυχῇ καθιδρύνοντας, ὅτι ὁ Θεὸς ἀγαθὸς καὶ
 πάντων ἀγαθῶν αἴτιος, κακοῦ δὲ οὐδ' ὅπωστιοῦν οὐδενός, κἂν
 ἡμεῖς πρὸς τὴν χρεῖαν τῆς διορθώσεως δριμυτέρας τῆς θερα-
 15 πείας γευσώμεθα. Ἰατρὸς γὰρ ὢν ὁ Θεὸς τῶν ἀνθρωπίνων ψυ-
 χῶν, πρὸς τὴν φύσιν τῶν νοσημάτων τὴν τῶν φαρμάκων κίρ-
 νησι δύνωσιν ἱκανήν, ἐκκαθάρας βαθυτάτην κακίαν, ὅταν τούτου
 δεήσῃ. Τοῦτο γοῦν εἰδότες σαφῶς, εὐχαριστῶμεν αἰεὶ, κἂν
 σφοδροτέρας τῆς θεραπείας ἐπαισθανώμεθα, τὰς ὀλιγορίας
 20 καθαιρώμενοι. Τὸ δὲ διὰ πειρασμῶν καὶ δοκιμασίαν ὑπομένειν
 ὀλίγων σφόδρα καὶ Ἀβρααμαίων ἀνθρώπων. Ταῦτα μὲν οὖν
 ὅσα ἢ τοῦ Θεοῦ χάρις τῇ ταπεινότητι τῆς ἡμετέρας διανοίας
 ἐπεχορήγησεν εἰς παράκλησιν ὑμῶν τῶν τὸν κοινωνικὸν βίον
 ἀσπασαμένων. Οὐπερ, ὡς ὁ λόγος ἐδήλωσε καὶ ἡ ἡμετέρα κα-
 25 τεῖδε διάνοια, οὐδὲν οὔτε λαμπρότερον οὐδὲ χαριέστερον οὔτε
 ὑψηλότερον εὐρεθεῖν ἂν ἐν ἀνθρώποις πολίτευμα. Ἐπειδὴ δὲ
 καὶ τοῖς τῷ μοναδικῷ βίῳ προσέχουσι τὴν ἐνοῦσαν παράκλησιν

τὴν ἀγάπην καὶ ἀπομακρύνουν τὸν Θεὸν ἀπὸ τὴν ψυχὴν τῶν ἀνθρώπων αὐτοῦ τοῦ εἶδους. Διότι, ἐὰν ὁ Θεὸς εἶναι ἀγάπη ¹⁰⁵, αὐτὸς ποὺ δὲν ἔχει τὴν ἀγάπην ἔχει στερηθῆ τῆς θείας χάριτος.

2. Κάθε ἀσκητὴς πρέπει μὲ πλήρη ταπεινοφροσύνην καὶ ἀγιασμόν καὶ ἐτοιμότητα διὰ τὰς ἀγαθὰς πράξεις νὰ κρατῆ τὴν ψυχὴν του καὶ ἔτσι νὰ συγκεντρῶνῃ τὴν σκέψιν του εἰς τὰ παρόντα, προσέχων μήπως κατὰ τὸν παρόντα χρόνον ἀποτύχη νὰ πράξῃ κάποιο ἀπὸ τὰ θελήματα τοῦ Θεοῦ καὶ καταστρέψῃ τὴν δύναμιν αὐτῆς τῆς ζωῆς. Διότι αὐτὴ ἡ κατάστασις τῆς ψυχῆς θὰ μᾶς ἀπαλλάξῃ ἀπὸ κάθε εἶδους ἀστάθειαν καὶ θὰ μᾶς κάμῃ νὰ ἀκολουθοῦμεν ὅλα τὰ καλὰ μὲ εὐλάβειαν καὶ σταθερὸν φρόνημα, ἐγκαθιστῶντες μέσα εἰς τὴν ψυχὴν μας πρὸ πάντων τοῦτο· ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἀγαθὸς καὶ αἴτιος ὅλων τῶν ἀγαθῶν, κατ' οὐδένα τρόπον δὲ αἴτιος κακοῦ, καὶ ἂν ἀκόμη ἡμεῖς δοκιμάζωμεν, διὰ νὰ διορθωθῶμεν, δριμυτέραν τὴν θεραπείαν. Διότι ὁ Θεός, ὡς ἰατρὸς ποὺ εἶναι τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν, παρέχει, ἀναλόγως τῆς φύσεως τῶν νοσημάτων, κατάλληλον τὴν δύναμιν τῶν φαρμάκων, διὰ νὰ καθάρσῃ, ὅταν χρειασθῆ, βαθυτάτην κακίαν. Αὐτὸ λοιπὸν ἀφοῦ συνειδητοποιήσωμεν, ἅς εὐχαριστοῦμεν πάντοτε, ἀπαλλασσόμενοι ἀπὸ τὴν ἀμέλειαν, καὶ ἂν ἀκόμη αἰσθανώμεθα σκληροτέραν τὴν θεραπείαν. Ἡ ὑπομονὴ δὲ τῆς δοκιμασίας μέσα εἰς πειρασμοὺς εἶναι γνῶρισμα ἐξαιρετικῶς ὀλίγων ἀνθρώπων, ποὺ ἀκολουθοῦν τὸ πρότυπον τοῦ Ἀβραάμ.

Ἔοσα ἀνεφέρθησαν μέχρι τώρα τὰ ἐδώρισεν ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν ταπεινώσειν τῆς διανοίας μας, διὰ νὰ οἰκοδομηθῆτε σεῖς, ποὺ ἤσπασθητε τὸν κοινωνικὸν βίον. Ἀπὸ αὐτὸν τὸν βίον, ὅπως ἀπέδειξεν ὁ λόγος καὶ ἐγνώρισε καλῶς ἡ διάνοιά μας, κανένας τρόπος ζωῆς μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων δὲν ἔμπορεῖ νὰ εὐρεθῆ οὔτε λαμπρότερος οὔτε χαριέστερος οὔτε ὑψηλότερος. Ἐπειδὴ δὲ ἀπηυθύνωμεν προτροπῆν, κατὰ δύναμιν, καὶ εἰς τοὺς ἀσπασθέντας τὸν ἐρημικὸν βίον, ὁ σκοπὸς δὲ τῶν μοναχῶν ἀμφοτέρων τῶν κατηγοριῶν εἶναι ὁ αὐτός,

εισηνέγκαμεν, εἰς δὲ καὶ ὁ αὐτὸς ἑκατέροις σκοπός, τὸ εὐαρε-
στῆσαι τῷ Χριστῷ, καὶ συγγενῆ τὰ περὶ τούτων παιδεύματα,
κάκείνων τὸν λόγον ἐπίωμεν. Ἴσως γάρ τι κάκειθεν τούτῳ τῷ
λόγῳ συνεισεχθήσεται χρήσιμον, λαμπρύνειν ἐπὶ πλεόν καὶ δια-
5 κοσμεῖν τὴν πολιτείαν δυνάμενον.

δηλ. ἡ εὐαρέστησις τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐπειδὴ τὰ διδάγματα ἀμφοτέρων εἶναι ὅμοια, ἃς ἀναγνώσωμεν καὶ τὸν πρὸς ἐκείνους λόγον· διότι ἴσως θὰ εἰσαχθῆ εἰς αὐτὸν τὸν λόγον κάτι χρήσιμον καὶ ἀπὸ ἐκεῖ, πού νὰ ἡμπορῆ νὰ δώσῃ μεγαλυτέραν λαμπρότητα καὶ ὠραιότητα εἰς τὸν κατὰ Θεὸν βίον.

Ψ α λ μ ο ι		57	5-6	64,4-6.
			5	76,8-9.
1	2	12,7-8· 386,7-8.	72	22 338,2.
4	5	292,6.	73	21 316,21.
6	9	372,1.	76	4 62,6.
7	10	80,12-13· 384,17.	77	49 342,8-10.
9	24	296,12-13.	93	10 10,1· 338,10.
	36	438,17.		20 184,16.
	38	316,20.	99	3 404,14.
13	1	110,8-9.	100	1 26,12.
14	4	206,8-9.		3-4 368,9-10.
15	8	40,7-8· 244,1· 366, 16-17· 384,3-4.		5 44,15-16.
				6 354,12.
18	9	14,3-4.	103	31 420,4-5.
	10-11	48,12-14.	105	3 506,17.
	10-12	212,1-2.	108	6 302,5.
	11	220,6.		9 302,4-5.
	13	404,24.	111	1 310,3-4.
24	15	242,17-18· 384,5-6.		5 256,12.
29	2	24,21-22.	118	24 276,16· 330,21-22.
	6.	24,17.		28 106,21.
	12	24,18-19.		53 74,5· 234,6-7.
	13	24,20.	103	350,2-3.
31	5	370,9-11.	105	276,15-16.
33	1	386,5-7.	106	168,10-12.
34	13	162,2.	120	528,2-3.
35	2	110,6-8.	139	200,4.
	7	108,10.	158	130,9· 368,13-14.
36	25	540,18-19.	163	20,1· 24,7-8· 26,5·
37	5-7	368,25-370,2.		26,9· 368,2.
	17	320,7-9.	120	3 420,26.
38	1	252,3-4.	122	2 346,1-4· 884,6-9.
39	18	316,23.	124	4 256,13.
41	1	190,13-14.	131	4-5 50,13-15.
45	11	260,14.	132	1 484,23-24.
46	8	348,4· 348,11.	135	25 124,1.
49	23	322,10.	138	6 108,11-12.
50	19	322,10-11.	139	6 94,14· 290,6.
51	3	296,13.	140	5 192,8-9· 354,11.
52	6	372,15.	144	9 256,11.

Ἰώβ

Ἡσαίας

1	21	318,10.
	22	340,8-10.
6	6	324,4-5.
12	11	348,7-8.

1	2-3	254,15-18.
	18	24,14-15· 28,14-16.
5	2	104,1.
	4	102,24.
	21	272,17· 338,1.

Παροιμίας

2	6	296,19.
3	7	310,11.
4	27	290,9-10.
6	27-28	426,5-7.
9	9	470,4.
	18	326,21.
13	8	118,6.
	13	18,8-9.
	23	18,16-17.
	24	192,7· 222,18-19.
14	23	94,1.
17	11	56,10-11.
	26	356,6.
20	13	44,17.
24(31)	4	136,7.
	30-31	102,18-20.
26	11	20,14-16.
	25	20,12-14.

7	9	260,16.
10	15-16	312,21-24.
26	20	344,18-19.
40	1	272,8.
45	7	340,17.
51	20	434,21.
53	4	216,4-5.
	9	438,20.
	12	300,15.
58	7	494,21.
61	6	322,9.
66	24	324,20.

Ἱερεμίας

2	21	104,3-4.
9	23-24	260,8-11.
17	5	372,5-7.
31	10	182,14· 204,7.

Θρηνοί

Ἐκκλησιαστής

3	24	256,14.
---	----	---------

3	1	142,10.
4	9-10	264,2-4.

Ἱεζεκιήλ

		Σοφία Σειράχ
20	4	426,13-14.

3	18	90,20· 314,5.
18	4	236,4-5.
33	8	64,7.
	11	316,8· 358,2-3.

Ἄμώς

Ματθαῖος

5	13	252,2-3.
---	----	----------

3	6	358,13.
---	---	---------

	12		308,4.		7-8		524,18-21.
4	3		102,9.		13		288,3.
5	3	246,7·	316,19.		14		288,15.
	4	212,9·	234,14.		22		218,6-8.
	6		162,8-9.	8	17		216,4-5.
	8		348,12.	9	12		134,2.
	9		258,1.		36		440,18-19.
	11-12	196,18-21·	214,	10	10	202,14·	302,13· 336,1.
			22-25.		16		292,14· 514,18.
	14-15		266,13-15.		18		514,28-29.
	14-16		346,6-11.		22		414,16.
	16	235,10-12·	374,1-2.		23		292,12-13.
	18		18,4-5.		26		374,18.
	21&ξ.		292,3-4.		27		342,21.
	22		72,1.		37		224,1-2.
	23-24	58,13-17·	322,1-5.		40		510,6-7.
	25		264,15.	11	28		412,26-27.
	29		22,8-10.		29		238,14.
	29-30		78,19-22.	12	6	388,21·	390,6.
	30		62,8-10.		20		360,22-23.
	39		292,10.		34		374,19.
	40		264,18-266,1.		35	46,12-13·	288,1.
	41		144,3-4.		36	18,6-7·	262,12-13.
	42		132,7-8.		47-50		230,4-8.
	44		492,17.		49		504,19.
	45	378,7-8·	414,21-22.		50		188,1-3.
	47		156,8-10.	13	23		244,9-12.
6	1		362,4-5.		55	318,8·	442,1.
	2	342,19·	350,15.	15	12-14		86,27-88,4.
	5	372,11-12·	464,28.		13-14		134,9-10.
	6		344,13.		16		296,22.
	8		248,4-5.		19		102,15.
	11		302,7.		24	132,17-18·	232,25·
	17		266,3-5.				376,19-20.
	25	246,18-19·	302,10.		26	132,18-19·	376,
	33	250,1·	334,18-20·				20-21.
			402,26-27·		26-27		130,17-19.
	34		334,13.		27		378,3-5.
7	3		278,3-4.		32&ξ.		440,17.
	5		198,25-26.	16	22-23		86,4-6.
	6		298,13-14.		22		514,8-9.

24	16,4-5·	282,2-3·	24	9	514,26-28.
		286,2-3.		13	264,11-12· 294,13.
17	9	342,23-24.		46	344,11-12.
	26-27	88,8-12.	25	15	244,13· 302,20.
18	3	142,8·142,15·258,9.		21	284,10.
	6	84,15-18·500,13-14.		25-30	416,15.
	10	88,20-22· 334,22- 336,2.		26	96,7.
	12	134,3-6.		27	304,6-7.
	15	216,18-19· 280,11.		40	192,13-14· 354,4-5· 400,25-26· 520,8-9.
	15-17	16,10-16· 66,5-11· 278,15-21· 364, 20-366,5.		41	324,15-16.
	16	532,16-17.		41-42	182,11-13.
	17	22,16-17· 60,1-2· 316,16-17· 532,20.	26	21-22	376,10-12.
	18	316,14-15.		39	312,9.
	19	30,9-11· 30,15· 312,1-3.		52	300,17-19.
	20	268,15-16· 384,18-20· 540,21-22.		Μ ᾱ ρ ο ς	
	21	30,4.	2	17	216,16-17.
	31-34	60,6-10.	3	29	336,9.
19	21	132,14· 246,14-15.	8	35	240,9-11.
	27	118,10-11.	9	35	14,20.
	29	118,12-15.		47-48	324,17-18.
20	8	524,2.		50	322,16.
	14	306,1· 306,8· 306,17.	10	29-30	118,10-15.
	15	206,5-6.		44	144,18-19.
	20-21	514,11-13.		45	146,20.
	28	444,2-3.	11	25	278,14.
21	7	444,6.	12	30	190,10-12· 344,6-9.
	22	312,1.		Λ ο υ κ ᾱ ς	
22	17	442,6-7.	2	7	442,18.
	21	442,9.		51	442,15.
	25	442,3-4.		8	334,12.
	37-39	196,6-8.		8-9	358,6-9.
23	5	218,4-5· 296,14· 350, 14-15· 372,10-11.	6	20	246,17.
	24	490,1-2.		25	50,1.
	25	94,3.		30	452,14.
				32	196,14-16.

	36	340,22.		20εξ.	164,6· 246,17.
	37	196,22· 198,1.	17	2	22,1-3.
	46	270,13-14.		10	152,14-16· 406,2-4.
7	47	204,11-12.	18	2-5	416,21.
8	13	338,22.		11	78,2.
	20	230,4-8.		14	76,13.
	21	232,7-8.		16	362,18-364,1.
9	59	494,10.	20	22-25	124,11-14.
	60	494,11.	21	19	414,15.
	61-62	230,13-16.	22	19	206,15-16.
	62	494,8-9.		27	444,1.
10	4	300,10.		36	300,11-13· 300,19-20.
	16	56,13· 510,7-8.		37	300,14-15.
	38-39	400,1-2.		40	264,9.
	40-42	400,10-15.		42	312,10.
11	4	122,11-12.			
	5-8	406,26-408,7.			Ἰωάννης
	8	312,19· 408,14-16.			
	10	410,28-29.	1	5	438,14.
	39	332,17-19.		14	206,19-208,2.
	41	332,13-14.	2	24	448,17-18.
12	20-21	70,4-6.	3	36	66,13-14· 196,2-3·
	29-30	162,18-164,1·			330,3-4· 364,11-12.
		248,20-21.	4	34	200,19-20· 250,5-6.
	32-33	122,14-18.	5	14	34,8.
	33	132,15.		19	12,14-15· 82,2·
	40	126,13· 148,11-12.			100,11.
	47	326,10.		30	180,10.
	47-48	62,11-14· 324,9.		41	54,8-9.
	48	80,6-7· 284,14-15.	6	27	248,16-17.
13	7	82,20.		37	126,17· 134,1.
	26-27	350,6-7· 350,21.		38	14,22-24· 82,4-6·
	27	218,9.			100,12-13· 168,8-9·
14	10	524,5.			168,15-170,1.
	11	238,16· 522,20-21.		63	246,8-9.
	26	282,2-3· 286,2-3.	7	18	374,11-13.
	33	318,14-15.		24	198,2.
15	4	131,3-6.		28	152,2-3.
	6	22,13-14.	8	34	188,4-5· 352,13-14·
	13εξ.	28,11-13.			364,8-9.
16	15	152,6.		35	188,8.

9	3	232,12-14.	9-11	156,11-17.
10	15	268,6.	11	74,4· 372,2· 538, 28-30.
11	20	76,14.	13	116,9· 188,9.
12	1	276,7-8· 322,11-13.	7	5
	2	340,11-13.	20	120,12-13.
	3	158,6-8· 284,6-7· 320,20-22· 378,15-16.	24	132,5· 158,5· 168, 1-2· 174,22· 180,1-2.
	7	10,3.	31	96,14.
	7-8	378,19-20.	33	396,8-9.
	10	290,11.	8	10
	11	308,15.	10-13	88,26-90,7.
	16	310,6.	13	86,11-13· 88,13-14.
	17	46,16-17.	9	6
	19	292,9.	12	90,9-11· 140,3-4.
	21	272,4-5.	14	154,5.
13	1	508,4-5.	27	458,11-12.
	2	508,7-8.	10	10
	7	54,6· 508,6.	13	264,10.
14	10	198,7.	23-24	14,15-16.
	13	88,24-25· 198,7-8.	29	140,1-2.
	15	58,11.	29-30	454,12-13.
	21	88,15-16.	31	98,12-13· 170,12· 172,9· 262,15-16· 342,26· 374,3-4.
15	1	170,17-18· 216,1· 274,17-18.	32-33	34,15-18.
15	2-3	150,1-4.	11	16
	3	170,19.	22	170,15-17· 182,1-2.
	Κορινθίους Α'		22-23	228,13· 382,11-12. 390,7-9.
3	8	56,4.	26	282,1.
	18	336,18.	29	206,13· 388,22-23.
4	1	128,17· 224,6-8· 358,10.	32	174,11-12.
	4	404,21-22.	12	2
	5	198,18-20.	8	276,5-6.
	12-13	270,20-21.	11	296,20-21.
5	2	68,9-10· 78,3· 114,9· 366,7-8.	26	384,20-21.
	3-5	198,10-15.	26	212,12-16· 222,4-5.
	6	38,12· 80,1· 114,10· 116,10.	27	536,14-15.
			13	1-3
			4	350,9-13.
			4-8	(70)· 76,16.
			5	242,1-6.
				294,15.

17	260,12-13· 310,5.	7	128,22.
19	178,15.	7-8	224,14-17·228,1-4.
21	14,18· 144,5.	18	338,10-11.
6 4	362,13-15.	4 11	432,18-19.
6	72,5.	5 5	328,23-24.
16	476,10-12.	20-22	144,16-17· 380,
19	392,3-5.		17-19.

Φιλιππησίους

1 10	320,10.
15	218,18-20.
18	218,20-22.
2 2	222,15.
3	92,12·362,7·406,
	5-6.
5	148,5.
6-8	208,3-7.
8	148,4· 240,7.
14	58,1· 362,6.
3 13-14	154,1-4.
16	78,5.
4 13	296,10-11.

Κολασσαεῖς

1 10	356,14.
12-13	202,5-8.
28	36,11.
2 5	186,13-14.
18	308,11.
23	160,9· 308,13.
3 3	282,13.
5-6	368,4-6·388,7-15.
4 6	322,17·390,17-18.

Θεσσαλονικεῖς Α'

2 4-6	352,7-11.
4	224,11-13.
5-6	92,3-6.

Θεσσαλονικεῖς Β'

3 6	22,18-20· 36,16-18.
7-8	432,13-15.
8-9	154,5-8.
11	432,11-12.
12	432,17-18.
13	294,4.
14 16,20-21· 44,6· 458,	
29-30· 538,31-540,1.	

Τιμόθεον Α'

1 3	10,3.
2 4	298,2.
8	242,13-14.
9	252,22.
3 6	204,8.
4 4	122,3.
5 2	112,1.
8	494,22-23.
17	204,14-15.
21	180,17.
6 3-4	380,13-15.
4	36,6-7· 78,10.
5	352,5· 380,16-17.

Τιμόθεον Β'

2 2	304,14-15.
5	94,15· 104,10.
3 2	74,15· 76,15.
15	268,2.

- 222,2· 226,11· 262,6· 276,
18· 354,15· 454,22· 456,18·
458,5· 458,16· 462,1· 486,
5· 490,15· 498,12· 502,8·
502,11· 530,17· 532,15· 536,
1· 538,2· 538,15· 540,6·
542,17.
- ἀδελφότης, -τες (136· 164· 225·
354)· 34,13· 98,9· 100,7·
114,11· 116,4· 124,7· 124,
18· 132,21· 136,8· 138,1·
168,13· 192,10· 220,7· 222,
10· 354,1· 354,13· 356,7·
362,12· 378,9· 382,1· 386,
17· 498,7· 526,12· ἀδελ-
φότης πνευματική 496,14.
- ἀδης 216,12· 326,22· 522,22.
- ἀθλησις 446,10.
- Αἴγυπτος (304)· 510,28.
- αἶμα Χριστοῦ 24,12· 28,7· 206,11·
224,10· 334,10.
- αἰρετικός, -οὶ 114,7· 156,5.
- αἵτημα, -ατα 312,15· 314,18.
- αἵτησις 314,25· 402,29.
- ἀκαθαρσία 92,16.
- (ἀκολουθίαι ἱεραὶ 202· 210· 211).
- ἀκρασία 94,3· 172,14· 174,9.
- ἀκτησία 482,13· 496,4.
- ἀλαζῶν 76,17· 78,4.
- Ἀλεξάνδρεια 304,11.
- ἀλήθεια 90,22· 400,17.
- ἀμάρτημα, -ατα (27· 364)· 18,1·
18,10· 20,10· 22,4· 24,2·
24,12· 24,23· 26,3· 30,2·
36,4· 46,1· 58,12· 66,18·
68,6· 84,9· 102,1· 108,17·
112,13· 122,11· 136,15·
154,18· 200,3· 278,2· 316,
11· 334,6· 358,5· 358,16·
360,1· 360,16· 364,4· 364,
19· 366,18· 368,7· 370,3·
370,7· 374,16· 376,5· 438,
18· 440,21· 454,29.
- ἀμαρτία, -αι 18,13· 24,1· 26,20·
28,18· 32,19· 36,13· 38,2·
50,4· 62,17· 66,23· 80,16·
82,22· 96,3· 96,17· 102,4·
114,8· 182,8· 192,5· 210,
15· 216,11· 222,6· 236,4·
280,7· 294,10· 326,3· 328,
20· 340,16· 342,2· 356,12·
358,19· 370,6· 370,21· 382,
13· 408,28· 410,20· 414,9·
428,3· 438,16· 440,23· 452,
4· 480,11· 516,23· 534,21.
- ἀμαρτωλός, -οὶ 226,17· 328,18·
404,24· 406,1· 448,19.
- ἀμέλεια 168,4.
- ἀμετεώριστος 242,8· 242,15· 384,
1· 386,4.
- ἀνάθημα 74,12· 496,9.
- ἀναμάρτητος 404,20.
- ἀνάστασις 442,3.
- ἀναχώρησις 160,10.
- Ἀνδρέας 498,19.
- ἀνεξικακία 272,1· 278,12.
- ἀνθρωπαρέσκεια 52,5· 70,14· 266,
10· 344,20· 350,18· 372,10.
- ἀνθρωπάρεσκος (72)· 50,16· 72,6.
- ἄνθρωπος 214,5· 400,7.
- ἀντιδικός 264,13.
- ἀντιλογία 156,4.
- ἀντιλογικὸς 56,8.
- ἀπειθεία 156,3.
- ἀπιστία 40,5· 54,10· 58,3· 110,4·
126,12· 298,6· 540,15.
- ἄπιστος 110,20· 148,10.
- ἀπλότης 524,7.
- ἀπόγνωσις 28,3.
- ἀποδημῖαι 456,7.
- ἀπολύτρωσις 208,15· 334,11.
- ἀπόστολος, -οὶ 10,3· 16,18· 18,

10· 20,3· 22,18· 26,14· 32,
 12· 34,15· 36,7· 38,11· 42,
 7· 44,5· 54,11· 58,6· 68,8·
 72,4· 74,3· 76,14· 80,1·
 86,8· 88,5· 88,12· 92,11·
 98,11· 100,14· 104,9· 116,
 9· 118,17· 128,1· 132,4·
 138,14· 140,1· 144,4· 146,
 8· 148,3· 150,1· 156,11·
 160,9· 162,12· 164,16· 170,
 7· 180,16· 186,12· 188,9·
 198,5· 206,12· 208,2· 212,
 12· 214,12· 222,4· 224,6·
 228,17· 232,12· 238,12·
 240,19· 248,6· 250,9· 252,
 22· 258,2· 260,12· 262,15·
 268,2· 270,4· 270,20· 272,
 18· 282,4· 284,5· 286,10·
 290,17· 292,1· 294,17· 296,
 6· 300,1· 302,1· 304,14·
 308,10· 310,5· 318,1· 320,
 10· 322,11· 324,4· 328,24·
 330,9· 332,3· 336,4· 340,
 11· 342,26· 350,8· 352,4·
 358,14· 362,13· 366,6· 368,
 3· 370,12· 372,1· 376,8·
 378,11· 380,12· 388,7· 390,
 6· 392,10· 404,21· 444,8·
 458,11· 480,16· 488,30· 494,
 22· 498,20· 510,9· 520,4.

ἀποτομία 142,13· 144,1.

ἀργία 96,3· 350,4.

ἀργολογία 40,18.

ἀρετή, -αι 428,20· 430,4· 434,27·
 436,22· 448,19· 450,29·
 456,19· 464,7· 466,26· 468,
 1· 470,26· 472,23· 474,1·
 478,8· 480,29· 482,6· 484,
 10· 492,25· 498,24· 502,2·
 ἀρεταὶ ψυχικαὶ 444,17· ἀρε-
 ταὶ τῆς ψυχῆς 446,3.

ἄρτος 208,23.

ἀσέλγεια 92,16.

ἀσιτία 62,3.

ἀσκήματα σωματικά 444,17.

ἀσκησις 34,14· 398,11· 450,19·
 458,1· 486,2· 496,13.

ἀσκητής, -αὶ 428,2· 432,20· 434,
 3· 446,19· 448,10· 450,9·
 452,22· 454,6· 462,2· 468,
 22· 478,2· 482,3· 486,1·
 492,23· 498,7· 502,22· 508,
 12· 510,24· 512,26· 516,9·
 516,21· 518,1· 520,20· 522,
 19· 524,9· 526,5· 528,22·
 534,2· 536,18· 540,9· ἀσ-
 κηται ἀστατοῦντες 458,13.

ἀσκητικά 454,12.

ἀσπασμὸς 156,7.

Ἀσσύριοι 412,3.

ἀσχολία 528,22.

ἀτυφία 524,7.

αὐθάδης 170,1.

αὐτάρεσκεια 150,1· 170,13· 350,18.

αὐτάρεσκος 148,10· 150,5.

αὐτοαμαρτία 328,18.

αὐτοαπίθεια 328,20.

ἄφεις 28,7· 316,11· ἄφεις ἀμαρ-
 τημάτων 26,10· 204,10· ἄ-
 φεις ἀμαρτίας 26,16· 30,13.

ἀφορισμὸς 44,15· 62,3.

ἄφρων 310,11.

Ἄχαρ 66,15.

B

βάπτισμα 26,18· 282,5· 388,8.

βαπτισμὸς 388,7.

βασιλεία 78,20· 514,23· βασιλεία
 Θεοῦ 258,16· 402,24· 406,
 19· βασιλεία οὐρανῶν 250,
 19· 288,9· 308,5· 414,8·

414,24· 442,24· 494,15· βασιλεία ἡ ἄνω 464,12· βασιλεία ἐπηγγελμένη 484,10.

βασιλεὺς 406,21.

Βεελφεγῶρ 470,18.

(Βέζας 301).

βῆμα Χριστοῦ 500,5.

βίος μονήρης 100,8· 478,3· βίος κοινωνικὸς 544,23.

βλασφημία 336,10.

Γ

γάμος 396,1· 396,21.

γαστρίμαργοι 172,7.

γέλως 50,2.

Γέραρα 512,4.

γνωρίσματα τῆς πρὸς Θεὸν ἀγάπης 256,7.

γνώσις 90,14· γνώσις τῶν ὄντων καὶ ἐσομένων 418,23.

γογγυσμὸς (57)· 84,10.

Γραφή, -αι (13· 126)· 12,11· 14,6· 64,1· 94,13· 100,9· 110,6· 124,22· 126,3· 128,19· 136,7· 198,6· 252,1· 268,1· 272,6· 282,16· 294,19· 302,4· 306,5· 316,18· 324,12· 330,17· 348,7· 404,6· 432,5· 436,17· 442,21· 446,14· 496,12· 508,2· 510,4· 512,29· 530,3· Παλαιὰ Διαθήκη 28,18· 66,3· 66,15· 68,23· 280,15· 388,20· 390,4· Ψαλμοὶ 82,17· Παροιμίαι 102,18· 326,22· 426,5 (Σοφία)· 474,3 (Σοφία)· Σοφὸς (Σειράχ) 426,14· Καινὴ Διαθήκη (70· 77)· 28,19· 30,12· 66,15· 280,15· 364,6· Εὐαγγέλιον, -α 34,

19· 42,17· 70,2· 86,23· 196,13· 206,4· 250,13· 258,10· 284,12· 292,2· 314,26· 358,12· 402,17· 406,26· 438,26· 448,16· 464,26· 510,5· 532,16· Εὐαγγέλιον κατὰ Ἰωάννην 344,10· Εὐαγγέλιον τοῦ Θεοῦ 130,1· 224,16· Εὐαγγέλιον τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ 10,12· Πράξεις 114,12· 162,1· 222,15· 228,16· 358,14· 392,11· Ῥωμαίους 38,17· 508,3· πρὸς Κορινθίους 88,13· (πρὸς Γαλάτας 216· Ἀποκάλυψις 77).

Δ

Δαβὶδ 12,7· 24,11· 26,12· 74,5· 106,21· 130,8· 162,2· 168,10· 256,11· 290,5· 314,13· 316,22· 318,5· 330,21· 354,10· 368,1· 368,13· 370,8· 370,23· 384,2· 484,22· 506,16· 540,17.

Δαθάν 342,16.

Δεσπότης 204,5· 376,14· 400,8· 410,8· 412,17· 416,12· 444,9· 472,20· 500,30· 510,15· 514,3.

διάβολος 32,20· 84,2· 104,8· 194,2· 320,5· 324,22· 328,19· 340,5· 440,23· 462,5· 474,15· 474,28· 484,16· 492,6.

διάθεσις 130,7· 190,4· 190,19· 192,11· 200,10· 202,9· 206,10· 220,1· 224,4· 224,13· 226,1.

διαθῆκαι 232,21.

διακονία τοῦ λόγου 10,7.

διαλογισμοὶ 40,1.
 διδάγματα 498,24· διδάγματα Κυ-
 ρίου 300,7· διδάγματα θεῶν
 10,4.
 διδασκαλεῖον 362,12· 458,9.
 διδάσκαλος 376,14.
 δίκαιοι 226,17.
 δικαιοσύνη 438,5.
 διόρθωσις 98,17.
 δόγματα Χριστοῦ 402,12· δόγμα-
 τα ἀληθείας 288,7.
 δόλος 104,12.
 δόξα 54,10.
 δοξολογία 402,28· 404,3· 406,14.
 δύναμις 534,23.

Ε

ἐγκράτεια 160,8· 172,21· 428,16·
 430,3· 430,11· 432,23· 436,
 14· 488,10· 524,9· ἐγκρά-
 τεια γαστρὸς 428,21.
 ἐγρηγόρησις 60,14.
 ἔθνηκός 78,17.
 εἰλικρινές 320,11.
 εἰρήνη 258,6.
 ἐκδίκησις 98,18.
 Ἐκκλησία (26)· 10,9· 228,14·
 390,10· 516,15· Ἐκκλησία
 Θεοῦ 116,1· 182,2.
 ἐκπτώσις 430,22.
 ἔλεος Θεοῦ 334,10.
 ἐλεημοσύνη 332,15· 342,18· 346,
 12.
 Ἑλληγες 156,5· 196,13· 488,23.
 ἐλπίς 412,14· 472,8· ἐλπίς ἀφέ-
 σεως 80,8.
 ἐνανθρώπησις 206,18· 232,24· ἐν-
 ανθρώπησις τοῦ Σωτῆρος
 482,15.
 ἔννοια περὶ Θεοῦ 50,9· 244,4·

ἔννοια πνευματικαί· 492,21·
 ἔννοια πονηραὶ 474,9.
 ἐντολή, -αὶ (246· 348)· 116,12·
 148,18· 196,17· 246,19·
 248,1· 270,15· 280,8· 306,
 16· 344,10· 344,19· 362,8·
 ἐντολή, -αὶ Θεοῦ 14,6· 86,
 19· 172,4· 210,18· 266,9·
 348,13· 362,2· 486,12· ἐν-
 τολή Κυρίου 144,11· 146,3·
 160,11· 182,7· 186,8· 196,
 2· 210,11· 212,5· 234,10·
 238,13· 244,5· 246,3· 248,
 12· 278,9· 290,9· 302,12·
 338,5· 380,19· ἐντολή Χρι-
 στοῦ 238,2· 336,3· ἐντολή
 τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ
 240,2.

ἔνωσις τῶν ἀδελφῶν 58,2.
 ἐξαγόρευσις 140,10· ἐξαγόρευσις
 ἁμαρτίας 274,12.
 (ἔξοδοι 152).
 ἐξομολόγησις (275)· 244,4.
 ἐπαγγελία, -αι (169)· 202,16· 232,
 21· 248,4· 270,11· 334,20·
 362,11· 384,18· 412,12· ἐ-
 παγγελία Θεοῦ 412,21· ἐ-
 παγγελία ζωῆς 380,23.
 ἐπίγνωσις ἐλέους 28,6.
 ἐπίσκοψις 390,14.
 ἐπιτίμησις 22,3· 78,16· 108,20·
 110,14· 112,9.
 ἐπιτίμιον, -α 112,3· 136,11· 154,
 13· 190,19· 496,25· 532,
 26· 538,28.
 ἐποψία Θεοῦ 240,18.
 ἐρημία 448,5.
 ἔρια 184,18.
 ἐριθεία (93)· 92,7.
 ἔρις 92,7.
 ἐταιρεία 530,17.

Εὐα 64,15· 86,2.
 εὐαγγελιστῆς 184,6.
 εὐκαιρία λόγων 466,24· 468,2.
 εὐλογία 154,11· (εὐλογία ἐκκλησιαστική 155).
 εὐπείθεια 508,1· 508,25· 510,1· 510,14· 512,2· 512,26· 516,8.
 εὐσπλαγχνία 106,12.
 εὐτραπέλια 468,8.
 (εὐχαριστία θεία 155).
 εὐχαριστία 244,4· 260,18· 406,13·
 εὐχή 392,1· 398,17· 410,18· 512,9.
 ἐφευρεταὶ κακῶν 104,17.
 ἐχθροὶ 212,18· 214,11.

Z

Ζαχαῖος 20,9· 334,3.
 Ζεβεδαιὸς 514,11.
 ζῆλος Θεοῦ 200,1.
 ζωὴ 208,11· ζωὴ (αἰώνιος) 196,4· 200,16· 210,19· 250,4· 290,7· 308,1· 416,9· 502,25· ζωὴ ἀγγέλων 480,19· (ζωὴ μοναστική 202)· ζωὴ ἐφήμερος 302,15· ζωὴ ἡ ἐνταῦθα 522,30· ζωὴ παροῦσα 486,20.

H

ἡγούμενος, -οι 510,1· 516,9· 518,3· ἡγούμενοι πνευματικοὶ 508,16.
 ἡδοναὶ 94,4.
 Ἡλεὶ 66,20.
 Ἡλίας 444,26· 446,6.
 ἥλιος τῆς δικαιοσύνης 14,1.
 (ἡμέρα κρίσεως 27).
 Ἡρώδης 446,10.

ἡρωδιανοὶ 442,5.
 Ἡσαίας 28,14· 254,14.

Θ

θάνατος 134,11· 184,17· 208,11· 214,11· 226,18· 240,7· 248,1· 380,24· 430,25· 486,12· θάνατος τοῦ Κυρίου 282,8.
 θεῖα 398,3.
 θέλημα Θεοῦ 250,7.
 Θεός 12,3· 24,4· 28,1· 38,14· 40,5· 44,19· 46,19· 64,20· 70,15· 110,11· 110,22· 128,17· 130,8· 160,2· 242,9· 268,10· 294,10· 312,20· 326,11· 338,6· 340,20· 346,1· 376,14· 384,16· 400,8· 404,20· 408,12· 410,23· 414,18· 430,17· 432,25· 434,5· 438,8· 448,6· 462,19· 464,17· 466,16· 476,18· 478,20· 480,9· 482,18· 486,14· 500,26· 518,27· 526,12· 528,11· 544,12.
 θεωρία 430,20· θεωρία τοῦ ἀνωτάτου καλοῦ 480,28· θεωρία τῶν δημιουργημάτων τοῦ Θεοῦ 108,5· θεωρία τῶν ἐπαινετῶν 474,16· θεωρία τῶν θαυμασίων τοῦ Θεοῦ 108,9· θεωρία θεία καὶ πνευματική 398,15· θεωρία τῶν θελημάτων καὶ τῶν δοξῶν τοῦ Θεοῦ 386,8· θεωρία τῶν κρειττόνων 420,22· θεωρία τῶν μαθημάτων τοῦ Ἰησοῦ 402,8· θεωρία τῆς μεγαλειότητος τῶν δοξῶν τοῦ Θεοῦ 190,7· θεωρία μυστηρίων 400,

17· θεωρία τῶν πνευματικῶν
θεαμάτων 402,3·

(Θηβαῖς 126).

θησαυρός ἀγαθός 286,13· θησαυ-
ρός πονηρός 286,13.

θρασύς 178,1.

·θρασύτης 112,11.

θυμὸς (77)· 76,4· 94,5.

θυσιαστήριον 322,6.

I

ιερατικὸς βαθμὸς 90,16.

Ἰερεμίας 104,2· 256,13· 312,6·
314,15.

Ἰερεὺς, -εῖς 276,19· 322,1· 322,7.

Ἰερουσαλίμ 176,13· 228,8· 492,27.

Ἰερόσολος, -οὶ 128,20· 176,12·
296,16.

Ἰησοῦς 442,21· 446,12· 514,1·

Ἰησοῦς Χριστὸς 306,13·
398,20.

Ἰοθάρ 144,9.

Ἰουδαῖοι 42,17· 300,2· 438,26.

Ἰούδας 102,10· 498,19· 542,11·
542,22.

Ἰσαάκ 512,8.

Ἰσραήλ 232,15.

Ἰσραηλῖται 232,17· 540,24.

Ἰωάννης (εὐαγγ.) 206,17· 498,19.

Ἰωάννης βαπτιστῆς 358,13· 364,
11· 446,6.

Ἰώβ 194,3· 318,10· 340,4.

K

καθηγούμενος 486,13· 486,27·

490,17· 504,26· 508,15·

516,11· 530,11.

Καῖσαρ 442,10.

κακία 34,21.

κακοδοξία 38,15.

κακοῦθθεια 104,12.

κανονικοὶ 478,1.

(Καππαδοκία 220).

καρποὶ ἀγίου Πνεύματος 336,13·

καρποὶ μετανόιας 18,14·

22,6· 30,2· 356,11· 358,5.

(Κασσιανὸς 120· 220· 383).

κατάγνωσις 78,16· κατάγνωσις

ἀμαρτημάτων 28,6.

κατάκρισις 98,5.

καταλαλιά 42,20.

κατάλαλος 44,12.

κατάλυξις 32,1.

καταφρόνησις Θεοῦ 110,4.

καταφρονητῆς 110,19.

καύχησις ἐν Κυρίῳ 296,4.

κειμήλιον 496,5.

κελλάριον 180,7· 188,12.

κενοδοξία 92,12· 96,16· 170,6·

170,13· 464,1· 466,1· 466,
14.

κενόδοξος (73)· 72,5.

κιβωτὸς 68,3.

κλέπτῆς 176,3.

(Κλήμης Ἀλεξ. 70).

κληρονομία βασιλείας οὐρανῶν

122,13.

κλῆρος 462,1· 462,16.

κλῆσις 270,16· 378,21.

κοινόβιον (101· 116)· 478,1.

(κοινότητες 151).

κοινωνία 36,18· 220,8· 478,15·

482,12· 496,18· 498,13·

532,7· 536,19· 540,12· 542,

2· κοινωνία πνευματικῆ 498,

1· 538,21· κοινωνία τῶν

ἀγίων 388,5· κοινωνία τῶν

παθῶν 398,12· κοινωνία

πρὸς τοὺς ἀμαρτάνοντας 38,

10· κοινωνία πρὸς ἑτεροδόξους 36,14.
 κοινωνῶν 280,9· 352,12· 398,27·
 κοινωνῶν τῶν μυστηρίων τῆς
 θεότητος 402,7.
 κόλασις 24,9· 324,10· 326,11·
 328,9· κόλασις αἰώνιος 174,
 10· 326,4.
 Κορίνθιος, -οι 68,8· 74,7· 78,3·
 78,16· 228,12· 370,13.
 Κορνήλιος 268,3.
 κρίμα, -ατα 44,19· 50,9· 52,14·
 54,15· 56,9· 64,11· 66,11·
 80,5· 84,19· 90,19· 96,17·
 98,7· 100,5· 164,15· 180,5·
 182,10· 188,7· 196,1· 204,
 6· 228,8· 230,17· 262,14·
 268,21· 274,3· 278,12· 280,
 17· 316,15· 336,11· 350,19·
 368,8· 388,21· κρίμα, -ατα
 Θεοῦ 40,15· 198,21· 206,7·
 252,15· 314,3· 336,19· 362,
 11· κρίμα Κυρίου 60,5· 148,
 11· 152,5· 364,20· κρίματα
 δικαιοσύνης 26,15.
 κρίσις 66,23· 198,3· 504,23· 506,
 15· κρίσις Θεοῦ 512,21·
 κρίσις αἰώνιος 24,9.
 κριτής 326,12.
 κτίσμα Θεοῦ 122,2.
 Κυριακὸν δεῖπνον 390,11.
 Κύριος 14,19· 16,10· 18,4· 22,7·
 30,14· 34,7· 46,19· 48,6·
 52,9· 64,11· 66,2· 68,18·
 76,13· 78,15· 80,5· 82,10·
 86,4· 86,24· 88,7· 96,6· 100,
 11· 102,8· 114,3· 116,2·
 126,17· 132,14· 134,1· 136,
 5· 142,3· 142,18· 144,3·
 146,6· 152,2· 156,8· 162,8·
 168,8· 180,9· 182,10· 184,

5· 188,1· 194,7· 196,9· 198,
 1· 202,16· 204,10· 206,4·
 214,10· 218,4· 220,5· 222,
 13· 228,7· 230,3· 240,6·
 246,8· 248,2· 258,6· 264,
 15· 266,3· 268,15· 270,4·
 276,21· 278,13· 280,11·
 282,2· 284,14· 292,1· 294,
 6· 300,5· 306,14· 312,16·
 318,1· 320,1· 324,13· 328,
 1· 330,3· 332,13· 334,13·
 344,9· 346,6· 350,20· 352,
 18· 360,21· 362,3· 362,18·
 372,14· 376,19· 378,22· 380,
 8· 390,5· 400,1· 402,22· 406,
 26· 408,8· 416,2· 438,1·
 444,25· 480,18· 490,1· 494,
 3· 510,5· 520,8· 542,14·
 Κύριος Ἰησοῦς Χριστός 12,
 12· 14,2· 28,10· 84,15· 124,
 10· 244,15· 312,8· 374,10.
 (κῶδιξ Καισαρείας 357).

Λ

Λάζαρος 164,6· 220,15· 246,17.
 λατρεία 232,20· 276,1· λατρεία
 λογική 276,1· 276,15· λα-
 τρεία ἄλογος 276,9.
 (λειτουργία θεία 202).
 λογισμός, -οὶ 106,18· 330,16·
 418,1· 422,25· 424,1· 426,
 23· 434,11· 436,6· 448,4·
 450,6· 454,26· 456,5· 458,
 4· 458,25· 474,19· 476,1·
 488,29· 492,22· 528,6· λο-
 γισμοὶ ὀρθοὶ 474,12· λογι-
 σμοὶ ἀκάθαρτοι 428,5· 542,
 27· λογισμοὶ ἄστοιχοι 476,19·
 λογισμοὶ πονηροὶ 474,5.
 Λόγος 206,17.

λοιδορία 42,14.
λύπη κατὰ Θεὸν 234,4· 236,1.
Ὡτ 502,1.

M

μαθητής, -αὶ 86,26· 294,5· 296,
21· 318,20· 342,20· 442,24·
444,4· 480,15· 494,4· 512,
29· 516,9· 520,15· μαθη-
τῆς Κυρίου 320,2.

Μακκαβαῖοι 484,21.
μακροθυμία 278,12· 280,6.
Μανιχαῖοι 308,14.
Μάρθα 400,1· 400,9.
Μαρία (ἀδελφὴ τοῦ Λαζάρου) 400,
2· 402,2· 402,20.
Μαριάμ (ἀδελφὴ Μωυσέως) 46,1.
μέριμνα, -αι 106,19· 248,4· 334,
21· μέριμνα βιοτικὴ 118,3.
μετάδοσις 132,1.
μετάληψις 220,2.

μετάνοια (27)· 24,10· 26,14· 26,
21· 28,12· 28,21· 34,6· 80,
7· 140,11· 192,6· 216,7·
404,9.

μετεωρισμὸς 34,2· 40,1· 112,10·
386,10· 528,5· 544,10.

μετέωρος 366,14.
(Migne J. 240· 363).

μίμησις 438,3· 520,17.
μιμητῆς 520,17· μιμηταὶ τοῦ Σω-
τῆρος 480,13.
μισθαποδοσία 166,5· μισθαποδο-
σία παρὰ τοῦ Κυρίου 56,2·
152,10.

μισθὸς 306,8.
μνήμη Θεοῦ 366,10.
μοναστήριον, -α (117· 210)· 458,
18· μοναστήριον φυσικὸν
448,2· (μοναστήριον δι-

πλοῦν 349· μοναστήρια γυ-
ναικεῖα 186).

(μοναχὸς, -οὶ 116· 152· 209· 210).
μονή (178)· 270,14.

Μονογενῆς 208,14.

Μωυσῆς 10,4· 46,1· 68,17· 144,
8· 312,6· 444,26· 446,6·
470,14.

N

νηστεία 160,20· 162,5· 170,20·
172,2· 346,12· 436,11.

(Νιτρία 210).

νομοθεσία 232,20.

νόμος 92,17· νόμοι Θεοῦ 486,17·
νόμος Κυρίου 302,2· νό-
μος θεῖος 508,11.

νοσηφισμὸς 542,19.

νομφίος 428,5.

νυσταγμὸς 50,6.

Νῶε 500,26.

Ξ

ξενοδοχεῖον 186,15· 356,8.

ξένοι 174,13.

O

οἰκεῖοι 232,5.

οἰκονομία 104,6· 132,6· 446,8·
ἢ κατὰ σάρκα οἰκονομία
τοῦ Σωτῆρος 482,19· οἰκο-
νομία, -αι Θεοῦ 136,3· 512,
1· οἰκονομία λόγου 64,6.

ὀκηνηρία 96,5.

ὀκηνηρὸς 54,16· 56,1.

ὀμιλῆαι πρὸς τοὺς ἔξωθεν 450,5.

ὀμολώσις τοῦ Θεοῦ 398,6.

ὀμολογία 16,1.

ὄνομα τοῦ Χριστοῦ 400,25.

ὄργη (76)· 76,4.

Π

παθήματα 398,16· παθήματα Χριστοῦ 516,6· παθήματα σώματος 424,14.

πάθος (Χριστοῦ) 514,7.

πάθος, -η 32,10· 46,6· 48,10· 70,12· 102,6· 106,11· 148,9· 160,1· 166,2· 170,6· 172,15· 174,5· 226,2· 296,6· 376,2· 420,14· 422,5· 424,19· 426,15· 428,19· 430,27· 434,10· 436,15· 450,5· 450,24· 458,2· 462,12· 500,3· 506,14.

Παλαιστίνη 412,3· 510,26.

παραβολαί 304,8.

παράδεισος 430,19.

παραδόσεις ἀνθρώπιναι 126,5.

παρακαταθήκη Θεοῦ 186,1.

παρανομία 86,2.

παρθένος 428,4.

παροξυσμός 76,4.

παρουσία Θεοῦ 52,7· παρουσία τοῦ Δεσπότη Θεοῦ 54,18· παρουσία Χριστοῦ 404,13· παρουσία Κυρίου 240,18.

Πατὴρ 86,24· 208,10· 240,7· 484,3· 484,11· 486,14· 490,16· 514,15.

πατὴρ πνευματικὸς 486,16.

Παῦλος (216)· 14,14· 56,3· 212,12· 396,8· 432,11· 444,10· 460,28· 476,9· 508,3· 522,3· 538,26.

πειρασμός, -οί 132,10· 264,6· 294,13· 316,1· 444,13· 500,1· 506,21· 544,20.

πένης 318,3.

πενία 316,19.

περπερεία (70)· 70,9· 70,15.

Πέτρος 82,11· 86,3· 88,8· 110,26· 114,3· 194,6· 280,17· 300,17· 376,12· 498,19· 500,22· 514,6· 516,14.

πικρία 76,4.

Πιλάτος 64,11.

πίστις 10,11· 36,2· 40,10· 42,4· 138,11· 200,6· 218,1· 230,11· 264,1· 274,1· 300,6· 310,13· 324,6· 382,1· 408,9· 408,18· 412,13· 414,23· 416,24· 472,8· 500,22· 512,9· 512,24.

πλάνη 288,10.

πλεονέκτης 98,4.

πλεονεξία 68,21· 96,16· 98,4.

Πνεῦμα ἅγιον (246)· 12,13· 12,21· 42,6· 42,12· 232,3· 244,14· 246,5· 296,20· 298,3· 336,12· 384,20· 476,27· 484,8· 484,19· 498,2· 502,9· 538,26· 540,1· 542,19· πνεύματα τῆς πονηρίας 486,10.

πυνηρὸς 452,10· 506,21.

πραότης 468,21· 470,12.

πραὺς ἢ πρᾶος 234,1· 470,18.

πρεσβεία 520,20.

πρεσβύτερος, -οί (135)· 134,11· 140,7· 204,3· 204,13· πρεσβυτέρα 112,2· 112,17· 140,8.

προδοσία 102,12.

προεστώς, -ῶτες (113· 136· 151· 164· 349)· 44,18· 126,10· 128,15· 134,18· 136,6· 138,10· 142,1· 150,21· 152,1· 166,2· 178,3· 188,6· 192,16· 380,1· 382,3· 382,14· 508,

1· 510,14· 528,28· 530,9·
 532,18· 534,8· 536,4· 536,
 17· 540,7· προσετώσα, -αι
 (113· 349)· 138,10.
 πρόδος, -οι 454,21· 456,16· 458,
 5· 526,1.
 προσευχή, -αί (169)· 60,11· 178,
 10· 242,8· 278,22· 312,8·
 314,25· 344,22· 346,18·
 386,12· 402,27· 404,1· 406,
 23· 408,21· 410,20· 476,7.
 προσκομιδή 390,1.
 προσωπολήψια 180,14.
 προφητεία 300,17· 444,8.
 προφήτης, -αι 26,14· 206,8· 254,
 14· 260,7· 272,17· 312,6·
 312,20· 320,7· 324,19· 344,
 18· 366,15· 404,12· 404,
 23· 420,4· 420,25· 434,20·
 444,26· 484,22.
 πρωτεία 534,7.
 πτώμα 462,7.
 πτωχεία 316,18.
 πτωχός 318,2.

P

Ῥωμαῖοι 340,2.

Σ

σαδδουκαῖοι 442,2.
 (Σάκκος Σ. 18· 309).
 Σάρρα 412,10.
 Σατανᾶς 102,2· 526,25.
 σιγή 250,20.
 σιωπή 252,10.
 σκανδαλισμός 88,19.
 σκάνδαλον 86,13.
 σκεῦος, -η 176,6· 178,4.
 Σόδομα 502,1.

Σολομών 92,19· 142,10· 416,9.
 σταυρός 440,4.
 συγγένεια σαρκική 490,28.
 συγγενεῖς 490,5· 490,14· 492,8·
 492,26· 494,24· συγγενεῖς
 βιοτικῶν 490,3.
 σύनेσις 260,5· 348,7.
 συντυχία, -αι 264,1· 426,1· 426,
 27· 428,8· 454,23· 456,19·
 538,17· συντυχίαι γυναικῶν
 424,11· συντυχίαι πρὸς τοὺς
 ἔξωθεν 448,16.
 σύστημα 540,9· 542,15· σύστημα
 ἀσκητικῶν 518,20· 524,12·
 530,17· σύστημα πνευμα-
 τικῶν 506,13· 506,24· 528,18·
 536,13· 536,20.
 σῶμα Χριστοῦ 206,11.
 Σωτῆρ 398,19· 436,20· 438,4·
 446,15· 448,16· 494,13·
 512,29· 514,15· 516,11·
 520,7· 520,15· 522,9.
 σωτηρία 26,19· 208,15· 232,2·
 232,23· 402,13· 406,17·
 410,30· 416,19· 444,5· 464,
 5· 478,21· 488,4· 516,13·
 518,21· 542,10.

T

τάλαντον 84,3· 534,20.
 ταμεῖον 344,15.
 ταπεινοφροσύνη 142,11· 238,10·
 360,11· 376,13· 404,17·
 406,7· 472,18· 534,5· 544,4.
 ταπεινώσις 120,4· 194,4· 208,9.
 τάραχος 112,11.
 τέκνον Θεοῦ 232,4.
 τελειότης 268,δ.
 τελείωσις 472,16· τελείωσις τῆς
 πνευματικῆς πολιτείας 446,

5· (τελείωσις πνευματικῆ 225).
 τέχνη, -αι 136,8· 148,8.
 τεχνίται 176,1.
 τιμή, -αί 54,5· 520,20· 522,1· 522,19.
 Τιμόθεος 44,8.
 Τριάς ἁγία 418,12· 418,17.

Υ

υἱοθεσία 232,20.
 Υἱὸς 26,11· 208,14· 384,18.
 ὑπακοή 150,9· 184,17· 208,10· 214,11· 486,18· 488,1· 506,23· 508,27· 510,6· 510,14· 512,7· 512,24· 526,6· ὑπακοή τοῦ Κυρίου 148,3· ὑπακοή τελεία 526,25.
 ὑπερηφανία 106,10.
 ὑπερήφανος 52,12· 76,17· 78,6.
 ὑψηλοφροσύνη 152,5.
 ὑψηλόφρων 76,16.

Φ

φαντασίαι νυκτεριναί 40,13· (φαντασίαι καθ' ὕπνον 41)· φαντασίαι πονηραί 476,13.
 φαρισαῖος, -οι 78,2· 336,10· 442,4.
 φθόνος 306,18· 308,3.
 φιλαδελφία 290,14.
 φιλαργυρία 102,11.
 φίλαρχος 100,3.
 φιλαυτία 74,15· 76,2.
 φίλαυτος 74,15· 100,3.
 φιληδονία 96,16· 98,3· 158,9.
 φιλήδονος 98,4.
 φιλοδοξία 360,5· 372,16.
 φιλονικία 170,13· 180,15.

φιλοσοφία 446,25· φιλοσοφία κατὰ Χριστὸν 394,1.
 φιλόσοφος 478,6.
 φρόνησις 472,1.
 φρόνιμος 310,12.
 φύσις ἀνθρωπίνη 482,20.

Χ

χαρὰ ἐν Κυρίῳ 234,9.
 χάρις 84,4· 284,13· 304,2· 382,6· 472,14· χάρις Θεοῦ 416,8.
 χάρισμα, -ατα 284,1· 298,4· 360,18· 378,14· 384,21· χάρισμα Θεοῦ 218,12· χάρισματα πνευματικὰ 308,8· χάρισμα διδασκαλικὸν 10,2.
 (Χριστιανισμὸς 253).
 (Χριστιανός, -οὶ 116· 253).
 Χριστὸς 178,6· 232,22· 388,18· 402,2· 424,24· 498,22· 504,17· 514,5· 516,9· 522,27· 540,24· 542,2· 546,2.
 (χειρόγραφα 10· χειρόγραφον Πιόντου 356).

Ψ

ψαλμῳδία, -αι (210)· 178,10· 208,24· 210,9· 386,11.
 ψευδομάρτυς 128,20.
 ψεῦδος 104,8.
 ψυχή, -αί (117)· 10,8· 24,1· 30,8· 30,16· 32,2· 32,18· 34,2· 38,4· 40,14· 44,7· 45,6· 50,9· 60,13· 76,1· 94,2· 94,11· 102,22· 106,9· 108,1· 110,5· 110,18· 114,9· 116,2· 120,4· 130,2· 142,7· 164,11· 172,17· 174,3· 178,10·

182,7· 190,10· 194,13· 200,
7· 202,1· 202,7· 210,13·
214,5· 216,12· 220,10· 224,
9· 236,15· 240,16· 244,2·
248,9· 254,8· 284,20· 316,
9· 320,4· 334,22· 338,15·
348,9· 366,18· 368,16· 370,
5· 372,16· 376,4· 392,9·
394,8· 398,1· 398,14· 410,
10· 412,16· 418,5· 420,6·
420,15· 422,5· 424,2· 424,

21· 428,20· 430,4· 434,4·
434,12· 434,28· 436,9· 440,
11· 444,13· 446,26· 448,7·
450,10· 454,28· 456,4· 456,
11· 458,1· 458,21· 462,19·
464,13· 466,2· 472,11· 474,
12· 476,2· 476,13· 478,4·
478,26· 486,11· 488,6· 490,
24· 492,23· 498,10· 500,15·
502,23· 528,6· 532,18· 542,
9· 544,2· 544,15.

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Κείμενον - Μετάφρασις	σελ.	10
1. ΟΡΟΙ ΚΑΤ' ΕΠΙΤΟΜΗΝ	»	10
2. ΑΣΚΗΤΙΚΑΙ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ	»	394
Εύρετήρια	»	549
1. Εύρετήριον χωρίων Γραφῆς	»	549
2. Εύρετήριον ὀνομάτων καὶ πραγμάτων	»	559
Πίναξ περιεχομένων	»	573